

EURASIA OUTLOOK 2020

ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL
PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors : Vakur SUMER | Zhengizkhan ZHANALTAY | Suat BEYLUR | Omirbek HANAYI

EURASIA OUTLOOK 2020

ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL
PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors

Vakur SUMER
Zhengizkhan ZHANALTAY
Suat BEYLUR
Omurbek HANAYI

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors

Vakur Sumer
Zhengizkhan Zhanaltay
Suat Beylur
Omirbek Hanayi

ERI Books No: 22

ISBN 978-601-7805-54-8

This edition is published by Eurasian Research Institute
Almali Avdani, Mametova 48, 050004, Almaty, Kazakhstan

Phone: +7 (727) 279 97 94 Fax: +7 (727) 279 24 26
www.eurasian-research.org • e-mail: info@eurasian-research.org

© Khoca Akhmet Yassawi International Turkish-Kazakh University
Eurasian Research Institute (ERI), 2021 (print and electronic)

All rights reserved. Except for brief quotations in a review, this book, or any part thereof, may not be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical or photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

Distributed by Eurasian Research Institute
Almali Avdani, Mametova 48, 050004, Almaty, Kazakhstan

Typeset in Almaty by Deluxe printery
Printed and bound in Kazakhstan by Deluxe printery
1st Edition: April 2021, Almaty

The views expressed in the analyses are the authors' own and do not necessarily reflect the Institute's editorial policy.

DEDICATION
*To Our Beloved Families
for Their Never Ending Support
and Understanding.*

CONTENTS

İÇİNDEKİLER

FOREWORD / SUNUŞ	8
PREFACE / ÖN SÖZ	10

CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS

BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER

13

INTERNATIONAL POLITICAL EVENTS AND COOPERATION BETWEEN REGIONAL POWERS AND INTERNATIONAL ORGANIZATIONS ULUSLARARASI SİYASİ HADİSELER VE BÖLGESEL GÜÇLER VE ULUSLARARASI ORGANİZASYONLAR ARASINDAKİ İŞ BİRLİĞİ

15

- Turkey's Public Diplomacy Activities in Kazakhstan
Türkiye'nin Kazakistan'daki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri
- EU-Kazakhstan Relations: Enhanced Partnership in Action
Avrupa Birliği ve Kazakistan: Geliştirilmiş Ortaklık Uygulanmaya Başlandı
- Interaction Between Science and Politics: Case of COVID-19
Bilim ve Politika Arasındaki Etkileşim: COVID-19 Örneği
- Turkey's Public Diplomacy Activities in Kyrgyzstan
Türkiye'nin Kırgızistan'daki Kamu Diplomasisi Faaliyetleri
- Shinzo Abe's Pyrrhic Victory Over Coronavirus
Şinzo Abe'nin Büyük Bedele Mal Olan Korona Virüs Zaferi
- Uzbekistan's Path to Enhanced Partnership With the European Union
Özbekistan-AB ilişkileri: Geliştirilmiş Ortaklığa Giden Yol
- Far-Right Parties Rising in the Western End of Eurasia: The Case of Estonia
Avrasya'nın Batı Ucu Estonya'da Yükselen Aşırı Sağ
- Potential Consequences of the China-India Border Dispute
Çin-Hindistan Sınır Çatışmalarının Olası Sonuçları.
- European Union's Engagement With Kyrgyzstan: A Brief Overview
Avrupa Birliği'nin Kırgızistan ile İlişkisi: Kısa Bir Bakış
- Reconciling Western Aspirations and Eastern Sympathies: The Case of Moldova and Gagauzia
Batıya Özlem ve Doğu Sempatisinin Uzlaştırılması: Moldova ve Gagauzya Örneği

COOPERATION IN INTERNATIONAL TRADE

ULUSLARARASI TİCARETTE İŞ BİRLİĞİ	69
• Analysis of Trends in Turkey's Export Structure in Recent Years Türkiye'nin İhracat Yapısındaki Son Yıllar İçerisindeki Eğilimler	71
• The U.S.-China Trade Agreement: Temporary or Permanent? ABD-Çin Ticaret Anlaşması: Geçici mi, Kalıcı mı?	76
• Recent Developments in Exports of Central Asian Countries to China Orta Asya Ülkelerinin Çin'e İhracatındaki Son Gelişmeler	82

• Future of Globalization Küreselleşmenin Geleceği.....	88
• Analysis of Bilateral Trade Between Kazakhstan and Uzbekistan Kazakistan ve Özbekistan Arasındaki İkili Ticaretin Analizi.....	94
• Kazakhstan's Trade Relations in the Eurasian Economic Union: Developments in the Automotive Sector Kazakistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği İçerisindeki Ticari İlişkileri: Otomotiv Sektöründeki Gelişmeler.....	99
• An Analysis of Economic Cooperation Between Russia and Tajikistan Rusya ile Tacikistan Arasındaki Ekonomik İş birliğinin Analizi	103
COOPERATION IN TECHNOLOGICAL ISSUES	
TEKNOLOJİK KONULARDA İŞ BİRLİĞİ.....	109
• Artificial Intelligence and Current Applications: Examples From Central Asian Countries Yapay Zeka ve Güncel Uygulamalar: Orta Asya Ülkelerinden Örnekler	111
• Geopolitics Versus Technology: The Case of Huawei Teknolojiye Karşı Jeopolitik: Huawei Örneği	117
COOPERATION ON MIGRATION ISSUES	
GÖÇ KONUSUNDA İŞ BİRLİĞİ.....	123
• Gains and Losses from International Migration for Sending and Destination Countries Gönderen ve Hedef Ülkeler Açısından Uluslararası Göçün Getirileri ve Kaybettirdikleri.....	125
• Current Developments and Trends in Migration Flows to Europe Avrupa'ya Göç Akını Eğilimlerinde Güncel Gelişmeler.....	131
• A New Frontier in Social Remittance Transfers: Information and Knowledge Transfers Göçmen İşçi Transferlerinde Yeni Bir Alan: Bilgi ve Tecrübe Aktarımları	136
COOPERATION IN SECURITY AND FOREIGN POLICY ISSUES	
GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKA ALANLARINDA İŞ BİRLİĞİ.....	141
• A Conceptual Discussion on "Descendant" and "Relative Communities" in Turkish Foreign Policy Türk Dış Politikasında "Soydaşlar" ve "Akraba Topluluklar" Üzerine Kavramsal Bir Tartışma	143
• Gender and Disarmament: Increasing Women's Engagement Cinsiyet ve Silahsızlanma: Kadınların Katılımını Artırma	149
• An Overview of Turkey's Policy toward Balkans Türkiye'nin Balkanlar Politikasına Genel Bir Bakış.....	155
ELECTIONS IN THE EURASIAN REGION	
AVRASYA COĞRAFYASINDA SEÇİMLER	161
• Assessment of Pre-Electoral Environment in Moldova Moldova'da Seçim Öncesi Ortamın Değerlendirilmesi	163

• Tajikistan: First Elections Without Opposition and Emerging Power Transition Tacikistan'da Muhalefetin Katılmadığı İlk Seçim ve Yükselen Siyasi Güç Devri	170
• Moldova's Difficult Choice: European or Eurasian Integration Moldova'nın Zor Seçimi: Avrupa ya da Avrasya Entegrasyonu	175
CHAPTER 2. ECONOMIES OF THE EURASIAN COUNTRIES	
BÖLÜM 2. AVRASYA ÜLKELERİNİN EKONOMİLERİ	181
FISCAL BALANCE AND FINANCIAL MARKETS	
KAMU MALİ DENGESİ VE FİNANSAL PİYASALAR	183
• Budget System of Uzbekistan: Development Stages and Current Reforms Özbekistan Bütçe Sistemi: Gelişme Aşamaları ve Güncel Reformlar	185
DEVELOPMENTS IN ECONOMIES OF EURASIAN COUNTRIES	
AVRASYA ÜLKELERİNDE EKONOMİK GELİŞMELER	191
• Turkistan Special Economic Zone: Achievements and Opportunities Türkistan Özel Ekonomik Bölgesi: Başarıları ve Potansiyeli	193
• Impact of COVID-19 on the Kyrgyz Economy COVID-19'un Kırgızistan Ekonomisi Üzerindeki Etkisi	198
• Impact of COVID-19 on Uzbekistan's Tourism Industry COVID-19 Salgınının Özbekistan'ın Turizm Sektörüne Etkileri	203
• Impact of the COVID-19 Pandemic on the Russian Economy COVID-19 Salgınının Rusya Ekonomisine Etkisi	207
ENERGY MARKETS AND INDUSTRIAL STRUCTURES	
ENERJİ PİYASALARI VE ENDÜSTRİYEL YAPILAR	213
• The Iranian Nuclear Deal: Recent Developments İran Nükleer Anlaşması: Son Gelişmeler	215
CHAPTER 3. ENERGY TRANSPORTATION AND LOGISTICS	
IN THE EURASIAN REGION	
BÖLÜM 3. AVRASYA BÖLGESİNDE ENERJİ TAŞIMACILIĞI VE LOJİSTİK	223
DEVELOPMENTS IN TRANSPORTATION INFRASTRUCTURE	
TAŞIMACILIK ALTYAPISINDA GELİŞMELER	225
• Evaluation of the New China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Transport Corridor Çin-Kırgızistan-Özbekistan Yeni Ulaşım Koridoru Üzerine Bir Değerlendirme	227
• Iran-China Relations within the Framework of A Possible New 25-Year Agreement Muhtemel Yeni 25 Yıllık Anlaşma Çerçevesinde İran-Çin İlişkileri	233
CHAPTER 4. SOCIO-POLITICAL AND SOCIO-CULTURAL DIMENSIONS OF THE	
EURASIAN COUNTRIES	
BÖLÜM 4. AVRASYA ÜLKELERİNİN SOSYO-POLİTİK VE SOSYO-KÜLTÜREL	
ÖZELLİKLERİ	237

SOCIO-POLITICAL DEVELOPMENTS

SOSYO-POLİTİK GELİŞMELER	239
• Social and Cultural Infrastructure of Turkistan Region Türkistan Eyaletinin Sosyal ve Kültürel Altyapısı	241
• Ethnic Diversity Change in Kazakhstan During 2010-2020 2010-2020 Arası Kazakistan'da Etnik Çeşitlilikte Değişim	246
• How the Pandemic Changes City Life: Turkistan City Example? Salgın Kent Yaşamını Nasıl Değiştirdi: Türkistan Şehri Örneği	251

SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENTS

SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER	257
• Achievements and Shortcomings in Translating Kazakh Literature into Foreign Languages Kazak Edebi Eserlerinin Başka Dillere Tercümesi: Başarılar ve Eksiklikler	259
• Common Turkic History is a Shared Heritage of the Turkic World Ortak Türk Tarihi Türk Dünyası'nın Ortak Mirasıdır.	265
• Vaccine Hesitancy Issues in Kazakhstan Kazakistan'da Aşı Konusunda Tereddütler	270
• Historical and Intellectual Basis of International Student Mobility Öğrenci Hareketliliğinin Tarihsel ve Fikri Uluslararası Altyapısı	275
• Kazakh Diaspora in Iran and the Nurly Kosh Program İran'da Kazak Diasporası ve "Nurlı Köş" Programı	281
• International University Ranking Systems Uluslararası Üniversite Sıralama Sistemleri	286
• Uzbekistan's Transition to Latin Alphabet and Lessons Learned Özbekistan'ın Latin Alfabesine Geçiş Süreci ve Alınan Dersler.	291
• How to Address the Issue of Skill Gap: The Case of Pakistan Deneyim Eksikliği Konusu Nasıl Çözülür: Pakistan Örneği	298
• Culture as a Source of Soft Power Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür	303

FOREWORD SUNUŞ

The COVID-19 pandemic that started in 2020 has affected all areas of life worldwide, bringing many changes. In brief, countries were put to great test, particularly their healthcare systems, economic structures and relations with other countries. During this period, millions of people were affected negatively in various ways. In the meantime, we are closely following the prospective consequences of the vaccine studies on the course of this pandemic. While everybody is trying to adapt to the "new normal" conditions of living during the pandemic, the Eurasian region continues to witness many developments from economy to politics, from transportation projects to social issues. The possible effects of the newly elected US President Biden's attitude towards China on global economy, the political changes in Moldova, Ukraine and Georgia, the strengthening diplomatic and economic ties between the European Union and Central Asian countries can be shown among these important developments.

On the other hand, due to the COVID-19 pandemic, the performance and initiatives of the countries in the region attracted wide attention, which was duly reflected in the academic processes administered via online platforms. Despite the fact that the transportation projects carried out by China and Central Asian countries have been halted for a while due to the pandemic, their implementation resumed relatively quickly. In this context, it is predicted that the "Silk Visa" initiative launched by Kazakhstan and Uzbekistan can facilitate positive development in the post-pandemic period.

The examination of all the events that took place during the last year by the academicians devoted to the study of the Eurasian region, provides to readers, experts and decision makers interested in the region outstanding analysis and reliable

2020 yılında başlayan COVID-19 salgını, dünya çapında yaşamlarımızın tüm alanlarına sirayet ederek pek çok değişimleri beraberinde getirmiştir. Özetle, ülkelerin sağlık sistemleri başta olmak üzere ekonomik yapıları ve diğer ülkelerle kurdukları ilişkilerinin büyük bir sınavdan geçmekte olduğunu ifade edebiliriz. Bu süreç içerisinde milyonlarca kişi de çeşitli şekillerde ve olumsuz yönde etkilenmiştir. Yürütülen aşı çalışmalarının bu salgın sürecinin gidişatına dair ne tür sonuçlar doğuracağını hep birlikte takip etmekteyiz. Salgın koşulları altında yeni normal yaşam şartlarına uyum sağlayamaya çalışılan bu dönemde Avrasya bölgesinde ekonomiden siyasete, ulaşım projelerinden sosyal konulara kadar birçok gelişme de yaşanmaya devam etmektedir. ABD'nin yeni Başkanı Biden'ın Çin'e karşı tutumunun küresel ekonomiye olası etkileri, Moldova, Ukrayna ve Gürcistan'da yaşanan siyasi değişimler, Avrupa Birliği ve Orta Asya ülkeleri arasındaki güçlenen diplomatik ve ekonomik bağlar, bu önemli gelişmeler arasında gösterilebilir.

Öte yandan, COVID-19 salgını nedeniyle çevrimiçi platformlar üzerinden yürütülen eğitim sürecinde bölge ülkelerinin performansı ve çalışmaları da dikkat çekmektedir. Buna ek olarak, Çin ile Orta Asya ülkelerinin yürütmekte oldukları ulaşım projeleri her ne kadar COVID-19 salgını nedeniyle aksamalara uğrasa da, görece hızlı bir şekilde hayata geçirilmektedir. Bu bağlamda, Kazakistan ve Özbekistan arasında ele alınan "İpek Vizesi" girişiminin de salgın sonrası dönemde olumlu anlamda gelişebileceği ön görülmektedir.

Yıl içerisinde gerçekleşen tüm bu olayların Avrasya bölgesi çalışmalarına gönül veren akademisyenler tarafından irdelenmesi, bölgeye ilgi duyan okuyuculara, uzmanlara ve karar vericilere, analitik ve güvenilir bilgiler sağlanmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede, "Eurasian Outlook" serisi adı altında, bu yıl altıncısı basılacak olan

information. In this regard, I would like to congratulate Dr. Vakur Sümer, the Director of the Eurasian Research Institute the editors, writers and all the staff, who contributed to the preparation of the book, which is the sixth of the "Eurasian Outlook" series.

Prof. Dr. Muhittin Simsek
President of the Board of Trustees
Khoja Akhmet Yassawi
International Turkish-Kazakh University

elinizdeki kitabın hazırlanmasında emeği geçen başta Avrasya Enstitüsü Direktörü Vakur Sümer olmak üzere editörleri, yazarları ve tüm enstitü çalışanlarını tebrik ediyorum.

Prof. Dr. Muhittin Şimşek
Mütevelli Heyet Başkanı
Hoca Ahmet Yesevi
Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi

PREFACE ÖN SÖZ

As the Eurasian Research Institute (ERI), we present to our readers weekly e-Bulletin publications, which are based on our scrutiny of current developments in economy, security, international relations, education and other social issues of Eurasia since 2015. The analysis in our e-Bulletins, one of our traditional publications, takes the pulse of current issues in the Eurasian region, while, at the same time, sheds light on topics that need to be dealt in a broad perspective. This is what makes our analytical papers especially interesting to our readers. Along with ERI researchers, our analytical publications are prepared with the contributions of various experts in particular fields, and are relevant for students, experts and decision-makers. Therefore, the information we produce reaches large audiences, contributes to the scientific literature, and helps to shape policy recommendations.

Undoubtedly, the most important issue of 2020 had been the coronavirus (COVID-19) pandemic that shook the world. The COVID-19 pandemic that had affected economy to politics at the state level and, at the individual level, almost all aspects of our personal lives, brought numerous novelties and changes to our lives. In the meantime, we are trying to get used to the "new normal" living conditions imposed by this pandemic, which carries on its urgency. In this context, evaluating its diverse aspects, we present to our readers our assessment of the relatively positive consequences of the pandemic, along with its negative consequences. Apart from COVID-19, which has been the main agenda item of the world for almost a year, you can find the research finding on many other vital topics such as political developments in Eastern Europe, relations between Central Asia and the European Union, the current state of trade relations between the US and China, innovations in online education and many other topics in our book "Eurasia Outlook 2020: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia.

Avrasya Araştırma Enstitüsü (AAE) olarak, 2015 yılından beri Avrasya coğrafyasını ilgilendiren ekonomi, güvenlik, uluslararası ilişkiler, eğitim ve diğer sosyal konular üzerine gündemdeki gelişmeleri ele alarak hazırladığımız haftalık e-bülten yayınlarını okuyucularımıza sunmaktayız. Geleneksel yayınlarımızdan birisi olan e-bülten analizlerimiz Avrasya bölgesinde hem güncel konuların nabzını tutarken hem de geniş perspektif içerisinde ele alınması gereken konulara ışık tutmaktadır. Bu özelliği ile analiz yazılarımız, okuyucularımızın ilgisini yüksek biçimde çekmektedir. Analizlerimiz AAE araştırmacılarının yanı sıra, alanında uzman kişilerin de katkılarıyla hazırlanmakta olup bölge çalışmaları ile ilgilenen öğrencilerden, konunun uzmanlarına ve karar vericilere kadar geniş bir yelpazeye hitap etmektedir. Böylece, ürettiğimiz bilgiler geniş kitlelere ulaşmakta, bilimsel literatüre katkı sağlamakta, politika önerilerinin oluşturulmasına da yardımcı olmaktadır.

2020'nin kuşkusuz en önemli konusu dünyayı kasıp kavuran koronavirüs (COVID-19) salgını olmuştur. Ülkeler çapında ekonomiden siyasete ve bireysel düzeyde ise kişisel hayatlarımızın neredeyse tüm yönlerine sirayet eden COVID-19 salgını, yaşam tarzımızdan başlayarak hayatımıza birçok yenilik ve değişimler getirmiştir. Halihazırda önemini koruyan bu salgının dayattığı yeni normal yaşam şartlarına alışmaya çalışmaktayız. Bu çerçevede biz de, farklı yönlerini ele alarak, yarattığı olumsuz sonuçların yanı sıra, salgının görece olumlu sayılabilecek yanlarına yönelik değerlendirmelerimizi okuyucularımıza sunmaktayız. Dünyanın neredeyse son bir yıldır ana gündem maddesi olan COVID-19'un dışında; Doğu Avrupa'daki siyasi gelişmeler, Orta Asya ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler, ABD-Çin arasındaki ticari ilişkilerin güncel durumu, çevrimiçi eğitimde yenilikler ve diğer pek çok konudaki incelemelerimizin tamamını "Eurasia Outlook 2020: Avrasya'daki Ekonomik, Sosyal ve Politik Perspektifler" kitabımızdan okuyabilirsiniz.

"This book is the sixth of our Outlook book series and its main purpose is to provide reliable analyses of the developments happening in the Eurasian region within an academic framework an analytical approach. The ERI provides a unique contribution to the literature primarily on topics such as economy, finance, energy, transportation, international relations, politics, security, and environment, thanks to the privilege of being located in the region.

The "Eurasia Outlook 2020: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia" book consists of four parts. The first part, which focuses on political and economic cooperation among the Eurasian countries, contains articles with elaborate information on noticeable political changes, analysis of election results, as well as various current issues from diplomacy to security. The second part evaluates at the bilateral and regional levels the reflections of the countries' economic and financial structures, their energy relations with other countries, as well as the economic policies they carry out, and presents both the country-wide and sectoral analyses. The third part not only provides information about new projects in the field of transportation in the Eurasian region, but also reveals the effects of these processes on the economies and trade relations of the countries. The last part of the book contains various analyses of the prominent issues in socio-political and socio-cultural developments among the regional countries.

We express our deep gratitude to Professor Muhittin Şimşek, the Chairman of the Board of Trustees of the Akhmet Yassawi University, for the trust and unlimited support provided to all our endeavors. We would also like to thank all the Institute staff that contributed to the preparation of our e-Bulletins. Finally, we hope that this book would of great use to the students, experts, decision-makers at various levels, and readers, who are interested in the fields of study presented in this book.

Vakur Sumer
Zengizkhan Zhanaltay
Suat Beylur
Omirebek Hanayi
Almaty, 2021

Bu kitap Outlook kitap serimizin altıncısı olup ana amacı Avrasya bölgesinde cereyan eden olayları akademik çerçevede analitik düşünce yapısı ile inceleyerek güvenilir analizler sunmaktır. AAE, ilgi alanına giren, ağırlıklı olarak ekonomi, finans, enerji, ulaştırma, uluslararası ilişkiler, politika, güvenlik, çevre ve benzer konularda bölgede bulunmanın da verdiği imkanlar sayesinde literatüre kendine has katkısını sağlamaktadır.

"Eurasia Outlook 2020: Avrasya'daki Ekonomik, Sosyal ve Politik Perspektifler" kitabı dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Avrasya ülkelerinin siyasi ve ekonomik iş birliklerine odaklanarak öne çıkan çeşitli siyasi değişimleri, seçim sonuçlarının analizleri ile diplomasiden güvenliğe uzanan güncel konular üzerine ayrıntılı bilgiler içeren yazılardan oluşmaktadır. İkinci bölüm, ülkelerin ekonomik ve finansal yapıları ile enerji alanında diğer ülkelerle bağlarını konu alarak ülkelerin yürüttüğü ekonomi politikalarının ikili düzeyde ve bölgesel yansımalarını değerlendirerek, hem ülke çapında hem de sektörel bazda analizler sunmaktadır. Üçüncü bölüm, Avrasya coğrafyasındaki ulaşım alanında yeni projeler hakkında bilgiler vermenin yanı sıra, bu süreçlerin ülkelerin ekonomilerine ve ticari ilişkilerine etkilerini de gözler önüne sermektedir. Son bölümde ise bölge ülkelerindeki sosyo-politik ve sosyo-kültürel gelişmelerde öne çıkan konular hakkında çeşitli analizlere yer verilmiştir.

Tüm çalışmalarımızda bizlere göstermiş oldukları güven ve sınırsız desteklerinden dolayı Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Sayın Prof. Dr. Muhittin Şimşek'e şükranlarımızı sunarız. Ayrıca e-bülten yayınınımızın hazırlanmasında emeği geçen tüm Enstitü ekibine teşekkür ederiz. Son olarak, bu kitabın alan çalışmalarına ilgi duyan öğrencilere, uzmanlara, çeşitli düzeylerdeki karar alıcılara ve okuyucularımıza faydalı olmasını diliyoruz.

Vakur Sümer
Zengizkhan Zhanaltay
Suat Beylur
Omirebek Hanayi
Almaty, 2021

**CHAPTER 1.
POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION
OF THE EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL
AND REGIONAL ASPECTS**

**BÖLÜM 1.
AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL
YÖNLER**

**INTERNATIONAL POLITICAL EVENTS AND COOPERATION
BETWEEN REGIONAL POWERS AND
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS**

**ULUSLARARASI SİYASİ HADİSELER VE BÖLGESEL
GÜÇLER VE ULUSLARARASI ORGANİZASYONLAR
ARASINDAKİ İŞ BİRLİĞİ**

TURKEY'S PUBLIC DIPLOMACY ACTIVITIES IN KAZAKHSTAN TÜRKİYE'NİN KAZAKİSTAN'DAKİ KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

*Dinara Taldybayeva **

Nowadays, along with hard power, countries actively use soft power in their foreign policy. As it is known, hard power is based on the use of military, economic or political force. The concept of soft power, which was first introduced by Joseph Nye in 1990, is used as an alternative tool that proposes to achieve desired goals by affecting the other side with cultural, social and various political values. This trend stemmed from the development of information technology and the increasing influence of non government actors on world policy. In addition to classical diplomacy, public diplomacy covers all activities of a state to create a positive perception and attitude in the public opinion of another country. In this regard, we can say that after 1990 Turkey also actively used public diplomacy tools.

This analysis examines Turkey's public diplomacy in Kazakhstan, as well as its tools and institutions. As it is known, the establishment of public diplomacy and its effective use in foreign policy need institutional and financial support from the state. In this context, the analysis of annual humanitarian budgets and aid flows made by the Global Humanitarian Assistance (GHA) Program can be considered to some extent as a measure of the effectiveness of public diplomacy pursued by different countries.

The common geographic area with conflict prone regions such as the Middle East and the Caucasus ensure that Turkey is not just a regional actor but also the state that has a voice in the international arena. It is impossible today to imagine a solution to tensions in conflict regions without Turkey's contribution, while the country's

Günümüzde ülkeler, sert gücün yanında yumuşak gücü de dış politikalarında aktif olarak kullanmaktadırlar. Bilindiği üzere sert güç askeri, ekonomik veya siyasi güç kullanımına dayanmaktadır. Yumuşak güç kavramı ise 1990 yılında Joseph Nye tarafından ilk kez ortaya konularak karşı tarafı kültürel, sosyal ve çeşitli politik değerler ile etkileyerek istenilen amaçlara ulaşılmasını öneren alternatif bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu eğilim, bilgi teknolojisinin gelişmesi ve hükümet dışı aktörlerin dünya politikasındaki artan etkisinden kaynaklanmıştır. Bu noktada kamu diplomasisi, bir devletin klasik diplomasiye ek olarak bir ülkenin kamuoyu nezdinde olumlu algı ve kanaat oluşturulmasına yönelik yapılan bütün faaliyetleri kapsamaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin de 1990 sonrası dönemde kamu diplomasisi araçlarını aktif olarak kullandığını söyleyebiliriz.

Bu çalışmada, Türkiye'nin Kazakistan'daki kamu diplomasisi ve kullandığı araç ve kurumlar incelenecektir. Bilindiği üzere, kamu diplomasisinin oluşturulması ve dış politikada etkin kullanılabilmesi, organizasyonel ve mali olarak devlet tarafından sağlanacak desteğe muhtaçtır. Bu bağlamda, Küresel İnsani Yardım Programı'nın (KİY) ülkelerin yıllık insani yardımlar için tahsis ettiği bütçeler, bir ölçüde bu desteği ve kamu diplomasisinin etkililiğini gösteren bir ölçü olarak kabul edilebilir.

Bölgesel anlaşmazlıkların sık görüldüğü Orta Doğu, Kafkaslar gibi bölgelerle ortak coğrafyayı paylaşması, Türkiye'nin sadece bölgesel aktör değil aynı zamanda küresel düzeyde söz sahibi bir devlet olmasını sağlamaktadır. Bugün sayılan bölgelerde Türkiye'nin katkısı olmadan gerginliklerin çözü-

* PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com

positive image in the world is increasing day by day. Moreover, according to the GHA report, Turkey ranks first in the world rankings with its humanitarian aid expenditure equaling \$8.3 billion. The country has maintained this record three times in a row. According to the report, Turkey is followed by the United States with \$6.6 billion and Germany with \$2.9 billion [GHA, 2019]. If we look at Turkey's place in the rankings from a historical perspective, we find that the amount spent by the government to meet humanitarian needs of Syrian refugees in the country stands among the main reasons for the highest rank in the index. At the same time, although the share of expenditure on humanitarian assistance to refugees is sizable, it does not overshadow the importance of Turkey's scholarships for international students, academic mobility programs, language centers, as well as financing of various cultural and educational organizations.

It was the Office of Public Diplomacy to first use public diplomacy in Turkey's foreign policy at the institutional level. The Office of Public Diplomacy was established with the Prime Minister's Circular No. 2010/3, published by the Official Gazette No. 27478 on January 30, 2010 [Official Gazette, 2010]. In 2018, the Office changed its name to the Department of Public Diplomacy. Since then, it continues to operate under the Presidency's Directorate of Communications, which was founded "to strengthen the brand of Turkey" by the Presidential Decree dated July 24, 2018 [Directorate of Communications, 2018]. The Department coordinates Turkey's public diplomacy activities. The Presidency of the Republic of Turkey, the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey, the Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB), the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA), the Yunus Emre Institute, the Turkish Radio and Television Corporation, and the Anadolu Agency also conduct Turkey's public diplomacy activities.

münü düşünmenin zor olduğunu ve genel olarak Türkiye'nin dünyada olumlu imajının gün geçtikçe artmakta olduğunu dile getirmekte fayda vardır. Ayrıca, KİY raporuna göre Türkiye, milli gelire oranla 8,3 milyar dolarlık insani yardımla dünya sıralamasında birinci sırada yer almaktadır. Türkiye, bu rekorunu üst üste üç kere korumuştur. Rapora göre, Türkiye'yi 6,6 milyar dolar ile Amerika Birleşik Devletleri ve onun ardından 2,9 milyar dolar ile de Almanya takip etmektedir [GHA, 2019]. Tarihsel açıdan Türkiye'nin sıralama içerisindeki yerine bakacak olursak son yıllardaki artış göstergelerinin ana sebepleri arasında Türkiye hükümetinin Suriyeli mültecilerin insani ihtiyaçlarını karşılamak için harcadığı miktar gösterilebilir. Her ne kadar insani yardımlar içerisinde mültecilere yapılan harcamaların payı oldukça büyük olsa da bu sonuç, Türkiye'nin pek çok ülkedeki yabancı öğrencilere eğitim bursları, akademik hareketlilik programları, dil merkezleri, çeşitli kültürel ve eğitim amaçlı organizasyonların finansmanı gibi yardım çalışmalarının önemine gölge düşürmemektedir.

Türkiye dış politikasında kamu diplomasisi, kurumsal düzeyde ilk olarak Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü tarafından yürütmeye başlamıştır. Koordinatörlük 27478 sayılı Resmi Gazete'nin 30 Ocak 2010 tarihinde yayımlandığı 2010/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile kurulmuştur [Resmi Gazete, 2010]. 2018 yılından itibaren ise Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı adı altında, "Türkiye markasını güçlendirmek" hedefiyle yola çıkan ve 24 Temmuz 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan, İletişim Başkanlığı altında faaliyetlerine devam etmektedir [İletişim Başkanlığı, 2018]. Kurum, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini koordine etmektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri aynı zamanda T.C. Cumhurbaşkanlığı, T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TIKA), Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Anadolu Ajansı (AA) gibi kurumlar tarafından da yürütülmektedir.

As the first country to recognize Kazakhstan's independence, Turkey has been applying soft power policies since the early 1990s aimed to strengthen its relations with Kazakhstan. Among the Central Asian states, Kazakhstan is Turkey's strategic partner and one of the key countries that affect the general perception of Turkey in the region. For this reason, mutual relations have been developing at a high level up to date. Regarding the number of mutual high-level visits between Kazakhstan and Turkey in the diplomatic area, during the period of his presidency since 1991, the First President of Kazakhstan, Elbasy Nursultan Nazarbayev visited Turkey 24 times in total. Current President of Kazakhstan Kassym Jomart Tokayev is yet to pay an official visit to Turkey. At the same time, the Turkish side paid 21 official visits to Kazakhstan at the presidential and ministerial levels [Ministry of Foreign Affairs, 2018].

Cooperation between Kazakhstan and Turkey, especially in education and culture, can also have a positive effect on public diplomacy. In this regard, Turkey launched the Great Student Project in 1992 and offers scholarships for students under YTB. According to the Higher Education Information Management System Statistics, the number of Kazakh students studying in Turkey for the 2018-2019 academic year is 2,191 [Council of Higher Education, 2018]. Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, which is a long-standing and permanent tool of relations between the two countries in the field of education, was established by the intergovernmental agreement between Kazakhstan and Turkey on October 31, 1992 [Akhmet Yassawi University, 2020]. According to the 2018-2019 academic year figures, there were 10,030 students enrolled in programs at the university, and the number of students from the Turkic World and related communities was 1,372 [Akhmet Yassawi University, 2020].

Looking at the scope of interests of the institutions that conduct Turkey's public diplomacy in Kazakhstan, we see that TİKA Nur-Sultan office focuses more on special-

Kazakistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmasından başlayarak Türkiye, 1990'lı yılların başından itibaren uygulamış olduğu yumuşak güç politikaları ile Kazakistan ile olan ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Orta Asya devletleri arasında Kazakistan, Türkiye'nin stratejik ortağı ve genel olarak bölgedeki Türkiye algısını etkileyen kilit ülkelerden biridir. Bu sebepten günümüze kadar karşılıklı ilişkilerin yüksek düzeyde gelişmekte olduğunun altını çizmek gereklidir. Diplomatik alanda Türkiye ve Kazakistan'ın karşılıklı üst düzey ziyaretlerini sayılar ile ifade edecek olursak, 1991'den bu yana Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kurucu Cumhurbaşkanı Elbası Nursultan Nazarbayev Cumhurbaşkanlığı görevi süresi boyunca Türkiye'yi toplamda 24 kere ziyaret etmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti'nin şu anki Cumhurbaşkanı Kasım-Jomart Tokayev ise görevine başladığı tarihten bu yana henüz Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmemiştir. Türkiye tarafından ise Cumhurbaşkanı ve Başbakan düzeyinde Kazakistan'a toplamda 21 resmi ziyaret gerçekleştirilmiştir [Kazakistan Dışişleri Bakanlığı, 2019].

Kazakistan ve Türkiye arasında özellikle eğitim ve kültür alanında iş birliği de kamu diplomasisine olumlu yansımaktadır. Bu doğrultuda 1992'da başlatılan Büyük Öğrenci Projesi ve daha sonra ise YTB kapsamında öğrencilere bursu imkânı sunulmaktadır. Yükseköğretim Bilgi Yönetimi Sistemi İstatistiğine göre, 2018-2019 dönemi itibarı ile Türkiye'de eğitim gören Kazakistanlı öğrencilerin sayısı 2,191'dir [YÖK, 2018]. Eğitim alanında iki ülke arasında ilişkilerin köklü ve kalıcı bir aracı olan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi 31 Ekim 1992 tarihinde Kazakistan ve Türkiye arasında imzalanan devletlerarası anlaşma ile kurulmuştur [Ayu.edu.tr, 2020]. 2018-2019 eğitim yılı rakamlarına göre üniversitede 10,030 öğrenci eğitim almakta olup Türk Dünyası ve akraba topluluklardan gelen öğrenci sayısı 1,372'dir [Ayu.edu.tr, 2020].

Türkiye'nin Kazakistan'daki kamu diplomasisini yürüten kurumlarının ilgi alanlarına göre incelediğimizde, TİKA Nur-Sultan koordinatörlüğünün daha çok uzmanların

ist training, internships, experience sharing, and the provision of Kazakh universities and hospitals with books and equipment, while the Yunus Emre Institute plays an active role in the promotion of the Turkish language and culture.

The Yunus Emre Institute has the mission to improve Turkey's relations with different communities of the world. Moreover, it aims to enhance Turkey's visibility, reliability and reputation in the international arena and thus to contribute to an increase in the number of people who consider themselves a friend of Turkey. The institute began its activity in Kazakhstan by opening an office in Nur-Sultan in 2010. It is worth mentioning that Kazakhstan is currently the only country in Central Asia that hosts a branch of the Yunus Emre Institute, which is affiliated to the Yunus Emre Foundation. Since its opening, the Yunus Emre Institute has been organizing many activities such as Turkish language teaching, Turkish summer schools, Turkish folk dance courses, archery courses, etc. In addition, the Applied Cultural Diplomacy Training Program also provides opportunities for students within the Yunus Emre Institute. Examining the institute's 2018 Report, we see that its activities carried out in Nur-Sultan have improved in terms of scope and numbers over the years. This indicates that Turkey has made gradual progress in its public diplomacy in Kazakhstan [Yunus Emre Institute Annual Report, 2018].

When reviewing TİKA's annual reports for 2004-2016, there can be seen a significant increase in scope and number of activities and assistance measures compared to previous years, which contributes to strengthening the image of Turkey as a friend. For example, the Mother Child Health Support Program was launched in Kazakhstan in 2017. This program contributes significantly to reducing the number of infant deaths in the country. Turkey's public diplomacy practices in Kazakhstan are conducted not only at the bilateral level but also within the scope of institutions such as the Parliamentary Assembly of Turkic Speaking Countries (TurkPA), the In-

eğitimi, uygulamalı stajlar, tecrübe paylaşımı, Kazakistanlı üniversiteler ve hastanelere kitap ve donanım tedariği gibi alanları öncelerken, Yunus Emre Enstitüsü'nün ise daha çok Türk dili ve kültürünün tanıtımında aktif rol üstlenmektedir.

Dünyanın farklı coğrafyalarındaki toplumlarla Türkiye arasındaki ilişkileri geliştiren ve Türkiye'ye dost insan sayısı ile Türkiye'nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırmayı amaçlayan Yunus Emre Enstitüsü de, 2010 yılında Kazakistan Nur-Sultan'da bir ofisini açarak faaliyete başlamıştır. Bu arada Yunus Emre Vakfı'na bağlı olan Enstitü'nün Orta Asya devletleri arasında şimdilik sadece Kazakistan'da açıldığını dile getirmekte fayda vardır. Açılışından itibaren Türkçe dil öğretim, Türkçe yaz okulları, Türk halk dansları kursları, okçuluk kursları vb çok sayıda etkinlikler düzenlemektedir. Aynı zamanda Yunus Emre Enstitüsü bünyesinde "Kültürel Diplomasi Uygulamalı Eğitim Programı" da öğrencilere fırsat sunmaktadır. Yunus Emre Enstitüsü 2018 yılı Raporu incelendiği zaman, Nur-Sultan'da gerçekleştirilen etkinliklerin yıllar itibarıyla geliştiğini gözlemlemekteyiz. Bu da Türkiye'nin Kazakistan'da yürüttüğü kamu diplomasisinde aşamalı olarak ilerlemeler kaydettiğini göstermektedir [Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2018].

Bir diğer önemli kuruluş olan TİKA'nın 2004-2016 yılları arasındaki faaliyet raporları incelendiğinde önceki yıllara göre faaliyet ve yardımların kapsamı ve sayısı açısından belirgin bir artış gösterdiği görülmekte olup bu durum Türkiye'nin dost ülke imajının perçinlenmesine olanak sağlamaktadır. Örneğin 2017 yılında Ana-Çocuk Sağlığı Destekleme Programı (AÇŞAP) Kazakistan'da uygulamaya konmuştur. Bu program ülkedeki bebek ölümlerinin sayısının azaltılmasına önemli katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin Kazakistan'daki kamu diplomasisi uygulamaları sadece ikili düzeyde kalmayarak Türk halklarının değerlerine önem veren Türkçe Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TurkPA), Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) ve Uluslararası Türk

ternational Organization of Turkic Culture (TURKSOY) and the International Turkic Academy that attach great importance to the values of the Turkic people.

To conclude, Turkey has accelerated efforts to improve public diplomacy after 2010 and increased the impact of soft power in many parts of the world, especially in the countries with which it has established good relations over the years. In this regard, it can be observed that Turkey carries out its public diplomacy activities in the friendly country of Kazakhstan within the bilateral and multilateral cooperation frameworks.

References

Akhmet Yassawi University (2020). History. Retrieved from <https://www.ayu.edu.tr/tarihce>. Accessed on 15.01.2020.

Akhmet Yassawi University (2020). The numbers. Retrieved from <https://www.ayu.edu.tr/sayilar>. Accessed on 15.01.2020.

Council of Higher Education (2018). Number of Foreign Students by Nationality. Retrieved from <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Accessed on 18.01.2020.

Global Humanitarian Aid Report 2019. Retrieved from <http://devinit.org/wpcontent/uploads/2019/09/GHAreport2019.pdf>. Accessed on 22.01.2020.

Kazakhstan Ministry of Foreign Affairs (2019). The Head of the Government of Kazakhstan Askar Mamin visited Turkey. Retrieved from <http://mfa.gov.kz/kz/contentview/1293?fbclid=IwAR3wsM4ZN6rgCeCGVB-MRdX6qLDVOjIwSvW2skSk8p1JfVqxxYAfOGJnI54M>. Accessed on 18.01.2020.

Official Gazette (2010). Circular. Retrieved from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm>. Accessed on 20.01.2020.

The Republic of Turkey Directorate of Communications (2018). About us. Retrieved from <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda>. Accessed on 20.01.2020.

Yunus Emre Institute Annual Report (2018). Retrieved from https://nur-sultan.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/2018_fa_raporu_rev_0111db.pdf. Accessed on 10.02.2020.

Akademisi gibi kurumlar kapsamında da yürütülmektedir.

Özetle, genel itibariyle Türkiye'nin, kamu diplomasisinin geliştirilmesi çalışmalarına 2010 sonrasında hız vermiş olup yıllar itibariyle iyi ilişkiler kurduğu ülkeler başta olmak üzere dünyanın pek çok noktasında yumuşak gücünün etkisini artırmakta olduğunu ifade edebiliriz. Bu kapsamda Türkiye'nin dost ülke olarak tanımladığı Kazakistan'da da faaliyetlerini ikili ve çok taraflı işbirlikleri ile yürüttüğü görülmektedir.

Kaynaklar

Ahmet Yesevi Üniversitesi (2020). Tarihçe. Alınan yer: <https://www.ayu.edu.tr/tarihce>. Erişim tarihi: 15.01.2020.

Ahmet Yesevi Üniversitesi (2020). Sayılar. Alınan yer: <https://www.ayu.edu.tr/sayilar>. Erişim tarihi: 15.01.2020.

Küresel İnsani Yardım Raporu (2019). Küresel İnsani Yardım Raporu 2019. Alınan yer: <http://devinit.org/wp-content/uploads/2019/09/GHA-report-2019.pdf>. Erişim tarihi: 22.01.2020.

Kazakistan Dışişleri Bakanlığı (2019). Kazakistan Hükümet Başkanı Askar Mamin'in Türkiye Ziyareti Gerçekleşti. Alınan yer: <http://mfa.gov.kz/kz/content-view/-1293?fbclid=IwAR3wsM4ZN6rgCeCGVB-MRdX6qLDVOjIwSvW2skSk8p1JfVqxxYAfOGJnI54M>. Erişim tarihi: 18.01.2020.

Resmi Gazete (2010). Genelge. Alınan yer: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm>. Erişim tarihi: 20.01.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2018). Hakkımızda. Alınan yer: <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda>. Erişim tarihi: 20.01.2020.

YÖK web-sayfası (2018). Uyuşma Göre Yabancı Öğrencilerin Sayıları. Alınan yer: <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Erişim tarihi: 18.01.2020.

Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu (2018). Alınan yer: https://nur-sultan.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/2018_faaliyet_raporu_rev_0111-db.pdf. Erişim tarihi: 10.02.2020.

EU-KAZAKHSTAN RELATIONS: ENHANCED PARTNERSHIP IN ACTION AVRUPA BİRLİĞİ VE KAZAKİSTAN: GELİŞTİRİLMİŞ ORTAKLIK UYGULANMAYA BAŞLANDI

*Albina Muratbekova **

On March 1, 2020, the new Enhanced Partnership and Cooperation Agreement (EPCA) between the European Union (EU) and Kazakhstan came into force. The EPCA became the main document that underpins the EU-Kazakhstan relations, making Kazakhstan the first and only country in Central Asia with the enhanced level of partnership with the EU. Taking into account that Kazakhstan is the EU's largest trade partner in the region and the EU is the primary trade and investment partner of Kazakhstan, the implementation of the EPCA is undoubtedly an important milestone in the EU-Kazakhstan relationship.

Before the EPCA's entry into force, the EU-Kazakhstan relations were governed by the Partnership and Cooperation Agreement (PCA), which was signed in January 1995 and came into effect in July 1999. The PCA was a comprehensive document with nine chapters and 100 articles that aimed to establish a political dialogue and institutional framework for consolidating democracy, as well as for supporting the completion of Kazakhstan's transition to market economy by promoting trade and investment [Kembayev, 2014]. The initial agreement was concluded for 10 years with an automatic year-by-year renewal clause.

In due course, since the EU-Kazakhstan relations had advanced comprehensively and the implementation of the PCA was successful, the parties recognized the need to upgrade their relationship in order to correspond to the emerging political and economic changes. As a result, on June 27, 2011, in Brussels, the negotiations for a new agreement were launched, whereas the Kazakhstan-EU Cooperation Council was

1 Mart 2020 tarihi itibarıyla Avrupa Birliği (AB) ve Kazakistan arasındaki yeni Geliştirilmiş Ortaklık ve İş birliği Anlaşması (GOİA), tarafların onaylamasının ardından uygulanmaya başlanmıştır. AB-Kazakistan arasındaki ilişkilerde ana referans belgesi olma niteliğini taşıyan GOİA, ortaklık seviyesinde Orta Asya'da geliştirilen ilk ve tek uygulamadır. Kazakistan'ın, AB'nin bölgedeki en büyük ticaret ortağı olması ve benzer şekilde AB'nin de Kazakistan'ın önde gelen ticaret ortağı ile yatırımcısı arasında yer alması göz önüne alındığında GOİA, AB-Kazakistan ilişkileri açısından önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilebilir.

GOİA'dan önce AB-Kazakistan ilişkileri, Ocak 1995'de imzalanan ve Temmuz 1999'da yürürlüğe giren Ortaklık ve İş birliği Anlaşması'na (OİA) göre yürütülmekteydi. OİA, dokuz bölümden ve 100 maddeden oluşan bir belge olup, taraflar arasında siyasi diyalogun kurulması ve kurumsallaşması, demokrasinin güçlendirilmesi ve Kazakistan'ın pazar ekonomisine geçiş sürecine ticari ve ekonomik katkılar ile destek verilmesini öngörmekteydi [Kembayev, 2014]. Anlaşmanın süresi, her yıl otomatik olarak yenilenmesi kaydı ile 10 yıl olarak belirlenmiştir.

Yıllar itibarıyla AB-Kazakistan ilişkilerinin kapsamlı bir şekilde gelişmesi ve OİA'nın başarılı bir şekilde uygulanması ile taraflar, günümüzde yaşanan siyasi ve ekonomik değişiklikleri de göz önüne alarak yeni bir anlaşmaya ihtiyaç duymaktaydı. Sonuç olarak 27 Haziran 2011'de Brüksel'de yeni anlaşmanın müzakere süreci başlatıldı. Bu süreç içerisinde iki taraf arasında en üst düzey iletişim mekaniz-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. albina.muratbek@gmail.com

initiated as the highest interaction mechanism between the two parties. The common efforts succeeded with the signing of the EPCA on December 21, 2015, in Astana. Further, since May 2016, two-thirds of the EPCA has been applied provisionally. Once all the EU member states and the European Parliament ratified the EPCA, the 1999 agreement lost its effect and from March 1, 2020, the EPCA became the only document that frames the EU-Kazakhstan relationship [European Parliament, 2017].

Compared with the PCA the so-called new-generation agreement that provides a legal framework in 29 key policy areas has a preamble, nine parts, 287 articles, and a number of annexes. The main objective of the EPCA is to deepen and strengthen political, trade and economic ties between the EU and Kazakhstan, as well as to set a broad spectrum of new areas of cooperation such as science and education, innovation and green technologies, transport and logistics, energy and environmental protection.

The agreement prioritizes broadening of the political dialogue that contributes to enhancing respect for democratic principles, the rule of law, good governance and fundamental human rights and freedoms as the key values promoted by the EU. Compared to the PCA that put more emphasis on economic preferences, the new agreement focuses on efforts to build a political partnership and contribute practically to reforms in Kazakhstan. The EPCA also aims to improve conditions for closer regional cooperation, which is important for maintaining stability and conflict prevention in Central Asia. In this regard, the parties plan to engage in more intensive foreign and security policy cooperation.

In the economic field, since May 2016, the parties have been already implementing the EPCA section on "Trade and Entrepreneurship". In particular, the trade cooperation committee and the subcommittees on customs, energy, transport, environment, and climate change are already operating under the EPCA [Gleboff and Seisembayeva, 2018]. Apart from that, the chapter on strengthening cooperation in the regulation of techni-

ması olarak Kazakistan-AB İşbirliği Konseyi kuruldu. Her iki tarafın da gayretleri sayesinde GOİA anlaşması Astana'da (şimdiki adı Nur-Sultan) 21 Aralık 2015'te imzalandı. Mayıs 2016'dan itibaren GOİA'nın üçte ikilik bölümü uygulanmaya başlandı. AB üyesi ülkelerin tamamının anlaşmayı onaylaması ile birlikte 1 Mart 2020 itibariyle 1999 anlaşmasının yerini GOİA aldı [Avrupa Parlamentosu, 2017].

OİA ile karşılaştırıldığında yeni nesil anlaşma olarak tabir edilen bu belgenin yasal çerçevesi 29 ana politika alanını kapsayan 9 bölüm, 287 madde ve bazı eklerden oluşmaktadır. GOİA'nın ana görevi AB ve Kazakistan arasındaki siyasi, ekonomik ve ticari ilişkileri derinleştirerek güçlendirmek ve bilim, eğitim, yenilik, çevre dostu teknolojiler, ulaşım ve lojistik, enerji ve çevreyi koruma gibi yeni alanlarda işbirliklerini artırmaktır.

Anlaşma, AB tarafından temel değerler olarak teşvik edilen demokratik ilkelere, hukukun üstünlüğüne, iyi yönetim prensibine, temel insan haklarına ve özgürlüklerine saygının artırılmasına katkıda bulunan siyasi diyalogun genişletilmesine öncelik vermektedir. OİA ile karşılaştırıldığında GOİA'nın ekonomik konulara daha fazla önem verdiği görülmekte olup, siyasi ortaklık kurma çalışmaları ile Kazakistan'daki reformlara pratikte katkıda bulunmaya odaklandığı görülebilir. Ayrıca GOİA, Orta Asya'da istikrarın korunması ve çatışmaların önlenmesi adına bölgesel işbirliklerinin geliştirilmesinin önemini farkında olup bölge ile yakın ilişkiler kurmayı da amaçlamaktadır. Bu bağlamda taraflar dış politika ve güvenlik alanlarında daha sıkı ilişkiler kurmayı planlamaktadır.

Ekonomik alanda Mayıs 2016'dan beri taraflar, GOİA'nın "Ticaret ve Girişimcilik" başlıklarını uygulamaya başlamışlardır. Özellikle, ticaret komisyonu öne çıkmakta ve gümrük, enerji, ulaşım, çevre ve iklim değişikliği gibi alanlardaki alt komisyonlarla birlikte GOİA çerçevesinde çalışmalar yürütülmektedir [Gleboff ve Seisembayeva, 2018]. Bunun dışında ticaretin önündeki teknik engellerin kaldırılmasına yönelik iş birliğinin güçlendirilmesi ve şeffaflığın

cal barriers to trade and ensuring transparency will also benefit further cooperation. Simplification and harmonization of technical regulations, standards, and procedures on sanitary, phytosanitary and veterinary issues, as well as on the intellectual property, are expected to enlarge bilateral trade and promote Kazakhstani exports to the EU member states. In addition, the chapter on customs cooperation provides mechanisms for improving the customs legislation and simplifying customs procedures. Another substantial novelty is the chapter on government procurement, which regulates purchases made only for government purposes, not for commercial sale and resale purposes. This will support cooperation in a more integrated way because the previous agreement did not contain a separate provision on government procurement. Besides, the provision of the national regime to foreign suppliers in government procurement mirrors the equivalent provision of the World Trade Organization, therefore it is called the 'WTO plus' [Liter, 2020]. Notably, this part was drafted in accordance not only with Kazakhstan's WTO membership, but also with its commitments under the Customs Union and the Eurasian Economic Union.

It should be noted that the EU-Kazakhstan trade cooperation has been demonstrating steady progress, thus, the implementation of the EPCA provisions will lead to more efficient and equal trade cooperation. In 2019, the bilateral trade turnover amounted \$31.3 billion, which is more than a third of Kazakhstan's total trade. The gross inflow of direct foreign investments from the EU countries in 2005-2019 reached \$151 billion, which is approximately half of the total FDI in Kazakhstan. There are about 20 large investment projects worth \$9 billion, which are implemented jointly with European companies [Liter, 2020]. In addition, over 4.000 companies with European participation and 2.000 joint ventures operate in Kazakhstan [Tileuberdi, 2020].

Another important achievement lies in people-to-people contacts. The arrangement to explore the possibility of negotiating an agreement on visa facilitation for

sağlanmasına yönelik ilgili bölüm üzerinde yürütülen çalışmalar da daha fazla iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlık, bitki sağlığı ve veterinerlik konularının yanı sıra fikri mülkiyet ile ilgili teknik düzenlemelerin, standartların ve prosedürlerin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılmasının iki taraf arasındaki ticari alanların genişletilmesini ve Kazakistan'ın AB üyesi ülkelerle ihracatının artmasını teşvik etmesi beklenmektedir. Buna ek olarak anlaşmadaki gümrük alanındaki iş birliğine ile ilgili bölüm gümrük kanunları ve prosedürlerinin basitleştirilmesine yardımcı olacaktır. Anlaşmadaki bir diğer önemli yenilik ise, ticari satış ve yeniden satış amaçları haricinde yalnızca devlet adına yapılan satın almaları düzenleyen bir bölümün bulunmasıdır. Önceki anlaşmada ayrı bir bölüme sahip olmayan devlet alımlarının böylece daha etkin bir şekilde yapılabileceği ifade edilmektedir. Öte yandan ulusal hükümetin yabancı tedarikçiler ve devlet adına satın alımlar bölümünün Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) eşdeğer hükmünün bir benzeri olarak oluşturulması nedeniyle de bu bölüme "DTÖ artı" da denilmektedir [Liter, 2020]. Bu bölümün hazırlanmasında Kazakistan'ın DTÖ üyeliği ve Gümrük Birliği ile Avrasya Ekonomik Birliği'ndeki taahhütleri de dikkate alınmıştır.

AB ve Kazakistan arasındaki ticari iş birliğinin yıllar itibariyle gücüne güç kattığı görülmekte olup, GOİA ile birlikte daha verimli ve eşit koşullarda ticari işbirliklerinin geliştirilmesinin önü açılacaktır. 2019'da AB-Kazakistan ticaret hacmi 31,3 milyar dolara ulaşarak Kazakistan'ın toplam ihracat hacminin üçte birinden daha fazla bir miktara ulaşmıştır. Dahası, 2005-2019 yılları arasında AB üyesi ülkelerden Kazakistan'a yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarı 151 milyar dolara ulaşmış olup bu, aynı dönemde ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırım akışının neredeyse yarısına eşdeğerdir. Avrupalı firmalarla ortak olarak faaliyette olan 20 büyük projeye toplam 9 milyar dolar civarında yatırım yapılmıştır [Liter, 2020]. Buna ek olarak, Kazakistan'da yaklaşık 2,000'e yakın ortak firma ile Avrupalı firmaların katılım gösterdiği yaklaşık

citizens of Kazakhstan and the EU, as well as an agreement on readmission, will be very supportive for maintaining cooperation at the grassroots level, if realized. Meanwhile, being an upper-middle-income country, Kazakhstan is eligible to receive financial and technical assistance from the EU within its programs, where the priority is given to capacity-building projects. The perspectives of enhancing cooperation in all areas of civil research and scientific and technological development, as well as collaboration to advance the capacity of research entities of Kazakhstan, encourages the academic community [EUR-Lex, 2016]. It is worth mentioning that within the most popular EU-funded Erasmus+ program around 2.000 scholarships were provided to Kazakh students and teaching staff to study in Europe, while European students received 800 scholarships to study in Kazakhstan [Boteu, 2019].

As a corollary to the agreed framework, the existing EU-Kazakhstan collaboration is expected to enlarge and diversify. Namely, the provisions on hydrocarbon energy, renewable energy sources, energy efficiency and energy savings that have been provisionally applied are expected to help develop and modernize, through regulatory reforms, competitive, transparent and non-discriminatory energy markets in line with best practices. Notably, supplies from Kazakhstan cover around 6% of the EU's oil demand and more than 21% of the EU's uranium demand [EUR-Lex, 2016; European Parliament, 2017]. In addition, the promotion of environmental protection and sustainable development in the energy sector will have a valuable impact on global climate protection efforts.

Altogether, the EPCA provides a major legal framework that outlines the terms of cooperation for decades to come. In that sense, the signing of the EPCA between the EU and Kazakhstan, the first CIS country to do so, shows the level of engagement and interest between the parties. This will also be a guide for other states in the region, since Kyrgyzstan, Uzbekistan and Tajikistan are on the way to upgrade their relevant agreements. Moreover, the EU's revived in-

4,000 firma da faaliyetlerine devam etmektedir [Tileuberdi, 2020].

Kazakistan ve AB üyesi ülke vatandaşları için vize alımı ve yeniden başvuruların kolaylaştırılması konusunun araştırılması ve gerçekleştirilmesine yönelik düzenlenen anlaşmanın uygulamaya geçirilmesi halinde ülkeler arası iş birliğinin tabana da yayılarak toplumlar arası iletişimin de gelişimine katkı sağlaması beklenmektedir. Bu arada, üst orta gelirli bir ülke olan Kazakistan, kapasite geliştirme projeleri öncelikli olmak üzere AB'den finansal ve teknik yardım alma imkanını kazanmıştır. Sivil araştırma, bilimsel ve teknolojik gelişimin tüm alanlarında iş birliğinin artırılması ile Kazakistan'daki araştırma kuruluşlarının kapasitesinin geliştirilmesi perspektifinde yapılacak olan işbirlikleri, akademi çevresinin bu yöndeki çalışmalarını da teşvik edecektir. Burada belirtilmesi gereken diğer bir husus ise AB tarafından finanse edilen ve en popüler programlar arasında yer alan Erasmus+ programı ile 2,000 Kazak öğrenci ve öğretim üyesine Avrupa'da eğitim alma imkanı verilmiştir [EUR-Lex, 2016]. Aynı program çerçevesinde Avrupa ülkelerinden 800 öğrenciye de Kazakistan'da burslu eğitim görme imkanı sunulmuştur [Boteu, 2019].

Mevcut müzakere sürecinde AB-Kazakistan iş birliğinin genişlemesi ve çeşitlenmesi beklenmektedir. Bu hususun geçici olarak uygulanan hidrokarbon enerjisi, yenilenebilir enerji kaynakları, enerji verimliliği ve enerji tasarrufları ile ilgili hükümlerin, en iyi uygulamalar doğrultusunda düzenleyici reformlar, rekabetçi, şeffaf ve ayrımcı olmayan enerji piyasaları yoluyla geliştirilmesine ve modernize edilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Bu noktada Kazakistan'ın AB'nin petrol ihtiyacının %6'sını ve uranyum talebinin ise %21'ini karşıladığını belirtmek gerekir [EUR-Lex, 2016; Avrupa Parlamentosu, 2017]. Bu ilişkiler içerisinde ayrıca, enerji sektöründe çevrenin korunmasının ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi ile küresel iklim koruma çabalarına önemli katkılar sağlanacağı ifade edilmektedir.

terest in the Central Asian region is evident from the collaboration initiatives contained within the new EU Strategy for Central Asia adopted in 2019, which provides for the implementation of cooperation through the EPCA mechanism.

References

Boteu Saltanat (2019). EU-Kazakhstan Relations are Evolving Cooperatively, Providing a Model for the Region, says European Envoy. Retrieved from <https://astanatimes.com/2019/03/eu-kazakhstan-relations-evolving-cooperatively-providing-a-model-for-region-says-european-envoy/>. Accessed on 20.03.2020.

EUR-Lex (2016). Enhanced Partnership and Cooperation Agreement between the European Union and its Member States, of the One Part, and the Republic of Kazakhstan, of the other part. Official Journal of the European Union. Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:2016A0204\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:2016A0204(01)&from=EN). Accessed on 17.03.2020.

European Parliament (2017). EU-Kazakhstan Enhanced Partnership and Cooperation Agreement (Resolution). Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0485_EN.html. Accessed on 20.03.2020.

Gleboff George and Aigerim Seisembayeva (2018). Kazakhstan Proposes Developing a Roadmap for Kazakh-EU Cooperation. Retrieved from <https://astanatimes.com/2018/02/kazakhstan-proposes-developing-roadmap-for-kazakh-eu-cooperation/>. Accessed on 20.03.2020.

Kembayev Zhenis (2014). Partnership between the Republic of Kazakhstan and the European Union: Problems and Perspectives. Retrieved from http://iep-berlin.de/wp-content/uploads/sites/2/2014/09/Paper_Kembayev.pdf. Accessed on 20.03.2020.

Liter (2020). The Results of the Partnership of Kazakhstan and the European Union. An analysis. Retrieved from <https://liter.kz/31529-2/>. Accessed on 20.03.2020.

Tileuberdi Mukhtar (2020). Kazakhstan-EU Relations Entering a New Stage. Retrieved from <https://www.euractiv.com/section/central-asia/opinion/kazakhstan-eu-relations-entering-a-new-stage/>. Accessed on 20.03.2020.

Genel olarak GOİA, yıllar boyu sürececek olan iş birliğinin yasal çerçevesini ve içeriğini oluşturan bir belgedir. Bu açıdan bakıldığında, Bağımsız Devletler Topluluğu içerisinde AB ile Kazakistan arasında imzalanan ilk GOİA, iki tarafın da birbirleri ile kurdukları ilişkilere verdiği önemi göstermektedir. Bu gelişme, AB ile ilgili anlaşmalarını yenileme sürecinde olan Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan'a da yol göstermesi açısından önem arz etmektedir. Öte yandan, AB'nin Orta Asya bölgesine yönelik artan ilgisi de 2019'da kabul edilen yeni AB'nin Orta Asya Stratejisi'nden de görülmekte olup AB'nin bölge ülkeleri ile işbirliklerini de GOİA mekanizması üzerinden yürütmek istediğini de göstermektedir.

Kaynaklar

Avrupa Parlamentosu (2017). AB-Kazakistan Geliştirilmiş Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması (Çözüm). Alınan yer: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0485_EN.html. Erişim tarihi: 20.03.2020.

Boteu, Saltanat (2019). Avrupa Elçisi, AB-Kazakistan ilişkilerinin iş birliği içerisinde gelişerek bölge için bir model oluşturduğunu açıkladı. Alınan yer: <https://astanatimes.com/2019/03/eu-kazakhstan-relations-evolving-cooperatively-providing-a-model-for-region-says-european-envoy/>. Erişim tarihi: 20.03.2020.

EUR-Lex (2016). Bir Tarafta Avrupa Birliği ve Üye Devletleri ile Diğer Tarafta Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Geliştirilmiş Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması. Avrupa Birliği Resmi Gazetesi. Alınan yer: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:2016A0204\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:2016A0204(01)&from=EN). Erişim tarihi: 17.03.2020.

Gleboff George ve Aigerim Seisembayeva (2018). Kazakistan, Kazak-AB iş birliği için bir yol haritası geliştirmeyi teklif ediyor. <https://astanatimes.com/2018/02/kazakhstan-proposes-developing-roadmap-for-kazakh-eu-cooperation/>. Erişim tarihi: 20.03.2020.

Kembayev, Zhenis (2014). Kazakistan Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği Arasındaki Ortaklık: Sorunlar ve Perspektifler. Alınan yer: http://iep-berlin.de/wp-content/uploads/sites/2/2014/09/Paper_Kembayev.pdf. Erişim tarihi: 20.03.2020.

Liter (2020). Kazakistan ve Avrupa Birliği ortaklığının sonuçlarına dair analiz. Alınan yer: <https://liter.kz/31529-2/>. Erişim tarihi: 20.03.2020.

Tileuberdi, Muhtar (2020). Kazakistan-AB ilişkileri yeni bir aşamaya giriyor. Alınan yer: <https://www.euractiv.com/section/central-asia/opinion/kazakhstan-eu-relations-entering-a-new-stage/>. Erişim tarihi: 20.03.2020.

INTERACTION BETWEEN SCIENCE AND POLITICS: CASE OF COVID-19 BİLİM VE POLİTİKA ARASINDAKİ ETKİLEŞİM: COVID-19 ÖRNEĞİ

*Gulnar Nadirova **

People tend to ask politicians and heads of state about causes of wars and political crises, doctors and scientists – about causes of pandemic outbreaks and climate change, and the Higher Forces – about causes of natural disasters. There are several versions of the emergence of COVID-19, including its artificial creation. However, hardly anyone today can reasonably prove at least one of these assumptions. At the moment, all doctors, scientists, politicians, or rather, all the people of Earth are more interested in finding the most effective means of combating this virus.

It can be said that this crisis tests the strength of political and economic systems, healthcare structures, law enforcement forces, information and communication technologies, and, finally, human relations and behavior patterns. It is very important to have something or someone to what or whom people can fully trust. It would seem that high-quality scientific research, reliable evidence, and data should provide stability and hope for overcoming the crisis. This happens when governments and politicians listen to and hear scientists, who do not create embellished reports with expected and politically biased, ideologically loyal or commercially viable conclusions, but produce real results and substantiated forecasts. However, interaction between science, society, government, and politics is still carried out on the basis of subordinating the former to the rest.

As it turned out, over the years, scientists and public health experts have pointed to the inevitability of a serious pandemic [INGSA, 2020]. But either because of the reluctance to spend on the necessary research, or

İnsanlar, politikacılara ve devlet başkanlarına savaşların ve politik krizlerin nedenleri; doktorlar ve bilim insanlarına salgınların ve iklim değişikliğinin nedenleri; ilahi güçlere ise doğal afetlerin sebepleri hakkında soru sorma eğilimindedir. Laboratuvarlarda üretilmiş olma ihtimali de dâhil olmak üzere COVID-19'un ortaya çıkışı üzerine çeşitli ihtimaller bulunmaktadır. Ancak, bugün neredeyse hiç kimse bu varsayımlardan birini bile makul bir düzeyde kanıtlanamamaktadır. Hâlihazırda, tüm doktorlar, bilim insanları, politikacılar, kısacası tüm Dünya insanları, bu virüsle mücadele etmenin en etkili yolunu bulmak için daha fazla çaba gösteriyor.

Bu krizin siyasi ve ekonomik sistemlerin, sağlık yapılarının, kolluk kuvvetlerinin, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gücünü ve son olarak insan ilişkilerini ve davranış kalıplarını test ettiği söylenebilir. İnsanların tam olarak güvenebileceği bir şeyin veya bir kişinin olması büyük önem arz etmektedir. Yüksek kaliteli bilimsel araştırmaların, güvenilir kanıtların ve verilerin krizin üstesinden gelmek için istikrar ve umut sağlaması gerektiği görülmektedir. Bu sonuca ulaşma doğrultusunda siyasi olarak önyargılı, ideolojik olarak sadık veya ticari olarak uygun sonuçlar yerine gerçek sonuçlara dayanan doğru tahminler üreten bilim insanlarına kulak verilmesi gerekmektedir. Lakin bilim, toplum, hükümet ve siyaset arasındaki etkileşimde bilim, geri kalanlara tabi tutularak yürütülmüştür.

Halbuki yıllar boyunca, bilim insanları ve halk sağlığı uzmanları ciddi bir salgının kaçınılmaz olduğuna dikkat çekmişlerdir [INGSA, 2020]. Ancak, gerek ihtiyaç du-

* Prof, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

because of distrust of scientists, or the presence of other priorities, the governments of almost all countries did not fully appreciate and ignored those warnings. Thus, globally, the world has not been prepared for a new pandemic.

Perhaps forecasts are not the most difficult part of scientific and practical activity. To convince governments, one needs to have tools for use in emergencies, such as effective ways to establish transnational cooperation in crisis times and receive collective expert advice, technological solutions, and, finally, sustainable channels for communication between science, society, and politics. The already complex situation for scientists is compounded by the fact that there are no reliable data on the actual prevalence of the virus among the population, the degree to which people develop immunity, and seasonal behavior of the disease. Besides, asymptomatic cases of the spread of the virus have not been studied, and the search for an effective vaccine or medicine is still underway.

Admittedly, in previous years, science has demonstrated its potential in identifying and treating SARS (severe acute respiratory syndrome), BSE (mad cow disease), FMD (foot-and-mouth disease), H1N1 (swine flu), EVD (Ebola virus disease) and several others. Today, we witness unprecedented efforts to fight coronavirus worldwide. Dozens of projects in specialized laboratories – VIDO-InterVac at the Canadian University of Saskatchewan, the Department of Immunology and Microbiology at the University of Copenhagen, teams at the universities of Queensland and Oxford and others – are testing new drugs at an accelerated pace. Similar studies are conducted in Russia at the Pharmzashita Research and Production Center [Yushkov, 2020]. U.S. research centers have suspended all projects to focus all efforts and funding on COVID-19. Tens of thousands of articles and reports on coronavirus are open for free access by reputable academic publishers in European countries [Lau, 2020].

However, we cannot be sure that scientific expertise is fully used to justify de-

yulan araştırmalara için ayrılacak bütçe konusundaki isteksizlik, gerek bilim insanlarına karşı güvensizlik gerekse başka önceliklerin varlığı nedeniyle, neredeyse tüm ülkelerin hükümetleri bu uyarıları yeterince dikkate almayarak görmezden gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak, dünya yeni bir küresel salgını, olması gerektiği gibi hazırlıklı karşılayamamıştır.

Şüphe yok ki tahminler, bilimsel çalışmaların en zor kısmını oluşturmamaktadır. Hükümetleri ikna etmek için, kriz zamanlarında uluslararası iş birliği kurmanın etkili yolları ve ortak uzman tavsiyesi, teknolojik çözümler ve son olarak da bilim, toplum ve politika arasındaki iletişim için sürdürülebilir kanallar gibi acil durumlarda kullanılacak araçlara sahip olmak gerekmektedir. Virüsün halk arasında gerçek yaygınlığı, insanların bağışıklık geliştirme derecesi ve hastalığın mevsimsel davranışı ile ilgili güvenilir verilerin bulunmaması, bilim insanları için halihazırda karmaşık olan durumu daha kötü hale getirmektedir. Bunun yanı sıra, virüsün yayılmasının asemptomatik vakalar yeterince incelenememekle birlikte etkili bir aşı veya ilaç arayışı da devam etmektedir.

Kuşkusuz, önceki yıllarda bilim, SARS (şiddetli akut solunum yolu sendromu), BSE (deli dana hastalığı), FMD (ayak ve ağız hastalığı), H1N1 (domuz gribi), EVD (Ebola virüsü hastalığı) vb. hastalıkları belirleme ve tedavi etme potansiyelini göstermiştir. Bugün dünya çapında koronavirüs ile mücadele konusunda benzeri görülmemiş çabalara tanık oluyoruz. Özel laboratuvarlarda düzinelerce proje yürütülmektedir. Örneğin, Saskaçevan Kanada Üniversitesi'nde VIDO-InterVac, Kopenhag Üniversitesi'nde İmmünoloji ve Mikrobiyoloji Bölümü, Queensland ve Oxford üniversitelerindeki ekipler, yoğun olarak yeni ilaçlar test etmektedir. Benzer çalışmalar Rusya'da Farmzaşıta Araştırma ve Üretim Merkezi'nde yürütülmektedir [Yushkov, 2020]. ABD araştırma merkezleri, tüm çabaları ve fonları COVID-19 üzerine odaklanmak için diğer tüm projeleri askıya almıştır. Avrupa ülkelerindeki saygın akademik yayıncılar da koronavi-

cisions made by government agencies. An example of such a disregard for the opinion of the scientific community can probably be the "herd immunity" policy adopted by the British government at the first stages of the pandemic. The essence of this policy was not to take any emergency measures, but to allow as many people as possible to get sick for immunity [Dillendorf, 2020].

Now, when countries and peoples are paralyzed by fear resulting from the scale and speed of the spread of coronavirus, a unique situation arises that requires, in the opinion of scientists, the mobilization and involvement of a much wider community, including practitioners, members of academia, politicians, economists, media representatives, managers, and analysts. Together, they need to develop theoretical and practical approaches to the use of scientific data, substantiate policies at all levels of government, and exchange experience of crisis planning and management [Waltner-Toews, 2020].

Such functions could be taken over by the International Network of Government Scientific Advice (INGSA), formed in 2014 on the initiative of the International Science Council in Auckland, New Zealand, as a result of a series of discussions by world leaders in science from more than 40 countries. Distinctive features of the INGSA are the development of interaction between research results and policies; scientific advice, especially in developing countries; crisis and emergency analysis; maintaining strong links with various scientific and political communities in different countries and between jurisdictions around the world [INGSA, n.d.]. Not so long ago, the INGSA launched a website to identify mechanisms that ensure the effective use of evidence in politics and practice – what was done well, what was done poorly, and what the results and lessons were [Ross, 2020]. Similar communities of scientists exist in other regions of the world, for example, the ASEAN Public Emergency Center for Emergency Situations in Public Health (ASEAN EOC) [Djalante et al., 2020]. Moreover, it can be assumed that the presence of scientists and

rüs ile ilgili on binlerce makale ve raporu ücretsiz olarak erişime sunmaktadır [Lau, 2020].

Ancak, bilimsel uzmanlığın tam anlamıyla değerlendirildiğinden ve devlet kurumları tarafından alınan kararları haklı çıkarmak amacıyla kullanıldığından emin olamamaktayız. Bilim dünyasının görüşlerinin göz ardı edilmesinin örneği olarak salgının ilk aşamalarında İngiltere hükümetinin kabul ettiği "sürü bağışıklığı" politikası verilebilir. Bu politikanın özü, herhangi bir acil durum önlemi almak yerine, mümkün olduğunca çok insanın, bağışıklık kazanması adına hastalanmasına izin vermek olmuştur [Dillendorf, 2020].

Ülkelerin ve toplumların, korona virüsün yayılma ölçeği ve hızından kaynaklanan korku ile sarsıldığı günümüzde, bilim insanlarına göre uygulayıcılar, akademisyenler, politikacılar, ekonomistler, medya temsilcileri, yöneticiler ve analistler dâhil olmak üzere çok daha geniş bir topluluğun harekete geçmesini ve katılımını gerektiren benzersiz bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu kişilerin birlikte bilimsel verilerin kullanımına yönelik teorik ve pratik yaklaşımlar geliştirmeleri, hükümetin her seviyesindeki politikaları teyit etmeleri ile kriz planlama ve yönetimi konusunda deneyim alışverişinde bulunmaları gerekmektedir [Waltner-Toews, 2020].

Bu süreç yönetimi ve koordinasyonu, 40'tan fazla ülkenin önde gelen bilim insanlarının, belirli alanlardaki görüş alışverişinin bir sonucu olarak 2014'de Yeni Zelanda'nın Auckland şehrinde Uluslararası Bilim Konseyi'nin inisiyatifiyle kurulan Uluslararası Hükümet Bilimsel Tavsiye Ağı (INGSA) tarafından üstlenilebilir. INGSA'nın ayırt edici özellikleri arasında araştırma sonuçları ve politikaları arasındaki etkileşimin geliştirilmesi; özellikle gelişmekte olan ülkelerde bilimsel tavsiye; kriz ve acil durum analizi; farklı ülkelerde çeşitli bilimsel ve politik topluluklarla ve dünyanın dört bir yanındaki yargı bölgeleri arasında güçlü bağlantıların sürdürülmesi yer almaktadır [INGSA, n.d.]. Kısa bir zaman önce, INGSA, siyaset ve uygulamada kanıtların etkili kullanımını sağla-

specialists in the highest echelons of power, such as in Taiwan, where the president has a PhD from the London School of Economics and the vice-president is a well-known epidemiologist, explains why this country is successfully coping with the COVID-19 pandemic [Leonard, 2020].

Scientific advice and political choice may not coincide. However, those who make decisions should be fully informed of all the results and recommendations of scientific research in various disciplines that are directly or even indirectly related to this situation. This is exactly where initiatives such as the INGSA, which accumulate a variety of scientific opinions, can help. Moreover, decision-makers should inform the population about reasons and motives for their activities, explaining strategic and tactical steps they undertake clearly and readily. This will make citizens of their countries well-prepared and thinking participants in this battle for survival.

References

Dillendorf Eugeniya (2020). Herd Immunity. Retrieved from <https://novayagazeta.ru/articles/2020/03/16/84343-stadnyy-immunitet>. Accessed on 29.03.2020.

Djalante Riyanti, Shaw Rajib and De Wit Andrew (2020). Building Resilience Against Biological Hazards and Pandemics: COVID-19 and its Implications for the Sendai Framework. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S259006172030017X>. Accessed on 28.03.2020.

INGSA (2020). INGSA is Well-Positioned to Explore Key Issues Associated with the Covid 19 Pandemic. Retrieved from <https://www.ingsa.org/covid/covid-featured/launch/>. Accessed on 28.03.2020.

INGSA (n.d.). History. Retrieved from <https://www.ingsa.org/about/>. Accessed on 28.03.2020.

Lau Joyce (2020). Coronavirus Crisis Inspiring Unprecedented Global Research Effort. Retrieved from <https://www.timeshighereducation.com/news/coronavirus-crisis-inspiring-unprecedented-global-research-effort>. Accessed on 28.03.2020.

Leonard Andrew (2020) Taiwan is Beating the Coronavirus. Can the US Do the Same? Retrieved from <https://www.wired.com/story/taiwan-is-beating-the-coronavirus-can-the-us-do-the-same/>. Accessed on 29.03.2020.

Ross John (2020). Science Policy Advisers Aim to Learn Pandemic Response Lessons. Retrieved from <https://>

yan mekanizmaları, yani neyin iyi, neyin kötü yapıldığını ve ne gibi sonuçların ve derslerin elde edildiğini tanımlamak için bir web sitesi açmıştır [Ross, 2020]. Benzer bilim toplulukları dünyanın diğer bölgelerinde de bulunmaktadır. Buna örnek olarak ASEAN Halk Sağlığı Alanında Acil Durumlar için Acil Durum Merkezi gösterilebilir (ASEAN EOC) [Djalante et al., 2020]. Ayrıca, bazı ülkelerde üst düzey yönetici pozisyonlarında bulunan bilim insanlarının Tayvan örneğinde olduğu gibi Cumhurbaşkanı'nın London School Economics'den doktora unvanı bulunması ve Cumhurbaşkanı Yardımcısının da tanınmış bir epidemiyoloji uzmanı olmasının, bu ülkenin Covid-19 salgınıyla mücadelesini başarılı bir şekilde yürütmesine katkı sağladığı ifade edilebilir [Leonard, 2020].

Özetle, bilimsel tavsiyeler ve siyasi kararlar her zaman birbirleri ile uyumlanabilir. Fakat karar vericiler, doğrudan veya dolaylı olarak bu durumla ilgili olan çeşitli disiplinlerdeki bilimsel araştırmaların tüm sonuç ve tavsiyelerinden haberdar olmalıdır. Bu konuda INGSA gibi çeşitli bilimsel görüşleri birleştiren inisiyatiflerin yardımcı olabileceği söylenebilir. Ayrıca karar vericiler, yaptıkları stratejik ve taktik adımları şeffaf ve kolay bir şekilde açıklayarak, çalışmalarının nedenleri ve gerekçeleri hakkında halkı bilgilendirmelidir. Bu tutum ve bakış açısı, ilgili ülke vatandaşlarının hayatta kalma mücadelesine en iyi şekilde hazır olmalarını sağlayacaktır.

Kaynaklar

Dillendorf Eugeniya (2020). Sürü Bağışıklığı. Alınan yer: <https://novayagazeta.ru/articles/2020/03/16/84343-stadnyy-immunitet>. Erişim tarihi: 29.03.2020.

Djalante Riyanti, Shaw Rajib ve De Wit Andrew (2020). Biyolojik Tehlikelere ve Salgınlara Karşı Direnç Oluşturma: COVID-19 ve Sendai Çerçevesi İçin Etkileri. Alınan yer: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S259006172030017X>. Erişim tarihi: 28.03.2020.

INGSA (2020). INGSA, COVID-19 Salgını ile İlişkili Temel Sorunları Keşfetmek İçin İyi Bir Konuma Sahiptir. Alınan yer: <https://www.ingsa.org/covid/covid-featured/launch/>. Erişim tarihi: 28.03.2020.

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
**BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER**

www.timeshighereducation.com/news/science-policy-advisers-aim-learn-pandemic-response-lessons. Accessed on 29.03.2020.

Waltner-Toews David (2020). Post-Normal Pandemics: Why COVID-19 Requires a New Approach to Science. Retrieved from <https://steps-centre.org/blog/postnormal-pandemics-why-covid-19-requires-a-new-approach-to-science/>. Accessed on 29.03.2020.

Yushkov Michael (2020). A Drug for the Treatment of the COVID-19 Coronavirus was Presented in Russia. Retrieved from <https://www.rbc.ru/society/28/03/2020/5e7facaf9a7947758448a28c>. Accessed on 29.03.2020.

INGSA (n.d.). Tarih. Alınan yer: <https://www.ingsa.org/about/>. Erişim tarihi: 28.03.2020.

Lau Joyce (2020). Koronavirüs Salgını Eşi Gö-rülmemiş Büyüklükte Küresel Araştırma Çabalarına İlham Vermektedir. Alınan yer: <https://www.timeshighereducation.com/news/coronavirus-crisis-inspiring-unprecedented-global-research-effort>. Erişim tarihi: 28.03.2020.

Leonard Andrew (2020). Tayvan, Koronavirüsü Yeniyor. Aynısını ABD de Yapabilir mi? Alınan yer: <https://www.wired.com/story/taiwan-is-beating-the-coronavirus-can-the-us-do-the-same/>. Erişim tarihi: 29.03.2020.

Ross John (2020). Bilim Politikası Danışmanları, Salgına Müdahale Derslerini Öğrenmeyi amaçlamaktadır. Alınan yer: <https://www.timeshighereducation.com/news/science-policy-advisers-aim-learn-pandemic-response-lessons>. Erişim tarihi: 29.03.2020.

Waltner-Toews David (2020). Normalleşme Süreci Sonrası Salgınları: COVID-19 Neden Bilime Yeni Yaklaşım Anlayışları Gerekltirmektedir. Alınan yer: <https://steps-centre.org/blog/postnormal-pandemics-why-covid-19-requires-a-new-approach-to-science/>. Erişim tarihi: 29.03.2020.

Yushkov Michael (2020). Rusya'da COVID-19'un Tedavisi İçin Bir İlacın Sunumu Yapıldı. Alınan yer: <https://www.rbc.ru/society/28/03/2020/5e7facaf9a7947758448a28c>. Erişim tarihi: 29.03.2020.

TURKEY'S PUBLIC DIPLOMACY ACTIVITIES IN KYRGYZSTAN TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'DAKİ KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

*Dinara Taldybayeva **

Public diplomacy methods are becoming increasingly important for states to achieve their goals in line with their foreign policy agendas and strategies. Over the last 10 years, Turkey has also made considerable strides in its international relations, establishing new institutions and restructuring pre-existing ones. In this regard, Turkey's public diplomacy activities towards becoming a regional power began in 1992 through the Turkish International Cooperation and Coordination Agency (TIKA). After the establishment of Turkey's Office of Public Diplomacy in 2010, the activities evolved within a certain method and system. Today Turkey implements an effective public diplomacy policy towards the public opinion of other countries through various institutions such as the Turkish Radio and Television Corporation, the Directorate of Religious Affairs, the Yunus Emre Institute, the Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB), and Turkish Airlines. Turkey's foreign expansion process that began in the 1990s and multilateral active foreign policy trends have revealed the need to strengthen social and cultural ties, particularly with the Balkans and the Turkic Republics [Kocabiyik, 2019]. After the collapse of the Soviet Union, the Turkic Republics in Central Asia gained their independence, which allowed Turkey to initiate public diplomacy activities towards the countries in the region under the leadership of TIKA. This article will examine Turkey's public diplomacy in Kyrgyzstan among the Central Asian countries where Kyrgyzstan has an appropriate infrastructure for some regional and global powers to apply soft power.

Devletlerin dış politika gündem ve stratejileri doğrultusunda hedefledikleri amaçlara ulaşabilmek için kullandıkları kamu diplomasisinin öneminin gittikçe arttığı ifade edilebilir. Bu doğrultuda Türkiye'nin de kendi uluslararası ilişkilerinde son 10 yıl içerisinde önemli atılımlar gerçekleştirerek yeni kurumlar açılmış, mevcut olanlar da yeniden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda bölgesel bir güç olma yolundaki Türkiye'nin özellikle Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TIKA) ile 1992'de başlayan kamu diplomasisi faaliyetleri 2010'da Türkiye Cumhuriyeti Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün kurulmasıyla belli bir yöntem ve sistem içerisinde yürütülmeye başlanmıştır. TIKA'nın dışında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Diyanet İşleri Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüleri, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk Hava Yolları (THY) gibi kurumlar vasıtasıyla Türkiye günümüzde diğer ülkelerin kamuoyuna yönelik olarak etkili bir kamu diplomasisi politikası uygulamaktadır. Türkiye'nin 1990'lı yıllarda başlayan dışa açılım süreci ve çok taraflı aktif dış politika eğilimi, çevresiyle özellikle, Balkanlar ve Türk Cumhuriyetleri ile sosyal ve kültürel bağlarını güçlendirme gereksinimini ortaya çıkarmıştır [Kocabiyik, 2019]. Sovyetler Birliği'nin de dağılmasıyla Orta Asya'da Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarına kavuşmasından kısa bir süre sonra bölge ülkelerinin kalkınma politikalarına katkı sağlamak amacıyla kurulan ve aynı zamanda insani yardım faaliyetlerinde bulunan TIKA, zamanla Türkiye'nin kamu diplomasisinin de önemli bir aracı haline gelmiştir. Bu makalede Orta Asya bölge-

* PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com

Kyrgyzstan has an important place in Turkey's regional foreign policy. Relations between the two countries began when Turkey as the first country to recognize Kyrgyzstan's independence on December 16, 1991. The cooperation between the two countries is based on shared history, culture, language, and religion. More than 100 agreements and protocols covering political, trade and economic, cultural, educational, military-technical areas provide the legal framework of relations between Turkey and Kyrgyzstan [MFA of Kyrgyzstan, 2018]. Among these the Agreement on Eternal Friendship and Cooperation signed in 1997, the "Turkey and Kyrgyzstan: Together Towards the 21st Century" declaration issued in 1999, and the Joint Statement on Establishment of High-Level Strategic Cooperation Council signed in 2011 are fundamental ones. Since the beginning of diplomatic relations, the presidents of Kyrgyzstan visited Turkey 11 times, while the presidents of Turkey paid an official visit to Kyrgyzstan 8 times [Kudayarov, 2018].

Activities and assistance which provided by Turkey to Kyrgyzstan allows us to consider Turkey as a donor country. The political revolutions in Kyrgyzstan in 2005 and 2010 significantly affected the country's economy and caused a crisis in the country in general. The assistance provided by Turkey to Kyrgyzstan in difficult times was well received by the Kyrgyz public. In 2011, after his visit to Kyrgyzstan, Turkey's then Prime Minister Recep Tayyip Erdogan provided \$71 million in financial assistance to the country and wrote off Kyrgyzstan's external debt of \$51 million [Laumulin, 2012].

TİKA first started its activity in September 1992 under the name of the Bishkek Program Coordination Office. Since it started operating in Kyrgyzstan in 1992 until 2018, TİKA has implemented 761 projects in various fields such as infrastructure, education, health, cultural cooperation, communication, emergency response, and humanitarian aid. These projects include 117 health, 166 education, 180 other infrastructure and services, 124 economic infrastructure and services, 80 cultural cooperation and

sindeki devletler arasında bölgesel ve küresel güçlerin yumuşak güç uygulamaları için daha uygun sivil toplum ve siyasi yapıya sahip ülke olan Kırgızistan'daki Türkiye'nin kamu diplomasisi incelenecektir.

Kırgızistan, Türkiye'nin bölgesel dış politikasında önemli bir yere sahiptir. İki ülke arasındaki ilişkiler Türkiye'nin Kırgızistan'ın bağımsızlığını 16 Aralık 1991 tarihinde tanıyan ilk ülke olmasıyla başlamıştır. Karşılıklı iş birliği iki ülkenin ortak tarihi, kültürü, dili ve dinine dayanmaktadır. Türkiye ile Kırgızistan ilişkilerinin hukuki temelini siyasi, ticari-ekonomik, kültür, eğitim, askeri-teknik alanları kapsayan 100'ü aşkın anlaşma ve protokol oluşturmaktadır [Kırgızistan Dışişleri Bakanlığı, 2018]. Bu belgelerin arasında 1997'de imzalanan "Ebedi Dostluk ve İşbirliği Anlaşması", 1999 tarihli "Türkiye ve Kırgızistan: Birlikte 21. Yüzyıla" ve 2011 tarihli "Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Kurulmasına İlişkin Ortak Açıklama" gibi temel belgeler sayılabilir. Diplomatik ilişkilerin başlamasından bu yana cumhurbaşkanı düzeyinde Kırgızistan'dan Türkiye'ye 11, Türkiye tarafından ise 8 resmi ziyaret gerçekleşmiştir [Kudayarov, 2018].

Türkiye'nin Kırgızistan'daki faaliyetleri ve sağladığı yardımlar bizim Türkiye'yi donör ülke olarak tanımamıza imkan vermektedir. Kırgızistan'da 2005 ve 2010 yıllarında yaşanan siyasi devrimler, ülkenin ekonomisini ciddi ölçüde etkilemiş ve ülkede kriz yaşanmasına neden olmuştur. Zor dönemlerinde Kırgızistan'a Türkiye tarafından sağlanan yardımlar Kırgızistan kamuoyu tarafından olumlu karşılanmıştır. 2011'de dönemin Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kırgızistan'a ziyareti sonrası ülkeye 71 milyon dolar mali yardım göndermesi ve daha önceden var olan 51 milyon dolar borcu silmesi [Laumulin, 2012] bunun en iyi örnekleridir.

TİKA Koordinatörlüğü, Kırgızistan'da Eylül 1992'de Bişkek Program Koordinasyon Ofisi adı altında faaliyete başlamıştır. TİKA Kırgızistan'da faaliyete başladığı 1992'den 2018 yılına kadar alt yapı, eğitim, sağlık, kültürel iş birliği, iletişim, acil ve insani yardımlar gibi çeşitli alanlarda

communication, 40 water and sanitation, 40 production, and 14 emergency response and humanitarian projects [Anadolu Agency, 2018]. According to the Development Partners Coordination Council in the Kyrgyz Republic, Turkey ranked first in 2007, 2009, 2010, and 2011 and second in 2008 among the countries engaged in official development assistance to Kyrgyzstan [Development Partners Coordination Council in the Kyrgyz Republic, 2019]. The assistance provided by Turkey during the period of revolutions and tensions in Kyrgyzstan can be considered as part of public diplomacy. In recent years, TİKA's one of the major projects in Kyrgyzstan has been the Bishkek Kyrgyz-Turkish Friendship State Hospital built with the financial support of Turkey. The hospital with a closed area of 11.000 square meters was constructed according to international standards. TİKA also provided necessary medical equipment for the hospital to provide a better service [Turkey's Development Assistance Report, 2019]. The Bishkek Central Mosque completed on the initiative of the Turkish Foundation for Religious Affairs in 2016, is also one of the significant projects of Turkey's public diplomacy. The mosque with a capacity of 20.000 worshipers was built on an area of around 3.5 hectares [TDF, 2020].

In addition, Turkey rehabilitated the Karataş water canal in Kyrgyzstan to prevent problems related to flooding, water distribution, and agricultural use of water in villages where Kyrgyz and Uzbek citizens live [TİKA Annual Report, 2019]. The wear out of the 652-meter part out of the total 3.2 km length of the canal caused floods. The canal covers were often closed to prevent flooding, resulting in the dehydration of the agricultural land in the village of Mirmahmudov (Uzbekistan), which in turn caused tensions between ethnic groups in the Osh region of Kyrgyzstan. Rehabilitation of this water canal has contributed not only to the Osh region of Kyrgyzstan but also to peace and understanding between fraternal peoples in Central Asia in general. We can say that with these projects, Turkey managed to achieve the aim of positive development/

761 projeyi hayata geçirmiştir. Söz konusu projeler, 117 sağlık, 166 eğitim, 180 diğer altyapı ve hizmetler, 124 ekonomik altyapı ve hizmetler, 80 kültürel iş birliği ve iletişim, 40 su ve su hijyeni, 40 üretim, 14 acil ve insani yardım projesi olarak kayda geçmiştir [AA, 2018]. Ayrıca, Kırgız Cumhuriyeti Kalkınma Ortakları Koordinasyon Konseyi bilgilerine göre, Türkiye, 2007, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında Kırgızistan'a resmi kalkınma yardımı (official development assistance-ODA) yapan ülkeler arasında ilk sırada ve 2008'de ise 2. sırada yer almıştır [Kırgız Cumhuriyeti Kalkınma Ortakları Koordinasyon Konseyi, 2019]. Bu gösterilen dönem aralığı yine Kırgızistan'da gerçekleşen devrim ve gerginlikler zamanında Türkiye'nin yardım sağlaması kamu diplomasisinin bir parçası olarak gösterilebilir. Bunun dışında TİKA'nın Kırgızistan'daki son yıllardaki başlıca projelerinden biri, Türkiye'nin finansal desteği ile Bışkek'te inşaatı tamamlanan 11 bin m²'lik kapalı alana sahip ve uluslararası standartlara göre hazırlanan Kırgız-Türk Dostluk Devlet Hastanesi'dir. Hastane'nin daha iyi şartlarda hizmet verebilmesi için gerekli tıbbi ekipman ve donanım da TİKA tarafından temin edilmiştir [Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, 2019]. Türkiye Diyanet Vakfı'nın girişimleriyle 2016 yılında Bışkek'te inşaatı tamamlanan Bışkek Merkez Camii de Türkiye kamu diplomasisinin önemli projelerinden biridir. Yaklaşık 35 dönüm arazi üzerinde kurulan camide aynı anda 20 bin kişi namaz kılabilmektedir [TDV, 2020].

Diğer bir önemli destek ile Türkiye, Kırgızistan'da Karataş su kanalını rehabilite ederek, Kırgız ve Özbek vatandaşların yaşadığı köylerdeki su baskını, su dağıtımını ve suyun tarımsal kullanımına dair sorunların önlenmesini amaçlamıştır [TİKA Faaliyet Raporu, 2019]. Toplam 3,2 km'lik kanalın 652 metrelik kısmının yıpranması su taşkınlarına sebep oluyordu. Su baskınlarını önlemek için kanal kapakları genellikle kapatılıyor ve Mirmahmudov (Özbekistan) köyünün tarım arazisi susuz kalıyordu ve bu su sorunu Kırgızistan'ın Oş bölgesindeki etnik gruplar arasında-

reinforcement of the country's perception abroad, which is one of the goals of public diplomacy.

Education is another area of public diplomacy. Manas University, which is a joint venture between Turkey and Kyrgyzstan, is one of the significant activities in this field. The university was founded in accordance with the agreement between the governments of the Republic of Turkey and the Kyrgyz Republic on the establishment of Kyrgyzstan-Turkey Manas University in Kyrgyzstan's capital city Bishkek, which was signed in Izmir on September 30, 1995. The competent authorities of both countries afterward approved the agreement, and the academic process at the university started in 1997-1998 [KTMU, 2020]. The university accepts students from three main sources. In addition to Kyrgyzstan, students come from different countries, especially from Turkey, Turkic Republics, and related communities. The total number of active students is 5.684, while 6.165 students have graduated from the university so far [KTMU, 2019]. Apart from that, some universities in Kyrgyzstan have Turkish Language Centers for teaching Turkish. For example, the Turkish Language and Culture Center operates at Kyrgyzstan-Turkey Manas University and the Kyrgyz-Russian Slavic University. Again, with the support of TİKA, a language center was opened at Bishkek Humanities University. In addition, the Turkish Education Center under the Embassy of the Republic of Turkey in the Kyrgyz Republic helps Kyrgyz students to receive education in Turkey by organizing Turkish language courses. Moreover, Kyrgyz students are educated in Turkey's universities through YTB, which is an important instrument of Turkey's soft power in the field of education. The number of Kyrgyz students studying at the universities of Turkey in 2018-2019 was 1.937 [Council of Higher Education, 2020].

To conclude, since Kyrgyzstan's independence, Turkey continues to assist and support the country through a variety of public diplomacy tools. TİKA's activities in Kyrgyzstan are among the primary drivers of Turkish soft power. Kyrgyzstan-Turkey Manas

ki gerilimin artmasına neden oluyordu. Bu su kanalının rehabilitasyonu sadece Kırgızistan'ın Oş bölgesi için değil, genel olarak Orta Asya'daki kardeş halkların barış ve uyum içinde yaşaması için de bir katkı sunmuştur. Bu projelerle Türkiye'nin Kırgızistan'daki algısının olumlu yönde pekişerek başarıya ulaştığını söylemek mümkündür.

Kamu diplomasisinin diğer bir alanı olan eğitim alanındaki önemli faaliyetlerin başında Türkiye ile Kırgızistan'ın ortak üniversitesi olan Manas Üniversitesi gelmektedir. Üniversite, 30 Eylül 1995 tarihinde İzmir'de imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgızistan Cumhuriyeti hükümeti arasında Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek Şehrinde Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Kurulmasına Dair Anlaşma" çerçevesinde kurulmuş olup, iki ülke yetkili makamları tarafından onaylanmasını müteakip 1997-1998 öğretim yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır [KTMÜ, 2020]. Üniversiteye 3 ana kaynaktan öğrenci kabul edilmektedir. Kırgızistan, Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri ile Akriba Topluluklar başta olmak üzere diğer ülkelerden gelip eğitim alan öğrencilerin toplam sayısı 5684'tür. Üniversiteden bugüne kadar 6165 öğrenci mezun olmuştur [KTMÜ, 2019]. Üniversite dışında Kırgızistan'da Türkçe'nin öğretimi amacıyla bazı üniversitelerde Türk Dili Merkezleri bulunmaktadır. Örneğin, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi ve Kırgız-Rus Slav Üniversitesi'nde Türk Dili ve Kültürü Merkezi faaliyet göstermektedir. Yine TİKA'nın desteği ile Bişkek Beşeri Bilimler Üniversitesi'nde bir dil merkezi açılmıştır. Bunun dışında Türkiye Cumhuriyeti'nin Kırgızistan Büyükelçiliği yanında Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezi (TTÖM) Türkçe öğretimiyle Kırgızistanlı öğrencilerin Türkiye'de eğitim almasına yardımcı bulunmaktadır. Türkiye'nin eğitim alanındaki yumuşak gücünün önemli enstrümanı olan YTB aracılığıyla da Kırgızistanlı öğrenciler Türkiye'nin yükseköğretim kurumlarında eğitim görmektedir. Türkiye üniversitelerinde eğitim almakta olan Kı-

University, which is a successful example of cooperation in the field of education, also contributes to training highly skilled personnel and fostering cultural attachments between the two countries. Named as Central Asia's island of democracy, Kyrgyzstan is a country, where there is a concentration of different powers trying to use their soft power through various canals. Considering those, Turkey is taking the lead with its financial and moral support provided under public diplomacy.

References

Anadolu Agency (2018). TİKA Implemented 761 Projects in 26 Years in Kyrgyzstan. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tika-kirgizistanda-26-yilda-761-proje-hayata-gecirdi-1243868>. Accessed on 19.05.2020.

Coordination Council of Development Partners of the Kyrgyz Republic (2019). Institutions: TİKA. Retrieved from <http://www.donors.kg/ru/agentstva/90-tica>. Accessed on 12.05.2020.

Higher Education Information Management System (2020). Student Numbers Report by Nationality. Retrieved from <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Accessed on 15.05.2020.

Kyrgyzstan Ministry of Foreign Affairs (2018). Legal Basis. Retrieved from <https://mfa.gov.kg/ru/-5e21841f4755f>. Accessed on 20.04.2020.

Kyrgyzstan-Turkey Manas University (2020). History. Retrieved from <http://manas.edu.kg/index.php/kurumsal/tanitim/tarih%C3%A7e>. Accessed on 14.05.2020.

Kyrgyzstan-Turkey Manas University (2019). University in Numbers. Retrieved from http://intl.manas.edu.kg/ru/%D0%BE%20%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5/ktmu_at_a_glance. Accessed on 14.05.2020.

Kocabiyik, Hasan (2019). Understanding the Changing Diplomacy, Public Diplomacy and Turkey. Retrieved from <http://www.avrasyaetudleri.com/uploads/articles/55/7.pdf>. Accessed on 20.04.2020.

Kudayarov, Kanibek (2018). Foreign Policy and its Impact on Relations with Russia for Turkey to Kyrgyzstan. Retrieved from http://www2.rsuh.ru/binary/2637221_18.1542281723.61574.pdf. Accessed on 25.04.2020.

Laumulin, Murat (2012). Turkey and Central Asia. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/2012/10/22/ru-pub-49758>. Accessed on 20.04.2020.

TİKA Annual Report (2019). Kyrgyzstan. Karatash Water Channel Rehabilitation. Retrieved from <https://www.tika.gov.tr/upload/2020/02/T%C4%B0KA%20>

gizistan uyruklu öğrencilerin sayısı 2018-2019 yılında 1937 olmuştur [YÖK, 2020].

Sonuç olarak, Türkiye Kırgızistan'ın bağımsızlığından bu yana çeşitli kamu diplomasisi araçlarıyla yardım ve desteklerini devam ettirmektedir. Bunların başında TİKA'nın Kırgızistan'daki faaliyetlerinin yeri büyüktür. Eğitim alanındaki iş birliğinin başarılı örneği olan Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nin de Kırgızistan'da nitelikli elemanların hazırlanması ve onların iki ülke arasındaki kültür ateşeleri olmasına katkısı önemlidir. Orta Asya'nın "demokrasi adası" olarak adlandırılan Kırgızistan'ın, Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmalarında önde gelen ülkelerden biri olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

Anadolu Ajansı (2018). TİKA Kırgızistan'da 26 Yılda 761 Proje Hayata Geçirdi. Alınan yer: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tika-kirgizistanda-26-yilda-761-proje-hayata-gecirdi-1243868>. Erişim tarihi: 19.05.2020.

Kırgız Cumhuriyeti Kalkınma Ortakları Koordinasyon Konseyi. (2019). Kurumlar: TİKA. Alınan yer: <http://www.donors.kg/ru/agentstva/90-tica>. Erişim tarihi: 12.05.2020.

Kırgızistan Dışişleri Bakanlığı (2018). Yasal Dayanak. Alınan yer: <https://mfa.gov.kg/ru/-5e21841f4755f>. Erişim tarihi: 20.04.2020.

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (2020). Tarihçe. Alınan yer: <http://manas.edu.kg/index.php/kurumsal/tanitim/tarih%C3%A7e>. Erişim tarihi: 14.05.2020.

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (2019). Rakamlarla Üniversite. Alınan yer: http://intl.manas.edu.kg/ru/%D0%BE%20%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5/ktmu_at_a_glance. Erişim tarihi: 14.05.2020.

Kocabiyik, Hasan (2019). Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye, Avrasya Etüdları, 163-196. Alınan yer: <http://www.avrasyaetudleri.com/uploads/articles/55/7.pdf>. Erişim tarihi: 20.04.2020.

Kudayarov, Kanibek (2018). Türkiye'nin Kırgızistan'a Yönelik Dış Politikası ve Onun Rusya ile İlişkilerine Etkisi. Alınan yer: http://www2.rsuh.ru/binary/2637221_18.1542281723.61574.pdf. Erişim tarihi: 25.04.2020.

Laumulin, Murat (2012). Türkiye ve Orta Asya. Alınan yer: <https://carnegieendowment.org/2012/10/22/ru-pub-49758>. Erişim tarihi: 20.04.2020.

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER

FAAL% C4% B0YET% 20RAPORU% 202019/ TIKAFapeten-
Raporu2019Web.pdf. Accessed on 12.05.2020.

Turkey Diyanet Foundation (2020). Mosques abroad.
Retrieved from <http://tdvcamiler.com/2016/02/18/kirgizistan-biskek-camii/>. Accessed on 18.05.2020.

Turkish Development Assistance Report (2019). Medical Equipment of Kyrgyz-Turkish Friendship Hospital. Retrieved from <https://www.tika.gov.tr/upload/2020/02/kyk%202018/turkiyekalkinma2018web.pdf>. Accessed on 12.05.2020.

TIKA Faaliyet Raporu (2019). Kırgızistan. Karataş Su Kanalı Rehabilitasyonu. Alınan yer: <https://www.tika.gov.tr/upload/2020/02/T%C4%B0KA%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%202019/TIKAFaaliyetRaporu2019Web.pdf>. Erişim tarihi: 12.05.2020.

Türkiye Diyanet Vakfı (2020). Yurtdışındaki Camiler. Alınan yer: <http://tdvcamiler.com/2016/02/18/kirgizistan-biskek-camii/>. Erişim tarihi: 18.05.2020.

Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu (2019). Kırgız-Türk Dostluk Hastanesinin Tıbbi Donanımı. Alınan yer: <https://www.tika.gov.tr/upload/2020/02/kyk%202018/TurkiyeKalkinma2018Web.pdf>. Erişim tarihi: 12.05.2020.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2020). Uyruğa Göre Öğrenci Sayıları Raporu. Alınan yer: <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Erişim tarihi: 15.05.2020.

SHINZO ABE'S PYRRHIC VICTORY OVER CORONAVIRUS ŞİNZO ABE'NİN BÜYÜK BEDELE MAL OLAN KORONAVİRÜS ZAFERİ

*Asset Ordabaev **

In November 2019, Japanese Prime Minister Shinzo Abe made history having become the nation's longest-serving prime minister: he surpassed Taro Katsura, Japan's prime minister in the early twentieth century [Japan Times, 2019]. Abe had big plans for 2020 since the country was supposed to host the Summer Olympic Games, and the prime minister hoped that national feelings would arise, making it possible to realize his main election promise – to revise the Japanese constitution, especially its pacifist Article 9. However, the coronavirus pandemic intervened with Abe's plans, depriving the prime minister of political capital. Even though Japan lifted the state of emergency five days ahead of schedule and only had 900 coronavirus victims, which can be called an incredible success, Shinzo Abe has lost his popularity. What caused such a drop in his rating and calls for his resignation?

In general, the case of Abe can be called unique: typically, during challenging times, in countries with developed democracy, popularity of leaders is on the rise. Support is growing due to the fact that people unite to confront a common threat. Paradoxically, some world leaders who fought the pandemic less successfully than Abe see their popularity growing. Therefore, it is important to understand why Abe did not receive dividends from his successful fight against the pandemic.

By the beginning of April 2020, Japan was the only G7 country where the COVID-19 pandemic did not cause serious problems. This was strange, considering the country's population density and the fact that the first coronavirus cases were reported as early as in mid-January 2020. However, on April 7, authorities were forced to introduce a state of emergency. This was caused by the

Kasım 2019'da Japonya Başbakanı Şinzo Abe, yirminci yüzyılın başlarında Japonya'nın başbakanı olan Taro Katsura'yı geçerek ülke tarihinin en uzun süre koltukta oturan başbakanı ünvanını elde etti [Japan Times, 2019]. Yaz Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapması beklenen Japonya'da Abe, 2020 için büyük planlar yapmıştı. Başbakan, Japon Anayasası'nın, özellikle pasifist 9. maddesinin gözden geçirilmesi yönünde ana seçim vaadini gerçekleştirmeyi mümkün kılan ulusal duyguların ortaya çıkmasını umuyordu. Ancak korona virüs salgını, Abe'nin planlarını önemli ölçüde değiştirerek onun siyasi popülaritesini azaltmıştır. Japonya'nın, olağanüstü hâli planlanandan beş gün önce kaldırmasına ve büyük bir başarıyla sadece 900 koronavirüs kurbanı verilmiş olmasına rağmen, Şinzo Abe, kamuoyundaki popülaritesini kaybetmiştir. Kamuoyu desteğindeki bu düşüşün ve istifa çağrılarının sebep olan nedir?

Genel olarak, Abe olayı benzersiz bir durum olarak değerlendirilebilir. Zira genellikle zorlu zamanlarda demokrasisi gelişmiş ülkelerde liderlerin popülaritesi artar. İnsanların ortak bir tehditle yüzleşmek için birleşmeleri nedeniyle liderlere olan destek artmaktadır. Paradoksal olarak, salgınla Abe'den daha az başarılı bir şekilde savaşan bazı dünya liderlerinin popülariteleri yükselmektedir. Bu nedenle Abe'nin salgına karşı başarılı mücadelesinde niçin puan kazanmadığını anlamak önemlidir.

Nisan 2020'nin başları koronavirüs salgınının ciddi sorunlara neden olmadığı tek G7 ülkesi, Japonya olmuştur. Ülkenin nüfus yoğunluğu ve ilk koronavirüs vakalarının en erken 2020 Ocak ortasında bildirildiği göz önüne alındığında bu du-

* PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. assetorda@gmail.com

growing number of patients and the fear of serious consequences. Coronavirus poses a higher risk for older people, and in Japan, about a third of the population is over 65 years old. However, Shinzo Abe did not have a legal authority to declare the European model lockdown in the country. Therefore, he asked citizens to avoid contacts and restrict visits to public places, although people have been doing this voluntarily since January. Besides, the Japanese population has high standards of personal hygiene, as well as a developed fear of infectious diseases, and society has already practiced social distancing and wearing masks. The speed of the coronavirus spread in Japan was also slowed by Japanese cultural peculiarities such as the use of bows instead of handshakes and the lack of a habit of visiting each other, as well as wide-spread loneliness [Nippon.com, 2018]. Therefore, Japanese society does not connect the successful fight against the pandemic with Abe's government.

The next negative factor that influenced the popularity of Shinzo Abe was the recent political scandal, which even led the Japanese opposition to demand the resignation of the prime minister. The scandal was around Tokyo chief prosecutor Hiromu Kurokawa, who was accused of gambling during the state of emergency [Japan Times, 2020a]. The problem is that Kurokawa was closely connected to Abe and was one of the main candidates for the post of the country's prosecutor-general [Kyodo News, 2020]. Minister of Justice Masako Mori also resigned, taking responsibility for the actions of his subordinate, but the prime minister did not accept the resignation. The scandal with Tokyo's prosecutor gave another cause to talk about cronyism, which has regularly been on display in the recent years of Abe's premiership. For instance, in 2018, a scandal erupted over the tampering with documents related to a land sale to an ultranationalist education organization with connections to Shinzo Abe and his wife Akie Abe. The investigation showed that Ministry of Finance employees altered 14 documents before they were given to legislators inves-

rumun oldukça ilginç olduğu söylenebilir. Ancak, yönetim, olağanüstü hâl kararını 7 Nisan'da almıştır. Buna, artan hasta sayısı ve ciddi sonuçlar olabileceği korkusu neden olmuştur. Koronavirüs, yaşlı insanlar için daha yüksek risk taşımaktadır ve Japonya'da nüfusun yaklaşık üçte biri 65 yaşın üzerindedir. Ancak, Şinzo Abe'nin ülkede Avrupa'da olduğu gibi karantina uygulama konusunda yasal bir yetkisi olmamıştır. Bu nedenle, insanlar bunu Ocak ayından beri gönüllü olarak yapıyor olsalar da, başbakan, vatandaşlardan, yakın temastan kaçınılmasını ve halka açık yerlerin kullanılmasının azaltılmasını istemiştir. Yüksek kişisel hijyen standartlarının yanı sıra bulaşıcı hastalık kapma korkusuna sahip olan Japon toplumu, ilave bir uyarı olmaksızın maske ve sosyal mesafe kurallarına uymuştur. Japonya'da korona virüsün yayılma hızı; insanların el sıkışma yerine birbirlerinin önünde eğilerek selam vermeleri, birbirini ziyaret etme alışkanlığının olmaması ve yaygın olarak yaşanan yalnızlık gibi Japon kültürel özellikleri nedenleriyle de yavaş ilerlemiştir [Japan Times, 2019]. Bu tabloya göre, Japon toplumunun, salgına karşı başarılı mücadelede Abe'nin hükümetinin belirleyici bir değişken olarak görmedikleri söylenebilir.

Şinzo Abe'nin popülaritesini etkileyen bir diğer olumsuz gelişme ise Japon muhalefetinin, başbakanın istifasını talep etmesine bile yol açan son siyasi skandal olmuştur. Söz konusu skandal, olağanüstü hal döneminde Tokyo başsavcısı Hiromu Kurokawa'nın kumar oynamakla suçlanmış olduğu iddiadır [Japan Times, 2020a]. Sorun şu ki, Abe'ye yakın olduğu inanılan Kurokawa, seçim sürecinde onun başsavcılık için gösterdiği ana adaylarından biri olmuştur [Kyodo News, 2020]. Adalet Bakanı Masako Mori, kendisine bağlı olan başsavcının söz konusu eyleminin sorumluluğunu üstlenerek istifa etmiş olmasına rağmen başbakan istifa etmeyi kabul etmemiştir. Tokyo başsavcısının karıştığı bu skandal, Abe'nin başbakanlığının son yıllarında düzenli olarak yaşanan kayırmacılıktan söz etmek için başka bir neden vermiştir. 2018'de Şinzo Abe ve

tigating the deal [OCCRP, 2018]. This scandal almost led to Abe's resignation, but he managed to convince the parliament that neither he nor his wife had been involved in the sale and the document fraud.

Besides, one can note the general fatigue of the electorate from the incumbent prime minister. Shinzo Abe has ruled Japan since 2012. At the beginning, he was energetic and determined to jumpstart the Japanese economy, reform social relations and increase the role of Japan in global politics, but now there is no such energy, and the lack of visible reform results is disappointing Japanese people. Abe's government failed to achieve sustainable economic growth, substantially increase the share of foreign labor, and change the position of women in society. The political elite supported the prime minister in the hope that he would revise the constitution and protect Japan from China's growing ambitions. The Liberal Democratic Party, headed by Abe, even changed the internal rules to allow the party leader to serve as the prime minister for more than two consecutive terms. However, Abe has not achieved significant success in these directions as well.

Shinzo Abe's push for the constitutional revision in the middle of the coronavirus pandemic has not boosted his popularity. Since 2012, Abe has been searching for the best option to revise the constitution. As a result, Abe promised not to change the existing two paragraphs of Article 9, but only to add a new one, which would mention Japan's legal right to have self-defense forces. That is, even after this amendment, the constitutional ban on the use of military force in Japan's foreign policy will remain. However, this approach would allow legitimizing the existing state of things. Currently, Japan has ground, naval and air units, which are called self-defense forces. Moreover, the country ranks ninth in the world in military spending [SIPRI, 2020]. However, amending the Japanese constitution is very difficult. First, changes should be supported by two-thirds in both houses of the Diet and then approved by a national referendum.

eşi Akie Abe'yle ilişkili olan aşırı milliyetçi bir eğitim şirketine arazi satışında belgeler üzerinde sahtekarlık yapılmış olması skandalı bu kayırmacılığa bir örnek olarak verilebilir. Soruşturmadaki, Maliye Bakanlığı çalışanlarının davayı araştıran yasama görevlilerine verilmeden önce 14 belgede değişiklik yapıldığı sonucuna ulaşıldı [OCCRP, 2018]. Bu skandal, Abe'yi istifanın eşiğine getirmişti. Ancak başbakan, yaptığı savunmada ne kendisinin ne de eşinin söz konusu satış ve belge sahtekarlığına karışmadığı konusunda parlamentoyu ikna etmişti.

Diğer taraftan, seçmenlerin başbakanın uzun süredir görevde olmasından kaynaklanan bir isteksizliğinden de bahsedilebilir. Şinzo Abe, Japonya'yı 2012'den beri yönetmektedir. Başlangıçta oldukça gayretli olan Abe, Japon ekonomisini geliştirme, sosyal reformları iyileştirme ve Japonya'nın küresel alandaki rolünü artırma gibi hususlarda kararlı bir duruş sergilemiştir. Bu beklentilerin karşılanamamış olması, Japon toplumunda hayal kırıklığına neden olmuştur. Abe hükümeti, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlayamamış, yabancı işçilerin payını artıramamış ve kadınların toplumdaki konumunu değiştirememiştir. Siyasi elit, başbakanı anayasada gerekli değişiklikleri yapması ve Japonya'yı Çin'in büyüyen hırslarından koruyacak adımları atması umuduyla desteklemiştir. Abe başkanlığındaki Liberal Demokrat Parti, parti liderinin iki dönemden fazla görev yapmasının önünü açacak iç düzenlemeleri bile değiştirmiştir. Ancak Abe, bu konularda da önemli bir başarı elde edememiştir.

Şinzo Abe'nin koronavirüs salgınının ortasında anayasanın gözden geçirilmesine yönelik çabaları dahi popülaritesini artıramamıştır. Abe, 2012'den bu yana anayasayı gözden geçirmek için en iyi seçeneği aramaktadır. Sonuç olarak Abe, 9. maddenin mevcut iki paragrafını değiştirmeden sadece Japonya'ya savunma kuvvetlerine sahip olma yetkisi verecek yeni bir paragraf ekleyeceğine söz vermiştir. Yani, söz konusu bu değişiklikten sonra bile, Japonya'nın dış politikasında

Overall, the government has support in the parliament, but results of a referendum are difficult to predict. Opinions on the issue are not consistent across polls: Asahi Shimbun's poll found that 65% were opposed to amending Article 9, while Kyodo's poll indicated that 51% were supportive of the amendment [Asahi, 2020; Japan Times, 2020b]. Over the past 70 years since the adoption of the constitution, Japanese society has been deeply imbued with the culture of pacifism and rightly considers it a national worth and an advantage in foreign policy. However, China's growing ambitions and Trump's statement that the United States will not pay for someone else's security provide Abe with strong arguments to convince Japanese society to think about ensuring security on its own. So far, however, his attempts to discuss the future of the constitution have had a negative effect on his image.

As a result, Shinzo Abe has been unable to take advantage of Japan's successful fight against the pandemic, which greatly complicates his future actions. The Olympics are now scheduled for 2021 when he will most probably need to resign, and the second wave of coronavirus may interfere with a constitutional referendum. Abe wants to leave his legacy by becoming the first Japanese prime minister to change the post-war constitution, but he has little time left to realize his historical mission.

References

Asahi (2020). Asahi Survey: 72% Say No Rush for Diet to Revise Constitution. Retrieved from www.asahi.com/ajw/articles/13347656.com/ajw/articles/13347656. Accessed on 06.06.2020.

Japan Times (2019). Abe Ties Taro Katsura as the Longest-Serving Japanese Prime Minister. Retrieved from <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/11/19/national/politics-diplomacy/abe-ties-katsura-longest-serving-japanese-prime-minister/#.Xt9J-J4zY1I>. Accessed on 05.06.2020.

Japan Times (2020a). Top Prosecutor Hiromu Kurokawa to Resign Over Gambling Exposure. Retrieved from <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/05/21/national/politics-diplomacy/prosecutor-hiromu-kurokawa-resigns>. Accessed on 05.06.2020.

askeri güç kullanımına ilişkin anayasal yasak devam edecektir. Ancak bu yaklaşım, mevcut durumun meşrulaştırılmasına izin verecektir. Şu anda, Japonya'nın savunma kuvvetleri olarak adlandırılan kara, deniz ve hava birimleri bulunmaktadır. Ayrıca, ülke, askeri harcamalarda dünyada dokuzuncu sırada yer almaktadır. Ancak, Japon Anayasası'nda değişiklik yapılması oldukça zor bir sürecin sonunda gerçekleşebilmektedir. Mevcut düzenlemeye göre değişiklik önerilerinin, Diet'in her iki meclisinin üçte ikisi tarafından desteklenmesi ve ulusal referandumda halk tarafından onaylanması gerekmektedir [SIPRI, 2020].

Genel olarak, hükümetin parlamentoda desteğe sahip olmasına rağmen, referandum sonuçlarını tahmin etmek oldukça güç görünmektedir. Konuyla ilgili görüşler ve anketler arasında bir tutarlılıkta mevcut değildir. Asahi Shimbun tarafından yapılan kamuoyu araştırma anketi sonucu, toplumun %65'inin 9. maddenin değiştirilmesine karşı çıktığını göstermektedir. Kyodo'nun araştırma sonucuna göre ise toplumun %51'i değişikliği desteklemektedir [Asahi, 2020; Japan Times, 2020b]. Anayasa'nın kabul edilmesinden bu yana geçen 70 yıl boyunca Japon toplumu, pasifizm kültürüne derinden bağlanmış olup haklı olarak onu ulusal bir değer ve dış politikada bir avantaj olarak görmektedir. Bununla birlikte, Çin'in artan hırsları ve Trump'ın ABD'nin diğer ülkelerin güvenliği için ödeme yapacağı yönündeki ifadesi, Abe'ye Japon toplumunu güvenliğini kendi başına sağlamayı düşünmeye ikna etmek için güçlü argümanlar sunmaktadır. Ancak, şu ana kadar, Abe'nin anayasanın geleceğini tartışma girişimleri, başbakan imajı üzerinde olumsuz bir etki oluşturmuştur.

Sonuç olarak Shinzo Abe, Japonya'nın salgına karşı başarılı mücadelesinden yararlanamamıştır. Bu durum, başbakanın gelecekteki yol haritasını daha karmaşık hale getirmektedir. Olimpiyatların gerçekleştirilmesi, büyük olasılıkla Abe'nin istifa etmesi gerektiği 2021 için planlanmaktadır. Korona virüsün ikinci dalgasının etkilerinin, anayasa referandumunu etki-

Japan Times (2020b). Japan Divided Over Adding Emergency Clause to Constitution, Survey Finds. Retrieved from <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/04/29/national/survey-japan-divided-emergency-clause-constitution>. Accessed on 05.06.2020.

Kyodo News (2020). Abe Under Fire After Prosecutor Seen Close to Him Quits for Gambling. Retrieved from <https://english.kyodonews.net/news/2020/05/d7d113891997-breaking-news-cabinet-approves-prosecutor-kurokawas-resignation-over-gambling.html>. Accessed on 06.06.2020.

Nippon.com (2018). Japan's Unmarried Masses Face Mounting Obstacles to Matrimony. Retrieved from <https://www.nippon.com/en/features/c05601/japan%E2%80%99s-unmarried-masses-face-mounting-obstacles-to-matrimony.html>. Accessed on 05.06.2020.

OCCRP (2018). Japanese Prime Minister and Wife Embroiled in Cronyism Scandal. Retrieved from <https://www.occrp.org/en/daily/7793-japanese-prime-minister-and-wife-embroiled-in-cronyism-scandal>. Accessed on 05.06.2020.

SIPRI (2020). Trends in World Military Expenditure, 2019. Retrieved from https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-04/fs_2020_04_milex_0_0.pdf. Accessed on 06.06.2020.

leyebilecekleri düşünülebilir. Abe, savaş sonrası anayasayı değiştiren ilk Japon başbakanı olarak bir miras bırakmak istemektedir, ancak tarihsel görevini gerçekleştirmek için çok az zamanı kaldığı söylenebilir.

Kaynaklar

Asahi (2020). Asahi Anketi: Katılımcıların %72'si Anayasa'nın Revize Edilmesi için Acele Edilmemesi Gerekliğini Söylüyor. Alınan yer: [www.http://www.asahi.com/ajw/articles/13347656.com/ajw/articles/13347656](http://www.asahi.com/ajw/articles/13347656.com/ajw/articles/13347656). Erişim tarihi: 06.06.2020.

Japan Times (2019). Abe, Japonya Başbakanlığı Görev Süresi ile En Uzun Süre Görev Yapmış Olan Taro Katsura'yı Yakaladı. Alınan yer: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/11/19/national/politics-diplomacy/abe-ties-katsura-longest-serving-japanese-prime-minister/#.Xt9J-J4zY1l>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Japan Times (2020a). Başsavcı Hiromu Kurokawa'nın Kumar Alışkanlığının İfşa Edilmesi Üzerine İstifa Edecektir. Alınan yer: <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/05/21/national/politics-diplomacy/prosecutor-hiromu-kurokawa-resigns>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Japan Times (2020b). Anket sonucu, Japonya'nın Anayasaya Acil Durum Maddesi Eklenmesi Konusunda İkiye Bölündü. Alınan yer: <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/04/29/national/survey-japan-divided-emergency-clause-constitution>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Kyodo News (2020). Başsavcının Kumar Oynadığının İfşa Edilmesinin Ardından İstifası Yüzünden Abe Baskı Altında. Alınan yer: <https://english.kyodonews.net/news/2020/05/d7d113891997-breaking-news-cabinet-approves-prosecutor-kurokawas-resignation-over-gambling.html>. Erişim tarihi: 06.06.2020.

Nippon.com (2018). Japonya'nın Evlenmemiş Kitleleri Evliliğin Önündeki Engellerle Yüzleşmekte. Alınan yer: <https://www.nippon.com/en/features/c05601/japan%E2%80%99s-unmarried-masses-face-mounting-obstacles-to-matrimony.html>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

OCCRP (2018). Japon Başbakanı ve Eşi Adam Kayırma Skandalına Karıştı. Alınan yer: <https://www.occrp.org/en/daily/7793-japanese-prime-minister-and-wife-embroiled-in-cronyism-scandal>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

SIPRI (2020). Dünya Askeri Harcamalarındaki Eğilimler, 2019. Alınan yer: https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-04/fs_2020_04_milex_0_0.pdf. Erişim tarihi: 06.06.2020.

UZBEKISTAN'S PATH TO ENHANCED PARTNERSHIP WITH THE EUROPEAN UNION ÖZBEKİSTAN-AB İLİŞKİLERİ: GELİŞTİRİLMİŞ ORTAKLIĞA GİDEN YOL

*Albina Muratbekova **

In accordance with the 2019 European Union (EU) Strategy on Central Asia, the European Council initiated negotiations on the new-generation bilateral Enhanced Partnership and Cooperation Agreements (EPCAs) with the Central Asian states. The EPCA, aimed to be a cornerstone of the EU's engagement with the region, will be the major instrument of bilateral partnership. By promoting the EU norms with an emphasis on the values of democracy, human rights and the rule of law, the EU seeks to deepen its engagement with the Central Asian countries in a wide range of sectors. It is believed that through EPCAs, the EU will stimulate economic diversification in the region, as well as facilitate reciprocal market access and approximation of legislation.

At present, Kazakhstan is the first and only country in Central Asia with an active EPCA that came into force in March 2020. The signing of an EPCA with Kyrgyzstan, negotiations on which were launched in December 2017 and finalized in July 2019, is pending [EU External Action, 2019]. Tajikistan requested the EU to start negotiations on an EPCA in November 2018 but they have not started yet. Uzbekistan that formally launched negotiations in November 2018 aspires to conclude them this year [Tashkent Times, 2020]. A new agreement will replace the Partnership and Cooperation Agreement (PCA), which has been in force since July 1999.

In order to facilitate the EPCA process between the EU and Uzbekistan, the parties held five rounds of formal negotiations in February, June, September and December 2019 and March 2020 [European Commission, 2019a; Tashkent Times, 2020]. Nego-

Avrupa Birliği'nin (AB) 2019 Orta Asya Stratejisi uyarınca Avrupa Konseyi, Orta Asya ülkeleriyle yeni nesil ikili Geliştirilmiş Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları (GOİA) hakkında görüşmeler başlatmıştır. AB'nin bölge ile etkileşiminin temel taşı olmayı hedefleyen GOİA, ikili ortaklığın ana aracı olarak planlanmaktadır. AB, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi temel değerler temelinde AB normlarını teşvik ederek Orta Asya ülkeleriyle olan ilişkilerini çeşitli alanlarda derinleştirmeyi amaçlamaktadır. GOİA'lar aracılığıyla AB'nin bölgede ekonomik çeşitliliği teşvik etmesinin yanı sıra karşılıklı pazarlara erişime ve mevzuatların yakınlaştırılmasına katkıda bulunacağına inanılmaktadır.

Şu anda Kazakistan, Mart 2020'de yürürlüğe giren aktif bir GOİA'ya sahip ilk ve tek Orta Asya ülkesidir. Müzakerelerin Aralık 2017'de başlatıldığı ve Temmuz 2019'da sona erdiği Kırgızistan'la ise GOİA'nın imzalanması değerlendirme aşamasındadır. Tacikistan AB'den Kasım 2018'de GOİA ile ilgili görüşmelere başlamasını istemesine rağmen, müzakere süreci henüz başlamamıştır [Avrupa Birliği Dış Eylem Servisi, 2019]. Kasım 2018'de resmi olarak müzakereleri başlatan Özbekistan, süreci bu yıl sonuçlandırmayı hedeflemektedir [Tashkent Times, 2020]. Bu gelişmeler, Temmuz 1999'dan bu yana yürürlükte olan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmalarının (OİA) yerini yeni bir anlaşma olan GOİA'ların aldığını göstermektedir.

AB ve Özbekistan arasındaki GOİA sürecini kolaylaştırmak için taraflar Şubat, Haziran, Eylül ve Aralık 2019 ile Mart 2020'de beş tur resmi müzakere gerçekleştirmiştir [Avrupa Komisyonu, 2019a;

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. albina.muratbek@gmail.com

tations were conducted in three working groups on the trade, political and sectoral issues. Although the ongoing pandemic changed the plans for further joint meetings and postponed a visit of President Mirziyoyev to Brussels, the parties continue to discuss the provisions of the agreements as agreed in the electronic format, hence the work on the agreement is actively proceeding.

The EPCA will benefit the EU-Uzbekistan relations in a number of ways. In particular, in accordance with the EU strategy to support regional connectivity and create a trade environment in line with the World Trade Organization (WTO) rules, the EU supports Uzbekistan's accession to the WTO and the EU's Generalized Scheme of Preferences Plus (GSP+). In order to accelerate Uzbekistan's WTO accession, a new project worth €5 million was launched for providing technical assistance to the process [Sputnik, 2019]. In particular, the EU intends to raise awareness among the state and private sectors on the WTO proceedings, fulfilling the WTO accession requirements, trade compliance, technical barriers, and other issues. The membership to the GSP+ will provide Uzbek enterprises with preferential access to the EU market with lower rates or duty-free depending on the commodity. According to Uzbekistan's Ministry of Investments and Foreign Trade, the GSP+ will allow the country to export about 6.200 goods duty-free to the EU. Currently, under the basic GSP system, Uzbekistan exports 3.000 commodity items duty-free and 3.200 commodity items at reduced rates [RIA Novosti, 2019]. Taking into account that the EU is the fourth largest trade partner of Uzbekistan, the accession to the WTO and GSP+ will benefit Uzbekistan by enhancing its trade portfolio with the EU member states. The GSP+ will also assist in adjusting Uzbekistan's trade balance with the EU, since, as of 2019, the country's exports to the EU was only €412 million, which is seven-fold less than €2.823 million of the EU imports to Uzbekistan [European Commission, 2019b].

Tashkent Times, 2020]. Görüşmeler ticari, siyasi ve sektörel konular olmak üzere üç çalışma grubunda yapılmıştır. Her ne kadar devam eden salgın ortak toplantılar için planları değiştirmiş ve Cumhurbaşkanı Mirziyoyev'in Brüksel ziyaretini erteletmiş olsa da taraflar, elektronik ortamda kabul edilen anlaşma hükümlerini tartışmaya devam etmektedir. Bundan dolayı anlaşma üzerindeki çalışmaların aktif bir şekilde ilerletildiği görülmektedir.

GOİA, AB-Özbekistan ilişkilerine birçok açıdan fayda sağlayacaktır. Özellikle, AB'nin bölgesel bağlantıyı destekleme ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurallarına uygun bir ticaret ortamı yaratma stratejisi uyarınca, AB, Özbekistan'ın DTÖ'ye ve AB'nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'ne (GSP+) üyeliğini desteklemektedir. Özbekistan'ın DTÖ'ye katılımını hızlandırmak için sürece teknik yardım sağlamak amacıyla 5 milyon avro değerinde yeni bir proje başlatılmıştır [Sputnik, 2019]. Özellikle, AB, devlet ve özel sektörler arasında DTÖ işlemleri, DTÖ'ye katılım şartlarının yerine getirilmesi, ticarete uyum, teknik engeller ve diğer sorunlar hakkında farkındalığı artırmayı amaçlamaktadır. GSP+ üyeliği, Özbek işletmelerine emtiya bağlı olarak daha düşük oranlı veya gümrüksüz AB pazarına tercihli erişim sağlayacaktır. Özbekistan Yatırım ve Dış Ticaret Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, GSP+, ülkenin AB'ye gümrüksüz yaklaşık 6.200 kalem mal ihraç etmesini sağlayacaktır. Şu anda, temel GSP sistemi altında Özbekistan 3.000 emtia ürününü gümrüksüz ve 3.200 emtia ürününü düşük oranlarda ihraç etmektedir [RIA Novosti, 2019]. AB'nin Özbekistan'ın dördüncü büyük ticaret ortağı olduğu dikkate alındığında, ülkenin DTÖ'ye ve GSP+'ya katılımının, AB üyesi ülkelerle ticaret portföyünü geliştirerek Özbekistan'a fayda sağlayacağı söylenebilir. GSP+ aynı zamanda Özbekistan'ın AB ile olan ticaret dengesinin ayarlanmasına da yardımcı olacaktır. Zira 2019 itibarıyla ülkenin AB'ye ihracatı sadece 412 milyon avro olmuştur. Bu rakam,

Hence, through facilitating the country's accession to the WTO and GSP+, the EU aims to enhance intra-regional trade and investment activities in Uzbekistan, while promoting regulatory convergence and harmonization with the EU rules.

Apart from that, the EU encourages Uzbekistan's progress on protecting human rights and fundamental freedoms of all citizens, ensuring freedom of press, removing censorship, releasing political prisoners, and eradicating child and forced labor, to name but a few [European Parliament, 2019]. Those and other issues related to the so-called EU norms are discussed during the EU-Uzbekistan Cooperation Council meetings and sectoral negotiations on the EPCA. The EU has also recognized ambitious reforms, market liberalization, and regional cooperation efforts undertaken by the present Uzbek government.

By and large, the EU attaches significance to the ongoing structural, administrative, and economic reforms of Uzbekistan, which is seen in the level of engagement between Brussels and Tashkent. It is noteworthy that the EU implements 25 economic and social development projects in Uzbekistan with a total budget of €103 million, in addition to 10 regional projects worth €33.5 million [RIA Novosti, 2019]. In 2019 alone, the EU contributed €20.2 million to three projects: €10 million for skills development to improve employability in rural areas; €5.2 million for the Multi-Partner Human Security Trust Fund for the Aral Sea region; and €5 million for facilitating Uzbekistan's WTO accession process [German Trade and Invest, 2019]. Besides, Uzbekistan participates in the Erasmus+ projects, the Border Management in Central Asia Program, and the Central Asia Drug Action Program. As part of the global response to the ongoing pandemic, the EU allocated €36 million to address its humanitarian, health, social and economic consequences in Uzbekistan [UzDaily, 2020].

In the past few years, Uzbekistan has been active in its foreign policy both regionally and globally. With regard to the EU,

AB'nin Özbekistan'a yaptığı ihracatı olan 2.823 milyon avrodan yedi kat daha azdır [Avrupa Komisyonu, 2019b]. Bu nedenle AB, ülkenin DTÖ ve GSP+'ya katılımını kolaylaştırarak, bölge içi ticareti ve Özbekistan'da yatırım faaliyetlerini geliştirmeyi ve aynı zamanda AB düzenlemeleriyle uyumu teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Bunun yanı sıra AB, tüm vatandaşların insan haklarını ve temel özgürlüklerini koruma, basın özgürlüğü sağlama, sansürü kaldırma, siyasi mahkûmları serbest bırakma, çocuk işçiliği ve zorla çalıştırmayı ortadan kaldırma gibi konularda Özbekistan'da atılan adımları teşvik etmektedir [Avrupa Parlamentosu, 2019]. Sözde AB normlarıyla ilgili bu ve diğer konular, AB-Özbekistan İşbirliği Konseyi toplantıları ve GOİA ile ilgili sektörel müzakereler sırasında tartışılmaktadır. AB, ayrıca, mevcut Özbek hükûmeti tarafından yürütülen iddialı reformları, pazarın serbestleştirilmesini ve bölgesel iş birliği çabalarını da takdir etmektedir.

AB, genel olarak, Özbekistan'da devam eden yapısal, idari ve ekonomik reformlara önem vermektedir. Bu durum, Brüksel ve Taşkent arasındaki iş birliği düzeyinde görülmektedir. AB'nin 33.5 milyon avro değerinde 10 bölgesel projeye ek olarak, Özbekistan'da toplam 103 milyon avro bütçe ile 25 ekonomik ve sosyal kalkınma projesi gerçekleştirmesi dikkat çekicidir [RIA Novosti, 2019]. Sadece 2019'da AB, üç projeye toplamda 20.2 milyon avro katkıda bulunmuştur. Bunların arasında kırsal alanlarda istihdam edilebilirliği artırmak adına çalışanların kapasite gelişimi için 10 milyon avro; Aral Denizi bölgesi için Çok Ortaklı İnsan Güvenliği Teminat Fonu için 5.2 milyon avro; ve Özbekistan'ın DTÖ'ye katılım sürecini kolaylaştırmak için 5 milyon avro yer almaktadır [Alman Ticaret ve Yatırım, 2019]. Bütün bunların yanında Özbekistan, Erasmus+ projelerine, Orta Asya'da Sınır Yönetimi Programı'na ve Orta Asya Uyuşturucu Eylem Planı Programı'na katılmaktadır. Devam eden salgınla küresel mücadele

in November 2017, Uzbekistan hosted the EU-Central Asia meeting of foreign ministers in Samarkand, where the EU was represented by Federica Mogherini, the then EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy and Vice-President of the European Commission. She also attended the conference on Afghanistan entitled "Peace Process, Security Cooperation and Regional Connectivity" hosted by Tashkent in March 2018. It is worth noting here that Uzbekistan's efforts in the peace-making process in Afghanistan are emphasized at various levels, and stakeholders acknowledge that Uzbekistan's support contributes to promoting stability and security of the region. On January 28, 2020, during his working visit to Berlin, Uzbek Foreign Minister Abdulaziz Kamilov met with Josep Borrell, who replaced Federica Mogherini. Frequent high-level interaction between Brussels and Tashkent demonstrates a strong focus of both sides on enhancing existing ties and promoting the upgraded level of bilateral partnership.

By initiating the EPCAs with the Central Asian states, the EU has been answering the major critique of the 2019 EU Strategy on Central Asia, where the instrumental approach was not vividly formulated. The EPCAs will enable the EU's engagement with the region by transforming the intentions into practice. The agreement that contains political, social, economic and security cooperation frameworks will reinforce bilateral partnership and facilitate trade relations. For Uzbekistan, the EPCA will contribute to positioning the new image of the country that has been implementing comprehensive reforms in the past several years. It will also help to increase Uzbekistan's investment potential and opportunities for economic growth. Therefore, it is expected that with the implementation of the EPCA, reciprocity between the EU and Uzbekistan will be deepened and diversified at all levels of cooperation.

kapsamında AB, Özbekistan'daki insani, sağlık, sosyal ve ekonomik alanda yaşanacak olumsuz etkileri azaltmak için 36 milyon avro tahsis etmiştir [UzDaily, 2020].

Son yıllarda Özbekistan, dış politikada hem bölgesel hem de küresel olarak aktif bir tutum sergilemektedir. AB'ye gelince, Kasım 2017'de Özbekistan, Semerkant'ta AB-Orta Asya dışişleri bakanları toplantısına ev sahipliği yapmıştır. Söz konusu toplantıda AB, o zamanki AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Federica Mogherini tarafından temsil edilmiştir. Mogherini, ayrıca, Mart 2018'de Taşkent'in ev sahipliğinde düzenlenen "Barış Süreci, Güvenlik İşbirliği ve Bölgesel Bağlantılar" başlıklı Afganistan konusunda konferansa katılmıştır. Özbekistan'ın Afganistan'da barışı sağlama sürecindeki çabalarının çeşitli düzeylerde vurgulandığını ve paydaşların, Özbekistan'ın desteğinin bölgenin istikrarı ve güvenliğinin geliştirilmesine katkıda bulunduğunu kabul ettiklerini belirtmek gerekmektedir. 28 Ocak 2020'de Berlin'e yaptığı çalışma ziyareti sırasında Özbek Dışişleri Bakanı Abdulaziz Kamilov, Federica Mogherini'nin yerine geçen Josep Borrell ile bir araya gelmiştir. Brüksel ve Taşkent arasındaki üst düzey sıkı etkileşim, her iki tarafın da mevcut ilişkileri geliştirmeye ve yükseltmiş ikili ortaklık düzeyini desteklemeye odaklandığını göstermektedir.

AB, Orta Asya devletleri ile GOİA'ları başlatarak, etkili yaklaşımın net bir şekilde formüle edilmediği AB'nin 2019 Orta Asya Stratejisi hakkındaki eleştirilerin çoğuna cevap vermektedir. GOİA'lar niyetleri uygulamaya dönüştürerek AB'nin bölge ile etkileşimini sağlayacaktır. Siyasi, sosyal, ekonomik ve güvenlik alanlarında iş birliği içeren anlaşma, ikili ortaklığı güçlendirecek ve ticari ilişkileri kolaylaştıracaktır. Özbekistan için GOİA, son birkaç yıldır kapsamlı reformlar uygulayan ülkenin yeni imajının konumlandırılmasına katkıda bulunacaktır. Anlaşma, ayrı-

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
**BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER**

References

EU External Action (2019). Fact sheet. EU-Kyrgyz Republic Enhanced Partnership and Cooperation Agreement. Retrieved from https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/epca_factsheet.pdf. Accessed on 05.06.2020.

European Commission (2019a). Negotiations on the Trade Title of the EU-Uzbekistan Comprehensive Agreement. Second round. 26-28 June 2019, Brussels (Belgium). Joint Report. Retrieved from https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/october/tradoc_158406.pdf. Accessed on 05.06.2020.

European Commission (2019b). Directorate-General for Trade. European Union, Trade in goods with Uzbekistan. Retrieved from https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_uzbekistan_en.pdf. Accessed on 05.06.2020.

European Parliament (2019). European Parliament Recommendation of 26 March 2019 to the Council, the Commission and the Vice-President of the Commission / High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy on the New Comprehensive Agreement between the EU and Uzbekistan (2018/2236(INI)). Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0224_EN.html. Accessed on 05.06.2020.

German Trade and Invest (2019). Summary. Annual Action Programme 2019 in Favour of Uzbekistan to be Financed from the General Budget of the Union. Retrieved from <https://www.gtai.de/PRO201909275010>. Accessed on 05.06.2020.

RIA Novosti (2019). Uzbekistan and the EU Have Begun Negotiations on An Expanded Partnership Agreement. Retrieved from <https://ria.ru/20190204/1550327657.html>. Accessed on 05.06.2020.

Sputnik (2019). How the EU Intends to Accelerate Uzbekistan's Entry to the WTO. Retrieved from <https://uz.sputniknews.ru/politics/20190716/12019435/Kak-Evrosoyuz-nameren-uskorit-vkhozhdenie-Uzbekistana-v-VTO.html>. Accessed on 05.06.2020.

Tashkent Times (2020). Uzbekistan, EU to Step Up Talks on EPCA. Retrieved from <http://tashkenttimes.uz/national/4920-uzbekistan-eu-to-step-up-talks-on-epca>. Accessed on 05.06.2020.

UzDaily (2020). EU Provides 36 Million Euros to Uzbekistan to Tackle COVID-19 Crisis. Retrieved from <http://www.uzdaily.uz/en/post/56390>. Accessed on 05.06.2020.

ca, Özbekistan'ın yatırım potansiyelini ve ekonomik büyüme fırsatlarını artırmaya yardımcı olacaktır. Bu nedenle, GOİA'nın uygulanmasıyla, AB ve Özbekistan arasındaki mütekabiliyetin tüm iş birliği seviyelerinde derinleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi beklenmektedir.

Kaynaklar

Alman Ticaret ve Yatırım (2019). Özet. Özbekistan Lehine Birliğin Genel Bütçesinden Finanse Edilecek Yıllık Eylem Programı 2019. Alınan yer: <https://www.gtai.de/PRO20190927501>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Avrupa Birliği Dış Eylem Servisi (2019). Bilgi Sayfası. AB-Kırgız Cumhuriyeti, Geliştirilmiş Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması. Alınan yer: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/epca_factsheet.pdf. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Avrupa Komisyonu (2019a). AB-Özbekistan Kapsamlı Anlaşması'nın Ticaret Unvanı Üzerine Müzakereler. İkinci tur. 26-28 Haziran 2019, Brüksel (Belçika). Ortak Rapor. Alınan yer: https://www.europa.eu/doclib/docs/2019/october/tradoc_158406.pdf. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Avrupa Komisyonu (2019b). Ticaret Genel Müdürlüğü. Avrupa Birliği, Özbekistan ile Mal Ticareti. Alınan yer: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_uzbekistan_en.pdf. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Avrupa Parlamentosu (2019). AB ve Özbekistan Arasındaki Yeni Kapsamlı Anlaşmaya İlişkin 26 Mart 2019 tarihli Avrupa Parlamentosu'nun Konsey, Komisyon ve Komisyon Başkan Yardımcısı / Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'ne Tavsiyesi (2018/2236 (INI)). Alınan yer: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0224_EN.html. Erişim tarihi: 05.06.2020.

RIA Novosti (2019). Özbekistan ve AB, Genişletilmiş Bir Ortaklık Anlaşması İçin Müzakerelere Başladı. Alınan yer: <https://ria.ru/20190204/1550327657.html>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Sputnik (2019). AB, Özbekistan'ın DTÖ'ye Girişini Nasıl Hızlandırmayı Planlıyor? Alınan yer: <https://uz.sputniknews.ru/politics/20190716/12019435/Kak-Evrosoyuz-nameren-uskorit-vkhozhdenie-Uzbekistana-v-VTO.html>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

Tashkent Times (2020). Özbekistan ve AB, Geliştirilmiş Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması Müzakerelerini Hızlandıracak. Alınan yer: <http://tashkenttimes.uz/national/4920-uzbekistan-eu-to-step-up-talks-on-epca>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

UzDaily (2020). AB, COVID-19 Kriziyle Mücadele Etmesi İçin Özbekistan'a 36 Milyon Avro Sağlıyor. Alınan yer: <http://www.uzdaily.uz/en/post/56390>. Erişim tarihi: 05.06.2020.

FAR-RIGHT PARTIES RISING IN THE WESTERN END OF EURASIA: THE CASE OF ESTONIA AVRASYA'NIN BATI UCU ESTONYA'DA YÜKSELEN AŞIRI SAĞ

*Zhengizkhan Zhanaltay **

The past 10 years have been marked by many events such as global economic crises, migration flows, epidemic diseases and their consequences. In many countries, we are witnessing the effects of the series of negative situations on economic, political, and even social life. In a few years after the 2008-2009 global financial crisis, the economies showed a certain level of recovery at the macro-level. However, on an individual level, this improvement was not sufficiently visible in people's daily lives in terms of equitable distribution of income, which was a precursor of significant changes for the coming years. Far-right parties in Europe started to form or strengthen their structures in the early 2010s. They have achieved significant success in the European Parliament and national elections in 2015, by putting more emphasis on the economic problems faced by the public in their populist, racist, anti-system and anti-immigrant rhetoric.

The Five Star Movement (FSM), founded by Beppe Grillo and Gianroberto Casaleggio in Italy in 2009 and led by Luigi Di Maio, and the National Rally Party (NRP), led by Marine Le Pen in France, can be shown as two different examples. The FSM, which was established after the financial crisis, attracted attention with its discourse that it could be a solution to the economic problems in the country and succeeded in increasing its voting result from 2% to 24% in 2012-2014 [Politico, 2020]. On the other hand, the conservative right-wing party NRP, which was founded in 1972, became more powerful by including economic problems to the clas-

Geçtiğimiz son 10 yıl, küresel düzeyde yaşanan ekonomik krizler, göç akınları ve salgın hastalıklar gibi pek çok hadisenin cereyan ettiği ve arkasında çeşitli izler bıraktığı bir süreç olmuştur. Birçok ülkede bu olumsuz gelişmeler silsilesinin ekonomiden siyasi ve hatta sosyal yaşamlara kadar dokunan bir takım yansımalarına da şahitlik etmekteyiz. 2009'daki küresel finansal krizin ardından ülke ekonomileri birkaç yıl içinde makro düzeyde belirli bir seviyede toparlanma belirtileri göstermiştir. Lakin bireysel ölçüde, insanların günlük yaşamlarında bu iyileşmenin gelir adaleti çerçevesinde yeterince hissedilmemesi, ileriki yıllar için önemli değişikliklerin bir habercisi gibiydi. Özellikle Avrupa'da 2010'ların başlarından itibaren kurulmaya başlayan veya yapılanmalarını güçlendiren aşırı sağ partiler; popülist, ırkçı, sistem ve göçmen karşıtı söylemleri arasına halkın karşılaştığı ekonomik sorunlara daha fazla yer vermeleri ile birlikte 2015'teki Avrupa Birliği Parlamentosu ve ulusal seçimlerde büyük başarıları imza attılar.

Bunlar arasında İtalya'daki Beppe Grillo ve Gianroberto Casaleggio tarafından 2009'da kurulan ve parti liderliğini Luigi Di Maio'nun yaptığı Beş Yıldız Hareketi (BYH), Fransa'daki Marine Le Pen liderliğindeki Ulusal Birlik Partisi (UBP) iki farklı örnek olarak gösterilebilir. BYH finansal kriz sonrası kurulup ülkedeki ekonomik sorunlara çözüm olabileceğine dair söylemleri ile dikkatleri çekerek ilk büyük sıçramayı 2012-2014 yılları arasında oy oranını %2'den %24'e kadar çıkarmayı ba-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnl@gmail.com

sical nationalist, anti-European Union and anti-immigrant discourses.

The work of the far-right parties, especially during 2010-2015, paid off in the elections in 2015-2019, and started to be stepped up. During this period, the far-right parties in Italy and France expanded their electoral base and became one of the leading parties. These developments have inspired far-right parties in other European countries, leading to increased support for such parties at various levels throughout Europe. Thus, the success of the far-right parties spread rapidly in 2015-2019, since they intensely addressed international events, such as the economic recession during these years, and the increased migration flows due to the intensifying civil war in Syria.

Based on these results, many studies have been carried out within the academic community on the reasons for the rising trend of ultra-right parties. Among the main reasons for this trend are anti-immigrant discourses and the fact that usually, in times of economic crises, poorly educated low-income groups living in rural areas vote for these parties due to their promises to address economic problems [Lewis & Deole, 2017].

While Europe was experiencing all these fluctuations, the influence of far-right parties was not much noticeable in the Baltic countries, except Latvia. Far-right currents, which strengthened in 2010-2015 and reached the peak of political influence in 2015-2019, seemed not to reach Estonia and Lithuania. In Latvia, however, the National Alliance Party, established in 2010, made a good start with 7.8% of the vote in its first parliamentary elections in the same year, without avoiding populist discourses in the right-wing conservative direction. In the subsequent 2014 parliamentary elections, the party's voting result increased to 16.6%, but after being included in the government coalition, its electoral support fell to 11% in the 2018 parliamentary elections [Politico, 2020; Parties and Elections in Europe, 2020]. One of the main reasons for this

şararak sağlamıştır [Politico, 2020]. UBP ise 1972'de kurularak muhafazakar sağ bir parti olup klasik milliyetçi, Avrupa Birliği ve göçmen karşıtı söylemleri içerisine ekonomik sorunları da eklemesi ile birlikte gücüne güç katmıştır.

Özellikle 2010-2015 yılları arasında aşırı sağ partilerin çalışmaları meyvelerini 2015-2019 yılları arasındaki seçimlerde verdiği ve yükselişe geçtiği dönem olarak tabir edilebilir. Bu süreçte İtalya ve Fransa'daki aşırı sağ partiler oy tabanlarını genişleterek önde gelen partiler arasına girmişlerdir. Bu gelişmeler, diğer Avrupa ülkelerindeki aşırı sağ partilere de ilham vererek tüm Avrupa boyunca bu tür partilere çeşitli düzeylerde verilen desteğin artmasını sağlamıştır. Böylece 2015-2019 yılları arasında aşırı sağ partilerin başarı dalgası hızla yayılmıştır. Bunun nedenleri arasında ise, bahsi geçen yıllar arasında yaşanan ekonomik durgunluk, Suriye'deki iç savaşın şiddetlenmesi nedeniyle artan göç akınları gibi uluslararası olayların aşırı sağ partiler tarafından yoğun bir şekilde ele alınması gösterilebilir.

Bu sonuçlar doğrultusunda akademik camia içerisinde de aşırı sağ partilerin yükseliş eğiliminin yapısı, nedenleri ve ülkeler bazında pek çok çalışma yapılmıştır. Bu eğilimin ana nedenleri arasında göçmen karşıtı söylemler ile ekonomik kriz dönemlerinde insanların ekonomik sorunlarına çare olma vaatlerine genelde düşük gelirli, kırsal kesimlerde yaşayan veya eğitim düzeyi yüksek olmayan grupların güvenerek oy verdikleri sayılmaktadır [Lewis & Deole, 2017].

Avrupa'da tüm bu dalgalanmalar yaşanırken aşırı sağ partilerin etkisinin fazla hissedilmediği bölgeler arasında Baltık ülkeleri gelmekteydi. 2010-2015 arası güçlenen ve 2015-2019 arası politik güçlerinin zirvesine ulaşan aşırı akımlar Letonya dışında Estonya ve Litvanya'ya uğramamış gibi bir durum gözlemlenmekteydi. Letonya'da ise 2010'da kurulan Ulusal İttifak Partisi sağ muhafazakar doğrultuda popülist söylemlerden de kaçınmayan

decline is the fact that the second far-right party 'Who owns the state?', which also entered the political life of the country, drew a certain number of voters away from the National Alliance Party, especially with its statements suggesting economic reforms [Politico, 2020].

In the case of Estonia, the Conservative People's Party of Estonia (CPPE) was founded in March 2012 by Mart Helme to benefit from the same trend in Europe. Unlike the National Alliance in Latvia, the party did not gain noticeable results in the 2015 parliamentary elections, receiving only around 4% of the vote [Politico, 2020]. At present, the CPPE is led by Martin Helme, a son of Mart Helme. Although the party does not define itself as far-right, it is considered a typical far-right party because of its discourses. The CPPE achieved a major success in 2019 because of the different political strategies implemented in recent years. With 17.8% of voting support in the parliamentary elections, it entered the coalition government with the Estonian Centre Party, led by Juri Rotas. The CPPE members head five key ministries out of 15, including the Ministry of Finance, the Ministry of Foreign Trade and Information Technology, and the Ministry of Interior [Whyte, 2019].

In the political scene of Estonia, the Estonian Centre Party and the Estonian Reform Party, led by Kaja Kallas, have been ruling the country as the leading parties for many years. However, in the 2015 parliamentary elections, the electoral support of the other two parties, the Social Democratic Party (SDP), led by Jevgeni Ossinovski, and the conservative democratic party Isaama, led by Helir-Valdor Seeder, decreased from 25% and 19% to 15% and 10%, respectively, which significantly reduced their influence. In this respect, although the parties of Rotas and Kallas maintained their electoral bases in 2015 and afterward, the loss of influence by the SDP and Isaama created a gap [Politico, 2020].

In the meantime, the CPPE managed to receive significant support among rural vot-

kimliği ile aynı yıl içerisinde katıldığı ilk parlamento seçimlerinde %7,8'lik bir oy desteği ile iyi bir başlangıç yapmıştır. Daha sonraki 2014 parlamento seçimlerinde oy oranı %16,6'ya yükselmesi ve hükümet koalisyonu içerisinde yer almasının ardından 2018'deki parlamento seçimlerinde oy oranı %11'e gerilemiştir [Politico, 2020; Parties-and-elections.eu, 2020]. Bu gerilemenin ana nedenleri arasında ülkenin siyasi hayatına giren "Ülke Kimin Elinde" isimli ikinci aşırı sağ partinin özellikle ekonomik sorunları öne süren demeçleri ile Ulusal İttifak Partisi'nin belirli bir kısım seçmenlerini kendi tarafına çekebilmesi gösterilebilir [Politico, 2020].

Estonya açısından baktığımızda ise, Estonya Muhafazakarları Halk Partisi (EMHP), Avrupa'daki aynı akımdan yararlanabilme amacıyla 2012'de Mart Helme tarafından kurulmuştur. Letonya'daki Ulusal İttifak'ın aksine 2015 parlamento seçimlerinde yeterince varlık gösteremeyen parti %4 civarında oy almıştır [Politico, 2020]. EMHP'nin liderliğini Mart Helme'nin oğlu Martin Helme yürütmekte olup parti her ne kadar kendini aşırı sağ olarak tanımlamasa bile söylemleri nedeniyle tipik bir aşırı sağ parti olarak kabul edilmektedir. EMHP son yıllarda uyguladığı farklı siyasi stratejiler ile 2019'da büyük bir başarı elde ederek parlamento seçimlerinde %17,8'lik oy desteği ile Juri Rotas liderliğindeki Estonya Merkez Partisi ile koalisyon hükümetinde yer almış ve 15 bakanlıktan Finans Bakanlığı, Dış Ticaret ve Bilişim Teknolojileri, İçişleri Bakanlığı gibi hükümet yapısındaki kilit bakanlıkların dahil olduğu beş bakanlığa bu partinin üyeleri getirilmiştir [Whyte, 2019].

Estonya'nın siyasi sahnesinde uzun yıllardır Estonya Merkez Partisi ile Kaja Kallas'ın liderliğini yaptığı Estonya Reform Partisi, önde gelen partiler olarak, ülkeyi yönetmişlerdir. 2015 parlamento seçimleri sonrasında Jevgeni Ossinovski liderliğindeki Sosyal Demokratik Parti (SDP) ile Helir-Valdor Seeder önderliğindeki muhafazakar demokrat olarak tanımlanan Isaama partisinin oy oranlarının %25 ile %19

ers who think that their problems are not addressed – those engaged in agriculture, those with low incomes, and Estonian diaspora groups living in neighboring countries such as Norway and Sweden. Emphasizing the unequal distribution of income and the lack of attention to rural areas, the CPPE received the support of the proponents of the People's Union of Estonia, which was the voice of agricultural workers until 2012, when it stopped its activities. On the other hand, it is expected that there may be a further shift of electoral support to the CPPE from the SDP and Isaama. Moreover, the CPPE seems to have increased its overseas support because of offices opened abroad and one-to-one contact with the diaspora communities in neighboring countries [Jakobson et al., 2020]. After increasing the voting support from 4% to 13% in 2015-2017, the CPPE managed to keep it in the 15%-20% range in 2017-2019 [Politico, 2020].

The CPPE moves in a different line with various discourses and election strategies within the far-right party profile. The party tries to hold popular support for a longer period with its outlook that handles permanent issues such as unequal income distribution rather than political opportunism-based support in times of economic crises. We see that the far-right forces, which gained strength in Estonia with this agenda, is developing in a different way than such parties as the FSM that quickly reached the top but started to fall after a few years. On the other hand, in a country such as Estonia where liberal and social democratic parties have dominant power, the emergence of the far right without a significant historical background is among the topics that need further research. If we look at the current political situation in Estonia, the CPPE maintains its electoral base and even receives 1.5% more support according to data from February 2020. On the contrary, Prime Minister Ratas' party, which preferred to form a coalition with the CPPE instead of the Reform Party, severely lost its support

civarından %15 ve %10 seviyelerine kadar düşmesi bu iki partinin etkisini oldukça azaltmıştır. Bu açıdan 2015 ve sonrasında her ne kadar Ratas ve Kallas'ın partileri oy oranlarını korumuşlarsa da diğer iki partinin güç kaybetmiş olması bir boşluk yaratmıştır [Politico, 2020].

Bu süreçte EMHP, kendi sorunlarının gündeme getirilmediğini düşünen kırsal kesimdeki seçmenler, tarım ile uğraşanlar, gelir düzeyi düşük olanlar ve yurtdışında Norveç ve İsveç gibi civar ülkelerde yaşayan diaspora grupları arasında önemli bir destek almayı başarmıştır. Bu konuda EMHP'nin, genel olarak gelir dağılımındaki adaletsizliğe ve kırsal kesimlere yeterince ilgi gösterilmemesine vurgu yaparak, 2012'de faaliyetlerini durduran tarım sektöründe çalışanların sesi olan Estonya Halk Birliği Partisi'nin yandaşlarının desteğini aldığı belirtilmektedir. Öte yandan EMHP'ye, SDP ve Isaama partilerinden de bir kayma olabileceği beklenmektedir. Dahası, EMHP yurt dışında açtığı ofisler ile yakın coğrafyadaki ülkelerdeki diaspora toplulukları ile birebir iletişime geçmesi gibi faktörlerin de etkisiyle yurtdışı desteğini de artırmış görünmektedir [Mari-Liis & Tõnis & Kalev, 2020]. EMHP'nin oy desteğini, 2015-2017 arasında %4'den %13'e kadar çıkardıktan sonra, 2017-2019 arasında %15-%20 bandında tutmayı başardığını söyleyebiliriz [Politico, 2020].

EMHP aşırı sağ parti profili içerisinde farklı söylem ve seçim stratejileri ile değişik bir çizgide yol alarak ekonomik kriz dönemi politik fırsatçılık tabanlı destek yerine, gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi daha kalıcı sorunlara el atan görünümü ile daha uzun bir dönem için halkın desteğini elinde tutmaya çalışmaktadır. Bu yapısıyla da Estonya'da güçlenen aşırı sağ, Avrupa genelindeki Beş Yıldız Partisi gibi birkaç sene için parlayıp sonrasında düşmeye başlayan parti profilinden daha farklı bir yapıda gelişmekte olduğunu da görmekteyiz. Öte yandan Estonya gibi liberal ve sosyal demokrat partilerin ağırlıklı olarak güç sahibi olduğu bir ülkede önemli bir tarihsel biri-

from 27% in 2019 to 21% in February 2020 [Politico, 2020]. This decline can be considered as the result of the warming attitude towards far-right parties in the country. While the CPPE settled in Estonia's political life with quick but lasting steps, it also created camps among voters. This can be seen especially among the Russian minority making up 22% of the population, liberal voters who oppose the views of the CPPE, generally living in large cities such as Tallinn and Tartu, and those who support the CPPE [Pommereau, 2018].

References

Jakobson Mari-Liis, Saarts Tõnis and Leif Kalev (2020). Radical Right Across Borders? The Case of EKRE's Finnish Branch. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/339482105_Radical_right_across_borders. Accessed on 16.06.2020.

Lewis Davis, Deole Sumit (2017). Immigration and the Rise of Far-Right Parties in Europe. Retrieved from <https://www.cesifo-group.de/DocDL/dice-report-2017-4-davis-deole-december.pdf>. Accessed on 24.04.2020.

Parties and Elections in Europe (2020). Latvia. Retrieved from <http://www.parties-and-elections.eu/latvia.html>. Accessed on 16.06.2020.

Politico (2020). Poll of Polls. Polling from Across Europe. Retrieved from <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/>. Accessed on 16.06.2020.

Pommereau Isabelle (2018). Estonia Reaches Out to its Ethnic Russians at Long Last. Retrieved from <https://www.dw.com/en/estonia-reaches-out-to-its-ethnic-russians-at-long-last/a-42680725>. Accessed on 16.06.2020.

Whyte Andrew (2019). Centre, EKRE, Isamaa Board Meets Unveil Coalition Deal, Proposed Ministers. Retrieved from <https://news.err.ee/927437/centre-ekre-isamaa-board-meets-unveil-coalition-deal-proposed-ministers>. Accessed on 16.06.2020.

kimi olmadan aşırı sağın yeşermesi, daha fazla araştırılması gereken konular arasında yerini almaktadır. Estonya'da şu anki siyasi duruma bakacak olursak EMHP, kendi oy tabanını korumakta, hatta Şubat 2020 verilerine göre %1,5 oranında daha fazla destek almaktadır. Reform Partisi yerine EMHP ile koalisyon kurmayı tercih eden Başbakan Ratas'ın partisi ise ciddi oy kaybı yaşayarak, 2019'da %27'den 2020'nin Şubat ayı itibariyle %21'e kadar düşmüştür [Politico, 2020]. Bu düşüş, ülkede aşırı sağ partilere karşı gösterilen tavrın bir neticesi olarak değerlendirilebilir. EMHP Estonya'nın siyasi hayatına hızlı ama kalıcı adımlarla yerleşirken seçmenler arasında da bir kamplaşma oluşturduğu belirtilebilir. Bunu, özellikle nüfusun %22'sini oluşturan Rus azınlıklar ile EMHP'nin görüşlerine karşıt olan, genelde Tallin ve Tartu gibi büyük şehirlerde yaşayan liberal seçmen kesimler ile EMHP'yi destekleyenler arasında gözlemlemek mümkündür [Pommereau, 2018].

Kaynaklar

Avrupa'da Partiler ve Seçimler (2020). Letonya. Alınan yer: <http://www.parties-and-elections.eu/latvia.html>. Erişim tarihi: 16.06.2020.

Jakobson Mari-Liis, Saarts Tõnis ve Kalev Leif (2020). Sınırların Ötesinde Radikal Sağ? EKRE'nin Finlandiya Şubesi Örneği. Alınan yer: https://www.researchgate.net/publication/339482105_Radical_right_across_borders. Erişim tarihi: 16.06.2020.

Lewis Davis, Deole Sumit (2017). Göçmenlik ve Avrupa'da Aşırı Sağ Partilerin Yükselişi. Alınan yer: <https://www.cesifo-group.de/DocDL/dice-report-2017-4-davis-deole-december.pdf>. Erişim tarihi: 24.04.2020.

Politico (2020). Avrupa Genelinde Yapılan Anket Anketi. Alınan yer: <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/>. Erişim tarihi: 16.06.2020.

Pommereau Isabelle (2018). Estonya, Etnik Ruslara Uzun Süreden Sonra Ulaşıyor. Alınan yer: <https://www.dw.com/en/estonia-reaches-out-to-its-ethnic-russians-at-long-last/a-42680725>. Erişim tarihi: 16.06.2020.

Whyte Andrew (2019). Merkez, EKRE, Isamaa Yönetim Kurulu, Önerilen Bakanlar Koalisyon Anlaşmasını Açıkladı. Alınan yer: <https://news.err.ee/927437/centre-ekre-isamaa-board-meets-unveil-coalition-deal-proposed-ministers>. Erişim tarihi: 16.06.2020.

POTENTIAL CONSEQUENCES OF THE CHINA-INDIA BORDER DISPUTE ÇİN-HİNDİSTAN SINIR ÇATIŞMALARININ OLASI SONUÇLARI

*Omirbek Hanayi **

The border dispute that started on May 5, 2020, along the Line of Actual Control (LAC) on the border of China and India, the two most populous countries in the world, cause the existing tensions in Beijing-New Delhi relations to increase again. In particular, on June 15, 2020, a clash took place between soldiers of the two sides in the Galwan river valley in the Ladakh region. The deaths of 20 Indian and 43 Chinese soldiers in the conflict [India Today, 2020] is the first such bloodshed in the last 45 years in the border region. As the situation developed, in September 2020, after a series of meetings between high-level Chinese and Indian officials on border issues, the parties reached a consensus on reducing tensions in the border area [China Daily, 2020]. According to the agreement, the countries were supposed to withdraw their military units. However, we can see that they have not withdrawn troops and military equipment they had previously shipped to the region. For five months, the border dispute has been threatening not only China-India relations but also peace and stability in the Asia-Pacific region, and it is uncertain how long it will last. Although it is unlikely for the China-India border dispute to turn into a potential large-scale war, it does not seem easy to ensure peace and tranquility in the border area in the near term.

Looking at the historical background, we can see that the endless border dispute between China and India dates back to the second half of the 20th century. The border dispute between China (People's Republic of China) established in 1949 and India established in 1947 led to the China-India

Dünyanın en kalabalık iki ülkesi olan Çin ve Hindistan sınırındaki Fiili Kontrol Hattı (LAC) boyunca 5 Mayıs 2020 tarihinden itibaren ortaya çıkan sınır çatışmaları, Pekin ve Yeni Delhi ilişkilerinde süregelen gerilimin tekrar artmasına neden olmaktadır. Özellikle, 15 Haziran 2020 tarihinde Ladakh bölgesindeki Galwan nehri vadisinde iki tarafın askerleri arasında çatışma yaşanmıştır. Çatışmada, 20 Hint askeri ile 43 Çin askerinin ölmüş olması [India Today, 2020] ve bunun sınır bölgesinde son 45 yıldır yaşanan ilk ölümlü çatışma olması Çin-Hindistan arasındaki ilişkilerde tansiyonun yükselmesine neden olmuştur. Gerilim devam ederken, Eylül 2020'de sınır sorunlarıyla ilgili Çin ve Hindistan'dan üst düzey yetkililer arasında gerçekleşen bir dizi toplantı sonrasında sınır bölgesinde gerilimin düşürülmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır [China Daily, 2020]. Anlaşma gereği askeri birliklerin geri çekilmesi gerekirken tarafların daha önce bölgeye sevk ettikleri askeri birlik ve ekipmanları bölgeden geri çekmediği görülmektedir. Yaklaşık 5 aydır, sadece Çin-Hindistan ilişkilerini değil aynı zamanda Asya-Pasifik bölgesindeki barış ve istikrarı tehlikeye atan söz konusu sınır çatışmasının, daha ne kadar süreceği bilinmemektedir. Çin-Hindistan sınır çatışmasının olası geniş çaplı bir savaşa dönmesi şu an itibarıyla mümkün görünmemekle birlikte yakın dönemde sınır bölgelerinde barış ve sükunetin temin edilmesi de zor gibi gözükmemektedir.

Tarihi arka planına bakıldığında, Çin ve Hindistan arasında bitmek bilmeyen sınır çatışmalarının, 20. yüzyılın ikinci yarısına

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

Border War in 1962, along with the Tibet issue. After the war, the countries returned to their pre-war borders. The ongoing sovereignty conflicts over the border area of more than 120,000 square km led to various border disputes in 1967, 1975, 1987, 2013, 2014, 2015, 2017, and 2020 [Goldman, 2020]. Therefore, the unresolved border issues between China and India, which have a common border of approximately 2,000 km, continue to be the most sensitive issue in the relations between the two countries. It is noteworthy that Beijing and New Delhi refused to accept Washington's offer to mediate in various dialogue and consultation mechanisms launched since May 2020, which shows that the countries want to resolve border conflicts among themselves without turning them into a border war. The reasons for this can be found in the global geo-economic environment in general and the current trade-economic relations and strategic priorities of China and India in particular.

From a geo-economic perspective, the global economic recession, especially in the last few years, slowed the export-led economic growth of both China and India. Beijing strived to focus more on economic activities after the China-United States trade war, which resulted in a trade agreement for the benefit of Washington, whereas New Delhi accelerated its efforts to save millions of people from poverty by providing economic growth. In addition, it is obvious that the negative impacts of the coronavirus outbreak, which began in January 2020 and then turned into a global pandemic, slowed the economies of China and India further. It can be stated that the aforementioned negative effects of the geo-economic environment also constitute an obstacle to the escalation of the bilateral border dispute. Under such adverse economic conditions, a possible full-fledged border war between Beijing and New Delhi may damage both countries. Moreover, the fact that a potential border war is likely to break out in the Himalayas, which is the world's largest

denk geldiği görülebilir. 1949'da kurulan Çin (Çin Halk Cumhuriyeti) ile 1947'de kurulan Hindistan arasındaki sınır anlaşmazlıkları Tibet Sorunu ile beraber 1962'deki Çin-Hindistan Sınır Savaşı'na neden olmuştur. Sınır savaşı sonrasında savaş öncesi sınırlarına geri dönen iki ülke arasında 120 bin kilometrekareden fazla sınır bölgesi üzerinde devam eden egemenlik tartışmaları, 1967, 1975, 1987, 2013, 2014, 2015, 2017 ve 2020'de çeşitli sınır çatışmalarına yol açmıştır [Goldman, 2020]. Dolayısıyla, yaklaşık 2 bin km ortak sınırı bulunan Çin ve Hindistan arasındaki çözilemeyen sınır sorunları, bugüne dek iki ülke ilişkilerinde en hassas konu olarak varlığını sürdürmektedir. Mayıs 2020'den itibaren Pekin ve Yeni Delhi'nin çeşitli diyalog ve istişare mekanizmalarını işletirken Washington'un arabuluculuk teklifini kabul etmemeleri, sınır çatışmalarını sınır savaşına dönüştürmeden kendi aralarında çözmek istediklerini göstermektedir. Bunun nedenleri arasında genelde küresel jeoekonomik atmosfer ile özelde Çin ve Hindistan'ın mevcut ticari-ekonomik ilişkileri ve stratejik öncelikleri gelmektedir.

Jeoekonomik açıdan değerlendirildiğinde, özellikle son birkaç yıldaki küresel ekonomik yavaşlama trendinin, Çin'in de, Hindistan'ın da ihracata dayalı ekonomik büyümelerini yavaşlattığı bilinmektedir. Aslında Pekin, Washington'un lehine bir ticaret anlaşmasıyla sonuçlanan Çin-ABD Ticaret Savaşı'ndan sonra ekonomik faaliyetlere daha çok ağırlık vermek isterken, Yeni Delhi de ekonomik büyümeyi sağlayarak milyonlarca insanı fakirlikten kurtarma çabasına hız vermiştir. Buna ek olarak, Ocak 2020'de başlayan ve zamanla küresel bir salgına dönüşen korona virüsün olumsuz etkilerinin Çin ve Hindistan ekonomilerini daha da yavaşlattığı aşîkârdır. Jeoekonomik ortamın getirdiği söz konusu olumsuz etkilerin de Çin-Hindistan arasında yaşanan sınır çatışmasının şiddetlenmesine belli bir düzeyde engel oluşturduğu ifade edilebilir. Böylesi bir olumsuz ekonomik durumda Pekin ve

mountain range with harsh climatic conditions that could bring a significant economic burden to these countries. This environment caused by both ongoing economic issues and coronavirus reduces the possibility that the two countries would go into a large-scale war.

From the perspective of current China-India trade and economic relations, the escalation of the border dispute between the parties into a potential border war would be to the detriment of both countries. As it is known, China is India's largest trade partner, whereas India is China's ninth-largest trade partner in the world and major trade partner in South Asia. In 2019, bilateral trade between China and India totaled \$85.49 billion. In particular, China's exports to India were \$68.37 billion, while imports from India stood at \$17.13 billion [MOFCOM, 2020]. As of December 2019, Chinese investment in India reached \$8 billion [Li, 2019].

A potential border war may cause additional problems for the strategic interests of both Beijing and New Delhi since it may escalate many regional issues. For China, a potential border war with India may not only endanger security and stability in the Tibet region but also foment China-Bhutan border disputes. For instance, it is no coincidence that the news of the death of an ethnic Tibetan soldier serving in the Indian army emerged during the China-India border conflict. Taking into account that today around 100,000 ethnic Tibetans live in India and that there are soldiers of the Tibetan origin serving in the Indian army, Beijing may also face the Tibet issue in a possible Sino-Indian war [Mukhopadhyay, 2020]. For India, it is to be expected that a possible border war with China would escalate the border disputes with Pakistan and Nepal, both of which have good relations with China. For example, in June 2020, when the China-India border dispute became more acute, similar border conflicts between India and Nepal emerged [Ethirajan, 2020]. On the other hand, a possible border war between China and India, which are the members of

Yeni Delhi'nin olası bir sınır savaşına girmeleri, her iki ülkenin de zararlı çıkmasına sebebiyet verebilir. Ayrıca, Çin ve Hindistan arasındaki olası bir sınır savaşının, dünyanın en büyük sıradağları olan ve iklim koşulları zor Himalayalar'da yaşanacak olması da, ekonomik açıdan büyük bir masrafı da beraberinde getirecektir. Hem devam edegelen ekonomik sorunlar hem de korona virüsün neden olduğu bu ortam, iki ülke için geniş çaplı bir savaşa girme ihtimalini azaltmaktadır.

Çin ve Hindistan arasındaki mevcut ticari-ekonomik ilişkileri açısından bakıldığında, taraflar arasındaki sınır çatışmasının olası bir sınır savaşına dönüşmesi, her iki ülkenin de zararınadır. Bilindiği gibi Çin, Hindistan'ın en büyük ticaret ortağı, Hindistan da Çin'in dünyadaki dokuzuncu büyük ve Güney Asya'daki en büyük ihracat ortağıdır. 2019'da Çin ve Hindistan arasındaki toplam ticaret hacmi 85.49 milyar dolar, Çin'in Hindistan'a ihracatı 68.37 milyar dolar ve Hindistan'dan ithalatı ise 17.13 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir [MOFCOM, 2020]. Aralık 2019 itibarıyla da Çin'in Hindistan'daki yatırımı 8 milyar dolara ulaşmıştır [Li, 2019].

Olası bir sınır savaşının, hem Pekin'in, hem de Yeni Delhi'nin stratejik çıkarları açısından da ilave sorunlara neden olabilir. Çünkü olası Çin-Hindistan sınır savaşı, birçok bölgesel sorunu da beraberinde getirebilir. Çin açısından bakıldığında, Hindistan ile olası bir sınır savaşının, Tibet bölgesindeki güvenlik ve istikrarı tehlikeye sokmasının yanı sıra, Çin-Butan sınır anlaşmazlıklarını da körüklemesi mümkündür. Örneğin, tam Çin-Hindistan sınır çatışması döneminde Hindistan birliklerinde görev yapan etnik Tibet askerinin ölüm haberinin ortaya çıkması tesadüf değildir. Günümüzde Hindistan'da 100 bin civarında etnik Tibetli'nin yaşadığı ve Hindistan ordusunda Tibet etnik kökenine sahip askerlerin bulunduğu dikkate alındığında olası bir Çin-Hindistan savaşında Pekin muhtemelen Tibet sorunuyla da karşı karşıya kalabilir [Mukhopadhyay,

the Shanghai Cooperation Organization, may harm this regional security organization.

In summary, China-India border conflicts have become more frequent in recent years, with Beijing and New Delhi strengthening efforts to increase their global and regional influence as two significant economic powers. From this perspective, it seems unlikely that the border dispute between China and India, which regard each other as rivals, can be easily resolved. It is clear, however, that China and India will not engage in a major war, at least in the short term. Nevertheless, it is noteworthy that in recent years, both countries have increased various transportation infrastructure projects in disputed areas under their control. In particular, Beijing's project to channel the water of the Yarlung Tsangpo river, which flows from Tibet to India through China and then into the Indian Ocean via the Ganges, to East Turkistan, may cause new tensions between the two countries in the coming period. Therefore, it can be stated that the future of border disputes between China and India at a certain level will depend on the political-economic and strategic priorities of Beijing and New Delhi, as well as on the global geo-economic and geopolitical environment.

References

China Daily (2020). China and India Agreed to Withdraw Troops at the Border. Retrieved from <https://cn.chinadaily.com.cn/a/202009/23/WS5f6a9c34a3101e-7ce9725f20.html>. Accessed on 28.09.2020.

Ethirajan, Anbarasan (2020). India and China: How Nepal's New Map is Stirring Old Rivalries. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-asia-52967452>. Accessed on 30.09.2020.

Goldman, Russell (2020). India-China Border Dispute: A Conflict Explained. Retrieved from https://www.nytimes.com/2020/06/17/world/asia/india-china-border-clashes.html?_ga=2.46828967.1085114606.1601918116-2017916340.1601918116. Accessed on 28.09.2020.

India Today (2020). China Suffered 43 Casualties During Face-off with India in Ladakh: Report. Retrieved from <https://www.indiatoday.in/india/story/india-china-face-off-ladakh-lac-chinese-casualties-pla-1689714-2020-06-16>. Accessed on 28.09.2020.

2020]. Hindistan açısından bakıldığında, Çin ile yaşanan olası bir sınır savaşının, beraberinde Çin'le iyi ilişkileri bulunan Pakistan-Nepal ile sınır tartışmalarını tırmandıracağı beklenen bir durumdur. Örneğin, Çin-Hindistan sınır çatışmasının şiddetlendiği Haziran 2020'de Hindistan ve Nepal arasında da benzer sınır çatışmaları gündeme gelmiştir [Ethirajan, 2020]. Diğer bir yandan, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) üyeleri olan Çin ve Hindistan arasında yaşanan olası bir sınır savaşının, bölgesel güvenlik örgütü olarak bilinen ŞİÖ için de olumsuz bir etki yaratabileceği tahmin edilebilir.

Özet olarak, son yıllarda Pekin ve Yeni Delhi'nin önemli iki ekonomik güç olarak kendi küresel ve bölgesel etkilerini artırma çabalarını güçlendirmeleriyle birlikte Çin-Hindistan sınır çatışmalarının daha da sık gündeme geldiğini belirtmek gerekir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, birbirini rakip olarak gören Çin ve Hindistan arasındaki sınır çatışmalarının kolayca çözüm bulması mümkün değildir. Ancak, Çin ve Hindistan'ın, en azından önümüzdeki kısa vadede büyük çaplı bir savaşa girme olasılığının şimdilik düşük olduğu net bir şekilde anlaşılabilir. Fakat son yıllarda her iki ülke de kendi kontrolündeki tartışmalı bölgelerde çeşitli ulaşım altyapı projelerini artırmaları dikkat çekmektedir. Özellikle, Pekin'in Tibet'ten başlayıp Çin üzerinden Hindistan'a ve oradan Ganj nehri üzerinden Hint Okyanusu'na akan Yarlung Tsangpo Nehri'nin suyunu kanalla Doğu Türkistan'a yönlendirme projesinin, önümüzdeki dönemde Çin-Hindistan arasında yeni bir gerilime neden olabileceği ihtimali bulunmaktadır. Dolayısıyla, Çin ve Hindistan arasındaki sınır anlaşmazlıklarının geleceğinin, önümüzdeki dönemde Pekin ve Yeni Delhi'nin siyasi-ekonomik ve stratejik önceliklerinin yanı sıra belli bir düzeyde küresel jeoekonomik ve jeopolitik ortama da bağlı olacağı söylenebilir.

Kaynaklar

China Daily (2020). Çin ve Hindistan Sınırdaki Askerlerini Geri Çekmeyi Kabul Etti. Alınan yer: <https://>

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
**BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER**

Li, Jane (2019). How China's Alibaba and Tencent Are Dividing Up India's Unicorns. Retrieved from <https://qz.com/india/1767741/how-chinas-alibaba-and-tencent-are-divvyng-up-indias-unicorns/>. Accessed on 29.09.2020.

Ministry of Commerce of the People's Republic of China (2020). India's Foreign Trade and Bilateral Trade between China and India in January-December 2017. Retrieved from https://countryreport.mofcom.gov.cn/new/view110209.asp?news_id=67834. Accessed on 29.09.2020.

Mukhopadhyay, Ankita (2020). India-China Tension: Soldier's Death Puts Spotlight on Tibetans in India. Retrieved from <https://www.dw.com/en/india-china-tension-soldiers-death-puts-spotlight-on-tibetans-in-india/a-54913740>. Accessed on 30.09.2020.

cn.chinadaily.com.cn/a/202009/23/WS5f6a9c34a-3101e7ce9725f20.html. Erişim tarihi: 28.09.2020.

Ethirajan, Anbarasan (2020). Çin ve Hindistan: Nepal'in Yeni Haritası Eski Çekişmeyi Yeniden Gündeme Getirdi. Alınan yer: <https://www.bbc.com/news/world-asia-52967452>. Erişim tarihi: 30.09.2020.

Goldman, Russell (2020). Hindistan-Çin Sınır Anlaşmazlığı: Anlaşmazlığın Açıklaması. Alınan yer: https://www.nytimes.com/2020/06/17/world/asia/india-china-border-clashes.html?_ga=2.46828967.1085114606.1601918116-2017916340.1601918116. Erişim tarihi: 28.09.2020.

India Today (2020). Hindistan Ladak'daki çatışmada Çin 43 kayıp verdi. Alınan yer: <https://www.indiatoday.in/india/story/india-china-face-off-ladakh-lac-chinese-casualties-pla-1689714-2020-06-16>. Erişim tarihi: 28.09.2020.

Li, Jane (2019). Çin'in Alibaba ve Tencent Nasıl Hindistan'ın Dev Şirketlerini Bölüştüler. Alınan yer: <https://qz.com/india/1767741/how-chinas-alibaba-and-tencent-are-divvyng-up-indias-unicorns/>. Erişim tarihi: 29.09.2020.

Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2020). Ocak-Aralık 2017'de Hindistan'ın Dış Ticareti ve Çin-Hindistan Ticareti Hacmi. Alınan yer: https://countryreport.mofcom.gov.cn/new/view110209.asp?news_id=67834. Erişim tarihi: 29.09.2020.

Mukhopadhyay, Ankita (2020). Hindistan ve Çin arasındaki Gerginlik: Askerlerin ölmesi Hindistan'daki Tibetlileri Gündeme Getirdi. Alınan yer: <https://www.dw.com/en/india-china-tension-soldiers-death-puts-spotlight-on-tibetans-in-india/a-54913740>. Erişim tarihi: 30.09.2020.

EUROPEAN UNION'S ENGAGEMENT WITH KYRGYZSTAN: A BRIEF OVERVIEW AVRUPA BİRLİĞİ-KIRGIZISTAN İLİŞKİLERİ: KISA BİR BAKIŞ

*Albina Muratbekova **

The European Union (EU) has always been an active actor in the Central Asian region. Since the early independence years, the EU supported the region with its technical assistance (TACIS) and later with its Development Cooperation Instrument (DCI). In 2007, the EU enacted its first Central Asia strategy that defined overall objectives of cooperation, political dialogue and included seven priority areas of cooperation. In 2019, the European Commission adopted a renewed Central Asia strategy, which reaffirmed the EU's commitment to continuous cooperation with Central Asia as a region of strategic importance for the EU policy. The 2019 strategy has three major pillars that bring a new set of EU policies and instruments to advance the partnership between the EU and the Central Asian states.

Within the current strategy, a new-generation Enhanced Partnership and Cooperation Agreement (EPCA) is defined as a cornerstone of the EU's engagement with the region. In 2019, negotiations on the EPCA with Kyrgyzstan were finalized, which demonstrate the degree of engagement between the EU and Kyrgyzstan. Moreover, the relatively quick negotiations, which lasted between December 2017 and June 2019 in seven rounds of talks in comparison with usual multi-year discussions, also speak about the enthusiasm for boosting the cooperation [European Commission, 2020].

In fact, the impact of the EU's comprehensive support in the Central Asian region is well evident in Kyrgyzstan. Being a long-time beneficiary of the EU's development assistance, Kyrgyzstan established close connections with the EU both at strategic

Avrupa Birliği (AB), Orta Asya bölgesinde her zaman aktif bir aktör olmuştur. Bağımsızlığın ilk yıllarından beri AB, teknik yardımı ve daha sonra Kalkınma İşbirliği Aracı (KİA) ile bölgeyi destekledi. 2007 yılında AB, iş birliği siyasi diyalog gibi genel hedefleri tanımlayan ve yedi öncelikli iş birliği alanını içeren ilk Orta Asya stratejisini yürürlüğe koydu. 2019 yılında, Avrupa Komisyonu, AB politikası için stratejik öneme sahip bir bölge olarak AB'nin Orta Asya ile sürekli iş birliğine olan bağlılığını yeniden teyit eden yenilenmiş bir Orta Asya stratejisini kabul etti. 2019 stratejisinin, AB ile Orta Asya ülkeleri arasındaki ortaklığı ilerletmek için yeni bir dizi AB politikası ve aracı getiren üç ana ayağı vardır.

Mevcut strateji kapsamında, yeni nesil bir Gelişmiş Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması (GOİA), AB'nin bölgeyle olan ilişkisinin temel yapı taşı olarak tanımlanmaktadır. 2019'da Kırgızistan ile GOİA müzakerelerinin sonuçlandırılması AB ile Kırgızistan arasındaki ilişkinin düzeyini göstermektedir. Ayrıca, Aralık 2017 ile Haziran 2019 arasında alışılmış uzun yıllar süren görüşmelere kıyasla yedi tur düzenlenen müzakereler sonrasında gerçekleşmesi nispeten hızlı sayılmakta olup, tarafların iş birliğini ilerletme konusunda hevesli oldukları görülmektedir [Avrupa Komisyonu, 2020].

AB'nin Orta Asya bölgesindeki kapsamlı desteğinin etkisinin Kırgızistan'da çok daha belirgin olduğu söylenebilir. AB'nin kalkınma yardımıyla uzun süredir faydalanan Kırgızistan, AB ile hem stratejik hem de sosyal düzeyde yakın iliş-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. albina.muratbek@gmail.com

and people's level. Through its assistance and democracy promoting activities, the EU contributed to the political, economic, and social development of Kyrgyzstan.

However, the political turbulence that Kyrgyzstan has been experiencing during recent years, has hindered the bilateral relationship. Recent developments such as expected constitutional reforms and pending early presidential elections hamper the implementation of planned activities. In particular, discussions of the new multi-year co-operation program for 2021-2027 between the European Union and Kyrgyzstan were postponed until the end of the parliamentary elections next year. Similarly, the planned allocation of 6 million euros for digitalization in 2019 has been put off until 2021 [24.kg, 2020]. Nevertheless, the EU granted 36 million euros to support economic macro stability and social security of the country [Economist.kg, 2020]. For Kyrgyzstan, a low-income country facing an economic crisis caused by the pandemic in addition to existing political tensions, the EU's financial assistance is substantial.

Intrinsically, the European Union has been providing continuous support for Kyrgyzstan's development. The EU has created several programs aimed at Kyrgyzstan's prosperity using bilateral and regional approaches. The Multi-Annual Indicative Program (MIP) for 2014-2020 with a 184 million euro budget is the main bilateral DCI mechanism of assistance in Kyrgyzstan. The program is focused on three key areas, namely the rule of law, education, and integrated rural development [European Commission, 2014]. In line with the EU's Rule of Law Initiative for Central Asia, which aims to facilitate policy dialogue and promote the measures needed to encourage and support legal and governance reforms in Central Asian states, the EU has been promoting the rule of law and judiciary reforms in Kyrgyzstan. In the framework of the project, assistance has been provided for the implementation of the e-justice system, reformation of the election framework, promotion of human

kiler kurmuştur. AB yardımları ve demokrasiyi teşvik edici faaliyetler, Kırgızistan'ın siyasi, ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmuştur.

Ancak Kırgızistan'ın son yıllarda yaşadığı siyasi çalkantılar ikili ilişkileri etkilemiştir. Beklenen anayasa reformları ve erken başkanlık seçimleri gibi son gelişmeler, planlanan faaliyetlerin uygulanmasını engellemektedir. Özellikle, Avrupa Birliği ile Kırgızistan arasında 2021-2027 yılları için yapılacak çok yıllık yeni iş birliği programının görüşmeleri gelecek yıl yapılacak parlamento seçimlerinin sonuna ertelendi. Benzer şekilde 2019'da dijitalleşme için planlanan 6 milyon avroluk tahsisat, 2021 yılına kadar ertelendi [24.kg, 2020]. Yine de AB, ülkenin makro ekonomik istikrarını ve sosyal güvenliğini desteklemek için 36 milyon avro tahsis etti [Economist.kg, 2020]. Mevcut siyasi istikrarsızlığın yanı sıra salgının yol açtığı ekonomik krizle karşı karşıya kalan ve düşük gelirli bir ülke olan Kırgızistan için, AB'nin mali yardımları önemlidir.

Avrupa Birliği, esasında Kırgızistan'ın kalkınması için sürekli destek sağlamaktadır. AB, ikili ve bölgesel yaklaşımları kullanarak Kırgızistan'ın refahını hedefleyen çeşitli programlar oluşturmuştur. 184 milyon avro bütçe ile 2014-2020 için Çok Yıllık Gösterge Programı (ÇYGP) Kırgızistan'da ana ikili KIA yardım mekanizmasıdır. Program, hukukun üstünlüğü, eğitim ve entegre kırsal kalkınma olmak üzere üç temel alana odaklanmıştır [Avrupa Komisyonu, 2014]. AB'nin Orta Asya için Hukukun Üstünlüğü Girişimi doğrultusunda, siyasi diyalogu kolaylaştırmak ve Orta Asya ülkelerindeki yasal ve yönetim reformlarını teşvik eden AB, Kırgızistan'da hukukun üstünlüğü ve yargı reformlarını desteklemektedir. Proje çerçevesinde e-adalet sisteminin uygulanması, seçim çerçevesinin yeniden oluşturulması, insan haklarının ve hukukun üstünlüğünün desteklenmesi için yardım sağlanmıştır [Isaacs, 2009]. Kırgızistan'da hem genel hem de mesleki eğitim dâhil olmak üzere

rights, as well as the rule of law [Isaacs, 2009]. The education sector, including both general and vocational education, is also in need of reform in Kyrgyzstan due to poor quality and delivery conditions. With the EU's financial support worth almost 72 million euros, the MIP has been working to increase human capital by assisting the transformation of the education system of Kyrgyzstan, including the Vocational Education and Training (VET) system. Since the level of poverty remains among the crucial issues of Kyrgyzstan and 66% of the poor people live in the rural areas, the EU directed another 72 million euros to support the rural infrastructure projects and establish a relevant national strategy to solve rural problems [European Commission, 2014]. Overall, the MIP attempts to stimulate the socio-economic development of the country and to facilitate the improvement of the quality of life in Kyrgyzstan.

In addition to bilateral assistance, Kyrgyzstan benefits from the EU regional programs. In particular, in 2011-2018, the Investment Facility for Central Asia, which attracts investments to the region, allocated about 130 million euros to Kyrgyzstan in the form of grants, in addition to loans issued by international financial institutions. These grants were mainly distributed in the water supply, wastewater services in urban areas, energy efficiency and SME support sectors [Donors.kg, 2020].

As border security remains a critical issue for the stability of the entire region, the EU has established the Border Management Programme in Central Asia (BOMCA), to strengthen border security, combat illegal trafficking and facilitate intra-regional trade. Launched in 2003, the program had successfully implemented nine phases that ended in 2019 (continuing with Afghanistan only), which promoted the capacity building of border personnel, improved border management systems and boosted trade corridors. Although the program had a regional approach, Kyrgyzstan and Tajikistan were the major recipients of funds for sup-

re eğitim sektörü, niteliksizlik ve hizmet sunum koşulları nedeniyle reforma ihtiyaç duymaktadır. AB, yaklaşık 72 milyon avro değerindeki mali desteği ile ÇYGP, Mesleki Eğitim ve Öğretim (MEÖ) sistemi dâhil olmak üzere Kırgızistan'ın eğitim sisteminin dönüşümüne yardımcı olmak amacıyla beşeri sermayeyi geliştirmek için çalışmaktadır. Yoksulluk, Kırgızistan'ın en önemli sorunları arasında gelmektedir. Yoksulların %66'sı kırsalda yaşadığından, AB, kırsal altyapı projelerini desteklemek ve kırsal sorunları çözmek için uygun bir ulusal strateji oluşturmak üzere Kırgızistan'a 72 milyon avro daha aktarmıştır [Avrupa Komisyonu, 2014]. Genel olarak, ÇYGP, ülkenin sosyo-ekonomik gelişimini teşvik etmeyi ve Kırgızistan'da yaşam kalitesinin iyileştirilmesini sağlamayı hedeflemektedir.

Kırgızistan, ikili yardımın yanı sıra AB bölgesel programlarından da yararlanmaktadır. Özellikle 2011-2018 yıllarında bölgeye yatırım çeken Orta Asya Yatırım Kredisi, uluslararası finans kuruluşlarının verdiği kredilerin yanı sıra Kırgızistan'a hibe olarak yaklaşık 130 milyon avro tahsis etmiştir. Bu hibeler esas olarak su temini, kentsel alanlarda atıksu hizmetleri, enerji verimliliği ve KOBİ'lere destek olarak dağıtıldı [Donors.kg, 2020].

Sınır güvenliği, tüm bölgenin istikrarı için kritik bir konu olmaya devam ettiğinden, AB, sınır güvenliğini güçlendirmek, yasa dışı kaçakçılıkla mücadele etmek ve bölge içi ticareti kolaylaştırmak için Orta Asya'da Sınır Yönetimi Programı'nı (OAS-YP) oluşturmuştur. 2003 yılında başlatılan ve 2019 yılında sona eren program kapsamında sınır kapılarındaki personelin kapasitesinin geliştirilmesi, sınır yönetim sistemlerinin iyileştirilmesi ve ticaret koridorlarının artırılmasını teşvik eden dokuz aşama başarıyla (sadece Afganistan'da devam ettirilmektedir) tamamlanmıştır. Programın bölgesel bir yaklaşımı olması na rağmen, fonların çoğunluğu Kırgızistan ve Tacikistan kontrol noktalarına özel

plying their checkpoints with specialized equipment and training border personnel [BOMCA, n.d.].

Assistance through the EU thematic instruments also contributes to the development of Kyrgyzstan. The Instrument contributing to Stability and Peace, the European Instrument for Democracy and Human Rights, the Civil Society Organizations and Local Authorities Programme and Erasmus+ are programs that have also been working to support the democratization of society and advance the capacity building of people of Kyrgyzstan.

In addition to development cooperation, the EU has granted Kyrgyzstan a GSP+ (Generalized Scheme of Preferences) status in 2016, which stimulated the export of Kyrgyz goods to the EU market by providing preferential access through removing duties on certain goods. With the signing of the EPCA, before the EU Member States ratify the agreement, it will be possible to provisionally implement the trade related part of the agreement, which would secure more opportunities for investment and trade between the EU and Kyrgyz companies.

Overall, the EU's support to Kyrgyzstan through its financial assistance and capacity building activities has undoubtedly helped the development of Kyrgyzstan significantly. However, despite the huge instrumental assistance of the EU to support Kyrgyzstan's growth, the implemented projects and programs have yielded mixed results. Weak governance, widespread corruption, clan struggles, tensions between ethnic minorities, border clashes and poor socio-economic conditions impact the implementation of the EU's efforts. Yet, if on one hand the EU's instruments are assessed as ineffective due to the country's blurred democratization process, on the other hand, the sustained open and active civil society demonstrates that the efforts were not in vain. Moreover, the EU's much-needed sectoral support to Kyrgyzstan's budget, as well as capacity-building projects, have had a huge impact on supporting the development of Kyrgyzstan.

ekipman ve sınır personeline eğitim sağlamak için kullanılmıştır [BOMCA, n.d.].

AB, tematik araçları üzerinden sağlanan yardım Kırgızistan'ın gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. İstikrar ve Barışa Katkı Aracı, Avrupa Demokrasi ve İnsan Hakları Aracı, Sivil Toplum Örgütleri ve Yerel Yönetimler Programı ve Erasmus+, hem toplumun demokratikleşmesini desteklemek hem Kırgızistan toplumunun sivil kapasitesinin geliştirilmesi için uygulanan programlardır.

Kalkınma iş birliğinin yanı sıra AB, 2016 yılında Kırgızistan'a GSP+ (Genelleştirilmiş Tercihler Şeması) statüsü vermiştir. Bu statü, belirli mallar üzerindeki vergileri kaldırılması ve tercihli erişim sağlanması suretiyle Kırgız mallarının AB pazarına ihracatını teşvik etmektedir. GOİA'nın imzalanmasıyla, AB Üye Devletleri anlaşmayı onaylamadan önce, anlaşmanın AB ile Kırgız şirketleri arasında daha fazla yatırım ve ticaret fırsatı sağlayacak ticaretle ilgili kısmını geçici olarak uygulamak mümkün olacaktır.

Genel olarak, AB'nin mali yardım ve kapasite geliştirme faaliyetleri yoluyla AB'nin Kırgızistan'a verdiği destek şüphesiz Kırgızistan'ın gelişmesine önemli ölçüde yardımcı olmuştur. Ancak, Kırgızistan'ın büyümesini desteklemek için AB'nin muazzam araçsal yardımına rağmen, uygulanan projeler ve programların verimliliği ve etkinliği hususu tartışmaya açıktır. Siyasi istikrarsızlık, yolsuzluk iddiaları, klanlar arası mücadeleler, etnik azınlıklar arasındaki gerginlikler, sınır çatışmaları ve kötü sosyo-ekonomik koşullar, AB'nin çabalarının sonuçlarını etkilemektedir. Ancak, bir yandan AB'nin araçları ülkenin bulanık demokratikleşme süreci nedeniyle etkisiz olarak değerlendirilse de, diğer yandan sürekli açık ve aktif sivil toplum çabalarının boşuna olmadığını göstermektedir. Bunlara ek olarak, AB'nin, Kırgızistan'ın çok ihtiyaç duyduğu sektörlerdeki bütçesine sağladığı desteğin yanı sıra kapasite geliştirme projeleri de Kırgızistan'ın kalkınmasını desteklemede büyük bir etki yaratmaktadır.

References

- BOMCA (n.d.). Background. Retrieved from <https://www.bomca-eu.org/en/programme/background>. Accessed on 04.12.2020.
- Donors.kg (2020). Delegation of the European Union in the Kyrgyz Republic. Retrieved from <http://www.donors.kg/en/agencies/103-eur>. Accessed on 04.12.2020.
- Economist.kg (2020). New Grants for KGS 3.1 Billion Are Allocated to Kyrgyzstan by the European Union. Retrieved from <https://economist.kg/2020/04/28/novye-granty-na-3-1-mlrd-somov-vydelyaet-kyrgyzstanu-evrosojuz/>. Accessed on 04.12.2020.
- European Commission (2014). Multi-Annual Indicative Programme (MIP) for the Kyrgyz Republic 2014-2020. Retrieved from https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/mip-2014-2020-kyrgyzstan-20140814_en.pdf. Accessed on 04.12.2020.
- European Commission (2020). EU and Kyrgyz Republic Initial Enhanced Partnership and Cooperation Agreement. Retrieved from <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index/>. Accessed on 04.12.2020.
- Isaacs, Rico (2009). The EU's Rule of Law Initiative in Central Asia. EUCAM Policy Brief - No. 9. Retrieved from <https://eucentralasia.eu/2009/08/the-eus-rule-of-law-initiative-in-central-asia/>. Accessed on 04.12.2020.
- 24.kg (2020). Allocation of €6 million by the EU for digitalization in Kyrgyzstan postponed. Retrieved from https://24.kg/english/170965_Allocation_of_6_million_by_EU_for_digitalization_in_Kyrgyzstan_postponed/. Accessed on 04.12.2020.

Kaynaklar

- Avrupa Komisyonu (2014). Kırgız Cumhuriyeti İçin Çok Yıllık Gösterge Programı (MIP) 2014-2020. Alınan yer: https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/mip-2014-2020-kyrgyzstan-20140814_en.pdf. Erişim tarihi 04.12.2020.
- Avrupa Komisyonu (2020). AB ve Kırgız Cumhuriyeti'nin ilk Geliştirilmiş Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması. Alınan yer: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index/>. Erişim tarihi 04.12.2020.
- BOMCA (n.d.). Tarihsel Arka Plan. Alınan yer: <https://www.bomca-eu.org/en/programme/background>. Erişim tarihi 04.12.2020.
- Donors.kg (2020). Kırgız Cumhuriyeti Avrupa Birliği Delegasyonu. Alınan yer: <http://www.donors.kg/en/agencies/103-eur>. Erişim tarihi 04.12.2020.
- Economist.kg (2020). Kırgızistan'a Avrupa Birliği Tarafından KGS İçin 3,1 Milyar Yeni Hibe Tahsis Edildi. Alınan yer: <https://economist.kg/2020/04/28/novye-granty-na-3-1-mlrd-somov-vydelyaet-kyrgyzstanu-evrosojuz/>. Erişim tarihi 04.12.2020.
- Isaacs, Rico (2009). AB'nin Orta Asya'daki Hukukun Üstünlüğü Girişimi. EUCAM Politika Özeti - No. 9. Alınan yer: <https://eucentralasia.eu/2009/08/the-eus-rule-of-law-initiative-in-central-asia/>. Erişim tarihi 04.12.2020.
- 24.kg (2020). Kırgızistan'da Dijitalleşme İçin AB Tarafından 6 Milyon Avroluk Yardımın Tahsisi Ertelendi. Alınan yer: https://24.kg/english/170965_Allocation_of_6_million_by_EU_for_digitalization_in_Kyrgyzstan_postponed/. Erişim tarihi 04.12.2020.

RECONCILING WESTERN ASPIRATIONS AND EASTERN SYMPATHIES: THE CASE OF MOLDOVA AND GAGAUZIA BATIYA YÖNELİMİN VE DOĞU SEMPATİSİNİN UZLAŞTIRILMASI: MOLDOVA VE GAGAUZYA ÖRNEĞİ

*Kanat Makhanov **

On November 15, 2020, Moldova held the second round of its fourth regular presidential election, on which the incumbent President Igor Dodon ran against his main rival Maia Sandu, who represented the pro-European electorate of Moldova. The victory of Maia Sandu over President Igor Dodon, who took anti-European and pro-Russian stance, by a margin of 57.72% to 42.28% clearly showed the prevalence of the pro-European sentiments among Moldovans [CEC, 2020]. At the same time, the final results of the presidential election have also shown a high degree of polarization of the Moldovan electorate by different parameters. Thus, incumbent president Igor Dodon is highly popular among ethnic minorities, elderly population and Moldovans migrants living Russia and other former Soviet states while Maia Sandu has large proportions of support amongst youth, ethnic Moldovans living in central regions of the country and those living in western countries.

Gagauzia (The Autonomous Territorial Unit of Gagauzia) is one of the regions of Moldova where the level of support of pro-Russian and/or anti-European political forces has traditionally been exceptionally high. Thus, in the second round of presidential election of 2020, President Igor Dodon received 94.59% of the votes in Gagauzia, which is the highest share of votes among regions of Moldova in favor of either candidates. In the previous presidential election of 2016, 98.89% of the votes in Gagauzia went in favor of Igor Dodon. Pro-Russian and anti-European candidates and parties

15 Kasım 2020'de Moldova'da, görevdeki Cumhurbaşkanı Igor Dodon'un Moldova'nın Avrupa yanlısı seçmenlerini temsil eden, ana rakibi Maya Sandu'ya karşı yarıştığı dördüncü olağan cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turu yapıldı.

Maya Sandu'nun, Avrupa karşıtı ve Rusya yanlısı tutum sergileyen Cumhurbaşkanı Igor Dodon'a karşı kazandığı zaferde %57.72 ile %42.28'lik bir farkın oluşması Moldovalılar arasında Avrupa yanlısı duyguların yaygınlığını açıkça gösterdi [Merkez Seçim Komitesi, 2020]. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin nihai sonuçları aynı zamanda, Moldovalı seçmenlerin, farklı parametrelere göre kutuplaşma düzeyinin yüksek derecede olduğunu gözler önüne serdi. Görevdeki cumhurbaşkanı Igor Dodon, Rusya'da ve diğer eski Sovyet devletlerinde yaşayan Moldovalı göçmenler, diğer etnik gruplar ve yaşlı nüfus arasında oldukça popülerken, Maya Sandu, gençler, ülkenin orta bölgelerinde yaşayan etnik Moldovalılar ile batı ülkelerinde yaşayanlar arasında hatırı sayılır desteğe sahiptir.

Gagauzya (Gagauz Özerk Yeri), Moldova'nın Rusya yanlısı veya Avrupa karşıtı siyasi güçlerin destek düzeyinin geleneksel olarak son derece yüksek olduğu bölgelerinden biridir. Bu nedenle, 2020 cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda, Cumhurbaşkanı Igor Dodon, Moldova genelinde her iki adayın lehine en yüksek oranı olan, Gagauzya'daki oyların %94.59'unu aldı. 2016 yılında yapılan bir önceki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de Gagauzya'daki oyların %98.89'u Igor Dodon'a verilmiştir. Rusya yanlısı ve Avrupa

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

in elections always win by tremendous margins in Gagauzia.

Gagauzia is an administrative division within Moldova that enjoys a great degree of political autonomy. It has an area of 1,832 sq.km, which is 5.4% of the territory of Moldova, and has a population of 161.7 thousand people [Bureau of Statistics of Moldova, 2020]. The population of Gagauzia is predominantly rural, with only 36.2% living in urban areas. The capital and largest city of Gagauzia is the city of Comrat, which has a population of nearly 20 thousand people [Census, 2014]. Over four fifths of the population are ethnic Gagauz people who are a Turkic-speaking ethnic group who, unlike most other Turkic-speaking people, profess Orthodox Christian faith. The rest of the population besides ethnic kin group Moldovans are composed of Ukrainian, Russian and Bulgarian minorities. During the process of the collapse of the USSR, Gagauzia struggled with the Moldovan government trying to become an independent republic and declared independence in 1991. However, in 1994 Gagauzia was peacefully reintegrated to Moldova as a "National-Territorial Autonomous Unit" and was granted a right to self-determination along with other political powers. The fact is that the Gagauz language, which is one of the official languages of Gagauzia along with Romanian and Russian, belongs to the Oghuz branch of the Turkic languages. Hence, Gagauz language is very related and mutually understandable with Turkish, Azerbaijani and Crimean Tatar languages. However, it should be admitted that Russian is more commonly used than Gagauz or Moldovan languages in Gagauzia, and the Gagauz language and identity often serves as a political and sociocultural tool to differentiate Gagauzia from the rest of Moldova [Europarl.europa.eu, 2014].

Apart from its own ethnic identity and cultural originality, Gagauzia differs a lot from the rest of Moldova in terms of preferences and views on some of the important political issues in the country. As it was mentioned earlier, presidential candidates with

karşıtı adaylar ve partiler, Gagauzya'daki seçimlerde her zaman büyük farkla kazanmaktadır.

Gagauzya, Moldova içinde büyük ölçüde siyasi özerkliğe sahip bir bölgedir. Moldova topraklarının %5.4'ü olan 1.832 km²'lik bir alanda bulunan bölgenin nüfusu 161.700'dür [Moldova İstatistik Bürosu, 2020]. Gagauzya'da, nüfus ağırlıklı olarak kırsalda bulunurken, sadece %36.2'lik bir kesim kentsel alanlarda yaşamaktadır. Gagauzya'nın başkenti ve en büyük şehri olan Komrat'ın nüfusu 20.000'dir [Sayım, 2014]. Diğer Türk dili konuşan halklardan farklı olarak etnik Gagauz nüfusunun beşte dörtten fazlası Ortodoks Hristiyan inancına sahiptir. Nüfusun geri kalanı Moldovalıların yanında Ukraynalı, Rus ve Bulgar etnik gruplardan oluşmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde Gagauzya da 1991'de bağımsızlığını ilan etti. Ancak 1994'te, "Ulusal Bölgesel Özerk Birim" olarak barışçıl bir şekilde yeniden Moldova'ya dahil olan Gagauzya'ya, diğer bölgelerle birlikte kendi kaderini tayin etme hakkı verildi. Romence ve Rusça ile birlikte Gagauzya'nın resmi dillerinden biri olan Gagauzca, Türk dillerinin Oğuz grubuna aittir. Dolayısıyla Gagauzca, Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Kırım Tatar Türkçesi ile yakındır. Ancak Gagauzya'da Rusça'nın Gagauzca veya Moldova dillerinden daha yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Gagauzca ve Gagauz kimliği genellikle Gagauzya'yı, Moldova'nın geri kalanından ayırmak için politik ve sosyo-kültürel bir araç olarak dikkat çekmektedir [Europarl.europa.eu, 2014].

Gagauzya, etnik kimliği ve kültürel özgünlüğünün yanı sıra, ülkedeki bazı önemli siyasi meselelerle ilgili tercih ve duruşu açısından Moldova'nın geri kalanından çok farklıdır. Daha önce de belirtildiği gibi seçimlerde Avrupa karşıtı, Rusya ve komünizm yanlısı başkan adayları, her zaman Gagauzya'da yüksek oranda oy alma imkanına sahiptirler. Bu durum parlamento seçimleri için de geçerlidir. Gagauzya'da sosyalist, komünist ve Avru-

anti-European, pro-Russian and pro-Communist agenda easily get the biggest winning margins on elections in Gagauzia. The same regularity applies to legislative elections. Parties from socialist, communist and Eurosceptic spectrums regularly get landslide victories in Gagauzia. For instance, in the recent parliamentary election of 2019, the Party of Socialists of the Republic of Moldova (PSRM) got 31.15% of the votes nationwide in Moldova, while in Gagauzia it received 83.72% of the vote cast. The general political views of the people of Gagauzia are characterized by extreme Euroscepticism, Moldovenism (strong adherence to the Moldovan identity), Russophilia and Social Conservatism. Gagauzia heavily opposed every single European initiative of the Government of Moldova and decisively stood for any movement towards closer alliance with Russia. One of the brightest indicators of the political views of the people of Gagauzia was the referendum of 2014 initiated by the communist faction, on which 98.9% of the residents of Gagauzia indicated that they would support independence of Gagauzia in case if Moldova lost its sovereignty, and 98.47% of them wanted Moldova to be member of the Customs Union, which nowadays is the Eurasian Economic Union (EAEU). Interestingly, Gagauz people are among the most ardent supporters of Moldovenism and Moldovan independence. Any mention of unification of Moldova with Romania produce strong and negative reactions among the residents of Gagauzia [G4media.ro, 2018].

Despite its compact geographic, economic and demographic dimensions, Gagauzia has gained certain political significance at the regional level. For actors like Turkey, Russia, Ukraine and Romania, the factor of Gagauzia has become an important one in their relations with Moldova during recent years. For example, in August 2020 Turkey opened its Consulate General in Comrat [Sputnik, 2020], and so did Ukraine in October 2020 [Moldpres.md, 2020]. Russia maintains friendly relations

pa karşıtı yelpazedeki partiler, diğer partilere karşı sürekli olarak ezici zaferler elde etmektedir. Örneğin, 2019'daki son parlamento seçimlerinde Moldova Cumhuriyeti Sosyalist Partisi (MMCSP) Moldova'da ülke çapında oyların %31.15'ini alırken, Gagauzya'da oyların %83.72'sini aldı. Gagauzya halkının genel siyasi görünümü, Avrupa'ya karşı aşırı şüphecilik, Moldovenizm (Moldova kimliğine güçlü bağlılık), Rus hayranlığı ve sosyal muhafazakârlık kavramları ile tasvir edilebilir. Gagauzya, Moldova Hükümeti'nin Avrupa girişimine her zaman şiddetle karşı çıkarak, Rusya ile daha yakın bir ittifak yönünde her türlü duruşu kararlı bir şekilde desteklemektedir. Gagauzya halkının siyasi görüşlerinin en açık göstergelerinden biri, komünist fraksiyon tarafından başlatılan ve Gagauzya halkının %98.9'unun Moldova'nın egemenliğini kaybetmesi durumunda Gagauzya'nın bağımsızlığını destekleyeceğini belirttiği ve bunların %98.47'sinin Moldova'nın günümüzde, Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) üye olma isteğini gösteren 2014 referandumu olmuştur. İlginç bir şekilde, Gagavuzlar Moldovenizm ve Moldova bağımsızlığının en ateşli destekçileri arasında yer almakta olup, Moldova'nın Romanya ile birleşmesinden bahsedilmesi, Gagavuzya'da yaşayanlar arasında güçlü ve olumsuz tepkilere neden olmaktadır [G4media.ro, 2018].

Gagauzya, sahip olduğu nüfus, yüzölçümü ve ekonomik kapasitesinin sınırlılıklarına rağmen, siyasi düzeyde önemli bir bölgedir. Gagauzya, Türkiye, Rusya, Ukrayna ve Romanya gibi aktörler için Moldova ile ilişkilerde önemli bir faktör haline gelmiştir. Örneğin, Ağustos 2020'de Türkiye [Sputnik, 2020], Ekim 2020'de Ukrayna [Moldpres.md, 2020] Komrat'ta başkonsolosluklarını açtı. Rusya, Gagauzya ile dostane ilişkiler sürdürerek, AEB ile daha yoğun bir iş birliği kurma çabalarını memnuniyetle karşılamaktadır. Komşu Romanya ve Romanya'nın Moldova ile birleşme fikrinin destekçileri açısından Gagauzya, en büyük engellerden biri ola-

with Gagauzia and welcomes its efforts to establish more intense cooperation with the EAEU. From the point of view of neighboring Romania and the supporters of the idea of unification of Romania with Moldova, Gagauzia is seen as one of the major obstacles. There is no doubt that Gagauzia would proclaim its independence if Moldova decided to become a part of Romania [Revis-tasinteza.ro, 2015].

Several reasons contributed to increased and manifold political importance of this small Turkic minority in Moldova over the last several years. Firstly, the Moldova's sympathies towards Europe under conditions of growing divide between Russia and the West created agitations in Gagauzia, which caused a political mobilization among Gagauz people. Secondly, the situation around Crimea raised Chisinau's concerns over its territorial integrity and political stability. The central government of Moldova definitely did not want to have a second Transdnistria problem on its southern territories, which made it reconsider its stance towards its Turkic minority population. Thirdly, the relative advances that Moldova made in Eastern Partnership before 2016, compared to its other members, and recent revitalization of pro-European sentiments in the Moldovan politics that culminated with the election of Sandu put the Gagauz agenda at the forefront of Moldovan politics.

The presidential election of 2020 in Moldova has shown the willingness of the Moldovan people to revitalize its movement towards the European integration. The advancement of Moldova towards Europe within the Eastern Partnership initiative is likely to accelerate after the early parliamentary election scheduled for 2021. However, the factor of different minorities and that of Gagauzia, in particular, will require new and balanced policies from the government of Moldova in their efforts to reinitiate their movement towards Europe.

References

Bureau of Statistics of the Republic of Moldova (2020). Population and Demographic Processes.

rak görülüyor. Moldova, Romanya'nın bir parçası olmaya karar vermesi durumunda Gagauzya'nın bağımsızlığını ilan edeceğine kesin gözüyle bakılıyor [Revistasinteza.ro, 2015].

Son birkaç yıldır, Moldova'daki bu küçük Türk topluluğunun siyasi öneminin çeşitli alanlarda artmasına bir kısım faktörler katkıda bulunmuştur. İlk olarak, Moldova'nın Rusya ve Batı arasındaki bölünmesinin arttığı koşullar altında Avrupa'ya olan sempatisi Gagauzya'da kıskırtmaya yol açtı ve bu da Gagauz halkı arasında siyasi bir seferberliğe neden olmuştur. İkinci olarak, Kırım'daki gelişmeler, Kışinev'in toprak bütünlüğü ve siyasi istikrarı konusundaki endişeleri artırmıştır. Moldova merkezi hükümeti, güney topraklarında ikinci bir Transdinyester (Transdnistria) sorunu olmasını kesinlikle istememesi, Türk azınlık nüfusuna karşı tutumunu yeniden gözden geçirmesine yol açtı. Üçüncü olarak, Moldova'nın 2016'dan önce Doğu Ortaklığı'nda diğer üyelerine kıyasla gerçekleştirdiği göreceli ilerlemeler ve son zamanlarda Sandu'nun seçilmesiyle sonuçlanan Moldova siyasetinde Avrupa yanlısı tutumların yeniden canlanması, Gagauzya'yı Moldova siyasi gündeminin ilk sıralarına taşımıştır.

Moldova 2020 cumhurbaşkanlığı seçimleri, Moldova halkının Avrupa entegrasyonuna yönelik duruşunu yeniden canlandırma konusundaki istekliliğini gösterdi. Moldova'nın Doğu Ortaklığı girişimi kapsamında Avrupa'ya yaklaşması, 2021'de yapılması planlanan erken parlamento seçimleri sonrasında büyük olasılıkla hız kazanacaktır. Ancak, farklı azınlıklar ve özellikle Gagauzya faktörü, Moldova hükümetinin Avrupa'ya yönelik hareketlerini yeniden başlatma çabalarında yeni ve hassas politikalar geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Kaynaklar

Europarl.europa.eu (2014). Moldova'daki Gagavuz Referandumu: Bir Rus Siyasi Silahı mı? Alınan yer: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER

Retrieved from <https://statistica.gov.md/category.php?l=en&idc=103>. Accessed on 18.12.2020.

Central Electoral Committee of the Republic of Moldova (2016). Results of Round II. Retrieved from https://a.cec.md/storage/old_site_files/r/procese-verbale/prezidentiale-t2-2016/. Accessed on 10.12.2020.

Europarl.europa.eu (2016). The Gagauz Referendum in Moldova: A Russian Political Weapon? Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/d-md/dv/d_md_20140305_08_2_/d_md_20140305_08_2_en.pdf. Accessed on 20.12.2020.

G4media.ro (2018). The Fever of Union With Moldova Heats up Romanian Politics. The Risks and Pitfalls of a Movement in the Romania - Moldova - Russia - Hungary Quadrilateral. Retrieved from <https://www.g4media.ro/febra-unirii-cu-moldova-incinge-politica-romaneasca-riscurile-si-capcanele-unei-miscari-in-patru-laterul-romania-moldova-rusia-ungaria.html>. Accessed on 20.12.2020.

Moldpres.md (2020). The Honorary Consulate of Ukraine Was Opened in Comrat. Retrieved from <https://www.moldpres.md/news/2020/10/06/20007932>. Accessed on 18.12.2020.

Population and Housing Census in the Republic of Moldova (2014). Results of Population and Housing Census in the Republic of Moldova in 2014. Retrieved from <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=en&idc=479>. Accessed on 18.12.2020.

Revistasinteza.ro (2015). "Synthesis" File. Gagauzia, the Little Stump. Retrieved from <https://www.revistasinteza.ro/dosar-gagauzia-buturuga-mica>. Accessed on 20.12.2020.

Sputnik (2020). The Turkish Consulate General was Inaugurated in Comrat. Retrieved from <https://sputnik.md/incidents/20200827/31460489/comrat-inaugurat-consulat-general-turcia.html>. Accessed on 18.12.2020.

documents/d-md/dv/d_md_20140305_08_2_/d_md_20140305_08_2_en.pdf. Erişim tarihi: 20.12.2020.

G4media.ro (2018). Moldova ile Birleşme Ateşi Romanya Siyasetini Kızıştırıyor. Romanya - Moldova - Rusya - Macaristan Dörtgenindeki Bir Hareketin Riskleri ve Tehlikeleri. Alınan yer: <https://www.g4media.ro/febra-unirii-cu-moldova-incinge-politica-romaneasca-riscurile-si-capcanele-unei-miscari-in-patru-laterul-romania-moldova-rusia-ungaria.html>. Erişim tarihi: 20.12.2020.

Moldova Cumhuriyeti İstatistik Bürosu (2020). Nüfus ve Demografik Süreçler. Alınan yer: <https://statistica.gov.md/category.php?l=en&idc=103>. Erişim tarihi: 18.12.2020.

Moldova Cumhuriyeti Merkez Seçim Komitesi (2016). II. Turun Sonuçları. Alınan yer: https://a.cec.md/storage/old_site_files/r/procese-verbale/prezidentiale-t2-2016/. Erişim tarihi: 10.12.2020.

Moldova Cumhuriyeti Nüfus ve Konut Sayımı (2014). 2014 Moldova Cumhuriyeti Nüfus ve Konut Sayımı Sonuçları. Alınan yer: <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=en&idc=479>. Erişim tarihi: 18.12.2020.

Moldpres.md (2020). Komrat'ta Ukrayna Fahri Konsolosluğu Açıldı. Alınan yer: <https://www.moldpres.md/news/2020/10/06/20007932>. Erişim tarihi: 18.12.2020.

Revistasinteza.ro (2015). "Sentez" Dosyası. Gagavuzya. Alınan yer: <https://www.revistasinteza.ro/dosar-gagauzia-buturuga-mica>. Erişim tarihi: 20.12.2020.

Sputnik (2020). (2020). Komrat'ta Türkiye Başkonsolosluğu'nun Açılışı Yapıldı. Alınan yer: <https://sputnik.md/incidents/20200827/31460489/comrat-inaugurat-consulat-general-turcia.html>. Erişim tarihi: 18.12.2020.

COOPERATION IN INTERNATIONAL TRADE

ULUSLARARASI TİCARETTE İŞ BİRLİĞİ

ANALYSIS OF TRENDS IN TURKEY'S EXPORT STRUCTURE IN RECENT YEARS TÜRKİYE'NİN İHRACAT YAPISINDAKİ SON YILLAR İÇERİSİNDEKİ EĞİLİMLER

*Zhengizkhan Zhanaltay **

As of 2018, the global trade volume reached \$19.67 trillion where 10 major economies amounts to 53.3% of the total trade, and the share of developing countries are equal to 44%. In this list, Turkey ranks 31st in exports with \$168 billion, and 25th in imports with \$223 billion [World Trade Organization, 2019]. In line with the 11th Development Plan for the 2019-2023 period, which was announced in July 2019, and the Turkish government's Vision 2023, Turkey plans to increase its export volume to \$226.6 billion in 2023. When we examine the achievability of this target, we find that after a contraction in 2015 the export volume started to rise since 2017 and reached \$180 billion in 2019 with an annual increase of \$12 billion in 2017-2019. Given this upward trend, if it would not be affected by any future international economic crisis, Turkey will be able to reach its export target of \$226 billion in 2023 without any difficulty [IMMIB, 2019].

The analysis of Turkey's export performance on the regional and product bases provides us with various interesting findings. According to the distribution of exports by the provinces in 2018, there are 17 Turkish provinces with total exports of more than \$1 billion. With \$72.1 billion, Istanbul takes the leading position, followed by Kocaeli with \$14.1 billion, Bursa with \$13.1 billion, Izmir with \$9.8 billion, and Ankara with \$7.7 billion [IMMIB, 2019]. The share of the first five cities in total exports is around 70%, while Istanbul accounts for nearly half of the country's export volume with a 42% share. The growth rates of the annual export volume show that the total amount of exports grew by 7% in 2018, while this figure

2018 itibariyle küresel mal ticaret hacmi 19,67 trilyon dolara ulaşmış olup ilk 10 büyük ekonominin ticaret hacmi toplam ticaretin içerisinde %53,3'lük bir orana denk gelirken, bu oran gelişmekte olan ülkeler için ise %44 düzeyinde gerçekleşmiştir. Türkiye ise bu sıralamada 168 milyar dolar ile ihracatta 31. sırada, ithalatta ise 223 milyar dolar ile 25. sırada yer almaktadır. [Dünya Ticaret Örgütü, 2019]. 2019'un Temmuz ayı içerisinde açıklanan 2019-2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planı ve İhracat Hedefleri ve 2023 vizyonunu doğrultusunda Türkiye ihracat hacmini 2023'de 226,6 milyar dolara çıkarmayı planlanmaktadır. Bu hedefin ulaşılabilirliğini değerlendirdiğimizde son 5 yıl içerisinde 2015'teki daralmanın ardından 2017'den itibaren artışa geçen ihracat hacmi 2017-2019 yılları arasında yıllık 12 milyar dolarlık artış ile 2019'da 180 milyara ulaştığı görülmektedir. Bu yükseliş eğilimi göz önüne alınırsa herhangi ciddi bir uluslararası ekonomik krizin yaşanmaması durumunda Türkiye'nin 2023'de belirlenen 226 milyar dolar ihracat hedefine rahatlıkla ulaşabileceği görülmektedir [IMMIB, 2019].

Türkiye'nin ihracat performansı bölgesel ve ürün bazında incelendiğinde ortaya ilgi çekici sonuçlar çıkmaktadır. 2018'de ihracatın illere göre dağılımına bakıldığında Türkiye'de toplam 1 milyar doların üzerinde ihracat yapan 17 il bulunmaktadır. 72,1 milyar dolar ile İstanbul açık ara lider konumunu sürdürmüştür. Onu sırasıyla 14,1 milyar dolarla Kocaeli, 13,1 milyar dolarla Bursa, 9,8 milyar dolarla İzmir ve 7,7 milyar dolarla Ankara takip etmektedir [IMMIB, 2019]. İllerin toplam

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnlt@gmail.com

for Istanbul is 15.2%. The largest increase in the country was observed in Samsun with 36.4%, and the export volume of this province increased from \$474 million to \$648 million [IMMIB, 2019].

In terms of products, Turkey is among the world's leading exporters in various fields. For example, it ranked 7th among the top 10 countries with its exports of \$13 billion of iron and steel in 2018. This figure is 39% higher compared with 2017, positioning Turkey as the best performer in terms of the growth rate of this product's exports. Likewise, with a 10% increase in the export of automotive parts, it is ranked 9th in the world ranking with \$26 billion. In addition to these products, in the textile industry, where Turkey is considered to be quite competitive, the country has seen a similar success. Among the world's exporters, it is ranked 5th with \$12 billion of exports of textile products, and 6th in clothing exports of \$16 billion [World Trade Organization, 2019].

Looking at the development process of Turkey's export structure from the historical perspective, we see that there have been significant changes in 2000-2018. According to the United Nations Commodity Trade Statistics Database (UN Comtrade), two product groups, labor-intensive and capital-intensive products, accounted for 70-74% of Turkey's export volume in 2000-2018. In the early 2000s, the export structure was dominated by labor-intensive products, with a 61% share in the total trade, but this situation has changed profoundly with the development of capital-intensive products over the years. Although the export volume of labor-intensive products increased from \$12.6 billion in 2000 to \$48.5 billion in 2018, their share in total exports decreased from 61% in 2000 to 38% in 2018. If we look at the dynamics of capital-intensive products, their export volume and share in total exports increased from \$2.2 billion and 11% in 2000 to \$45.9 billion and 36% in 2018, respectively. Apart from these two product groups, another group, which has achieved a remarkably high growth rate, is the difficult-to-imitate product group that requires

ihracat içerisindeki paylarına bakıldığında ilk beş şehrin payının %70 civarında olduğu ve sadece İstanbul'un %42'lik pay ile neredeyse ülkenin ihracat hacminin yarısını omuzladığı görülmektedir. Yıllık ihracat hacminin büyüme oranlarına bakıldığında toplam ihracat miktarı 2018'de %7 büyürken bu oran İstanbul için %15,2 olmuştur. Ülke çapında en büyük artış ise %36,4 ile Samsun'da gerçekleşerek bu ilin ihracat hacmini 474 milyon dolar dan 648 milyon dolara çıkardığı görülmektedir [IMMIB, 2019].

Ürün bazında Türkiye çeşitli alanlarda dünyanın sayılı ihracatçıları arasında bulunmaktadır. Örneğin 2018'de 13 milyar dolarlık demir ve çelik ihracatı ile ilk 10 ülke arasında 7. sırada yer almıştır. Bu rakam, 2017 ile karşılaştırıldığında %39 oranında daha fazla olup, bu durum Türkiye'yi bu ürün bazında en yüksek artışı gerçekleştiren ülke konumuna da çıkarmıştır. Aynı şekilde Türkiye, otomotiv parçalarının ihracatındaki %10'luk artış ile 26 milyar dolarla dünya sıralamasında 9. ülke konumundadır. Bu ürünlere ek olarak Türkiye'nin rekabet gücü yüksek olarak bilinen tekstil sektöründe de benzer başarılarından bahsedilebilir. Türkiye, 12 milyar dolarlık tekstil üretimi ile 5. sırada, 16 milyar dolarlık giyim ihracatı sayesinde ise dünya sıralamasında 6. sırada yer almaktadır [Dünya Ticaret Örgütü, 2019].

Türkiye'nin ihracat yapısının gelişimine tarihsel açıdan bakıldığında 2000-2018 yılları arasında önemli değişimlerin yaşandığını söyleyebiliriz. Birleşmiş Milletlerin Emtia Ticareti (BMEB) verilerine ve ürün gruplamaları dahilinde 2000-2018 yılları arasında emek yoğun ve sermaye yoğun gibi iki ürün grubunun Türkiye'nin ihracat hacminin %70-%74'ünü oluşturduğu görülmektedir. 2000'lerin başında toplam ticaretin içerisinde %61'lik bir pay ile emek yoğun ürünlerin hakimiyet kurduğu ihracat yapısı, yıllar itibarıyla gelişen sermaye yoğun ürünler ile ciddi bir değişime uğramıştır. Her ne kadar emek yoğun ürünlerin ihracat hacmi 2000'de 12,6 milyar dolardan 2018'de 48,5 milyar dolara ulaşmış

high technology or workmanship. Its export volume increased from \$1.6 billion in 2000 to nearly \$11.7 billion in 2018, rising almost 10-fold [UN Comtrade, 2019].

One of the main reasons for these changes in the export structure could be associated with the increase in the export volume of machinery and transportation equipment and manufactured goods, which are part of the group of capital-intensive products. Currently, Turkey can export 254 products from the UN Comtrade commodity list, while 98 of them had a competitiveness strength at the global level in 2018 [UN Comtrade, 2019; UNCTAD, 2019]. Nowadays, the competitiveness level of products can be measured with many different indices and methods. In this article we use the Revealed Comparative Advantage (RCA) index introduced by Bela Balassa in 1965, due to the easiness of its application and the accuracy of its results. RCA calculation does not take any tariffs, subsidies and similar factors that could change from country to country and if the value of the product is greater than 1 ($RCA > 1$), then the product is considered to have a comparative advantage, and if the result of the calculation is less than 1 ($RCA < 1$) it is assumed that it does not have competitiveness strength [Balassa, 1965].

According to the RCA index, in 2000, Turkey had 82 products with the $RCA > 1$ capacity worldwide. Over the years, this number has increased reaching 98 in 2018, with the bulk of this increase occurring in products belonging to the group of machinery and transportation equipment alongside with the group of manufactured goods. For example, the number of $RCA > 1$ manufactured goods increased from 28 in 2000 to 36 in 2018, making up the largest group among the total $RCA > 1$ products of Turkey. This is followed by the machinery and transportation equipment product group where the number of products with $RCA > 1$ increased from 8 in 2000 to 16 in 2018. On the other hand, during 2000-2018, the number of products with $RCA > 1$ in the group of food and live animals and the inedible raw mate-

olsa da toplam ihracat içerisindeki payı 2000'de %61 olan orandan 2018'de %38'e düşmüştür. Sermaye yoğun ürünlerin dinamiklerine bakacak olursak 2000'de %11 payla 2,2 milyar dolardan ve 2018'de 45,9 milyar dolara yükselerek toplam ihracat hacmi içerisindeki payını da %36'ya çıkarmıştır. Bu iki grubun dışında büyüme oranı ile dikkat çeken başka bir grup ise zor taklit edilebilir yoğun ürünler yani yüksek teknoloji veya işçilik gerektiren ürünlerin ihracat hacmi 2000'de 1,6 milyar dolardan 2018'de yaklaşık 10 kat artarak 11,7 milyar dolara yükselmiştir [UN Comtrade, 2019].

İhracat yapısındaki bu değişimlerin ana nedenleri arasında ise sermaye yoğun ürün grubu içerisinde yer alan makine ve nakliye ekipmanları grubu ile üretim malları grubunun ihracatında yaşanan artışlar gösterilebilir. Türkiye BMEB ürün listesinde yer alan ürünlerin 254'ünün ihracatını gerçekleştirebilmekte olup bunların 2018 itibarıyla 98'i küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ürünler kategorisinde yer almaktadır [UN Comtrade, 2019; UNCTAD, 2019]. Ürünlerin rekabet gücü seviyeleri günümüzde pek çok farklı endeks ve yöntem ile ölçülebilmektedir. Ancak bu çalışmada, Bela Balassa tarafından 1965'te öne sürülen Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi uygulanmasının kolaylığı ve sonuçlarındaki yüksek doğruluk oranı nedeniyle kullanılacaktır. Öte yandan KÜE hesaplamaları içinde ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilen gümrük tarifeleri, sübvansiyon ve benzeri etkenlerin yer almadığı bilinmelidir. Bu endeksin hesaplamaları doğrultusunda eğer ürünün değeri 1 den ($KÜE > 1$) yukarı doğru bir eğilim gösterirse rekabet gücüne sahip olduğu kabul edilir. 1'den düşük olması durumunda ise ($KÜE < 1$) rekabet gücüne sahip olmadığı varsayılır [Balassa, 1965].

Bu bağlamda 2000'de Türkiye'de küresel çapta 82 $KÜE > 1$ ürün bulunmakta iken bu sayı yıllar itibarıyla artarak 2018'de 98'e ulaşmıştır. Bu artışın büyük bir kısmı, makine ve nakliye ekipmanları grubu ile üretim malları grubuna ait ürünlerde gerçek-

rials except fuels group has fallen from 16 to 14 and from 11 to 8, respectively [UN Comtrade, 2019; UNCTAD, 2019].

In light of this information, it can be stated that over the past decade Turkey has worked towards developing the group of medium and high value-added products and capital-intensive products in its export structure. This direction of the export orientation seems appropriate due to fact that within export structures of developed countries and large economies the development in these areas is considered as a crucial part of their success in enlarging their export volumes.

In general, within the rising trade volume of Turkey, Istanbul as a region and the automobile sector and iron and steel production in terms of products play an important role. On this point it is important to mention that on December 27, 2019 the prototypes of the first domestic electric cars of the SUV and Sedan types produced by Turkey's Automobile Joint Venture Group (TOGG) were presented to the public, with the participation of President of Turkey Recep Tayyip Erdogan [Star, 2019]. This project announced as "Turkey's car" can become one of the prestigious homebred production brands of the country. At the same time, this project needs to be understood in a wider concept than being just a showcase product. In fact, with an increasing comparative advantage, the automobile sector becomes a driving force in the export structure of Turkey. In order to further push this increasing trend to levitate the current level of the automobile industry and boost the share of high technological products within the total export volume, the idea of producing an electric car has been backed by the government as part of the comprehensive development plan.

According to the information provided by CEO of TOGG Gurcan Karakas, the first sales of domestically produced cars will start around mid-2022. Although the prices of cars have not been announced, the presented Sedan and SUV type premium cars are expected to make a bold entry to

leşmiştir. Örneğin 2000'de 28 olan KÜE>1 üretim mallarının sayısı 2018'de 36'ya çıkarak toplam KÜE>1 ürünleri arasında da en büyük grubu oluşturmuştur. Makine ve nakliye ekipmanları grubundaki KÜE>1 ürün sayısı ise 2000'de 8'den 16'ya yükselerek ikinci en büyük grup olmuştur. Öte yandan 2000-2018 arasında gıda ve canlı hayvanlar grubu ile petrol haricindeki yenilemeyen hammadde grubunda yer alan KÜE>1 ürün sayısı da sırasıyla 16'dan 14'e ve 11'den 8'e düşmüştür [UN Comtrade, 2019; UNCTAD, 2019].

Bu bilgiler ışığında, Türkiye'nin özellikle son 10 yılda ihracat yapısını katma değer oranı orta ve yüksek ürünler ile sermaye yoğun ürün grubunun geliştirilmesine yönelik emek harcadığını söyleyebiliriz. Bu alanların, gelişmiş ülkelerin ve büyük ekonomilerin ihracat yapıları içinde en çok önem verdiği ve geliştirdiği alanlar olması itibarıyla de bu gelişim trendi, küresel ticari eğilimler yönünden de oldukça isabetli olarak değerlendirilmelidir.

Genel itibarıyla Türkiye'nin gelişen ihracat hacmi içerisinde bölge olarak İstanbul'un ürün bazında ise otomotiv sektörü ile demir ve çelik üretiminin önemli rol oynadığı görülmektedir. Bu doğrultuda 27 Aralık 2019'da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından prototip tanıtımı yapılan ve Türkiye Otomobil Girişimciler Grubu (TOGG) tarafından Sedan ve SUV modelleri üretilen elektrikli araba projesi özel önem taşımaktadır [Star, 2019]. Türkiye'nin Otomobili olarak lanse edilen ilk yerli üretim elektrikli araba projesi, bir prestij çalışmasından daha çok rekabet gücü artan ve ihracatın ana itici güçlerinden birisi haline gelen otomotiv sektörünün yüksek teknoloji ürünlerin ihracatını artırma hedefleri ile de uyumlu olarak bir üst seviyeye çıkaracak olan bir ürün ile desteklenmesini öngören kapsamlı bir plan olarak görülmelidir.

TOGG Üst Yöneticisi Gürkan Karakaş'ın verdiği bilgilere göre 2022'nin ortalarında ön üretim araçlarının satışına başlanacak olması ve otomobillerin henüz piya-

the car market. As of now, many government institutions and companies in Turkey have already announced their intentions to pre-order TOGG-produced cars to show their support to this initiative. According to TOGG representatives, after the start of mass production they aim to produce 175,000 cars annually and 1 million cars by 2038 [Treuronews, 2020]. These targets if achieved would surely positively contribute to the growth trend of Turkey's export volume and provide various benefits for the economy in general.

References

Balassa Bella (1965). Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9957.1965.tb00050.x>. Accessed on 28.01.2020.

Istanbul Mineral and Metals Exporters' Association (2019). Export Report 2019 New Vision New Roadmap. Retrieved from <https://www.immib.org.tr/files/kio/temp/Yeni%20Vizyon%20Yeni%20Yol%20Haritas%C4%B1%20%C4%B0hracat%202019%20Raporu.pdf>. Accessed on 28.01.2020.

Star.com.tr (2019). Where Will Domestic Auto Parts Be Produced? When Will Domestic Cars Go To Mass Production? Retrieved from <https://www.star.com.tr/ekonomi/yerli-otomobil-parcalari-nerede-uretilecek-yerli-otomobil-ne-zaman-seri-uretime-gecek-haber-1503076/>. Accessed on 30.01.2020.

Treuronews.com (2020). TOGG CEO Karakas: We are Meeting with Bosch for the Engine of the Domestic Car, and Chinese Companies for its Battery. Retrieved from <https://tr.euronews.com/2020/01/28/togg-ceo-su-karakas-yerli-otomobilin-motoru-icin-bosch-bataryas-icin-cinli-firmalarla>. Accessed on 30.01.2020.

UN Comtrade (2019). UN Comtrade Database. Retrieved from <https://comtrade.un.org/>. Accessed on 28.01.2020.

UNCTAD stat (2019). Revealed Comparative Advantage Radar. Retrieved from <https://unctadstat.unctad.org/EN/RcaRadar.html>. Accessed on 28.01.2020.

World Trade Organization (2019). World Trade Statistical Review 2019. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2019_e/wts19_toc_e.htm. Accessed on 28.01.2020.

sa fiyatı açıklamamış olsa da tanıtım da yer alan Sedan ve SUV tipi araçların üst segment otomobil pazarına hızlı bir giriş yapabileceği tahmin edilmektedir. Bu girişim, şimdiden çok sayıda kamu kurumu ve şirketlerin ön sipariş talepleri ile de desteklenmektedir. TOGG yetkilileri, seri üretime geçildikten sonra yılda 175 bin araç üretilbileceğini, 2032'e kadar ise bu rakamın yaklaşık 1 milyon ulaşacağını hedeflemektedirler [Treuronews, 2020]. Bu da, kuşkusuz Türkiye'nin mevcut ihracat hacmine önümüzdeki yıllarda yeni bir ivme katarak ülke ekonomisinin de çok yönlü gelişmesine olanak sağlayacaktır.

Kaynaklar

Balassa Bella (1965). Ticaretin Serbestleştirilmesi ve Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi. Alınan yer: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9957.1965.tb00050.x>. Erişim tarihi: 28.01.2020.

Dünya Ticaret Örgütü (2019). Dünya Ticaret İstatistikleri İncelemesi 2019. Alınan yer: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2019_e/wts19_toc_e.htm. Erişim tarihi: 28.01.2020.

İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (2019). İhracat Raporu 2019 Yeni Vizyon Yeni Yol Haritası. Alınan yer: <https://www.immib.org.tr/files/kio/temp/Yeni%20Vizyon%20Yeni%20Yol%20Haritas%C4%B1%20%C4%B0hracat%202019%20Raporu.pdf>. Erişim tarihi: 28.01.2020.

Star.com.tr (2019). Yerli Otomobil Parçaları Nerede Üretilcek? Yerli Otomobil Ne Zaman Seri Üretime Geçecek? Alınan yer: <https://www.star.com.tr/ekonomi/yerli-otomobil-parcalari-nerede-uretilecek-yerli-otomobil-ne-zaman-seri-uretime-gecek-haber-1503076/>. Erişim tarihi: 30.01.2020.

Treuronews.com (2020). TOGG CEO'su Karakaş: Yerli Otomobilin Motoru İçin Bosch, Bataryası İçin Çinli Firmalarla Görüşüyoruz. Alınan yer: <https://tr.euronews.com/2020/01/28/togg-ceo-su-karakas-yerli-otomobilin-motoru-icin-bosch-bataryas-icin-cinli-firmalarla>. Erişim tarihi: 30.01.2020.

UN Comtrade (2019). UN Comtrade Veri Bankası. Alınan yer: <https://comtrade.un.org/>. Erişim tarihi: 28.01.2020.

UNCTAD stat (2019). Karşılaştırmalı Avantaj Radarı. Alınan yer: <https://unctadstat.unctad.org/EN/RcaRadar.html>. Erişim tarihi: 28.01.2020.

THE U.S.-CHINA TRADE AGREEMENT: TEMPORARY OR PERMANENT? ABD-ÇİN TİCARET ANLAŞMASI: GEÇİCİ Mİ, KALICI MI?

Omirbek Hanayı *

On January 15, 2020, U.S. President Donald Trump and Chinese Vice Premier Liu He signed the U.S.-China Trade Agreement in Washington. The 96-page agreement consists in total of eight chapters and covers issues such as intellectual property rights, technology transfer, trade in food and agricultural products, financial services, macroeconomic policies, foreign exchange policies, market access and resolution of bilateral disputes. Most important points of the agreement between the United States and China can be summarized as follows: 1) The United States will reduce the additional customs tax applied to Chinese goods with a total value of \$120 billion from 15% to 7.5% within 30 days. However, the U.S. tariffs on \$250 billion worth of Chinese goods and China's tariffs on \$110 billion worth of U.S. products will remain in effect. 2) Both countries will facilitate access to the market and implement fair and free trade policies. 3) The United States and China will strengthen intellectual property rights regulations, will respect trade secrets and confidential business information, and will not force the other party to transfer technology. 4) Both countries will not manipulate the foreign exchange markets for price competition. 5) China will expand its imports of agriculture, energy, industry, and service products from the United States in the next two years, increasing its total imports from the 2017 level to \$200 billion. 6) Both countries will provide free access to financial institutions in the fields of banking, securities, insurance, and electronic payments [USTR, 2020].

The U.S.-China trade war that started in March 2018 with the introduction of U.S. tariffs on \$50 billion worth of Chinese goods and continued for 18 months, during

15 Ocak 2020 tarihinde ABD Başkanı Donald Trump ve Çin Devlet Başkanı Yardımcısı Liu He, Washington'da ABD-Çin Ticaret Anlaşmasını imzaladılar. Toplam 96 sayfalık ABD-Çin Ticaret Anlaşması, 8 bölümden oluşmakta olup fikri mülkiyet hakları, teknoloji transferi, gıda ve tarım ürünleri ticareti, mali hizmetler, makro ekonomik politikalar ve döviz politikaları, piyasa erişimi ve ikili anlaşmazlıkların çözümü gibi konuları kapsamaktadır. ABD ve Çin arasında yapılan anlaşmanın önemli noktaları genel hatları ile şu şekilde özetlenebilir: 1) ABD, toplam değeri 120 milyar dolar olan Çin mallarına uyguladığı ek gümrük vergisini 30 gün içerisinde %15'den %7.5'e indirecek, buna mukabil ABD'nin 250 milyar dolar civarındaki Çin malları üzerine uyguladığı ek gümrük vergisi ile Çin'in 110 milyar dolar tutarındaki ABD malları üzerine uyguladığı ek gümrük vergisi yürürlükte kalacaktır. 2) Her iki ülke piyasa erişimini kolaylaştırarak adil ve serbest ticaret politikası uygulayacaktır. 3) ABD ve Çin fikri mülkiyet haklarıyla ilgili düzenlemeleri güçlendirecek, ticari sırlar ve gizli ticari bilgilere saygı gösterecek ve karşı tarafı teknoloji transferi konusunda zorlamayacaktır. 4) Her iki ülke, fiyat rekabeti amacıyla döviz piyasalarında manipülasyon yapmayacaktır. 5) Çin, önümüzdeki iki senede ABD'den tarım, enerji, endüstri ve hizmet ürünleri ithalatını genişleterek toplam ithalat miktarını 2017'deki seviyesinden 200 milyar dolara çıkaracaktır. 6) Her iki ülke de karşılıklı olarak bankacılık, menkul kıymetler, sigorta ve elektronik ödeme alanlarında finansal kurumlarına serbest piyasaya erişimi sağlayacaktır

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

which the parties applied mutual additional customs taxes, has now ended with this trade agreement. Having 13 rounds of negotiations since the start of the trade war, Washington and Beijing now seem to think the time has come for an agreement.

The impact of the U.S.-China trade war was particularly harsh for the global trading system. Its negative effects on the trade volume between the two countries are one of the main reasons that led to the signing of the trade agreement between Washington and Beijing. It is worth noting that the United States is China's largest export market and fourth largest importer, while China is the third largest export market for the United States and the largest importer of U.S. goods and services. The U.S.-China trade volume, which maintained its upward trend in 2018 despite the trade war, decreased significantly in 2019. For example, the U.S.-China trade volume, which reached \$633.52 billion in 2018, an increase of 8.5% compared to the previous year, declined to \$541.2 billion in 2019, or by 14.6% compared to 2018. In particular, U.S. exports to China fell 20.9% from a year earlier to \$122.7 billion, while its imports from China fell 12.5% compared with 2018 to \$418.5 billion [MOFCOM, 2019; MOFCOM, 2020].

From the Trump administration's perspective, it can be estimated that Washington was willing to sign a trade agreement with Beijing as soon as possible, as the 2020 U.S. presidential election is approaching. Indeed, the Trump administration had made quite an effort to reach a trade agreement between China and the United States. Therefore, the trade agreement is of great importance for Trump to win again in the 2020 election. Trump started the trade war by accusing Beijing of implementing an unfair trade policy, stealing intellectual property, restricting foreign companies from starting business in China, and forcing them to transfer technology. With this in mind, the agreement's focus on such issues as market access, free trade policy, intellectual property rights, technology transfer, and foreign exchange policy can be regarded as the Trump administration's win.

[USTR, 2020].

Mart 2018'de ABD'nin 50 milyar dolarlık Çin mallarına ek gümrük vergisi getirmesiyle başlayıp, sonrasında tarafların karşılıklı ek gümrük vergileri uygulamalarıyla yaklaşık 18 aydır devam eden ABD-Çin ticaret savaşı, söz konusu ticaret anlaşmasıyla şimdilik sona ermiş durumdadır. Ticaret savaşı başladığından bu yana 13 kez müzakere masasına oturan Washington ve Pekin, artık anlaşma zamanının geldiğini düşünmektedir.

Özellikle küresel ticaret sistemini sarsan ABD-Çin ticaret savaşının iki ülke arasındaki ticaret hacmine yönelik olumsuz etkileri, Washington ile Pekin'i ticaret anlaşması yapmaya zorlayan başlıca nedenlerinden biridir. Çünkü ABD, Çin'in en büyük ihracat pazarı ve dördüncü büyük ithalat ortağı iken, Çin de ABD'nin üçüncü büyük ihracat pazarı ve ABD mal ve hizmetlerinin en büyük ithalatçısıdır. Aradaki ticaret savaşına rağmen, 2018'de artış trendini koruyan ABD-Çin ticaret hacmi, 2019'da önemli ölçüde azalış kaydetmiştir. Örneğin, bir önceki yıla göre 2018'de %8.5 artarak 633.52 milyar dolar olarak gerçekleşen ABD-Çin ticaret hacmi, 2019'da bir önceki yıla göre %14.6 düşüşle 541.2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bunun bir sonucu olarak ABD'nin Çin'e ihracatı %20.9'luk düşüşle 122.7 milyar dolar, Çin'den ithalatı ise %12.5'lik düşüşle 418.5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir [MOFCOM, 2019; MOFCOM, 2020].

Trump yönetimi açısından bakıldığında, 2020 ABD başkanlık seçimlerinin yaklaşıyor olmasının Pekin'le anlaşmaya varmasında önemli bir etken olduğu tahmin edilmektedir. Çünkü Trump yönetimi, zaten Çin ile ABD'nin lehine bir ticaret anlaşmasını yapmaya çaba harcamıştı. Dolayısıyla söz konusu ticaret anlaşması, Trump'ın 2020 seçimlerini tekrar kazanabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Öncelikle Trump'ın Pekin'i adil olmayan ticari politikalar uygulamak, fikri mülkiyet hırsızlığı yapmak, yabancı şirketlerin Çin'de iş kurmasını kısıtlamak ve yabancı

In addition, according to the trade agreement, in 2020-2021, China will increase its total imports of U.S. goods from the 2017 level to \$200 billion, which is both economic and political gain for the Trump administration. Trump already promised to shrink the trade gap with China during the 2016 election campaign and after the start of the trade war in March 2018 [USTR, 2018]. Under the trade agreement, China undertakes to purchase \$32 billion of agricultural products, \$52.4 billion of energy products, \$77.7 billion of industrial products, and \$37.6 billion of service products within the next two years [USTR, 2020]. On the other hand, targeting many U.S. agricultural products in China's retaliation decisions is a matter of concern for the Trump administration. For example, until September 1, 2019, China imposed tariffs on 1.084 U.S. agricultural products. China has been the largest importer of many U.S. agricultural products for years. In 2018, China's imports of agricultural products from the United States declined 53% in value to \$9 billion, while in January-May 2019 this figure was 32.73 billion yuan (about \$4.79 billion) decreasing by 55.3% compared to the same period of 2018 [SCCWTO, 2019; people.cn, 2019]. In order to minimize the negative impacts of the trade war on the U.S. agricultural sector, the Trump administration had to provide nearly \$28 billion to domestic agricultural producers in the past two years [Dorning, 2019]. It is understandable if we take into account that Trump received high votes in the country's developed agricultural regions in the 2016 U.S. presidential election. The fact that China will increase its imports of U.S. agricultural goods under the trade agreement may also contribute to receiving more support from major farming regions in the 2020 U.S. presidential election.

From China's perspective, the adoption of the trade agreement in favor of the United States is underpinned by Beijing's idea of preserving economic and political stability. The negative impacts of the trade war with the United States have also adversely affected the growth rate of the Chinese economy. When the U.S.-China trade war was about

şirketleri teknoloji transferine zorlamakla suçlayarak ticaret savaşını başlattığı dikkate alındığında, söz konusu ticaret anlaşmasında piyasa erişimi, serbest ticaret politikası, fikri mülkiyet hakları, teknoloji transferi ve döviz politikası konularına önem verilmesi, Trump yönetiminin kazancı olarak gösterilebilir.

Ayrıca, ticaret anlaşmasına göre, Çin'in 2020-2021 yıllarında ABD'den toplam ithalat miktarını 2017'deki seviyesinden 200 milyar dolara çıkaracak olması da Trump yönetimi açısından hem ekonomik, hem de siyasi kazançtır. Zaten Trump, 2016 seçim kampanyasında ve Mart 2018'de ticaret savaşını başlatmasının ardından Çin ile aradaki ticaret açığını kapatmaya söz vermiştir [USTR, 2018]. Şimdi Çin, ticaret anlaşması kapsamında önümüzdeki iki sene içerisinde ABD'den 32 milyar dolarlık tarım ürünleri, 52.4 milyar dolarlık enerji ürünleri, 77.7 milyar dolarlık endüstri ürünleri ve 37.6 milyar dolar tutarında hizmet satın almayı taahhüt etmektedir [USTR, 2020]. Diğer taraftan, Çin'in misilleme kararlarında ABD'nin birçok tarım ürünlerinin hedef alınması, Trump yönetimini endişelendiren bir husustur. Örneğin, 1 Eylül 2019 tarihine kadar ABD'nin toplam 1084 adet tarım ürününe Çin tarafından ek gümrük vergisi uygulanmıştır. Ayrıca, yıllardır ABD'nin birçok tarım ürününün en büyük ithalatçısı olan Çin'in ABD'den tarım ürünleri ithalatı 2018'de %53 azalarak sadece 9 milyar dolar, Ocak-Mayıs 2019'da bir önceki yılın aynı dönemine göre %55.3 azalarak 32.73 milyar yuan (yaklaşık 4.79 milyar dolar) olarak gerçekleşmiştir [SCCWTO, 2019; people.cn, 2019]. Ticaret savaşının tarım sektörü üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla Trump yönetimi son iki yılda tarım üreticilerine yaklaşık 28 milyar dolar destek vermek zorunda kalmıştır [Dorning, 2019]. Ancak 2016'da ABD başkanlık seçimlerinde Trump'ın, ülkenin tarım sektörünün gelişen bölgelerinde yüksek oy aldığını göz önünde bulundursak, söz konusu ticaret anlaşmasında

to start, Germany's Deutsche Bank experts predicted that China's economic growth rate might decrease by 0.2-0.3% if the United States fully implemented additional customs tariffs [Deutsche Bank, 2018]. As expected, China's economic growth rate, which was 6.5% in 2018, declined to 6.1% in 2019, the lowest recorded in 30 years [NBS, 2020]. According to Chinese economic experts, China's economic growth rate is estimated to be around 5.5-6% in 2020 [Xinhua, 2019]. One of the reasons for such a slowdown in China's economic growth rate is the negative impacts of the trade war with the United States. China sends almost a quarter of its total exports to the United States. Therefore, a 12.5% decrease in China's exports to the United States in 2019 severely damaged the export-oriented Chinese economy and forced Beijing to make a trade deal with Washington.

In addition to China's economic concerns, the increasingly violent anti-government protests in Hong Kong in 2019 also increased the need for the Beijing administration to improve the geopolitical environment, especially by reaching a trade agreement with the United States. In 1997, Hong Kong reverted to the Chinese rule with the "one country, two systems" policy. The Beijing administration sees the increasing protests in Hong Kong as a dangerous threat for both its political stability and its geopolitical interests. Moreover, the landslide victory by the pro-democracy opposition in the local elections held in Hong Kong in November 2019 became an issue of great concern for the Beijing administration. Therefore, China attempts to seize control of the situation in Hong Kong under the shadow of the trade agreement with the United States.

In summary, it can be stated that both Washington's and Beijing's current political and economic situations mainly caused the parties' steps towards the agreement despite many problems in the U.S.-China trade war, which becomes deeper in geopolitical and geoeconomic dimensions. The U.S.-China trade agreement can also be regarded as the first-stage trade agreement between the two countries. Additional cus-

Çin'in ABD'den tarım ürünleri ithalatını artıracak olması, 2020 ABD başkanlık seçimlerinde de Trump'ın ülkenin önemli tarım bölgelerinden olan desteğin devam edeceği düşünülebilir.

Çin açısından bakıldığında ise, ABD lehine bir ticaret anlaşmasını kabul etmesinin arkasında Pekin yönetiminin ekonomik ve siyasi istikrarı koruma düşüncesinin yattığı söylenebilir. Çünkü ABD ile aradaki ticaret savaşının olumsuz etkileri, Çin ekonomisinin büyüme oranını da olumsuz yönde etkilemiştir. Zaten ABD-Çin ticaret savaşı başlarken Almanya'nın Deutsche Bank uzmanları, ABD'nin ek gümrük tarifelerini tam olarak uygulaması halinde Çin'in ekonomik büyüme oranının %0.2-%0.3 civarında düşebileceğini tahmin etmişlerdir [Deutsche Bank, 2018]. Beklendiği gibi, 2018'de %6.5 olarak gerçekleşen Çin'in ekonomik büyüme oranı, 2019'da %6.1'le 30 yılın en düşük oranını kaydetmiştir [NBS, 2020]. Çin ekonomisi uzmanlarına göre, 2020'da Çin'in ekonomik büyüme oranının %5.5-%6 civarında olacağı tahmin edilmektedir [Xinhua, 2019]. Çin'in ekonomik büyüme oranındaki bu denli bir düşüşün nedenlerinden biri olarak ABD ile ticaret savaşının olumsuz etkileri gösterilebilir. Ayrıca, toplam ihracatının neredeyse dörtte birini ABD'ye yapan Çin açısından bakıldığında, 2019'de ABD'ye ihracatının %12.5 yani sekizde bir oranda azalması, ihracata dayalı büyüyen Çin ekonomisi için ciddi bir kayıp sayılabilir. Bu da Çin'in ABD ile ticaret anlaşmasına varmasını tetikleyen bir konudur.

Çin'in ekonomik endişelerine ek olarak, 2019'da Hong Kong'da hükümet karşıtı protesto gösterilerinin giderek şiddetlenmesi de, Pekin yönetiminin özellikle ABD ile ticaret anlaşmasını yaparak jeopolitik ortamı iyileştirme ihtiyacını artırmıştır. Çünkü 1997'de "Tek devlet, iki sistem" ilkesiyle tekrar Çin'in hâkimiyeti altına giren Hong Kong'daki protesto gösterilerinin giderek artmasını, Pekin yönetimi hem siyasi istikrarı hem de jeopolitik çı-

toms duties in effect and other important trade and economic issues are expected to be reviewed in the second-stage trade agreement. It also remains clear that the ongoing trade and economic disputes between the two largest economies of the world, the United States and China, will not be resolved by such a temporary agreement. The U.S.-China tension is not just a trade war. In fact, the trade war is the beginning of the global hegemony race between the United States, which is still considered the world's superpower, and China as the gradually rising power.

References

Dorning, Mike (2019). Trump's \$28 Billion Trade War Bailout is Overpaying Farmers. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-04/trump-s-28-billion-trade-war-bailout-is-overpaying-many-farmers>. Accessed on 18.01.2020.

Deutsche Bank (2018). U.S.-China Trade Battle Heats up. Retrieved from <https://www.db.com/newsroom/news/2018/us-china-trade-battle-heats-up-en-11616.htm>. Accessed on 18.01.2020.

Ministry of Commerce of the People's Republic of China (2019). Trade and Investment Status between China and the USA in 2018. Retrieved from http://us.mofcom.gov.cn/article/ztdy/201905/2019050285_9509.shtm. Accessed on 16.01.2020.

Ministry of Commerce of the People's Republic of China (2020). China's Foreign Trade has Achieved a Positive Growth in 2019. Retrieved from <http://www.mofcom.gov.cn/article/i/jyj/l/202001/20200102930289.shtml>. Accessed on 16.01.2020.

NBS (2020). China's Economy Generally Remained Stable in 2019. Retrieved from http://www.stats.gov.cn/tjsj/zxfb/202001/t20200117_1723383.html. Accessed on 20.01.2020.

People.cn (2019). In January-May 2019, China's Agricultural Products Imports from the US Decreased by 55.3%. Retrieved from <http://finance.people.com.cn/n1/2019/0624/c1004-31177431.html>. Accessed on 17.01.2020.

SCCWTO (2019). CRS Releases Research Report on China's Retaliatory Tariffs on U.S. Agricultural Products. Retrieved from <http://www.sccwto.org/post/26052?locale=zh-CN>. Accessed on 17.01.2020.

USTR (2020). Economic and Trade Agreement between the United States and China. Retrieved from https://ustr.gov/sites/default/files/files/agreements/phase%20one%20agreement/Economic_And_Trade_Agreement_Between_The_United_States_And_China_Text.pdf. Accessed on 16.01.2020.

karları açısından oldukça tehlikeli olarak görmektedir. Üstelik Kasım 2019'da Hong Kong'da yapılan yerel seçimlerde demokrasinin güçlendirilmesinden yana olan muhaliflerin büyük bir zafer kazanması, Pekin yönetimini ciddi manada endişelendirmiştir. Dolayısıyla Çin, ABD ile yapılan ticaret anlaşması ile Hong Kong'daki durumu da kontrol altına alma çabasıdır.

Özet olarak, jeopolitik ve jeoekonomik boyutlarıyla giderek derinleşme potansiyeline sahip ABD-Çin ticaret savaşında tarafların birçok soruna rağmen anlaşmaya yönelik ileri adım atmalarına, esasen hem Washington'daki hem de Pekin'deki mevcut siyasi ve ekonomik tablonun neden olduğu söylenebilir. Söz konusu ABD-Çin ticaret anlaşması, iki ülke arasında yapılan birinci faz ticaret anlaşması olarak da nitelendirilebilir. İki tarafın da yürürlükte kalan ek gümrük vergileri ve diğer önemli ticari-ekonomik konuların olası ikinci faz ticaret anlaşması kapsamında ele alınması beklenmektedir. Dünyanın en büyük iki ekonomisi olan ABD ve Çin arasında süregelen ticari-ekonomik anlaşmazlıkların böylesi bir anlaşmayla çözümleneceği de açıktır. ABD-Çin arasında yaşanan gerginlik de esasen ticaret savaşından ibaret değildir. Aslında, söz konusu ticaret savaşı, süper güç olma konumunu büyük oranda devam ettiren ABD ile yükselen güç Çin arasındaki küresel rekabetin bir başlangıcı denilebilir.

Kaynaklar

Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2019). 2018'de Çin-ABD Arasındaki Ticaret ve Yatırım Durumu. Alınan yer: <http://us.mofcom.gov.cn/article/ztdy/201905/20190502859509.shtml>. Erişim tarihi: 16.01.2020.

Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2020). 2019'da Çin'in Dış Ticareti Olumlu Bir Büyüme Yakaladı. Alınan yer: <http://www.mofcom.gov.cn/article/i/jyj/l/202001/20200102930289.shtml>. Erişim tarihi: 16.01.2020.

Deutsche Bank (2018). ABD-Çin Ticaret Savaşı Isınıyor. Alınan yer: <https://www.db.com/newsroom/news/2018/us-china-trade-battle-heats-up-en-11616.htm>. Erişim tarihi: 18.01.2020.

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
**BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER**

USTR (2018). President Trump Announces Strong Actions to Address China's Unfair Trade. Retrieved from <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/march/president-trump-announces-strong>. Accessed on 16.01.2020.

Xinhua (2019). No Pessimism Expected for the Chinese Economy in 2020. Retrieved from http://www.xinhuanet.com/fortune/2019-12/02/c_1125297049.htm. Accessed on 20.01.2020.

Dorning, Mike (2019). Trump Çiftçilere 28 Milyar Dolardan Fazla Ticaret Savaşından Kurtarma Ödemesi Yapıyor. Alınan yer: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-04/trump-s-28-billion-trade-war-bailout-is-overpaying-many-farmers>. Erişim tarihi: 18.01.2020.

NBS (2020). 2019'da Çin Ekonomisi Genel Olarak İstikrarını Korudu. Alınan yer: http://www.stats.gov.cn/tjsj/zxfb/202001/t20200117_1723383.html. Erişim tarihi: 20.01.2020.

People.cn (2019). Ocak-Mayıs 2019'da Çin'in ABD'den Tarım Ürünleri İthalatı %55.3 Azaldı. Alınan yer: <http://finance.people.com.cn/n1/2019/0624/c1004-31177431.html>. Erişim tarihi: 17.01.2020.

SCCWTO (2019). CRS'nin Çin'in ABD Tarım Ürünlerine Yönelik Misilleme Tarifeleri Hakkındaki Araştırma Raporu. Alınan yer: <http://www.sccwto.org/post/26052?locale=zh-CN>. Erişim tarihi: 17.01.2020.

USTR (2020). Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasındaki Ticari ve Ekonomik Anlaşma. Alınan yer: https://ustr.gov/sites/default/files/files/agreements/phase%20one%20agreement/Economic_And_Trade_Agreement_Between_The_United_States_And_China_Text.pdf. Erişim tarihi: 16.01.2020.

USTR (2018). Başkan Trump, Çin'in Haksız Ticaretine Yönelik Güçlü Uygulamaları Açıkladı. Alınan yer: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/march/president-trump-announces-strong>. Erişim tarihi: 16.01.2020.

Xinhua (2019). 2020'da Çin Ekonomisi İçin Kötümser Durum Beklenmiyor. Alınan yer: http://www.xinhuanet.com/fortune/2019-12/02/c_1125297049.htm. Erişim tarihi: 20.01.2020.

RECENT DEVELOPMENTS IN EXPORTS OF CENTRAL ASIAN COUNTRIES TO CHINA ORTA ASYA ÜLKELERİNİN ÇİN'E İHRACATINDAKİ SON GELİŞMELER

*Omirbek Hanayî **

China, which has invested billions of dollars and provided loans to Central Asia, continues to be one of the most important trading partners of the countries in the region. According to the 2019 data, China is the top trading partner for Kyrgyzstan, Uzbekistan, and Turkmenistan, the second largest for Kazakhstan, and the third largest for Tajikistan.

As it is known, the trade volume between the Central Asian countries and China showed a general downward trend in 2014-2016 and began to grow again in 2017. For instance, the total Central Asia-China trade volume increased by 18.7% to \$36.412 billion in 2017 compared to the previous year. Then it boosted by 14.4% to \$41.663 billion in 2018 and by 12.2% to \$46.749 billion in 2019 [World Bank, 2018; World Bank, 2019; Stat.uz, 2019; Stat.uz, 2020; China Customs, 2020]. If we look at the Central Asian-Chinese trade data in 2017-2019, we can see a significant increase especially in Central Asia's exports to China. For example, in 2017, the total exports of the Central Asian countries to China amounted to \$15.114 billion, which is a 21.2% increase compared to the previous year. This figure then grew by 26.4% to \$19.104 billion in 2018 and by 7.9% to \$20.618 billion in 2019 [World Bank, 2018; World Bank, 2019; Stat.uz, 2019; Stat.uz, 2020; China Customs, 2020]. It can be stated that the increasing trend in the total exports of the Central Asian countries to China has the internal and external factors behind these figures.

First of all, the concrete steps taken by the Central Asian countries in the past few years to diversify their economies, improve their foreign trade structures and increase

Orta Asya'ya milyarlarca dolar yatırım yapan ve kredi sağlayan Çin, aynı zamanda bölge ülkelerinin en önemli ticari ortaklarından biri olmaya devam etmektedir. 2019 verilerine göre, Çin, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın en büyük, Kazakistan'ın ikinci büyük ve Tacikistan'ın ise üçüncü büyük ticari ortağıdır.

Bilindiği gibi, 2014-2016 yılları arasında genel bir düşüş seyri gösteren Orta Asya-Çin ticaret hacmi, 2017'den itibaren tekrar artmaya başlamıştır. Örnek vermek gerekirse, bir önceki yıla göre %18.7 artış göstererek 2017'de 36.412 milyar doları bulan Orta Asya-Çin toplam ticaret hacmi, 2018'de %14.4'lük artışla 41.663 milyar dolar, 2019'da ise %12.2'lik artışla 46.749 milyar dolara yükselmiştir [Dünya Bankası, 2018; Dünya Bankası, 2019; Stat.uz, 2019; Stat.uz, 2020; Çin Gümrükleri, 2020]. 2017-2019 yılları arasındaki Orta Asya-Çin ticaret verilerine bakıldığında, özellikle Orta Asya'nın Çin'e ihracatında önemli artış gerçekleştiği görülmektedir. Örneğin, 2017'de Orta Asya ülkelerinin Çin'e toplam ihracatı, 15.114 milyar dolarla bir önceki yıla göre %21.2 oranında artmışken, bu rakam 2018'de 19.104 milyar dolarla %26.4, 2019'da ise 20.618 milyar dolarla %7.9 oranında yükseliş göstermiştir [Dünya Bankası, 2018; Dünya Bankası, 2019; Stat.uz, 2019; Stat.uz, 2020; Çin Gümrükleri, 2020]. Bu rakamların arkasında Orta Asya ülkelerinin Çin'e toplam ihracatındaki söz konusu artış eğiliminin iç ve dış nedenlerinin olduğu ifade edilebilir.

Öncelikle son birkaç yılda Orta Asya ülkelerinin kendi ekonomilerini çeşitlendirmeye, dış ticaret yapılarını geliştirmeye ve ihracatlarını artırmaya yönelik attığı

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

their exports have had a positive impact on their exports. Uzbekistan is the best example of such a positive development in Central Asia. The economic liberalization efforts following the change of power in September 2016, together with the improved investment and foreign trade conditions, as well as the liberalization of monetary policies contributed significantly to the development of the national economy and the increase in foreign trade. These developments have led to an increase in trade relations with China, one of the most important trade partners of Uzbekistan. The Uzbekistan-China bilateral trade volume, which amounted to \$4.754 billion with an 11.8% increase in 2017 compared to the previous year, reached \$6.266 billion with a 31.8% increase in 2018 and \$7.621 billion with a 21.6% increase in 2019. In 2017, Uzbekistan's exports to China increased by 13.5% to \$2.026 billion compared to the previous year, reaching \$2.324 billion with a 14.7% increase in 2018 and \$2.519 billion with an 8.4% increase in 2019 [World Bank, 2018; Stat.uz, 2019; Stat.uz, 2020].

We can see a similar situation in the trade of Kyrgyzstan and Tajikistan with China. Although exports of Kyrgyzstan and Tajikistan to China are very low compared to their imports, there has been a general increase in the exports of both countries to China in recent years. For example, the Kyrgyzstan-China bilateral trade volume equaled \$5.424 billion in 2017, which is a 4% drop compared to the previous year, and then increased by 3.3% to \$5.601 billion in 2018 and by 13.3% to \$6.346 billion in 2019. Meanwhile, Kyrgyzstan's exports to China increased by 22.2% to \$87.055 million in 2017. However, it declined by 37.6% to \$54.359 million in 2018 and gained an upward momentum again in 2019 with \$66.009 million, an increase of 21.4% [World Bank, 2018; World Bank, 2019; China Customs, 2020]. The Tajikistan-China bilateral trade volume, which fell by 23.2% to \$1.348 billion in 2017, reached \$1.503 billion with an 11.5% increase in 2018 and then \$1.674 billion with an 11.4% increase in 2019. Accordingly, Tajikistan's exports to China in-

somut adımların, bu ülkelerin ihracatını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Özbekistan, Orta Asya'daki böylesi iyimser bir gelişmenin en iyi örneği niteliğindedir. Çünkü Eylül 2016'da iktidar değişimi yaşanmasıyla birlikte ekonomide görülen liberalleşme çabası, yatırım ve dış ticaret koşullarının iyileştirilmesi ve para politikasının serbestleştirilmesi, ülke ekonomisinin kalkınmasına ve dış ticaretin artmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bu gelişmelerin de Özbekistan'ın en önemli ticaret ortaklarından biri olan Çin ile arasındaki ticari ilişkilerin giderek artmasına neden olduğu söylenebilir. 2017'de bir önceki yıla göre %11.8'lik bir artışla 4.754 milyar dolar olarak gerçekleşen Özbekistan-Çin ikili ticaret hacmi, 2018'de %31.8'lik bir artışla 6.266 milyar dolara ve 2019'da ise %21.6'lık artışla 7.621 milyar dolara yükselmiştir. 2017'de Özbekistan'ın Çin'e ihracatı, 2.026 milyar dolar olarak bir önceki yıla göre %13.5 artmış, 2018'de %14.7'lik artışla 2.324 milyar dolar ve 2019'da %8.4'lük artışla 2.519 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir [Dünya Bankası, 2018; Stat.uz, 2019; Stat.uz, 2020].

Benzer durumu, Kırgızistan ve Tacikistan'ın Çin'le olan ticaretlerinde de görebiliriz. Kırgızistan ve Tacikistan'ın Çin'e ihracatlarının, ithalatlarına göre çok düşük olmasına rağmen, son yıllarda iki ülkenin de Çin'e ihracatında genel bir artış gerçekleşmiştir. Örneğin, Kırgızistan-Çin ikili ticaret hacmi 2017'de 5.424 milyar dolar olarak bir önceki yıla göre %4 oranında azalmışken, 2018'de 5.601 milyar dolarla %3.3 ve 2019'da ise 6.346 milyar dolarla %13.3 artmıştır. Ancak Kırgızistan'ın Çin'e ihracatı 2017'de 87.055 milyon dolarla %22.2 yükselirken, 2018'de 54.359 milyon dolara gerileyerek %37.6 azalmış, 2019'da ise 66.009 milyon dolarla %21.4'lük bir artışla tekrar yukarı yönlü bir ivme kazanmıştır [Dünya Bankası, 2018; Dünya Bankası, 2019; Çin Gümrükleri, 2020]. 2017'de %23.2 azalışla 1.348 milyar dolar seviyesine düşen Tacikistan-Çin ikili ticaret hacmi, 2018'de %11.5'lik artışla 1.503 milyar dolara, 2019'da ise %11.4 artarak 1.674 milyar dolara ulaşmıştır. Bunun

creased by 49.5% to \$46.737 million, by 64.3% to \$76.804 million, and by 10.2% to \$84.620 million, respectively [World Bank, 2018; World Bank, 2019; China Customs, 2020].

When evaluated in terms of external reasons, the increase in the Central Asian countries' exports to China in 2017-2019 was due to the positive developments in the global energy market in recent years. The fact that global oil prices started to increase again in 2017 allowed the Central Asian countries to recover their economies that depend on energy exports. From this point of view, we can see that energy exports of the Central Asian countries to China increased significantly in 2017-2019. For example, from 2010-2016 through Kazakhstan-China Oil Pipeline 10 million tons of oil annually transferred to China, whereas in 2017 12.277 million tons and in 2018 13 million tons of oil were shipped to China, while in the first half of the 2019 5.59 million tons of oil were transported through the same line [Kazakhstan China Pipeline 2020; Xinhua, 2019]. Moreover, the amount of gas transferred to China through the Central Asia-China Gas Pipeline increased by 13.37% to 38.738 billion cubic meters in 2017, and it grew further by 22.6% to 47.493 billion cubic meters in 2018 and by 1% to 47.9 billion cubic meters in 2019 [Ifeng, 2018; People's Daily, 2019; Xinhua, 2020]. Given that energy products make up the bulk of Central Asia's exports to China, it should not be overlooked that Kazakhstan and Turkmenistan played an important role in increasing the exports of Central Asia to China between 2017-2019. As it is known, Kazakhstan and Turkmenistan constitute the largest part of the total trade volume between Central Asia and China. It can be observed that the exports of both countries to China increased significantly in the reported period. In 2017, the bilateral trade volume between Kazakhstan and China increased by 37% to \$17.943 billion compared to the previous year. Then it rose by 10.7% to \$19.857 billion in 2018 and by 10.7% to \$21.991 billion in 2019. In particular, Kazakhstan's exports to China increased by 32.8% to \$6.379 billion, by 33.7% to \$8.530

içinde Tacikistan'ın Çin'e ihracatı, sırasıyla 46.737 milyon dolarla %49.5, 76.804 milyon dolarla %64.3 ve 84.620 milyon dolarla %10.2 artmıştır [Dünya Bankası, 2018; Dünya Bankası, 2019; Çin Gümrükleri, 2020].

Dış nedenler açısından değerlendirildiğinde, 2017-2019 yılları arasında Orta Asya ülkelerinin Çin'e ihracatının artmasının, son yıllardaki küresel enerji pazarındaki olumlu gelişmelerden etkilendiği ifade edilebilir. 2017'den itibaren küresel petrol fiyatlarının tekrar artmaya başlaması, Orta Asya ülkelerinin enerji ihracatına dayalı ekonomilerinin toparlanmasına olanak sağlamıştır. Buradan hareketle, 2017-2019 yılları arasında Orta Asya ülkelerinin Çin'e enerji ihracatının önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Örneğin, 2010-2016 yılları arasında Çin'e yıllık 10 milyon ton civarında petrol aktarılan Kazakistan-Çin Petrol Boru Hattı üzerinden Çin'e 2017'de 12.277 milyon ton ve 2018'de yaklaşık 13 milyon ton petrol sevk edilmiştir. 2019'un ilk yarısında ise aynı hat üzerinden 5.59 milyon ton petrol nakledilmiştir [Kazakistan-Çin Boru Hattı, 2020; Xinhua, 2019]. Ayrıca, Orta Asya-Çin Doğalgaz Boru Hattı üzerinden Çin'e aktarılan gaz miktarı 2017'de 38.738 milyar metreküp olarak %13.37 artış sergilerken, 2018'de 47.493 milyar metreküp, 2019'da ise 47.9 milyar metreküple sırasıyla %22.6 ve %1 oranında yükselmiştir [Ifeng, 2018; People's Daily, 2019; Xinhua, 2020]. Orta Asya'nın Çin'e ihracatının büyük bir kısmını enerji ürünlerinin oluşturduğu dikkate alındığında, 2017-2019 yılları arasında Orta Asya'nın Çin'e ihracatının artmasında Kazakistan ve Türkmenistan'ın önemli rol oynadığı gözden kaçırılmamalıdır. Bilindiği gibi, Kazakistan ve Türkmenistan, Orta Asya ve Çin arasındaki toplam ticaret hacminin en büyük kısmını oluşturmaktadır. Söz konusu dönemde iki ülkenin Çin'e ihracatının önemli artış gösterdiği görülmektedir. 2017'de Kazakistan-Çin ikili ticaret hacmi 17.943 milyar dolarla bir önceki yıla göre %37 oranında artarken, 2018'de 19.857 milyar dolarla %10.7 ve 2019'da 21.991 milyar dolarla %10.7

billion and by 8.6% to \$9.262 billion, respectively. In 2017, the Turkmenistan-China bilateral trade volume amounted to \$6.943 billion, an increase of 17.6% compared to the previous year, while in 2018, it increased by 21.5% to \$8.436 billion and by 8.1% to \$9.117 billion in 2019. On the other hand, Turkmenistan's exports to China increased by 18.2% to \$6.575 billion, by 23.5% to \$8.119 billion and by 7% to \$8.686 billion, respectively [World Bank, 2018; World Bank, 2019; China Customs, 2020].

Furthermore, the United States-China trade war, which escalated in March 2018, provided additional opportunities for the Central Asian countries to increase their exports to China. In particular, China's additional tariffs of 5% and 25% on many U.S. agricultural products turned the attention of Chinese importers to Central Asia. Therefore, there has been significant growth in the export of agricultural products of the Central Asian countries to China in the last two years. For example, in 2018, Uzbekistan's exports to China of fruits and vegetables alone increased by 1.66 times to \$46.2 million [MOFCOM, 2019]. In 2018, Kyrgyzstan's exports of agricultural products to China amounted to \$13.15 million [Gov.cn, 2019]. In the same year, Kazakhstan's exports of agricultural products to China increased by 37.7% to \$280 million compared to 2017 and continued its rise by 38.6% to \$388 million in 2019 [Agri.cn, 2019; Inform.kz, 2020].

In summary, the increasing trend in the exports of the Central Asian countries to China in 2017-2019 is very significant for the countries in the region. In general, we can say that the emphasis placed by the countries of the region on the economic diversification and expansion of their exports along with the global economic developments have led to an increase in the exports of the Central Asian states to China. Moreover, the gradual development of cooperation in transportation between China and the Central Asian countries in recent years has also contributed to the increase of their exports to China.

oranında yükselmiştir. Bunun içinde Kazakistan'ın Çin'e ihracatı ise, sırasıyla 6.379 milyar dolarla %32.8, 8.530 milyar dolarla %33.7 ve 9.262 milyar dolarla %8.6 oranında artmıştır. 2017'de Türkmenistan-Çin ikili ticaret hacmi 6.943 milyar dolarla bir önceki yıla göre %17.6 artış gösterirken, 2018'de 8.436 milyar dolarla %21.5, 2019'da ise 9.117 milyar dolara ulaşarak %8.1 oranında yükseliş sergilemiştir. Türkmenistan'ın Çin'e ihracatı ise, aynı yıllarda sırasıyla 6.575 milyar dolarla %18.2, 8.119 milyar dolarla %23.5 ve 8.686 milyar dolarla %7 oranında artmıştır [Dünya Bankası, 2018; Dünya Bankası, 2019; Çin Gümrükleri, 2020].

Ayrıca, Mart 2018'de tekrar görünen olan ABD-Çin ticaret savaşının da, Orta Asya ülkelerinin Çin'e ihracatını artırmalarına ilave imkân sunduğu söylenebilir. Özellikle, Çin'in ABD'nin birçok tarım ürününe %5 ve %25 oranında ek gümrük vergisi uygulaması, Çin ithalatçılarının dikkatini Orta Asya'ya çevirmiştir. Dolayısıyla, son iki yılda Orta Asya ülkelerinin Çin'e tarım ürünleri ihracatında ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Örneğin, 2018'de Özbekistan'ın Çin'e sadece meyve ve sebze ürünleri ihracatı 1.66 kat artarak 46.2 milyon dolara ulaşmıştır [MOFCOM, 2019]. 2018'de Kırgızistan'ın Çin'e tarım ürünleri ihracatı 13.15 milyon dolar olmuştur [Çin Hükümeti, 2019]. Aynı yıl, Kazakistan'ın Çin'e tarım ürünleri ihracatı 280 milyon dolarla 2017'ye göre %37.7 artmış, 2019'da ise 388 milyon dolarla %38.6 oranında yükselişini devam ettirmiştir [Agri.cn, 2019; Inform.kz, 2020].

Özet olarak, 2017-2019 yılları arasında Orta Asya ülkelerinin Çin'e ihracatındaki artış eğilimi, bölge ülkeleri açısından oldukça önemlidir. Genel olarak bakıldığında, bir yandan son yıllarda bölge ülkelerinin ekonomik çeşitlendirmeye ve ihracatı artırmaya büyük önem vermelerinin ve diğer taraftan küresel ekonomik gelişmelerin, Orta Asya ülkelerinin Çin'e olan ihracatının artmasına neden olduğunu ifade edebiliriz. Son yıllardaki Çin ve Orta Asya ülkeleri arasındaki ulaşım alanındaki iş birliğinin giderek gelişmesinin de böl-

References

General Administration of Customs of People's Republic of China (2020). China's Imports and Exports by Country (Region) in 2019. Retrieved from <http://www.customs.gov.cn/customs/302249/302274/302277/302276/2851396/index.html>. Accessed on 02.05.2020.

Ifeng (2018). China-Central Asia Gas Pipeline Transports 38.738 Billion Cubic Meters in 2017. Retrieved from <http://finance.ifeng.com/a/20180105/159044520.shtml>. Accessed on 03.05.2020.

Inform.kz (2020). How Much is Kazakhstan's Agricultural Products Export? Retrieved from http://lenta.inform.kz/en/kazakhstan-aok-onimderin-shetelge-kanshalykty-eksporttap-zhatyr_a3617277. Accessed on 05.05.2020.

Kazakhstan China Pipeline (2020). About the Kazakhstan-China Oil Pipeline. Retrieved from <http://www.kcp.kz/company/about>. Accessed on 03.05.2020.

Ministry of Agriculture and Rural Affairs (2019). Kazakhstan's Agricultural Trade Baseline. Retrieved from http://www.agri.cn/V20/ZX/sjny/201905/t20190510_6390086.htm. Accessed on 05.05.2020.

Ministry of Commerce of the People's Republic of China (2019). Analysis of Uzbekistan's Foreign Trade Situation in 2018. Retrieved from http://www.mofcom.gov.cn/article/i/dxfw/ae/2019_05/20190502864220.shtml. Accessed on 05.05.2020.

People's Daily (2019). China-Central Asia Gas Pipeline Transports 47.493 Billion Cubic Meters in 2018. Retrieved from <http://energy.people.com.cn/n1/2019/0113/c71661-30524497.html>. Accessed on 03.05.2020.

Stat.uz (2019). Uzbekistan's Foreign Trade Data (January-December 2018). Retrieved from <https://www.stat.uz/uploads/docs/ves-yan-dek18-uz.pdf>. Accessed on 01.05.2020.

Stat.uz (2020). Uzbekistan's Foreign Trade Data (January-December 2019). Retrieved from <https://stat.uz/uz/press-sluzhba/novosti-gks/8314-o-zbekiston-respublikasining-tashqi-savdo-aylanmasi-5>. Accessed on 02.05.2020.

The State Council of People's Republic of China (2019). China Seeks to Improve Cooperation with Kyrgyzstan and Tajikistan. Retrieved from http://www.gov.cn/xinwen/2019-06/14/content_5400087.htm. Accessed on 05.05.2020.

World Bank (2018). China Trade Balance, Exports and Imports by Country 2017. Retrieved from <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2017/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country>. Accessed on 01.05.2020.

World Bank (2019). China Trade Balance, Exports and Imports by Country 2018. Retrieved from <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/>

ge ülkelerinin Çin'e ihracatının artmasına katkı sağladığı söylenebilir.

Kaynaklar

Çin Halk Cumhuriyeti Gümrük Müdürlüğü (2020). 2019'da Çin'in Ülkelere (Bölge) Göre İthalat ve İhracat Rakamları. Alınan yer: <http://www.customs.gov.cn/customs/302249/302274/302277/302276/2851396/index.html>. Erişim tarihi: 02.05.2020.

Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2019). Özbekistan'ın 2018'deki Dış Ticaret Durumunun Analizi. Alınan yer: http://www.mofcom.gov.cn/article/i/dxfw/ae/2019_05/20190502864220.shtml. Erişim tarihi: 05.05.2020.

Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi (2019). Çin, Kırgızistan ve Tacikistan ile İş birliğini Geliştirmek İstiyor. Alınan yer: http://www.gov.cn/xinwen/2019-06/14/content_5400087.htm. Erişim tarihi: 05.05.2020.

Dünya Bankası (2018). Çin Ülkelerine Göre İhracat, İthalat ve Ticaret Dengesi 2017. Alınan yer: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2017/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country>. Erişim tarihi: 01.05.2020.

Dünya Bankası (2019). Çin Ülkelerine Göre İhracat, İthalat ve Ticaret Dengesi 2018. Alınan yer: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2018/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country>. Erişim tarihi: 01.05.2020.

Ifeng (2018). 2017'de Orta Asya-Çin Doğalgaz Boru Hattı üzerinden Çin'e 38.738 Milyar Metreküp Gaz Aktarılmıştır. Alınan yer: <http://finance.ifeng.com/a/20180105/159044520.shtml>. Erişim tarihi: 03.05.2020.

Inform.kz (2020). Kazakistan'ın Tarım Ürünleri İhracatı Ne Kadar? Alınan yer: http://lenta.inform.kz/en/kazakhstan-aok-onimderin-shetelge-kanshalykty-eksporttap-zhatyr_a3617277. Erişim tarihi: 05.05.2020.

Kazakistan-Çin Boru Hattı (2020). Kazakistan-Çin Petrol Boru Hattı Hakkında. Alınan yer: <http://www.kcp.kz/company/about>. Erişim tarihi: 03.05.2020.

People's Daily (2019). 2018'de Orta Asya-Çin Doğalgaz Boru Hattı üzerinden Çin'e 47.493 Milyar Metreküp Gaz Aktarılmıştır. Alınan yer: <http://energy.people.com.cn/n1/2019/0113/c71661-30524497.html>. Erişim tarihi: 03.05.2020.

Stat.uz (2019). Özbekistan'ın Dış Ticaret Verileri (Ocak-Aralık 2018). Alınan yer: <https://www.stat.uz/uploads/docs/ves-yan-dek18-uz.pdf>. Erişim tarihi: 01.05.2020.

Stat.uz (2020). Özbekistan'ın Dış Ticaret Verileri (Ocak-Aralık 2019). Alınan yer: <https://stat.uz/uz/press-sluzhba/novosti-gks/8314-o-zbekiston-respublikasining-tashqi-savdo-aylanmasi-5>. Erişim tarihi: 02.05.2020.

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
**BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER**

Year/2018/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country. Accessed on 01.05.2020.

Xinhua (2019). China-Kazakhstan Oil Pipeline Transports 5.59 mln Tonnes in H1 2019. Retrieved from http://www.xinhuanet.com/fortune/2019-08/01/c_1124825396.htm. Accessed on 03.05.2020.

Xinhua (2020). China-Central Asia Gas Pipeline Transports 47.9 billion Cubic Meters in 2019. Retrieved from http://www.cnenegynews.cn/yq/trq/202003/t20200310_760323.html. Accessed on 03.05.2020.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2019). Kazakistan'ın Tarım Ticareti Temel Durumu. Alınan yer: http://www.agri.cn/V20/ZX/sjny/201905/t20190510_6390086.htm. Erişim tarihi: 05.05.2020.

Xinhua (2019). 2019'un İlk Yarısında Kazakistan-Çin Petrol Boru Hattı üzerinden Çin'e 5.59 Milyon Ton Petrol Nakledildi. Alınan yer: http://www.xinhuanet.com/fortune/2019-08/01/c_1124825396.htm. Erişim tarihi: 03.05.2020.

Xinhua (2020). 2019'de Orta Asya-Çin Doğalgaz Boru Hattı Üzerinden Çin'e 47.9 Milyar Metreküp Gaz Aktarılmıştır. Alınan yer: http://www.cnenegynews.cn/yq/trq/202003/t20200310_760323.html. Erişim tarihi: 03.05.2020.

FUTURE OF GLOBALIZATION KÜRESELLEŞMENİN GELECEĞİ

*Azimzhan Khitakhunov **

Globalization remains one of the frequently discussed issues among economists. There are proponents of this process, arguing for free trade, mobility of capital, people, technologies and ideas with a stronger role of international institutions such as the World Trade Organization. Opponents of the process mainly point at risks, connected with globalization, namely higher internal competition, disruption of local industries, and a lower role of states. Generally, this process brings both opportunities and risks and the success of any country will depend on how it can handle these issues. Therefore, based on the analysis of historical perspectives and taking into consideration current risks, this commentary draws future perspectives of globalization.

Globalization affected the world through its basic channels such as trade and investment. Global trade increased significantly and helped many countries to rise. According to the World Bank [2020] data, the share of global trade in gross domestic products (GDP) increased substantially from 27.3% in 1970 to 59.5% in 2018. Global investment also increased significantly in both flow and stock terms. Data of the United Nations Conference on Trade and Development [UNCTAD, 2020] shows that the stock of inward foreign direct investment increased from \$701 billion in 1980 to \$32 trillion in 2018 (in current prices). Gunter and Wilcher [2020] show that dominant forces of globalization were China and India and now other countries from Asia and Africa are driving this process. At the same time, many countries have been marginalized and many high-income countries have fallen behind in terms of increases in GDP per capita, trade and capital flows. Stiglitz [2016] explains

Küreselleşme, iktisatçılar arasında sıkça tartışılan konulardan biri olmaya devam etmektedir. Bu sürecin destekçileri, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kurumların daha güçlü bir role sahip olduğu serbest ticaret ile sermayenin, insanların, teknolojilerin ve fikirlerin hareketliliğini savunmaktadır. Sürecin muhalifleri ise temel olarak küreselleşme ile ilgili risklere, yani daha yüksek iç rekabete, yerel endüstrilerin bozulmasına ve devletlerin azalan rolüne işaret etmektedir. Genel olarak, bu süreç neden olduğu risk ve fırsatlara rağmen ülkelerin başarısı söz konusu sorunların nasıl ele alabileceği ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle, tarihsel bakış açılarının analizi temelinde mevcut riskleri göz önünde bulundurarak, bu analiz küreselleşmenin gelecekteki perspektiflerini belirlemektedir.

Küreselleşme, ticaret ve yatırım gibi temel araçlar üzerinden dünyayı etkilemektedir. Önemli ölçüde artan küresel ticaret, birçok ülkenin ekonomisinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Dünya Bankası [2020] verilerine göre, küresel ticaretin gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) içindeki payı 1970 yılında %27.3 iken önemli bir artışla 2018 itibarıyla %59.5'e yükselmiştir. Küresel yatırım da hem akış ("flow" olarak ifade edilen), hem de hisse senedi açısından oldukça artmıştır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı [UNCTAD, 2020] verileri, iç yönlü yatırımlar stokunun 1980'de 701 milyar dolardan 2018'de (mevcut fiyatlarla) 32 trilyon dolara yükseldiğini göstermektedir. Gunter ve Wilcher [2020] küreselleşmenin baskın güçlerinin bugüne dek Çin ve Hindistan olduğunu, günümüzde ise Asya ve Afrika'dan bazı ülkelerin süreci taşıdığını göstermektedir. Aynı zamanda, küreselleşme sürecinde birçok

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. azimkhun@gmail.com

that globalization, in particular international trade, caused discontents in the United States and Europe. He claims that U.S. corporations and banks were major beneficiaries of globalization. As a result, the United States has higher inequality, higher unemployment for unskilled workers due to import competition from China, weaker bargaining power of workers, and stagnating incomes and household earnings. Stiglitz criticized the U.S.-driven regionalism and argues that the main issue is not globalization, but how it is being managed. Regarding trade shocks, Acemoglu et al. [2016] estimated that manufacturing job losses in the United States from the rising Chinese import competition over 1999-2011 were in the range of 2.0-2.4 million. Moreover, due to the import competition the U.S. job growth became weak.

Rogoff [2020] also argues that financial globalization became beneficial for multinational corporations. However, deglobalization will lead to a slower global economic growth and a significant reduction of national incomes in all countries. He notes that globalization contributed to substantial poverty reduction worldwide, and its slowdown and reversal can hurt more people. The United States can also be negatively affected as demand for the U.S. debt can decrease and its economy may experience higher rates of inflation and interest rates. At the same time, he agrees that globalization needs adjusting.

Irwin [2020] argues that the world economy is currently in the fifth historical period which he calls "slowbalization." In this period, many countries reversed their attitude towards globalization. For instance, China's dependence on trade decreased and it tries to turn inward with its Made in China 2025 strategy. The United States relies on protectionism based on Donald Trump's "America First" policy. The novel coronavirus pandemic accelerated the deglobalization trend and many advanced countries, including members of the European Union,

ülke dışlanmış ve birçok yüksek geliri ülke de kişi başına düşen GSYİH, ticaret ve sermaye akımları açısından geride kalmıştır. Stiglitz [2016], küreselleşmenin ve özellikle uluslararası ticaretin Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ve Avrupa'da hoşnutsuzluklara neden olduğunu açıklamaktadır. Buna ek olarak, Stiglitz, ABD şirketlerinin ve bankalarının küreselleşmenin başlıca faydalancıları olduğunu iddia etmektedir. Sonuç olarak, ABD, Çin'den ithalat rekabeti, işçilerin zayıf pazarlık gücü ile durağanlaşan gelirler ve hane halkı kazançları nedeniyle daha çok eşitsizliğe, vasıfsız işçiler için daha yüksek işsizliğe sahiptir. Stiglitz, ABD güdümlü bölgeselcililiği eleştirerek, asıl meselenin küreselleşme değil, bu sürecin nasıl yönetildiği ile ilgili olduğunu savunmaktadır. Ticari şoklar konusunda, Acemoğlu ve diğerleri [2016], 1999-2011 yıllarında Çin ithalat rekabeti nedeniyle ABD'deki imalat sektöründe iş kayıplarının 2.0-2.4 milyon aralığında olduğunu tahmin etmektedir. Ayrıca, ithalat rekabeti nedeniyle ABD'nin iş büyümesi zayıflamıştır.

Rogoff [2020] da finansal küreselleşmenin çok uluslu şirketler için faydalı hale geldiğini savunmaktadır. Bununla birlikte, tersine küreselleşme ("deglobalization"), küresel ekonomik büyümenin yavaşlamasına ve tüm ülkelerde ulusal gelirlerin önemli ölçüde azalmasına yol açacaktır. Rogoff, küreselleşmenin dünya çapında yoksulluğun önemli ölçüde azaltılmasına katkıda bulunduğunu ve bu sürecin yavaşlamasının ve tersine çevrilmesinin daha fazla insana zarar verebileceğini belirtmektedir. Tersine yaşanabilecek bu süreçte ABD ekonomisi de olumsuz etkilenebilir. Zira ABD borcuna olan talebin azalması, yüksek faiz oranlarına ve enflasyona neden olabilir. Aynı zamanda Rogoff, küreselleşmenin ayarlanması gerektiğini kabul etmektedir.

Irwin [2020], dünya ekonomisinin şu anda "küresel yavaşlama" ("slowbalization") olarak adlandırdığı beşinci tarihsel dönemde olduğunu savunmaktadır. Bu dönemde birçok ülke, küreselleşme konusundaki tutumlarını tersine çevirmiştir.

Australia and Japan, started to think about economic sovereignty. However, these processes cannot be considered as the end of globalization.

There are significant challenges for globalization. The first process that will significantly affect the future of globalization is the conflict between the United States and China, which many experts and media call a "new cold war." Initially, it started with economic issues such as the forced technology transfer, intellectual property theft, high support of state-owned enterprises, and currency manipulation in China. The gradual evolution of the conflict was significantly accelerated by the pandemic. Washington blames Beijing for spreading COVID-19 and the World Health Organization for its cover-up of China's initial actions. China, in turn, aggressively reacts to calls for an independent investigation of the origins of COVID-19. For instance, after such calls from Australia it significantly increased tariffs on Australian products. Paradoxically, while the United States uses economic sanctions against human rights violators and authoritarian regimes, China has started to sanction top democracies. Consequently, not only industrialized, but many developing countries have also started to re-evaluate globalization and China-led global supply chains. For instance, following the COVID-19 outbreak and the flight suspension to China, Israeli producers began to seek alternatives in Turkey due to its geographic proximity, qualified production methods, reasonable prices and the existence of a mutual free trade agreement. Officials in Turkey believe that bilateral trade will increase and producers will never depend on a single supplier like China [Daily Sabah, 2020].

Summers [2020] calls for rethinking priorities of globalization by protecting workers and setting better labor standards instead of protecting rights of multinationals. Globalization should be based on broad popular interests rather than corporate freedom. He also calls to reconsider the role of

Örneğin, Çin'in ticarete olan bağımlılığı azalmış ve ülke, "Made in China 2025" Stratejisi ile içe doğru dönmeye çalışmaktadır. ABD, Donald Trump'ın "Önce Amerika" politikasına dayanan korumacılığa güvenmektedir. Yeni korona virüs salgını, tersine küreselleşme eğilimini hızlandırmış ve Avrupa Birliği üyeleri, Avustralya ve Japonya dâhil olmak üzere birçok gelişmiş ülke, ekonomik egemenlik hakkında düşünmeye başlamıştır. Ancak, bu süreçler küreselleşmenin sonu olarak düşünülemez.

Küreselleşmenin önünde ciddi zorluklar bulunmaktadır. Bunlardan, küreselleşmenin geleceğini önemli ölçüde etkileyecek olan ve çok sayıda uzman ve medya tarafından "yeni bir Soğuk Savaş" olarak adlandırılan ABD ve Çin arasındaki çatışmadır. Başlangıçta, bu çatışma zorla teknoloji transferi, fikri mülkiyet hırsızlığı, devlet işletmeleri tarafından yüksek destek ve Çin'in kendi para birimindeki manipülasyonu gibi ekonomik sorunlarla başlamıştır. Çatışmanın aşamalı evrimi salgın sonucu önemli ölçüde hızlanmıştır. Washington, COVID-19'u yaydığı için Pekin'i, ve Çin'in ilk dönemdeki eylemlerini örtbas etmesi nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü'nü suçlamaktadır. Buna karşılık, Çin, COVID-19'un kökenleri hakkında bağımsız bir soruşturma yapılması çağrısına agresif bir şekilde tepki vermektedir. Örneğin, Avustralya tarafından yapılan bu tür çağrılardan sonra Çin, Avustralya ürünleri üzerindeki tarifeleri önemli ölçüde artırmıştır. Paradoksal olarak, ABD insan hakları ihlallerine ve otoriter rejimlere karşı ekonomik yaptırımlar kullanırken, Çin ise demokratik ülkelere yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Sonuç olarak, sadece sanayileşmiş ülkeler değil, gelişmekte olan birçok ülke de küreselleşmeyi ve Çin liderliğindeki küresel tedarik zincirlerini yeniden değerlendirmeye başlamıştır. Örneğin, COVID-19 salgını nedeniyle Çin'e uçuşların askıya alınmasının ardından İsraili üreticiler, coğrafi yakınlığı, kaliteli üretim yöntemleri, uygun fiyatları ve karşılıklı serbest ticaret anlaşmasının varlığı nedeniyle Türkiye'de alternatifler arama-

incentives, in particular profit, which drives businesses to be more efficient and create new products. He explains that profit can also be an incentive for the exploitation of workers and consumers. Therefore, governments must regulate businesses, which put profits ahead of every other value in society.

This point is important for fair international trade and competition. Recent evidence shows that there are forced labor camps in China and 83 Chinese and foreign multinationals are benefitting from them [Financial Times, 2020]. These practices not only exploit workers and consumers globally, they also discredit the idea and nature of globalization. Fischer [2003] noted that attitudes to globalization in industrialized countries would be a key to the future of the global economy. Therefore, they need to support the right policies and help their people to handle globalization-related shocks. He also mentions that many experts are not opposing globalization but rather seeking a better and fairer globalization. These ideas are still relevant.

A part of globalization, which should be protected, is the free flow of ideas and knowledge. Grossman and Helpman [2015] show that this flow through the exchange of scientific ideas, international conferences, human and business interactions and academic publications tends to accelerate economic growth in all countries. They also note that international knowledge spillovers are far from complete and can contribute to raising knowledge stocks around the globe through further integration of the world economy.

Thus, the future of globalization remains uncertain and complicated. Majority of experts agree that the globalization process cannot be ended, but must be adjusted. This re-evaluation of the process will require significant changes of international institutions, such as the World Trade Organization and the World Health Organization. It is important that their future transformation will also be based on values and norms, and

ya yönelmiştir. Türkiye'deki yetkililer, ikili ticaretin artacağına ve üreticilerin asla Çin gibi tek bir tedarikçiye bağımlı kalmayacağına inanmaktadırlar [Daily Sabah, 2020].

Summers [2020], çok uluslu şirketlerin haklarını korumak yerine çalışanları koruyarak ve daha iyi çalışma standartları belirleyerek küreselleşmenin önceliklerini yeniden düşünmeye çağırılmaktadır. Küreselleşme, kurumsal özgürlükten ziyade halkın yararına dayanmalıdır. Summers, ayrıca, işletmeleri daha verimli olmaya ve yeni ürünler yaratmayı motive eden teşviklerin, özellikle kârın rolünü yeniden gözden geçirmeye çağırılmaktadır. Summer, kârın da işçilerin ve tüketicilerin sömürülmesi için bir teşvik olabileceğini açıklamaktadır. Bu nedenle hükümetler, kârı toplumdaki diğer tüm değerlerin önüne koyan işletmeleri yeniden düzenlemelidir.

Bu nokta, adil uluslararası ticaret ve rekabet için büyük önem taşımaktadır. Son kanıtlar, Çin'de zorunlu çalışma kampı olduğunu ve 83 Çinli ve yabancı çok uluslu şirketin bunlardan faydalandığını göstermektedir [Financial Times, 2020]. Bu uygulamalar, sadece dünyadaki işçileri ve tüketicileri sömürmekle kalmayıp, aynı zamanda küreselleşme fikrini ve doğasını da gölgelemektedir. Fischer [2003], sanayileşmiş ülkelerdeki küreselleşmeye ilişkin tutumların, küresel ekonominin geleceği için bir anahtar olacağını belirtmektedir. Bu nedenle, bu ülkelerin doğru politikaları desteklemeleri ve insanların küreselleşme ile ilgili şokları ele almalarına yardımcı olmaları gerekmektedir. Ayrıca, Fischer, birçok uzmanın küreselleşmeye karşı olmadığından, aksine daha iyi ve daha adil bir küreselleşme aradığından bahsetmektedir. Bu fikirler hâlâ geçerlidir.

Küreselleşmenin korunması gereken bir boyutu, fikir ve bilginin serbest akışıdır. Grossman ve Helpman [2015], bilimsel fikirlerin, uluslararası konferansların, insan ve iş etkileşimlerinin ve akademik yayınların değişimi yoluyla gerçekleşen bu akışın tüm ülkelerde ekonomik büyümeyi hızlandırma eğiliminde olduğu-

no powerful country can manipulate their activity. It is also worth noting that globalization cannot be built on confrontation. On the contrary, globalization based on universal values, including equal treatment of people, environment and business, is more sustainable than globalization driven purely by profits of multinational corporations. It is not so easy to achieve, however individual countries can succeed in implementing these changes, which will have global implications.

References

Acemoglu Daron, Autor David, Dorn David, Hanson Gordon and Brendan Price (2016). Import Competition and the Great US Employment Sag of the 2000s. *Journal of Labor Economics*, Vol. 34, (1), pp. 141-198.

Daily Sabah (2020). Israeli Businesses Shifted Chinese Orders to Turkey During the Pandemic. Retrieved from https://www.dailysabah.com/business/economy/israeli-businesses-shifted-chinese-orders-to-turkey-during-pandemic?gallery_image=undefined#big. Accessed on 29.05.2020.

Financial Times (2020). Xinjiang Forced Labour Reported in Multinational Supply Chains. Retrieved from <https://www.ft.com/content/8912445a-5bd3-11ea-8033-fa40a0d65a98>. Accessed on 04.06.2020.

Fischer, Stanley (2003). Globalization and its Challenges. *American Economic Review*, Vol. 93, (2), pp. 1-30.

Grossman Gene and Elhanan Helpman (2015). Globalization and Growth. *American Economic Review: Papers & Proceedings*, Vol. 105, (5), pp. 100-104.

Gunter, Bernhard and Britni Wilcher (2020). Three Decades of Globalisation: Which Countries Won, Which Lost? *The World Economy*, Vol. 43, (4), pp. 1076-1102.

Irwin, Douglas (2020). The Pandemic Adds Momentum to the Deglobalization Trend. Retrieved from <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/pandemic-adds-momentum-deglobalization-trend>. Accessed on 31.05.2020.

Rogoff, Kenneth (2020). Deglobalization Will Hurt Growth Everywhere. Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/deglobalization-threat-to-world-economy-and-united-states-by-kenneth-roff>. Accessed on 04.06.2020.

Stiglitz, Joseph (2016). Globalization and its New Discontents. Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/globalization-new-discontents-by-joseph-e--stiglitz-2016-08>. Accessed on 03.06.2020.

Summers, Lawrence (2020). How to Fix Globalization – for Detroit, not Davos. Retrieved from <https://>

nu göstermektedir. Ayrıca, bu uzmanlar, uluslararası bilgi yayımlarının henüz tamamlanmaktan uzak olduğunu ve dünya ekonomisinin daha fazla entegrasyon yoluyla dünya çapında bilgi stoklarının artırılmasına katkıda bulunabileceğini de belirtmektedir.

Yukarıdaki tartışmalara dayanarak küreselleşmenin geleceğinin belirsiz ve aynı zamanda oldukça karmaşık olduğunu söyleyebiliriz. Çoğu uzman, küreselleşme sürecinin sona erdirilemeyeceğini ancak düzeltilmesi gerektiğini kabul etmektedir. Sürecin bu şekilde yeniden değerlendirilmesi, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kurumların içerisinde de önemli değişikliklerin yapılmasını gerektirecektir. Bu kurumların gelecekteki dönüşümlerinin, herhangi bir gücün etki ve manipülasyonuna maruz kalmayacak şekilde değer ve normlara dayandırılarak tamamlanması önem arz etmektedir. Ayrıca, küreselleşmenin çatışma üzerine inşa edilemeyeceğini de belirtmek gerekmektedir. Aksine, insanlara, çevreye ve iş dünyasına eşit muamele dâhil olmak üzere evrensel değerlere dayanan küreselleşme, yalnızca çok uluslu şirketlerin kârlarından kaynaklanan küreselleşmeden daha sürdürülebilirdir. Bunu başarmak o kadar da kolay olmasa da küresel etkileri olacak bu değişiklikler, müstakil olarak her bir ülke tarafından başarılabılır.

Kaynaklar

Acemoğlu Daron, Autor David, Dorn David, Hanson Gordon ve Brendan Price (2016). İthalat Rekabeti ve 2000'lerin Büyük ABD İstihdam Yayı. *Çalışma Ekonomisi Dergisi*, 34, (1), s. 141-198.

Daily Sabah (2020). İsraili İşletmeler Salgın Sırasında Çin Siparişlerini Türkiye'ye Kaydırdı. Alınan yer: https://www.dailysabah.com/business/economy/israeli-businesses-shifted-chinese-orders-to-turkey-during-pandemic?gallery_image=undefined#big. Erişim tarihi: 29.05.2020.

Dünya Bankası (2020). Ticaret (GSYİH'nin yüzdesi). Alınan yer: <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?downloadformat=excel>. Erişim tarihi: 03.06.2020.

Financial Times (2020). Sincan'da Çok Uluslu Tedarik Zincirlerinde Zorunlu İşçi Çalıştırılması

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
**BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER**

www.the-american-interest.com/2020/05/22/how-to-fix-globalization-for-detroit-not-davos/. Accessed on 29.05.2020.

UNCTAD (2020). Foreign Direct Investment: Inward and Outward Flows and Stock, Annual. Retrieved from <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>. Accessed on 04.06.2020.

World Bank (2020). Trade (% of GDP). Retrieved from <http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?downloadformat=excel>. Accessed on 03.06.2020.

Rapor Edildi. Alınan yer: <https://www.ft.com/content/8912445a-5bd3-11ea-8033-fa40a0d65a98>. Erişim tarihi: 04.06.2020.

Fischer, Stanley (2003). Küreselleşme ve Zorlukları. *American Economic Review*, Cilt. 93, No. 2, s.1-30.

Grossman Gene ve Elhanan Helpman (2015). Küreselleşme ve Büyüme. *American Economic Review: Papers & Proceedings*, Cilt. 105, No. 5, s. 100-104.

Gunter, Bernhard ve Britni Wilcher (2020). Otuz Yıllık Küreselleşme: Hangi Ülkeler Kazandı, Hangileri Kaybetti? *Dünya Ekonomisi*, Cilt. 43, No. 4, s. 1076-1102.

Irwin, Douglas (2020). Pandemi, Küresel Küreselleşme Eğilimine İvme Katar. Alınan yer: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/pandemic-adds-momentum-deglobalization-trend>. Erişim tarihi: 31.05.2020.

Rogoff, Kenneth (2020). Küreselleşme Her Yerde Büyümeye Zarar Verecek. Alınan yer: <https://www.project-syndicate.org/commentary/deglobalization-threat-to-world-economy-and-united-states-by-kenneth-rogooff>. Erişim tarihi: 04.06.2020.

Stiglitz, Joseph (2016). Küreselleşme ve Yeni Hoşnutsuzlukları. Alınan yer: <https://www.project-syndicate.org/commentary/globalization-new-discontents-by-joseph-e-stiglitz-2016-08>. Erişim tarihi: 03.06.2020.

Summers, Lawrence (2020). Küreselleşme Nasıl Giderilir - Detroit için, Davos İçin Değil. Alınan yer: <https://www.the-american-interest.com/2020/05/22/how-to-fix-globalization-for-detroit-not-davos/>. Erişim tarihi: 29.05.2020.

UNCTAD (2020). Doğrudan Yabancı Yatırım: İç ve Dış Akışlar ve Stok, Yıllık. Alınan yer: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>. Erişim tarihi: 04.06.2020.

ANALYSIS OF BILATERAL TRADE BETWEEN KAZAKHSTAN AND UZBEKISTAN KAZAKİSTAN VE ÖZBEKİSTAN ARASINDAKİ İKİLİ TİCARETİN ANALİZİ

*Azimzhan Khitakhunov **

International trade is one of the important factors, which contribute to economic growth, diversifies economies, reduces poverty and stimulates development [Singh, 2010]. Some countries prioritize export promotion while others implement import substitution policies. A country's openness is a key indicator, determining its competitiveness.

Uzbekistan, the largest country in Central Asia in terms of population, started its openness policy since Shavkat Mirziyoyev became president. The country revised its attitude toward trade policy and is in the process of joining the World Trade Organization. Uzbekistan has also obtained an observer status in the Eurasian Economic Union, where its Central Asian partners, Kazakhstan and Kyrgyzstan, are members [Hashimova, 2020]. Thus, Uzbekistan's policy changes will have a significant impact on trade in Central Asia. Therefore, this brief aims to analyze bilateral trade between Kazakhstan and Uzbekistan using data from the International Trade Centre [2020]. Moreover, it develops recommendations to strengthen bilateral cooperation using trade tools.

Bilateral trade between Kazakhstan and Uzbekistan increased significantly for the last two decades. In 2001, it was equal to \$231 million. In 2019, this indicator amounted to \$2.75 billion, of which \$1.98 billion and \$0.77 billion were Kazakhstan's exports and imports, respectively. Kazakhstan's main export items to Uzbekistan include mineral fuels, agricultural products, in particular, wheat and flour, and metals. In 2001, the

Uluslararası ticaret, ekonomik büyümeye katkı sağlayan, ekonomileri çeşitlendiren, yoksulluğu azaltan ve kalkınmayı teşvik eden önemli araçlardan biridir [Singh, 2010]. Bazı ülkeler ihracata öncelik verirken, bazıları ithal ikameci politikalar uygulamaktadır. Ülkelerin dışa açıklığı, rekabet gücünü belirleyen ana göstergedir.

Orta Asya'nın nüfus bakımından en büyük ülkesi olan Özbekistan, Şavkat Mirziyoyev'in iktidara gelmesiyle açıklık politikası başlatmıştır. Ticaret politikasına yönelik tutumunu gözden geçiren ülke, şu anda Dünya Ticaret Örgütü'ne katılma sürecindedir. Özbekistan'ın, Orta Asya'daki ortakları Kazakistan ve Kırgızistan'ın üye olduğu Avrasya Ekonomik Birliği'nde de gözlemci statüsü kazanmıştır [Hashimova, 2020]. Bu bağlamda, Özbekistan'ın politika değişikliklerinin, Orta Asya ticareti üzerinde önemli bir etkiye sahip olacağı ifade edilebilir. Bu nedenle, bu çalışma, Uluslararası Ticaret Merkezi'nin [2020] verileri temelinde Kazakistan ve Özbekistan arasındaki ikili ticareti analiz etmeyi amaçlamaktadır. Buna ek olarak, söz konusu çalışma, ticaret araçlarını kullanarak ikili iş birliğini güçlendirmek için önerilerde bulunmaktadır.

Kazakistan ve Özbekistan arasındaki ikili ticaret, son yirmi yılda önemli ölçüde artmıştır. 2001'de 231 milyon dolar olan ikili ticaret hacmi, 2019'da 2.75 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bunun 1.98 milyar doları ile 0.77 milyar doları, sırasıyla Kazakistan'ın ihracatı ve ithalatı olmuştur. Kazakistan'ın Özbekistan'a başlıca ihracat kalemleri arasında mineral yakıtlar, tarım ürünleri ile özellikle buğday, un ve metaller yer almaktadır. 2001'de mineral

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. azimkhun@gmail.com

share of mineral fuels was insignificant and equaled 0.3%. Thereafter, it started to increase and peaked in 2009 reaching 48.7%. In 2019, this share decreased to 10.9%.

Agricultural exports of Kazakhstan to Uzbekistan show one of the important trends due to significant changes. In general, the share of agricultural exports in total exports is high and in 2019 was equal to 38.4%. Uzbekistan was one of the main consumers of Kazakhstan's wheat and flour. In 2001, the shares of cereals and products of the milling industry in agricultural exports equaled 83.5% and 15.2%, respectively. In 2003, this trend changed substantially. The share of cereals decreased to 3.4% and the share of the milling industry products increased to 87.3%. This meant that Uzbekistan decided to rely on Kazakhstan's flour supply instead of developing its own milling industry. However, it revised its policy in 2011, when it started to increase the import of cereals to produce its own flour. As the result, Kazakhstan's export of wheat flour decreased from \$311 million in 2011 to \$77 million in 2019. For the same period, the export of wheat increased from \$80 million to \$373 million. However, Uzbekistan not only started to satisfy its internal flour needs, but also became one of the competitors of Kazakhstan's flour producers on the market of Afghanistan. Higher competition led to significant losses for Kazakhstan's producers, and the number of mills in the country significantly declined. For instance, about 70% of flour mills were idle in South Kazakhstan in 2019. Experts note, however, that the problem stems not from flour producers, but from the shortages of Kazakhstan's trade policy [Kopzhasarova, 2019]. As the result, several large flour milling companies from the Turkistan region and two companies from the Karagandy region constructed flour mills in Uzbekistan and shifted their production due to a better business environment and a higher level of state support in Uzbekistan [Buyanov, 2019].

yakıtların payı %0.3 ile düşük düzeyde kalmıştır. Daha sonra bu rakam artarak 2009'da zirve noktası olan %48.7'ye ulaşmış, 2019'da ise %10.9 seviyesine inmiştir.

Kazakistan'ın Özbekistan'a tarım ihracatı, büyük değişiklikler nedeniyle önemli eğilimlerden birini göstermektedir. Genel olarak, toplam ihracat içinde tarımsal ürün ihracatının yüksek olduğu ve oranın 2019 yılında %38.4'e denk geldiği söylenebilir. Özbekistan, Kazakistan buğday ve ununun ana tüketicilerinden biri olmuştur. 2001'de tahıl ve değirmencilik endüstrisi ürünlerinin tarımsal ihracat içindeki payı, sırasıyla %83.5 ile %15.2'ye tekabül etmiştir. 2003'de bu eğilim önemli ölçüde değişmiştir. Tahılların payı %3.4'e gerilerken değirmencilik sektörü ürünlerinin payı %87.3'e yükselmiştir. Bu, Özbekistan'ın kendi değirmencilik endüstrisini geliştirmek yerine Kazakistan'ın un tedarikine dayanmaya karar verdiği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, Özbekistan, 2011'de politikasını revize ederek, kendi ununu üretmek için tahıl ithalatını artırmaya başlamıştır. Dolayısıyla, Kazakistan'ın buğday unu ihracatı 2011'de 311 milyon dolar iken 2019'da 77 milyon dolara gerilemiştir. Aynı dönem için buğday ihracatı 80 milyon dolardan 373 milyon dolara çıkmıştır. Halbuki, Özbekistan, sadece ülke içi un ihtiyacını karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda Afganistan pazarında Kazakistan un üreticilerinin rakiplerinden biri haline gelmiştir. Artan rekabet, Kazakistan'daki üreticiler için önemli kayıplara ve ülkede fabrikaların sayısının önemli ölçüde azalmasına yol açmıştır. Örneğin, 2019'da Güney Kazakistan'da un değirmenlerinin yaklaşık %70'i atıl durumdadır. Ancak uzmanlar, sorunun un üreticilerinden değil, Kazakistan'ın ticaret politikasındaki eksikliklerden kaynaklandığını belirtmektedir [Kopzhasarova, 2019]. Sonuç olarak, Türkistan bölgesinden bir kısım büyük un değirmenciliği ile iştigal eden şirket ile Karagandı bölgesinden iki şirket, Özbekistan'da un değirmenleri inşa ederek, bu ülkedeki daha iyi iş ortamı ve daha yüksek düzeyde devlet

In recent years, Kazakhstan significantly increased the export of live animals to Uzbekistan. In 2017, it equaled \$619.000, and then the number increased to \$23 million and \$93 million in 2018 and 2019, respectively. Responding to this situation, the government of Kazakhstan banned the export of live animals explaining its decisions by the need to diversify the livestock breeding industry in order to meet the demand at the internal market. Exports of metals, in particular, iron and steel, have also shown a significant increase. While in 2016, the export of iron and steel was equal to \$142 million, it increased to \$384 million and \$356 million in 2018 and 2019, respectively.

Uzbekistan is an important import partner of Kazakhstan. Uzbek producers mainly supply fruits and vegetables, gas (petroleum gas), clothes and other finished products. The share of agricultural imports in total imports from Uzbekistan changed substantially, increasing from 5.1% in 2001 to almost 38% in 2019. It should be noted that this indicator peaked in 2016 and amounted to 54.3%. Agricultural imports mainly consist of vegetables and fruits, the value of which in 2019 was \$88 million and \$176 million, respectively. Therefore, Uzbekistan is an important contributor to the food security of Kazakhstan.

Initially, Uzbekistan's exports to Kazakhstan mainly consisted of gas, the share of which in 2001 was 69%. Since then bilateral trade between the two countries has expanded both in terms of the volume and the list of commodities, so in 2019 the share of gas in total imports of Kazakhstan decreased to 15%. At the same time, Uzbekistan significantly increased the export of apparel. For example, while in 2010, Uzbekistan's export equaled \$220.000 and was extremely low, in 2019 it increased to \$18 million or by 82 times.

Uzbekistan is also an important supplier of plastics to Kazakhstan, and its import also demonstrates an upward trend. In 2010, Kazakhstan imported plastics worth

desteği nedeniyle üretim yerini değiştirmiştir [Buyanov, 2019].

Son yıllarda Kazakistan, Özbekistan'a canlı hayvan ihracatını önemli ölçüde artırmıştır. 2017'de 619.000 dolara denk gelen bu rakam, 2018' ve 2019'da sırasıyla 23 milyon dolar ile 93 milyon dolara çıkmıştır. Bu durum karşısında Kazakistan hükümeti, iç pazardaki talebi karşılamak için hayvancılık endüstrisini çeşitlendirme ihtiyacı nedeniyle canlı hayvan ihracatını yasaklamıştır. Başta demir ve çelik olmak üzere metal ihracatı da ciddi artış göstermiştir. 2016'da 142 milyon dolar olan demir-çelik ihracatı 2018 ve 2019'da sırasıyla 384 milyon dolar ile 356 milyon dolara yükselmiştir.

Özbekistan, Kazakistan'ın önemli bir ithalat ortağıdır. Özbek üreticiler, ağırlıklı olarak meyve ve sebze, doğal gaz (petrol gazı), giysi ve diğer mamul ürünleri tedarik etmektedir. Özbekistan'dan yapılan toplam ithalatla tarımsal ithalatın payı önemli ölçüde değişerek 2001'de %5.1'den 2019'da neredeyse %38'e yükselmiştir. Bu göstergenin 2016'da zirve yaparak %54.3'e ulaştığı unutulmamalıdır. Tarımsal ithalat ağırlıklı olarak sebze ve meyvelerden oluşmaktadır. 2019'da bunların değeri sırasıyla 88 milyon dolar ve 176 milyon dolar olmuştur. Bu nedenle Özbekistan'ın, Kazakistan'ın gıda güvenliğine önemli katkılar sağlayan bir ülke olduğu söylenebilir.

Başlangıçta, Özbekistan'ın Kazakistan'a ihracatının ağırlıklı olarak doğalgazdan oluştuğu ve 2001'de doğalgazın payının %69 seviyesinde olduğu ifade edilebilir. O zamandan beri iki ülke arasındaki ikili ticaret hem hacim hem de emtia listesi açısından genişlemiştir. Bu yüzden, 2019'da Kazakistan'ın toplam ithalatı içinde doğalgazın payı %15'e düşmüştür. Özbekistan aynı zamanda giyim ihracatını önemli ölçüde artırmıştır. Örneğin, 2010'da Özbekistan'ın ihracatı 220.000 dolar seviyesinde son derece düşükken 2019'da 82 kat artış göstererek 18 milyon dolara çıkmıştır.

Bunlara ek olarak, Özbekistan, Kazakistan'ın önemli bir plastik tedarikçisidir.

\$15 million and this number increased to \$85 million in 2019. Uzbekistan's exports to Kazakhstan also consists of iron and steel, electrical machinery and other equipment.

As shown above, both countries are important suppliers of agricultural products. Kazakhstan exports wheat and wheat flour and imports vegetables and fruits, and the countries have become competitors on the markets of third countries. The current industrialization policy in Uzbekistan will intensify this competition in the future. The country attracts investments from a number of advanced countries including South Korea, the United States, Singapore and France. It cooperates with more technologically advanced developing countries such as India and Belarus. Moreover, it uses loans from global financial institutions for industrialization purposes. Areas of cooperation are wide and vary from agriculture to pharmaceutical and chemical industries. This policy will certainly affect bilateral trade patterns.

Thus, how Kazakhstan can benefit from these changes? Firstly, and most importantly, it should escape trade wars, which will affect wellbeing of both states given the structure of trade. Moreover, the policy of import or export bans should be carefully analyzed. For instance, if the private sector develops some market and the government decides to impose export restrictions and bans, then losses for producers and exporters will be significant. Higher competition from Uzbekistan will reduce prices and improve quality of internal producers, which will have to respond by higher levels of investments and innovations. Secondly, given an impossibility of a free trade agreement between the countries due to the Eurasian Economic Union, Nur-Sultan and Tashkent should be interested in strengthening cooperation by resolving sensitive issues such as transit and non-tariff barriers at the bilateral level. Resulting negotiations and potential agreements can create an environment for fair competition on regional and external

Söz konusu ürünün ithalatı da artış eğilimi göstermektedir. Örneğin, Kazakistan, 2010'da 15 milyon dolar değerinde plastik ithal etmiştir. Bu rakam, 2019'da 85 milyon dolara yükselmiştir. Özbekistan'ın Kazakistan'a ihracatı, ayrıca, demir-çelik, elektrikli makine ve diğer ekipmanlardan oluşmaktadır.

Yukarıda gösterildiği gibi, her iki ülke de tarımsal ürünlerin önemli tedarikçileri arasında gelmektedir. Kazakistan, buğday ve buğday unu ihracatı yapmakta, sebze ve meyve ithal etmektedir. Dolayısıyla, söz konusu ülkeler, üçüncü ülke pazarlarında rakip konumuna gelmiştir. Özbekistan'daki mevcut sanayileşme politikası, gelecekte bu rekabeti yoğunlaştıracaktır. Ülke, Güney Kore, Amerika Birleşik Devletleri, Singapur ve Fransa gibi bir dizi gelişmiş ülkeden yatırım çekmektedir. Özbekistan, teknolojik açıdan daha ilerlemiş Hindistan ve Beyaz Rusya gibi gelişmekte olan ülkelerle iş birliği yapmaktadır. Buna ek olarak, ülke, sanayileşme amacıyla küresel finans kuruluşlarından krediler kullanmaktadır. Geniş iş birliği alanları, tarım sektöründen ilaç ve kimya endüstrilerine kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu politika, kesinlikle ikili ticaret modellerini etkileyecektir.

Sonuçta, Kazakistan bu değişikliklerden nasıl faydalanabilir? Birincisi ve en önemlisi, ülke, ticaret savaşlarından kaçınmalıdır. Ticaretin yapısı göz önüne alındığında bu durum, her iki devletin refahını etkileyebilecektir. Ayrıca, ithalat veya ihracat yasakları politikası dikkatle incelenmelidir. Örneğin, özel sektörün bir pazar geliştirmesi ve hükümetin ihracat kısıtlamaları ve yasakları getirmeye karar vermesi durumunda, üreticiler ve ihracatçılar önemli kayıplar yaşayabilir. Özbekistan'dan kaynaklanacak daha yüksek rekabet, fiyatları düşürerek, iç üreticilerin kalitesini artıracaktır. Bunun bir sonucu olarak, bu üreticiler, daha yüksek seviyelerde yatırım ve yenilikler sunmak zorunda kalacaktır. İkinci olarak, Avrasya Ekonomik Birliği nedeniyle ülkeler arasında serbest ticaret anlaşmasının imkansızlığı göz önüne alındığında, Nur-Sultan

markets. Thirdly, Kazakhstan should attract investments from Uzbekistan and promote its own investments in Uzbekistan. This will create convergence of economic interests, supply chains, and trade in services, which can reduce policy uncertainty in the future. Fourthly, a growth of manufacturing and industrial development of Uzbekistan will help Kazakhstan to diversify its sources of imports, which can reduce both economic and political risks. The countries of Central Asia can benefit from a higher level of regional trade. Thus, cooperation with Uzbekistan is essential and Kazakhstan should take concrete steps in order to strengthen its competitiveness both at the local and regional levels.

References

Buyanov, Sergey (2019). Flour Millers of Kazakhstan Shift Business to Uzbekistan. Retrieved from https://forbes.kz/finances/markets/mukomolyi_kazahstan_perenosyat_biznes_v_uzbekistan/. Accessed on 24.07.2020.

Hashimova, Umida (2020). Uzbek Parliament Approves EAEU Observer Status. Retrieved from <https://thedi diplomat.com/2020/05/uzbek-parliament-approves-eaeu-observer-status/>. Accessed on 08.05.2020.

International Trade Centre (2020). Bilateral Trade Between Kazakhstan and Uzbekistan. Retrieved from https://www.trademap.org/tradestat/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c398%7c%7c860%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1. Accessed on 24.07.2020.

Kopzhasarova, Laura (2019). Flour Millers of Kazakhstan Are Losing The Central Asian Market. Retrieved from <https://kursiv.kz/news/vlast-i-biznes/2019-09/mukomoly-kazahstana-teryayut-sredneaziatskiy-rynok>. Accessed on 25.07.2020.

Singh, Tarlok (2010). Does International Trade Cause Economic Growth? A Survey. The World Economy 33 (11): 1517-1564.

ve Taşkent, ikili düzeyde transit ve tarife dışı engeller gibi hassas konuları çözerek iş birliğini güçlendirmekle ilgilenmelidir. Sonuç olarak gerçekleşen müzakereler ve muhtemel anlaşmalar, bölgesel ve dış pazarlarda adil rekabet ortamı yaratabilir. Üçüncüsü, Kazakistan, Özbekistan'dan yatırım çekmeli ve Özbekistan'daki kendi yatırımlarını teşvik etmelidir. Bu durum, ekonomik çıkarların, tedarik zincirlerinin ve hizmet ticaretinin yakınlaşmasını sağlayacak ve gelecekteki politika belirsizliğini azaltabilir. Dördüncüsü, Özbekistan'ın imalat ve endüstriyel gelişimindeki büyüme, Kazakistan'ın hem ekonomik hem de politik risklerini azaltabilecek olan ithalat kaynaklarını çeşitlendirmesine yardımcı olacaktır. Orta Asya ülkeleri daha yüksek düzeyde bölgesel ticaretten yararlanabilir. Özbekistan ile iş birliği büyük önem taşıdığından, Kazakistan, rekabet gücünü hem yerel hem de bölgesel düzeyde güçlendirmek için somut adımlar atmalıdır.

Kaynaklar

Buyanov, Sergey (2019). Kazakistan'ın Un Değirmenleri İşlerini Özbekistan'a Kaydırdı. Alınan yer: https://forbes.kz/finances/markets/mukomolyi_kazahstan_perenosyat_biznes_v_uzbekistan/. Erişim tarihi: 24.07.2020.

Hashimova, Umida (2020). Özbek Parlamentosu EAEU Gözlemci Statüsünü Onayladı. Alınan yer: <https://thedi diplomat.com/2020/05/uzbek-parliament-approves-eaeu-observer-status/>. Erişim tarihi: 08.05.2020.

Kopzhasarova, Laura (2019). Kazakistan'ın Un Değirmenleri Orta Asya Pazarını Kaybediyor. Alınan yer: <https://kursiv.kz/news/vlast-i-biznes/2019-09/mukomoly-kazahstana-teryayut-sredneaziatskiy-rynok>. Erişim tarihi: 25.07.2020.

Singh, Tarlok (2010). Uluslararası Ticaret Ekonomik Büyümeye Neden Olur mu? Anket. The World Economy 33 (11): 1517-1564.

Uluslararası Ticaret Merkezi (2020). Kazakistan ve Özbekistan Arasındaki İkili Ticaret. Alınan yer: https://www.trademap.org/tradestat/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c398%7c%7c860%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1. Erişim tarihi: 24.07.2020.

KAZAKHSTAN'S TRADE RELATIONS IN THE EURASIAN ECONOMIC UNION: DEVELOPMENTS IN THE AUTOMOTIVE SECTOR KAZAKİSTAN'IN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ İÇERİSİNDEKİ TİCARİ İLİŞKİLERİ: OTOMOTİV SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER

*Erkinbek Turgunov **

The first years of the establishment of the Eurasian Economic Union (EEU), coinciding with the sanctions imposed on Russia by the European Union (EU) and some western countries due to the annexation of Crimea, alongside with the decline in oil prices, had a negative impact on the EEU. When we look at the trend in the domestic trade volume of EEU between 2013-2019, the trade volume, which was 69.2 billion dollars in 2013, decreased to 42.9 billion dollars in 2016, later on with an upward trend increased to 61 billion dollars in 2019. Within the Union trade relations between Russia, Kazakhstan and Belarus consists of a significant share of the total trade, therefore this article will discuss the trade relations of these three countries within the union [Eurasian Commission, 2020].

In light of the data provided by EEU, the products traded among members can be evaluated under eight headings. Among these product groups, the trade of mineral products took the lead with 15.7 billion dollars in 2019, followed by machinery, equipment and vehicles with 12 billion dollars. These two groups have been in the top two rank since the establishment of EEU as a union in 2015. While the positions of other product groups vary, food and agricultural products in third place and chemical industry products in fourth place. Among all these groups machines, equipments and vehicles trade had fallen the least and recovered in the fastest way during the period of rapid decline in turbulent trade relations

Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) kuruluşunun ilk yıllarının, Kırım'ın ilhakı nedeniyle Rusya'ya genel olarak Avrupa Birliği (AB) ve bazı batılı ülkeler tarafından uygulanan yaptırımlar ve petrol fiyatlarındaki düşüş dönemine denk gelmesi, AEB'yi olumsuz yönde etkilemiştir. 2013-2019 yılları arasındaki AEB'nin iç ticaret hacmindeki eğilime baktığımızda 2013'de 69.2 milyar dolar olan ticaret hacminin 2016'da 42.9 milyar dolara düşmesini müteakip, 2019'da yeniden bir yükseliş immesi yakalayarak 61 milyar dolar seviyesine çıktığı görülebilir. Birlik üyesi Rusya, Kazakistan ve Beyaz Rusya arasındaki ticari ilişkilerin toplam ticaret miktarı içerisinde büyük çoğunluğa sahip olması nedeniyle, bu yazıda bu üç ülkenin birlik içindeki ticari ilişkileri ele alınacaktır [Avrasya Komisyonu, 2020].

AEB'nin sağladığı veriler ışığında ticareti yapılan ürünler, sekiz başlık altında değerlendirilebilir. Bu ürün grupları arasında mineral ürünlerin ticareti 2019'da 15.7 milyar dolar ile başı çekerken onu 12 milyar dolarla makine, ekipman ve araçlar grubu takip etmektedir. Bu iki grup, AEB'nin 2015 yılında birlik olarak kuruluşundan bu yana ilk iki sırada yer almaktadır. Diğer ürün gruplarının pozisyonları değişiklik gösterirken üçüncü sırada gıda ve tarım ürünleri ve dördüncü sırada ise kimyasal endüstri ürünleri yer almaktadır. Bütün bu gruplar içerisinde, 2015-2019 yılları arasındaki çalkantılı ticari ilişkilerdeki hızlı düşüş ve sonrasındaki iyileşme döneminde en az oranda düşen ve en

* PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. erkinbek230388@gmail.com

between 2015 and 2019 [Eurasian Commission, 2020].

In 2019, 7.1 billion dollars of the 12 billion dollars exports of the machinery, equipment and vehicles group in the total union by countries belong to Russia, followed by Belarus with 4.3 billion dollars where Kazakhstan's trade amount equal to 490 million dollars. When the trade performance of the product group is compared with 2018, the average growth rate is 19.8%, and Kazakhstan rises above this level with 28% among the three main economies. Although Russia and Belarus maintain their leadership in this product group in terms of trade volume, it is noteworthy that the growth rate of Kazakhstan was realized at a level well above the average growth rate. On the other hand, when a general evaluation of the trade relations of Kazakhstan with EEU member states is carried out, it can be seen that it is the only country that has managed to increase its share of intra-union trade volume in total trade from 18% in 2015 to 22% in 2019. In other member states, this rate did not exceed 1% [Eurasian Commission, 2020].

Mineral products, wood, pulp and paper products and machinery, equipment and vehicles are among the drivers of this significant increase. When we look at the developments among these sectors, the growth rate of machinery, equipment and vehicles in Kazakhstan increased from 21% to 28% between 2016-2019 [Eurasian Commission, 2020]. In general, Kazakhstan's participation in international initiatives such as the "Nurly Zhol" state program and international "Belt and Road" project, launched in 2014, plays an important role in the development of the country's infrastructure in the transportation sector and shows its positive effects on the related side sectors.

In addition to strengthening the transport infrastructure, the government of Kazakhstan pays special attention to the development of automobile production within the country. 139 projects in total carry out their work with the aim of developing the

hızlı bir şekilde toparlanan makine, ekipman ve araçlar grubu gelmektedir [Avrasya Komisyonu, 2020].

Ülkeler bazında 2019'da makine, ekipman ve araçlar grubunun toplam birlik içindeki 12 milyar dolarlık ihracatının 7.1 milyar doları Rusya'ya ait olup, onu 4.3 milyar dolar ile Beyaz Rusya ve 490 milyon dolarla Kazakistan takip etmektedir. Ürün grubunun ticari performansı 2018 ile karşılaştırıldığında ortalama büyüme oranı %19.8 olup, bu seviyenin üzerine üç ana ekonomi arasında %28'le Kazakistan'ın çıktığını görmekteyiz. Her ne kadar ticaret hacmi açısından Rusya ve Beyaz Rusya bu ürün grubunda liderliklerini korusa da Kazakistan'ın büyüme hızının, ortalama büyümenin oldukça üzerinde bir seviyede gerçekleşmiş olması, dikkat çekici başka bir husustur. Öte yandan Kazakistan'ın AEB'ye üye ülkeler ile ticari ilişkilerinin genel bir değerlendirilmesi yapıldığında, birlik içi ticaret hacmini toplam ticaret içerisindeki payını 2015 sonrasında %18'den 2019'da %22'ye çıkarabilmeyi başaran tek ülke olduğu görülebilir. Diğer üye ülkelerde bu oran, %1'i geçememiştir [Avrasya Komisyonu, 2020].

Bu önemli artışın itici güçleri arasında mineral ürünler, odun ve kağıt hamuru ve kağıt ürünleri ve makine, ekipman ve araçlar bulunmaktadır. Bu sektörler arasındaki gelişmelere baktığımızda 2016-2019 yılları arasında makine, ekipman ve araçların ihracatında Kazakistan'daki büyüme oranının %21'den %28'e kadar artış gösterdiğini söyleyebiliriz. [Avrasya Komisyonu, 2020]. Genel olarak Kazakistan'ın, 2014'de başlatılan "Nurlu Yol" devlet programı ve "Kuşak ve Yol" projesi gibi uluslararası inisiyatiflere katılması ülkenin ulaşım sektöründeki altyapısının geliştirilmesinde önemli rol oynayarak ilgili yan sektörlerde de olumlu etkilerini göstermektedir.

Kazakistan hükümeti ulaşım altyapısının güçlendirilmesine ek olarak ülke içindeki otomobil üretiminin kalkındırılması konusuna özel ilgi göstermektedir. Toplamda 139 proje, otomotiv sektörü-

automotive industry. 65 large, 100 medium and 2,745 small enterprises in the country provide job opportunities for 114,000 people, as well as contribute to the increase in the number of vehicles produced in Kazakhstan. If these developments are expressed with a numerical example, while 37,500 cars were assembled and manufactured in 2013, this number increased to 52,411 in the first nine months of 2020 [Mukan, 2019; 24.kz, 2020]. Among them, Lada took the first place with 13,404 vehicles, followed by Hyundai with 11,509, Ravon with 5,414, KIA with 4,689 and Chevrolet with 3,563 [Nege.kz, 2020]. A total of 4,56 million vehicles have been registered in Kazakhstan, of which 3.75 million are automobiles [Akab.kz, 2019]. More than 71,000 vehicles were sold in Kazakhstan in the first nine months of 2020. While 59% of these vehicles are produced by various companies in Kazakhstan, the rest are imported [Lentainform.kz, 2020].

The majority of vehicles produced by different companies in Kazakhstan and sold under the label "Manufactured in Kazakhstan" are currently sold to the domestic market. However, we can already say that the number of purchases in the domestic market and the increase in the number of vehicles produced over the years will have positive reflections on the export performance of Kazakhstan in the automotive sector. Because while the number of vehicles purchased across the country increases by an average of 4-5%, meanwhile the number of cars produced increases by 15%.

The trade performance of Kazakhstan within the EEU contributes to see the results of the steps taken by the state in a short time. Because a certain period is expected to pass in order to observe the concrete results of the projects implemented within the global trade links of the country on a macro scale. However, the quality and competitiveness of Kazakhstan's products is higher in the EEU markets compared to global markets ensures that concrete out-

nün geliştirilmesi hedefiyle çalışmalarını yürütmektedir. Ülkede 65 büyük, 100 orta ve 2.745 küçük işletme 114.000 kişiye iş imkanı sağlamanın yanı sıra Kazakistan'da üretilen araçların sayısının artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu gelişmeler sayısal bir örnekle ifade edilecek olursa, 2013'de 37.500 otomobil montajlanarak üretilirken bu rakam 2020'nin ilk dokuz ayında 52.411'e yükselmiştir [Mukan, 2019; 24.kz, 2020]. Bunların arasında ilk sırayı 13.404 araçla Lada alırken, onu 11.509'la Hyundai, 5.414'le Ravon, 4.689'la Kia ve 3.563'le Chevrolet takip etmektedir [Nege.kz, 2020]. Kazakistan'da toplam 4.56 milyon araç kayıt altına alınmış olup, bunların 3.75 milyonunu otomobiller oluşturmaktadır [Akab.kz, 2019]. Kazakistan'da 2020'nin ilk dokuz ayında 71.000'den fazla araç satılmıştır. Bunların %59'u Kazakistan'daki çeşitli firmaların ürettiği araçlar olurken geri kalanı ise ithal edilenlerden oluşmaktadır [Lentainform.kz, 2020].

Farklı firmaların Kazakistan'da ürettikleri ve "Kazakistan'da üretilmiştir" etiketi ile satılan araçların çoğunluğu şu an itibariyle iç piyasaya satılmaktadır. Lakin yıllar itibariyle iç pazardaki alım sayısının ve üretilen araçların sayısındaki artışın, Kazakistan'ın otomotiv sektöründeki ihracat performansına olumlu yansımalarının olacağını şimdiden söyleyebiliriz. Çünkü ülke çapında satın alınan araç sayısı ortalama %4-%5 arasında artarken üretilen araba miktarı ise %15 oranında artış göstermektedir.

Kazakistan'ın AEB içi ticari performansı, devlet tarafından atılan adımların kısa sürede neticesinin görülmesine katkı sağlamaktadır. Çünkü ülkenin küresel ticaret bağları içerisinde hayata geçirilen projelerin makro ölçekte somut sonuçlarını gözlemllemek için belirli bir sürenin geçmesi beklenmektedir. Halbuki Kazakistan'ın, ürettiği ürünlerin kalitesi ve rekabet gücünün küresel pazarlara kıyasla AEB pazarlarında daha fazla olması, somut çıktıların daha kısa bir sürede ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu yüzden Kazakistan ekonomisindeki değişimlerin, ülkenin ticari performansını nasıl etkileye-

puts emerge in a shorter time. Therefore, we would like to underline that it is a situation that needs to be monitored closely in order to give first-hand and rapid feedback on how it can affect the country's trade performance.

As a result, we see that Kazakhstan, which set out with the aim of diversifying its economic structure especially after the global economic crisis in 2009, has started to reap the fruits of the breakthroughs it has made in the production sector in recent years. As an example of this, it can be shown that this development process in the automotive sector has yielded results in a short time in the product group of machinery, equipment and vehicles in intra-EEU trade. The merger of these and other positive results in different areas seems likely to allow the desired macroeconomic objectives to be achieved more quickly within global trade trends.

References

Akab.kz (2019). 2018 Results: Sale of Vehicle and Automobile Products. Retrieved from <https://akab.kz/avtorynok-i-avtoprom-rk-itogi-2018-goda/#>. Accessed on 18.11.2020.

Eurasian Commission.org (2020). Foreign and Domestic Trade Statistics. Retrieved from http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/Pages/default.aspx. Accessed on 30.11.2020.

Mukan, Baurjan (2019). The Second of Each Newly Purchased Car is Manufactured in Kazakhstan. Retrieved from <https://inbusiness.kz/kz/news/zhanadan-satyp-alyngan-ar-ekinshi-kolik-kazakstanda-zhasalghan>. Accessed on 18.11.2020.

Nege.kz (2019). 50 thousand Cars Produced in Kazakhstan. Retrieved from https://www.nege.kz/news/el/kazakstanda_50_min_kolik_shigarildi_20201019140013. Accessed on 18.11.2020.

24.kz (2020). More than 50 thousand Cars were Produced by Manufacturers in Kazakhstan. Retrieved from <https://24.kz/kz/zha-aly-tar/o-am/item/438137-aza-standy-k-siporyndar-50-my-nan-astam-avtok-lik-rastyrdy>. Accessed on 30.11.2020.

bileceği konusunda ilk elden ve hızlı geri bildirim vermesi adına, yakından takip edilmesi gereken bir durum olduğunun da altını çizmek isteriz.

Sonuç olarak özellikle 2009'daki küresel ekonomik kriz sonrasında ekonomik yapısını çeşitlendirme hedefi ile yola çıkan Kazakistan'ın üretim sektöründe son yıllarda gerçekleştirmekte olduğu atılımların meyvelerini toplamaya başladığını görmekteyiz. Bunun bir örneği olarak otomotiv sektöründeki bu gelişim sürecinin genel kapsamda da AEB içi ticarete makine, ekipman ve araçlar ürün grubunda kısa zaman içerisinde sonuç vermesi gösterilebilir. Bu ve diğer olumlu sonuçların farklı alanlarda birleşmesinin ise istenilen makro ekonomik hedeflere küresel ticaret eğilimleri içinde de daha hızlı bir şekilde ulaşılmasına olanak sağlaması pek muhtemel görünmektedir.

Kaynaklar

Akab.kz (2019). 2018 Yılı Sonuçları: Araç ve Otomobil Ürünlerinin Satışı. Alınan yer: <https://akab.kz/avtorynok-i-avtoprom-rk-itogi-2018-goda/#>. Erişim tarihi: 18.11.2020.

Avrasya Komisyonu (2020). Dış ve İç Ticaret İstatistikleri. Alınan yer: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/Pages/default.aspx. Erişim tarihi: 30.11.2020.

Mukan, Baurjan (2019). Yeni Satın Alınan Her Bir Arabanın İkincisi Kazakistan'da Üretilmiştir. Alınan yer: <https://inbusiness.kz/kz/news/zhanadan-satyp-alyngan-ar-ekinshi-kolik-kazakstanda-zhasalghan>. Erişim tarihi: 18.11.2020.

Nege.kz (2019). Kazakistan'da 50 Bin Araba Üretilti. Alınan yer: https://www.nege.kz/news/el/kazakstanda_50_min_kolik_shigarildi_20201019140013. Erişim tarihi: 18.11.2020.

24.kz (2020). Kazakistan'da Üretici Firmalar Tarafından 50 Binden Fazla Araba Üretilti. Alınan yer: <https://24.kz/kz/zha-aly-tar/o-am/item/438137-aza-standy-k-siporyndar-50-my-nan-astam-avtok-lik-rastyrdy>. Erişim tarihi: 30.11.2020.

AN ANALYSIS OF ECONOMIC COOPERATION BETWEEN RUSSIA AND TAJIKISTAN RUSYA-TACİKİSTAN EKONOMİK İŞ BİRLİĞİNİN BİR ANALİZİ

*Azimzhan Khitakhunov **

Economic cooperation with Russia remains important for Central Asia despite claims about its diminishing role in the region. Trade and investment partnership with Russia significantly contribute to the region's economic performance. A country-by-country analysis shows that Russia's bilateral economic relations with Kazakhstan are historically strong. It plays an important role in Kyrgyzstan in both political and economic terms. Russia has deepened its economic ties with Uzbekistan, which recently obtained an observer status in the Eurasian Economic Union. However, economic relations between Russia and Tajikistan remain less explored and mainly considered from the migration point of view. Therefore, this commentary aims to analyze comprehensive economic cooperation between the countries, which, beside migration, consists of trade, investment and aid.

Economy of Tajikistan remains undiversified and highly dependent on a limited number of industries, in particular production and export of metals. In 2019, almost 73% of the population lived in rural areas and mainly relied on agriculture. As the agricultural sector remains underinvested, the production per worker is extremely low. At the same time, agricultural production and exports are one of the main sources of incomes. One additional feature of Tajikistan is high rates of population growth. The country's inability to create enough jobs increases pressure on its labor market and causes mass migration. As a result, Tajikistan's dependence on migrant remittances increased substantially since the 2000s,

Rusya ile ekonomik iş birliği, bölgedeki rolünün azaldığı yönündeki iddialara rağmen Orta Asya ülkeleri için önemini korumaktadır. Ticaret ve yatırım alanlarında Rusya ile yürütülen ortaklıklar bölgenin ekonomik performansına önemli katkılarda bulunmaktadır. Ülkeler bazında yapılan bir analiz Kazakistan ve Rusya arasındaki ikili ekonomik ilişkilerin tarihsel olarak güçlü olduğunu göstermektedir. Kırgızistan ile Rusya'nın ilişkilerinde ise siyasi ve ekonomik bağların önemli bir rol oynadığını görmekteyiz. Rusya'nın Özbekistan ile ekonomik ilişkilerinin ise yakın zaman içerisinde ülkenin, Avrasya Ekonomik Birliği'ne gözlemci statüsü alması ile derinleştiği ifade edilebilir. Öte yandan Rusya'nın Tacikistan'la olan ekonomik ilişkilerini ele aldığımızda göç konusu dışındaki alanların yeterince incelenmediğini görmekteyiz. Bu nedenle analizimizde Rusya ve Tacikistan'ın ekonomik iş birliğinin kapsamlı bir değerlendirmesini, göç konusuna ek olarak ticaret, yatırım ve insani yardım alanlarını da ele alarak sunmayı amaçlamaktayız.

Tacikistan'ın ekonomisi halihazırda yeterince çeşitlendirilememiş ve büyük oranda, özellikle metal üretimi ve ihracatı olmak üzere sınırlı sayıda sektöre bağımlıdır. 2019 itibarıyla halkın %73'ü kırsal kesimde yaşamakta ve çoğunlukla tarım ile geçimini sürdürmektedir. Tarım sektöründeki yatırım yetersizliği nedeniyle de sektördeki işçilerin üretim verimliliği oldukça düşüktür. Aynı zamanda tarımsal üretim ve ihracat ülkenin ana gelir kaynakları arasında yer almaktadır. Buna ek bir unsur olarak da Tacikistan'da nüfusun artış

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. azimkhun@gmail.com

making it vulnerable to external shocks. Beside high dependence on migrant remittances, the country's economic weaknesses include poor business climate, low savings, weak domestic employment prospects, long-running difficulties in the financial sector and high dependence on China for investment and loans [Bui, 2020]. The pandemic has negatively affected Tajikistan's economy due to the lockdowns, sharp decline of migrant remittances, which, in turn, decreased domestic demand, and reduction of government investment. As a result, in the first half of 2020, real GDP growth fell to 3.5% from 7.5% in 2019 as a whole and it is likely to decrease further to 1.6% in 2020. Moreover, it is expected that the budget deficit will reach 5.8% of GDP in 2020, which will be financed through external borrowing and grants [World Bank, 2020].

As it was noted above, international migration is vital for Tajikistan's economy, because the government and private sector do not create enough jobs for its rapidly growing labor force. Almost 98% of Tajik migrants work in Russia and according to various estimates, their total number exceeds 1 million. Every year about half a million Tajiks leave the country for overseas employment. In 2019, migrant remittances equaled \$2.7 billion and accounted for 33.4% of the country's GDP. Migrant families use 94% of the remittance income for their basic consumption needs. However, there are significant migration-related challenges. These include management of the outflow of migrant workers while ensuring their safety given that 85.5% of migrants had no skills training before departure, 86% of them relied on informal networks such as friends and relatives, and most of migrants have a quite limited legal literacy. As a result, in December 2019, the number of migrants in the reentry ban list of Russia exceeded 267 thousand [Asian Development Bank, 2020].

Economic situation in Russia significantly affects Tajikistan's economic performance.

oranı oldukça yüksektir. Ülke içerisinde yeterli sayıda yeni iş imkanlarının oluşturulmaması emek piyasası üzerinde büyük bir baskı yaparak pek çok kişinin göç etmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak Tacikistan ekonomisinin göçmen işçi dövizlerine bağımlılığı, 2000'lerin başından beri büyük ölçüde artmakta ve dış etkenlere karşı da kırılganlaşmaktadır. Göçmen işçi dövizlerine bağımlılığın dışında ülkenin ekonomik zayıf yönleri arasında zayıf iş ortamı, düşük tasarruf, yetersiz yurtiçi istihdam beklentileri, finans sektöründe uzun süredir devam eden zorluklar ile yatırım ve krediler için ülkenin Çin'e olan yüksek bağımlılığı yer almaktadır [Bui, 2020]. Salgın kısıtlamaları, göçmen işçi döviz gelirlerinde keskin düşüşle ekonomiyi olumsuz yönde etkileyerek, iç talebi düşürmekte ve devlet yatırımlarını azaltmaktadır. Sonuç olarak 2020'nin ilk yarısında ülkenin reel gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) büyüme oranı 2019'daki oran olan %7.5'dan %3.5'e düşmüştür. Bunun, 2020'nin sonunda %1.6 olması beklenmektedir. Dahası, 2020'de ülkenin bütçe borcunun GSYİH'nin %5.8'e ulaşması tahmin edilirken, bunun da dış borçlanma ve hibeler ile finanse edilmesi düşünülmektedir [Dünya Bankası, 2020].

Yukarıda bahsedildiği üzere uluslararası göç, Tacikistan ekonomisi için hayati öneme sahip bir konudur. Çünkü hükümet ve özel sektör hızla büyüyen iş gücü için yeterli sayıda yeni iş imkanı sağlayamamaktadır. Yapılan bazı tahminlere göre sayıları toplamda 1 milyon kişiyi aşan Tacik göçmen işçilerin de yaklaşık %98'i Rusya'da çalışmaktadır. 2019'da işçi dövizleri, 2.7 milyar dolara ulaşırken bu rakam ülkenin GSYİH'sinin %33.4'üne denk gelmektedir. Bilindiği üzere göçmen işçilerin aileleri, işçi döviz gelirlerinin %94'ünü temel tüketim ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanmaktadır. Lakin göç konusunda da ciddi zorluklar yaşanmaktadır. Bunlar arasında göç akınının yönetimi ve göçmenlerin güvenliği ve haklarının korunması gibi konular yer almaktadır. Örneğin göçmen işçilerin %85.5'i göç öncesi herhangi bir beceri eğitimi almamıştır. Bunların %86'sı arkadaş ve akrabaları gibi şahsi bağlantı-

Russia's long-lasting economic slowdown, which was worsened by the pandemic, caused sharp decline in the remittances. According to data from the Central Bank of Russia [2020], in the 1st and 2nd quarters of 2020, the remittances from Russia to Tajikistan equaled \$359 million and \$322 million, respectively. In the 3rd quarter, they started to recover and amounted to \$543 million. However, these numbers are significantly lower than the figures of the previous year. For instance, in the 1st and 2nd quarters of 2019, remittances were equal to \$462 million and \$649 million, respectively, while in the 3rd quarter they reached \$830 million. At the same time, the pandemic made the migrants return from Russia to Tajikistan, which also worsened economic losses. According to preliminary estimates of Tajik officials, the total cost of returned migrants income is \$650 million [Reuters, 2020]. These numbers show that losses in remittances from the pandemic-induced lockdowns and economic slowdown in Russia were substantial for Tajikistan.

In terms of trade, Russia also plays an important role for Tajikistan. According to data from the International Trade Centre [2020], Russia's export to Tajikistan increased from \$69 million in 2001 to \$953 million in 2019. For the same period, its imports from Tajikistan decreased from almost \$130 million to \$37 million. While Russia's exports consist of agricultural products, mineral fuels and machinery, its imports mainly include agricultural products and cotton. A share of cotton in Tajikistan's total exports in 2019 equaled almost 69%. In the early 2000s, aluminum played an important role in Tajikistan's exports. For instance, in 2001 Tajikistan exported aluminum worth \$64 million, supply of which in the following years dropped down to \$1 million or were close to zero as the country reoriented its exports to other countries, in particular Turkey. Russia ranks first in terms of Tajikistan's import partners, but its share in the country's total exports is low and equaled 3.3% in 2019.

lara güvenerek ve oldukça kısıtlı düzeyde hukuki bilgiye sahip olarak göç etmektedir. Bunun bir sonucu olarak da Aralık 2019'da Rusya'ya girmesi yasaklanan Tacik göçmen işçilerin sayısı 267 bini geçmiştir [Asya Kalkınma Bankası, 2020].

Bu nedenle Rusya'daki ekonomik durumun Tacikistan'ın ekonomik performansı üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Rusya'nın uzun süredir devam eden ekonomik yavaşlama süreci salgın ile daha da kötüleşerek işçi dövizlerinde sert düşüşlere neden olmaktadır. Rusya Merkez Bankası'nın [2020] verileri doğrultusunda, 2020'nin birinci ve ikinci çeyreklerinde Rusya'dan Tacikistan'a yapılan işçi dövizleri havaleleri sırasıyla 359 milyon dolar ve 322 milyon dolar olmuştur. Üçüncü çeyrekte ise havalelerin miktarında bir artış görülerek 543 milyon dolara ulaşmasına rağmen bu rakamlar bir önceki yıla göre oldukça düşüktür. Örneğin, 2019'un birinci ve ikinci çeyreklerinde işçi dövizleri havaleleri sırasıyla 462 milyon dolar ve 649 milyon dolara eşitken, üçüncü çeyrekte 830 milyon dolara ulaşmıştır. Aynı zamanda salgın nedeniyle Rusya'dan Tacikistan'a dönen göçmenler de ülkedeki ekonomik durumu daha da zorlaştırmaktadır. Tacik yetkililerin ön tahminleri doğrultusunda geri dönen göçmen işçilerin toplam gelir kayıpları 650 milyon dolara yakındır [Reuters, 2020]. Bu yüzden salgın nedeniyle Rusya'daki kısıtlamalar ve ekonomik yavaşlamanın işçi döviz gelirlerinde yol açtığı kayıplar ciddi ölçüde Tacikistan ekonomisini etkilemektedir.

Ticaret açısından Rusya, Tacikistan için önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası Ticaret Merkezi'nden [2020] alınan verilere göre Rusya'nın Tacikistan'a ihracatı 2001'de 69 milyon dolardan 2019'da 953 milyon dolara çıkmıştır. Aynı süre içerisinde Rusya'nın Tacikistan'dan ithalatı ise 130 milyon dolardan 37 milyon dolara gerilemiştir. Rusya'nın ihracatı tarım ürünleri, mineral yakıtlar ve makine ve ekipmanlardan oluşurken, ithalatı ağırlıklı olarak tarım ürünleri ve pamuktan oluşmaktadır. 2019'da Tacikistan'ın toplam ihracatında pamuğun payı neredeyse %69'a eşittir. Örneğin 2001'de Tacikistan Rusya'ya 64 milyon dolar değe-

In terms of investment, Russia lost its positions in Tajikistan as its companies withdrew from the country due to high levels of corruption and taxes, and low level of property rights guarantees. In 2019, foreign direct investments from Russia equaled \$33.1 million and its share in total investments amounted to 9.6%. At the same time, China invested \$262.3 million, which accounted for 75.8% of total investments [Chorshanbiev, 2020].

Russia is important for Tajikistan in terms of providing aid. Recently, it allocated \$2 million through the project, which is being implemented by the United Nations Development Program (UNDP) to improve livelihoods and develop entrepreneurship in rural areas of Tajikistan. The project aims to strengthen regional cooperation in the Fergana Valley between Tajikistan, Uzbekistan and Kyrgyzstan. Russia's aid to Tajikistan through the UNDP projects has amounted to \$15 million since 2014. Using the aid, Tajikistan created several hundred jobs and 15 thousand people benefitted from the new entrepreneurship opportunities [AKIpress, 2020].

One of the main important issues in bilateral relations between the two countries is Tajikistan's potential accession to the Eurasian Economic Union. Recently, the Eurasian Development Bank [2020] published an analytical report, which shows potential gains for Tajikistan from the accession based on the comprehensive analysis of benefits and costs. The report forecasts that the accession will positively affect the country's economic growth, investment activity, employment, productivity through technology transfer and institutional environment. Moreover, it will increase not only migrant remittances, but also their wages on average by 10-30%. All these changes will provide additional migrant remittances worth \$1.3-1.5 billion. However, Tajikistan's decision remains uncertain.

The government of Tajikistan tries to address all above-mentioned issues through

rinde alüminyum ihraç ederken, bu alüminyum ihracatı, takip eden yıllarda sıfır ile 1 milyon dolara kadar olan miktarlara düşmüştür. Bunun nedenleri arasında ülkenin başka ülkelere ve özellikle Türkiye'ye ihracatını yönlendirmesi gösterilebilir. 2019'da Rusya Tacikistan'ın en büyük ithalat ortağı olmakla birlikte ülkenin toplam ihracatı içerisindeki payı sadece %3.3 gibi düşük bir orandadır.

Yatırım alanında Rusya Tacikistan'daki pozisyonunu kaybetmeye başlamaktadır. Çünkü Rus firmaları ülkedeki yüksek vergiler, zayıf mülkiyet hakkı garantileri ve yolsuzluklar nedeniyle Tacikistan'dan ayrılmaktadır. 2019'da Rusya'dan yapılan doğrudan yabancı yatırımlar 33.1 milyon dolar ile toplam yatırımlar içindeki payı %9.6 olmuştur. Aynı zamanda Çin'in yatırımları ise 262.3 milyon dolar ile toplam yatırımların %75.8'ine denk gelmektedir [Chorshanbiev, 2020].

Rusya Tacikistan'a insani yardım sağlanması açısından da önemli ülkelerden birisidir. Yakın zaman içerisinde Rusya Tacikistan'ın kırsal alanlarında geçim kaynaklarını iyileştirmek ve girişimciliği geliştirmek için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP) tarafından uygulanan projeye 2 milyon dolar tahsis etmiştir. Proje, Tacikistan, Özbekistan ve Kırgızistan arasında Fergana Vadisi'nde bölgesel iş birliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Rusya'nın BMKP projeleri aracılığıyla Tacikistan'a yaptığı insani yardımlar, 2014'ten bu yana 15 milyon doları bulmaktadır. İnsani yardımları kullanarak Tacikistan yüzlerce iş olanakları yaratmasının yanı sıra 15 bin kişiye girişimcilik fırsatları sunmaktadır [AKIpress, 2020]. İki ülke arasındaki ikili ilişkilerde en önemli konulardan biri Tacikistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılım potansiyelidir. Avrasya Kalkınma Bankası'nın [2020] analitik bir raporunda Tacikistan'ın birliğe katılımının kapsamlı faydaları ve maliyetleri konusundaki potansiyel kazanımlara değinilmiştir. Raporda, katılımın, ülkenin ekonomik büyümesini, yatırım faaliyetlerini, istihdamı, teknoloji transferi yoluyla üretkenliği ve kurumsal ortamı olumlu yönde etkileyeceği öngörülmektedir. Üstelik bu durumun,

bilateral contacts with the Russian counterparts. For instance, Russia ratified an agreement on the organized recruitment of Tajik labor migrants who work seasonally in Russia. According to the agreement, Tajikistan takes responsibility for marshalling workers for positions requested by Russian employers, selecting candidates with the necessary qualifications and providing training, while employers provide migrants with safe working conditions ensure regular payment of wages [Putz, 2020]. Recently, Rustam Emomali, a speaker of the Senate of Tajikistan, visited Russia and discussed migrant-related issues with high profile Russian officials. In particular, he appealed for the Russian government to grant an amnesty to Tajik citizens unable to regularize their documents. Moreover, Emomali also mentioned the need to improve Russian language-education in Tajikistan [Eurasianet, 2020]. The government of Tajikistan pays special attention to the development of Russian language in cooperation with Russia. It should be noted that Russia implements several educational programs in Tajikistan.

To conclude, the economic dependence of Tajikistan on Russia is still high despite significant decline in Russia's investment in the country. Migration, trade and aid play important roles in economic cooperation between the countries. As migrants play a crucial role in Tajikistan's economy, the government should invest in their education and provide training to obtain necessary skills in order to improve their competitiveness. By means of highly competitive migrants, Tajikistan will be able to address other important issues in cooperation with Russia, including trade and investment.

References

AKIpress (2020). Russia Allocates \$ 2 Million for the UNDP Project to Accelerate Post-COVID Economic Recovery in Tajikistan. Retrieved from [https://akipress.com/news:652236:Russia_allocates_\\$_2_million_for_UNDP_project_to_accelerate_post-COVID_economic_recovery_in_Tajikistan/](https://akipress.com/news:652236:Russia_allocates_$_2_million_for_UNDP_project_to_accelerate_post-COVID_economic_recovery_in_Tajikistan/). Accessed on 18.12.2020.

Asian Development Bank (2020). Strengthening Support for Labor Migration in Tajikistan. Assessment and

işçi dövizlerinin artmasına ek olarak, maaşlarının da ortalama %10-30 artmasına neden olacağı tahmin edilmektedir. Tüm bu değişiklikler 1.3-1.5 milyar dolar değerinde ek işçi dövizini aktarımı sağlayacaktır. Ancak, Tacikistan'ın bu konudaki kararı henüz belirsizliğini korumaktadır.

Tacikistan hükümeti, yukarıda bahsedilen tüm konuları Rus mevkidaşları ile ikili temaslarla ele almaya çalışmaktadır. Örneğin Rusya'da mevsimlik olarak çalışan Tacik göçmen işçilerin düzenli olarak istihdamı konusunda bir anlaşmayı Rus hükümeti onaylamıştır. Anlaşmaya göre, Tacikistan, Rus işverenlerin talep ettiği pozisyonlar için işçilerin gerekli yeteneklere ve eğitime sahip oldukları konusunda sorumluluğu üzerine alırken, Rus işverenler de göçmen işçilere güvenli çalışma koşulları sağlanmasını ve maaşlarının düzenli olarak ödenmesini taahhüt etmektedir [Putz, 2020]. Kasım 2020'de Tacikistan Senatosu Başkanı Rustam Emomali Rusya'yı ziyaret ederek üst düzey Rus yetkililerle Tacik göçmenlerle ilgili konuları görüştü [Eurasianet, 2020]. Tacikistan hükümeti, Rusya ile iş birliği içinde Rus dilinin gelişimine özel önem vermekte ve Rusya tarafından Tacikistan'da uygulanan çeşitli eğitim programlarını yürütmektedir.

Bu nedenlerden dolayı Tacikistan'ın Rusya'ya ekonomik bağımlılığı, Rusya'nın ülkedeki yatırımlarının düşmesine rağmen oldukça güçlüdür. Ülkeler arasındaki ekonomik iş birliğinde göç, ticaret ve insani yardım önemli rol oynamaktadır. Göçmenler, Tacikistan'ın ekonomisinde önemli rol oynamaları nedeniyle, hükümet onların rekabet güçlerini artırmak için eğitim ve becerilerine geliştirmelerine yatırım yapmalıdır. Tacikistan'ın, rekabet gücü yüksek göçmenler aracılığıyla, ticaret ve yatırım da dahil olmak üzere Rusya ile iş birliği içinde diğer önemli konuları ele alabilecek potansiyeli bulunmaktadır.

Kaynaklar

AKIpress (2020). Rusya, Tacikistan'da COVID Sonrası Ekonomik Toparlanmayı Hızlandırmak İçin UNDP Projesine 2 Milyon Dolar Ayırıyor. Alınan yer: [https://akipress.com/news:652236:Russia_allocates_\\$_2_mil-](https://akipress.com/news:652236:Russia_allocates_$_2_mil-)

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Recommendations. Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/656481/support-labor-migration-tajikistan.pdf>. Accessed on 18.12.2020.

Bui, Giap Minh (2020). COVID-19 Pandemic Impacts on Food Security in Central and West Asia: Key Issues and Strategic Options. Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/656091/cwwp-009-covid-19-impacts-food-security.pdf>. Accessed on 18.12.2020.

Central Bank of Russia (2020). Cross-border Transfers of Individuals by Major Counterparty Countries. Retrieved from https://www.cbr.ru/statistics/macro_itm/svs/. Accessed on 15.12.2020.

Chorshanбиеv, Payrav (2020). How to Return Russian Investors to Tajikistan? Retrieved from <https://www.asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/economic/20200404/kak-vernut-v-tadzhikistan-rossiiskogo-investora>. Accessed on 20.12.2020.

Eurasian Development Bank (2020). Economic Effects of Tajikistan's Entry to the Eurasian Economic Union. Retrieved from https://eabr.org/upload/iblock/97a/EABR_Analytical_Report_RT_11_2020_RU_1.pdf. Accessed on 05.12.2020.

Eurasianet (2020). Tajikistan: Emomali's Russia Visit Signals His Emerging Role. Retrieved from <https://eurasianet.org/tajikistan-emomali's-russia-visit-signals-his-emerging-role>. Accessed on 07.12.2020.

International Trade Centre (2020). Bilateral Trade between Russian Federation and Tajikistan. Retrieved from https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvp-m=1%7c643%7c%7c762%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1. Accessed on 18.12.2020.

Putz, Catherine (2020). Russia Ratifies Agreement With Tajikistan on Labor Migrants. Retrieved from <https://thediplomat.com/2020/01/russia-ratifies-agreement-with-tajikistan-on-labor-migrants/>. Accessed on 18.12.2020.

Reuters (2020). Tajikistan Says Migrants Returning from Russia, Kazakhstan. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-tajikistan-economy/tajikistan-says-migrants-returning-from-russia-kazakhstan-idUSKBN21Z19H>. Accessed on 17.04.2020.

World Bank (2020). Tajikistan Macro Poverty Outlook. Retrieved from <http://pubdocs.worldbank.org/en/63674149201112521/mpo-tjk.pdf>. Accessed on 10.12.2020.

lion_for_UNDP_project_to_accelerate_post-COVID_economic_recovery_in_Tajikistan/. Erişim tarihi: 18.12.2020.

Asya Kalkınma Bankası (2020). Tacikistan'da İşçi Göçü İçin Desteğin Güçlendirilmesi. Değerlendirme ve Tavsiyeler. Alınan yer: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/656481/support-labor-migration-tajikistan.pdf>. Erişim tarihi: 18.12.2020.

Avrasya Kalkınma Bankası (2020). Tacikistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne Girişinin Ekonomik Etkileri. Analitik Rapor. Alınan yer: https://eabr.org/upload/iblock/97a/EABR_Analytical_Report_RT_11_2020_RU_1.pdf. Erişim tarihi: 05.12.2020.

Bui, Giap Minh (2020). Orta ve Batı Asya'da Gıda Güvenliği Üzerindeki COVID-19 Salgını Etkileri: Temel Sorunlar ve Stratejik Seçenekler. Alınan yer: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/656091/cwwp-009-covid-19-impacts-food-security.pdf>. Erişim tarihi: 18.12.2020.

Chorshanбиеv, Payrav (2020). Tacikistan Rus Yatırımcıları Nasıl Çekebilir? Alınan yer: <https://www.asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/economic/20200404/kak-vernut-v-tadzhikistan-rossiiskogo-investora>. Erişim tarihi: 20.12.2020.

Dünya Bankası (2020). Tacikistan Makro Yoksulluk Görünümü. Alınan yer: <http://pubdocs.worldbank.org/en/63674149201112521/mpo-tjk.pdf>. Erişim tarihi: 10.12.2020.

Eurasianet (2020). Tacikistan: Emomali'nin Rusya Ziyareti, Ortaya Çıkan Rolüne İşaret Ediyor. Alınan yer: <https://eurasianet.org/tajikistan-emomali's-russia-visit-signals-his-emerging-role>. Erişim tarihi: 07.12.2020.

Putz, Catherine (2020). Rusya, Tacikistan İle İşçi Göçmenleri Anlaşmasını Onayladı. Alınan yer: <https://thediplomat.com/2020/01/russia-ratifies-agreement-with-tajikistan-on-labor-migrants/>. Erişim tarihi: 18.12.2020.

Reuters (2020). Tacikistan, Rusya ve Kazakistan'dan Dönen Göçmenlerin Olduğunu Söylüyor. Alınan yer: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-tajikistan-economy/tajikistan-says-migrants-returning-from-russia-kazakhstan-idUSKBN21Z19H>. Erişim tarihi: 17.04.2020.

Rusya Merkez Bankası (2020). Bireylerin Başlıca İlkameti Ettikleri Ülkelerden Gönderdikleri Sınır Ötesi Transferleri. Alınan yer: https://www.cbr.ru/statistics/macro_itm/svs/. Erişim tarihi: 15.12.2020.

Uluslararası Ticaret Merkezi (2020). Rusya Federasyonu ile Tacikistan Arasındaki İkili Ticaret. Alınan yer: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvp-m=1%7c643%7c%7c762%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1. Erişim tarihi: 18.12.2020.

COOPERATION IN TECHNOLOGICAL ISSUES

TEKNOLOJİK KONULARDA İŞ BİRLİĞİ

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND CURRENT APPLICATIONS: EXAMPLES FROM CENTRAL ASIAN COUNTRIES YAPAY ZEKA VE GÜNCEL UYGULAMALAR: ORTA ASYA ÜLKELERİNDEN ÖRNEKLER

*Marat Mussabekov **

Artificial Intelligence (AI) is used in practice in various fields, from the banking sector to healthcare. Although the term "Artificial Intelligence" was used for the first time in 1956, the development and introduction of this technology in practice have accelerated only in recent years. In this regard, the possibility of collecting sufficient information and developing necessary algorithms are among the reasons for the widespread use of AI technology nowadays [UNESCO, 2018a].

The main goal of creating AI was to imitate the mental activity of a person. The principle of operation of AI is to work with a large amount of data and the fast processing of this information by intelligent algorithms based on the patterns contained in the data, which allows AI to learn without human intervention. Today, artificial intelligence development studies are carried out in a wide variety of fields. These include information screening within the framework of established rules; a neural network that simulates human thinking; computer vision that searches for objects according to patterns; and voice assistants that help you recognize and synthesize speech [UNESCO, 2018b].

Modern AI is able to learn from its own experience and adapt to the desired goals and objectives. In the modern world, it is difficult to imagine life without AI, since it is used everywhere: voice assistants in smartphones, voice management systems in smart homes, robotic technologies in the manufacturing industry, athletes' training,

Yapay zeka, öncelikli olarak bankacılık sektöründe kullanılmaya başlanmasının ardından içlerinde sağlık sektörünün de bulunduğu pek çok alanda pratikte kullanılmaktadır. "Yapay Zeka" terimi ilk defa 1956'da kullanılmış olsa da bu teknolojinin geliştirilerek pratikte kullanıma sunulmasına yönelik çalışmaların hız kazanması son yıllara denk gelmektedir. Bu noktada yapay zeka teknolojisinin geliştirilmesinin nedenleri arasında, günümüzde yeterli düzeyde bilgi toplanabilmesi imkanı ile gerekli algoritmaların geliştirilebilir olması gösterilebilir [BMEBKÖ, 2018a].

Yapay zeka yapımındaki ana amaç, insan zekasını taklit edebilmesi üzerine kurulmuştur. Yapay zekanın işlevsel olabilmesi için büyük miktarlarda veri ve sofistike algoritmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yani yapay zekanın, verilen bilgiler doğrultusunda insan müdahalesi olmadan kendi kendini yönetebilmesi ve geliştirebilmesi gerekmektedir. Günümüzde yapay zeka geliştirme çalışmaları, çok çeşitli alanlarda yürütülmektedir. Bunlar arasında, belirlenen kurallar çerçevesinde bilgi taraması yapılması, insan düşüncesini simüle eden sinir ağı yapımı, belirli modellemeye dayalı bilgisayar okuması ve konuşmayı tanımaya ve sentezlemeye yardımcı olan ses yardımcılarını yer almaktadır [BMEBKÖ, 2018b].

Modern yapay zekalar, kendi deneyimlerine dayanarak gelişim kaydedebilmekte ve amaç ile görevlerine yönelik gerekli uyumu sağlayabilmektedirler. Kullanım alanlarının oldukça yaygınlaştığı günümüzde, yapay zekasız bir dünyayı hayal

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. maratx88@mail.ru

and making a diagnosis in medicine. The fact that the share of efficiency and accuracy offered by AI in line with its concrete goals and duties is surprisingly high makes our lives easier. Moreover, based on available data, AI can make realistic forecasts for the future. For example, the Canadian BlueDot monitoring system warned of the possibility of an outbreak of the coronavirus epidemic back in December 2019, before an official statement by the World Health Organization earlier this year [BlueDot, 2019].

Modern AI systems are used in various fields such as the banking sector, call centers, user support services, online stores, smart video surveillance systems, etc. In Kazakhstan, Sberbank is the leader in using AI in the banking sector. It already provides loans for small businesses, relying on AI calculations. The bank also uses this method when hiring new employees to work at its branches: this, for example, makes it possible to predict how quickly a job seeker can quit. Thus, the AI system gives an applicant scores, which show how quickly a person wants to leave the job. For a bank, this is a good way to save and reduce staff turnover. Kaspi Bank has long been using biometric data when working with clients [Kaspi Bank, 2018]. Using biometric data, the bank can remotely identify its customers – for example, to issue loans or withdraw cash through ATMs without a credit card. Thanks to the introduction of voice assistants in the Kcell mobile company, the number of lost calls was reduced by three times, and the number of callers who had been provided necessary service by operators for less than a minute increased by 35% [Kcell, 2018].

In other Central Asian countries, some AI works are undertaken for different purposes in various fields. For example, Uzbekistan aims to strengthen the control of water resources with the electronic Serap project. Thanks to electronic systems, it is planned to obtain information about water inlet and discharge, pollution rate, purification, and reuse, which could allow more efficiency

etmek oldukça güç görünmektedir. Kullanım alanları arasında, akıllı telefonlarımızdaki sesli komutlar, akıllı evlerdeki sesli yönetim sistemleri, üretim sektöründeki robotik teknolojiler başta olmak üzere sporcuların hazırlanmasında ve tıbbi tanı konulması gibi pek çok alan yer almaktadır. Yapay zekanın somut amaç ve görevleri doğrultusunda sunduğu verimlilik ve doğruluk payının şaşırtıcı düzeylerde yüksek olması da hayatımızı kolaylaştırmaktadır. Buna ek olarak, verilen veriler doğrultusunda gelecek analizleri yapabiliyor olması da önemli bir kazanımdır. Örneğin Kanadalı BlueDot izleme sisteminin, Aralık 2019'da ortaya çıkan Korona virüsün yayılma riskini Dünya Sağlık Örgütü'nün açıklamasından daha önce duyurduğu bilinmektedir [BlueDot, 2019].

Günümüzdeki modern yapay zeka sistemleri, bankacılık sektörü, çağrı merkezleri, müşteri hizmetleri, internet mağazaları, akıllı video gözetim sistemleri gibi çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Küçük işletmelere kredi verilmesi konusunda yapay zeka hesaplamalarını kullanan Sberbank, Kazakistan'da bu alanda lider kullanıcı konumundadır. Adı geçen bankada işe alımlarda da kullanılan bu yöntemin, personel adaylarının bankadan ne kadar süre sonunda ayrılabilceğine dair hesaplamalar da yapıldığı belirtilmektedir. Böylece işe alınması düşünülen personel adayına bir puan verilerek işten ayrılma süresi hakkında tahminler de bulunmaktadır. Bu teknoloji banka çalışanlarının sayısının azaltılması ve tasarruf edilmesi yönünden iyi bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Kaspi Bank da uzun süredir müşterilerle çalışırken biyometrik veriler kullanmaktadır [Kaspi Bankası, 2018]. Biyometrik verileri kullanan banka, müşterilerini uzaktan tanımlayabilmekte olup bu veriler, kredi verme veya ATM'ler aracılığıyla kredi kartı olmadan nakit çekme işlemlerinde kullanılabilmektedir. Kazakistan'dan bir başka örnek verecek olursak Kcell firması yapay zeka teknolojisi sayesinde operatörü beklerken telefonu kapatan müşteri sayısını 3 kat azaltmayı başararak bir dakika içinde hizmet

in using these data. In Kyrgyzstan, work is underway on the development of mobile applications that help teach the Kyrgyz language. Tajikistan aims to transform the TajRupt.AI project into a research and development center covering entire Central Asia by 2025. The TajRupt.AI center, which provides training in the field of AI, was established with the financial support of the Islamic Development Bank's Science, Technology and Innovation Transform Fund. On the other hand, Turkmenistan establishes technology competence centers within the University of Communication and Information Technologies. These centers are working on the development of electronic document systems and the development of new systems for use in education and health [Forbes, 2014].

It is known that similar efforts are undertaken within Safe City projects, which are being developed in all of the countries of the region or have been operating in some of them. For example, the Sergek video surveillance system developed by the experts of the local company Korkem Telekom was launched in Kazakhstan. The main objective of the system is to find violators of the traffic rules on the road. Sergek records driving at excessive speed, the passage on the red traffic light, unauthorized entry into a public transport lane, as well as violations of road sign requirements. Moreover, Sergek can search for vehicles by cameras and recognize people's faces, even if they are wearing masks, which allows for preventive measures, including identifying vehicles with false numbers, finding stolen cars, crime suspects, and tax evaders. These services will be used within the Safe City project in Kazakhstan. However, the introduction of such technologies requires various amendments to the relevant laws and large-scale financing [Kolesa.kz, 2017].

The Safe City project began to be implemented in Uzbekistan since March 2017, and the system is used to detect those who drive through a red traffic light and exceed

verilen müşteri sayısını da %35 artırmıştır [Kcell, 2018].

Diğer Orta Asya ülkelerinde ise çeşitli alanlarda farklı amaçlar doğrultusunda bazı çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Örneğin Özbekistan elektronik "Serap" projesi ile su kaynaklarının kontrolünü güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Elektronik sistemler sayesinde su girişi ve deşarjı, kirlilik oranı, arıtma ve yeniden kullanımına yönelik bilgilerin elde edilerek daha verimli kullanılması hedeflenmektedir. Kırgızistan'da ise Kırgız dilinin öğretilmesine yardımcı olan mobil uygulamaların geliştirilmesi üzerine çalışılmaktadır. Tacikistan, başlattığı TajRupt.AI projesinin 2025'e kadar Orta Asya'nın bu alandaki araştırma ve geliştirme merkezine dönüştürülmesini hedeflemektedir. TajRupt.AI adı ile kurulan merkez İslam Kalkınma Bankası Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Fonu'nun finansal desteği ile kurulmuş olup yapay zeka alanında eğitim vermektedir. Türkmenistan İletişim ve Bilgi Teknolojileri Üniversitesi içerisinde teknoloji yeterliliği merkezleri kurmaktadır. Bu merkezler elektronik belge sistemlerinin geliştirilmesi ile eğitim ve sağlık alanlarında kullanılmak üzere yeni sistemler geliştirilebilmesi üzerine çalışmalar yürütmektedir [Forbes, 2014].

Bölge ülkelerinin hepsinde üzerinde çalışılan veya bir kısmında faaliyete geçmiş olan "Güvenli Şehir" projelerinde de benzer çalışmaların devam ettiği bilinmektedir. Örneğin, Kazakistan'da Korkem Telekom adlı yerli firmanın uzmanları tarafından geliştirilen "Sergek" akıllı video sistemleri kullanıma sunuldu. Bu sistemin ana amacı trafik ihlalleri yapan sürücülerini tespit etmektir. Sistem hız limitinin aşılması, kırmızı da geçilmesi, otobüs yoluna girilmesi, yol işaretlerine uyulmaması gibi kuralları çiğneyenleri saptayabilme özelliğine sahiptir. Buna ek olarak "Sergek" video sistemleri ise araçların bulunmasında ve sürücüsünün eşgalinin maske giyiyor olsa bile belirlenmesine yardımcı olabilmektedir. Bu tür teknolojiler çeşitli suç önleyici adımlar çerçevesinde kullanım imkanı sunmaktadır. Örneğin kamuya ait

the speed limit. The video surveillance system that automatically records violations is located at 115 junctions of the capital, and this number is planned to be increased to 280. The Safe City project in Kyrgyzstan was launched in February 2019. It is planned to establish camera systems in the cities of Bishkek and Osh, as well as along the Bishkek-Karakol and Bishkek-Manas Airport highways, with partnerships to be established between public and private companies in the next three years. In this context, private companies such as Vega have recently introduced their cameras called "patrol radar" that record traffic violations. The violations recorded by these cameras will be sent to the database of the Infocom company. There, by comparing the information in the necessary automobile and driver databases, penalties will be imposed on those responsible. Regarding the developments in Tajikistan, the Safe City project has been in operation in Dushanbe since November 2013. China's telecommunication company Huawei, which established this system, also carries out technical service activities. The Safe City project in the capital of Turkmenistan, Ashgabat, has been carried out by the Russian company Vocord since June 2009. There are video systems that detect traffic violations in 80 city streets and at 53 junctions [Kolesa.kz, 2017].

In summary, we can say that the use of AI has already caused radical changes in our lives. Firstly, people will increasingly shift their simple jobs onto machines. However, this will not only make life easier but will also eliminate many jobs. The question remains what to do with people who have lost their jobs. They will have to be retrained or seek alternative work. At the same time, with the development of technology, IT specialists will be in strong demand in all areas of life. Secondly, searching for people by photo and video thanks to surveillance systems will help in finding people who are missing or dangerous for society, allowing authorities to track their movements for

sahte plakalı araç ile dolaşanları, çalınan araçları, şüpheli şahısları, vergi ve benzeri cezaları ödemeyenleri tespit etme imkanı sunmaktadır. Bahsi geçen bu hizmetler, Kazakistan'da "Güvenli şehir" projesi kapsamında kullanılacaktır. Lakin bu yeni teknolojilerin tam olarak kullanılması, ilgili kanunlarda çeşitli değişikliklerin yapılmasını ve büyük ölçekli finansmanı gerekli kılmaktadır [Kolesa.kz, 2017].

Özbekistan'da "Güvenli Şehir" projesi Mart 2017'den itibaren kullanılmaya başlanmış olup bu sistem kırmızı ışıkta geçenleri ve hız limitini aşanları saptamada kullanılmaktadır. İhlallerin otomatik olarak kaydedilmesi ve video gözetimi sistemi, başkentin 115 kavşağına yerleştirilmiş olup, bu sayının 280'e çıkarılması planlanmaktadır. Kırgızistan'da Şubat 2019'da "Güvenli Şehir" projesinin tanıtımı yapılarak önümüzdeki üç sene içerisinde kamu ve özel şirketler arasında kurulacak ortaklıklar ile Bişkek ve Oş şehirleri ile Bişkek-Karakol ve Bişkek-Manas Havaalanı karayollarına kamera sistemlerinin yerleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda Vega gibi özel şirketler, yakın zamanda trafik ihlallerini kaydeden "devriye radarı" adı verilen kameralarını tanıttılar. Bu kameraların kaydettiği ihlaller, Infocom firmasının veri tabanına gönderilerek burada gerekli otomobil ve sürücü veri bankasındaki bilgiler ile karşılaştırılarak sorumlulara cezaların kesilmesi sağlanacaktır. Tacikistan'daki gelişmelere baktığımızda, Duşanbe'de Kasım 2013'den beri "Güvenli Şehir" projesinin faaliyete geçtiği bilinmektedir. Bu sistem Çin'in Huawei iletişim firması tarafından kurularak teknik servis faaliyetleri de aynı firma tarafından yürütülmektedir. Türkmenistan'ın başkenti Aşgabat'ta "Güvenli Şehir" projesi, Rus firması Vocord tarafından Haziran 2009'dan beri yürütülmekte olup, şehrin 80 caddesinde kamera sistemleri ile 53 kavşağında trafik kuralı ihlallerini belirleyen video sistemleri bulunmaktadır [Kolesa.kz, 2017].

Özetle, yapay zekanın kullanımının, şimdiden yaşamımızda köklü değişikliklere neden olduğunu söyleyebiliriz.

further detection or capture. However, such systems have the potential to violate human rights and freedom, as the governments will be capable to keep everyone under control. Therefore, the possibility that new technological developments may have some problems besides its benefits should not be ignored. On the other hand, how the state will apply these developments also depends on society. For these reasons, in cases such as the continuous use of AI technology, all members of society need to be aware of its pros and cons. Finally, new legal regulations and changes in existing laws should be made regarding the control of these issues, which occur in parallel with the developments in AI technology.

References

BlueDot (2019). Automated System for Assessing Infectious Disease Risk. Retrieved from <https://bluedot.global/products/insights>. Accessed on 24.02.2020.

Forbes (2014). Why is Amazon's Anticipatory Shipping System a Pure Genius? Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/onmarketing/2014/01/28/why-amazons-anticipatory-shipping-is-pure-genius/#486802e54605>. Accessed on 24.02.2020.

Kaspi Bank (2018). The Terms of Kaspi Bank JSC's E-banking Services. Retrieved from https://kaspi.kz/rese/files/terms/e_service_agreement_ru.pdf. Accessed on 24.02.2020.

Kcell (2018). Kcell Has been Awarded for the Use of Artificial Intelligence in Customer Self-service. Retrieved from <https://www.kcell.kz/en/news/show/3180/2474>. Accessed on 24.02.2020.

Kolesa.kz (2017). How Do "Sergek" Cameras Detect Those Who are Exceeding the Speed limit? Retrieved from <https://kolesa.kz/content/articles/kak-kamery-sergek-lovyat-za-prevyshenie-skorosti/>. Accessed on 24.02.2020.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2018a). Artificial Consciousness: Between Myth and Reality. Retrieved from <https://en.unesco.org/courier/2018-3/artificial-intelligence-between-myth-and-reality>. Accessed on 24.02.2020.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2018b). Not For harm, but For Good. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265247_rus. Accessed on 24.02.2020.

İnsanlar, öncelikle pek çok basit işlerini makinelerle yaptırıcaklardır. Bu, belli ölçüde hayatımıza kolaylıklar sağlarken çok sayıda işyerinin de kapanmasına neden olabilir. Buna bağlı olarak işinden olanlara yeni iş imkanları sağlanması gerekecektir. Bu kişilerin ya yeniden eğitim görmeleri ya da farklı alanlarda iş bulmaları zorunlu hale gelecektir. Teknolojinin gelişmeye devam etmesi ile birlikte bilişim uzmanları, hayatın her alanında büyük talep görecektirler. İkinci olarak, gözetleme sistemleri sayesinde fotoğraf ve videolar ile yapılan aramalar, kaybolan veya toplum için tehdit oluşturan kişilerin izlenmesi ve bulunmasına imkan sağlanacaktır. Lakin böyle sistemlerin, yöneticilerin elinde herkesi kontrol altında tutabilme potansiyelini barındırması nedeniyle insan hak ve özgürlüklerini ihlal etme durumu da bulunmaktadır. Bu yüzden yeni teknolojik gelişmelerin, faydalarının yanında neden olacağı bazı sorunların olabileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Diğer taraftan, devletlerin onları nasıl kullandığı da toplumlara bağlıdır. Bu tür nedenlerden ötürü, yapay zeka teknolojilerinin sürekli kullanılması gibi durumlarda toplumun bunun artı ve eksileri konusunda bilgilendirilmesi gereklidir. Son olarak, yapay zeka teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan bu hususların denetimine ilişkin, yeni yasal düzenlemeleri ve mevcut yasalarda değişiklikler yapılması gerekliliğini belirtmek gerekir.

Kaynaklar

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (2018a). Yapay Bilinç: Efsane ve Gerçeklik Arasında. Alınan yer: <https://en.unesco.org/courier/2018-3/artificial-intelligence-between-myth-and-reality>. Erişim tarihi: 24.02.2020.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (2018b). Zarar İçin Değil, İyilik İçin. Alınan yer: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265247_rus. Erişim tarihi: 24.02.2020.

BlueDot (2019). Bulaşıcı Hastalık Riskini Değerlendirmek İçin Otomatik Sistem. Alınan yer: <https://bluedot.global/products/insights>. Erişim tarihi: 24.02.2020.

Forbes (2014). Amazon'un Beklenen Teslimat Sistemi Neden Dahice? Alınan yer: <https://www.forbes.com/sites/onmarketing/2014/01/28/why-amazons-anticipatory-shipping-is-pure-genius/#486802e54605>. Erişim tarihi: 24.02.2020.

Kaspi Bankası (2018). Kaspi Bank JSC'nin E-Bankacılık Hizmetlerinin Şartları. Alınan yer: https://kaspi.kz/rese/files/terms/e_service_agreement_ru.pdf. Erişim tarihi: 24.02.2020.

Kcell (2018). Kcell, Müşteri Self Servisinde Yapay Zeka Kullanımı ile Ödüllendirildi. Alınan yer: <https://www.kcell.kz/en/news/show/3180/2474>. Erişim tarihi: 24.02.2020.

Kolesa.kz (2017). "Sergek" Kameraları Hız Limitini Aşanları Nasıl Tespit Etmekte? Alınan yer: <https://kolesa.kz/content/articles/kak-kamery-sergek-lovyat-za-prevyshenie-skorosti/>. Erişim tarihi: 24.02.2020.

GEOPOLITICS VERSUS TECHNOLOGY: THE CASE OF HUAWEI TEKNOLOJİYE KARŞI JEOPOLİTİK: HUAWEI ÖRNEĞİ

*Albina Muratbekova **

During the traditional Munich Security Conference in February 2020, the U.S. delegation widely publicized the security risk arising from the Chinese telecommunications company Huawei's 5G technology. In addition, the enduring global campaign of the United States to boycott Huawei during the last three years has been widely discussed at almost every significant meeting of U.S. President Trump. As a result, the year 2020 became challenging for the world's top telecom supplier and the second phone manufacturer [Keane, 2020a].

It appears that U.S. efforts in blaming security vulnerabilities of Huawei have different reactions in the world, and even Western countries are not united in their positions. For the United States, the security threat of Huawei systems has implications, firstly, in the case of a further deterioration of Sino-American relations. It is grounded considering the ongoing trade frictions between the United States and China. Accordingly, if the claim that Huawei's equipment could be used for spying based on China's 2017 National Intelligence Law is true, this poses a crucial threat for Washington and its allies. Countries like Australia, New Zealand, and Japan have banned Huawei products due to trust issues and geopolitical tension in relations with China. Apart from that, an increasing dominance of Huawei on the global telecommunication market risks the U.S. leadership in technologies such as 5G. Undoubtedly, the competition for market share roots this perspective. Thus, by acknowledging the existing security shortcomings of Huawei due to its political background, the author argues that the po-

Şubat 2020'de yapılan geleneksel Münih Güvenlik Konferansı sırasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) delegasyonu, Çinli telekomünikasyon şirketi Huawei'nin 5G teknolojisinden kaynaklanan güvenlik riskini kamuoyuna duyurdu. Buna ek olarak, ABD'nin son üç yıldır Huawei'yi boykot etmek üzere sürdürdüğü küresel kampanyanın, ABD Başkanı Donald Trump'ın neredeyse her önemli toplantısında geniş çaplı bir biçimde tartışıldığı söylenebilir. Bundan dolayı 2020 yılı, dünyanın en büyük telekomünikasyon ekipmanı ve ikinci akıllı telefon üreticisi için zorlu geçmektedir [Keane, 2020a].

Görünüşe göre ABD'nin, Huawei cihazlarındaki güvenlik açıklarına yönelik suçlamaları dünyada farklı tepkiler almaktadır. Batı ülkelerinin bile bu konuda farklı görüşlere sahip olduğu bilinmektedir. Huawei sistemlerinin güvenlik tehdidi, öncelikle Çin-ABD ilişkilerinin daha da kötüleşmesi, ABD için bazı sonuçlara neden olabilir. ABD ile Çin arasında devam eden ticaret savaşları dikkate alındığında bunun kaçınılmaz olduğu düşünülebilir. Bu yüzden, Huawei'nin ekipmanlarının Çin'in 2017'de kabul edilen Ulusal İstihbarat Yasası'na göre casusluk amacıyla kullanılabilmesi iddiası doğru ise, bu durum Washington ve müttefikleri için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Avustralya, Yeni Zelanda ve Japonya gibi ülkeler, güven sorunları ve Çin ile ilişkilerdeki jeopolitik gerginlik nedeniyle Huawei ürünlerini yasaklamıştır. Öte yandan, Huawei'nin küresel telekomünikasyon pazarındaki artan hâkimiyeti, 5G gibi teknolojilerdeki ABD liderliğini riske atmaktadır. Şüphesiz ki, bu perspektif pazar payı rekabetinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Huawei'nin

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. albina.muratbek@gmail.com

litical economy underpinnings of the United States impact to a greater extent its strategy toward Huawei.

Officially, the U.S. authorities explained their distrust of Huawei by the following concerns: 1) According to the above-mentioned National Intelligence Law, Chinese organizations must "support, cooperate with and collaborate in national intelligence work", hence Beijing could force Huawei to give the Chinese government intelligence data about its users [Bowler, 2020]. In addition, the Chinese government could push Huawei to allow it the use and even control of its software during the periods of heightened tension; 2) In February 2020, the U.S. authorities reported that Huawei could have backdoor access to its network software globally [Keane, 2020a]; 3) The issue of transparency cause doubts, because, unlike other multinational corporations, Huawei's reports are available only to the top management of the company [Zhou, 2020].

It is noteworthy that initial security claims from the United States date back to 2011-2012 when the U.S. government requested an investigation of Huawei security systems. As a result, the 2012 House Intelligence Committee report on Huawei and ZTE did not find any deviations but complained that they "did not fully cooperate with the investigation" [Stewart, 2019]. The latest measures on Huawei were taken in May 2019, when the Trump administration declared a national emergency over threats against U.S. technology in its executive order and banned any transactions with information or communications technologies that possess a threat to national security of the United States. The U.S. government also filed a criminal case against Huawei for the theft of technology and blocked its products in the domestic U.S. market. As a result, Huawei, along with its 70 affiliates, was placed on the "entity list", which requires a permission from the U.S. Department of Commerce to obtain a license before supplying. As a corollary, other U.S. companies began to

siyasi geçmişi nedeniyle mevcut güvenlik eksikliklerini kabul ederek, ABD'nin politik ekonomisinin temellerinin Huawei'ye yönelik stratejisini daha fazla etkilediğini belirtmek gerekir.

ABD yetkilileri, resmi olarak Huawei'ye olan güvensizliklerini aşağıdaki gerekçelerle açıklamaktadırlar: 1) Yukarıda belirtilen Ulusal İstihbarat Yasası'na göre Çinli kuruluşlar, "ulusal istihbarat çalışmalarını destek vermek ve gerekli iş birliğini yapmaktan geri durmaktadır". Bu nedenle Pekin, Huawei'yi kullanıcıları hakkında Çin hükümetine istihbarat verileri vermeye zorlayabilir [Bowler, 2020]. Buna ek olarak, Çin hükümeti, Huawei'yi, gerilim dönemlerinde şirket yazılımını kullanmasına ve hatta kontrol etmesine izin vermeye zorlayabilir; 2) Şubat 2020'de ABD yetkilileri, Huawei'nin küresel olarak ağ yazılımına arka kapıdan erişebilme ihtimali olduğunu bildirdi [Keane, 2020a]; 3) Şeffaflık konusunda şüpheler bulunmaktadır. Çünkü diğer çok uluslu şirketlerin aksine, Huawei'nin raporları yalnızca şirketin üst yönetim kadrosunun erişimine açık bulunmaktadır [Zhou, 2020].

Huawei'ye yönelik ABD'den yöneltilen ilk suçlamaların, ABD hükümetinin şirketin güvenlik sistemleri hakkında soruşturma talep ettiği 2011-2012 yıllarına kadar uzanması dikkat çekicidir. Sonuç olarak, ABD Temsilciler Meclisi İstihbarat Komisyonu'nun 2012 yılında hazırladığı Huawei ve ZTE ile ilgili raporu, herhangi bir sapma bulunmamasının ardından, "soruşturma sırasında tam olarak iş birliği yapmadılar" açıklamasıyla bu iki firma hakkındaki suçlamaları ortaya koymuştur [Stewart, 2019]. Huawei ile ilgili en son önlemler, Mayıs 2019'da alınmıştır. Trump yönetimi, yürütme emri ile ABD teknolojisine yönelik tehditler nedeniyle ulusal çapta acil durum ilan ederek, ülkenin ulusal güvenliğini tehdit eden bilgi veya iletişim teknolojileri ile ilgili bütün işlemleri yasaklamıştır. ABD hükümeti, ayrıca, teknoloji hırsızlığı nedeniyle Huawei'ye karşı ceza davası açmış ve ürünlerinin ABD iç pazarında satış ve kullanımını engellemiştir. Sonuç olarak Huawei, kendisine bağlı 70

curtail their business with Huawei [Stewart, 2019]. The global tech giants as Google, for instance, stopped services like Gmail in the Huawei devices, whereas Intel, Qualcomm and other giants halted supplying Huawei parts [Hosain, 2019]. Later, the U.S. administration extended licenses of U.S. companies to work with Huawei until May 15, 2020. Prior to that, in 2018, Canadian authorities arrested Meng Wanzhou, Huawei's chief financial officer and daughter of its founder, Ren Zhengfei, at the request of the U.S. Department of Justice, charging her with violating U.S. sanctions against Iran.

In its turn, the Huawei management does not agree with accusations, claiming that it has political underpinnings to keep away the Chinese giant from the U.S. market. Ren Zhengfei stated that Huawei had never engaged in espionage on behalf of Beijing, claiming that the Chinese Ministry of Foreign Affairs had officially confirmed the absence of a law on installing mandatory backdoors [Rushe and Kuo, 2019]. Moreover, in June 2019, Huawei Chairman Liang Hua proposed to sign a "no-spy" deal with the U.S. government [Gogoi, 2020].

Taking into account the ongoing trade frictions between the United States and China, and Trump's protectionist policies, it appears that the concerns over Huawei have a political basis. Moreover, Washington is concerned that Huawei will flood the U.S. market with its advanced and low-price technologies. Yet, considering Beijing's control over Chinese companies, the confidence of Huawei in security of its customer data is somehow doubtful. Either way, the risk of dependence on the Huawei equipment and potential control whether by the Chinese intelligence services or other entities during the wartime make vulnerable products and services provided by Huawei.

At the same time, Huawei is the leading global supplier of 5G technology that promises to provide high internet speed and realize full potential of wireless systems. Huawei supplies the most advanced network

kuruluşuyla birlikte, ürünlerini tedarik etmeden önce lisans almak şartıyla ABD Ticaret Bakanlığı'ndan izin gerektiren "varlık listesine" dâhil edilmiştir. Bunun bir sonucu olarak, diğer ABD şirketleri, Huawei ile olan işbirliklerini azaltmaya başlamıştır [Stewart, 2019]. Örneğin, Google gibi küresel teknoloji devleri, Huawei cihazlarında Gmail gibi hizmetlerini durdururken, Intel, Qualcomm ve diğer devler Huawei parçalarını tedarik etmekten vazgeçmiştir [Hosain, 2019]. Daha sonra, ABD yönetimi, Huawei'nin ABD'li şirketlerle iş yapabilmesini sağlayan lisansları 15 Mayıs 2020'ye kadar uzatmıştır. Bundan önce, 2018'de Kanadalı yetkililer, Huawei'nin kurucusu Ren Zhengfei'nin kızı ve mali işler müdürü Meng Wanzhou'yu ABD'nin İran'a yönelik yaptırımlarını delmek suçlamasıyla ABD Adalet Bakanlığı'nın talebi üzerine tutuklamıştır.

Huawei yönetimi ise ABD'nin Çin devini pazardan uzak tutmak için siyasi sebeplerinin olduğunu iddia ederek suçlamaları kabul etmemektedir. Ren Zhengfei, Huawei'nin Pekin adına hiçbir zaman casusluk yapmadığını belirterek, Çin Dışişleri Bakanlığı'nın zorunlu arka kapıların kurulmasına ilişkin yasanın olmadığını resmi olarak beyan ettiğini iddia etmiştir [Rushe ve Kuo, 2019]. Ayrıca, Haziran 2019'da Huawei Yönetim Kurulu Başkanı Liang Hua, ABD hükümeti ile ekipmanlarının "casusluk" amaçlı kullanılmayacağı yönünde bir anlaşma imzalamayı teklif etmiştir [Gogoi, 2020].

ABD ile Çin arasında devam eden ticaret savaşları ve Trump'ın korumacı politikaları dikkate alındığında, Huawei ile ilgili endişelerin siyasi bir temeli olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, Washington, Huawei'nin gelişmiş ve düşük fiyatlı teknolojileriyle ABD pazarını domine edeceğinden endişe duymaktadır. Yine de Pekin'in Çinli şirketler üzerindeki kontrolü düşünüldüğünde, Huawei'nin müşterileri ve rilerinin güvenliğinin açısından verdiği güvenin de şüphe uyandırdığı düşünülebilir. Her iki durumda da, Huawei ekipmanına bağımlı olma riski ve savaş sırasında Çin istihbarat servislerinin veya diğer kuruluş-

equipment that makes phone masts work, the network switches that connect phone networks, and the software to control them. Since 2015, Huawei has been far ahead of its major rivals, Ericsson and Nokia, and is much bigger if compared with ZTE, another Chinese telecom giant [Arthur, 2018]. Thus, Huawei currently is the world's largest telecommunication equipment supplier and a major provider of the "fifth-generation" technology that aims to dominate the 5G market worldwide. In addition, it has become the second-largest smartphone vendor after Samsung, outperforming Apple.

Meantime, Huawei telecom systems are already integrated to a significant extent into Europe's 4G infrastructure. For instance, the United Kingdom (UK) has been using Huawei equipment in its telecom since 2005. Although Huawei systems are not the central network of the UK, Vodafone representatives estimated that it would take around five years to apply U.S. and European restrictions on Huawei to modify the existing 4G infrastructure [Keane, 2020b].

In terms of the 5G implementation, Huawei has over half of the 65 5G contracts in Europe [Zhou, 2020]. In early 2020, the European Union warned to limit the access to the core network of Huawei, yet allowed the company's 5G. France plans to implement its 5G network with Huawei, the UK also approved the construction of its non-core 5G networks with some limitations, Norway's Telenor reported that Huawei will still play a role in the country's 5G rollout, Hungary builds its 5G with Huawei, to name but a few. Among the developing countries, Russia agreed to develop its 5G with Huawei, Malaysian authorities agreed on the Huawei 5G rollout, the Indian government allowed Huawei to participate in the 5G trial phase, and Thailand already launched a 5G test with Huawei [Keane, 2020a]. In the Middle East, Huawei has 10 confirmed 5G contracts [BBC, 2019].

On the opposite side of the barricade, there are countries such as the United States, Australia, New Zealand, Japan, Ger-

ların potansiyel kontrolü, Huawei tarafından sağlanan ürün ve hizmetleri savunmasız hale getirmektedir.

Huawei, aynı zamanda yüksek internet hızı sağlamayı ve kablosuz sistemlerin tüm potansiyelini gerçekleştirmeyi vaat eden dünyanın önde gelen 5G teknolojisi üreticileri arasındadır. Huawei, telefon direklerinin çalışmasını sağlayan en gelişmiş ağ ekipmanını, telefon ağlarını bağlayan ağ anahtarlarını ve bunları kontrol eden yazılımı sağlamaktadır. 2015'ten bu yana Huawei, büyük rakipleri Ericsson ve Nokia'nın çok ilerisine geçmiştir. Diğer bir Çinli telekomünikasyon devi olan ZTE ile karşılaştırılamayacak kadar büyük ve gelişmiştir [Arthur, 2018]. Bu nedenle Huawei, şu anda dünyanın en büyük telekomünikasyon ekipmanı üreticisi ve dünya çapında 5G pazarına hâkim olmayı hedefleyen "beşinci nesil" teknolojinin önemli bir sağlayıcısıdır. Buna ek olarak, Huawei, Samsung'dan sonra en büyük ikinci akıllı telefon satıcısı olarak Apple'i geride bırakmıştır.

Bu arada, Huawei telekomünikasyon sistemleri Avrupa'nın 4G altyapısına önemli ölçüde entegre olmuştur. Örneğin, İngiltere, 2005 yılından beri telekomünikasyon altyapısında Huawei ekipmanı kullanmaktadır. Huawei sistemleri İngiltere'nin merkezi ağı olmasa da Vodafone temsilcileri, mevcut 4G altyapısını değiştirmek için Huawei'ye karşı ABD ve Avrupa'da görülen kısıtlamaların uygulanmasının yaklaşık beş yıl alacağını tahmin etmektedir [Keane, 2020b].

5G uygulaması açısından Huawei, 65 5G sözleşmesinin yarısından fazlasını Avrupa ülkeleriyle imzalamıştır [Zhou, 2020]. 2020'nin başlarında Avrupa Birliği, Huawei'nin çekirdek ağına erişimi sınırlama konusunda uyarılmış olmasına rağmen şirketin 5G'sine izin vermiştir. Fransa, Huawei ile 5G ağını uygulamayı planlarken, İngiltere de bazı sınırlamalarla çekirdek olmayan 5G ağlarının inşasını onaylamıştır. Ayrıca, Norveçli Telenor Huawei'nin ülke genelindeki 5G'nin piyasaya sürülmesi sürecinde hâlâ rol oynayacağını bildirirken, Macaristan 5G altyapısını Huawei ile kurmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere gelince, Rusya, 5G'yi

many, and the Czech Republic that limited the use and sales of Huawei products. At the same time, despite the arrest of Meng Wanzhou in 2018, Canadian Prime Minister Justin Trudeau assured that the decision on the 5G with Huawei would not be political. Spain's Telefonica decided to reduce its supply of Huawei, while Estonia proposed a new security bill with Huawei to make its activities more transparent [Doffman, 2020].

To sum up, given the overall quality and affordable prices of Huawei products, it seems that security concerns do not stand as a compelling reason to ban them for decision makers of most countries. Moreover, considering several U.S. Senate hearings of Facebook CEO Mark Zuckerberg, whose company also questions the security protection of both individuals and states, the very existence of security in cyberspace seems uncertain. Therefore, countries like the United States that apply heavy-handed approaches towards Huawei are facing opposition from the countries that search for a balanced proportion of the quality and price in the implementation of high tech. In addition, Washington's problem is that, at present, it could not offer a reliable alternative to Huawei's 5G technology, therefore it attempts to limit the Chinese company's penetration by urging about its security issues at the various global platforms. It remains to be seen if the U.S. security hype will prevent Huawei from continuing to lead in telecommunication technologies.

References

Arthur, Charles (2018). Huawei, Sanctions and Software: Everything You Need to Know. Retrieved from <https://www.theguardian.com/technology/2018/dec/08/huawei-sanctions-software-what-you-need-to-know>. Accessed on 30.03.2020.

BBC (2019). Huawei: Which Countries are Blocking its 5G Technology? Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-48309132>. Accessed on 30.03.2020.

Bowler, Tim (2020). Huawei: Is it a Security Threat and What Will be its Role in UK 5G? Retrieved from <https://www.bbc.com/news/newsbeat-47041341>. Accessed on 30.03.2020.

Huawei ile geliştirmeyi kabul etmiş, Malezyalı yetkililer 5G'nin Huawei tarafından piyasaya sürülmesi konusunda anlaşmış, Hindistan hükümeti Huawei'nin 5G deneme aşamasına katılmasına izin vermiş ve son olarak Tayland da 5G testinin Huawei ile başlatmıştır [Keane, 2020a]. Orta Doğu'da ise Huawei'nin 10 adet onaylanmış 5G sözleşmesi bulunmaktadır [BBC, 2019].

Öte yandan ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, Japonya, Almanya ve Çek Cumhuriyeti gibi Huawei ürünlerinin kullanımını ve satışını sınırlandıran ülkeler bulunmaktadır. Aynı zamanda, 2018 yılında Meng Wanzhou'nun tutuklanmasına rağmen, Kanada Başbakanı Justin Trudeau, 5G konusunda Huawei ile kararın siyasi nitelikte olmayacağına dair güvence vermiştir. İspanyol telekomünikasyon firması Telefonica, Huawei arzını azaltmaya karar verirken, Estonya, faaliyetlerini daha şeffaf hale getirmesi için Huawei'ye yeni bir güvenlik tasarısı teklif etmiştir [Doffman, 2020].

Sonuç olarak, Huawei ürünlerinin genel kalitesi ve uygun fiyatları göz önüne alındığında, güvenlik endişelerinin, çoğu ülkede karar vericilerin bu ürünleri yasaklaması için geçerli bir sebep olmadığı görülmektedir. Ayrıca, şirketi hem bireylerin hem de devletlerin güvenlik korumasını sorgulayan Facebook CEO'su Mark Zuckerberg'in ABD Senatosu'nda verdiği ifadeleri düşünüldüğünde, siber uzayda güvenliğin varlığı belirsiz görünmektedir. Bu nedenle, Huawei'ye karşı sert yaklaşımlar uygulayan ABD gibi ülkeler, yüksek teknolojinin uygulanmasında dengeli bir kalite ve fiyat oranı arayan ülkelerin muhalefetiyle karşı karşıya kalmaktadır. Buna ek olarak, Washington'un sorunu, ülkenin şu anda Huawei'nin 5G teknolojisine güvenilir bir alternatif sunamaması ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu yüzden, ABD, çeşitli küresel platformlarda güvenlik sorunları konusunda ısrar ederek Çinli şirketin ilgili pazarlara girişini sınırlandırmaya çalışmaktadır. ABD'nin güvenlik gereklileri ile Huawei'nin telekomünikasyon teknolojilerinde liderliğini sürdürmesini engelleyip engelleyemeyeceğini yakında hep beraber göreceğiz.

Doffman, Zak (2020). China Plays Powerful Hand As Trump's 'Political And Emotional' Huawei Fight Heats Up. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/zakdoffman/2020/01/07/china-plays-powerful-hand-as-trumps-political-and-emotional-huawei-fight-heats-up/#685fc63879a5>. Accessed on 30.03.2020.

Gogoi, Pallavi (2019). Huawei Chairman Willing To Sign A 'No-Spy' Deal With The United States. Retrieved from <https://www.npr.org/2019/06/04/729539997/huawei-chairman-willing-to-sign-a-no-spy-deal-with-the-united-states>. Accessed on 30.03.2020.

Hosain, Md Sajjad (2019). Huawei Ban in the US: Projected Consequences for International Trade. *International Journal of Commerce and Economics*, Vol.1, (2), pp. 22-25.

Keane, Sean (2020a). Huawei Ban: Full Timeline as it Posts Smallest Profit Increase in 3 Years. Retrieved from <https://www.cnet.com/news/huawei-ban-full-timeline-us-government-china-trump-security-threat-p40/>. Accessed on 30.03.2020.

Keane, Sean (2020b). Vodafone Says Implementing Huawei Restrictions Could Take 5 years. Retrieved from <https://www.cnet.com/news/vodafone-says-implementing-huawei-restrictions-could-take-5-years/>. Accessed on 30.03.2020.

Rushe Dominic and Kuo, Lily (2019). Huawei's Problems Deepen as Western Countries Suspicions Mount. Retrieved from <https://www.theguardian.com/technology/2019/jan/27/huaweis-problems-deepen-as-western-suspicions-mount>. Accessed on 30.03.2020.

Stewart, Emily (2019). The US Government's Battle with Chinese Telecom Giant Huawei, Explained. Retrieved from <https://www.vox.com/technology/2018/12/11/18134440/huawei-executive-order-entity-list-china-trump>. Accessed on 30.03.2020.

Zhou, Amy (2020). Huawei or the Highway. Retrieved from <https://harvardpolitics.com/world/huawei-or-the-highway/>. Accessed on 30.03.2020.

Kaynaklar

Arthur, Charles (2018). Huawei, Yaptırımlar ve Yayımlar: Bilmeniz Gereken Her Şey. Alınan yer: <https://www.theguardian.com/technology/2018/dec/08/huawei-sanctions-software-what-you-need-to-know>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

BBC (2019). Huawei: Hangi Ülkeler 5G Teknolojisini Engelliyor? Alınan yer: <https://www.bbc.com/news/world-48309132>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

Bowler, Tim (2020). Huawei: Bir Güvenlik Tehdidi mi ve İngiltere'nin 5G'deki Rolü Ne Olacak? Alınan yer: <https://www.bbc.com/news/newsbeat-47041341>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

Doffman, Zak (2020). Çin, Trump'ın 'Politik ve Duygusal' Huawei Mücadelesi Kızışırken Güçlü bir Oyun Oynuyor. Alınan yer: <https://www.forbes.com/sites/zakdoffman/2020/01/07/china-plays-powerful-hand-as-trumps-political-and-emotional-huawei-fight-heats-up/#685fc63879a5>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

Gogoi, Pallavi (2019). Huawei Yönetim Kurulu Başkanı Amerika Birleşik Devletleri ile "Casusluk Yapmama" Anlaşması İmzalamak İstiyor. Alınan yer: <https://www.npr.org/2019/06/04/729539997/huawei-chairman-willing-to-sign-a-no-spy-deal-with-the-united-states>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

Hosain, Md Sajjad (2019). ABD'de Huawei Yasağı: Uluslararası Ticaret İçin Öngörülen Sonuçlar. *International Journal of Commerce and Economics*, Cilt 1; Sayı 2; sayfa 22-25.

Keane, Sean (2020a). Huawei Yasağı: Son 3 Yıl İçindeki En Küçük Kar Artışı Bildiriminin Tam Zaman Çizelgesi. Alınan yer: <https://www.cnet.com/news/huawei-ban-full-timeline-us-government-china-trump-security-threat-p40/>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

Keane, Sean (2020b). Vodafone, Huawei Kısıtlamalarının Uygulanmasının 5 yıl Sürebileceğini Açıkladı. Alınan yer: <https://www.cnet.com/news/vodafone-says-implementing-huawei-restrictions-could-take-5-years/>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

Rushe Dominic ve Kuo, Lily (2019). Batılı Ülkelerin Şüpheler Arttıkça Huawei'nin Sorunları Derinleşmektedir. Alınan yer: <https://www.theguardian.com/technology/2019/jan/27/huaweis-problems-deepen-as-western-suspicions-mount>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

Stewart, Emily (2019). ABD Hükümetinin Çinli Telekom Devi Huawei ile Savaşının Açıklaması. Alınan yer: <https://www.vox.com/technology/2018/12/11/18134440/huawei-executive-order-entity-list-china-trump>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

Zhou, Amy (2020). Huawei veya Zor Yol. Alınan yer: <https://harvardpolitics.com/world/huawei-or-the-highway/>. Erişim tarihi: 30.03.2020.

COOPERATION ON MIGRATION ISSUES

GÖÇ KONUSUNDA İŞ BİRLİĞİ

GAINS AND LOSSES FROM INTERNATIONAL MIGRATION FOR SENDING AND DESTINATION COUNTRIES GÖNDEREN VE HEDEF ÜLKELER AÇISINDAN ULUSLARARASI GÖÇÜN GETİRİLERİ VE KAYBETTİRDİKLERİ

*Azimzhan Khitakhunov **

The International Organization for Migration [2020] shows that migration is an important process, which affects global economic, social, political and technological transformations. The number of international migrants globally in 2019 was equal to 272 million, or 3.5% of the world's population. India is the largest country of origin of international migrants (17.5 million), followed by Mexico (11.8 million) and China (10.7 million). India is also a top remittance recipient country (\$78.6 billion), followed by China (\$67.4 billion) and Mexico (\$35.7 billion). Migration occurs due to different reasons, including geopolitical shifts (internal instability, annexation and etc.), wars, poverty, economic stagnation, inefficient and poorly managed economic policy, and others. It is difficult to identify the pure impact of the migration process as it remains complex and depends on a variety of factors, such as countries of origin, level of education, skills, language, etc. Therefore, taking into consideration the recent migration trends in the post-Soviet space, the commentary aims to show gains and losses from international migration for sending and destination countries.

Merler [2017] surveys the literature on economic effects of migration. The author shows that the effects are mainly positive and increase in immigration lowers unemployment and has no negative effects on public finances. The author argues that in terms of fiscal impacts, first-generation immigrants are more costly to governments, but their children (the second generation)

Uluslararası Göç Örgütü [2020], göç hareketlerinin küresel ölçekte ekonomik, sosyal, siyasi ve teknolojik değişimleri etkileyen oldukça önemli bir olgu olduğunu belirtmektedir. 2019 yılı verilerine göre uluslararası göçmenlerin sayısı, 272 milyona dünya nüfusunun %3,5'ine tekabül etmektedir. Hindistan, 17,5 milyon kişi ile en çok uluslararası göçmene sahip ülke konumunda bulunmakta olup onu, 11,8 milyon ile Meksika ve 10,7 milyon ile Çin takip etmektedir. Hindistan, göçmenlerin gelirlerinin bir kısmını evlerine gönderdiği işçi dövizleri sıralamasında da 78,6 milyar dolar ile başı çekmektedir. İşçi dövizleri açısından, Hindistan'ı sırasıyla 67,4 milyar dolar ile Çin ile 35,7 milyar dolar ile Meksika takip etmektedir.

İnsanların göç etme sebepleri arasında jeopolitik değişimler (iç karışıklık, ilhak vb.), savaşlar, yoksulluk, ekonomik durgunluk ve kötü ekonomi politikaları gibi pek çok farklı sebep sayılabilir. Göçün direkt etkilerinin tam olarak belirlenmesi, göçmenin geldiği ülke, eğitim durumu, becerileri, niteliği ve dil bilgisi gibi faktörlere göre değişiklik gösterebilir. Bu yazıda, Sovyet sonrası göç eğilimlerini de göz önünde bulundurarak uluslararası göçün, taraf ülkeler açısından getirilerini ve kayıplarını ele alacağız.

Merler [2017] göçün ekonomik etkilerini araştırmıştır. Yazar göçün olumlu etkilerden bahsederek göçte yaşanan artışın işsizliği azalttığını ve kamu maliyesi üzerinde de olumsuz bir etkisi olmadığını belirtmektedir. Birinci nesil göçmenlerin finansal etkilerinin devletler açısından

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. azimkhun@gmail.com

are among the strongest economic and fiscal contributors in the U.S. population. Clemens et al. [2018] show that international migration can be considered as both opportunity and challenge. The authors demonstrate that immigration can negatively affect employment for natives with similar skills, experience, and job preferences as migrants. At the same time, it creates better employment by encouraging natives to upgrade occupations, raises labor force participation by natives, and fills labor shortages to raise productivity. The authors note that a result of international migration can be a triple win, which includes higher incomes for migrants, remittances for their families at home, knowledge and technology transfer for home countries. The benefits of host countries consist of higher incomes and employment rates, net positive fiscal effects and increased innovation. Based on the example of successful business regulation in Turkey towards refugees from Syria, the authors state that immigrants contribute to the economy as entrepreneurs, investors, and innovators.

As the main losses and challenges from international migration stem from brain drain, Clemens and Gough [2018] propose an idea of Global Skill Partnership, which is a bilateral agreement where the destination country, prior to migration, agrees to provide technology and finance to train potential migrants in their country of origin with targeted skills. The destination country receives migrants with precisely the skills they need, while the country of origin obtains additional support in the form of the training of non-migrants, which increases domestic human capital. Clemens et al. [2018] show that the German government has been a leading innovator in this area. It has built a series of partnerships with migrant origin countries, including Vietnam and Sri Lanka, to structure the migration of skilled nurses from those countries to Germany. Another innovation of global importance is the Australia Pacific Training Coalition,

daha maliyetli olduğunu belirten yazar, ikinci neslin ise Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) olduğu gibi en güçlü ekonomik ve mali katkıda bulunanlar arasında yer aldığını savunmaktadır. Clemens vd. [2018]'de yaptığı araştırma ile göçün hem bir fırsat hem de bir zorluk olduğu üzerinde durmaktadırlar. Araştırmacılar, yerli çalışanlarla benzer niteliklere sahip göçmenlerin yerli çalışanlar aleyhine olumsuz etkilerinin olduğunu, ancak daha yüksek niteliklere sahip göçmenlerin istihdam, işgücü ve piyasa açısından olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmektedirler. Bu şekilde yerel işgücünün belirli alanlardaki işçi açığının kapanmasında daha fazla rol oynayarak verimliliğin artırılmasına katkı sağladığını vurgulamaktadırlar. Buna ek olarak araştırmacılar, uluslararası göçün göçmenlerin daha fazla para kazanması, ailelerinin gelirlerinin artırılması ve kendi ülkelerindeki bilgi ve teknoloji aktarımına imkan sağlanması gibi üçlü bir kazanç da sebep olacağını altını çizmektedirler. Ev sahibi ülkelerin faydaları arasında ise daha yüksek gelir ve istihdam oranları, net pozitif mali etkiler ve artan yenilikler gösterilmektedir. Araştırmacılar, Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneğinde olduğu gibi göçmenlerin ekonomiye girişimci, yatırımcı ve yenilikçi bireyler olarak katkıda bulunduğu hususuna da ayrıca dikkat çekmektedirler.

Genel olarak bakıldığında ise göçün en büyük kayıplarından birisinin beyin göçü olduğu kuşku bulunmamaktadır. Bu hususta, Clemens ve Gough [2018] çalışmalarında ikili anlaşma formatında olan Küresel Beceri Ortaklığı tezini literatüre tanıttılar. Bu ortaklık içerisinde hedef ülke göçmenlerin geldiği ülkelere teknoloji ve finansman yardımı sağlayarak göç öncesinde göçmenlerin gerekli becerilere sahip olmasına imkan sağlamaktadır. Böylece kabul eden ülke gereksinim duyduğu becerilere sahip göçmenleri istihdam edebilme, gönderen ülkeler ise yapılan yardımlarla beşeri sermayesini artırma imkanına sahip olmaktadır. Clemens vd. [2018], Almanya'nın bu alanda lider ülkelerden birisi olduğunu, Vietnam

which is a network of five technical training centers, created in 2007 by the previously existing Australian government's agency for the delivery of foreign aid known as Australian Aid. It has trained about 12.000 people in vocational subjects like hospitality, construction, and automobile maintenance. Another important effect of migration is its influence on international trade. Genç [2014] shows that immigration increases trade. The size of the impact depends on the type of sending countries, the type of commodities, profile of immigrants, and the size of the existing migrant population. For instance, high-skilled or better-educated immigrants have a larger pro-trade impact, especially if they are employed directly in business network operations. This process is beneficial for both host and sending countries.

Due to different economic and political factors, former Soviet Union countries became a source of migration. Sagynbekova [2017] shows that up to 1 million Kyrgyz citizens work abroad, with the majority of migrants living in Russia. The Eurasian Development Bank [EDB, 2013] argues that migration from Kyrgyzstan can lead to "brain drain" and the "erosion" of its workforce. They predicted that the country may face a critical situation caused by the simultaneous reduction of the country's innovation and production potential. This would cause socio-economic problems including poverty and low return on educational expenditure. Moreover, it can result in higher migration from China and revitalization of criminal activity. Their findings show that the percentage of migrant workers returning to their homeland and their impact on the economy remain unclear.

In Kazakhstan, between 2000 and 2018, the number of emigrated and immigrated people equaled 1.05 and 0.78 million people, respectively. Emigration was high in the early 2000s and can be viewed as a continuous effect of the Soviet Union's dissolution. Russia and Germany were the major destinations for migrants from Kazakhstan,

ve Sri Lanka'nın da dahil olduğu yurtdışına göçmen gönderen pek çok ülke ile bir dizi ortaklıklar kurduğunu belirtmektedirler. Vietnam ve Sri Lanka'dan gelen göçmenlerin içerisinde deneyimli ve beklenen niteliklere sahip hemşirelerin bulunduğu ifade edilmektedir. Küresel düzeyde önemli kabul edilebilecek diğer bir yenilikçi örnek ise 2007'de Avustralya hükümetinin Avustralya Yardımı olarak bilinen dış yardım sağlama ajansı tarafından kurulan Avustralya Pasifik Eğitim Koalisyonu'dur. Beş teknik eğitim merkezinden oluşan koalisyon, şimdiye kadar inşaat ve otomobil bakımı ve konaklama sektörü gibi mesleki alanlarda yaklaşık 12,000 kişiye eğitim vermiştir. Diğer taraftan göçün, uluslararası ticareti etkilediği de bilinen bir husustur. Genç [2014] göçün ticareti artırdığını iddia etmektedir. Bu etkinin boyutu, gönderen ülkeye, emtia türlerine, göçmenlerin profiline ve mevcut göçmenlerin nüfusunun büyüklüğüne bağlı olduğu ifade edilmektedir. Örneğin, nitelikli veya daha eğitilmiş göçmenler, özellikle doğrudan iş ağı operasyonlarında istihdam edilmeleri halinde, ticaretin boyutunda daha büyük bir etkiye sahip oldukları görülmektedir. Bu süreç, hem gönderen ve hem de kabul eden ülke açısından olumlu değerlendirilebilir.

Çeşitli ekonomik ve siyasi nedenlerden ötürü, eski Sovyetler Birliği ülkeleri yurtdışına çok sayıda göçmen gönderen ülkeler haline gelmişlerdir. Sagynbekova'nın [2017]'de yaptığı araştırmada, yurtdışında yaklaşık 1 milyon Kırgız vatandaşının çalıştığı ve bunların da büyük bir kısmının Rusya'da bulunduğu bildirilmektedir. Bu hususla ilgili olarak Avrasya Kalkınma Bankası'nın [AKB, 2013] raporunda Kırgızistan'dan yaşanan söz konusu göçün, beyin göçüne ve iş gücünün erozyonuna sebebiyet verdiği üzerinde durulmuştur. Bunun bir sonucu olarak, ülkenin yenilikçilik ve üretim potansiyelinin azalarak kritik bir durum ile karşı karşıya kalılabileceği uyarısı da yapılmaktadır. Diğer taraftan söz konusu raporda göçün, yoksulluk ve düşük eğitim harcaması gibi sosyo-ekonomik sorunlara da neden olabileceğine

with their shares correspondingly equaling 76% and 17%. Belarus accounted for 2% of emigrants, while the shares of Ukraine and Uzbekistan were 1% each. The shares of people who migrated to other than Germany high-income developed countries were insignificant. However, the migrant flow to those countries started to increase since the slowdown of Kazakhstan's economy. The major sources of immigrants to Kazakhstan are post-Soviet states, China and Mongolia. Immigrants from Uzbekistan have the highest share equaling 46% for the 2000-2018 period. Russia's share equals 27%. The corresponding shares of China and Mongolia are 7% and 4%. Immigration from high-income countries is insignificant [Statistics Committee of Kazakhstan, 2020].

Recently, migrants from Kazakhstan started to travel to advanced economies in search of work. One of the most popular directions is South Korea. While the share of personal remittances in GDP of Kazakhstan is insignificant (0.3%), in Kyrgyzstan this indicator equaled 33.2% in 2018. Kyrgyzstan is in the list of countries, where migrant remittances are vital for the economy. Other Central Asian economies are also highly dependent on migrant remittances. In 2018, the shares for Tajikistan and Uzbekistan equaled 29% and 15%, respectively [World Bank, 2020]. Gibson and McKenzie [2011] show that due to migration, skilled individuals enjoy massive increases in living standards. Moreover, there is an increase in both skilled and unskilled migration, and skilled migrants are remitting back about as much as the fiscal cost of their absence. The authors argue that the benefits that a sending country receives from high-skilled labor migration include flows of income, investment, and expertise from migrants. For instance, the government of India announced that it is benefiting from its high-skilled out-migration and the resulting global Indian diaspora. However, these benefits are not common. As brain drain rates are highest from countries with small populations

de değinilmektedir. Böyle bir durumun da, Çin'den daha fazla göç alınmasına ve suç faaliyetlerinin yeniden artması ile sonuçlanabileceği yönünde görüşler ileri sürülmektedir. Çalışmanın bulguları arasında kendi ülkelerine dönen göçmen işçilerin yüzdesinin ise ekonomi üzerindeki etkilerinin belirsiz olduğu ifade edilmiştir.

2000-2018 yılları arasında Kazakistan'dan temelli olarak göç edenlerin sayısı 1,050,000 kişi iken geri dönenlerin sayısı 780,000 kişi olmuştur. Ülkeyi temelli olarak terk edenlerin sayısının 2000'lerin başında yüksek olması, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından daha önceki dönemin ve beklentilerin bir sonucudur. Kazakistan'dan göç edenlerin çoğunluğu Rusya (%76) ve Almanya'ya (%17) giderken bu ülkeleri %2 ile Beyaz Rusya ve %1 ile Ukrayna ve Özbekistan izlemektedir. Almanya dışında yüksek gelir sınırında yer alan göç için tercih edilen gelişmiş ülkelerin oranı ise oldukça düşüktür. Göçmenlerin bu ülkelere göç etme trendinin artış göstermesinde ülkede yaşanan ekonomik durgunluğun da etkili olduğu dile getirilmektedir. Kazakistan'a geri dönenler açısından ülke dağılımlarına baktığımızda, ilk sırayı eski Sovyetler Birliği ülkeleri aldığı görülmektedir. 2000-2018 yılları arasında Özbekistan'dan gelen göçmenlerin sayısı toplam göçmenlerin %46'sını oluştururken bu rakam, Rusya için %27 olmuştur. Bu sıralamada Çin'in ve Moğolistan'ın payları sırasıyla %7 ve %4 olarak gerçekleşmiştir. Gelir düzeyi yüksek olan ülkelere gelenlerin oranı ise oldukça düşüktür [Kazakistan Cumhuriyeti İstatistik Komitesi, 2020].

Son dönemlerde Kazakistan'dan gelişmiş ülkelere iş arama amacıyla göç edenlerin sayısında bir artış olduğu, bu ülkeler arasından Güney Kore'nin hayli popüler olduğu görülmektedir. 2018 yılı itibarı ile Orta Asya ülkeleri arasında işçi dövizlerinin miktar olarak, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) içerisindeki yerine bakacak olursak, bu oranın Kazakistan'da %0,3, diğer bölge ülkelerinde ise daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu yüzden diğer Orta Asya ülkelerinin göçmenlerin gönderdiği

and those experiencing political instability and poor prospects for career success, the experience of a fast growing economy such as India may have few lessons to offer to small and unstable countries like in Central Asia for which brain drain is most an issue.

Thus, international migration has both pros and cons. In order to obtain gains and minimize losses, developing countries should invest in generating and increasing human capital and creating business-friendly environment. Migrant sending countries should use remittances, knowledge and technology transfer to transform their economies and create better institutions. These countries should also use trade channels to diversify their exports. In general, the governments should consider migrants as sources of economic diversification. Otherwise, the migration process will be associated only with brain drain and related economic losses.

References

Clemens Michael and Kate Gough (2018). 10 Steps to Implementing the Global Compact for Migration through Global Skill Partnerships. Center for Global Development. Retrieved from <https://www.cgdev.org/blog/10-steps-implementing-global-compact-migration-through-global-skill-partnerships>. Accessed on 15.03.2020.

Clemens Michael, Huang Cindy, Graham Jimmy, and Kate Gough (2018). Migration is What You Make it. Seven Policy Decisions that Turned Challenges into Opportunities. Center for Global Development. Retrieved from <https://www.cgdev.org/sites/default/files/migration-what-you-make-it-seven-policy-decisions-turned-challenges-opportunities.pdf>. Accessed on 15.03.2020.

Eurasian Development Bank (2013). Labor Migration and Human Capital of Kyrgyzstan: Impact of the Customs Union. Retrieved from https://eabr.org/upload/iblock/771/edb_centre_report_13_analytical-resume_eng_1.pdf. Accessed on 16.03.2020.

Genc, Murat (2014). The Impact of Migration on Trade. IZA World of Labor 82. Retrieved from <https://wol.iza.org/uploads/articles/82/pdfs/impact-of-migration-on-trade.pdf>. Accessed on 15.03.2020.

Gibson John, and David McKenzie (2011). Eight Questions about Brain Drain. Journal of Economic Perspectives 25 (3): 107–128.

işçi dövizlerine bağımlılığı yüksek oranlarda olup ülke ekonomileri açısından da kritik öneme sahiptir. 2018 yılı verilerine göre Kırgızistan'da işçi dövizlerinin, GSY-H'nin %33,2'sine tekabül etmektedir. Bu oran, Tacikistan'da %29, Özbekistan'da ise %15 civarındadır [Dünya Bankası, 2020]. Gibson ve McKenzie'nin [2011] araştırmasına göre göç nedeniyle vasıflı ve vasıfsız işçilerin gelirlerinde büyük artışlar gözlemlenirken, vasıflı işçilerin evlerine gönderdiği işçi dövizlerinin, onların yokluğunu finanse edebilecek düzeyde olduğu belirtilmektedir. Araştırmacılara göre, göçmenleri gönderen ülkelerin yüksek vasıflı işgücü göçünden sağladığı faydaların arasında alınan işçi dövizleri, yapılan yatırımlar ile bilgi ve deneyim aktarımları yer almaktadır. Örneğin, Hindistan hükümeti, yurtdışına giden yüksek vasıflı işçi göçünden ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan küresel Hint diasporasından yararlanmakta olduklarını açıklamıştır. Ancak, beyin göçünü, düşük nüfuslu ve politik olarak istikrarsız ülkelerdeki düşük kariyer olanakları sebebiyle yaşayan Orta Asya bölgesindeki gibi ülkelerin ekonomisi hızla gelişen Hindistan örneğinden alabilecekleri dersin bulunmadığı da ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, uluslararası göçün olumlu yanlarının yanında olumsuz yönlerinin de bulunduğu bilinmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin, getirilerinden mümkün olduğunca yararlanarak ve kayıpları da azaltmak üzere beşeri sermayelerine yatırım yapmaları ve iş dostu bir ortam yaratmaları gerekmektedir. Göçmen gönderen ülkeler, alınan işçi dövizlerini, bilgi birikimini ve teknoloji transferini ekonomilerini ve kurumlarını geliştirme amacına yönelik kullanmalıdır. Bunlara ek olarak, göç veren ülkeler, yurtdışındaki vatandaşlarını ekonomilerinin çeşitlendirilmesinde bir araç olarak görmeli özellikle ihracat noktasında bunları, birer ticari bağlantı olarak değerlendirmelidir. Aksi takdirde, söz konusu süreç beyin göçüne ek olarak tek taraflı ekonomik kayıplara neden olabilir.

Kaynaklar

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

International Organization for Migration (2020). World Migration Report. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf. Accessed on 14.01.2020.

Merler, Silvia (2017). The Economic Effects of Migration. Retrieved from <https://www.bruegel.org/2017/01/the-economic-effects-of-migration/>. Accessed on 04.03.2020.

Sagynbekova, Lira (2017). International Labour Migration in the Context of the Eurasian Economic Union: Issues and Challenges of Kyrgyz Migrants in Russia. UCA IPPA Working Paper No. 39.

Statistical Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan (2020). Migration of population. Retrieved from <https://stat.gov.kz/api/getFile/?docId=ESTAT101381>. Accessed on 09.01.2020.

World Bank (2020). Personal Remittances, Received (% of GDP) - Kyrgyz Republic, Kazakhstan, Tajikistan, Uzbekistan. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=KG-KZ-TJ-UZ>. Accessed on 16.03.2020.

Avrasya Kalkınma Bankası (2013). Kırgızistan'ın İşgücü Göçü ve Beşeri Sermayesi: Gümrük Birliği'nin Etkisi. Alınan yer: https://eabr.org/upload/iblock/771/edb_centre_report_13_analytical-resume_eng_1.pdf. Erişim tarihi: 16.03.2020.

Clemens Michael ve Kate Gough (2018). Küresel Beceri Ortaklıkları Aracılığıyla Küresel Göç Sözleşmesi'ni Uygulama için 10 Adım. Alınan yer: <https://www.cgdev.org/blog/10-steps-implementing-global-compact-migration-through-global-skill-partnerships>. Erişim tarihi: 15.03.2020.

Clemens Michael, Huang Cindy, Graham Jimmy ve Kate Gough (2018). Göç Sizin Oluşturduğunuz Şeydir. Zorlukları Fırsata Çeviren Yedi Politika Kararı. Alınan yer: <https://www.cgdev.org/sites/default/files/migration-what-you-make-it-seven-policy-decisions-turned-challenges-opportunities.pdf>. Erişim tarihi: 15.03.2020.

Dünya Bankası (2020). Alınan Kişisel havaleler (GSYİH'nin %'si) - Kırgız Cumhuriyeti, Kazakistan, Tacikistan, Özbekistan. Alınan yer: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=KG-KZ-TJ-UZ>. Erişim tarihi: 16.03.2020.

Genç, Murat (2014). Göçün Ticaret Üzerindeki Etkisi. Alınan yer: <https://woliza.org/uploads/articles/82/pdfs/impact-of-migration-on-trade.pdf>. Erişim tarihi: 15.03.2020.

Gibson John ve David McKenzie (2011). Beyin Göçü ile İlgili Sekiz Soru. Ekonomik Perspektif Dergisi 25 (3): 107–128.

Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi (2020). Nüfus Göçü. Alınan yer: <https://stat.gov.kz/api/getFile/?docId=ESTAT101381>. Erişim tarihi: 09.01.2020.

Merler, Silvia (2017). Göçün Ekonomik Etkileri. Alınan yer: <https://www.bruegel.org/2017/01/the-economic-effects-of-migration/>. Erişim tarihi: 04.03.2020.

Sagynbekova, Lira (2017). Avrasya Ekonomik Birliği Bağlamında Uluslararası İşgücü Göçü: Rusya'daki Kırgız Göçmenlerin Sorunları ve Zorlukları. UCA IPPA Çalışma Kağıdı No. 39.

Uluslararası Göç Örgütü (2020). Dünya Göç Raporu. Alınan yer: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf. Erişim tarihi: 14.01.2020.

CURRENT DEVELOPMENTS AND TRENDS IN MIGRATION FLOWS TO EUROPE AVRUPA'YA GÖÇ AKINI EĞİLİMLERİNDE GÜNCEL GELİŞMELER

*Zhengizkhan Zhanaltay **

The civil war in Syria in its ninth year has forced 13 million Syrians forced to leave their homes. Among them 6 million of them relocated within the country and 5,5 million seek refuge abroad. Turkey with its open door policy has received 3,58 million Syrians up until now [UNHCR, 2020]. In addition to that 1,1 million of them reached Europe through illegal ways. At first Syrian refugees used the Turkey-Greece route and later on the Libya-Italy or Central Mediterranean route and Strait of Gibraltar to reach Spain. During this migration flow in addition to Syrians fleeing from the civil war, labor migrants and those who fled economic difficulties in their own countries were able to join the migration flow in larger numbers. While the majority of people using the Turkey-Greece route are Syrians, the vast majority of people using the Central Mediterranean route are migrants from various Asian and African countries [UNHCR, 2020]. This shows that the structure of the migration influx has changed and turned into a sustainable illegal immigrant business structure. Since the second half of 2017, the Tripoli-based Government of National Accord has been countering people-smuggling operations in the Sabratha region, the major hub for such illegal activities, which has led to an increase in the number of transits from the Strait of Gibraltar to Spain in 2018 [Lewis and Laessing, 2018].

Looking at the developments of 2019, we see that the main migration route returned back to Eastern Mediterranean route. Although the total number of people entering Europe by illegal means decreased by 13%

Dokuzuncu yılına giren Suriye'deki iç savaş nedeniyle 13 milyondan fazla Suriyeli evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bunların yaklaşık 6 milyonu ülke içerisinde güvenli bölgelere yerleşirken 5,5 milyonu da ülke dışına çıkmıştır. Türkiye uyguladığı açık kapı politikası ile şimdiye kadar 3,58 milyon Suriyeliyi kabul etmiştir [BMMYK, 2020]. Öte yandan 1,1 milyondan fazla Suriyeli'nin de kaçak yollardan Avrupa'daki çeşitli ülkelere ulaştığı tahmin edilmektedir. Avrupa'ya ulaşmaya çalışan Suriyeliler öncelikli olarak Türkiye-Yunanistan rotasını kullanmalarının ardından Libya-İtalya veya Orta Akdeniz güzergahı ile Cebelitarık boğazı üzerinden İspanya'ya geçmişlerdir. Bu değişiklikler göç akınının yapısını etkileyerek iç savaştan kaçan Suriyelilere ek olarak kendi ülkelerinde genelde ekonomik zorluklardan kaçanlar ile işçi göçmenlerin göç akınına daha fazla katılmalarına olanak sağlamıştır. Çünkü, Türkiye-Yunanistan üzerinden geçenlerin büyük bir çoğunluğunu iç savaştan kaçan Suriyeliler oluştururken, Libya-İtalya veya Orta Akdeniz güzergahını kullananların çoğunluğunu, Suriyeliler yerine Asya'dan Afrika'ya çeşitli ülkelere gelen göçmenler oluşturmaktadır [BMMYK, 2020]. Bu durum, göç akınının yapısının değişerek sürdürülebilir bir kaçak göçmen iş yapısına dönüştüğünü göstermektedir. Merkezi Tripoli hükümetinin, 2017'nin ikinci yarısından itibaren insan kaçakçılarının merkezi olan Sabratha bölgesindeki kaçakçılık operasyonlarını kontrol altına almasıyla Libya-İtalya hattındaki kaçak göçü yönü tekrar değişerek, Cebelitarık boğazından İspanya'ya

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnlt@gmail.com

to 128,536 people compared to 2018, the number of people using Greece as an entry point increased by 42% to 71,386 people compared to 2018. In terms of periods, the most activity was observed in the second half of 2019, while the most frequent entry points were the islands of Lesbos, Kos, and Samos. If we look at the countries from which irregular migrants came from, for example, in the fourth quarter of 2019, Afghanistan took first place with 28,328 people, followed by Syria with 18,520 people. In line with this information, the main reason for irregular migrants to use Greece again as an entry point is the stricter control of exit points of other routes [IOM, 2020].

Another interesting development in 2019 was the increased role of Western Balkan countries in illegal border crossings. The number of irregular migrants registered in 2019 reached 29,537 in Bosnia and Herzegovina, followed by Croatia with 19,683, Serbia with 17,611, and Slovenia with 14,300. The greatest increase in the number of registered irregular migrants compared to the 2018 figures was observed in Slovenia with 59%, followed by Serbia with 50%. Based on these figures, it is seen that irregular migrants increasingly use the Bosnia and Herzegovina-Slovenia route in their attempt to reach other European countries. In this light, we can say that a new route has started to form in the Western Balkans [IOM, 2020].

Another important recent development regarding migration flow to Europe is Turkey's decision to stop preventing illegal border crossings as of February 28, 2020. After this decision, thousands of immigrants flocked to the Pazarkule border gate and the Meric river shores [Milliyet, 2020]. At that point, there were disagreements and difficulties regarding the fulfillment of the terms of the EU-Turkey Readmission Agreement. According to the agreement, the EU was committed to providing Turkey a total of €6 billion in financial assistance to be used for humanitarian support of Syrian

geçişlerin sayısı 2018'de artmıştır [Lewis & Laessing, 2018].

2019'a geldiğimizde ise göç rotasının yeniden Doğu Akdeniz güzergahına döndüğünü görmekteyiz. Her ne kadar Avrupa'ya kaçak yollardan girenlerin toplam sayısının 2018 yılı ile karşılaştırıldığında %13 azalarak 128,536 kişiye indiği görülse de Yunanistan'ın giriş noktası olarak kullanılması sonucunda 2018'e göre %42 artış yaşanarak söz konusu sayı 71,386 kişiye ulaşmıştır. Dönemsel olarak bakıldığında, 2019'da en çok hareketlilik, yılın ikinci yarısında yaşanırken en fazla girişin yapıldığı noktalar arasında Midilli, İstanköy ve Sisam (Lesbos, Kos ve Samos) adaları yer almaktadır. Kaçak göçmenlerin geldiği ülkelere göre dağılımdaki son duruma bakacak olursak, örneğin 2019'un dördüncü çeyreğinde ilk sırayı 28,328 kişi ile Afganistan alırken, onu 18,520 kişi ile Suriye takip etmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda kaçak göçmenlerin Yunanistan'a yeniden yönelmelerinin ana nedenleri arasında diğer güzergahların çıkış noktalarının daha sıkı denetim altında olması gösterilebilir [UGÖ, 2020].

2019'da yaşanan diğer ilgi çekici bir durum ise kaçak geçişlerde Batı Balkan ülkelerinin rolünün artmış olmasıdır. 2019'da kayıt altına alınan kaçak göçmenlerin sayısı Bosna Hersek'te 29,537 kişiye ulaşırken bunu sırasıyla 19,683 kişi ile Hırvatistan, 17,611 kişi ile Sırbistan ve 14,300 kişi ile Slovenya takip etmektedir. 2018 rakamları ile karşılaştırıldığında farklı düzeylerde yükselen kayıt altına alınan kaçak göçmen sayısındaki en büyük artış %59'la Slovenya'da gerçekleşirken bunu %50 ile Sırbistan izlemektedir. Bu rakamlara dayanarak kaçak göçmenlerin, Avrupa içlerine yayılma sürecinde Bosna Hersek-Slovenya güzergahını kullandıkları görülmektedir. Bu şekilde, Batı Balkanlar'da yeni bir hattın oluşmaya başladığı söylenebilir [UGÖ, 2020].

Avrupa'ya göç akınları konusunda son zamanlardaki bir diğer önemli gelişme ise Türkiye'nin 28 Şubat 2020 itibarıyla sınırlarındaki kaçak geçişleri önlemeye yönelik kontrollerini durdurma kararı olmuştur.

refugees [MFA of Turkey, 2020]. However, only €2,7 billion of the amount promised have so far been transferred through various projects, in addition to that €4,3 billion will be sent until 2025 under the contracts to be made [Refugees Association, 2020]. From the beginning of the migration wave until 2019, Turkey spent about \$40 billion of its own resources to meet the humanitarian needs of Syrian refugees [Turkish Presidency Directorate of Communications, 2019]. In this regard, since 2016, the Turkish side has been continuously calling on the EU to fulfill its obligations, including the financial support conditions of the agreement. Similarly, the efforts regarding other issues of the agreement such as the refugee exchange process and Turkey's inclusion in the Schengen Area did not evolve as expected. As for border security, Turkey fulfilled its commitment until February 28, 2020, and managed to reduce significantly illegal crossings by increasing border controls.

Currently, with the increased crossings into Greece and Turkey's decision to stop preventing flow of irregular migrants, the number of people flocking to the border points and the course of this process have raised concerns. According to Defense Minister of Turkey Hulusi Akar, about 149,000 people passed to Greece from Turkey in March 2020 [Daily Sabah, 2020]. In the UNHCR's weekly reports on Greece, it is reported that 1,462 people were registered on March 2-April 5, 2020, 865 of whom reached Greece between March 2-8 [UNHCR, 2020]. According to the UN, at least 20,000 people were waiting at the borderline in mid-March 2020, and it is quite difficult to keep an eye on the figures due to the high mobility at the border [Politico, 2020].

It is noteworthy that the spread of coronavirus since it emerged in China at the end of December 2019 has also influenced the migration flow between Turkey and Greece. As of the end of March 2020, the number of people trying to cross into Greece decreased due to the measures taken in both

Bu açıklama sonrasında binlerce göçmen Pazarkule sınır kapısına ve Meriç nehri civarına akın etmiştir [Milliyet, 2020]. Bu noktada Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 2016'da imzalanan Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması'nın şartlarının yerine getirilmesi hususunda belirli anlaşmazlıklar ile sıkıntılarının mevcudiyeti bilinmekteydi. Anlaşmaya göre AB, Türkiye'ye Suriyelilere sağlanacak insani yardım faaliyetlerinde kullanılmak üzere toplamda 6 milyar avro finansal yardım sağlamayı taahhüt etmiştir [Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2020]. Fakat şu ana kadar söz verilen miktarın sadece 2,7 milyar avrosu çeşitli projeler üzerinden aktarılmış olup buna ek olarak 4,3 milyar avroluk bir kısmın ise yapılacak sözleşmeler kapsamında 2025'e kadar gönderileceği ifade edilmektedir [Mülteciler Derneği, 2020]. Türkiye tarafı, göç dalgasının başlangıcından bu yana Suriyeli göçmenlerin insani yardım ihtiyaçlarının karşılanması için 2019 yılına kadar kendi imkanları ile yaklaşık 40 milyar dolar harcamıştır [Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2019] Bu hususta Türkiye tarafı, AB'yi, 2016'dan beri sürekli olarak anlaşmanın finansal destek koşulları da dahil olmak üzere yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda uyarmaktadır. Zira, anlaşma kapsamındaki diğer konular arasında yer alan mülteci değişimi süreci ve Türkiye'nin Schengen sistemine dahil olması gibi bölümler hakkında da yürütülen çalışmaların istenildiği gibi gitmediği bilinmektedir. Sınır güvenliği konusunda ise Türkiye kendi üzerine düşen sorumluluğu 28 Şubat 2020'ye kadar yerine getirerek sınır kontrollerinin artırılması ile kaçak geçişleri büyük oranda azaltmayı başarmıştı.

Halihazırda Yunanistan'a geçişlerin arttığı bir dönemde bir de Türkiye'nin kaçak geçişleri önlemeyi durdurması ile, sınır noktalarına akın edenlerin sayısı ve bu sürecin gidişatı merak edilmekteydi. Bu konuda çeşitli kurumlar tarafından yapılan açıklamalara bakacak olursak; Türkiye tarafından Savunma Bakanı Hulusi Akar'a göre Mart ayı içerisinde Türkiye'den Yu-

countries to prevent the spread of the disease. It remains to be seen how this issue will develop after the coronavirus outbreak is over.

In summary, at the beginning of 2020, there was an increasing trend in the number of people trying to reach Europe illegally, and the reasons for this may be the revival of Greece as an entry point. The constant control on the Libya-Italy route and the difficulties related to the use of the Strait of Gibraltar contribute to turning Greece into the main migration route again. Nevertheless, the Bosnia and Herzegovina-Slovenia route formed in the Balkans should also be closely monitored throughout the year. The coronavirus pandemic halting life in almost all parts of the world will continue to be a significant issue on the agenda. Moreover, the pandemic is likely to shape the migration flow between Turkey and Greece, as well as the EU-Turkey negotiations on this matter.

References

Daily Sabah (2020). According to the Announcement of the Ministry of Defense Approximately 149.000 People have Crossed the Turkish Borders and Entered Greece. Retrieved from <https://www.dailysabah.com/politics/nearly-149000-migrants-crossed-turkish-border-to-enter-greece-defense-minister-says/news>. Accessed on 10.04.2020.

International Organization for Migration (2020). Regional Periodic Report. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/spain/iom-quarterly-regional-report-europe-displacement-tracking-matrix-dtm-october-december>. Accessed on 10.04.2020.

Lewis Aidan, and Ulf Laessing (2018). Migration Waves are Slowed Down towards Smuggling Bases in Libya. Retrieved from <https://af.reuters.com/article/africaTech/idAFL8N1XX5R3>. Accessed on 09.04.2020.

Milliyet (2020). Special Forces have Prevented Greece on Forceful Retread Attempts for Refugees. Retrieved from <https://www.milliyet.com.tr/galeri/yunanistanin-zorla-geri-itmelerine-ozel-harekat-polisleri-set-oldu-6168107/1>. Accessed on 10.04.2020.

Ministry of Foreign Affairs of Turkey (2020). Questions and Answers Regarding Turkey-EU Memorandum Resulting 18 March. Retrieved from http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa. Accessed on 09.04.2020.

Yunanistan'a yaklaşık 149 bin kişi geçmiştir [Daily Sabah, 2020]. BMMYK'nin haftalık Yunanistan ile ilgili yayınladığı raporlarda ise 2 Mart ve 5 Nisan 2020 tarihlerinde 1,462 kişinin kayıt altına alındığı ve bunların 865'inin ise 2-8 Mart arasında Yunanistan'a ulaştığı bildirilmektedir [BMMYK, 2020]. BM'ye göre ise Mart ortasında sınır hattında en az 20,000 kişinin beklediği ifade edilerek sınırdaki hareketliliğin oldukça fazla olması nedeniyle rakamların takip edilmesinin oldukça güç olduğu ifade edilmiştir [Politico, 2020].

Tüm bu hareketlilik içerisinde, ilk olarak 2019'un Aralık ayının sonunda Çin'de görülen korona virüsün Şubat 2020'den itibaren tüm dünyaya yayılması, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan göç akını da etkilemiştir. Mart sonu itibarıyla her iki ülkede hastalığın yayılmasını önleme amaçlı alınan tedbirler nedeniyle Yunanistan'a geçmeye çalışanların sayısında azalması ve bunun sonucunda göç akınında da bir yavaşlama yaşanmıştır. Bu konudaki gelişmelerin gidişatını, korona virüs salgınından sonra izleyip göreceğiz.

Özetle, 2020'nin başında Avrupa'ya yasa dışı yollardan ulaşmaya çalışanların sayısında bir artış eğilimi görülmekte olup bunun nedenleri arasında Yunanistan'ın giriş noktası olarak tekrar canlanmaya başlaması gösterilebilir. Libya-İtalya rotasındaki kontrollerin devamı ve Cebe-litarık boğazının da kullanımında belirgin bir artış beklenmemesi, ana güzergahın tekrar Yunanistan olacağını işaret etmektedir. Bununla birlikte, Balkanlar'da oluşmakta olan Bosna Hersek-Slovenya hattının da yıl içerisinde yakında takip edilmesi gerekmektedir. Korona virüs salgınının neredeyse tüm dünyada hayatı durdurma noktasına getirerek gündemin önemli bir maddesi olma konumunu devam ettireceği beklenmektedir. Bu noktada Türkiye ve Yunanistan arasındaki göç akını ile AB-Türkiye arasındaki görüşmelerin de salgının gidişatına göre şekilleneceği söylenebilir.

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
**BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER**

Politico (2020). Even Bullets Cannot Scare the Refugees in Turkish-Greek Border. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/bullets-dont-deter-migrants-at-turkish-greek-border/>. Accessed on 10.04.2020.

Refugees Association (2020). The Money Spent by European Union for Syrian Refugees. Retrieved from <https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/>. Accessed on 09.04.2020.

Turkish Presidency Directorate of Communications (2019). President Erdogan: " When Others are Waiting Turkey has Taken Necessary Steps". Retrieved from <https://www.iletisim.gov.tr/haberler/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-baskalari-harekete-gecmezken-turkiye-adim-atiyor>. Accessed on 10.04.2020.

United Nations High Commissioner for Refugees (2020). Situation in Syria and Situation of Regional Refugees. Retrieved from <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>. Accessed on 09.04.2020.

United Nations High Commissioner for Refugees (2020). Death and Losses in Europe. Retrieved from <https://data2.unhcr.org/en/dataviz/95>. Accessed on 10.04.2020.

United Nations High Commissioner for Refugees (2020). Operation Portal. Retrieved from <https://data2.unhcr.org/en/documents>. Accessed on 10.04.2020.

Kaynaklar

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2020). Suriye'deki Durum ve Bölgesel Mültecilerin Durumları. Alınan yer: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>. Erişim tarihi: 09.04.2020.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2020). Avrupa'da Ölü ve Kayıplar. Alınan yer: <https://data2.unhcr.org/en/dataviz/95>. Erişim tarihi: 10.04.2020.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2020). Operasyon Portalı. Alınan yer: <https://data2.unhcr.org/en/documents>. Erişim tarihi: 10.04.2020.

Daily Sabah (2020). Savunma Bakanı'nın Açıklamasına göre Yaklaşık 149,000 Kişi Türkiye'nin Sınırlarını Aşarak Yunanistan'a Girdi. Alınan yer: <https://www.dailysabah.com/politics/nearly-149000-migrants-crossed-turkish-border-to-enter-greece-defense-minister-says/news>. Erişim tarihi: 10.04.2020.

Lewis Aidan, Laessing Ulf (2018). Libya'nın Kaçakçılık Merkezinde Göç Akını Yavaşladı. Alınan yer: <https://af.reuters.com/article/africaTech/idAFL-8N1XX5R3>. Erişim tarihi: 09.04.2020.

Milliyet (2020). Yunanistan'ın Zorla Geri İtmelerine Özel Harekat Polisleri Set Oldu. Alınan yer: <https://www.milliyet.com.tr/galeri/yunanistanin-zorla-geri-itmelerine-ozel-harekat-polisleri-set-oldu-6168107/1>. Erişim tarihi: 10.04.2020.

Mülteciler Derneği (2020). Avrupa Birliği'nin Suriyeliler İçin Türkiye'ye Ödediği Para. Alınan yer: <https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/>. Erişim tarihi: 09.04.2020.

Politico (2020). Türk-Yunan Sınırdaki Göçmenleri Kurşunlar bile Korkutamamakta. Alınan yer: <https://www.politico.eu/article/bullets-dont-deter-migrants-at-turkish-greek-border/>. Erişim tarihi: 10.04.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2019). Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Başkalanı Harekete Geçmezken Türkiye Adım Atıyor". Alınan yer: <https://www.iletisim.gov.tr/haberler/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-baskalari-harekete-gecmezken-turkiye-adim-atiyor>. Erişim tarihi: 10.04.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020). Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar. Alınan yer: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart-ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa>. Erişim tarihi: 09.04.2020.

Uluslararası Göç Örgütü (2020). Bölgesel Dönemsel Rapor. Alınan yer: <https://reliefweb.int/report/spain/iom-quarterly-regional-report-europe-displacement-tracking-matrix-dtm-october-december>. Erişim tarihi: 10.04.2020.

A NEW FRONTIER IN SOCIAL REMITTANCE TRANSFERS: INFORMATION AND KNOWLEDGE TRANSFERS GÖÇMEN İŞÇİ TRANSFERLERİNDE YENİ BİR ALAN: BİLGİ VE TECRÜBE AKTARIMLARI

*Zhengizkhan Zhanaltay **

Migration is one of the ancient phenomena in the history of humanity that has lasted for thousands of years. In the 21st century, with the rapid development in the technological and infrastructural system of the transportation sector, the migration process has become easier and faster. In 2020, there are 272 million people around the world working or residing outside their home country, mainly for economic reasons [International Organization for Migration, 2020]. In the literature of migration, studies mainly focused on the decision making process of migrants, choice of the destination country and the socio-economic integration process of migrants to their host country. However, migrants' ties to their home country and potential results of these relations are often neglected. Even when the attention is paid to migrants' interaction with their home country, experts in this area often focus on the economic side of the issue, which has become quite famous in the recent decade.

This is due to global remittance transfers having reached an enormous amount of \$716 billion annually in 2019, which is three times larger than whole foreign aid provided by every donor country in the world [World Bank, 2020]. The increase in the magnitude of the migration flow in recent decades started to divert the attention of experts to conduct research on the benefits of the economic remittances for the economy of the home countries. Therefore, many analyses have investigated the effects of this additional income to the lives of the migrants' families at the micro level and to

Göç, insanlık tarihinde binlerce yıldır devam eden en eski olgulardan biridir. 21. yüzyılda ulaşım sektörünün teknolojik kapasitesi ile altyapısının hızlı gelişimiyle birlikte göç, çok daha kolay ve hızlı bir süreç haline gelmiştir. 2020 yılı itibarıyla dünya çapında 272 milyon insan, esas olarak ekonomik nedenlerden dolayı kendi ülkeleri dışında çalışmakta veya ikamet etmektedir [Uluslararası Göç Örgütü, 2020]. Göç literatüründe çalışmalar, ağırlıklı olarak göçmenlerin karar verme sürecine, hedef ülke seçimine ve göçmenlerin ev sahibi ülkeye sosyo-ekonomik entegrasyon sürecine odaklanmaktadır. Ancak bu durum, göçmenlerin kendi ülkeleriyle bağlarının ve bu ilişkilerin olası sonuçlarının genellikle ihmal edildiği çok daha fazla bileşeni içermektedir. Göçmenlerin kendi ülkeleriyle ilişkileri konusuna dikkat edilse bile, bu alanda çalışan uzmanlar son on yıllarda daha ziyade konunun popüler boyutu olan ekonomik tarafına odaklanmaktadır.

Bunun nedeni, küresel işçi döviz transferlerinin 2019'da yıllık 716 milyar dolara ulaşmış olmasıdır. Hemen belirtmeliyiz ki, bu miktar dünya çapında tüm donör ülkelerin sağladığı insani yardımlarından üç kat daha fazladır [World Bank, 2020]. Son yıllarda göç akışındaki artış, uzmanların dikkatini ekonomik işçi dövizlerinin, gönderen ülke ekonomisine sağlayacağı faydalar konusunda araştırma yapmaya yönlendirmektedir. Bu nedenle, bu ek gelirin mikro düzeyde göçmen ailelerinin yaşamlarına, makro düzeyde ise ülkenin ekonomik büyüme hızına etkilerini araştıran birçok analiz yapılmaktadır. Eko-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnlt@gmail.com

the economic growth rate of the country at the macro level. Economists pay attention to the well-being of migrants, whereas anthropologists study how remittance transfers change the social status of the migrants and their family relations.

Within remittance transfer research, few of them touch upon the intangible factors such as transfer of ideas, values and beliefs of migrants to their friends, families and in a general, home society, which is called social remittances, a term coined by Peggy Levitt [Levitt, 2001]. Alongside the monetary transfers, migrants remit ideas, values and norms that they are exposed to in their host society. Thus, migrants do not send money back home with purely economic concerns. They also embed social meanings in them in order to cause a change in the lives of their families and friends towards better living conditions [Carling, 2014].

Considering the remittances as an outcome of the migration, analyzing the social remittances has its own difficulties. This is due to the fact that analysis of social interactions usually requires a complex approach in order to understand the general trend of these social acts. In economic remittances, calculations of transferred earnings allow us to see the practical results of these contributions. However, the same cannot be said for the social remittances. Social remittances are intangible deliveries that need to be framed under a certain scope to define what could be considered a social remittance.

For instance, Karolak [2016] states that if social remittances were not transferred to the home society, it could not be counted as one. Though his opinion has a logical standpoint, it neglects the potential of social remittances. Another more detailed attempt was made by Carling [2014], where he tried to define social remittances as socio-cultural scripts and created 12 different scripts to identify these transfers. In his definition, he explains the social remittances as "structures of expectations for specific types of situations which facilitate social in-

nomistler, göçmenlerin refahına odaklanırken, antropologlar işçi dövizlerinin göçmenlerin sosyal statüsünü ve aile ilişkilerini nasıl değiştirdiğini incelemektedir.

İşçi döviz transferi araştırmalarının çok azı, göçmenlerin arkadaşlarına ve ailelerine fikirler, değerler ve inançlar gibi soyut kavramların aktarımı konusuna değinmektedir. Burada bahsi geçen hususu ilk olarak Peggy Levitt sosyal havale terimi olarak kullanmayı önermiştir [Levitt, 2001]. Göçmenler, parasal transferlerin yanı sıra, ev sahibi ülkede edindiği fikirleri, değerleri ve normları da aktarırlar. Bu nedenle, göçmenlerin tamamen ekonomik kaygılarla evlerine sadece para göndermedikleri, bu transferlere sosyal anlamlar katarak aynı zamanda ailelerinin ve arkadaşlarının daha iyi yaşam koşullarına sahip olmaları adına bu aktarımları gerçekleştirmekte oldukları ifade edilebilir [Carling, 2014].

Havaleleri göçün bir sonucu olarak düşünürsek, sosyal havaleleri analiz etmenin kendine göre zorlukları bulunduğunu belirtmek gerekir. Bunun nedeni, sosyal etkileşimlerin genel eğilimlerinin analizinin yapılmasında kapsamlı bir yaklaşım gerektirmesidir. Ekonomik transferlerin katkılarının kolaylıkla hesaplanabiliyor olmasına karşın sosyal havalelerde bu durumun daha zor olduğu görülmektedir. Bu noktada sosyal havalelerin soyut bir süreç olması nedeniyle neyin sosyal havale olarak kabul edilebileceğinin tanımlanması ve belirli bir kapsam altında çerçeveye oturtulması gerekmektedir.

Örneğin Karolak [2016], sosyal havalelerin -anavatana aktarılmadığı takdirde- bu kapsam altında değerlendirilemeyeceğini ifade etmektedir. Bu görüş mantıklı bir bakış açısına sahip olmakla beraber sosyal havalelerin potansiyelini göz ardı etmektedir. Daha ayrıntılı bir başka girişim de, sosyal havalelerin sosyo-kültürel senaryolar olarak tanımlanmaya çalışıldığı ve bu transferleri tanımlamak için 12 farklı senaryo oluşturan Carling'den [2014] gelmektedir. Carling, tanımında, sosyal havaleleri "sosyal etkileşimi oluşturan belirli durum tipleri için beklenti ya-

teraction". Levitt [2005] indicates that social remittances are often transferred directly to the recipient, where the receiver trusts the sender due to their social connections and the recipient could point out how they decided to change their way of thinking on a particular situation. Social remittances, in other words "idea investments," follow the same logical path as monetary investments but since they are intangible features that come with no cost, and losing them or not using them does not hurt anybody, they don't receive significant attention.

Idea investments should be considered as an asset that has a potential for institutional change that could develop where it has been largely stocked. Migrants around the world have different priorities when it comes to what ideas they are remitting. For instance, Ukrainians are more prone to remit political values, while Indians focus on skills that have an economic outcome such as technical and entrepreneurial skills [Isaakyan & Triandafyllidou, 2017].

In the case of Central Asia, we could say that the migrants are more interested in improving their living standards. The majority of the labor migrants abroad search for jobs that pay salaries higher than the local ones. In other words, one of the main reasons for job hunting abroad is driven by their aim to improve their living standards by earning more income. In order to achieve their goals, many decide to migrate abroad, mainly to Russia due to the visa-free regime, common Russian language and higher salaries. During their time spent abroad, they build financial capital and obtain necessary skills to start a new business at home or find a job with a decent salary, using skills learned abroad. In their pursuit, some achieve their goals, while some fail to do so due to different factors they encounter in their lives. It is important that their gathered knowledge needs to match their expected business plans or occupation. For instance, a farmworker who learns how to use a drip irrigation system can more easily transfer

paları" olarak açıklamaktadır. Bu noktada Levitt [2005], sosyal havalelerin genellikle alıcı kişiye direkt olarak aralarındaki sosyal bağlar nedeniyle güven duyduğu bir kişi tarafından gönderilmekte olduğunu ifade ederek, alıcının da belirli durumlar için düşünce yapısındaki değişikliğin kaynağını belirtebildiği durumlara sosyal havale aktarımı denilebileceğini öne sürer. Sosyal havaleler, yani "fikir yatırımları" parasal yatırımlarla aynı mantıksal yolu izler, ancak maddi olmayan bir niteliğe sahip olduklarından ve onları kaybetmek ya da kullanmamak kimseye zarar vermediğinden çok fazla ilgi görmez.

Fikir yatırımları, büyük ölçüde aktarıldıkları yerlerde kurumsal değişikliklere yol açabilecek potansiyele sahip varlıklar olarak değerlendirilebilir. Bu noktada, dünyanın dört bir yanındaki göçmenlerin, ne tür fikirleri aktardıkları konusunda, göçmenlerin kökenine göre farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, Ukraynalılar, politik değerleri transfer etme eğilimindeyken, Hintliler, ekonomik getirisi olan teknik ve girişimcilik becerilerinin aktarımına odaklanmaktadır [Isaakyan & Triandafyllidou, 2017].

Orta Asya örneğinde, göçmen işçilerin yaşam standartlarını iyileştirmekle daha çok ilgilendiklerini, zira göçmen işçilerin yurt dışında çoğunlukla yerel düzeyde daha yüksek maaşlı işleri aradığını söyleyebiliriz. Başka bir deyişle, Orta Asya kökenli göçmen işçilerin yurt dışında iş aramalarının temel nedenlerinden biri, daha fazla gelir elde ederek yaşam standartlarını iyileştirme hedefleriyle ilişkilidir. Vizesiz rejim, ortak iletişim dili olan Rusça'nın kullanılması ve yüksek maaşlar nedeniyle Orta Asya'lı göçmen işçiler, genellikle Rusya'yı tercih etmektedir. Yurt dışında geçirdikleri süre boyunca anavatanlarında yeni bir iş kurmak için finansal sermaye ve gerekli beceriler kazanmak adına ya da makul maaşlı bir işe girebilmek için kendilerine avantaj sağlayacak becerileri edinmeye çalışırlar. Bu arayışlarında bazıları hedeflerine ulaşırken, bazıları hayatlarında karşılaştıkları farklı hadiselerden dolayı istediklerine ulaşamazlar. Bu

this experience to his hometown than a worker in the automobile industry, because the former requires a less technologically equipped workspace than the latter.

To sum up, there is considerable social capital potential waiting to be harnessed and channeled to the home countries. The main sectors like trade and construction could benefit from the experiences of labor migrants. Recently, working abroad in a circular migration system has become difficult due to the COVID-19 pandemic. Central Asian countries could attract the attention of their skilled and highly skilled migrant workers with certain economic incentives. Encouragement of entrepreneurial activity at home and introduction of new support programs could influence the decisions of many migrant workers to set their economic roots in their own countries, which would positively affect these sectors.

References

Carling, Jorgen (2014). Scripting Remittances: Making Sense of Money Transfers in Transnational Relationships. *International Migration Review* 48 (1): 218-262.

Isaakyan Irina and Triandafyllidou Anna (2017). "Sending So Much More Than Money": Social Remittances, Transnational Mobility and the Re-positioning of the Migrant. Retrieved from <http://diana-n.iue.it:8080/bitstream/handle/1814/46127/SocialRemittancesPP2016.pdf?sequence=2>. Accessed on 04.12.2020.

International Organization for Migration (2020). World Migration Report 2020: Chapter 2 Migration and Migrants: A Global Overview. Retrieved from <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-chapter-2#:~:text=Current%20estimates%20are%20that%20there,%25%20of%20the%20world's%20population>. Accessed on 20.11.2020.

Karolak, Mateusz (2016). From Potential to Actual Social Remittances? Exploring How Polish Return Migrants Cope with Difficult Employment Conditions. *Central and Eastern European Migration Review* 5 (2): 21-39.

Levitt, Peggy (2005). Social Remittances: Culture as a Development Tool. Retrieved from <https://publications.iadb.org/en/publication/social-remittances-culture-development-tool>. Accessed on 24.07.2020.

Levitt, Peggy (2001). *The Transnational Villagers*. University of California Press, 2001.

noktada, topladıkları bilgilerin beklenen iş planlarına veya mesleklerine uygun olması oldukça önemlidir. Örneğin, damla sulama sistemini kullanmayı öğrenen bir çiftlik işçisi, bu deneyimi memleketinde, otomobil endüstrisinde tecrübe sahibi bir işçinin bilgisini aktarabileceğinden çok daha kolay bir şekilde aktarabilir. Çünkü ilki, ikincisinden teknolojik olarak daha az nitelikli bir çalışma alanı gerektirmektedir.

Özetlemek gerekirse, Orta Asya örneğinde anavatanına yönlendirilmeyi ve transfer edilmeyi bekleyen önemli ölçüde sosyal sermaye potansiyeli bulunmaktadır. Bu konuda özellikle ticaret ve inşaat gibi sektörler göçmen işçilerin deneyimlerinden yararlanabilir. COVID-19 salgını nedeniyle yurt dışında döngüsel göç modeli ile çalışmanın oldukça zorlaştığı bir dönemde Orta Asya ülkeleri, belirli ekonomik teşviklerle vasıflı ve yüksek vasıflı göçmen işçilerin ilgisini çekebilir. Anavatanında girişimcilik faaliyetinin teşvik edilmesi ve yeni destek programlarının uygulamaya konulmasının, birçok göçmen işçinin ekonomik faaliyetlerini, en azından bir süreliğine, kendi ülkelerinde yürütme kararı almalarında etkili olması sayesinde çeşitli sektörlerde olumlu yansımaları gözlemlenebilir.

Kaynaklar

Carling, Jorgen (2014). Göçmen İşçi Havaleleri Senaryoları: Ulusötesi İlişkilerde Para Transferlerini Anlamlandırma. *International Migration Review* Cilt. 48, sayı 1, s. 218-262.

Dünya Bankası (2020). Göç ve Göçmen İşçi Havaleleri. Alınan yer: <https://www.worldbank.org/en/topic/labormarkets/brief/migration-and-remittances>. Erişim tarihi: 20.11.2020.

Isaakyan Irina and Triandafyllidou Anna (2017). "Paradan Çok daha Fazlasının Gönderimi": Göçmen İşçi Havaleleri, Ulusötesi Hareketlilik ve Göçün Yeniden Konumlandırılması. Alınan yer: <http://diana-n.iue.it:8080/bitstream/handle/1814/46127/SocialRemittancesPP2016.pdf?sequence=2>. Erişim tarihi: 04.12.2020.

Karolak, Mateusz (2016). Potansiyelden Gerçek Göçmen İşçi Havalelerine? Geri Dönen Polonyalı Göçmenlerin Zor İstihdam Koşulları İle Nasıl Başa Çıktığını Keşfetmek. *Central and Eastern European Migration Review* Cilt. 5, sayı 2, s. 21-39.

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

World Bank (2020). Migration and Remittances. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/labormarkets/brief/migration-and-remittances>. Accessed on 20.11.2020.

Levitt, Peggy (2005). Göçmen İşçi Havaleleri: Kültürel Gelişim Aracı. Alınan yer: <https://publications.iadb.org/en/publication/social-remittances-culture-development-tool>. Erişim tarihi: 24.07.2020.

Levitt, Peggy (2001). Ulusötesi Köylüler. Kaliforniya Üniversitesi Basımevi, 2001.

Uluslararası Göç Örgütü (2020). Dünya Göç Raporu 2020: Bölüm 2 Göç ve Göçmenler: Küresel Bir Bakış. Alınan yer: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-chapter-2#:~:text=Current%20estimates%20are%20that%20there,%25%20of%20the%20world's%20population>. Erişim tarihi: 20.11.2020.

**COOPERATION IN SECURITY AND
FOREIGN POLICY ISSUES**

GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKA ALANLARINDA İŞ BİRLİĞİ

A CONCEPTUAL DISCUSSION ON “DESCENDANT” AND “RELATIVE COMMUNITIES” IN TURKISH FOREIGN POLICY TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA “SOYDAŞLAR” VE “AKRABA TOPLULUKLAR” ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR TARTIŞMA

*Suat Beylur **

Turkey, with historical roots dating back to Asia's vast steppe, is the successor of the Ottoman Empire extended across the Balkans, Middle East, and Africa. Today, Turkey remains associated in the context of cultural and social relations and citizenship bonds with almost all nations and communities that were part of the Ottoman Empire or had ties with them. Although this relationship was interrupted from time to time, as in the Cold War period, it never completely broke off and disappeared. After the end of the Cold War, Turkey had the opportunity to re-embrace with its “descendant and relatives” in Central Asia, the Caucasus, and the Balkans. This study will examine within the framework of theoretical and practical application, the concepts of “descendant” (soydaş) and “related community” (akraba topluluk) shaped by periodical references in the historical process and frequently used in the discourse level, in Turkish foreign policy.

The perceptions and meanings of the words “descendant” and “relatives” in doctrine and practice are quite different from each other. The word “descendant” is defined as “individuals that share a common ancestry” [TDK, 2020a], while “relative” is “the name given to individuals who come from the same blood or believe they have come from, and who have been given blood union with some practices and blessings” [TDK, 2020b].

In terms of sociology and anthropology, the words “descendants” and “relative communities” are directly related to the concepts of race, ethnicity, and culture. While race refers to physical and biolog-

Türkiye, kökleri Asya'nın engin bozkırlarına uzanan ve tarihi süreç içerisinde Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika olmak üzere dünyanın geniş bir coğrafyasına yayılan Osmanlı İmparatorluğu'nun varisidir. Bu cihetle Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun bünyesinde barındırdığı ve temasta olduğu hemen hemen bütün millet ve topluluklarla bugün de vatandaşlık bağı yahut kültürel ve sosyal ilişkiler bağlamında ilişkili olma halini devam ettirmektedir. Bu ilişki, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi zaman zaman kesintiye uğramış olsa da hiçbir zaman tümüyle kopmamış ve kaybolmamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, Türkiye, Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar'daki “soydaş ve akrabaları” ile yeniden kucaklaşma fırsatı yakalamıştır. Bu çalışmada, tarihsel süreç içerisinde dönemsel referanslarla şekillenen ve Türk dış politikasında özellikle, söylem boyutunda sıkça kullanılan “soydaşlar” ve “akraba topluluklar” kavramları teorik ve pratik uygulamalar çerçevesinde irdelenecektir.

Soydaş ve akraba sözcüklerinin doktrin ve uygulamalarda görülen zihinsel algı ve anlamları birbirlerinden oldukça farklılık arz etmektedir. Sözcük anlamı olarak soydaş, “soyları bir olan bireylerden her biri” [TDK, 2020a] olarak tanımlanırken akraba, “aynı kandan gelen ya da geldiklerine inanan bireylerle, birtakım uygulama ve kutlamalarla aralarında kan birliği sağlanan bireylere verilen ad” [TDK, 2020b] şeklinde tanımlanmaktadır.

Sosyoloji ve antropoloji bilimleri açısından bakıldığında zaman soydaş ve akraba sözcüklerinin ırk, etnisite ve kültür kavramları ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. suatbeylur@gmail.com

ical differences, ethnicity mostly refers to culture and identity. In this regard, descendant can be said to be a socially and culturally elaborated phenomenon of ethnicity [Fenton, 2001]. More specifically, the effect of ethnicity, which appears in the form of permanent identity and commitment, refers to kinship ties. However, this definition is also highly controversial. In other words, it may not always be possible to talk about a one-to-one relationship between ethnicity and kinship or to establish a direct connection between race, ethnicity, and descent [Fenton, 2001]. Similarly, ethnic group and language are not necessarily directly related to each other, as it should not be overlooked that cultures of languages also have their own spaces at the universal level. French speaking countries and communities (la francophonie), the Commonwealth of Nations, or Spanish-speaking countries and communities may be cited as examples.

Turkic-speaking countries and communities spread across a wide geographical area are one of these cultural areas. Unlike the above mentioned unions and communities, the Turkic-speaking countries and communities have racial and ethnic similarities, apart from the shared history and culture. In other words, the Turkic-speaking countries and communities are ethnic groups of Turkic origin. However, Spanish-speaking Mexicans are not Spanish, and French speaking Algerians are not French.

It does not seem possible to make a single definition that is valid for the concepts of descendant and relative, which contain quite abstract and relative meanings and images. When viewed in terms of legislation, there is no definition and clarity regarding the concepts of descendant and relative community in Turkish law. However, the term "Turkic descent", which was used in the legal documents of the previous period, began to be used with a single concept as "descendant and relative", especially after the 2000s. However, the term "Turkic descent" is mostly used regarding descendant and relative commu-

Bu kavramlardan ırk fiziksel ve biyolojik farklılıklara atıf yaparken, etnisite daha çok kültür ve kimliğe atıf yapmaktadır. Bu bağlamda soyun, etnisitenin sosyal temelli kültürel olarak özenle işlenmiş ve sosyal bir zeminde kurulmuş bir olgusu olduğu söylenebilir [Fenton, 2001]. Daha öz olarak ifade etmek gerekirse, etnisitenin derinden hissedilen kalıcı kimlik ve bağlılık şeklinde ortaya çıkan etkisi akrabalık bağlarına göndermede bulunur. Buna rağmen bu tanımlama da oldukça tartışmaya açıktır. Yani etnisite ile akrabalık arasında birebir bir ilişkiden bahsetmek ya da "ırk", "etnisite" ve "soy" arasında her zaman doğrudan bir bağlantı kurmak mümkün olmayabilir. [Fenton, 2001] Benzer şekilde, bir etnik grupla bir dil arasında da zorunlu ve doğrudan bir ilişki kurmak söz konusu olamaz. Zira dil kültürlerinin de evrensel bir alanı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Fransızca konuşan ülke ve topluluklar (la francophonie), İngiliz Milletler Topluluğu (The Commonwealth of Nations) ya da İspanyolca konuşan ülke ve topluluklar bu çerçevede örnek olarak gösterilebilir.

Çok geniş bir coğrafyaya yayılan Türk dili konuşan ülke ve topluluklar da bu dil kültür alanlarından birisidir. Türk dili konuşan ülke ve topluluklar için yukarıdaki sayılan birlik ve topluluklardan farklı olarak tarihi ve kültürel aidiyete ek olarak ırki ve etnik bir yakınlıktan da bahsedilebilir. Yani Türk dili konuşan ülke ve topluluklara bakıldığı zaman bunların etnik olarak Türk kökenli oldukları bilinmektedir. Ancak İspanyolca konuşan Meksikalılar, İspanyol olmadığı gibi Fransızca konuşan Cezayirli de, Fransız değildir.

Oldukça soyut ve göreceli anlam ve imajları barındıran soydaş ve akraba kavramları için geçerli tek bir tanım yapmak mümkün görünmemektedir. Türkiye açısından bakıldığı zaman, Türk hukukunda da soydaş ve akraba kavramlarına ait bir tanımlama ve açıklık bulunmamaktadır. Bununla birlikte geçmiş dönem hukuki belgelerde kullanılan "Türk Soylu"¹ ifadesinin daha sonra,

1 Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İşyerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin 2527 Sayılı Kanunda "Türk Soylu", 5543 Sayılı İskân

nities living in Turkey. Another point to be mentioned here is that countries, which are described as "descendant or relative" as a nation, are defined as "brother" countries at the state level rather than "descendant or relative" [Ministry of Foreign Affairs of Turkey, 2020]. Conceptually it can be seen that there are different uses of these words in doctrine and practice.

According to folklorist Yasar Kalafat, in the context of the Caucasus, there are two main communities that Turkey is closely associated with: descendants and relatives. While descendants refer to the Turkic-origin communities, such as the Kumyk, Nogai, Karachai, Karapapak, related communities refer to Ossets, Circassians, Chechens and Abkhazians. The communities mentioned in the second group have adopted the Turkic culture regardless of whether they live in Anatolia or the Caucasus even though they are not ethnically Turkic and built this common culture together with the Turks. Therefore, there is no difference between a Chechen and a Karapapak in terms of cultural identity in this common civilization space [Kalafat, 2020].

There is no definition of these concepts in the laws of the Turkish International Cooperation and Development Agency (TİKA) and the Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB) that carry out activities for the "descendants and related communities". Nevertheless, the phrase "countries with common historical, geographical, social and cultural ties" [Official Gazette, 2020a] has been widely used in the law of TİKA for the concepts of descendant and related communities [Official Gazette, 2020b]. Even though the phrase "descendant and related communities" has been used for this group of people in the law on the establishment of YTB, the concept of "brother communities" [YTB, 2020] began to be used in discourse. It is seen that the Ministry of Foreign Affairs, which sets the general framework of Turkey's foreign policy, prefers the expression "countries and communities with a common language, history and cultural ties" that covers both concepts [Ministry of Foreign Affairs

özellikle 2000'li yıllardan sonra "soydaş ve akraba" olarak tek bir kavramla kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Bununla birlikte "Türk Soyulu" kullanımının daha çok Türkiye içinde yaşayan soydaş ve akrabalara matuf olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Burada değinilmesi gereken bir diğer husus ise millet olarak "soydaş-akraba" olarak nitelendirilen ülkelerin devlet bazında "soydaş-akraba" devlet değil de "kardeş" ülke olarak tanımlanmasıdır [Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2020]. Kavramsal olarak doktrinde farklı, pratikte farklı kullanımların yaygın olarak kullanıldığını görmek mümkündür.

Halk bilimci Yaşar Kalafat'a göre, Kafkasya bağlamında, Türkiye'nin yakın ilişkili olduğu iki topluluk vardır; soydaşlar ve akrabalar. Soydaşlar, Kumuk, Nogay, Karaçay, Karapapak vb. etnik köken olarak Türk kabul edilen toplulukları ifade ederken, akraba topluluklar nitelemesi, Oset, Çerkes, Çeçen ve Abaza gibi halkları kapsamaktadır. İkinci grupta sayılan bu topluluklar, etnik olarak Türk kökenli olmamalarına rağmen Anadolu ya da Kafkasya da yaşıyor olmalarının da bir önemi olmaksızın Türk kültürünü benimsemiş ve bu ortak kültürü Türklerle birlikte inşa etmişlerdir. Bundan dolayıdır ki bu ortak medeniyet havzasında bir Çeçenle bir Karapapağın kültürel kimlik açısından birbirinden farkı bulunmamaktadır [Kalafat, 2020].

Türkiye'de "Soydaş ve akraba topluluklara" yönelik faaliyet yürüten kurumlardan Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) kanunlarında da bu kavramlarla ilgili bir tanımlama yapılmamıştır. Bununla birlikte TİKA kanununda yaygın olarak kullanılan soydaş ve akraba coğrafyası için geniş anlamda "tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel bağlarımızın bulunduğu ülkeler" [Resmi Gazete, 2020a] ifadesi kullanılmıştır. YTB'nin kuruluş kanununda ise söz konusu kitle için "Soydaş ve akraba topluluklar" [Resmi Gazete, 2020b] ifadesi geçmesine rağmen söylem ve uygulama

Kanununda "Türk Soyundan ve Türk Kültürüne Bağlı", Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair 3885 Sayılı Kanunda Ahıskalılar için "Soydaş" ifadesi geçmektedir.

of Turkey, 2020a].

We can say that the institutional discrepancies in terms of legislation are reflected in political discourses. Ethnic diversity in the territory of Turkey impelled by the migration and exiles in the vicinity in the last two centuries is one of the main reasons for this differentiation. Today, the number of Bosnian people who are the citizens of Turkey is more than the Bosnian population in Bosnia and Herzegovina. Similarly, the number of Turkish citizens of Caucasian descent in Turkey is more than the relevant community living in the Caucasus.

Turkey's social structure prevents making a clear identification of the communities outside Turkey. To give an example, most of the people of Balkan origin who emigrated to Turkey in the 1990s are current Turkish citizens and their relatives present in the Balkans are seen as Turkey's related community. From that point, Bosnians and Albanians are said to be the two most important relative communities of Turkey in the Balkans.

In light of this conceptual debate in Turkey, perceptions and definitions for the countries and communities with common language, history, and cultural bonds, especially those in Central Asia, the Balkans, and the Middle East, were more comprehensive in the post 2000 period. Instead of the concepts that had been frequently used such as "descendant", "Turkic descent" and "related communities", a concept of "brother" countries [Ministry of Foreign Affairs of Turkey, 2020b]. or communities was defined with the meaning of "countries and communities with common language, history, and cultural ties". States with imperial past such as Turkey are seen to base in particular their public diplomacy policy on issues such as "language" and "cultural affinity" rather than race or ethnicity [Devlet, 2007].

To conclude, most states with imperial backgrounds carry out activities through various instruments for countries and communities with historical and cultural affinity. Defining the target group at the center

malarda "kardeş topluluklar" [YTB, 2020] kavramının kullanılmaya başladığı görülmektedir. Türk dış politikasının genel çerçevesini belirleyen Dışişleri Bakanlığı'nın söz konusu kavramlar yerine her ikisini de kapsayacak şekilde "ortak dil, tarih ve kültürel bağların bulunduğu" ülke ve topluluklar ifadesini tercih etmektedir [Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2020a].

Kurumsal mevzuatta görülen farklı kabul ve algılamaların siyasal söylemlere de yansımaları söyleyebiliriz. Son iki yüzyılda, çevresinde yaşanan göç ve sürgünlerin etkisi ile Türkiye topraklarında meydana gelen etnik çeşitliliğin, bu farklılaşmanın temel nedenlerinden birisi olduğu söylenebilir. Günümüzde, Türk vatandaşı olup Türkiye'de yaşayan Boşnakların sayısı Bosna Hersek'te yaşayan Boşnak nüfusundan fazladır. Benzer şekilde, Türk vatandaşı olarak Türkiye'de bulunan Kafkasya kökenlilerin sayısı da Kafkasya'da yaşayan ilgili topluluklardan daha fazladır.

Türkiye'nin sahip olduğu bu toplumsal yapı, Türkiye dışındaki söz konusu topluluklar için çerçevesi belirlenmiş net bir tanımlama yapılabilmesini engellemektedir. Çarpıcı bir örnek vermek gerekirse, 1990'larda Türkiye'ye göç etmiş Balkan kökenlilerin çoğu bugün Türk vatandaşlarıdır ve onların Balkanlar'da bulunan akrabaları da doğal olarak Türkiye'nin akraba topluluğu olarak görülmektedir. Bu zaviyeden bakılınca Boşnaklar'ın ve Arnavutlar'ın, Türkiye'nin Balkanlar'daki en önemli iki akraba topluluğu olduğu söylenebilir.

Bu kavramsal tartışma ışığında Türkiye'nin, özellikle Orta Asya, Balkanlar ve Ortadoğu coğrafyasında ortak dil, tarih ve kültürel bağları bulunan ülke ve topluluklara yönelik algı ve tanımlamalarının, 2000 sonrası dönemde daha kapsayıcı olduğu söylenebilir. Daha önceleri sıkça "soydaş", "Türk Soylu" ve "akraba" topluluklar olarak kullanılan kavramların yerine "ortak dil, tarih ve kültürel bağların bulunduğu ülke ve topluluklar" ifadesi ile "kardeş" [Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2020b]. ülkeler veya topluluklar tanımlamasının yapıldığı görülmektedir. Türkiye gibi İmparatorluk geçmişine sahip günümüz devletle-

of these policies and determining its exact outline and framework does not seem possible in terms of national as well as international law. However, concepts such as “descendant” and “related communities” used in Turkey’s foreign policy are related to how the parties perceive and identify each other and position themselves relative to the other, similarly to Benedict Anderson’s well known “imagined communities” concept. More specifically, these concepts relate to from which ground and references the common past will build on in the future. In the pre-2000 period, concepts such as kinship and relationship were determined based on more limited grounds and references while still being widely used, especially at the level of discourse. However, in the post-2000 period, it can be seen that they were used within the broader perspective that adopted expressions and concepts such as “people sharing the same history” (tarihdaş) “brother”, and “shared historical and cultural ties”.

Reference

Devlet, Nadir (2007). Turkey’s Cultural Policy Towards Eurasia, The Eurasian Adventure of Turkey (1989-2006). Nobel Publishing House. İstanbul. 2007. pp. 177-208.

Fenton, Steve (2001). Ethnicity - Racism, Class and Culture. (Translation: Nihat Şad). Phoenix Publishing House. Ankara. p. 150.

Kalafat, Yasar (2020). Turkey is Under the Threat of Armenia from the North, and Israel from the South. Retrieved from <http://www.2023.gen.tr/kasim03/kalafat.htm>. Accessed on 12.03.2020.

Republic of Turkey Official Gazette (2020). Decree Law. Retrieved from <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm>. Accessed on 12.03.2020.

Tehexpert (2020). Decrees of Russian Federation. Retrieved from <http://docs.cntd.ru/search/ykazprezidenta/year/2008/month/9>. Accessed on 12.03.2020.

Turkish Language Association (2020). Meaning of “Soydaş”. Retrieved from http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.51f287b0c78a40.02845008. Accessed on 13.03.2020.

Turkish Language Association (2020). Meaning of “Akraba”. Retrieved from <http://www.tdk.gov.tr/index>.

rinin, özellikle kamu diplomasisi politikalarında ırkı ya da etnik kökenden ziyade “dil” ve “kültürel yakınlık” gibi hususları esas aldıkları görülmektedir [Devlet, 2007].

Toparlamak gerekirse, imparatorluk geçmişiyle sahip çoğu devlet, günümüzde çeşitli enstrümanlar aracılığı ile tarihi ve kültürel yakınlığı bulunan ülke ve topluluklara yönelik faaliyetler yürütmektedirler. Bu politikaların merkezindeki hedef kitlenin tanımlanması ve kesin hatları ile çerçevesinin belirlenmesi, olgusal olduğu kadar ulusal ve uluslararası hukuk açısından da pek mümkün görünmemektedir. Ancak, Türk dış politikasında kullanılan “soydaşlar” ve “akraba topluluklar” gibi kavramlar, Benedict Anderson’un oldukça meşhur “hayali cemaatler” kullanımında olduğu gibi tarafların birbirini nasıl tanımlayıp ötekine göre nasıl konumlandığı ile ilgilidir. Daha öz ifade etmek gerekirse söz konusu kavramlar, ortak geçmişin, gelecekte hangi zemin ve referanslar üzerinden inşa edileceği ile ilgilidir. 2000 öncesi dönemde daha sınırlı zemin ve referanslar üzerinden belirlenen soydaşlık, akrabalık gibi kavramların, özellikle söylem düzeyinde hala yaygın bir şekilde kullanılmaya devam etse de, 2000 sonrası dönemde bunların yerine “tarihdaş”, “kardeş”, “ortak tarihi ve kültürel bağlar” gibi daha geniş ve kapsayıcı bir anlayışın benimsendiği bir perspektifle kullanıldığı görülebilir.

Kaynaklar

Devlet, Nadir (2007). Türkiye’nin Avrasya’ya Yönelik Kültür Politikaları, Türkiye’nin Avrasya Macerası (1989-2006). Nobel Kitap. İstanbul. 2007. s.177-208.

Fenton, Steve (2001). Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür. (Çev: Nihat Şad). Phoenix Yayınevi. Ankara. s.150.

Kalafat, Yaşar (2020). Türkiye Kuzeyden Ermenistan, Güneyden İsrail Tehdidi Altındadır. Alınan yer: <http://www.2023.gen.tr/kasim03/kalafat.htm>. Erişim tarihi: 12.03.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete (2020). Kanun Hükmünde Kararname. Alınan yer: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm>. Erişim tarihi: 12.03.2020.

Tehexpert (2020). Rusya Federasyonu Başkanlık Kararları. Alınan yer: <http://docs.cntd.ru/search/ykazprezidenta/year/2008/month/9>. Erişim tarihi:12.03.2020.

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.51f287beb01294.21347183. Accessed on 13.03.2020.

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2020). Relations between Turkey and Central Asian States. Retrieved from <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-orta-asya-ulkeleri-iliskileri.tr.mfa-a>. Accessed on 10.03.2020.

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2020). Turkish Minority in the Western Thrace. Retrieved from <http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa-b>. Accessed on 10.03.2020.

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2020). Relations between Turkey and Uzbekistan. Retrieved from <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ozbekistan-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa-c>. Accessed on 10.03.2020.

YTB (2020). Brotherly Communities. Retrieved from <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/genel-bilgi>. Accessed on 10.03.2020.

YTB (2020). Institution Law-5978. Retrieved from <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/mevzuat>. Accessed on 10.03.2020.

Türk Dil Kurumu (2020). "Soydaş" Sözcüğünün Anlamı. Alınan yer: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.51f287b-0c78a40.02845008. Erişim tarihi: 13.03.2020.

Türk Dil Kurumu (2020). "Akraba" Sözcüğünün Anlamı. Alınan yer: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.51f287beb01294.21347183. Erişim tarihi: 13.03.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020). Türkiye-Orta Asya İlişkileri. Alınan yer: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-orta-asya-ulkeleri-iliskileri.tr.mfa-a>. Erişim tarihi: 10.03.2020

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020). Batı Trakya Türk Azınlığı. Alınan yer: <http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa>. Erişim tarihi: 10.03.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020). Türkiye-Özbekistan İlişkileri. Alınan yer: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ozbekistan-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa-c>. Erişim tarihi: 10.03.2020.

YTB (2020). Kardeş Topluluklar. Alınan yer: <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/genel-bilgi>. Erişim tarihi: 10.03.2020.

YTB (2020). 5978 Sayılı Kanun. Alınan yer: <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/mevzuat>. Erişim tarihi: 10.03.2020.

**GENDER AND DISARMAMENT:
INCREASING WOMEN'S ENGAGEMENT
CİNSİYET VE SİLAHSIZLANMA:
KADINLARIN KATILIMINI ARTIRMA**

*Dauren Aben **

On October 31, 2000, the United Nations Security Council adopted a landmark resolution that established the Women, Peace and Security agenda. Among other things, Resolution 1325 (2000) reaffirmed the important role of women in the prevention and resolution of conflicts and in peacebuilding, stressing the importance of their equal participation and full involvement in all efforts for the maintenance and promotion of peace and security. In this regard, the resolution urged UN member states to ensure increased representation of women at all decision-making levels in relevant national, regional and international institutions and mechanisms [UNSC, 2000]. Ten years later, on December 8, 2010, the UN General Assembly adopted Resolution 65/69 that recognized the valuable contribution of women to practical disarmament measures and called for the equitable representation and effective participation of women in decision-making processes on matters related to arms control, nonproliferation, and disarmament [UNGA, 2010]. As a result, more women now participate not only in humanitarian, peacekeeping and post-conflict missions, but also in formal peace negotiations and multilateral security forums. Nevertheless, despite the visible progress, women still face problems and obstacles in this area.

Why does women's participation in the fields of arms control, nonproliferation and disarmament matter? First of all, women comprise half of the world's population, and this simple fact entitles them to an equal right to participate in decision-making on issues that affect their lives and wellbeing. Thus, including women in mul-

31 Ekim 2000'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi; "Kadınlar, Barış ve Güvenlik" gündemi çerçevesinde önemli bir karar almıştır. 1325 sayılı karar (2000), kadınların; çatışmaların önlenmesi, çözülmesi ve barışın tesisindeki önemli rollerini yineleyerek, barış ve güvenliğin korunması ve ilerletilmesine yönelik çabalara kadınların dâhil edilmesinin ve eşit katılımlarının önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu karar, BM'ye üye ülkeler ile ilgili ulusal, bölgesel ve uluslararası kurum ve mekanizmalarda kadınların karar verme mevkilerinin her düzeyinde daha fazla temsil edilmelerini sağlamayı teşvik etmektedir [BM Güvenlik Konseyi, 2000]. On yıl sonra, 8 Aralık 2010'da BM Genel Kurulu, kadınların nükleer silahsızlanmaya yönelik pratik önlemlere değerli katkılarını kabul eden ve kadınların silahların kontrolü, silahsızlanma ve yayılmasının önlenmesi konularında karar alma süreçlerinde adil temsil ve etkin katılımını teşvik eden 65/69 sayılı kararı kabul etmiştir [BM Genel Kurulu, 2010]. Sonuç olarak, kadınlar insani yardım görevleri dışında da daha fazla rol almaya başlamışlardır. Bu görevler arasında barışı koruma ve çatışma sonrası görevlere ek olarak aynı zamanda resmi barış görüşmelerine ve çok taraflı güvenlik forumlarına katılımları da yer almaktadır. Bununla birlikte, gözle görülür ilerlemeye rağmen kadınlar hâlâ bu alanda sorunlar ve engellerle karşı karşıya kalmaktadır.

Kadınların silahların kontrolü, silahların yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanma alanlarına katılımı neden önemlidir? İlk olarak, kadınlar dünya nüfusunun yarısını oluşturmakta ve bu basit gerçek, kadınların hayatlarını ve refahını etkileyen konularda

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dauraben@gmail.com

tilateral disarmament diplomacy serves the purposes of democracy and gender equality. More importantly, it is a harsh truth that women, along with children, are most vulnerable during times of war and conflict. While the majority of victims of armed violence are men, women bear the bulk of the burden of conflicts, without the support of their male partners, and face particular risks and challenges in war zones, including gender-based violence. It should also be noted that most men perceive weapons as tools that ensure power, security and prestige, whereas most women view them as instruments of destruction and murder. Therefore, it is essential to incorporate a gender perspective in peace and security activities, taking into account the differences in male and female experiences, perceptions and needs.

In recent years, the impact of women on international security policymaking has grown, both in the nongovernmental advocacy sector and at the intergovernmental level. The progress on gender issues is most notable in the field of conventional disarmament. The Arms Trade Treaty (ATT) that regulates the international trade in conventional arms (entered into force in December 2014) became the first arms control agreement explicitly recognizing the link between weapons transfers and gender-based violence [ATT, 2014]. Moreover, in its resolutions concerning the ATT, the UN General Assembly encourages its states parties and signatory states to ensure the full and equal participation of women and men in pursuing the object and purpose of the treaty [UNGA, 2018; 2019]. The fifth conference of states parties to the ATT held in August 2019 convened a thematic discussion on gender and gender-based violence that covered the issue of equal representation and meaningful participation of women [ATT, 2019].

In the nuclear nonproliferation and disarmament realm, the trend towards gender parity became apparent during a series of conferences exploring the catastrophic humanitarian consequences of the use of nuclear weapons held in 2013-2014. No-

karar alma süreçlerine katılma hakkı bağlamında onlara eşit hak vermektedir. Böylece, çok taraflı silahsızlanma diplomasisine kadınların dâhil edilmesi, demokrasi ve cinsiyet eşitliği amaçlarına hizmet etmektedir. Daha da önemlisi, kadınların, çocuklarla birlikte, savaş ve çatışma dönemlerinde en savunmasız gruplar arasında oldukları da acı bir gerçektir. Silahlı şiddet mağdurlarının çoğunluğu erkek olmakla birlikte, kadınlar erkek ortaklarının desteği olmadan çatışma yükünün büyük kısmını üstlenmekte ve cinsiyete dayalı şiddet dâhil olmak üzere savaş bölgelerinde belirli risk ve zorluklarla karşılaşmaktadır. Çoğu erkeğin silahları güç, güvenlik ve itibar sağlayan araçlar olarak algıladığı, çoğu kadının ise silahları imha ve cinayet aracı olarak gördüğü de unutulmamalıdır. Bu nedenle, erkek ve kadın deneyimlerini, ve algıları ve ihtiyaçlarındaki farklılıkları göz önünde bulundurarak, barış ve güvenlik faaliyetlerinde cinsiyet perspektifinin hesaba katılması esastır.

Son yıllarda kadınların hem sivil toplum sektöründe görüş bildirimleri, hem de hükümetler arası düzeyde uluslararası güvenlik politikaları oluşturulması üzerindeki etkisi artmıştır. Cinsiyet meselelerinde kaydedilen ilerleme en çok geleneksel silahsızlanma alanında gözlemlenmektedir. Uluslararası konvansiyonel silah ticaretini düzenleyen (Aralık 2014'te yürürlüğe giren) Silah Ticareti Anlaşması (ATT), silah transferleri ile cinsiyete dayalı şiddet arasındaki bağlantıyı açıkça tanıyan ilk silah kontrol anlaşması olmuştur [Silah Ticareti Anlaşması, 2014]. Ayrıca, ATT ile ilgili kararlarında BM Genel Kurulu, taraf devletleri ve anlaşmayı imzalayan devletleri, anlaşmanın amacını sürdürme konusunda kadın ve erkeklerin tam ve eşit katılımını sağlamaya teşvik etmektedir [BM Genel Kurulu, 2018; 2019]. Ağustos 2019'da düzenlenen ATT'ye taraf devletlerin beşinci konferansı, kadınların eşit temsili ve anlamlı katılımını kapsayan cinsiyet ve cinsiyete dayalı şiddet konusunda tematik bir tartışma gerçekleştirmiştir [Silah Ticareti Anlaşması, 2019].

Nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanma alanında, cinsiyet

tably, the argument in favor of enhancing the role of women was further supported by the scientific evidence proving that, over the longer term, women are biologically more vulnerable than men to harmful health effects of ionizing radiation and have a higher risk of developing cancer. There are also differences in the social, economic and psychological impacts of nuclear weapon detonations on men and women [Dimmen, 2014]. Consequently, the issues of gender-specific humanitarian consequences and women's participation in nuclear disarmament negotiating forums were raised for the first time during the review process of the Treaty on the Nonproliferation of Nuclear Weapons [PrepCom, 2017]. Other disarmament forums also demonstrate progress in this area. In particular, the first-ever side event on the relevance of gender for strengthening the implementation of the Biological Weapons Convention (BWC) was held on the margins of the BWC expert meetings that took place in Geneva in July-August 2019 [UNIDIR, 2019].

It is noteworthy that the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW), the first legally binding international document that establishes a universal and comprehensive ban on nuclear weapons (adopted in July 2017, but still to enter into force), also addresses the gender theme. In its preamble, the treaty recognizes that "the equal, full and effective participation of both women and men is an essential factor for the promotion and attainment of sustainable peace and security" and commits to "supporting and strengthening the effective participation of women in nuclear disarmament" [UNGA, 2017]. The TPNW also acknowledges that nuclear weapons "have a disproportionate impact on women and girls, including as a result of ionizing radiation" and mentions the need for gender-sensitive assistance to individuals affected by the use or testing of nuclear weapons.

At the same time, while the number of women participating in arms control, non-proliferation and disarmament activities

eşitliğine yönelik eğilim 2013-2014 yıllarında düzenlenen nükleer silah kullanımının yıkıcı insanî sonuçlarını araştıran bir dizi konferans sırasında daha da belirginleşmiştir. Özellikle, kadınların rolünü artırma lehindeki argüman, uzun vadede kadınların iyonlaştırıcı radyasyonun zararlı sağlık etkilerine karşı biyolojik olarak erkeklerden daha savunmasız olduklarını ve kanser gelişimi riskinin daha yüksek olduğunu gösteren bilimsel kanıtlarla desteklenmiştir. Bunun yanı sıra, nükleer silah patlamasının erkekler ve kadınlar üzerindeki sosyal, ekonomik ve psikolojik etkileri arasında da farklılıklar bulunmaktadır [Dimmen, 2014]. Sonuç olarak, cinsiyete özgü insanî sonuçlar ve kadınların nükleer silahsızlanma müzakere forumlarına katılımı konuları Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'nın gözden geçirilmesi sürecinde ilk kez gündeme getirilmiştir [BM Hazırlık Komitesi, 2017]. Diğer silahsızlanma forumları da bu alanda ilerleme olduğunu göstermektedir. Özellikle, Biyolojik Silahlar Sözleşmesi'nin (BWC) uygulanmasını güçlendirmek için cinsiyetin önemi üzerine ilk etkinlik, Temmuz-Ağustos 2019'da Cenevre'de düzenlenen BWC uzman toplantıları kapsamında yapılmıştır [BM Silahsızlandırma Araştırmaları Enstitüsü, 2019].

Nükleer silahlara evrensel ve kapsamlı bir yasak getiren (Temmuz 2017'de kabul edilen, lakin hâlâ yürürlüğe girmeyen) ilk yasal bağlayıcı uluslararası belge olan Nükleer Silahların Yasaklanması Antlaşması'nın (TPNW) da cinsiyet konusunu ele alması dikkat çekicidir. Ön sözünde, antlaşma "hem kadınların hem de erkeklerin eşit, tam ve etkili katılımının sürdürülebilir barış ve güvenliğin geliştirilmesi ve kazanılması için temel bir faktör olduğunu" kabul etmekte ve "kadınların nükleer silahsızlandırmaya etkin katılımını desteklemeyi ve güçlendirmeyi taahhüt etmektedir" ibaresi bulunmaktadır [BM Genel Kurulu, 2017]. TPNW, ayrıca, nükleer silahların "iyonlaştırıcı radyasyonun sonucu dâhil olmak üzere kadınlar ve kızlar üzerinde orantısız bir etkiye sahip olduğunu" kabul etmekte ve nükleer silahların kullanımından veya testinden etkilenen kişilere cinsiyete duyarlı

seems to be on a steady rise, the studies suggest that women remain underrepresented in multilateral forums concerned with security issues, including nuclear weapons (Borrie et al., 2016). Moreover, there is a significant gender imbalance in leadership positions – the share of women tends to decline as the importance of the position increases. For example, in 2018, 76% of heads of delegations participating in these forums were men, while the overall proportion of male representatives was 66% [Dalaqua et al., 2019]. Part of the explanation lies in the fact that international relations are not free from deep-seated gender stereotypes, and security issues, often technically complex and politically sensitive, are traditionally considered as the male domain. Other perceived obstacles to advancing gender equality in arms control, nonproliferation and disarmament include the unwillingness to change the status quo, challenges of maintaining work-life balance, and the lack of women role models in these fields, particularly at senior levels [Dwan, 2019]. In this regard, of particular importance is the achievement of gender parity in the leadership of the UN Secretariat, with the equal representation of men and women, in accordance with the pledge given in 2017 by newly appointed UN Secretary-General Antonio Guterres [Deen, 2020].

Overall, incorporating a gender perspective in the international security discourse through increased female participation is believed to help move the key arms control, nonproliferation and disarmament goals forward. In his Agenda for Disarmament, Antonio Guterres noted that “involving more women will help revitalize disarmament discussions and advance our collective effort to create a safer and more secure future” [UN, 2018]. Indeed, the male-dominated international community has failed to date to achieve significant progress on nuclear disarmament, and it could be the lack of women’s engagement that prevented the meaningful progress in this field. Gender diversity, on the contrary, will provide opportunities for different per-

yardım ihtiyacından bahsetmektedir.

Aynı zamanda, silahların kontrolü, silahların yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanma faaliyetlerine katılan kadınların sayısı sürekli bir artış gösterirken, çalışmalar kadınların nükleer silahlar da dâhil olmak üzere güvenlikle ilgili çok taraflı forumlarda yeterince temsil edilmediğini göstermektedir [Borrie ve diğerleri, 2016]. Ayrıca, liderlik pozisyonlarında cinsiyet dengesizliği söz konusudur, yani pozisyonun önemi arttıkça kadınların oranı düşme eğilimindedir. Örneğin, 2018’de bu forumlara katılan delegasyon başkanlarının %76’sı erkek iken, erkek temsilcilerin toplam oranı %66 olmuştur [Dalaqua ve diğerleri, 2019]. Bunun sebepleri arasında uluslararası ilişkilerin derinlemesine cinsiyet temelli yargılarından arınmaması ve genellikle teknik açıdan karmaşık ve politik olarak hassas olan güvenlik konularının geleneksel olarak erkek alanı olarak kabul edilmesi yer almaktadır. Silahların kontrolü, silahların yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanma konusunda cinsiyet eşitliğini ilerletmenin önündeki diğer algılanan engeller arasında mevcut durumu değiştirme konusunda isteksizlik, iş-yaşam dengesini koruma zorlukları ve bu alanlarda özellikle de üst düzeylerde kadınların rol modellerinin olmaması yer almaktadır [Dwan, 2019]. Bu bağlamda, 2017’de, yeni atanan BM Genel Sekreteri Antonio Guterres’in verdiği söz uyarınca, kadın ve erkeklerin eşit temsiliyle BM Genel Sekreterliği’nin liderliğinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması özellikle önemlidir [Deen, 2020].

Genel olarak, kadınların katılımının artırılması yoluyla uluslararası güvenlik söylemine cinsiyet perspektifinin dâhil edilmesinin, silahların kontrolü, silahların yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanma hedeflerinin ilerletilmesine yardımcı olduğuna inanılmaktadır. “Silahsızlanma Gündemi”ni açıklayan Antonio Guterres, “daha fazla kadının dâhil edilmesinin, silahsızlanma tartışmalarının canlandırılmasına yardımcı olacağını ve daha güvenli bir gelecek yaratmak için ortak çabalarımızı geliştireceğini” belirtmiştir [BM, 2018]. Gerçekten de, erkek egemen uluslararası toplum nükleer

spectives, fresh ideas and innovative solutions to be taken into account. However, securing the equal quantitative representation of female stakeholders should not become an end in itself as this alone will not make multilateral forums more inclusive and gender-responsive. It is more important to ensure the qualitative aspect of women's participation at all levels to reach genuine gender equality, especially with the emergence of new security challenges related to cybersecurity, lethal autonomous weapons systems, and outer space. Sustainable peace cannot be attained without the full and efficient involvement and contribution of both men and women.

References

Arms Trade Treaty (2014). Treaty Text. Retrieved from <https://thearmstradetreaty.org/treaty-text.html>. Accessed on 16.05.2020.

Arms Trade Treaty (2019). Fifth Conference of States Parties (CSP5). Retrieved from <https://thearmstradetreaty.org/events-csp-5.html>. Accessed on 16.05.2020.

Borrie John, Dimmen Anna, Torbjørn Hugo, Waszink Camilla and Kjølsv Egeland (2016). Gender, Development and Nuclear Weapons: Shared Goals, Shared Concerns. Retrieved from <https://unidir.org/publication/gender-development-and-nuclear-weapons-shared-goals-shared-concerns>. Accessed on 17.05.2020.

Dalaqua Renata, Kjølsv Egeland, and Torbjørn Hugo (2019). Still Behind the Curve: Gender Balance in Arms Control, Non-proliferation and Disarmament Diplomacy. Retrieved from <https://unidir.org/sites/default/files/publication/pdfs/still-behind-the-curve-en-808.pdf>. Accessed on 17.05.2020.

Dimmen, Anne Guro (2014). Gendered Impacts: The Humanitarian Impacts of Nuclear Weapons from a Gender Perspective. Retrieved from <https://unidir.org/publication/gendered-impacts-humanitarian-impacts-nuclear-weapons-gender-perspective>. Accessed on 16.05.2020.

Dwan, Renata (2019). Women in Arms Control: Time for a Gender Turn? Retrieved from <https://www.arms-control.org/act/2019-10/features/women-arms-control-time-gender-turn>. Accessed on 17.05.2020.

Deen, Thalif (2020). UN Reaches 90:90 Gender Parity in Senior Leadership Transforming Organizational Culture. Retrieved from <http://www.ipsnews.net/2020/03/un-reaches-9090-gender-parity-senior-leadership-transforming-organizational-culture/>. Accessed on 17.05.2020.

silahsızlanma konusunda önemli bir ilerleme kaydedememiştir. Kadınların katılımının düşük düzeyde olması bu alanda anlamlı ilerlemeyi engelleyen faktörlerden biri olabilir. Aksine cinsiyet çeşitliliği; farklı perspektifler, yeni fikirler ve dikkate alınması gereken yenilikçi çözümler için fırsatlar sağlayacaktır. Bununla birlikte, kadın paydaşların eşit niceliksel temsiliyetinin sağlanması kendi başına bir amaç olmamalıdır. Çünkü bu durum, çok taraflı forumları daha kapsayıcı ve cinsiyete duyarlı hale getirecektir. Özellikle siber güvenlik, ölümcül özerk silah sistemleri ve uzayla ilgili yeni güvenlik zorluklarının ortaya çıkmasıyla, gerçek cinsiyet eşitliğine ulaşmak için kadınların her düzeyde katılımının niteliksel yönünün sağlanması daha önemlidir. Hem erkeklerin hem de kadınların tam ve etkin katılımı ve katkısı olmadan sürdürülebilir barışın sağlanması mümkün görünmemektedir.

Kaynaklar

Birleşmiş Milletler (2018). Ortak Geleceğimizi Güvenceye Almak. Silahsızlanma Gündemi. Alınan yer: <https://www.un.org/disarmament/wp-content/uploads/2018/06/sg-disarmament-agenda-pubs-page.pdf>. Erişim tarihi: 17.05.2020.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (2010). Genel Kurul Tarafından 8 Aralık 2010 Tarihinde Kabul Edilen Karar. Alınan yer: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/516/68/PDF/N1051668.pdf>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (2017). Nükleer Silahların Yasaklanması Anlaşması. Alınan yer: <https://undocs.org/A/CONF.229/2017/8>. Erişim tarihi: 17.05.2020.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (2018). Genel Kurul Tarafından 5 Aralık 2018 Tarihinde Kabul Edilen Karar. Alınan yer: <https://undocs.org/A/Res/73/36>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (2019). Genel Kurul Tarafından 12 Aralık 2019 Tarihinde Kabul Edilen Karar. Alınan yer: <https://undocs.org/A/Res/74/49>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (2000). Karar 1325 (2000). Alınan yer: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/720/18/PDF/N0072018.pdf>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Araştırma Enstitüsü (2019). Biyolojik Silahların Cinsiyete Bağlı Etkilerini ve Yardım, Müdahale ve Hazırlık için Çıkarımlarını An-

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Preparatory Committee for the 2020 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (2017). Chair's factual summary (working paper). Retrieved from <https://undocs.org/NPT/CONF.2020/PC.I/WP.40>. Accessed on 16.05.2020.

United Nations (2018). Securing Our Common Future. An Agenda for Disarmament. Retrieved from <https://www.un.org/disarmament/wp-content/uploads/2018/06/sg-disarmament-agenda-pubs-page.pdf>. Accessed on 17.05.2020.

United Nations Institute for Disarmament Research (2019). Gender-Responsive BWC? Understanding Gender-Related Impacts of Biological Weapons and Implications for Assistance, Response and Preparedness. Retrieved from <https://www.unidir.org/conferences/gender-responsive-bwc-understanding-gender-related-impacts-biological-weapons-and>. Accessed on 16.05.2020.

United Nations General Assembly (2010). Resolution Adopted by the General Assembly on 8 December 2010. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/516/68/PDF/N1051668.pdf>. Accessed on 16.05.2020.

United Nations General Assembly (2017). Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. Retrieved from <https://undocs.org/A/CONF.229/2017/8>. Accessed on 17.05.2020.

United Nations General Assembly (2018). Resolution adopted by the General Assembly on 5 December 2018. Retrieved from <https://undocs.org/A/Res/73/36>. Accessed on 16.05.2020.

United Nations General Assembly (2019). Resolution adopted by the General Assembly on 12 December 2019. Retrieved from <https://undocs.org/A/Res/74/49>. Accessed on 16.05.2020.

United Nations Security Council (2000). Resolution 1325 (2000). Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/720/18/PDF/N0072018.pdf>. Accessed on 16.05.2020.

İlaşılmasına Yönelik Cinsiyete Duyarlı Biyolojik Silahlar Sözleşmesi. Alınan yer: <https://www.unidir.org/conferences/gender-responsive-bwc-understanding-gender-related-impacts-biological-weapons-and>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

Borrie John, Dimmen Anna, Torbjørn Hugo, Waszink Camilla and Kjølsv Egeland (2016). Cinsiyet, Kalkınma ve Nükleer Silahlar: Ortak Hedefler, Paylaşılan Endişeler. Alınan yer: <https://unidir.org/publication/gender-development-and-nuclear-weapons-shared-goals-shared-concerns>. Erişim tarihi: 17.05.2020.

Dalaqua Renata, Kjølsv Egeland and Torbjørn Hugo (2019). Hala Akımın Gerisinde: Silah Kontrolünde Cinsiyet Dengesi, Silahların Yayılmasının Önlenmesi ve Silahsızlanma Diplomasisi. Alınan yer: <https://unidir.org/sites/default/files/publication/pdfs/still-behind-the-curve-en-808.pdf>. Erişim tarihi: 17.05.2020.

Deen, Thalif (2020). BM, Örgüt Kültürünü Dönüştüren Kıdemli Liderlikte 90:90 Cinsiyet Eşitliğine Ulaştı. Alınan yer: <http://www.ipsnews.net/2020/03/un-reaches-9090-gender-parity-senior-leadership-transforming-organizational-culture/>. Erişim tarihi: 17.05.2020.

Dimmen, Anne Guro (2014). Cinsiyete Dayalı Etkiler: Nükleer Silahların Cinsiyet Perspektifinden İnsani Etkileri. Alınan yer: <https://unidir.org/publication/gendered-impacts-humanitarian-impacts-nuclear-weapons-gender-perspective>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

Dwan, Renata (2019). Silahlı Kadınlar: Cinsiyet Dönüşümü Zamanı mı? Alınan yer: <https://www.armscontrol.org/act/2019-10/features/women-arms-control-time-gender-turn>. Erişim tarihi: 17.05.2020.

Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Anlaşmaya Tarafların 2020 Gözden Geçirme Konferansı Hazırlık Komitesi (2017). Başkanın Çalışma Özeti (Makale). Alınan yer: <https://undocs.org/NPT/CONF.2020/PC.I/WP.40>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

Silah Ticareti Anlaşması (2014). Anlaşma Metni. Alınan yer: <https://thearmstradettreaty.org/treaty-text.html>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

Silah Ticareti Anlaşması (2019). Beşinci Taraf Devletler Konferansı (CSP5). Alınan yer: <https://thearmstradettreaty.org/events-csp-5.html>. Erişim tarihi: 16.05.2020.

AN OVERVIEW OF TURKEY'S POLICY TOWARDS THE BALKANS TÜRKİYE'NİN BALKANLAR POLİTİKASINA GENEL BİR BAKIŞ

*Suat Beylur **

The Balkans, which were first used by the Ottomans as a geographical and political concept [Calis, 2001], are defined as the steep land consisting of forests and mountains. Despite different views on the borders of the Balkans, according to the generally accepted approach, the peninsula, which consists of an area of 1 million km², covers Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Serbia, Montenegro, Macedonia, Bulgaria, Romania, Greece and Turkey's Thrace region [Karpas, 2004].

The Balkans, the cradle and border region of four great empires and civilizations such as Ancient Greece, Rome, Byzantine and the Ottoman Empire, is still an important crossroads of all continents today. This historical past has enabled the emergence of a multi-layered structure in terms of social, cultural and architectural aspects in the Balkans today [Wachtel, 2009]. The existence of the Ottomans in the Balkans, which corresponded to the second half of the 14th century, continued to expand until the end of the 17th century. The Ottoman Empire, which was the dominant power in the region until the beginning of the 20th century, with implemented settlement and conciliatory policies, gave special importance to the establishment and development of peace in the region [İnbasi, 2003].

The Balkans, which has a priority in Turkish foreign policy in political and geographical terms, has been a historically and culturally important region for Turkey. Although this article focuses on the post-Cold War period, post-Ottoman Turkey's Balkan policy has mainly been studied in three periods. The first of these is the interwar period covering 1923-1947 which

Coğrafi ve politik bir kavram olarak ilk defa Osmanlılar tarafından kullanılan [Çalış, 2001] Balkanlar, ormanlar ve dağlardan oluşan sarp arazi olarak tanımlanmaktadır. Balkanlar'ın sınırları üzerine farklı görüşler bulunsu da genel kabul gören yaklaşıma göre 1 milyon km²'lik bir alandan oluşan yarımada, Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Sırbistan, Karadağ, Makedonya, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Türkiye'nin Trakya bölgesini kapsamaktadır [Karpas, 2004].

Antik Yunan, Roma, Bizans ve Osmanlılar gibi dört büyük imparatorluk ve medeniyetin beşiği ve sınır bölgesi olan Balkanlar, bugün de bütün kıtalar için önemli bir kavşak noktasıdır. Bu tarihi geçmiş günümüzde, Balkanlar'da sosyal, kültürel ve mimari olarak çok katmanlı ve bir yapının ortaya çıkmasını sağlamıştır [Wachtel, 2009] 14. asrın ikinci yarısına denk gelen Osmanlılar'ın Balkanlar'daki varlığı, 17. asrın sonlarına kadar genişleyerek devam etmiştir. 20. asrın başına kadar bölgenin hâkim gücü olan Osmanlı devleti, bölgede uygulamış olduğu iskân (settlement) ve istimalet (conciliatory) politikalarıyla bölgedeki barışın tesisi ve kalkınmasına özel önem vermiştir [İnbasi, 2003].

Siyasi ve coğrafi açılarından Türk dış politikasında öncelikli bir yeri olan Balkanlar, tarihi ve kültürel olarak da Türkiye için önemli bir bölgedir. Bu çalışmada her ne kadar Soğuk Savaş sonrası döneme odaklanılsa da, Osmanlı sonrası Türkiye'nin Balkanlar politikasının, esas itibarıyla üç dönemde incelendiğini söyleyebiliriz. Bunlardan ilki, 1923-1947 dönemini kapsayan bazı yönleriyle proaktif olarak tanımlanabilse de Lozan Antlaşması'ndan kalan meselelerin

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. suatbeylur@gmail.com

could be defined as proactive in some aspects, although when the possibilities and capabilities of solving the problems remaining from the Treaty of Lausanne were limited. The second of these is the Cold War period in which Turkey, as a loyal NATO member, failed to display an independent policy toward the Balkans and the Turkish and Muslim minorities in the region. The third period can be defined as the post-Cold War period [Beylur, 2013]. Considering the political and economic environment, and new paradigms by means of new instruments in foreign policy, the post-Cold War period can also be handled in two separate periods as before 2000 and after 2000.

Following a century-long gap, the first period of the early 1990s, Turkey again returned to the Balkans, politically, economically and strategically unprepared. This period, when the 8th President of Turkey, Turgut Ozal, was the forerunner under the conditions of the civil war in Bosnia, was the beginning of a period in which, despite all its shortcomings, Turkey felt its presence in the Balkans politically, militarily and economically. In the following years, there has been a palpable increase in Turkey's humanitarian and development assistance, high-level visits and political discourse for the region, especially regarding developments in Bosnia and Herzegovina. In parallel, economic and trade relations with the countries of the region increased. However, Turkey's Balkan policy lost interest after the Dayton Treaty (1995) reached a consensus in Bosnia and Herzegovina and the NATO intervention during the resolution of the Kosovo crisis (1999) [Beylur, 2013].

The second term is the post-2002 period in which the AK Party was in power in form of a single-party government, under the presidency of the current President Recep Tayyip Erdogan, after the political and economic crises that marked the 1990s. This period, in which the "entrepreneurial and humanitarian" foreign policy approach was brought to the fore, as a new turning point in relations with the Balkans.

Compared to the pre-2000 period, we

çözümü noktasında imkân ve kabiliyetlerin sınırlı olduğu iki savaş arası dönemdir. İkinci dönem, sadık bir NATO üyesi olarak Türkiye'nin Balkanlar ve bu bölgedeki Türk ve Müslüman azınlıklara karşı bağımsız bir politika sergileyemediği Soğuk Savaş dönemidir. Üçüncü dönem ise Soğuk Savaş sonrası dönem olarak tanımlanabilir [Beylur, 2013]. Siyasi ve ekonomik ortam, dönemsel zorunluluklar ve yeni enstrümanlarla birlikte dış politikada benimsenen yeni yaklaşımlar dikkate alındığında Soğuk Savaş sonrası dönem de kendi içinde 2000 öncesi ve 2000 sonrası olmak üzere iki ayrı dönemde ele alınabilir.

1990'ların başlarına rastlayan ilk dönem, bir asra yaklaşan uzun bir zaman sonra Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve stratejik olarak hazırlıksız bir şekilde Balkanlar'a tekrar "merhaba" dediği bir dönemdir. Bosna'da yaşanan iç savaşın zorladığı şartlarda 8. cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın öncüsü olduğu bu dönem, bütün çıkmazlarına rağmen Türkiye'nin siyasi, askeri ve ekonomik olarak Balkanlar'da varlığını hissettirdiği bir dönemin başlangıcı olmuştur. Devam eden yıllarda, başta Bosna Hersek'te deki gelişmeler olmak üzere Türkiye'nin bölgeye yönelik insani ve kalkınma yardımlarında, üst düzey ziyaretlerde ve siyasi söylemlerinde hissedilir bir artış yaşanmıştır. Bunlara paralel olarak bölge ülkeleri ile olan ekonomik ve ticari ilişkilerde de artış gözlemlenmiştir. Ancak, Dayton Anlaşması (1995) ile Bosna Hersek'te bir uzlaşmaya varılması ve NATO müdahalesiyle Kosova Krizi'nin (1999) çözümü sonrasında Türkiye'nin Balkan politikasında bir ilgi kaybı yaşanmıştır [Beylur, 2013].

İkinci dönem, 1990'lara damgasını vuran siyasi ve ekonomik krizler sonrasında bugünkü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başkanlığında AK Parti'nin tek başına iktidar olduğu 2002 sonrası dönemdir. "Girişimci ve insani" dış politika yaklaşımının ön plana çıkarıldığı bu dönem, Balkanlarla ilişkilerde yeni bir dönüm noktası olarak ifade edilebilir.

2000 öncesi dönemle kıyaslandığında, bu dönemde bölge genelinde bütün aktör ve tarafları kapsayan Balkanlar politikası-

can say that the Balkans policy, which includes all actors and parties throughout the region during this period, is shaped within the framework of basic principles such as uninterrupted high-level political dialogue, ensuring regional peace and stability, economic integration and preservation of the multi-ethnic, multi-religious and multi-cultural structure in the region. In addition to these principles, it should be mentioned that there are some indispensable factors that Turkey should take into account in its regional policy. The first of these is the common history of six centuries. The second is the human factor in relation to the first. As a result of the fact that the region remained under Ottoman rule for a long time, there are descendant and relative communities in all Balkan countries, and similarly, there are a large number of Turkish citizens of Balkan origin in Turkey as a result of migrations from the region at different times. Another factor is the geographical importance of the region to Turkey. All these factors have the capacity to influence Turkey's relations with the Balkan countries.

Turkey, which has long and deep historical and cultural ties with the region, has felt the Bosnia and Herzegovina civil war and the Kosovo crisis closely in terms of human factor. For this reason, Turkey has taken its place in international peacekeeping missions such as the Kosovo Force (KFOR), the European Union Force (EUFOR) and the European Union Rule of Law Mission (EULEX) in the process of achieving regional peace and stability (Beylur, 2013). In addition, in order to develop regional cooperation, Turkey promotes the integration process of the countries in the region to Euro-Atlantic structures, while actively contributing to the South-East Europe Co-operation Process (SEECp), as a founding member. Moreover, in addition to bilateral relations for lasting peace and stability with the initiative of Turkey, the Turkey-Bosnia and Herzegovina-Serbia Tripartite Advisory Council was formed in 2009 [Ministry of Foreign Affairs of Turkey, 2020].

If we look at the commercial and eco-

nın, kesintisiz üst düzey siyasi diyalog, bölgesel barış ve istikrarın sağlanması, ekonomik entegrasyon ve bölgedeki çok etnili, çok dilli ve çok kültürlü yapının korunması gibi temel ilkeler çerçevesinde şekillendiğini söyleyebiliriz. Bu ilkelerin yanında Türkiye'nin, bölge politikalarında dikkate alması gereken bir kısım vazgeçilemez faktörlerin bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bunlardan ilki, altı asrı bulan ortak tarihtir. İkincisi, birincisiyle ilişkili olarak insan faktörüdür. Bölgenin, uzunca bir dönem Osmanlı idaresinde kalmış olmasının sonucu olarak Balkan ülkelerinin tamamında soydaş ve akraba topluluklar bulunurken benzer şekilde, farklı tarihlerde bölgeden yaşanan göçler neticesinde Türkiye'de de çok sayıda Balkan kökenli Türk vatandaşı bulunmaktır. Diğer bir faktör ise bölgenin coğrafi olarak Türkiye için arz ettiği önemdir. Bütün bu faktörler, Türkiye'nin Balkan ülkeleri ile ilişkilerini etkileme kapasitesine sahiptir.

Bölgeyle uzun ve köklü tarihi ve kültürel bağları bulunan Türkiye, insan faktörü noktasında Bosna-Hersek iç savaşını ve Kosova krizini yakından hissetmiştir. Bu nedenle bölgesel barış ve istikrarın tesisi sürecinde Kosova Gücü (KFOR), Avrupa Birliği Gücü (EUFOR) ve Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu (EULEX) gibi uluslararası barış misyonlarında yerini almıştır (Beylur, 2013) Türkiye bunlara ek olarak, bölgesel iş birliğinin geliştirilmesi için kurucu üye olduğu Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci'nde (GDAÜ) aktif olarak katkı sağlarken bir yandan da bölge ülkelerinin Avrupa-Atlantik yapılarına entegrasyon sürecini teşvik etmektedir. Diğer yandan, ikili ilişkilere ek olarak kalıcı barış ve istikrar için Türkiye'nin inisiyatifıyla 2009 yılında Türkiye-Bosna-Hersek-Sırbistan Üçlü Danışma Konseyi oluşturulmuştur [Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 2020].

Balkan ülkeleriyle olan ticari ve ekonomik tabloya bakılacak olursa, 2000'lerin ikinci yarısından itibaren bölge ülkeleri ile serbest ticaret anlaşmaları ve vize muafiyeti uygulamaları başta olmak üzere ticari ve ekonomik iş birliğinin zemininin güçlendirildiği söylenebilir. Bu düzenlemelere ek olarak 1990'larda Bulgaristan, Roman-

conomic relations with the Balkan countries, the basis of commercial and economic cooperation, especially the free trade agreements and visa exemption practices with the Balkan countries, have been strengthened since the second half of the 2000s. In addition to these regulations, the process of bilateral cooperation councils initiated with Bulgaria, Romania and North Macedonia in the 1990s was completed with other countries in the region [DEİK, 2020]. The foreign trade volume, which was 3.6 billion dollars in 2002 [Ekinci, 2017], exceeded 19 billion dollars in 2019 [Ministry of Trade of Turkey, 2019]. Similarly, Turkey's direct investments in the region have increased in areas such as transportation, energy, telecommunications and infrastructure. With the exception of EU investments, Turkey is the second most invested country in Albania and Northern Macedonia [Emin, 2020].

Turkey's Balkans policy also have a special place in public diplomacy activities, where institutions such as the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA), the Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB), the Yunus Emre Institute and the Maarif Foundation come to the fore. TIKA, which opened its first office in the region in Tirana in 1996, has opened coordination offices in all Balkan countries, except Greece and Bulgaria. In 2019, Turkey provided support to many projects including the development of technical infrastructure, increasing institutional capacity and humanitarian aid and transferred funds to Balkan countries in the amount of 100 million liras (12.8 million dollar) [TIKA, 2019]. The Presidency for Turks Abroad and Related Communities, established in 2010, also operates in areas such as education, culture and public diplomacy in the geographies where friendly and brotherhood countries and communities live. YTB, with its human oriented programs such as Turkey Scholarship, academic and scientific research programs, and cultural mobility programs makes a valuable contribution to Turkey's Balkan policy [YTB, 2019].

Within the scope of cultural diplomacy, the Yunus Emre Institute (YEE) is one of the

ya, Kuzey Makedonya ile başlatılan ikili iş birliği konseyleri süreci diğer bölge ülkeleri ile de tamamlanmıştır [DEİK, 2020]. 2002 yılında 3.6 milyar dolar olan dış ticaret hacmi, [Ekinci, 2017] 2019 yılında 19 milyar doları geçmiştir [Türkiye Ticaret Bakanlığı, 2019]. Benzer şekilde, ulaştırma, enerji, telekomünikasyon ve altyapı gibi alanlarda Türkiye'nin bölgedeki doğrudan yatırımları da artmıştır. AB yatırımları dışında, Türkiye Arnavutluk ve Kuzey Makedonya'da en fazla yatırım yapan ikinci ülke konumundadır [Emin, 2020].

Türkiye'nin Balkanlar politikasında, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü ve Maarif Vakfı gibi kurumların öne çıktığı kamu diplomasisi faaliyetlerinin de özel bir yeri bulunmaktadır. Bölgedeki ilk ofisini 1996 yılında Tiran'da açan TİKA, geçen zaman içerisinde Yunanistan ve Bulgaristan dışında bütün Balkan ülkelerinde koordinasyon ofislerini açmıştır. Teknik altyapının geliştirilmesi, kurumsal kapasitenin artırılması ve insani yardımlar dâhil olmak üzere çok sayıda projeye destek sağlayan TİKA'nın 2019 yılında Balkan ülkelerine aktardığı fon 100 milyon lirayı bulmuştur (12.8 milyon dolar) [TİKA, 2019]. 2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı da, dost ve kardeş ülke ve toplulukların yaşadığı coğrafyalarda eğitim, kültür ve kamu diplomasisi gibi alanlarda faaliyet yürütmektedir. YTB, başta Türkiye Bursları programı olmak üzere akademik ve bilimsel araştırmalar, eğitim destekleri ve kültürel hareketlilik programları ile Türkiye'nin Balkan politikasında önemli bir misyonu ifa etmektedir [YTB, 2019].

Kültürel diplomasi kapsamında, Türkiye'nin Balkanlar politikasında önemli bir boşluğu dolduran kurumlardan biri de Yunus Emre Enstitüsü'dür. 2007 yılında kurulan ve kısa bir süre içerisinde Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Makedonya, Sırbistan ve Romanya'da ofislerini açan Yunus Emre Enstitüsü, Türk Dil'i'nin yanı sıra kültür ve sanat alanlarında Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlamaktadır [YEE, 2020]. 2016 yılında kurulan ve bugüne

institutions that fills an important gap in Turkey's Balkans policy. The Yunus Emre Institute, which was founded in 2007, opened offices in Albania, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Kosovo, Northern Macedonia, Serbia and Romania in a short period of time. YEE contributes to the promotion of Turkey's foreign policy in the fields of culture and arts as well as the Turkish Language [YEE, 2020]. The Maarif Foundation of Turkey founded in 2016 and with institutions ranging from preschool to university in 42 countries, has been Turkey's gateway to the Balkans in international education in Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Macedonia and Romania [TMV, 2020].

In conclusion the Balkans, with long historical and cultural ties, has always been a priority region for Turkish foreign policy in terms of geographical, political, economic and human factors. In the early 1990s, Turkey, which was rapidly involved in regional politics under the conditions of regional turmoil, civil war and crises, has played an active role in the process of achieving regional peace and stability. Although the region lost position in Turkish foreign policy towards the end of the 1990s due to the internal political environment, Turkey's bilateral, multilateral and regional cooperation process with Balkan countries increased with the articulation of new organizations in the post-2000 period.

References

Beylur, Suat (2013). Turkey's Balkan Policy under AK Party and Claims for Neo-Ottomanism. Unpublished Master's Thesis. Ankara. Hacettepe University.

Calis, Saban H. (2001). The Science of Ghosts and Imagined Identities, Neo-Ottomanism Ozal and the Balkans. Konya. Cizgi Publishing House.

Ekinci, Mehmet Ugur (2017). Turkey's Relations With the Balkans. Retrieved from <https://www.setav.org/turkiye-balkanlar-iliskileri/>. Accessed on 01.12.2020.

Emin, Emin (2020). The Balkans Report: A Geography in a Spiral of Division and Unity. Retrieved from https://insamer.com/tr/balkan-raporu-bolunme-ve-birlesme-sarmalinda-bir-cografya_2705.html. Accessed on 01.12.2020.

Foreign Economic Relations Board (2020). Information About Foreign Economic Relations Board. <https://>

kadar 42 ülkede okul öncesinden-üniversiteye uzanan kurumlarıyla Türkiye Maarif Vakfı, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Makedonya ve Romanya'da Türkiye'nin uluslararası eğitimde Balkanlara açılan kapısı olmuştur [TMV, 2020].

Sonuç olarak, uzun tarihi ve kültürel bağların olduğu Balkanlar, Türk dış politikası için coğrafi, siyasi, ekonomik ve insan unsuru bakımında her zaman öncelikli bir bölge olmuştur. Bölgesel karışıklıklar, iç savaş ve krizlerin zorlamış olduğu şartlarda, 1990'ların başında, hızlı bir şekilde bölge siyasetine dâhil olan Türkiye, bölgesel barış ve istikrarın sağlanması sürecinde aktif rol almıştır. İç siyasi ortam sebebiyle 1990'ların sonuna doğru bölge, Türk dış politikasında zemin kaybetmiş olsa da 2000 sonrası dönemde yeni kurum ve kuruluşların da eklenmesiyle Türkiye'nin Balkan ülkeleri ile ikili, çok taraflı ve bölgesel işbirliği süreci ivme kazanarak artmıştır.

Kaynaklar

Beylur, Suat (2013). AK Parti Yönetiminde Türkiye'nin Balkan Politikası ve Yeni Osmanlılık İddiaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.

Çalış, Şaban H. (2001). Hayalet Bilimi ve Hayali Kimlikler, Neo-Osmanlılık, Özal ve Balkanlar. Konya: Çizgi Kitabevi.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (2020). DEİK Hakkında Bilgi. <https://www.deik.org.tr/is-konseyleri>. Erişim tarihi: 01.12.2020.

Ekinci, Mehmet Uğur (2017). Türkiye Balkanlar İlişkileri, <https://www.setav.org/turkiye-balkanlar-iliskileri/>. Erişim tarihi: 01.12.2020.

Emin, Emin (2020). Balkan Raporu: Bölünme ve Birleşme Sarmalında Bir Coğrafya, https://insamer.com/tr/balkan-raporu-bolunme-ve-birlesme-sarmalinda-bir-cografya_2705.html. Erişim tarihi: 01.12.2020.

İnbaşı, Mehmet (2003). Tarihsel Perspektif: Türklerin Balkanlara Yerleşmesi, (Der: Erhan Türbedar), Ankara, ASAM.

Karpat, Kemal H. (2004). Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk. Ankara: İmge Kitabevi.

TİKA Faaliyet Raporu (2019). Faaliyet Raporu İçeriği. <https://www.tika.gov.tr/upload/2020/06/FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20%C4%B0NG%20B0L%20C4%B0ZCE/TIKAFaaliyet2019WebKapakli.pdf>. Erişim tarihi: 02.12.2020.

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

www.deik.org.tr/is-konseyleeri. Accessed on 01.12.2020.

Inbasi, Mehmet (2003). A Historical Perspective: Ottoman Settlement in the Balkans. (Compiled by: Erhan Turbedar). Ankara. ASAM.

Karpat, Kemal H. (2004). Ottoman Legacy in the Balkans and Nationalism. Ankara. Imge Publishing House.

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2020). Relations with Balkan Countries. Retrieved from http://www.mfa.gov.tr/balkanlar_ile-iliskiler.tr.mfa. Accessed on 01.12.2020.

Republic of Turkey Ministry of Trade (2020). Foreign Trade Statistics. Retrieved from <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri>. Accessed on 01.12.2020.

TIKA Activity Report (2019). Activity Report Details. Retrieved from <https://www.tika.gov.tr/upload/2020/06/FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20%C4%B0NG%C4%B0L%C4%B0ZCE/TIKAFaaliyet2019Web-Kapakli.pdf>. Accessed on 02.12.2020.

Turkey Maarif Foundation (2020). Maarif Foundations Around the World. Retrieved from <https://turkiye-maarif.org/page/42-DUNYADA-MAARIF-16>. Accessed on 03.12.2020.

Wachtel, Andrew B. (2009). The Balkans in World History. (Translation: Ali Cevat Akkoyunlu). Istanbul. Dogan Publishing House.

YTB Activity Report (2019). Institutional Activity Report. Retrieved from <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari>. Accessed on 02.12.2020.

Yunus Emre Institute (2020). Institutional Activity Report. Retrieved from <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>. Accessed on 03.12.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı (2020). Balkan Ülkeleri ile İlişkiler. http://www.mfa.gov.tr/balkanlar_ile-iliskiler.tr.mfa. Erişim tarihi: 01.12.2020.

Türkiye Maarif Vakfı (2020). Dünya'daki Maarif Vakıfları Hakkında. <https://turkiyemaarif.org/page/42-DUNYADA-MAARIF-16>, Erişim tarihi: 03.12.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2020). Dış Ticaret İstatistikleri. <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri>. Erişim tarihi: 01.12.2020.

Wachtel, Andrew B. (2009). Dünya Tarihinde Balkanlar, (Çev: Ali Cevat Akkoyunlu), İstanbul, Doğan Kitap.

YTB Faaliyet Raporu (2019). Kurumsal Faaliyet Raporu. <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari>. Erişim tarihi: 02.12.2020.

Yunus Emre Enstitüsü (2020). Kurumsal Bilgi. <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>. Erişim tarihi: 03.12.2020.

ELECTIONS IN THE EURASIAN REGION

AVRASYA COĞRAFYASINDA SEÇİMLER

ASSESSMENT OF PRE-ELECTORAL ENVIRONMENT IN MOLDOVA MOLDOVA'DA SEÇİM ÖNCESİ ORTAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Kanat Makhanov **

In November 2020, Moldova will hold presidential elections, which already heats the general political situation in the country. However, in many terms the pre-electoral political activity had already intensified in 2019. It is interesting to note that the last year has been characterized by drastic changes in the political landscape of the country. One of the most important events in the political life of the country was the departure of Vladimir Plahotniuc, Moldovan tycoon and former chairman of the Democratic Party of Moldova (PDM), from Moldova on June 14, 2019. This came after the resignation of the PDM-led government headed by Prime Minister Pavel Filip [BIRN, 2019] who before that had attempted to dismiss President Igor Dodon, assume the presidential authority himself and dissolve the parliament. Filip's decision on the dismissal of Dodon was motivated by a prior corresponding decision of the Constitutional Court of Moldova. However, the refusal of the parliament and the new government headed by Maia Sandu from the Party of Action and Solidarity (PAS) to implement this decision further complicated the situation. This caused a serious political turmoil that was eventually resolved with the involvement of the leading European powers and Russia that supported the Sandu government consisting of the members of the ACUM bloc and the Party of Socialists of the Republic of Moldova (PSRM). However, the new government was dismissed through a motion of censure initiated by socialist parliament members after six months on November

2020 Kasım ayında, Moldova'da yapılması beklenen cumhurbaşkanlığı seçiminin, ülkedeki genel siyasi ortamı gerginleştirdiği uzmanlar tarafından ifade edilmektedir. Zira, ülkedeki seçim öncesi siyasi çalışmaların bir kısmı, 2019 yılı içerisinde başlatılmış ve bugüne kadar yoğun bir şekilde yürütülmektedir. 2019 yılının, Moldova siyasi hayatında önemli değişikliklerin yaşandığı bir yıl olduğunu belirtmek gerekir. İfade edilmesi gereken en önemli olaylardan biri, Moldova'lı ünlü işadamı ve Moldova Demokrat Partisi (MDP) eski lideri Vladimir Plahotniuc'un 14 Haziran 2019'da Moldova'yı terk etmek zorunda kalmış olmasıdır. Bu hadise Cumhurbaşkanı Igor Dodon'u görevden alarak cumhurbaşkanlığı koltuğunu devralmaya ve parlamentoyu feshetmeye çalışan Başbakan Pavel Filip'in [BIRN, 2019] başkan olduğu MDP liderliğindeki hükümetin istifası sonrasında gerçekleşmiştir. Filip'in Dodon'u görevden uzaklaştırma kararı, Moldova Anayasa Mahkemesi'nin daha önce aldığı ilgili kararından kaynaklanmaktadır. Ancak, Parlamantonun ve Eylem ve Dayanışma Partisi'nden (EDP) Maia Sandu başkanlığındaki yeni hükümetin bu kararın uygulanmasını reddetmesi, durumu daha da karmaşık hale getirmiştir. Bu durum, sonuçta ciddi bir siyasi çalkantıya yol açarak Hareket ve Dayanışma Partisi ve Onur ve Hakikat Platformu Partisi'nin oluşturduğu ACUM isimli bloğu ve Moldova Cumhuriyeti Sosyalistleri Partisi (MCSP) üyelerinden oluşan Sandu hükümetini, bazı Avrupa devletlerinin yanı sıra Rusya'nın desteklemesi ile çözüme kavuşturulmuştur. Fakat Sandu hükümeti de altı ay sonra, 12 Kasım 2019'da, sosyalist parlamento üyeleri tarafından başlatılan kınama hareketi sonucu

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

12, 2019 [Deutsche Welle, 2019].

Despite her dismissal, Maia Sandu did not admit her political defeat, and, shortly after her resignation, she firmly declared that she would run for president and that she would beat Igor Dodon in the 2020 election [Timpul.md, 2019a]. During one of his recent speeches on the main state-run television network, President Dodon, in turn, admitted that he would probably participate in the upcoming presidential election if the people of Moldova supported him [TV8, 2020]. As of today, President Dodon and ex-prime minister Sandu are the two most likely candidates for the next presidential term. Thus, in a survey conducted in November 2019, nearly 26% of respondents said that they had the highest confidence in Dodon, while Sandu had almost the same percentage of support (24%) [RFE/RL Moldova, 2019]. However, in a more recent study of public opinion conducted in January 2020, President Dodon became a politician credited with the highest approval by citizens with 35.6% of support [Sputnik, 2020a]. Although Maia Sandu remains the second most trusted politician in Moldova, her level of support has fallen to 20%. The rest of the potential candidates, including Pavel Filip, Andrei Năstase and others obtained less than 10% of public approval.

The presidential election in Moldova is scheduled for November 8, 2020, and the electoral campaign will begin two months earlier, on September 8 [News Maker, 2019]. However, it is clear that preparations by major political forces for the election had begun long before, and the electoral campaign will probably turn into a fierce confrontation between the oriental and occidental political vectors. President Dodon openly declared his political sympathy towards closer ties with Russia and the Eurasian Economic Union (EAEU) before being elected in 2016 [Libertatea.ro, 2016] and proved it by taking consistent steps since then. A request initiated by him

düşürülerek görevden alınmıştır [Deutsche Welle, 2019].

Görevden alınmasına rağmen Maia Sandu, siyasi yenilgisini kabul etmemiş ve istifasından kısa bir süre sonra cumhurbaşkanlığına aday olacağını ve 2020 seçimlerinde Igor Dodon karşısında zafer kazanacağını ilan etmiştir [Timpul.md, 2019a]. Buna karşılık Cumhurbaşkanı Dodon, merkezi devlet televizyonunda yaptığı son konuşmalarından birinde Moldova halkının kendisini desteklemesi durumunda yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılacağını belirtmiştir [TV8, 2020]. Bugün itibarıyla Cumhurbaşkanı Dodon'un ve eski başbakan Sandu'nun bir sonraki cumhurbaşkanlığı dönemi için muhtemel en güçlü iki aday olduğu söylenebilir. Kasım 2019'da yapılan bir ankete katılanların yaklaşık %26'sının Dodon'a verdiği desteğin yüksek olduğunu göstermektedir. Öte yandan aynı ankette Sandu'ya verilen %24'lük destek de Dodon'la arasındaki kamuoyu desteğinin çok da farklı olmadığına işaret etmektedir [RFE/RL Moldova, 2019]. Bununla birlikte, Ocak 2020'de yapılan daha güncel bir kamuoyu araştırmasında Cumhurbaşkanı Dodon, elde ettiği %35.6'lık destek ile vatandaşlar tarafından en yüksek oranda destek alan siyasi aday olmuştur [Sputnik, 2020a]. Maia Sandu, Moldova'da en güvenilir ikinci politikacı olmaya devam etmesine rağmen, kamuoyu destek oranı %20'ye düşmüştür. Pavel Filip, Andrei Năstase ve diğer potansiyel adaylar, kamuoyu desteğinin %10'undan daha azını alabilmişlerdir.

Moldova'da cumhurbaşkanlığı seçiminin 8 Kasım 2020'de yapılması ve seçim kampanyasının iki ay önce 8 Eylül'de başlatılması planlanmaktadır [News Maker, 2019]. Bununla birlikte, büyük siyasi partilerin seçim hazırlıklarının çok önceden başlamış olduğu ve seçim kampanyasının da muhtemelen Doğu ve Batı'daki siyasi güçler arasında şiddetli bir çatışmaya dönüşeceği açıktır. Cumhurbaşkanı Dodon, 2016 seçimleri öncesinde Rusya ve Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ile daha yakın ilişkilerin kurulması yönündeki düşüncelerini açıkça beyan etmiş [Libertatea.ro, 2016] ve o zamandan beri tutarlı adımlar atarak

to the Supreme Eurasian Economic Council in March 2017 granted Moldova an observer status to the EAEU in May 2018 [Evropeiska Pravda, 2018]. Dodon also made two successful deals on natural gas supply with Russia [Vedomosti, 2019] and Ukraine [Sputnik, 2019] reducing its price by more than 20% for Moldovan households and ensuring its continuous supply. Recently, President Dodon managed to remove restrictions on the transit of Moldovan goods through the territory of Ukraine to the Russian market [EurAsia Daily, 2019], which was a good relief for the small Moldovan economy so sensitive to external shocks.

Apart from gas price manipulations, the issue of unrecognized Transnistria is another powerful mechanism of influence in the hands of the Kremlin, which Dodon can reap political credits from. His active negotiations on Transnistria with Russia and his statement that the 2020 election should be held on both sides of the Dniester River [NTV Moldova, 2019] show his aspiration to resolve the issue before the election and gain additional votes for himself. In case if the election was held in Transnistria, Dodon would most probably ensure his victory since the large population of the unrecognized republic (475,000 people) with the Russian-speaking Slavic majority will certainly vote for the pro-Russian candidate.

Following the heaviest phase of the 2019 political crisis, ex-prime minister Maia Sandu became the brightest figure on the pro-European wing of the Moldovan politics. Despite her removal from the top government position, she remains the leader of the PAS and the ACUM bloc. Various opinion polls show that Sandu is a potent candidate that can compete with the incumbent president. However, the fact that Andrei Năstase, the chairman of the Dignity and Truth Platform Party, the PAS partner in the ACUM bloc, proposed an idea to nominate a single opposition candidate

bu siyasi tutumunu sürdürmüştür. Mart 2017'de Dodon'un Avrasya Ekonomik Yüksek Konseyi'ne başvuru yapması sonucu Mayıs 2018'de Moldova'ya AEB'de gözlemci statüsü verilmiştir [Evropeiska Pravda, 2018]. Dodon ayrıca, Rusya [Vedomosti, 2019] ve Ukrayna [Sputnik, 2019] ile doğal gaz arzı konusunda başarılı sayılabilecek iki anlaşma yapmış ve Moldova halkı için doğal gaz fiyatını %20'den fazla düşürmüş ve kesintisiz enerji arzını sağlamıştır. Ayrıca, Cumhurbaşkanı Dodon, Moldova ürünlerinin Ukrayna toprakları üzerinden Rusya pazarına [EurAsia Daily, 2019] taşınmasıyla ilgili kısıtlamaların kaldırılması sürecini de iyi yönetmiştir. Bu gelişme, dış şoklara karşı çok hassas olan Moldova'nın nispeten küçük çaplı ekonomisi için olumlu bir gelişme olup, ekonominin esnekliği konusunda bir nebze rahatlık sağlayacaktır.

Doğal gaz fiyatı manipülasyonlarının yanı sıra Transdinyester sorunu, Dodon'un siyasi kazanımlar elde edebileceği Kremlin'in elinde güçlü birer koz olarak bulunmaktadır. Rusya ile Transdinyester konusundaki aktif müzakereleri ve 2020 seçiminin Dinyester Nehri'nin her iki tarafında yapılması gerektiği yönündeki Dodon'un ifadesi [NTV Moldova, 2019], seçimden önce sorunun çözülmesi ve bu şekilde seçmen desteğini artırma arzusunu göstermektedir. Seçimin Transdinyester'de yapılması halinde, Dodon büyük olasılıkla zafere ulaşacaktır. Zira bölge nüfusunun büyük çoğunluğunu Rusça konuşan Slav kökenlilerin oluşturduğu ayrılıkçı cumhuriyetin vatandaşları (475,000 kişi) kuvvetle muhtemel, Rusya yanlısı bir aday için oy kullanacaklardır.

2019'daki siyasi krizden ardından eski başbakan Maia Sandu, Moldova siyasetinin Avrupa yanlısı kanadındaki en parlak isim olmuştur. Üst düzey hükümet pozisyonundan uzaklaştırılmasına rağmen, Sandu EDP ve ACUM bloğunun lideri olma konumunu devam ettirmektedir. Çeşitli kamuoyu yoklamaları, Sandu'nun görevdeki cumhurbaşkanı ile rekabet edebilecek güçlü bir aday olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, ACUM bloğundaki EDP ortağı olan Onur ve Hakikat Platformu Partisi başka-

other than Sandu [Sputnik, 2020b] and the failure of the opposition to put forward strong candidates in recent local elections are clear signals of a lack of cooperation and consent among various oppositional parties.

The main ideological platform that Moldovan oppositional forces stand on is closer cooperation with the EU. Thus, one of recent surveys showed that 59.3% of Moldovans would vote for joining the EU in case of a referendum and only 25.1% would vote against it [Unimedia, 2020]. In another recent survey, Moldovans were asked which of the regional economic unions Moldova should join, and 48% of respondents supported the idea of joining the EU, while 34% were in favor of the EAEU [Agora, 2020]. Various opinion polls and previous elections show that the pro-European sentiments are more and more popular among youth whereas elderly people and ethnic minorities tend to support integration with Russia. Public opinion on crucially important political questions also differs geographically. Pro-European attitudes are more prevalent in the capital city of Chişinău and urbanized parts of the country, while residents of the country's southern and northern regions tend to be less pro-European and often support the alliance with Russia.

Since recently, the idea of the unification of Moldova and Romania has been popularized in media and public opinion of the two countries. The idea is based on the cultural and linguistic similarity of the Romanian and Moldovan peoples and on the need to "restore historical justice". However, a recent survey showed that only 34% of Moldovans welcome the unification, while 58% prefer to see an independent Moldova in the EU [Cotidianul.md, 2019].

One of the factors that bear tremendous importance for Moldova is its external trade, 58% of which is done with the EU [UN Comtrade, 2020]. The share of Moldova's trade with Russia is only 10.7%. Over

nı Andrei Năstase'nin Sandu dışında tek bir muhalefet adayını aday gösterme fikri [Sputnik, 2020b] ve muhalefetin son yerel seçimlerde güçlü adaylar öne sürmemesi, farklı muhalefet partileri arasında iş birliği ve uyum eksikliğinin açık göstergesidir.

Moldova muhalif güçlerinin üzerinde durduğu temel ideolojik platform, AB ile daha yakın iş birliğidir. Bu bağlamda yapılan son araştırmalardan biri, Moldova halkının %59.3'ünün referandum durumunda AB'ye katılmak için oy kullanacağını ve sadece %25.1'inin karşı oy kullanacağını göstermektedir [Unimedia, 2020]. Yakın zamanda yapılan bir başka araştırmada ise Moldova vatandaşlarına Moldova'nın bölgesel ekonomik birliklerin hangilerine katılması yönünde sorular sorulmuş, araştırmaya katılanların %48'i AB'ye katılma fikrini desteklerken, %34'ü AEB lehine görüş beyan etmiştir [Agora, 2020]. Çeşitli kamuoyu yoklamaları ve önceki seçimler, Avrupa yanlısı düşüncelerin gençler arasında gitikçe daha popüler olduğunu gösterirken, yaşlılar ve etnik azınlıkların Rusya ile entegrasyonu destekleme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Kritik derecede önemli siyasi sorunlara ilişkin kamuoyu görüşü de coğrafi olarak farklılık göstermektedir. Avrupa yanlısı tutumlar, başkent Kişinev'de ve ülkenin kentleşmiş bölgelerinde daha yaygınken, ülkenin güney ve kuzey bölgelerinde yaşayanlar daha az Avrupa yanlısı olma eğiliminde olup, genellikle Rusya ile ittifakı desteklemektedir.

Son zamanlarda Moldova ve Romanya'nın birleşmesi fikri, iki ülkenin medyasında ve kamuoyunda tartışılmaktadır. Bu fikir, Romanya ve Moldova halklarının kültürel ve dilsel benzerliğine ve "tarihsel adaleti yeniden kurma" ihtiyacına dayandırılmaktadır. Bununla birlikte, yakın zamanda yapılan bir araştırma Moldova'nın sadece %34'ünün birleşmeyi desteklediğini, %58'inin ise AB'de bağımsız bir Moldova görmeyi tercih ettiğini göstermektedir [Cotidianul.md, 2019].

Bu eğilimin temel göstergelerinden ve Moldova için büyük önem taşıyan faktörlerden birinin dış ticaret olduğu söylenebilir. Ülkenin dış ticaretinin %58'i AB ile

the past two decades, the role of the EU in the country's foreign trade has been continuously increasing, while the shares of Russia and other CIS countries have been declining.

The presidential election in Moldova will probably be one of the most important events of 2020 in Eastern Europe and the post-Soviet space. A relative decline in political activism after the resolution of the political crisis in November 2019 might well be a calm before a storm preceding the electoral campaign. As the election approaches, it becomes more and more apparent that the main electoral standoff will unfold along the regional East-West cleavage. Apart from changes in domestic affairs, the outcome of the election will have a potential to produce significant shifts in the regional political agenda.

References

Agora (2020). IRI Survey: 48% of Respondents Consider the European Union the Most Suitable Economic Direction for Moldova. Retrieved from <https://agora.md/stiri/66097/sondaj-iri-48-dintre-respondenti-considera-uniunea-europeana-cea-mai-potrivita-directie-economica-pentru-r--moldova>. Accessed on 11.02.2020.

BIRN (2019). Moldova Faces New Turmoil After ex-Leader Leaves. Retrieved from <https://balkaninsight.com/2019/06/17/moldova-faces-new-turmoil-after-ex-leader-leaves/>. Accessed on 10.02.2020.

Cotidianul.md (2019). Survey 34% of Moldovans Will Join Romania, and 58% Will Join the EU. Retrieved from <https://cotidianul.md/2019/12/17/sondaj-34-din-moldoveni-vvor-unire-cu-romania-iar-58-aderare-la-ue/>. Accessed on 12.02.2020.

Deutsche Welle (2019). The Government Led by Maia Sandu was Dismissed. Dodon Set About Making His Own Cabinet. Retrieved from <https://www.dw.com/ro/guvernul-condus-de-maia-sandu-a-fost-demis-dodon-se-apuc%C4%83-s%C4%83-%C8%99i-fac%C4%83-propriul-cabinet/a-51212876>. Accessed on 04.02.2020.

EurAsia Daily (2019). Dodon and Putin Agree to Remove Barriers to Moldovan Exports. Retrieved from <https://easaily.com/ru/news/2019/01/31/dodon-i-putin-dogovorilis-snyat-barery-dlya-moldavskogo-eksporta>. Accessed on 13.02.2020.

Evropeiska Pravda (2018). Moldova Received Observer Status at the EAEU. Retrieved from

yapılmaktadır [UN Comtrade, 2020]. Moldova'nın Rusya ile olan ticaretinin, dış ticaretteki payı ise sadece %10.7'i civarındadır. Son yirmi yılda AB'nin ülkenin dış ticaretindeki rolü sürekli artmakta, Rusya ve diğer Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinin etkisi ise azalmaktadır.

Moldova'daki cumhurbaşkanlığı seçiminin, Doğu Avrupa ve Sovyet sonrası coğrafyada 2020 yılı için en önemli siyasi gelişmelerden birisi olacağı söylenebilir. Kasım 2019'daki siyasi krizin çözülmesinden sonra siyasi arenada ve hareketlilikte yaşanan durgunluk, seçim kampanyasından önce fırtına öncesi sessizlik olarak değerlendirilebilir. Seçim yaklaştıkça, ana seçim çatışmasının bölgesel Doğu-Batı ekseninde şekilleneceği, giderek daha belirgin hale gelmektedir. Söz konusu seçim sonucunun, yurtiçindeki değişimin yanı sıra dış politika ve bölgesel ilişkiler açısından da önemli değişiklikler üretme potansiyeline sahip olduğu kuşkusuzdur.

Kaynaklar

Agora (2020). IRI anketi: Katılımcıların %48'i Avrupa Birliği'nin Moldova İçin En Uygun Ekonomik Yön Olduğunu Düşünüyor. Alınan yer: <https://agora.md/stiri/66097/sondaj-iri-48-dintre-respondenti-considera-uniunea-europeana-cea-mai-potrivita-directie-economica-pentru-r--moldova>. Erişim tarihi: 11.02.2020.

BIRN (2019). Moldova, Eski Liderin Ayrılmasının Ardından Yeni Kargaşayla Yüzleşiyor. Alınan yer: <https://balkaninsight.com/2019/06/17/moldova-faces-new-turmoil-after-ex-leader-leaves/>. Erişim tarihi: 10.02.2020.

Cotidianul.md (2019). Araştırma, Moldovalıların %34'ü Romanya'ya, %58'i AB'ye katılmak istiyor. Alınan yer: <https://cotidianul.md/2019/12/17/sondaj-34-din-moldoveni-vvor-unire-cu-romania-iar-58-aderare-la-ue/>. Erişim tarihi: 12.02.2020.

Deutsche Welle (2019). Maia Sandu Liderliğindeki Hükümet Görevden Alındı. Dodon Kendi Kabinisini Düzenlemeye Koyuldu. Alınan yer: <https://www.dw.com/ro/guvernul-condus-de-maia-sandu-a-fost-demis-dodon-se-apuc%C4%83-s%C4%83-%C8%99i-fac%C4%83-propriul-cabinet/a-51212876>. Erişim tarihi: 04.02.2020.

EurAsia Daily (2019). Dodon ve Putin, Moldova İhracatının Önündeki Engelleri Kaldırmayı Kabul Etti. Alınan yer: <https://easaily.com/ru/news/2019/01/31/dodon-i-putin-dogovorilis-snyat-barery-dlya-moldavskogo-eksporta>. Erişim tarihi: 13.02.2020.

<https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2018/05/14/7081680/>. Accessed on 13.02.2020.

Libertatea.ro (2016). Who is Igor Dodon, the New President of the Republic of Moldova. Retrieved from <https://www.libertatea.ro/stiri/cine-este-igor-dodon-1645493>. Accessed on 13.02.2020.

News Maker (2019). When the Next Presidential Election Could Take Place. Dodon Revealed the Likely Date of the Election. Retrieved from <https://newsmaker.md/ro/cand-ar-putea-avea-loc-urmatoarele-alegeri-prezidentiale-dodon-a-dezvaluit-data-probabila-a-scrutinului/>. Accessed on 10.02.2020.

NTV Moldova (2019). Igor Dodon: In 2020, the Presidential Elections Must Take Place on Both Banks of the Dniester. Retrieved from <http://ntv.md/index.php?newsid=13355>. Accessed on 13.02.2020.

RFE/RL Moldova (2019). Poll: Igor Dodon and Maia Sandu, on An Equal Footing with the Electorate's Preferences. Retrieved from <https://moldova.europalibera.org/a/igor-dodon-maia-sandu-sondaj/30309537.html>. Accessed on 13.02.2020.

Sputnik (2019). Dodon Said at What Price Moldova Will Buy Gas from January 1, 2020. Retrieved from <https://ru.sputnik.md/economics/20191223/28640627/dodon-rasskazal-po-kakoy-tsene-moldova-budet-pokupat-gaz-s-1-yanvary-2020-go.html>. Accessed on 09.02.2020.

Sputnik (2020a). Poll: The Politician Who Can Become President of Moldova in 2020. Retrieved from <https://ru.sputnik.md/moldova/20200117/28888763/presedintele-moldovei-2020-alegeri-prezidentiale-rezultat.html>. Accessed on 10.02.2020.

Sputnik (2020b). The Political Relationship between Andrei Năstase and Maia Sandu: Blackmail, After Love and Divorce. Retrieved from <https://sputnik.md/editorialist/20200115/28853773/Relatia-dinte-Andrei-Nastase-Maia-Sandu-santaj-dragoste-divort.html>. Accessed on 11.02.2020.

Timpul.md (2019a). Maia Sandu Thinks She Will Beat Igor Dodon in 2020, "We Will Recover Moldova in the Autumn Elections". Retrieved from <https://www.timpul.md/articol/maia-sandu-crede-ca-l-va-bate-pe-igor-dodon-in-2020---vom-recupera-moldova-la-alegerile-din-toamna-148777.html>. Accessed on 13.02.2020.

Timpul.md (2019b). The Number of Romanians from Moldova with a Romanian Passport Grows from Day to Day. How Many People Hold the Citizenship of Romania? Retrieved from <https://www.timpul.md/articol/numarul-romanilor-din-r--moldova-cu-paaport-roman-crete-de-la-o-zi-la-alta--cate-persoane-dein-cetaenia-romaniei-145041.html>. Accessed on 08.02.2020.

TV8 (2020). Igor Dodon, About the Presidential: "Most Likely, I Will Apply". Retrieved from <http://tv8.md/2020/02/04/igor-dodon-despre-prezidentiale-cel>

Evropeiska Pravda (2018). Moldova, AEB'de Gözlemci Statüsü Aldı. Alınan yer: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2018/05/14/7081680/>. Erişim tarihi: 13.02.2020.

Libertatea.ro (2016). Moldova Cumhuriyeti'nin Yeni Cumhurbaşkanı Igor Dodon Kimdir? Alınan yer: <https://www.libertatea.ro/stiri/cine-este-igor-dodon-1645493>. Erişim tarihi: 13.02.2020.

News Maker (2019). Dodon Bir Sonraki Başkanlık Seçiminin Ne Zaman Yapılabileceği Hakkında Görüş Bildirdi. Alınan yer: <https://newsmaker.md/ro/cand-ar-putea-avea-loc-urmatoarele-alegeri-prezidentiale-dodon-a-dezvaluit-data-probabila-a-scrutinului/>. Erişim tarihi: 10.02.2020.

NTV Moldova (2019). Igor Dodon: 2020'de Başkanlık Seçimlerinin Dinyester'in Her İki Bankasında da Yapılması Gerekıyor. Alınan yer: <http://ntv.md/index.php?newsid=13355>. Erişim tarihi: 13.02.2020.

RFE/RL Moldova (2019). Anket: Igor Dodon ve Maia Sandu, Seçmenlerin Tercihleriyle Eşit Düzeyde. Alınan yer: <https://moldova.europalibera.org/a/igor-dodon-maia-sandu-sondaj/30309537.html>. Erişim tarihi: 13.02.2020.

Sputnik (2019). Dodon, 1 Ocak 2020'den İtibaren Moldova'nın Hangi Fiyattan Gaz Alacağını Söyledi. Alınan yer: <https://ru.sputnik.md/economics/20191223/28640627/dodon-rasskazal-po-kakoy-tsene-moldova-budet-pokupat-gaz-s-1-yanvary-2020-go.html>. Erişim tarihi: 09.02.2020.

Sputnik (2020a). Anket: 2020'de Moldova Cumhurbaşkanı Olabilecek Politikacılar. Alınan yer: <https://ru.sputnik.md/moldova/20200117/28888763/presedintele-moldovei-2020-alegeri-prezidentiale-rezultat.html>. Erişim tarihi: 10.02.2020.

Sputnik (2020b). Andrei Năstase ve Maia Sandu Arasındaki Siyasi İlişki: Aşk ve Boşanmadan Sonra Şantaj. Alınan yer: <https://sputnik.md/editorialist/20200115/28853773/Relatia-dinte-Andrei-Nastase-Maia-Sandu-santaj-dragoste-divort.html>. Erişim tarihi: 11.02.2020.

Timpul.md (2019a). Maia Sandu, 2020'de Igor Dodon'u Yeneceğini düşünüyor, "Moldova'yı Sonbahar Seçimlerinde Kurtaracağız". Alınan yer: <https://www.timpul.md/articol/maia-sandu-crede-ca-l-va-bate-pe-igor-dodon-in-2020---vom-recupera-moldova-la-alegerile-din-toamna-148777.html>. Erişim tarihi: 13.02.2020.

Timpul.md (2019b). Moldova'dan Romanya Pasaportuna Sahip Rumenler'in Sayısı Günden Güne Artıyor. Kaç Kişi Romanya Vatandaşlığına Sahip? Alınan yer: <https://www.timpul.md/articol/numarul-romanilor-din-r--moldova-cu-paaport-roman-crete-de-la-o-zi-la-alta--cate-persoane-dein-cetaenia-romaniei-145041.html>. Erişim tarihi: 08.02.2020.

TV8 (2020). Igor Dodon, Başkanlık Hakkında: "Büyük İhtimalle Başvuracağım". Alınan yer: <http://tv8.md/2020/02/04/igor-dodon-despre-prezidentiale-cel>

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER

mai-probabil-voi-candida/. Accessed on 11.02.2020.

UN Comtrade (2020). Database. Retrieved from <https://comtrade.un.org/data/>. Accessed on 13.02.2020.

Unimedia (2020). (BOP survey) How Many Moldovan Citizens Would Like to Join the European Union. Retrieved from <https://unimedia.info/ro/news/f46a8b3672b2c87e/sondaj-bop-cate-dintre-cetatenii-rm-ar-vrea-integrarea-in-uniunea-europeana.html>. Accessed on 09.02.2020.

Vedomosti (2019). Kozak Called the New Gas Price for Moldova with a Substantial Discount. Retrieved from <https://www.vedomosti.ru/business/news/2019/11/20/816762-kozak>. Accessed on 13.02.2020.

md/2020/02/04/igor-dodon-despre-prezidentia-le-cel-mai-probabil-voi-candida/. Erişim tarihi: 11.02.2020.

Unimedia (2020). BOP Anketi Kaç Moldova Vatan-daşı Avrupa Birliği'ne Katılmak İster? Alınan yer: <https://unimedia.info/ro/news/f46a8b3672b2c87e/sondaj-bop-cate-dintre-cetatenii-rm-ar-vrea-integrarea-in-uniunea-europeana.html>. Erişim tarihi: 09.02.2020.

UN Comtrade (2020). Veri tabanı. Alınan yer: <https://comtrade.un.org/data/>. Erişim tarihi: 13.02.2020.

Vedomosti (2019). Kozak, Moldova İçin Yeni Gaz Fiyatı Önemli Bir İndirime Sahip Oldu. Alınan yer: <https://www.vedomosti.ru/business/news/2019/11/20/816762-kozak>. Erişim tarihi: 13.02.2020.

TAJIKISTAN: FIRST ELECTIONS WITHOUT OPPOSITION AND EMERGING POWER TRANSITION TACİKİSTAN’DA MUHALEFETİN KATILMADIĞI İLK SEÇİM VE YÜKSELEN SİYASİ GÜÇ DEVRİ

*Asset Ordabayev **

On March 1, 2020, the elections to Majlisi Namoyandagon, the lower house of Tajikistan’s parliament (Majlisi Oli), were held. These were the sixth elections after the country gained its independence in 1991. It is noteworthy that the parliamentary elections in Tajikistan are held every five years without any snap elections. There are 63 members in the lower house, with 41 elected by the majority system in single-member constituencies and 22 – on party lists with an electoral threshold of 5%. According to the voting results, the ruling People’s Democratic Party won, with 46 seats, the Agrarian Party received seven seats, the Party of Economic Reforms – five, the Communist Party – two, while the Democratic Party and the Socialist Party gained one seat each. The remaining seat was won by a self-nominated candidate [StanRadar, 2020]. Despite such party diversity, Tajikistan remains an authoritarian country, and political parties strongly depend on the government. It is widely recognized that the country’s only opposition party was the Islamic Renaissance Party of Tajikistan (IRPT), which had two representatives in the parliament from 2000 to 2015 when it was banned. The 2020 parliamentary elections were the first in which the party did not participate. In fact, two key factors should be considered when analyzing the latest elections – the absence of the IRPT and a probability of the forthcoming transit of power.

The IRPT has a long history dating back to the beginning of the 20th century. However, we will focus our analysis only on the

1 Mart 2020 tarihinde Tacikistan Parlamentosu’nun (Meclisi Oli) alt kanadı olan Temsilciler Meclisi’nin (Meclisi Namoyandagon) seçimleri yapıldı. Bu seçim, Tacikistan’ın bağımsızlığını ilan ettiği 1991’den bu yana düzenlenen altıncı seçim olmuştur. Tacikistan’daki parlamento seçimlerinin, erken seçim olmaksızın düzenli olarak zamanında (her beş yılda bir) yapılması dikkat çekicidir. Temsilciler Meclisinin 63 üyesinin 41’i dar bölge sisteminde en çok oyu alan adaylardan oluşurken, 22’si ise %5 oy barajını geçen siyasi partilerin listelerinden seçilmektedir. Seçim sonuçlarına göre iktidardaki Halkın Demokrasi Partisi, sandalyelerin 46’sını kazanmıştır. Diğer partilerden Tarım Partisi yedi, Ekonomik Reformlar Partisi beş, Komünist Parti iki, Demokrat Parti ile Sosyalist Parti birer sandalye kazanmıştır. Geriye kalan bir sandalye ise bağımsız aday tarafından kazanılmıştır [StanRadar, 2020]. Çoğulcu siyasal yapısına rağmen Tacikistan, siyasi partilerin güçlü bir şekilde hükümete bağlı olduğu otoriter bir yapıya sahiptir. Tacikistan İslam Rönesans Partisi (TİRP), yasaklanana kadar 2000-2015 yılları arasında parlamentoda iki sandalye ile temsil edilen muhalif çizgideki ilk parti olma özelliğine sahiptir. 2020 Parlamento Seçimleri, adı geçen partinin katılmadığı ilk seçim olmuştur. Bu yüzden 2020 Tacikistan Parlamento Seçimleri değerlendirilirken TİRP’in yokluğu ve önümüzdeki dönemde siyasi güç devri gibi iki önemli hususun dikkati alınması gerekmektedir.

TİRP’in geçmişi, aslında 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Ancak, biz bu analizde Sovyetler Birliği’nin dağılmasından 2015’e kadar olan döneme odaklanacağız. Tacikistan’ın 1991’de bağımsızlığını

* PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. assetorda@gmail.com

period of the party's existence from the collapse of the USSR until 2015. After Tajikistan became independent in 1991, the IRPT held an official constituent congress in Dushanbe [Andreyev, 2017]. During the congress, the party adopted its charter and program, and Muhammadsharif Himmatzoda was elected as the chairman. The main objective of the party was to create a democratic state with freedom of religion, but with an emphasis on Islam, and to introduce certain Sharia norms into the legislation. The experience of the Turkish Republic was supposed to be taken as a possible model of the country's development, where there was a secular state with a Muslim majority and freedom of religion [Andreyev, 2017]. At the same time, there were supporters of the Iranian model of statehood within the party. In December 1991, the IRPT was officially registered. During the civil war of 1992-1997 in Tajikistan, the IRPT was part of the United Tajik Opposition, which confronted the central government. After the end of the civil war, the IRPT remained legal and became an opposition party.

The years until 2015 in Tajikistan were the period of power consolidation by the central government, which followed the example of other Central Asian states, except Kyrgyzstan. Against this background, the personal power of President Emomali Rahmon was gradually increasing. In 2003, the referendum on constitutional amendments zeroed out Rahmon's previous (and only permitted) presidential term and allowed him to serve two additional seven-year terms in a row [Eurasianet, 2003]. The IRPT openly protested against the amendments and even held a series of rallies. The authorities used these actions as an excuse for the arrest of some party leaders and accused them in the involvement in illegal groups seeking the overthrow of power [Thibault, 2018].

While for some time after the referendum there was a truce between the regime

ilan etmesinin ardından TİRP, resmi kuruluş kongresini Duşanbe'de düzenledi [Andreyev, 2017]. Kongre'de partinin tüzüğü ve programı kabul edilirken Muhammed Şerif Himmetzade de başkan olarak seçildi. Partinin temel amacı, dini özgürlükleri esas alan ancak aynı zamanda İslam'a vurgu yapan demokratik bir devlet kurmak şeklinde ifade edilmiştir. Bu yapı içerisinde bazı şeri hükümlerin de mevzuata dahil edilmesi hedeflenmekteydi. Ülkenin kalkınmasında Müslüman çoğunluğa ve din özgürlüğüne sahip laik bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti tecrübesinin model benimsenmişti [Andreyev, 2017]. Parti içinde, İran devlet modelinin taraftarları da bulunmaktaydı. 1991'de resmi olarak kurulan TİRP, 1992-1997 yıllarında Tacikistan'daki iç savaşta Birleşik Tacik Muhalefeti'nin yanında yer alarak iktidara karşı çıkmıştır. İç savaşın bitmesinin ardından TİRP, yasal statüsünü koruyarak mevcut siyasi yapıda muhalefet partisi olarak faaliyetlerine devam etti. 2015'e kadar Kırgızistan hariç diğer Orta Asya ülkelerinde olduğu gibi merkezi hükümet, gücü kendi elinde konsolide etmek üzere bir tutum göstermiştir. Bu siyasal yaklaşımın belirgin olarak görüldüğü Tacikistan'da, Cumhurbaşkanı Emomali Rahmon'un da kişisel gücü süreç içerisinde iyice artmıştır. 2003 Anayasa Değişikliği Referandumu, Rahmon'un önceki görev süresini sıfırlayarak, yedi yıllık süre ile iki dönem daha Cumhurbaşkanlığı yapmasına olanak sağladı [Eurasianet, 2003]. TİRP, bu değişiklikleri açıkça eleştirerek bir dizi protesto eylemi düzenledi. Yetkililer, bu eylemleri bazı parti liderlerinin tutuklanmasına gerekçe yaparak, bu muhalif liderleri iktidarı devirmek isteyen yasadışı gruplarla iş birliği yapmakla suçladı [Thibault, 2018].

Bu referandumdan sonra merkezi hükümet ile TİRP arasında sözde bir barış ortamı sağlanmasına rağmen yetkililer, TİRP'i 2015'te ülkenin siyasi arenasından silme kararı almıştır. Bu şekilde Rahmon, TİRP'in 2015'de parlamentoda sandalye elde etmesinin önünü kesmiştir [Thibault, 2018]. Seçimlerde yenilgiye uğrayan parti liderinin yurtdışına çıkması hükümet yetkililerinin, TİRP üzerindeki baskıyı artırmalarının önü-

and the IRPT, in 2015, the Tajik authorities decided to finally eliminate the IRPT from the country's political field. Initially, in the March 2015 parliamentary elections, Rahmon succeeded in preventing the IRPT from gaining seats in the parliament [Thibault, 2018]. The defeat in the elections and the subsequent departure of the party leader from the country opened the door for the authorities to start the persecution of the IRPT. In August of the same year, the Ministry of Justice demanded the party to cease its activity, since most of its branches in the regions did not work, and the central office was sealed by a decision of the economic court. Then, on September 13, 2015, some IRPT members were detained on suspicion of conspiracy with former Deputy Minister of Defense Abdukhalim Nazarzoda [BBC, 2016], who, according to the Prosecutor General's Office, formed 20 armed groups, planning to seize power in the country [RIA Novosti, 2015]. Subsequently, in September, Tajikistan's Supreme Court recognized the IRPT as an extremist and terrorist organization and stopped its activities altogether [Chevtaeva, 2015].

The elimination of the last opposition force in the country allowed the ruling regime to complete the process of power centralization in the hands of Emomali Rahmon. In December 2015, the country's parliament adopted the law "On the Founder of Peace and Unity and the Leader of the Nation". Under this law, the incumbent president had no longer legal restrictions for the number of presidential terms [Thibault, 2018]. These decisive actions put an end to discussions that circulated at the time about the forthcoming transit of power.

The latest elections were supposed to show whether any centers of resistance remained in the country. A union of opposition groups located in Europe, including the IRPT, called on its supporters to vote for the Social Democratic Party. However, after all, the Social Democrats could not

nü açmıştır. 2015'in Ağustos ayında Adalet Bakanlığı, partinin kayıtlı çok sayıda şubesinin aktif olarak faaliyette bulunmamasını gerekçe göstererek TİRP'in kapatılmasını talep etmiştir. Eş zamanlı olarak, Ekonomi Mahkemesi'nin kararı ile de partinin merkez ofisi mühürlenerek kapatılmıştır. Devamında, 13 Eylül 2015 tarihinde bazı TİRP üyeleri, eski Savunma Bakanı Abdukhalim Nazarzade ile birlikte 20 silahlı örgütle mevcut hükümete darbe yapma iddiasıyla tutuklandılar [RIA Novosti, 2015]. Diğer taraftan, Tacikistan Yüksek Mahkemesi de Eylül ayı içerisinde TİRP'i aşırılık yanlısı ve terörist bir örgüt olarak kabul etmiş ve bütün faaliyetleri durdurulmuştur [Chevtaeva, 2015].

Son muhalif gücün de ortadan kaldırılması ile tüm siyasi güç, Emomali Rahmon'un kontrolüne geçmiştir. Aralık 2015'te ülkede kabul edilen "Barış ve Birliğin Kurucusu ve Ulusun Lideri" kanunu ile görevdeki cumhurbaşkanının, cumhurbaşkanlığı için yasal süre kısıtlaması kaldırılmıştır [Thibault, 2018]. Yapılan bu son hamle ile güç devrine ilişkin tüm tartışmalar da sona erdirilmiştir.

Yapılan bu son seçimler ise ülkede merkezi hükümete karşı herhangi muhalif bir grubun kalıp kalmadığını görmek açısından oldukça önemli değerlendirilmekteydi. TİRP'in de içinde yer aldığı Avrupa'daki bir grup muhalifler kendi taraftarlarını, Sosyal Demokrat Partisi'ni desteklemeye davet etmişlerdir. Ancak, yapılan seçimde adı geçen partinin oy oranı %1'in altında kalmıştır. Bu tablo, mevcut iktidarın ülkede tam kontrolü sağladığını göstermiştir. Bu seçimler, aynı zamanda cumhurbaşkanının görevini en büyük oğlu Rustam Emomali'ye bırakabileceği yönündeki tartışmaları da bitirmiştir. Bundan sonraki süreçte, Rustam Emomali yüksek ihtimalle parlamentonun üst kanadı olan Milli Meclis'in (Majlisi Milli) üyesi olduktan sonra Meclis Başkanı seçilecektir [Fergana, 2020]. Tacikistan anayasasına göre, Milli Meclisin başkanı, görevdeki cumhurbaşkanının herhangi bir sebeple görevini bırakması halinde, Cumhurbaşkanı olabilir. Bu bağlamda, bir sonraki Tacikistan Cumhurbaşkanı seçiminin, Kasım

receive even 1% of the votes. Thus, the authorities demonstrated complete control over the situation and over the entire territory of the country. This was also necessary against the background of new rumors about a possible transfer of power to Rustam Emomali – the eldest son of the president. Rustam Emomali will most likely become a member of the Majlisi Milli, the upper house of the parliament, where with a high probability he will be elected the chairman [Fergana, 2020]. According to the Tajik constitution, the chairman of the Majlisi Milli succeeds the incumbent president if the latter leaves his position. It should be noted here that the next presidential election in Tajikistan is scheduled for November 2020.

The ruling elite in a hybrid regime often perceives elections as an event that could potentially destabilize the situation. Therefore, it is important for such a regime to always control them. Since Tajikistan holds two elections in 2020, the elite might expect increasing risks to its rule. Thus, the Tajik authorities use full control over the electoral cycle to show that the IRPT does no longer represent a significant political force, especially to external players that, according to the regime, have always stood behind this party. In turn, the elections provide the opportunity for creating a new format of power. The newly elected parliament can create various additional institutions, which theoretically could leave part of the authority with Emomali Rahmon if he decides to transfer the presidential post to his son.

In conclusion, at present, the probability of power transition in Tajikistan is rather low, but there is a probability that President Rahmon wants to create an understandable mechanism in an effort to protect himself and his clan. It is rather obvious that the Tajik authorities are striving to create the tandem in power, where the president will play a key role, while his son will be preparing to seize power at any time. Besides,

2020'de yapılacağını da belirtmek gerekir.

Ülkedeki yönetim, hibrit bir rejim içerisinde seçimlerin, her zaman ülkeyi istikrarsızlaştırma potansiyeli taşıdığı yönünde bir algıya sahiptir. Bu yüzden rejim, daima kontrolü elinde tutması gerektiğine inanmaktadır. 2020 yılında Tacikistan'da iki önemli seçimin yapılacak olması da yöneticilerin böyle bir yaklaşımı savunmalarına neden olmaktadır. Tacik yetkililer, seçim sürecini tamamen kendi kontrollerinde tutarak TİRP'in kayda değer bir gücünün kalmadığını özellikle bölgedeki diğer yabancı aktörlere de göstermiştir. Çünkü, onlara göre ülkedeki bütün sorunların altından hep TİRP çıkmıştır. Ayrıca seçimler, yeni bir iktidar biçimi yaratma fırsatını da sunmaktadır. Yeni seçilen Temsilciler Meclisi, Emomali Rahmon'un istediği takdirde cumhurbaşkanlığını oğluna bırakması için gerekli olan ek kurumları oluşturarak buna zemin hazırlayabilir.

Özetle, şu an Tacikistan'da bir güç geçişi olasılığı oldukça düşük görünmektedir. Diğer taraftan, Cumhurbaşkanı Rahmon'un kendisini ve yakınlarını koruyabilecek bir mekanizma oluşturma ihtimali de bulunmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde merkezi idarenin, iktidarın, Cumhurbaşkanı ve zamanı geldiğinde onun oğlu üzerinden devam etmesi yönünde bir durumun ve bu yönde çalışmalarının olduğu görülmektedir. Benzer olaylar görüldüğü gibi, bu tutumuyla merkezi idare, yöneticilerin sadakatini test etmek ve gerektiğinde ek düzenlemeleri yapmayı bir fırsat olarak görmektedir. Bunun yanında, yeni statükonun kullanılması suretiyle yabancı aktörlere "sıradaki lider" gösterilerek, ülkede istikrarsızlık çıkarılma riski de azaltılmaya çalışılmaktadır. Görünüşe göre Cumhurbaşkanı Rahmon, iç savaş döneminde dış aktörlerin ülke siyasetine müdahale etme ihtimalinden ders almışa benzemektedir.

Kaynaklar

Andreyev, Artem (2017). Tacikistan'da İslami Uyanış Partisi'nin Yükselişi ve Düşüşü. Alınan yer: <https://cyberleninka.ru/article/n/vzlet-i-padenie-partii-islamsko-go-vozhrozhdeniya-v-tadzhikistan>. Erişim tarihi: 23.03. 2020.

as often happens in such schemes, this is an opportunity to check the loyalty of the elite members and carry out its 'cleaning' if necessary. In addition, the regime uses the new status quo to demonstrate the "next leader" to external players, thus reducing a potential for destabilizing the situation from outside. It appears President Rahmon learned his lessons from the civil war when external stakeholders played key roles in domestic politics.

References

- Andreyev, Artem (2017). The Rise and Fall of the Islamic Revival Party in Tajikistan. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/vzlet-i-padenie-partii-islamskogo-vozhrozhdeniya-v-tadzhikistan>. Accessed on 23.03.2020.
- BBC (2016). How the Leaders of the Islamic Party of Tajikistan Were Pursued in Court. Retrieved from https://www.bbc.com/russian/international/2016/06/160602_tajikistan_islam_party_trial. Accessed on 20.03.2020.
- Chevtaeva, Irina (2015). The Tajik Court Banned the Islamic Revival Party. Retrieved from <https://p.dw.com/p/1Gfak>. Accessed on 24.03.2020.
- Eurasianet (2003). Constitutional Referendum Could Unsettle Tajikistan. Retrieved from <https://eurasianet.org/constitutional-referendum-could-unsettle-tajikistan>. Accessed on 24.03.2020.
- Fergana (2020). The Son of the President of Tajikistan was Nominated as Senator. Retrieved from <https://fergana.azattyk.org/news/116026/>. Accessed on 20.03.2020.
- RIA Novosti (2015). Tajikistan's Prosecutor General's Office: Nazarzoda Has Been Preparing a Revolt for Five Years. Retrieved from <https://ria.ru/20150926/1283111652.html>. Accessed on 20.03.2020.
- StanRadar (2020). Tajikistan. How Seats were Allocated in the 2020 Election. Retrieved from <https://stanradar.com/news/full/38606-tadzhikistan-kak-raspre-delilis-mesta-v-parlament-na-vyborah-2020.html>. Accessed on 22.03.2020.
- Thibault, Helene (2018). Transforming Tajikistan: State-building and Islam in Post-Soviet Central Asia. Bloomsbury Publishing.
- BBC (2016). Tacikistan İslam Partisi Liderlerinin Mahkeme Süreci Nasıl Yürütülmekte. Alınan yer: https://www.bbc.com/russian/international/2016/06/160602_tajikistan_islam_party_trial. Erişim tarihi: 20.03.2020.
- Chevtaeva, Irina (2015). Tacik Mahkemesi İslami Uyanış Partisi'ni Yasakladı. Alınan yer: <https://p.dw.com/p/1Gfak>. Erişim tarihi: 24.03.2020.
- Eurasianet (2003). Anayasa Referandumu Tacikistan'ı Huzursuz Edebilir. Alınan yer: <https://eurasianet.org/constitutional-referendum-could-unsettle-tajikistan>. Erişim tarihi: 24.03.2020.
- Fergana (2020). Tacikistan Cumhurbaşkanı'nın Oğlu Senatör Olarak Aday Gösterildi. Alınan yer: <https://fergana.azattyk.org/news/116026/>. Erişim tarihi: 20.03.2020.
- RIA Novosti (2015). Tacikistan Başsavcılığı: Nazarzoda Beş Yıldır Bir İsyan Hazırlamaktadır. Alınan yer: <https://ria.ru/20150926/1283111652.html>. Erişim tarihi: 20.03.2020.
- StanRadar (2020). Tacikistan. 2020 Seçimlerinde Koltuk Dağılımı Nasıl Yapıldı? Alınan yer: <https://stanradar.com/news/full/38606-tadzhikistan-kak-raspre-delilis-mesta-v-parlament-na-vyborah-2020.html>. Erişim tarihi: 22.03.2020.
- Thibault, Helene (2018). Tacikistan'ı Dönüştürmek: Sovyet Sonrası Orta Asya'da Devlet İnşası ve İslam. Bloomsbury Basımevi.

MOLDOVA'S DIFFICULT CHOICE: EUROPEAN OR EURASIAN INTEGRATION MOLDOVA'NIN ZOR SEÇİMİ: AVRUPA YA DA AVRASYA ENTEGRASYONU

*Kanat Makhanov **

Moldova is one of the members of the Eastern Partnership (EaP) officially launched on May 7, 2009 and consisting of six post-Soviet states (Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova and Ukraine). The EaP is meant to serve as the framework for discussions between the European Union (EU) and its Eastern European and Caucasian neighbors on issues of economic cooperation, trade, regional economic policy implementation and others. The aim of the EaP consists in promoting cooperation with the EU under conditions of stability, democracy and prosperity, and Moldova's membership in the EaP was the first significant step towards the European integration [European Commission, 2020].

At the beginning, the efforts and ambitions of Moldova in its commitment to cooperate in building its path towards the European integration were rather convincing. The negotiations between the EU and Moldova over an association agreement began in 2010 and focused on political reforms, foreign and security policy, cooperation, ensuring justice, freedom and security etc. At the same time, the "Visa Dialogue" was launched between the EU and Moldova aimed at including the latter to the list of countries whose nationals are exempt from the visa requirement for entering the EU. This objective was achieved relatively fast by April 2014, becoming the first major achievement of Moldova in its rapprochement with the EU [Euractiv, 2014]. Shortly after this, the association agreement between the EU and Moldova was signed on June 27, 2014 and ratified by the Moldovan Parliament on July 2, 2014 [MERM, 2015]. The agreement established a new

Moldova, Avrupa Birliği'nin (AB) resmi olarak 7 Mayıs 2009'da başlattığı ve Sovyetler Birliği'nin eski altı ülkesini kapsayan (Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna) Doğu Ortaklığı'nın (DO) üyelerinden biridir. DO, AB ile Doğu Avrupa ve Kafkasya ülkeleri arasında ekonomik iş birliği, ticaret, bölgesel ekonomik politikaların uygulanması ve diğer konular çerçevesinde ilgili görüşmelerin sağlanması görevini yürütmektedir. DO'nun amacı bu ülkelerle AB arasındaki iş birliğini istikrar, demokrasi ve refah koşulları altında teşvik etmektir. Moldova'nın DO üyeliği, bu ülkenin Avrupa entegrasyonu sürecinde ilk adım olarak değerlendirilebilir [Avrupa Komisyonu, 2020].

Başlangıçta, Moldova'nın Avrupa entegrasyonuna sürecinde taahhütlerini gerçekleştirme çabaları ve hedefleri oldukça ikna ediciydi. AB ve Moldova arasında ortaklık anlaşması üzerindeki müzakereler 2010'da başlamış ve siyasi reformlar, dış politika ve güvenlik politikası, iş birliği, adalet, özgürlük ve güvenlik gibi konulara odaklanmıştır. Aynı zamanda, AB ve Moldova arasında başlayan "Vize Diyaloğu" ile Moldova'nın AB nezdinde vize muafiyetine sahip ülkelerin listesine dahil edilmesi süreci başlatıldı. Bu hedefe Nisan 2014'de nispeten hızlı bir şekilde ulaşılması, Moldova'nın AB ile yakınlaşma sürecindeki ilk büyük başarısı olarak kabul edilebilir [Euractiv, 2014]. Bundan kısa bir süre sonra ise AB ve Moldova arasındaki ortaklık anlaşması 27 Haziran 2014 tarihinde imzalanmış ve Moldova Parlamentosu tarafından 2 Temmuz 2014 tarihinde onaylanmıştır [MCEB, 2015]. Kişinev'in, Avrupa entegrasyonu yolunda dikkat çekici başarıları arasında gösterilen bu

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

legal framework for further development of relations between Moldova and the EU, which was another remarkable success of Chisinau in its path towards European integration.

In July 2016, Moldova and Georgia became the first countries to ratify the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) agreement with the EU. The agreement provides Moldova with access to certain sectors of the European single market. It also ensures the same regulatory environment in the associated country for investors as in the EU, which is essentially important for a developing economy like Moldova [DCFTA in Moldova, 2020]. The DCFTA became the third major achievement of Moldova in its partnership with the EU, which gave rise to expectations of a further acceleration of Moldova in its path towards the European integration. A visible progress made by Moldova compared to other EaP member countries made many to perceive Moldova as a front-runner and the first country that would achieve full EU membership in a relatively short period of time.

However, after 2016 Moldova has made practically no further progress in fulfilling the previously undertaken commitments in conducting reforms aimed at ensuring stability and democratic principles. One of the reasons for Moldova's limited success in accomplishing its goal might well be the failure of the EU in evaluating the aspirations and potential of the country in implementing the necessary reforms. In fact, most of the agreements reached between Moldova and the EU were mostly initiated by the EU itself, including the invitation to take part in the European Neighborhood Policy and the EaP [Morari, 2016].

The second obvious reason is the policy conducted by incumbent President Igor Dodon who ran for presidency as a candidate sympathetic to the Eurasian Economic Union (EAEU) and won the election in November 2016 [Libertatea, 2016]. In spite of a number of factors such as limited presidential power, no clear and stable support in the parliament, and overall

anlaşma, Moldova ile AB arasındaki ilişkilerin daha da geliştirilmesi için yeni bir yasal çerçeve oluşturdu.

Temmuz 2016'da Moldova ve Gürcistan, AB ile Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Bölgesi (DKSTB) anlaşmasını onaylayan ilk ülkeler oldu. Anlaşma, Moldova'ya Avrupa'nın ortak pazarının belirli sektörlerine erişim izni sağlamanın yanı sıra Moldova gibi gelişmekte olan bir ekonomi için önemli olan yatırım çekme konusunda AB'deki yatırımcılar için ilgili ülkede aynı düzenleme ortamını sağlamaktadır [Moldovada DKSTB, 2020]. DKSTB, Moldova'nın AB ile ortaklığında üçüncü büyük başarısı olarak entegrasyonu sürecinin daha da hızlanacağı beklentisini yükseltmiştir. Moldova'nın diğer DO üyesi ülkelere kıyasla gözle görülür bir ilerleme kaydetmesi, Moldova'nın kısa bir sürede DO ülkeleri arasında AB tam üyeliğini kazanacak ilk ülke olarak algılanmasına neden olmuştur.

Lakin 2016'dan sonra Moldova, ülkede istikrar ve demokratik ilkeleri sağlamaya yönelik reformların yürütülmesinde daha önce taahhüt edilmiş yükümlülüklerini yerine getirmede uygulamada fazla ilerleme kaydedememiştir. Moldova'nın hedefine ulaşmadaki başarısının sınırlı olmasının nedenlerinden biri, AB'nin, ülkenin gerekli reformları uygulama arzusunu ve potansiyelini değerlendirmedeki başarısızlığı olabilir. Esasen Moldova'nın DO'ya üye olmasının da dahil olduğu pek çok AB ve Moldova arasındaki girişim ve anlaşmalar AB'nin inisiyatifi ile başlatılmıştır [Morari, 2016].

İkinci bir neden ise Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) sempati duyan ve Kasım 2016'da seçimi kazanan görevdeki Cumhurbaşkanı Igor Dodon tarafından yürütülen politikalarlardır [Libertatea, 2016]. Cumhurbaşkanı Dodon, sınırlı Cumhurbaşkanlığı yetkileri, parlamentodan AB reformlarının devam ettirilmesine açık ve sürekli bir destek bulamaması, siyasi alanda yaşanan istikrarsızlık gibi bir takım etmenlere karşın, ülkesinin Rusya ve AEB ile yakın bir ortaklık kurması konusunda önemli adımlar atmayı başarmıştır. Mayıs 2018'de AEB'de gözlemci statüsü kazanan Moldova [Yevropeyska prav-

turbulent political landscape, President Dodon managed to take significant steps in establishing a close partnership with Russia as well as with the EAEU. In May 2018, Moldova gained an observer status in the EAEU [Yevropeyska pravda, 2018], which allows its authorized representatives to attend meetings of the union's bodies and receive documents accepted by the member states.

One of the greatest advantages of having closer economic partnership with Russia and the EAEU for Moldova is that the decision-making mechanism in the EAEU is not highly institutionalized [Cabar, 2020]. Unlike in case with the European integration, the partnership of Moldova with Russia and the EAEU allows it to have momentary and tangible economic gains. Thus, thanks to its close partnership and active negotiations with Russia, within his first presidential term, President Igor Dodon managed to resolve a number of highly sensitive economic issues with notable benefits for Moldova. These include the amnesty for labor migrants from Moldova [Novosti Pridnestrovyia, 2017], the preferential treatment for Moldovan goods in Russia [Trans.ru, 2019], gas price discounts [Neftegaz.ru, 2020], and many others. As one might expect, these sizable immediate economic benefits have given rise to Euroscepticism and caused an increasing pro-Russian and pro-Eurasian sentiment in the Moldovan society.

According to the most recent survey, 43.5% of Moldovans would welcome the idea of joining the EU [Unimedia, 2020]. In general, this percentage tends to oscillate between 33 and 48%, whereas the share of those supporting the idea of the accession to the EAEU usually ranges between 27 and 42% [Agora, 2018; TV8, 2019]. On the other hand, a thorough analysis of different polls on this matter shows that the majority of supporters of Moldova's membership in the EAEU do not really mean it, but rather would like to see Moldova having good economic relations with Russia without joining the EAEU. During the last EAEU summit held on May 19, 2020, Pres-

da, 2018], ülke olarak kurumsal düzeyde Birliğin toplantılarına katılma ve belgelere erişim izni ülkenin resmi temsilcileri AEB'nin kurumlarının toplantılarına katılma ve kabul edilen belgelere erişim izni almıştır.

Moldova'nın Rusya ve AEB ile yakın ekonomik ilişkiler kurmasının getirdiği en büyük avantajlar arasında AEB'nin karar alma mekanizmasının AB gibi üst düzey kurumsal bir yapıda olmaması gösterilebilir [Cabar, 2020]. Avrupa ile entegrasyonundan farklı olarak, Moldova'nın Rusya ve AEB ile ortaklığı, bu ülkeye, anında ve somut ekonomik kazanımlar olarak yansımaktadır. Böylece, Rusya ile yakın ortaklığı ve aktif müzakereleri sayesinde, ilk başkanlık döneminde Cumhurbaşkanı Igor Dodon, Moldova için kayda değer faydaları olan son derece hassas ekonomik sorunları çözme başarılmıştır. Bunlar arasında, Moldova'dan gelen göçmen işçiler için af [Novosti Pridnestrovyia, 2017], Rusya'daki Moldova mallarına yönelik tercihli özel muamele [Trans.ru, 2019], gaz fiyatı indirimleri ve diğer pek çokları gösterilebilir [Neftegaz.ru, 2020]. Tahmin edilebileceği gibi, bu büyük ekonomik faydalar, Avrupa karşıtlığına yol açmanın yanı sıra Moldova toplumunda Rus ve Avrasya yanlısı düşüncelerin artmasına da neden olmaktadır.

En son yapılan anket sonuçlarına göre, Moldovalıların %43.5'i AB üyeliği fikrine sıcak bakmaktadır [Unimedia, 2020]. Bu rakamın %33-48 arasında olarak değiştiği ifade edilebilir. AEB'ye baktığımızda ise bu oranın genellikle %27-42 arasında olduğu görülmektedir [Agora, 2018; TV8, 2019]. Öte yandan bu konuda başka anket sonuçlarını da ele alarak detaylı bir inceleme yapıldığında, Moldovalılar için AEB üyeliğinin pek önem arz etmediği, burada asıl önemli olanın AEB'ye girmeden Rusya ile kurulacak yakın ilişkilerden elde edecekleri ekonomik getirilerin beklentisi içinde oldukları söylenebilir. 19 Mayıs 2020'de yapılan son AEB zirvesinde Cumhurbaşkanı Dodon, Moldova'nın dış ekonomi politikasında doğu vektörünü takip etme taahhüdünü kesin olarak teyit etti ve ülkenin Avrasya entegrasyonuna daha aktif katılım için hazır olduğunu ifade etti [NTV Moldova, 2020].

ident Dodon firmly reaffirmed his commitment to following the eastern vector in the external economic policy of Moldova and expressed the country's readiness for a more active involvement in the Eurasian integration [NTV Moldova, 2020].

It is obvious now that the agenda of choosing the vector of Moldova's future integration will be the key issue during the presidential election scheduled for November 1, 2020. Maia Sandu, the de facto leader of the opposition and most probable electoral competitor of Dodon, is highly critical about the partnership of Moldova with the EAEU and proposes the strictly European vector of future integration [RFE/RL Moldova, 2020]. Analyzing the last ten years of Moldova's economic relations with the EU and the EAEU, we can state that the decision on choosing the vector of future integration of Moldova depends not only on citizens of Moldova but also on the positions of the two major external players – the EU and Russia.

References

- Agora (2018). IRI survey: The European Vector is Gaining Ground, its Locomotive Being Young People. Attitude Towards NATO and Neighboring States. Retrieved from <https://agora.md/stiri/51675/sondaj-iri-vectorul-european-castiga-teren--locomotiva-acestua-fiind-tinerii--atitudinea-fata-de-nato-si-statele-vecine>. Accessed on 25.05.2020.
- Cabar (2020). Does the EAEU-Skepticism Have Prospects in Kazakhstan? Retrieved from <https://cabar.asia/en/does-the-eaeu-skepticism-have-prospects-in-kazakhstan/>. Accessed on 25.05.2020.
- DCFTA in Moldova (2020). About DFCTA. Retrieved from <http://dcfta.md/despre-aa-dcfta>. Accessed on 25.05.2020.
- Euractiv (2014). Moldovans to Travel Visa-Free to the EU. Retrieved from <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/moldovans-to-travel-visa-free-to-the-eu/>. Accessed on 25.05.2020.
- European Commission (2020). European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/eastern-partnership_en. Accessed on 20.05.2020.
- Libertatea (2016). Who is Igor Dodon, the New President of the Republic of Moldova. Retrieved from <https://www.libertatea.ro/stiri/cine-este-igor-dodon/>.
- 1 Kasım 2020'de yapılması planlanan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, Moldova'nın gelecekteki entegrasyon vektörünün belirlenmesinin gündemin kilit konularından birisi olacağı açıktır. Muhalefetin fiili lideri ve Dodon'un muhtemel en büyük seçim rakibi Maia Sandu, Moldova'nın AEB ile ortaklığı konusuna son derece eleştirel yaklaşmakta ve gelecekteki entegrasyonun kesinlikle Avrupa vektöründe yer alması gerektiğini belirtmektedir [RFE/RL Moldova, 2020]. Moldova'nın AB ve AEB ile ekonomik ilişkilerinin son on yılını incelediğimizde, bu ülkenin gelecekteki entegrasyon vektörünü seçme kararının sadece Moldova vatandaşlarına değil, aynı zamanda iki büyük dış oyuncu olan AB ve Rusya'nın pozisyonlarına da bağlı olduğunu söyleyebiliriz.
- Kaynaklar**
- Agora (2018). IRI Araştırması: Avrupa Vektörü Gide-rek Artıyor, Eğilimin Lokomotifleri Gençler. NATO ve Komşu Devletlere Karşı Tutum. Alınan yer: <https://agora.md/stiri/51675/sondaj-iri-vectorul-european-castiga-teren--locomotiva-acestua-fiind-tinerii--atitudinea-fata-de-nato-si-statele-vecine>. Erişim tarihi: 25.05.2020.
- Avrupa Komisyonu (2020). Avrupa Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri. Alınan yer: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/eastern-partnership_en. Erişim tarihi: 20.05.2020.
- Cabar (2020). AEB Şüpheliğinin Kazakistan'da Karşılığı Var mı? Alınan yer: <https://cabar.asia/en/does-the-eaeu-skepticism-have-prospects-in-kazakhstan/>. Erişim tarihi: 25.05.2020.
- Euractiv (2014). Moldovalılar AB'ye Vizesiz Seyahat Edecek. Alınan yer: <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/moldovans-to-travel-visa-free-to-the-eu/>. Erişim tarihi: 25.05.2020.
- Libertatea (2016). Moldova Cumhuriyeti'nin Yeni Cumhurbaşkanı Igor Dodon Kimdir. Alınan yer: <https://www.libertatea.ro/stiri/cine-este-igor-dodon-1645493>. Erişim tarihi: 24.05.2020.
- Moldova Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı (2015). DCFTA: Moldova İçin Faydaları. Alınan yer: <http://dcfta.md/beneficiile-pentru-moldova>. Erişim tarihi: 20.05.2020.
- Moldova'da DKSTB (2020). DKSTB Hakkında. Alınan yer: <http://dcfta.md/despre-aa-dcfta>. Erişim tarihi: 25.05.2020.
- Morari, Cristina (2016). Moldova Cumhuriyeti'nde AB'nin Rolü Doğu Ortaklığı İçinde Avrupa Entegras-

**CHAPTER 1. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE
EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS**
**BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK
İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER**

dodon-1645493. Accessed on 24.05.2020.

Ministry of Economy of the Republic of Moldova (MERM) (2015). DCFTA: Benefits for Moldova. Retrieved from <http://dcfta.md/beneficiile-pentru-moldova>. Accessed on 20.05.2020.

Morari, Christina (2016). EU Role in the Republic of Moldova European Integration within Eastern Partnership. Retrieved from http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII3_MOR.pdf. Accessed on 24.05.2020.

Neftegaz.ru (2020). Igor Dodon: By the End of 2020, The Price of Russian Gas for Moldova May Decrease by 40%. Retrieved from <https://neftegaz.ru/news/Trading/540207-i-dodon-tsena-rossiyskogo-gaza-dlya-moldovy-k-kontsu-2020-g-mozhet-snizitsya-na-40/>. Accessed on 25.05.2020.

Novosti Pridnestrovyia (2017). Amnesty for Migrant Workers from Moldova Begins in Russia. Retrieved from <https://novosti.pmr.com/ru/news/17-03-01/v-rossii-nachalas-amnistiya-dlya-trudovyh-migrantov-iz-moldovy>. Accessed on 25.05.2020.

NTV Moldova (2020). Igor Dodon at the CEES Meeting: Chisinau Expects Guests from the Eurasian Economic Commission and Eurasian Union Countries. Retrieved from <http://ntv.md/news/33414>. Accessed on 25.05.2020.

RFE/RL Moldova (2020). Maia Sandu: The Only Constitutional Solution is the Resignation of Igor Dodon and Early Elections. Retrieved from <https://moldova.eurpalibera.org/a/30638097.html>. Accessed on 25.05.2020.

Trans.ru (2019). Russia Will Extend the Preferential Treatment for Moldovan Goods. Retrieved from <https://trans.ru/news/rossiya-prodlit-igotnii-rezhim-dlya-moldavskih-tovarov>. Accessed on 25.05.2020.

TV8 (2019). IMAS poll: How the Votes Would be Divided in Case of Referendums for Moldova's Accession to the EU and the Union with Romania. Retrieved from <https://tv8.md/2019/12/17/sondaj-imas-cum-s-ar-imparti-voturile-in-cazul-unor-referendumuri-pentru-aderarea-r-moldova-la-ue-si-de-unire-cu-romania/>. Accessed on 25.05.2020.

Unimedia (2020). Poll: More than 40% of Moldovans opt for the EU Membership. How Many of Them Want to Join the Eurasian Union. Retrieved from <https://unimedia.info/ro/news/c6605bfd6519388e/sondaj-pestre-40-dintre-moldoveni-opteaza-pentru-aderarea-la-ue-cati-vor-in-uniunea-euroasiatica.html>. Accessed on 25.05.2020.

Yevropeyska pravda (2018). Moldova Received An Observer Status at the EAEU. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2018/05/14/7081680/>. Accessed on 24.05.2020.

yonu. Alınan yer: http://www.ceswp.uaic.ro/articles/CESWP2016_VIII3_MOR.pdf. Erişim tarihi: 24.05.2020.

Neftegaz.ru (2020). Igor Dodon: 2020'nin Sonunda Moldova için Rus Gazının Fiyatı %40 Düşebilir. Alınan yer: <https://neftegaz.ru/news/Trading/540207-i-dodon-tsena-rossiyskogo-gaza-dlya-moldovy-k-kontsu-2020-g-mozhet-snizitsya-na-40/>. Erişim tarihi: 25.05.2020.

Novosti Pridnestrovyia (2017). Moldova'dan Gelen Göçmen İşçiler için Rusya'da Af İlanı Başlatıldı. Alınan yer: <https://novostipmr.com/ru/news/17-03-01/v-rossii-nachalas-amnistiya-dlya-trudovyh-migrantov-iz-moldovy>. Erişim tarihi: 25.05.2020.

NTV Moldova (2020). Igor Dodon ODA Toplantısında: Kişinev, Avrasya Ekonomi Komisyonu ve Avrasya Birliği Ülkelerini Misafir Olarak Karşılarmayı Bekliyor. Alınan yer: <http://ntv.md/news/33414>. Erişim tarihi: 25.05.2020.

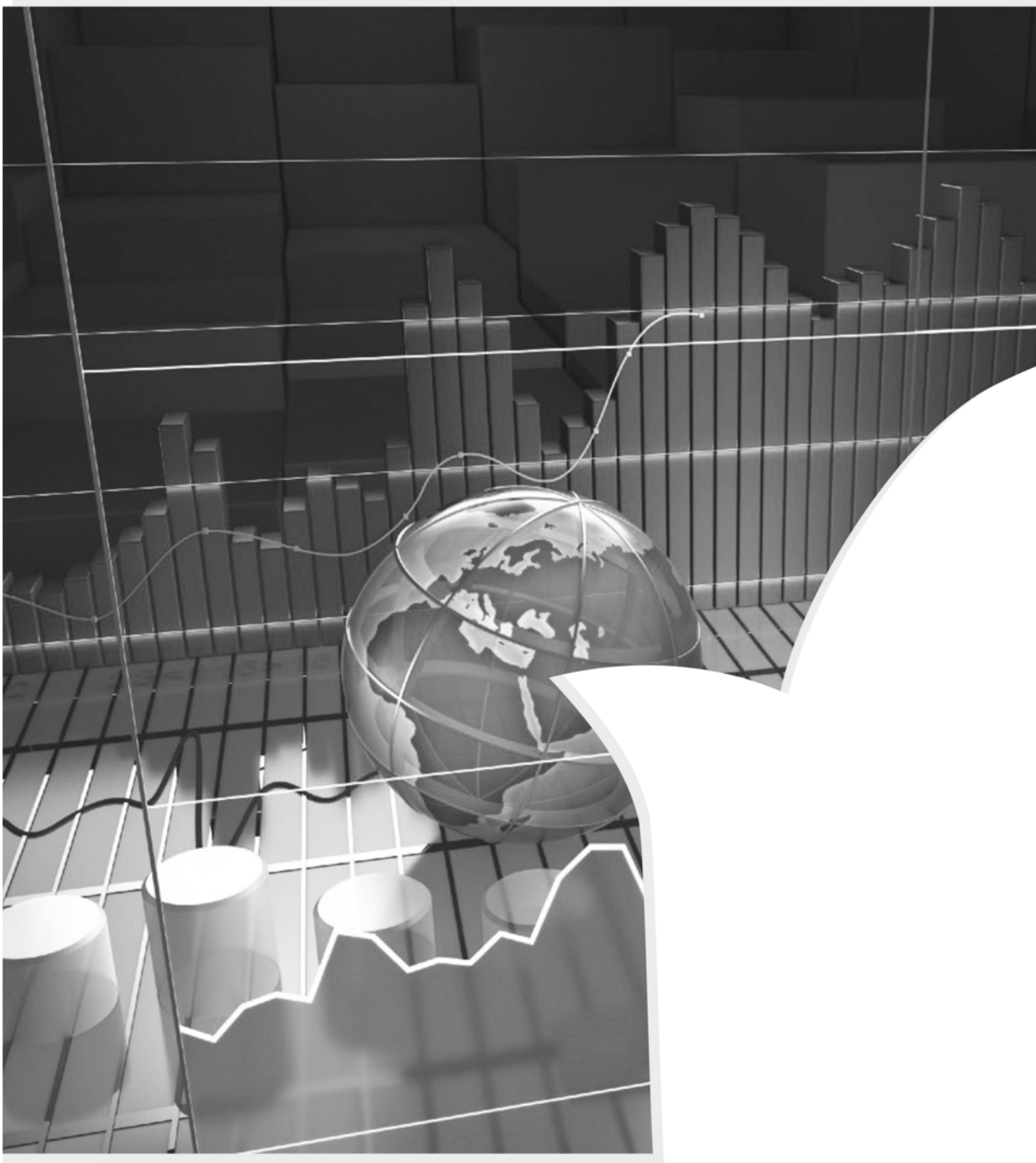
RFE/RL Moldova (2020). Maia Sandu: Tek Anayasal Çözüm, Igor Dodon'un İstifası ve Erken Seçimlerdir. Alınan yer: <https://moldova.eurpalibera.org/a/30638097.html>. Erişim tarihi: 25.05.2020.

Trans.ru (2019). Rusya, Moldova Mallarına Yönelik Tercihli Muameleyi Genişletecek. Alınan yer: <https://trans.ru/news/rossiya-prodlit-igotnii-rezhim-dlya-moldavskih-tovarov>. Erişim tarihi: 25.05.2020.

TV8 (2019). IMAS anketi: Moldova'nın AB'ye Katılımı ve Romanya ile Birliği için Referandum Yapılması Durumunda Oyların Bölünmesi Hakkında. Alınan yer: <https://tv8.md/2019/12/17/sondaj-imas-cum-s-ar-imparti-voturile-in-cazul-unor-referendumuri-pentru-aderarea-r-moldova-la-ue-si-de-unire-cu-romania/>. Erişim tarihi: 25.05.2020.

Unimedia (2020). Anket: Moldovalıların %40'ından Fazlası AB Üyeliğini Tercih Ediyor. Kaç Kişi Avrasya Ekonomik Birliğine Katılmak İstiyor. Alınan yer: <https://unimedia.info/ro/news/c6605bfd6519388e/sondaj-pestre-40-dintre-moldoveni-opteaza-pentru-aderarea-la-ue-cati-vor-in-uniunea-euroasiatica.html>. Erişim tarihi: 25.05.2020.

Yevropeyska pravda (2018). Moldova, AEB'de Gözlemci Statüsü Aldı. Alınan yer: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2018/05/14/7081680/>. Erişim tarihi: 24.05.2020.

CHAPTER 2. ECONOMIES OF THE EURASIAN COUNTRIES

BÖLÜM 2. AVRASYA ÜLKELERİNİN EKONOMİLERİ

FISCAL BALANCE AND FINANCIAL MARKETS
KAMU MALİ DENGESİ VE FİNANSAL PİYASALAR

BUDGET SYSTEM OF UZBEKISTAN: DEVELOPMENT STAGES AND CURRENT REFORMS ÖZBEKİSTAN BÜTÇE SİSTEMİ: GELİŞME AŞAMALARI VE GÜNCEL REFORMLAR

*Zhandos Ranov **

After gaining independence in 1991, Uzbekistan began to develop and implement its own model of the budget system. Similar to other countries of the world, the primary task of this system is to ensure the efficient and rational use of public funds based on an appropriate regulatory framework. This is of great importance, since the state budget, along with other economic instruments available to the state, plays an important role in regulating the national economy and ensuring socio-economic growth. In this article, the history of Uzbekistan's budget system and the current stage will be evaluated.

The development of the budget system of Uzbekistan was implemented sequentially, in several stages. The first stage, which took place in 1992–1999, was the formation of the budget system in the context of the transition from an administrative-command planned economy to a market economy. That period was marked by a severe economic crisis since the collapse of the Soviet Union deprived Uzbekistan of established economic ties and significant financial transfers from the center, which reached 21% of GDP [Khaidarov, 2014]. A sharp decline in GDP led to a decrease in revenues to the country's budget and an increase in the budget deficit. While the revenue part of the budget was replenished through high tax rates, the expenditure side had a pronounced social orientation, since more than 60% of the expenses were social payments, benefits and subsidies [Pardaev, 2014]. Due to significant inflation, the introduction of the national currency did not become the key to solving budget problems, and in the first years of independence, the country's

Bağımsızlık sonrası dönemde Özbekistan, yeni döneme uygun bir bütçe sistemi modeli geliştirmiştir. Çağdaş ülkelerin bütçe sisteminde olduğu gibi, bu sistemin başlıca amacı, elverişli bir yasal çerçeve kapsamında kamu fonlarının verimli ve rasyonel kullanımını sağlamaktır. Devlet bütçesi ve devletin kullanabileceği diğer ekonomik araçlar, ulusal ekonominin oluşturulmasında ve sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlanmasında önemli bir rol oynadığı için büyük önem arz etmektedir. Bu yazıda Özbekistan'ın bütçe sisteminin tarihçesi ve günümüzde bulunduğu aşama değerlendirilecektir.

Özbekistan'ın bu sistemi, birkaç aşamada gerçekleştirdiği bilinmektedir. 1992-1999 yıllarını kapsayan ilk aşama, idari komuta ekonomisinden (planlı ekonomi) piyasa ekonomisine geçiş sürecindeki ilk aşamadır. Sovyetler Birliği'nin çöküşü diğer bölge ülkelerinde olduğu gibi çeşitli ekonomik sorunlar nedeniyle Özbekistan da merkezden gönderilen ve GSYİH'nin %21'ini oluşturan önemli mali yardımlardan mahrum kalmasının bir sonucu olarak ciddi bir ekonomik kriz yaşamıştır [Khaidarov, 2014]. GSYİH'deki sert düşüş, ülkenin bütçesinde gelirlerin düşmesine ve bütçe açığının artmasına neden olmuştur. Bütçe gelirlerinin yüksek vergi oranlarında oluştuğunu, bütçe harcamalarının ise ana gider kalemleri arasında sosyal yardımların olduğu söylenebilir. Çünkü harcamaların %60'ından fazlasını sosyal ödemeler, yardımlar ve sübvansiyonlar oluşturmuştur [Pardaev, 2014]. Yüksek enflasyon nedeniyle ulusal para biriminin tanıtılması bütçe sorunlarının çözümünde beklenen etkiyi oluştura-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ranov.1985@mail.ru

budget was drawn up and adopted not for one year, but for a quarter.

At this stage, the primary task was to ensure macroeconomic stability and budgetary balance. Simultaneously with the creation of the legislative base of the budget system and the foundations of inter-budget relations, the government of Uzbekistan improved control over the process of execution of the state budget and expense financing. The state strengthened supervision over the efficient spending of earmarked budgetary allocations by enterprises, organizations and institutions. To reduce budget expenditures, the country's authorities began reforming the system of social protection in order to target the most vulnerable segments of the population [Pardaev, 2014].

It took the young state several years to suppress hyperinflation and achieve macroeconomic stability, which allowed to balance the revenue and expenditure parts of the budget. In the second half of the 1990s, Uzbekistan's GDP reached the pre-crisis level, and in the early 2000s, the GDP growth rate exceeded the population growth rate [Khaidarov, 2014]. In 2000-2005, the process of the state budget's formation and allocation was further improved, and control over the appropriate use of budget funds was further strengthened. This period can be identified as the second stage of development of Uzbekistan's budget system.

As part of this stage, the country made a transition from the banking system for the execution of the state budget, which was inherited from the USSR, to the treasury system. Under the banking system, budget execution is carried out by the Central Bank and commercial banks, while under the treasury system, the budget is executed by the treasury bodies, making payments on behalf of and at the instruction of budget recipients [Vlasova, 2004]. The drawbacks of the banking system were numerous violations of budget discipline, and the introduction of the treasury system was designed to significantly improve the quality and efficiency of budget execution. In addition, in order to reduce state budget expenditures, normative financing methods were intro-

mamış ve bu sebeple bağımsızlığın ilk yıllarında bütçe yıllık olarak değil de çeyrek dönemler bazında hazırlanmıştır.

Bu aşamadaki öncelikli görev, makro-ekonomik istikrarın ve bütçe dengesinin sağlanması olmuştur. Özbekistan hükümeti, bütçe sisteminin yasal çerçevesini ve bütçeler arası ilişkilerin temellerini oluşturarak devlet bütçesinin uygulanmaya konması ve giderlerin finansmanı üzerindeki kontrolü sağlamıştır. Bunun yanı sıra hükümet, bütçe tahsislerinin işletmeler, kurum ve kuruluşlar tarafından verimli bir şekilde harcanması sürecindeki denetimi güçlendirmiştir. Bütçe harcamalarını azaltmak için hükümet, sosyal koruma sistemini, nüfusun en savunmasız kesimlerine önceleyecek bir şekilde reforme etmeye başlamıştır [Pardaev, 2014].

Genç devletin aşırı enflasyonu bastırması ve bütçe gelir ve giderlerini dengeleyerek makro-ekonomik istikrarı sağlaması, birkaç yıl sürmüştür. 1990'ların ikinci yarısında, Özbekistan'ın GSYİH'si kriz öncesi seviyeye ulaşmış ve 2000'lerin başında GSYİH'nin büyüme oranı, nüfus artış oranını aşmıştır [Khaidarov, 2014]. 2000-2005 yılları arasında bütçenin yapımı ve tahsis süreci daha da iyileştirilmiş ve bütçe fonlarının kullanımı üzerindeki denetim daha da artırılmıştır. Bu dönem, Özbekistan bütçe sistemindeki gelişim sürecinin ikinci aşaması olarak nitelendirilebilir.

Söz konusu aşama kapsamında ülke, devlet bütçesinin uygulamaya konması konusunda SSCB'den miras kalan bankacılık sisteminden hazine sistemine geçiş yapmıştır. Bankacılık sistemi altında bütçe uygulaması Merkez Bankası ve ticari bankalar tarafından yürütülürken, hazine sistemi altında bütçe uygulaması bütçe alıcıları adına ve onların talimatı üzerine ödeme yapan hazine organları tarafından gerçekleştirilmektedir [Vlasova, 2004]. Bankacılık sisteminin eksiklikleri arasında, bütçe disiplininin defalarca ihlal edilmesi gösterilebilir. Bu bağlamda, bütçe uygulamasının kalitesini ve verimliliğini önemli ölçüde artırmak için hazine sistemi getirilmiştir. Buna ek olarak, bütçe harcamaları

duced and a public procurement system was created, which made it possible to procure necessary goods of acceptable quality and at a minimum price.

During the third stage, which began in 2006 and continued until recently, the state fiscal system was further improved, in particular, the Treasury of the Ministry of Finance of Uzbekistan and its territorial units were created. In addition, the government implemented a reform of the country's budget legislation. To replace the law "On the Budget System", the Budget Code of the Republic of Uzbekistan was adopted at the end of 2013. The code became the fundamental document regulating relations in the field of formation, preparation, review, adoption, approval and execution of the state budget.

At this stage, the orientation of budget expenditures on performance became one of the key principles of the budget system in order to increase their efficiency. In other words, the government put an emphasis on the rational use of budget funds while constantly monitoring the financing process for designated programs across ministries, departments and other recipients. Another principle that was put at the forefront was the principle of responsibility of participants in the budget process, according to which each participant is responsible for own actions at each stage of the process [Adolat, 2013].

Following Shavkat Mirziyoyev's rise to power, large-scale reforms, which are aimed at ensuring the country's comprehensive economic prosperity, are carried out in all spheres of life of Uzbekistan. The budget system, which is experiencing a new stage in its development, is no exception. Thus, in August 2018, in order to increase the transparency of budget data, President Mirziyoyev adopted the decree "On Measures to Ensure Openness of Budget Data and Active Participation of Citizens in Budget Process". In particular, the document defines a new procedure for exercising parliamentary and public control over the formation and spending of budget funds [Adolat, 2018].

larını azaltmak için düzenleyici finansman yöntemleri tanıtılmış ve kamu alımları sistemi oluşturulmuştur. Bu sistem, gerekli malların kabul edilebilir kalitede ve en düşük fiyatla tedarik edilmesini mümkün kılmıştır.

2006'da başlayan ve yakın zamana kadar devam eden üçüncü aşamada kamu mali sistemi daha da iyileştirilerek, Maliye Bakanlığı Hazinesi ve bölgesel birimleri oluşturulmuştur. Buna ek olarak, hükümet tarafından ülkenin bütçe mevzuatında bir kısım reformlar gerçekleştirilmiştir. 2013 yılı sonunda Bütçe Sistemi Hakkındaki Kanun yerine Özbekistan Cumhuriyeti Bütçe Kanunu kabul edilmiştir. Adı geçen kanun, devlet bütçesinin oluşturulması, hazırlanması, değerlendirilmesi, kabul edilmesi, onaylanması ve uygulamaya konulması süreçlerindeki ilişkileri düzenleyen temel düzenleme haline gelmiştir.

Bu aşamada verimliliği artırmak için bütçe harcamalarının performansa yönelmesi, bütçe sisteminin temel ilkelerinden biri haline gelmiştir. Başka bir deyişle hükümet, bakanlıklar, bakanlığa bağlı daireler ve diğer kurumlar bağlamında hedeflenen programların finansman sürecini sürekli izleyerek bütçe fonlarının rasyonel kullanımına vurgu yapmıştır. Bu dönemde öne çıkarılan bir diğer ilke, 'bütçe sürecindeki paydaşların sorumluluğu' ilkesidir. Bu ilkeye göre, paydaşların her biri, sürecin her aşamasında kendi eylemlerinden sorumludur [Adolat, 2013].

Şavkat Mirziyoyev'in iktidara gelmesiyle, hemen hemen her alanda ülkenin kapsamlı ekonomik refahını sağlamayı amaçlayan büyük ölçekli reformlar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu değişim sürecine bütçe sistemini de dahil edebiliriz. Cumhurbaşkanı Mirziyoyev, bütçe rakamlarının şeffaflığını artırmak amacıyla Ağustos 2018'de Bütçe Verilerinin Şeffaflığının ve Vatandaşların Bütçe Sürecine Aktif Katılımının Sağlanmasına Yönelik Önlemler Hakkında Karar'ı kabul etmiştir. Bu karar, bütçe fonlarının oluşumu ve harcaması üzerinde parlamento ve kamu denetimi için yeni bir düzen getirmektedir [Adolat, 2018].

In December 2019, President Mirziyoyev signed the law "On the State Budget of the Republic of Uzbekistan for 2020". It is remarkable that for the first time in Uzbekistan the state budget was adopted in the form of a law – previously, it used to be approved by a presidential decree. In accordance with the new status of the document, before being signed by the president, the law was adopted by the Legislative Chamber (lower house) and approved by the Senate (upper house) of the Oliy Majlis (parliament). It is also worth noting that for the first time the projected revenues and expenditures of the budget and special-purpose funds cover not just one year, but also contain targets for 2021–2022 [Gazeta.uz, 2019].

In accordance with the law, starting in 2020, a new budget system is being established in Uzbekistan, aimed at expanding the powers of the parliament and local councils of people's deputies, as well as at ensuring independence of local government bodies for generating revenues and using local budget funds. Thus, the chambers of the Oliy Majlis will approve expenditures of the state budget across ministries and departments, and local councils will approve expenditures of local budgets. In addition, the list of income types that remain completely at the disposal of local budgets has been expanded [Uza, 2019]. A new budget calendar is also introduced, which will allow ministries and departments to plan programs and investment projects for the medium term [Gazeta.uz, 2019].

In conclusion, it is worth noting that updating the budget system is only one of many measures taken by the government of Uzbekistan to ensure modernization of the national economy, increase investment attractiveness of the country and increase welfare of the population. Currently, the reforms initiated by President Mirziyoyev have slowed down due to the financial and economic crisis caused by the coronavirus pandemic. However, if the economic undertakings of the leader of Uzbekistan are carefully designed and sustainable, then they must withstand this test of strength.

Bunlara ek olarak, Aralık 2019'da Cumhurbaşkanı Mirziyoyev, 2020 yılı için Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Bütçesi Hakkında Yasa'yı imzalamıştır. Özbekistan'da devlet bütçesinin ilk kez yasa şeklinde kabul edilmesi dikkat çekici bir gelişmedir. Zira daha önce devlet bütçesi cumhurbaşkanlığı kararı ile onaylanmaktaydı. Bu değişikliğe uygun olarak bütçe yasası, cumhurbaşkanı tarafından imzalanmadan önce Âli Meclis'in (parlamento) alt kamarası olan Yasama Odası tarafından kabul edilmiş ve üst kamara Senato tarafından onaylanmıştır. Ayrıca, ilk kez bütçe ve özel amaçlı fonların öngörülen gelir ve giderlerinin sadece bir yılı değil, aynı zamanda 2021-2022 hedeflerini de içerdiğini belirtmek gerekmektedir [Gazeta.uz, 2019].

Söz konusu yasaya göre, 2020'den başlayarak Özbekistan'da parlamentonun ve yerel milletvekili konseylerinin yetkilerini genişletmeyi, ayrıca gelir elde etmek ve yerel bütçe fonlarını kullanmak için yerel yönetim organlarının bağımsızlığını sağlamayı amaçlayan yeni bütçe sistemi oluşturulmaktadır. Böylece, Âli Meclis'in kamaraları, bakanlıklar ve daireler bağlamında devlet bütçesinin harcamalarını onaylarken yerel konseyler de yerel bütçelerin harcamalarını onaylayacaktır. Tamamen yerel bütçelerin kullanımına sunulan gelir kalemlerinin listesi de genişletilmiştir [Uza, 2019]. Bakanlıkların ve dairelerin orta vadeli program ve yatırım projeleri planlamasına olanak sağlayacak yeni bir bütçe takvimi de tanıtılmaktadır [Gazeta.uz, 2019].

Sonuç olarak, bütçe sisteminin revize edilmesinin, ulusal ekonominin modernleşmesini sağlamak, ülkenin yatırım cazibesini artırmak ve nüfusun refahını artırmak için yeni dönemde Özbekistan hükümeti tarafından alınan önlemlerden birisi olduğunu belirtmek gerekir. Hâlihazırda Cumhurbaşkanı Mirziyoyev'in başlattığı reformlar, koronavirüs salgınının yol açtığı finansal ve ekonomik kriz nedeniyle yavaşlamış olsa da geliştirilecek alternatif girişimlerle Özbekistan'ın bu süreci başarıyla atlatacağı beklenmektedir.

References

Adolat (2013). Budget Code of the Republic of Uzbekistan. Retrieved from <https://lex.uz/docs/2304140>. Accessed on 03.04.2020.

Adolat (2018). On Measures to Ensure Openness of Budget Data and Active Participation of Citizens in Budget Process. Retrieved from <https://lex.uz/ru/docs/3879207>. Accessed on 03.04.2020.

Gazeta.uz (2019). State Budget 2020 in Numbers. Retrieved from <https://www.gazeta.uz/ru/2019/12/16/budget-2020/>. Accessed on 04.04.2020.

Gazeta.uz (2019). "Budget for Citizens" for 2020 Was Published. Retrieved from <https://www.gazeta.uz/ru/2019/11/01/budget/>. Accessed on 04.04.2020.

Khaidarov, Gafarov (2014). A New Stage in Budgetary Reforms in Uzbekistan: A Course Towards Productivity. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/novyy-etap-byudzhethnyh-reform-v-uzbekistane-kurs-na-rezultativnost>. Accessed on 02.04.2020.

Pardaev, Umidjon (2014). Approaches to Improving the Efficiency of Execution of State Budget Expenditures in Uzbekistan. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/podhody-k-povysheniyu-effektivnosti-ispolneniya-rashodov-gosudarstvennogo-byudzheta-v-uzbekistane>. Accessed on 02.04.2020.

UzA (2019). On Measures to Ensure the Implementation of the Law of the Republic of Uzbekistan "On the State Budget of the Republic of Uzbekistan for 2020". Retrieved from <https://uza.uz/ru/documents/o-merakh-po-obespecheniyu-ispolneniya-zakona-respubliki-uzbe-31-12-2019>. Accessed on 04.04.2020.

Vlasova, Yuri (2004). Banking and Treasury Systems for Budget Execution Accounting: Their Shortcomings and Advantages. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/bankovskaya-i-kaznacheyskaya-sistemy-ucheta-ispolneniya-byudzheta-ih-nedostatki-i-preimushchestva>. Accessed on 03.04.2020.

Kaynaklar

Adolat (2013). Özbekistan Cumhuriyeti Bütçe Kanunu. Alınan yer: <https://lex.uz/docs/2304140>. Erişim tarihi: 03.04.2020.

Adolat (2018). Bütçe Verilerinin Açıklığını ve Vatandaşların Bütçe Sürecine Aktif Katılımını Sağlamaya Yönelik Önlemler Hakkında. Alınan yer: <https://lex.uz/ru/docs/3879207>. Erişim tarihi: 03.04.2020.

Gazeta.uz (2019). Devlet Bütçesi 2020. Alınan yer: <https://www.gazeta.uz/ru/2019/12/16/budget-2020/>. Erişim tarihi: 04.04.2020.

Gazeta.uz (2019). "Vatandaşlar için Bütçe 2020" yayınlandı. Alınan yer: <https://www.gazeta.uz/ru/2019/11/01/budget/>. Erişim tarihi: 04.04.2020.

Khaidarov, Gafarov (2014). Özbekistan'da Bütçe Reformlarında Yeni bir Aşama. Alınan yer: <https://cyberleninka.ru/article/n/novyy-etap-byudzhethnyh-reform-v-uzbekistane-kurs-na-rezultativnost>. Erişim tarihi: 02.04.2020.

Pardaev, Umidjon (2014). Özbekistan'da Devlet Bütçe Harcamalarının Yürütülmesinin Etkinliğini Artırmaya Yönelik Yaklaşımlar. Alınan yer: <https://cyberleninka.ru/article/n/podhody-k-povysheniyu-effektivnosti-ispolneniya-rashodov-gosudarstvennogo-byudzheta-v-uzbekistane>. Erişim tarihi: 02.04.2020.

UzA (2019). Özbekistan Cumhuriyeti "2020 için Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Bütçesi Hakkında" Kanunun Uygulanmasını Sağlayacak Önlemler Hakkında. Alınan yer: <https://uza.uz/ru/documents/o-merakh-po-obespecheniyu-ispolneniya-zakona-respubliki-uzbe-31-12-2019>. Erişim tarihi: 04.04.2020.

Vlasova, Yuri (2004). Bütçe Uygulama Muhasebesi İçin Bankacılık ve Hazine Sistemleri: Eksiklikleri ve Avantajları. Alınan yer: <https://cyberleninka.ru/article/n/bankovskaya-i-kaznacheyskaya-sistemy-ucheta-ispolneniya-byudzheta-ih-nedostatki-i-preimushchestva>. Erişim tarihi: 03.04.2020.

**DEVELOPMENTS IN ECONOMIES OF
EURASIAN COUNTRIES**

AVRASYA ÜLKELERİNDE EKONOMİK GELİŞMELER

TURKISTAN SPECIAL ECONOMIC ZONE: ACHIEVEMENTS AND OPPORTUNITIES TÜRKİSTAN ÖZEL EKONOMİK BÖLGESİ: BAŞARILARI VE POTANSİYELİ

*Daulet Zhailybayev **

The main purpose of Kazakhstan's economic policy is to promote sustainable development of the country's well-being. For this purpose, several large-scale projects have been implemented throughout the country and of particular importance is the activity of special economic and industrial zones in the regions. Since 2011, 12 special economic zones with different focus areas have been created in each region of Kazakhstan [Kazakh Invest, 2019]. These special economic zones aim to accelerate the development of competitive local production, attract investment in industries and regions, introduce new technologies, as well as provide employment [Adilet system, 2019].

In 2018, the Turkistan Special Economic Zone (Turkistan SEZ) was established by the Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan No. 693 dated October 29, 2018, on the creation of the Turkistan Region [Adilet system, 2018]. The main objective of the economic zone with a total area of 3,014 hectares is to increase the tourism potential of the Turkistan city and improve the tourist services and infrastructure. Accelerated development of the newly created region is also one of the fundamental goals of the economic zone. The Turkistan SEZ consists of five subzones, including the historical center of 297 hectares, the administrative business center of 1,350 hectares, the industrial zones of 365 and 35 hectares, and the airport of 967 hectares. When fully functional, all of these subzones will provide vast opportunities for enhancing the economic potential of the Turkistan region.

Kazakistan hükümetinin ekonomik kalkınma stratejisinin öncelikli hedefleri arasında halkın refah düzeyinin artırılması bulunmaktadır. Bu amaçla, bölgedeki özel ekonomik ve sanayi bölgeleri de dâhil olmak üzere ülke çapında birçok büyük ölçekli proje uygulanmıştır. 2011'den beri Kazakistan'ın genelinde farklı alanlarda toplam 12 özel ekonomik bölge kurulmuştur [Kazakh Invest, 2019]. Bu özel ekonomik bölgenin (ÖEB) ana amacı, kurulmuş oldukları bölgelerdeki yerli işletmelerin rekabet gücünün hızlı bir şekilde artırılmasına yönelik bölgeye yeni yatırımların çekilmesi, yeni teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılması ve yeni iş olanaklarının sağlanmasına katkıda bulunmak olmuştur [Adalet sistemi, 2019].

2018'de Türkistan'ın eyalet merkezi olmasına binaen 2018'in 29 Ekim tarihli Kazakistan Cumhuriyeti'nin 693 no'lu kararına uyarınca "Türkistan" özel ekonomik bölgesi (ÖEB) kurulmuştur [Adalet sistemi, 2018]. Toplam yüzölçümü 3.014 hektar olan ÖEB'nin amaçları arasında Türkistan eyaletinin turizm sektörünün canlandırılması ve turizm hizmetleri ile altyapısının güçlendirilmesi yer almaktadır. Türkistan ÖEB'si 5 kısımdan oluşmakta olup içerisinde; 297 hektarlık tarihi merkez, 1.350 hektarlık idari alan ve iş merkezleri, 365 ve 35 hektar olmak üzere birbirinden farklı yerlerde iki parçalı sanayi bölgesi ve 967 hektarlık havalimanı yer almaktadır. Türkistan ÖEB'sinin bu kurumsal yapısı ile eyaletin ekonomik kalkınma sürecindeki potansiyelinin artırılmasına gereken imkânı sağlayacağı ifade edebilir.

Günümüzde, Türkistan ÖEB'si faaliyetlerine tam kapasite ile devam etmektedir.

*MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. daulet_87@bk.ru

To date, the activities of the Turkistan SEZ have been comprehensively launched, and its priorities have been identified. For example, the historical center focuses on the construction of tourist facilities, the creation of recreation centers, the construction of administrative and residential complexes, commissioning of schools, polyclinics, museums, and theaters. Meanwhile, the production of building materials, the processing of finished metal products, as well as the construction of production and processing centers are underway in the industrial zone. This industrial zone is divided into Greenfield and Brownfield. Greenfield is located in the village of Orangai, where works on infrastructure improvement and design estimates are underway. At the same time, eight train tracks were built in Brownfield, the territory of which is fenced. Various social facilities for residents of Turkistan are under construction in the administrative business center of the Turkistan SEZ [Turkistan SEZ, 2020a]. Major companies such as BI Property, Sembol Construction, YDA Insaat Group, Mabetex Group, and Alageum Electric are involved in the construction works of the abovementioned subzones.

Apart from the Turkistan SEZ, there is the Ontustik SEZ that has been operating since 2005 in the Turkistan region. It mainly focuses on the development of efficient production and the attraction of investment in that field. It also aims to develop cotton, textile, and clothing industries. The lifespan of the Ontustik SEZ is set to 2023 [7kun.kz, 2019]. It can be stated that these two special economic zones located on the territory of the demographically fastest-growing region are of strategic importance.

Several projects are already being implemented in the Turkistan SEZ. The construction of a residential complex worth 46.5 billion tenge and two hotel projects worth 20.5 billion tenge are underway. Moreover, projects are being implemented to construct the multi-purpose hospital, congress hall and oriental market [Turkistan SEZ,

ÖEB'nin 5 kısmının her birisinin özellikleri farklı olup genel itibarıyla yapılan çalışmalarda birbirini destekleyen bir yapıda kurgulandığı görülebilir. Örneğin tarihi merkez turistik tesislerin inşaatı, dinleme alanlarının düzenlenmesi gibi alanlarda faaliyet gösterirken, idari alan ve iş merkezlerinin bulunduğu kısım bölümü konut, okul, hastane, müze ve benzeri binaların yapımı ve hizmete açılmasına katkı sağlamaktadır. Sanayi kısmı ise yapı malzemeleri üretimi için merkezlerin inşası, bitmiş metal ürünlerin işlenmesi ve metal ürünlerin üretimi ve işlenmesi çalışmalarını yürütmektedir. Qarangay köyünde kurulan sanayi bölgesi "Greenfield" ve "Brownfield" olarak ikiye ayrılmaktadır. Greenfield'de bölgedeki altyapının iyileştirilmesi ve proje taslaklarının oluşturulmasına yardımcı olunmakta olup, Brownfield'de ise 8 demiryolu yük deposu inşaat edilmiştir. İdari ve iş merkezleri bölümünde ise Türkistan sakinlerinin çeşitli sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak tesislerde yer almaktadır [Türkistan ÖEB, 2020a]. ÖEB içerisinde yer alan bölümlerin inşaatı "BI Property", "Sembol Construction", "YDA Insaat Group", "Mabetex Group", "Alageum Electric" gibi yerli ve yabancı inşaat firmaları tarafından yürütülmektedir.

Türkistan eyaletinde Türkistan ÖEB'sine ek olarak 2005'dan beri faaliyetlerini sürdüren "Güney" ÖEB yer almaktadır. Güney ÖEB'nin çalışmalarında ana amacı bölgedeki üretimin verimliliğini artırmak ve yatırım çekmek olmuş olup özellikle pamuk üretimi ve tekstil sektörünün gelişimine katkı sağlamaktır. Güney ÖEB'nin şu an planlar dâhilinde 2023'e kadar faaliyet göstermesi belirlenmiştir [7kun.kz, 2019]. Demografik göstergeler açısından en hızlı büyüyen eyalette kurulan bu iki ÖEB'nin bölgenin ekonomik olarak kalkınmasına süreci açısından stratejik öneme sahip olduğunu da görmekteyiz. Türkistan ÖEB'sinde pek çok çalışmalar yürütülmekte olup öne çıkan projeler arasında toplam değeri 46.5 milyar tenge (110 milyon dolar) olan yeni konut inşaatı ve 20.5 milyar tenge (48 milyon dolar) olan iki otelin ya-

2020b]. In 2019, the marriage palace was commissioned on the territory of this economic zone. Apart from that, two enterprises producing electrical devices of the Alageum Electric company started functioning. In addition, 15 projects worth 37 billion tenge were launched in 2019 [Kazinform, 2019].

In addition, to attract investment in the special economic zone, investors are offered incentives, which include land tax exemption, free land rent, exemption from property tax and customs duties on imported goods etc. Due to these incentives and efforts, in 2019, the Turkistan SEZ was recognized as the best in three categories according to the Global Free Zone of the Year 2019 ranking [Otyrar.kz, 2019]. This demonstrates the accuracy and effectiveness of the directions for the development of the economic zone.

In the Master Plan for the City of Turkistan, the population of the city is expected to increase from 250.000 to 500.000. In that regard, several plans have been developed to improve the living standard of the city. It is expected that the Turkistan SEZ will play a significant role in enhancing the economic potential of the Turkistan region. The region will contribute to the elimination of unemployment in the region, provision of the population with housing, creation of a free trade zone, and improvement of transport and logistics infrastructure. Specifically, the construction of an international airport undertaken by the Turkistan SEZ is of particular importance. On May 17, 2019, during the annual Kazakhstan Global Investment Roundtable chaired by Prime Minister of Kazakhstan Askar Mamin, the Turkish construction company YDA Holding signed an agreement with the administration of the Turkistan region to construct an international airport in Turkistan [Ministry of Foreign Affairs of Kazakhstan, 2019]. The international airport, the construction of which has begun, will allow direct flights to the regional center. At the same time, it will develop air travel in the southern regions

pım süreci yer almaktadır [Türkistan ÖEB, 2020b]. Öte yandan 2019 yılı içerisinde yeni bir nikâh salonu da hizmete sunulmuştur. Sanayi üretimi alanında ise "Alegeum electric" firmasının elektronik cihaz üreten iki üretim merkezi çalışmalarına başlamıştır. Diğer projeler kapsamında da toplam değeri 37 milyar tenge (87 milyon dolar) olan 15 projenin çalışmaları da yürütülmektedir [Kazinform, 2019].

Türkistan ÖEB'sine yatırım çekme konusunda çeşitli adımlar atılarak yatırımcılara uygun koşullar sağlanmaktadır. Bunlar arasında bedava yer tesisi, arazi vergisinden muafiyet, konut vergisinden muafiyet, ithal edilen ürünlerden alınan ek vergiden muafiyet gibi cazip koşullar yer almaktadır. Bu kolaylıklar ve hayata geçirilen proje ve çalışmaların sayesinde 2019'da dünya çapında 5.000 ekonomi bölgesinin değerlendirildiği "Global Free Zone of the Year 2019" sıralamasında üç Türkistan ÖEB'si üç kategoride birinci sırada yer almıştır [Otyrar.kz, 2019]. Bu başarı bizlere ÖEB'nin geliştirilmesi adına ele alınan konuların doğruluğunu ve verimliliğini göstermektedir

Türkistan şehrinin gelişim süreci içerisinde en önemli planlardan birisinin şehir halkının 250.000 kişiden 500.000'e çıkarılması ile halkın refah düzeyinin artırılması yer almaktadır. Bu hedefe ulaşılabilmesi noktasında da çeşitli projeler yürütülmekte olup bunların arasında Türkistan ÖEB'sinin özel bir öneme sahip olduğunu ifade edebiliriz. Kurulan bu ÖEB bölgedeki işsizlik oranının düşürülmesine, halkın barınma ihtiyacının daha fazla karşılanması, serbest ticaret bölgesinin kurulmasına ve ulaşım altyapısının güçlendirilmesine önemli katkılar sağlaması beklenmektedir. ÖEB kapsamında yürütülen tüm projeler arasında havalimanı inşaatının önemi ve yeri ayrıdır. Havalimanı inşaatı projesi 17 Mayıs 2019'da Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanı Askar Mamin'in başkanlığında her sene düzenlenen "Kazakhstan Global Investment Roundtable" toplantısında Türkiye'nin YDA Holding inşaat firması ile Türkistan Valiliği arasında Türkistan'da

of Kazakhstan and promote international flights. It will also create more opportunities for attracting foreign tourists to tourist facilities located in the city of Turkistan and the region.

At present, the Turkistan SEZ continues to attract foreign investment jointly with Kazakh Invest. In particular, Pride India is interested in the construction of a medical college for 2,000 students in the economic region. Moreover, Turkey's Inter Construction, Poland's ABM WSCHOD, and many other large companies indicate intentions to operate in the region.

About 200 projects are planned to be implemented in the Turkistan SEZ, which will be active until 2043 [Shymkenttv.kz, 2019]. Foreign investments in the region are projected to reach 33 billion tenge, while the volume of domestic investments – 55 billion tenge by 2043. The number of participating companies is expected to increase to 78, which will employ 6,800 people. This is the ultimate target of the special economic zone.

In conclusion, the Turkistan SEZ provides many opportunities for the comprehensive development of the economy of the Turkistan region. In particular, the consolidation of foreign and domestic entrepreneurs around the region is a guarantee of improvement of the social and economic situation of the local population. This takes place in parallel with the expanded tourism potential of the city of Turkistan. Moreover, the implementation of industrial projects in the Turkistan SEZ will allow efficient use of the Western Europe-Western China transnational transport corridor, which runs through the region. It will also facilitate the implementation of several programs, such as the Economy of Simple Things, in the Turkistan region.

References

Adilet system (2019). About Special Economic and Industrial Zones. Retrieved from <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1900000242>. Accessed on 05.02.2020.

uluslararası havalimanı yapımı konusunda imzalanan anlaşma ile başlamıştır. İnşaat çalışmaları yürütülen havalimanı Türkistan şehrine pek çok farklı güzergâhlardan direkt uçuşların yapılabilmesine imkân sağlayacaktır [Kazakistan Dışişleri Bakanlığı, 2019]. Öte yandan Kazakistan'ın Güney bölgelerine ulaşımı ve uluslararası seferlerin artması ile bölgenin havacılık alanındaki altyapısının güçlendirilmesine yardımcı olacaktır. Böylece Türkistan şehrindeki ve eyaleti içerisinde yer alan turistik tesislere yabancı turistlerinde ulaşımını kolaylaştırarak bölgenin turizm sektörünün gelişmesine yardımcı olacaktır.

Şu anda Türkistan ÖB'si "Kazak Invest" ile birlikte bölgeye yabancı yatırım çekilmesi konusunda birlikte çalışmalarını yürütmektedirler. Bu konuda çeşitli ülkelerden ÖB içerisinde faaliyet göstermek istediklerini belirten yabancı firmaların sayısı da artmaktadır. Örneğin "Pride India" firması 2.000 kişilik bir Tıp Koleji açmak istediklerini belirtirken, Türkiye'nin "Inter Construction" ve Polonya'nın "ABM WSCHOD" firması gibi pek çok şirkette çeşitli alanlarda ÖB içerisinde faaliyet göstermek istediklerini beyan etmektedirler.

Türkistan ÖB'si için yapılan öngörülere göre 2043'e kadar faaliyetlerini sürdürmesi ve bu süre zarfında 33 milyar tenge yabancı yatırım ile 55 milyar tenge yerli yatırım çekmesi gerekmekte olup 78 firmanın faaliyet göstererek 6.800 kişiyi istihdam etmesi gerekmektedir [Shymkenttv.kz, 2019]. Böylece ÖB hedeflenen sonuçlara ulaşabilecektir.

Özetle, Türkistan ÖB'si Türkistan eyaletinin ekonomisinin kapsamlı bir şekilde gelişebilmesi adına pek çok imkânlar sağlamaktadır. Özellikle, yabancı ve yerel girişimcilerin bölge çapında konsolidasyonunun sağlanması, yerel halkın sosyo-ekonomik durumunun iyileştirilmesinin anahtarı olduğunu ifade edebiliriz. Bu, Türkistan şehrinin turizm potansiyelinin artırılması çalışmaları ile birlikte yürütülecektir. Buna ek olarak ÖB içerisindeki üretime yönelik çalışmaların eyalet sınırlarından geçen Batı Avrupa- Batı Çin Tran-

Adilet system (2018). On the Establishment of a Special Economic Zone "Turkistan". Retrieved from <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1800000693>. Accessed on 07.02.2020.

Kazakh Invest (2019). Special Economic Zones. Retrieved from <https://kz.invest.gov.kz/doing-business-here/fez-and/>. Accessed on 07.02.2020.

Kazinform (2019). Four Directions of Economic Development of Turkistan Region. Retrieved from https://www.inform.kz/ru/chetyre-drayvera-ekonomicheskogo-razvitiya-Turkistanskoy-oblasti_a3519985. Accessed on 10.02.2020.

Ministry of Foreign Affairs of Kazakhstan (2019). Kazakhstan within the Framework of the Global Investment Roundtable Signed Agreements Worth US \$ 9 Billion. Retrieved from <http://www.mfa.kz/kz/erevan/content-view/soglasenia-na-summu-okolo-9-mlrd-dollarov-ssa-podpisany-v-ramkah-kazakhstan-global-investment-roundtable-4>. Accessed on 08.10.2019.

Otyrar.kz (2019). "Turkistan" Special Economic Zone is Recognized As One of the Best in the International Rankings. Retrieved from <https://otyrar.kz/2019/10/spetsialnaya-ekonomicheskaya-zona-turkistan-by-la-priznana-odnoj-iz-luchshih-zon-v-mezhdunarodnom-rejtinge/>. Accessed on 08.02.2020.

Shymkenttv.kz (2019). 200 Projects will be Implemented in the Special Economic Zone. Retrieved from http://shymkenttv.kz/kz/news/society_public/arnaiy-ekonomikalyk-aimakta-200-zhoba-zhuzhege-asady. Accessed on 10.02.2020.

Turkistan SEZ (2020a). The First Industrial Zone. Retrieved from <https://www.sez-turkistan.kz/promyshlennaya-zona-1.html>. Accessed on 08.02.2020.

Turkistan SEZ (2020b). Projects. Retrieved from <https://www.sez-turkistan.kz/proekty.html>. Accessed on 08.02.2020.

7kun.kz (2019). How Many Economic Zones are there in Kazakhstan? Retrieved from <https://7kun.kz/qazaqstanda-qansha-arnaiy-ekonomikalyq-aimaq-bar/>. Accessed on 05.02.2020.

sit Koridoru'ndan da mümkün olduğunca çok yararlanılmasına imkân sağlayacaktır.

Kaynaklar

Adalet Sistemi (2019). Özel Ekonomik ve Endüstriyel Bölgeler Hakkında. Alınan yer: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1900000242>. Erişim tarihi: 05.02.2020.

Adalet Sistemi (2018). "Türkistan" Özel Ekonomik Bölgesi Kurulması Üzerine. Alınan yer: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1800000693>. Erişim tarihi: 07.02.2020.

Kazakh Invest (2019). Özel Ekonomik Bölgeler. Alınan yer: <https://kz.invest.gov.kz/doing-business-here/fez-and/>. Erişim tarihi: 07.02.2020.

Kazinform (2019). Türkistan Bölgesinin Ekonomik Kalkınmasının Dört Yönü. Alınan yer: https://www.inform.kz/ru/chetyre-drayvera-ekonomicheskogo-razvitiya-turkestanskoy-oblasti_a3519985. Erişim tarihi: 10.02.2020.

Kazakistan Dışişleri Bakanlığı (2019). Kazakistan Küresel Yatırım Yuvarlak Masası'nda 9 milyar Dolarlık Anlaşmalar imzalandı. Alınan yer: <http://www.mfa.kz/kz/erevan/content-view/soglasenia-na-summu-okolo-9-mlrd-dollarov-ssa-podpisany-v-ramkah-kazakhstan-global-investment-roundtable-4>. Erişim tarihi: 08.10.2019.

Otyrar.kz (2019). Türkistan Özel Ekonomik Bölgesi, Uluslararası Sıralamada En İyilerden Biri Olarak Kabul Edilmektedir. Alınan yer: <https://otyrar.kz/2019/10/spetsialnaya-ekonomicheskaya-zona-turkistan-by-la-priznana-odnoj-iz-luchshih-zon-v-mezhdunarodnom-rejtinge/>. Erişim tarihi: 08.02.2020.

Shymkenttv.kz (2019). Özel Ekonomik Bölgede 200 Proje Uygulanacak. Alınan yer: http://shymkenttv.kz/kz/news/society_public/arnaiy-ekonomikalyk-aimakta-200-zhoba-zhuzhege-asady. Erişim tarihi: 10.02.2020.

Türkistan ÖEB (2020a). İlk Üretim Alanı. Alınan yer: <https://www.sez-turkistan.kz/promyshlennaya-zona-1.html>. Erişim tarihi: 08.02.2020.

Türkistan ÖEB (2020b). Projeler. Alınan yer: <https://www.sez-turkistan.kz/proekty.html>. Erişim tarihi: 08.02.2020.

7kun.kz (2019). Kazakistan'da Kaç Tane Ekonomik Bölge Var? Alınan yer: <https://7kun.kz/qazaqstanda-qansha-arnaiy-ekonomikalyq-aimaq-bar/>. Erişim tarihi: 05.02.2020.

IMPACT OF COVID-19 ON THE KYRGYZ ECONOMY COVID-19'UN KIRGIZİSTAN EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

*Zhandos Ranov **

The coronavirus outbreak affected almost the entire world, causing one of the largest economic crises since the Second World War. The leaders of almost all countries of the world, including Kyrgyzstan, are trying to find a balance between protecting public health and maintaining the normal operation of the economy with minimal damage [Elgezit.kg, 2020]. For Kyrgyzstan, this crisis can be described as one of the most severe since the country gained independence. Moreover, its scale is estimated to be more severe than the crisis Kyrgyzstan faced after the collapse of the Soviet Union.

The first COVID-19 cases in Kyrgyzstan were registered on March 13, 2020 when three citizens returning from Saudi Arabia tested positive for coronavirus [CAAN, 2020]. Under the decree of President Sooronbay Jeenbekov, a state of emergency was announced on March 25, 2020. The authorities also imposed a curfew in six of the seven regions of the country [Asia-Plus, 2020].

According to the official website Covid.kg that provides statistical data related to the coronavirus situation in Kyrgyzstan, as of June 20, 2020, the number of coronavirus cases in the country exceeded 3.000, while the number of people who lost their lives reached 37 [RIA Novosti, 2020]. Nowadays, the country is adversely affected not only by the virus but also by the economic recession. According to experts, the situation is worsening day by day. At the beginning of the pandemic, most economists projected global economic growth rates for 2020 to be negative. In addition, it is estimated that significant declines in revenues may occur worldwide, and Kyrgyzstan is not an exception. The coronavirus outbreak can cause an

Koronavirüs salgını, neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alarak İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük ekonomik krizlerden birisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kırgızistan dahil olmak üzere neredeyse tüm dünya ülkelerinin liderleri, toplum sağlığının korunması ile ekonominin normal akışında devam ettirilmesi arasındaki keskin bir virajda, en az zararla dengeyi bulmaya çalışmaktadır [Elgezit.kg, 2020]. Söz konusu kriz, Kırgızistan için de bağımsızlıktan bu yana yaşanan en ciddi krizlerden birisi olarak nitelendirilebilir. Üstelik krizin boyutlarının, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yaşanan krizden daha ağır olabileceği tahmin edilmektedir.

Kırgızistan'da "COVID-19" vakaları, ilk kez 13 Mart 2020'de Suudi Arabistan'dan dönen üç vatandaşın koronavirüs testi pozitif çıktığında kaydedilmiştir [CAAN, 2020]. Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov'un kararnamesi doğrultusunda olağanüstü hal, 25 Mart 2020 tarihinden itibaren ilan edilmiştir. Ayrıca, ülkenin yedi bölgesinden altısında sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır [Asia-Plus, 2020].

Kırgızistan'ın koronavirüs istatistiklerinin verildiği resmi "Covid.kg" internet sitesinin verilerine göre, 20 Haziran 2020 itibarıyla, ülkede tespit edilen koronavirüs vakalarının sayısı 3 bini aşmış, hayatını kaybedenlerin sayısı ise 37 kişi olmuştur [RIA Novosti, 2020]. Bugünlerde ülke, sadece virüsten değil, aynı zamanda ekonomik durgunluktan da olumsuz etkilenmektedir. Uzmanların tahminlerine göre bu durum gün geçtikçe daha da kötüleşmektedir. Salgının başlangıcında, çoğu ekonomist, 2020'de küresel ekonomik büyüme oranlarındaki öngörüsünü

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ranov.1985@mail.ru

economic stagnation in Kyrgyzstan and a rise in unemployment and poverty towards the end of the year, even if the country succeeds in overcoming the disease stage [24. kg, 2020].

Before the COVID-19 pandemic, the Kyrgyz government estimated the Gross Domestic Product (GDP) growth to be at 5%. However, due to the COVID-19 outbreak, economic forecasts for practically every country, including Kyrgyzstan, have deteriorated sharply. Today, Kyrgyzstan is included in the list of the countries economies of which will suffer most from the pandemic. According to the projections of the International Monetary Fund (IMF), the GDP of Kyrgyzstan will contract by 4%. If the forecast regarding Kyrgyzstan becomes a reality, this decline will be the worst performance among the Central Asian countries [Radio Azattyk, 2020a]. It is expected that the crisis will significantly affect state budget revenues. Experts note that the country may lose more than half of its treasury's income, or almost 85 billion soms (about \$1.135 billion). Nevertheless, it is not yet clear how long the COVID-19 outbreak will last and what the specific consequences will be.

There are approximately 12.000 small and medium-sized enterprises in Kyrgyzstan. More than half of these are in Bishkek. The nationwide state of emergency in the country left the majority of the enterprises without income and workers without jobs. These include hotel facilities, travel companies, catering businesses, shopping malls, beauty salons, car washes, taxi services, and others. In Kyrgyzstan, the service sector accounts for about 50% of the country's economy. Half of the country's 2.600.000 working-age citizens are employed in this sector. Experts estimate that the service sector will decline by 70% in 2020. In other words, 500.000 to 700.000 Kyrgyz citizens confront the risk of becoming unemployed. Taking this into account, as well as inflation, the budget execution in 2020 may amount to 45-50% only. In other words, Kyrgyzstan's budget, which is \$2.2 billion, is expected to be reduced by up to \$1 billion. The budget of the country for 2020 was approved at the

negatife çevirmiştir. Buna ek olarak dünya çapındaki gelirlerde önemli düşüşlerin yaşanabileceği tahminlerinden Kırgızistan da istisnasız bir şekilde etkilenecektir. Koronavirüs salgını, hastalık evresinin atlatılmasının ardından bile, yıl sonu itibarıyla Kırgızistan'da ekonomik durgunluk ve sonucunda işsizliğin yükselmesi ve yoksulluğun artması sonuçlarına neden olabilecektir [24.kg, 2020].

"COVID-19" salgınından önce, Kırgızistan hükümeti tarafından 2020'de Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) büyümesi %5 olarak tahmin edilmiştir. Fakat "COVID-19" salgınının patlak vermesi nedeniyle, Kırgızistan da dâhil olmak üzere hemen hemen her ülke için ekonomik tahminler keskin bir şekilde kötüleşmiştir. Bugün, Kırgızistan, ekonomisi salgından en fazla zarar görecektir ülkeler listesine dâhil edilmiştir. Uluslararası Para Fonu (UPF) tahminlerine göre, Kırgızistan'ın GSYİH'si %4 oranında daralacaktır. Eğer Kırgızistan ile ilgili tahminler gerçekleşir ise, bu düşüş Orta Asya ülkeleri arasındaki en kötü gösterge olacaktır [Radyo Azattyk, 2020a]. Bu sonucun da doğal olarak devlet bütçe gelirlerini önemli ölçüde etkileyeceği beklenmektedir. Uzmanlar, ülkenin hazine gelirlerinin yarısından daha fazlasını, yani neredeyse 85 milyar somu (yaklaşık 1.135 milyar dolar) kaybedebileceğini belirtmektedir. Elbette, "COVID-19" salgınının ne kadar süreceği ve ne tür sonuçlara yol açacağı henüz belli değildir.

Kırgızistan'da yaklaşık 12 bin küçük ve orta ölçekli işletme faaliyet göstermektedir. Bunların yarısından fazlası Bişkek'te bulunmaktadır. Ülke genelinde olağanüstü hal ilan edildiği için işletmelerin çoğunluğu gelirsiz işçiler ise işsiz kalmıştır. Bunların içine otel tesisleri, seyahat şirketleri, yemek işletmeleri, alışveriş merkezleri, güzellik salonları, oto yıkama, taksi hizmetleri ve diğerleri dâhildir. Kırgızistan'da hizmet sektörü ülke ekonomisinin yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır. Ülkenin 2 milyon 600 bin çalışma yaşındaki vatandaşının yarısı bu sektörlerde istihdam edilmektedir. Uzmanların tahminlerine göre bu sektörler, 2020'de %70 oranında

level of 163 billion 710 million soms (approximately \$2.185 billion). The government expected to receive 93 billion soms (about \$1.241 billion) in taxes and 35 billion soms (around \$467 million) in customs duties. However, this year, the risk of not reaching the budget revenue to be obtained in taxes and customs duties appears to be quite high [Radio Azattyk, 2020b].

According to the latest data, the IMF Board of Directors approved \$80.7 million in assistance to Kyrgyzstan under the Rapid Financing Instrument (RFI) and \$40.4 million under the Rapid Credit Facility (RCF). This is the second IMF emergency assistance to Kyrgyzstan since the outbreak of the pandemic. Thus, on March 26, 2020, the IMF Board of Directors approved the allocation of \$120.9 million, then on April 6, 2020, they decided to increase the annual emergency funding amount provided under the RCF to 100%. Thanks to the additional allocation of funds, the total amount of loans provided to Kyrgyzstan to combat the COVID-19 pandemic has reached \$242 million [Kabar, 2020].

Consequently, the economic recovery in the country requires emergency measures and long-term investments. No virus outbreak has ever caused such severe economic consequences globally. Even in countries with developed economies, economic activities have almost halted. There is a risk that the economic consequences of prolonged quarantine and the devaluation of the national currency may have long-term effects on the Kyrgyz economy. There is a possibility that thousands of small and medium-sized enterprises will cease their activities. Another point is that unemployment rates will increase sharply with the return of migrant workers who have lost their jobs in neighboring countries. It is worth noting that before the pandemic Kyrgyzstan was among the countries that were most dependent on remittances from migrant workers as a percentage of GDP (33%). Experts predict that the anticipated 15% decline in remittances this year will translate into a loss of approximately \$361 million, or almost 5% of GDP, for Kyrgyzstan [BEARR Trust, 2020].

olumsuz etkilenecektir. Yani, 500 bin ila 700 bin Kırgız vatandaşının işsiz kalma riski bulunmaktadır. Enflasyon da göz önüne alındığında, 2020'de bütçe miktarının gerçekleşmesi sadece %45-50 civarında kalabilir. Diğer bir deyişle, Kırgızistan'ın 2 milyar 200 milyon dolar olan bütçesinin neredeyse bir milyar dolara kadar azalabileceği öngörülmektedir. 2020 yılı için ülke bütçesi 163 milyar 710 milyon som (yaklaşık 2.185 milyar dolar) olarak kabul edilmiştir. Hükümet tahminine göre 93 milyar somunun (yaklaşık 1.241 milyar dolar) vergi olarak ve 35 milyar somunun (yaklaşık 467 milyon dolar) ise gümrük geliri olarak tahsil edilmesi bekleniyordu. Ancak, bu yıl, vergi ve gümrük gelirlerinden elde edilmesi gereken bütçe miktarına ulaşamama riski oldukça yüksek görünmektedir [Radyo Azattyk, 2020b].

Son verilere göre UPF Yönetim Kurulu, Hızlandırılmış Finansman Aracı (RFI) kapsamında Kırgızistan'a 80.7 milyon dolar fon sağlanmasını ve Hızlandırılmış Kredi Tesisi (HKT) kapsamında 40.4 milyon dolar tutarında fon sağlanmasını onaylamıştır. Bu, "COVID-19" salgınının başlamasından bu yana Kırgızistan'a gönderilen ikinci UPF acil yardımıdır. Böylece, 26 Mart 2020'de UPF Yönetim Kurulu 120.9 milyon dolar tahsisini onaylamıştır, ardından 6 Nisan 2020'de HKT tarafından sağlanan yıllık acil fon miktarının %100'e çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu ilave fon tahsisi sayesinde, "COVID-19" salgınıyla mücadele etmek için Kırgızistan'a sağlanan toplam kredi miktarı 242 milyon dolara ulaşmıştır [Kabar, 2020].

Sonuç olarak, ülkedeki ekonomik toparlanmanın acil yardım önlemleri ve uzun vadeli yatırımlar gerektirdiği açıktır. Daha önce hiç bir virüs salgını dünya çapında bu kadar büyük bir ekonomik felce neden olmamıştır. Gelişmiş ekonomileri olan ülkelerde bile ekonomik faaliyetler neredeyse tamamen durmuştur. Uzun süren karantina ve ulusal para biriminin devalüasyonunun ekonomik sonuçlarının, Kırgızistan ekonomisi üzerinde uzun vadeli etkilere neden olabileceği riski mevcuttur. Binlerce küçük ve orta boy işletmenin

In terms of measures to be taken against the crisis, assisting socially vulnerable population groups should be the priority for the Kyrgyz government. At the same time, administrative reforms can create opportunities for economic growth and stability. Besides, one of the best ways to fix the country's economy is to attract long-term large-scale investments. New investments in hydro and solar energy, as well as new projects on the purification of drinking water, will not only create jobs but will also improve the quality of life in Kyrgyzstan.

In this period, long-term credit supply and cooperation with strategic investors play a significant role. In addition, it is possible to increase the country's national debt to a limited extent, under conditions of new reforms, business development, and increased tax base. At the same time, there should be full transparency in terms of how these loans are spent. Investments should be attracted not only to the energy sector but also to the social infrastructure. All these measures can create necessary conditions for a gradual, if not immediate, recovery of the country's economy in the long term.

References

Asia-Plus (2020). The Effect of Coronavirus on Kyrgyzstan: Between the Crisis and the Recession. Retrieved from <https://asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/economic/20200517/vliyanie-koronavirusa-na-kirgizstan-mezhdu-krizisom-i-retsessiei>. Accessed on 17.06.2020.

BEARR Trust (2020). How COVID-19 Has Affected Migrant Workers in Eastern Europe and Central Asia. Retrieved from <https://bearr.org/2020/06/13/how-covid-19-has-affected-migrant-workers-in-eastern-europe-and-central-asia/>. Accessed on 17.06.2020.

Central Asia Analytical Network (2020). Politics and Coronavirus in Kyrgyzstan: How to Deal with the Epidemic Under Tight Budget Conditions? Retrieved from <https://caa-network.org/archives/19561>. Accessed on 16.06.2020.

Elgezit.kg (2020). Round Table of Elgezit.kg "What Awaits the Economy of Kyrgyzstan After the Coronavirus Pandemic?" Retrieved from <https://elgezit.kg/2020/05/04/kruglyj-stol-elgezit-kg-chto-zhdet-ekonomiku-kyrgyzstana-posle-pandemii-koronavirusa/>. Accessed on 16.06.2020.

Kabar (2020). IMF Allocates Kyrgyzstan Additional 121.1 Million Dollars to Combat COVID-19. Retrieved from <http://kabar.kg/news/mvf-vydelil-kyrgyzstanu-do->

faaliyetlerini zorunlu olarak durdurma ihtimali bulunmaktadır. Komşu ülkelerde işini kaybeden göçmen işçilerin geri dönmesiyle işsizlik oranlarının keskin bir şekilde artacağı da başka bir husustur. Salgından önce Kırgızistan'ın, GSYİH'nin %33'üne denk gelen işçi göçmen döviz aktarımları ile göçmen işçilerinin gelirlerine en fazla bağımlı ülkeler arasında olduğu bilinmektedir. Uzmanlar, bu yıl göçmen işçilerin gelirlerinde beklenen %15'lik düşüşün, Kırgızistan için yaklaşık 361 milyon dolar veya GSYİH'nin neredeyse %5'inin kaybına yol açacağını öngörmektedir [BEARR Trust, 2020].

Krize karşı alınacak önlemler açısından, toplumun sosyal açıdan savunmasız kesimlerine yardım sağlanması, Kırgızistan hükümeti için birinci öncelik olmalıdır. Aynı zamanda, idari reformlar, ekonominin büyümesine ve istikrarın yakalanmasına yönelik fırsatlar yaratabilir. Ayrıca, ülke ekonomisini düzeltmenin en iyi yollarından biri uzun vadeli büyük ölçekli yatırımları çekmektir. Hidro ve güneş enerjisine büyük yeni yatırımlar, içme suyunu arındıracak yeni projeler sadece yeni iş yerleri yaratmakla kalmayacaktır, aynı zamanda Kırgızistan'daki yaşam kalitesini de artıracaktır.

Bu dönemde uzun vadeli kredi temini ve stratejik yatırımcılarla iş birliği önem arz etmektedir. Ayrıca, yeni reformların yapılması ve iş geliştirme koşulları, vergi matrahında daha fazla artış sağlanması koşuluyla, ülkenin milli borcunun sınırlı miktarda artırılması mümkündür. Aynı zamanda, bu kredilerin nasıl harcanacağı konusunda tam bir şeffaflık olmalıdır. Yatırımlar sadece enerji sektöründe değil, sosyal altyapıya da önemli ölçüde çekilmelidir. Tüm bu önlemler, hemen olmasa da, uzun vadede ülke ekonomisinin kademe olarak toparlanması için gerekli koşulları yaratabilir.

Kaynaklar

Asia-Plus (2020). Koronavirüsün Kırgızistan Üzerindeki Etkisi: Kriz ve Durgunluk Arasında. Alınan yer: <https://asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/economic/20200517/vliyanie-koronavirusa-na-kir->

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

polnitel-no-121-1-mln-dollarov-na-bor-bu-s-covid-19/. Accessed on 19.06.2020.

Radio Azattyk (2020a). IMF: The COVID-19 Pandemic Will Seriously Harm Kyrgyzstan's Economy. Retrieved from <https://rus.azattyk.org/a/30611446.html>. Accessed on 19.06.2020.

Radio Azattyk (2020b). The Crisis of the Kyrgyz Economy Due to COVID-19. Disappointing Forecasts and Vague Prospects. Retrieved from https://rus.azattyk.org/a/covid-19_v_kyrgyzstane_krizis_ekonomiki/30543491.html. Accessed on 19.06.2020.

RIA Novosti (2020). In Kyrgyzstan, the Number of COVID-19 Cases Exceeded 3.000. Retrieved from <https://ria.ru/20200621/1573249899.html>. Accessed on 17.06.2020.

24.kg (2020). The Fight Against Coronavirus. How not to Kill Business and the Economy in Kyrgyzstan. Retrieved from https://24.kg/ekonomika/148893_borba_skoronavirusom_kak_neubit_biznes_iekonomiku_vkyrgyzstane/. Accessed on 18.06.2020.

gizstan-mezhdu-krizisom-i-retsessiei. Erişim tarihi: 17.06.2020.

BEARR Trust (2020). COVID-19, Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki Göçmen Işileri Nasıl Etkiledi? Alınan yer: <https://bearr.org/2020/06/13/how-covid-19-has-affected-migrant-workers-in-eastern-europe-and-central-asia/>. Erişim tarihi: 17.06.2020.

Elgezit.kg (2020). Elgezit.kg'ın Yuvarlak Masa-sı "Koronavir Salgını Sonrası Kırgızistan Ekonomisini Neler Bekliyor?" Alınan yer: <https://elgezit.kg/2020/05/04/kruglyj-stol-elgezit-kg-chto-zhdet-ekonomiku-kyrgyzstana-posle-pandemii-koronavirusa/>. Erişim tarihi: 16.06.2020.

Kabar (2020). UPF, Kırgızistan'a COVID-19 ile Mücadele için Ek 121.1 Milyon Dolar Ayırdı. Alınan yer: <http://kabar.kg/news/mvf-vydelil-kyrgyzstanu-dopolnitel-no-121-1-mln-dollarov-na-bor-bu-s-covid-19/>. Erişim tarihi: 19.06.2020.

Orta Asya Analitik Ağı (2020). Kırgızistan'da Siyaset ve Koronavir: Sıkı Be Koşulları Altında Salgın ile Nasıl Başa ıkılır? Alınan yer: <https://caa-network.org/archives/19561>. Erişim tarihi: 16.06.2020.

Radio Azattyk (2020a). UPF: COVID-19 Salgını Kırgızistan Ekonomisine Ciddi Zarar Verecektir. Alınan yer: <https://rus.azattyk.org/a/30611446.html>. Erişim tarihi: 19.06.2020.

Radio Azattyk (2020b). COVID-19 Nedeniyle Kırgızistan Ekonomisinin Krizi. Hayal Kırıklığı Yaratan Tahminler ve Belirsiz Beklentiler. Alınan yer: https://rus.azattyk.org/a/covid-19_v_kyrgyzstane_krizis_ekonomiki/30543491.html. Erişim tarihi: 19.06.2020.

RIA Novosti (2020). Kırgızistan'da COVID-19 Vakalarının Sayısı  Bini Açtı. Alınan yer: <https://ria.ru/20200621/1573249899.html>. Erişim tarihi: 17.06.2020.

24.kg (2020). Koronavir ile Mücadele. Kırgızistan'da Iř ve Ekonomiyi Yok Etmemenin Yolu. Alınan yer: https://24.kg/ekonomika/148893_borba_skoronavirusom_kak_neubit_biznes_iekonomiku_vkyrgyzstane/. Erişim tarihi: 18.06.2020.

IMPACT OF COVID-19 ON UZBEKISTAN'S TOURISM INDUSTRY COVID-19 SALGINININ ÖZBEKİSTAN'IN TURİZM SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

*Erkinbek Turgunov **

The novel coronavirus outbreak affects almost every area of life in many parts of the world. With the arrival of summer, the tourism industry was expected to revive. However, this tourist season is far from the previous years' activity due to the pandemic. Because of the highly contagious virus, businesses in tourism, like in other sectors, try to gain the trust of tourists by implementing several measures. As leaders of many countries of the world, President of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev pays special attention to the country's tourism industry. Accordingly, Uzbek authorities make efforts to protect businesses in the sector from the economic impact of the outbreak as much as possible. Due to its historical monuments and cultural legacy Uzbekistan is among the most popular foreign tourist destinations. Similar to other countries, the Uzbek government started to take strict measures after the first COVID-19 cases had been detected in Uzbekistan on March 15, 2020. The suspension of air, rail, and road services and the quarantine regime are among the key measures [Fergana, 2020]. Within the general economic structure, these measures mostly affect the service sector and especially the tourism industry.

When comparing the data of the State Committee for Tourism Development of Uzbekistan for the first quarters of 2018-2020, we can observe a continuous upward trend. Thus, in January 2018, the number of tourists who visited the country amounted to 266,100. This figure grew by 64.3% to 437,200 in 2019, and then to 538,300 in 2020, which represents a 23.1% increase. The number of tourists that amounted to 265,000 in February 2018 rose by 48.5% to

Yeni tip koronavirüs salgını dünyanın pek çok noktasında yaşamın neredeyse her alanında etkisini göstermektedir. Yazın gelmesiyle turizm sektörünün canlanması beklenen bu aylarda salgın nedeniyle geçen yıllardaki hareketlilikten oldukça uzak bir sezon yaşanmaktadır. Salgının aşırı bulaşıcılığı nedeniyle diğer sektörlerde olduğu gibi turizm alanında da işletmeler, uygulamaya koydukları çok sayıda önlemlerle turistlerin güvenliğini kazanmaya çalışmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Özbekistan'da da Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, turizm sektörüne özel önem göstermektedir. Bu doğrultuda sektördeki işletmeleri mümkün olduğunca salgının ekonomik etkilerinden korumaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Özbekistan, sahip olduğu tarihi eserler ve kültürel mirası sebebiyle kültür turizmi başta olmak üzere yabancı turistlerin popüler seyahat güzergahları arasında yer almaktadır. Dünya'nın birçok ülkesinde olduğu gibi Özbekistan hükümeti de Covid-19 salgınının ülkede ilk olarak 15 Mart 2020'de tespit edilmesi ile sıkı önlemler almaya başladı. Bunlar arasında hava, demiryolu ve karayolu hizmetlerinin askıya alınması ve uygulamaya konan karantina rejimi önde gelen tedbirlerdendir [Fergana, 2020]. Bu önlemler genel ekonomik yapı içerisinde en çok hizmet sektörünü, özellikle de turizm gibi sektörleri büyük ölçüde etkilemektedir.

Özbekistan Cumhuriyeti Turizmi Geliştirme Devlet Komitesi'nin 2018-2020 yıllarının ilk üç aylık verilerini karşılaştırdığımızda devamlı olarak bir artış eğiliminin olduğunu söyleyebiliriz. Rakamlarla ifade etmek gerekirse 2018'in Ocak ayında ül-

*PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. erkinbek230388@gmail.com

393,500 in the same month of 2019. Then it reached 440,200 with an 11.9% increase in February 2020. When reviewing the figures for March, we can witness the consequence of the coronavirus pandemic as the number of tourists, which grew from 441,100 in 2018 to 549,400 with a 24.6% increase in 2019, fell to 221,000 in March 2020.

As a result, the number of tourists visiting the country in the first three months of 2020 only reached 1.12 million, which is a significant reduction in comparison with 1.38 million in the first quarter of 2019. Looking at the countries where tourists come from, we see that the majority of them, or 95.6%, come from the Commonwealth of Independent States (CIS) countries. Among the CIS countries, Kazakhstan ranks first with 397,600 tourists, followed by Tajikistan with 332,700 visitors, and Kyrgyzstan with 298,100 travelers to Uzbekistan [State Committee on Statistics, 2020].

According to the State Committee for Tourism Development, the overall number of tourists that visited Uzbekistan in 2018 amounted to 5.34 million, while in 2019, it grew by 35% to 6.74 million. This increase was also reflected in tourism revenues, allowing them to increase from \$1.04 billion in 2018 to \$1.34 billion in 2019 [Sputnik, 2020]. It is clear, however, that revenues of the country's tourism industry will substantially decrease this year. There is also a decrease in the number of people traveling abroad from Uzbekistan due to quarantine measures worldwide. In the first three months of 2020, the number of Uzbek citizens visiting foreign countries amounted to 1.4 million people, which is a 16.7% drop compared to 2019 [State Committee on Statistics, 2020]. This general trend is also a phenomenon affecting the Uzbek tourism industry.

On May 28, 2020, President Mirziyoyev signed a decree on urgent measures to support the tourism sector to reduce the negative impact of the coronavirus pandemic. According to this decree, the tourism industry in the country is planned to resume in three stages. In the first stage, obstacles to the movement of Uzbek citizens within the country will be removed to revive domestic

keyi 266.1 bin turist ziyaret etmişken bu rakam 2019'da %64.3 artışla 437.2 bin turiste ve 2020'de ise %23.1 artışla 538.3 bin turiste ulaşmıştır. 2018 Şubat'ta ise 265 bin olan turist sayısı 2019'un aynı döneminde %48.5 artışla 393.5 bine ve Şubat 2020'de %11.9 artışla, 440.2 bine ulaşmıştır. Mart ayına geldiğimizde ise koronavirüs salgınının etkileri bariz bir şekilde görülmektedir. 2018'de 441.1 bin kişiden 2019'da %24.6 artışla 549.4 bin turiste çıkan ibre Mart 2020'de 221 bin kişiye düşmüştür. Sonuç itibarıyla 2020'nin ilk üç ayında ülkeye gelen turist sayısı 1.12 milyona ulaşmıştır.

Bu rakam 2019'un ilk üç ayında ulaşılan 1.38 milyondan daha azdır. Turistlerin geldikleri ülkeler açısından baktığımız zaman %95.6 gibi büyük bir çoğunluğun Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerden geldiğini görmekteyiz. BDT ülkeleri arasında ise 397.6 bin kişi ile Kazakistanlı turistler ilk sırada yer alırken Kazakistan'ı sırasıyla 332.7 bin kişiyle Tacikistanlı ve 298.1 bin kişiyle Kırgızistanlı turistler takip etmektedir. Dünya çapında uygulanan karantina uygulamaları nedeniyle yurtdışına seyahat edenlerin sayısında da azalış gözlemlenmektedir. 2020'nin ilk üç ayında yurtdışı seyahatine çıkan 1.4 milyon kişi bulunmakta olup 2019 ile karşılaştırıldığında %16.7'lik bir düşüş görülmektedir [Devlet İstatistik Komitesi, 2020]. Bu genel trend de Özbekistan turizmini etkileyen bir olgudur.

Genel çerçevede turizm sektörünün, Özbekistan Cumhuriyeti Turizm Geliştirme Devlet Komitesi'nin sağladığı rakamlar doğrultusunda 2018'de 5.34 milyon turiste, 2019'da ise bu rakamın %35 artışla 6.74 milyona yükseldiği görülmektedir. Bu artış, turizm gelirlerine de yansiyarak 2018'de 1.04 milyar dolardan 2019'da 1.34 milyar dolara çıkmasına olanak sağlamıştır. Bu sene içerisinde ise turizm gelirlerinin önemli ölçüde azalacağı belirtilmelidir [Sputnik, 2020].

Koronavirüs salgını nedeniyle turizm sektörünün zararlarının en aza indirilmesi adına Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev, 28 Mayıs 2020'de turizmi desteklemek amacıyla bir kararname yayımladı. Bu kararnameye göre ülkedeki turizm

tourism. In the second stage, it is envisaged to accept citizens of the CIS member countries, and in the third stage – nationals of third countries.

In this context, tourism facilities in Uzbekistan carry out preparation works under the necessary hygiene and health rules within the scope of the project "Uzbekistan. Safe travel guaranteed". The economic support measures provided by the Uzbek government to the tourism industry includes tax reductions, grant support, and the extension of the loan repayment period. For example, during June 1-December 31, 2020, a 50% discount will be applied to tax payments of tour operators, travel agencies, hotels, and hostels. On the other hand, it was announced that tour operators would receive a grant of \$982, while new tourism projects would be provided with the financial support of around \$14,000. The Central Bank and the State Tax Committee approved the extension of the loan repayment period in the field of tourism to 24 months. Moreover, additional benefits will be provided in customs procedures of products imported by the tourism industry such as spare parts and disinfectants for hotels [Podrobno.uz, 2020; Gazeta.uz, 2020].

In addition to the tourism industry, the pandemic has also adversely affected the transportation and aviation fields. Therefore, it is planned to resume the Open Skies regime, which was previously on the agenda in October 2019. The regime will be reintroduced on August 1, 2020, for two years [TRT Avaz, 2020]. The first charter flight from Istanbul to the historical city of Bukhara within the Open Skies regime was made in November 2019 [Anadolu Agency, 2019]. Under this regime, foreign airlines can perform international passenger and cargo flights to the designated Uzbek airports in Nukus, Termez, Bukhara, Navoiy, Urgench, Andijan, Fergana, Namangan, and Samarkand. Thus, Uzbekistan tries to overcome the challenges experienced in the tourism, aviation, and transportation sectors by facilitating passenger travel and cargo transportation, via both transit and direct flights. In addition, it is planned to make domestic

sektörünün üç aşamada faaliyetlerine geri dönmesi planlanmaktadır. İlk aşamada iç turizmin canlandırılması adına Özbekistan vatandaşlarının ülke içindeki dolaşımlarının önündeki engeller kaldırılacaktır. İkinci aşamada öncelikle BDT üyesi ülkelerle üçüncü aşamada ise belirlenecek diğer ülke vatandaşlarının kabul edilmesi öngörülmektedir.

Bu bağlamda Özbekistan'daki turizm tesisleri "Özbekistan Güvenli Turizmi Garanti Ediyor" projesi kapsamında gerekli hijyen ve sağlık kurallarına uygun şekilde hazırlıklarını yürütmektedir. Özbekistan hükümetinin ekonomik anlamda turizm sektörüne sağladığı destekler arasında vergi indirim, hibe desteği ve kredi geri ödeme süresinin uzatılması yer almaktadır. Örneğin 1 Haziran - 31 Aralık 2020 tarihleri arasında tur operatörleri, seyahat acenteleri, oteller ve pansiyonların vergi ödemelerinde %50 indirim uygulanacaktır. Öte yandan tur operatörlerine 982 dolar hibe yardımı ile yeni turizm projelerine 14 bin dolar civarında destek sağlanacağı açıklanmıştır. Turizm alanında kullanılan ana kredi miktarlarının geri ödemelerinin 24 aya kadar uzatılması Merkez Bankası ve Devlet Vergi Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Bunlara ek olarak otellerin ithal edecekleri yedek parça ve dezenfektan gibi ihtiyaç duyulan ürünlerin gümrük prosedürlerinde de ilave kolaylıklar sağlanacağı ifade edilmektedir [Podrobno.Uz, 2020; Gazeta.Uz, 2020].

Turizm sektörüne ek olarak ulaştırma ve havacılık alanlarının da salgın nedeniyle ciddi ölçüde olumsuz etkilenmesi nedeniyle daha önce Ekim 2019'da gündemde olan "Açık Gökyüzü" rejiminin yeniden ele alınarak canlandırılması da planlanmakta olup 1 Ağustos 2020'den itibaren iki yıl geçerli olmak üzere söz konusu uygulama başlatılacaktır [TRT Avaz, 2020]. Hatırlayacak olursak "Açık Gökyüzü" rejimi sayesinde İstanbul'dan tarihi şehir Buhara'ya ilk tarifeli uçak töreni 2019'un Kasım ayında düzenlenmişti [Anadolu Ajansı, 2019]. Bu karar sayesinde ülkedeki Nukus, Tirmiz, Buhara, Nevai, Urgench, Andican, Fergana, Namangan ve Semerkant şehirlerindeki havaalanları, yabancı havayolu şirketlerinin yolcu ve kargo taşımacılığına açılacaktır.

airline transport more attractive by reducing transportation costs to various parts of the country.

In summary, as seen from its decisions, the government of Uzbekistan focuses on addressing economic and transportation problems in the tourism industry and convincing tourists that strict measures are taken on health and hygiene matters. In the coming period, it will become clear if the support measures taken by Uzbekistan, which has the best-known tourism centers in Central Asia, have positive effects on its domestic tourism industry.

References

Anadolu Agency (2019). Charter Flights Launched from Turkey to Bukhara. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyeden-buharaya-charter-seferleri-basladi/1635350>. Accessed on 22.06.2020.

Fergana (2020). Uzbekistan Closed Borders Due to Coronavirus. Retrieved from <https://fergana.news/news/116061/>. Accessed on 15.06.2020.

Gazeta.uz (2020). Uzbekistan Prepares to Receive Tourists. Retrieved from <https://www.gazeta.uz/ru/2020/05/27/tourism/>. Accessed on 17.06.2020.

Podrobno.uz (2020). Uzbekistan Authorities Adopted a New Package of Preferences and Measures to Support the Tourism Business. Retrieved from https://podrobno.uz/cat/podrobno/vlasti-uzbekistana-utverdili-novyy-paket-lgot-i-mer-po-podderzhke-turisticheskogo-biznesa-detali-. Accessed on 14.06.2020.

State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics (2020). Report of the State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics. Retrieved from <https://stat.uz/ru/press-tsentr/novosti-komiteta/8955-kolichestvo-vyekhavshikh-i-v-ekhavshikh-lits-v-respubliku-uzbekistan-s-turisticheskoy-tselyu-yanvar-mart-2020-goda>. Accessed on 15.06.2020.

Sputnik (2020). How Many Tourists Visited Uzbekistan in 2019? Retrieved from <https://uz.sputniknews.ru/tourism/20200110/13185741/Skolko-turistov-posetilo-Uzbekistan-za-2019-god---itogi.html>. Accessed on 15.06.2020.

TRT Avaz (2020). Uzbekistan Opens its Airports to Foreign Airlines. Retrieved from <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/ozbekistan-havaalanlarini-yabanci-hava-yolu-sirketlerine-aciyor/5eea4f7e01a30a1798da0b74>. Accessed on 22.06.2020.

Böylece Özbekistan hem transit hem de direk uçuşlarla turizm, havacılık ve ulaşım sektörlerindeki yaşanan daralmaların önüne yolcu ve yük ulaşımını kolaylaştırarak geçmeye çalışmaktadır. Böylece ülkenin çeşitli bölgelerine ulaşım masraflarının azaltılarak havayolu ulaşımının daha cazip hale getirilmesi planlanmaktadır.

Özetle Özbekistan hükümeti aldığı kararlarla turizm sektöründe ekonomik ve ulaşım sorunlarına ağırlık verdiği görülmekte olup sağlık ve hijyen konularında da gerekli sıkı tedbirlerin alınacağına dair turistler için güvence vermeye çalışmaktadır. Dünya çapında turizm sektörünün etkilendiği bir dönemde Orta Asya'da önemli turizm merkezlerine sahip olan Özbekistan'ın aldığı önlemler ile sağladığı desteklerin etkilerini önümüzdeki dönemde hep beraber izleyip göreceğiz.

Kaynaklar

Anadolu Ajansı (2019). Türkiye'den Buhara'ya Tarifeli Seferler Başladı. Alınan yer: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyeden-buharaya-charter-seferleri-basladi/1635350>. Erişim tarihi: 22.06.2020.

Devlet İstatistik Komitesi (2020). Özbekistan Cumhuriyeti İstatistik Komitesi Raporu. Alınan yer: <https://stat.uz/ru/press-tsentr/novosti-komiteta/8955-kolichestvo-vyekhavshikh-i-v-ekhavshikh-lits-v-respubliku-uzbekistan-s-turisticheskoy-tselyu-yanvar-mart-2020-goda>. Erişim tarihi: 15.06.2020.

Fergana (2020). Koronavirüs Nedeniyle Özbekistan Sınırları Kapatıldı. Alınan yer: <https://fergana.news/news/116061/>. Erişim tarihi: 15.06.2020.

Gazeta.uz (2020). Özbekistan Turist Almaya Hazırlık Çalışmalarını Bitirdi. Alınan yer: <https://www.gazeta.uz/ru/2020/05/27/tourism/>. Erişim tarihi: 17.06.2020.

Podrobno.uz (2020). Özbekistan Hükümeti Turizm İçin Yeni Bir Destek Paketi Hazırladı. Alınan yer: https://podrobno.uz/cat/podrobno/vlasti-uzbekistana-utverdili-novyy-paket-lgot-i-mer-po-podderzhke-turisticheskogo-biznesa-detali-. Erişim tarihi: 14.06.2020.

Sputnik (2020). 2019'da Özbekistan'a Kaç Turist Geldi? Alınan yer: <https://uz.sputniknews.ru/tourism/20200110/13185741/Skolko-turistov-posetilo-Uzbekistan-za-2019-god---itogi.html>. Erişim tarihi: 15.06.2020.

Trt Avaz (2020). Özbekistan, Havaalanlarını Yabancı Havayolu Şirketlerine Açıyor. Alınan yer: <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/ozbekistan-havaalanlarini-yabanci-hava-yolu-sirketlerine-aciyor/5eea4f7e01a30a1798da0b74>. Erişim tarihi: 22.06.2020.

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE RUSSIAN ECONOMY COVID-19 SALGINININ RUSYA EKONOMİSİNE ETKİSİ

*Zhandos Ranov **

The COVID-19 pandemic with various restrictions implemented on a global level and additional measures taken at the national level have distorted the economic growth forecasts of almost all countries [Expert.ru, 2020]. According to the estimates of the International Monetary Fund, the total loss in the world economy for 2020-2021 will reach approximately 12 trillion USD [Finclub.net]. The negative impact of the COVID-19 pandemic on the global economy has caused a serious drop in oil prices, as well as affecting other areas. There was a 65.5% decrease in oil prices in the first half of 2020 [Iz.ru, 2020]. It is seen that the pandemic, which significantly affected the oil sector, affected the transportation sector at almost the same rate. [Finam.ru, 2020].

From the point of view of Russia, the economy was negatively affected by both the deteriorating foreign economic conditions and the restrictive measures taken by the government. There are significant differences among the predictions regarding the decline in Russia's gross domestic product (GDP), such as the Higher school of economics (HSE) consensus estimate of 4.3% and the International Monetary Fund's 6.6% band. According to the World Bank estimates, the average decrease in GDP is estimated to be around 5.4%. This number is higher than the estimates made in May 2020. It can be said that the main effect of the restrictive measures is due to the decrease in consumer demand and investments [1economic.ru, 2020].

In the period before the widespread implementation of restrictive measures in Russia, the Russian Ministry of Economic Development showed an average GDP growth rate of 1.8% for the first half of 2020.

COVID-19 salgını, küresel düzeyde uygulamaya konulan çeşitli sınırlandırmalar ve ulusal düzeyde alınan ilave önlemlerle birlikte neredeyse tüm ülkelerin ekonomik büyüme tahminlerini bozmuştur [Expert.ru, 2020]. Uluslararası Para Fonu'nun tahminlerine göre, 2020-2021 için dünya ekonomisinde toplam kayıp yaklaşık 12 trilyon ABD dolarına ulaşacaktır [Finclub.net, 2020]. COVID-19 salgınının küresel ekonomi üzerindeki olumsuz etkisi, diğer alanlarda olduğu gibi petrol fiyatlarında da ciddi düşüşe neden olmuştur. Öyle ki, 2020'nin ilk yarısında petrol fiyatlarında %65,5 civarında düşüş yaşanmıştır [Iz.ru, 2020]. Salgından önemli oranda etkilenen petrol sektörünün, diğer taraftan ulaştırma sektörüne de hemen hemen aynı oranda etki ettiği görülmektedir [Finam.ru, 2020].

Rusya açısından bakınca, hem kötüleşen dış ekonomik koşullar hem de hükümet tarafından alınan kısıtlayıcı tedbirlerden dolayı ekonominin olumsuz etkilendiği söylenebilir. Rusya'nın gayrisafi yurtiçi hasılasındaki (GSYİH) düşüşe ilişkin öngörüler arasında Higher school of economics HSE konsensüs tahmini %4.3 ile Uluslararası Para Fonu'nun %6.6 bandında gibi önemli ölçüde farklılıklar bulunmaktadır. Dünya Bankası tahminlerine göre GSYİH'daki ortalama düşüşün %5,4 civarında olacağı tahmin edilmektedir. Bu rakam, Mayıs 2020'de yapılan tahminlerden daha yüksek bir orana sahiptir. Kısıtlayıcı önlemlerin asıl etkisinin tüketici talebinin ve yatırımın azalması kaynaklı olacağı söylenebilir [1economic.ru, 2020].

Rusya'da kısıtlayıcı tedbirlerin yaygın olarak uygulamaya konulmasından önceki dönemde Rusya Ekonomik Kalkınma

*PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ranov.1985@mail.ru

According to the ministry, the driving force of GDP growth in the first half of 2020 were trade and manufacturing [Economy.gov.ru, 2020]. The implementation of restrictive measures in Russia and Russia's trading partners resulted in significant decrease in business activity. The biggest decrease was experienced by the manufacturing industry due to the decreasing demand in related sectors with the addition of the restrictions imposed. As a result, the decrease in production in the first half of 2020 reached an average of 9%. The pandemic also had a significant impact on retail trade, and as expected, the decline became more pronounced by 32.4% in non-food products in the first half of 2020 [Cbr.ru, 2020]. On the other hand, there is an increase in production volumes in sectors that are not affected by the restrictions, like the production of basic goods. Continuity in demand has positively affected the production of food products, chemical industries, pharmaceuticals and medical instruments and equipment. According to the data of the Center for Macroeconomic Analysis and Short-Term Forecast (CMASF), compared to 2019, the production volume of food products increased by 2.2%, 2% in the chemical industry, 8.9% in the industry of pharmaceutical production, and 30.9% in the production of medical tools and equipment [Elibrary, 2020].

The investment sector of the country has also been negatively affected by the above-mentioned pandemic restrictions. According to the "Rosstat" data, investments in the second quarter of 2020 decreased by 7.6% compared to the same period of the previous year. This number shows that the investment level in the country is at a minimum level compared to the previous five years. Similar trends are observed in production of investment goods, transportation and imports of engineering products. Even in the revised macroeconomic forecast of the Russian Ministry of Economic Development published on September 30th, 2019, the growth expectation in fixed asset investments decreased in the coming years. The investment dynamics estimate de-

Bakanlığı, 2020'nin ilk yarısı için ortalama GSYİH büyüme oranını %1.8 olarak göstermiştir. Bakanlığa göre, 2020'nin ilk yarısında GSYİH büyümesinin itici gücü ticaret ve imalat olarak gösterilmiştir [Economy.gov.ru, 2020]. Kısıtlayıcı tedbirlerin getirilmesi ve ayrıca Rusya'nın ticaret ortakları olan ülkelerdeki benzer kısıtlamalar, ticari faaliyetlerde önemli bir azalmaya neden olmuştur. En büyük düşüş, ilgili sektörlerdeki azalan talep faktörünün, getirilen kısıtlamalara eklenmesi ile imalat sanayinde yaşanmıştır. Bunun sonucu olarak, 2020'nin ilk yarısında üretimdeki azalma ortalama %9'a ulaşmıştır. Salgının perakende ticareti üzerinde de önemli bir etkisi olmuş ve beklendiği gibi düşüş, gıda dışı ürünlerde 2020'nin ilk yarısında %32,4 oranında daha belirgin hale gelmiştir [Cbr.ru, 2020]. Öte yandan, kısıtlamalardan etkilenmeyen, yani temel malların üretimiyle ilgili sektörlerde üretim hacimlerinde artış yaşanmaktadır. Talepteki süreklilik, gıda ürünlerini, kimya endüstrilerini, ilaç üretimini ve tıbbi alet ve ekipman üretimini pozitif yönde etkilemiştir. CMASF (Center for Macroeconomic Analysis and Short-Term Forecast) verilerine göre gıda ürünlerinde üretim hacmi 2019 yılına göre %2,2, kimya endüstrilerinde %2, ilaç üretiminde %8,9, tıbbi alet ve ekipman üretiminde 30,9 yükseliş gözlemlenmiştir [Elibrary, 2020].

Yukarıda belirtilen salgın kaynaklı kısıtlamalardan ülkedeki yatırım sektörü de olumsuz etkilenmiştir. "Rosstat" verilerine göre 2020 yılının ikinci çeyreğinde yatırımlar geçen yılın aynı dönemine göre %7,6 düşmüştür. Bu rakam, ülkedeki yatırım seviyesinin önceki 5 yıla kıyaslanınca minimum seviyede olduğunu göstermektedir. Yatırım malları üretimi, nakliye ve mühendislik ürünleri ithalatında da benzer eğilimler gözlemlenmektedir. Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı'nın 30 Eylül 2019 tarihinde yayınlanan revize makroekonomik tahmininde bile, önümüzdeki yıllarda sabit kıymet yatırımlarındaki büyüme beklentisi düşmüştür. Yatırım dinamikleri tahmini 2019'da %3,1'den %2,0'a kadar çekilmiştir. COVID-19 salgınının

creased from 3.1% to 2.0% in 2019. As the sectors most affected by the spread of the COVID-19 pandemic, transportation, education, tourism and commerce are included in the list approved by the Russian Government [Old.economy.gov.ru, 2020].

In recent years, large and medium-sized enterprises have used their own funds as the main source of capital investment in Russia. These funds accounted for approximately 57% of all investments in fixed assets in 2019. In 2019, the volume of investments from fixed assets increased to 13.3%, and the investment amount resulting from the funds withdrawn increased up to 1.3%. Budget funds, corresponding to 36.8% in 2019, constitute an important part of the funds withdrawn. In 2019, bank loans amounted to approximately 20.3% of the funds withdrawn and 8.7% of the total volume of funds. [Fedstat.ru, 2020]. Under conditions of deterioration in financial values, it is expected that companies will not be able to maintain their previous investment level and as a result, it will take a long time to recover.

In Russia, the COVID-19 pandemic has affected approximately 3.3 million out of 5.6 million companies in total, it is around 59% of small, medium and large enterprises and individual entrepreneurs. According to the calculations of the Center for Strategic Studies (CSR) based on the economic expectations of the business world, the share of the state in the total income in the economy is expected to increase by 0.5 points to 27.5% in 2020. Similarly, the share of small and medium-sized enterprises will decrease by 1% point to 16.1%. The decrease in the number of small and medium-sized enterprises, decrease in production volumes and deterioration of financial indicators may cause the share of products produced by small and medium-sized enterprises to decrease in GDP. The NAFI (National Financial Research Agency) report shows that the spread of COVID-19 negatively affected the financial performance of 85% of businesses in 2020. According to NAFI surveys, 43% of businesspersons think it is possible for entrepreneurs to establish a new business in

yayılmasından en çok etkilenen sektörler olarak ulaşım, eğitim, turizm ve ticaret sektörü Rusya Hükümeti tarafından onaylanan listeye dahil edilmiştir [Old.economy.gov.ru, 2020].

Son yıllarda, Rusya'da, büyük ve orta ölçekli kuruluşların ana sermaye yatırım kaynağı olarak kendi fonları kullanılmaktadır. Bu fonlar, 2019 yılında sabit varlıklara yapılan tüm yatırımların yaklaşık %57'sini oluşturmuştur. 2019 yılında özkaynaktan sabit kıymet yatırımı hacmi %13,3'e, çekilen fonlardan kaynaklanan yatırım hacmi ise %1,3'e kadar artmıştır. 2019'da %36,8'e tekabül eden bütçe fonları, çekilen fonların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. 2019'daki banka kredileri, çekilen fonların yaklaşık %20,3'ünü, toplam kaynak hacminin ise %8,7'sini bulmuştur [Fedstat.ru, 2020]. Finansal değerlerin kötüleştiği koşullarda, şirketlerin önceki yatırım düzeyini koruyamayacak olması ve sonuç olarak toparlanmasının uzun zaman alacağı beklenmektedir.

COVID-19 salgını, Rusya'da, toplamda 5,6 milyon olan şirketten yaklaşık 3,3 milyonunu, yani küçük, orta ve büyük işletmelerin ve bireysel girişimcilerin yaklaşık %59'unu etkilemiştir. Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (CSR, Center For Strategic Research) iş dünyasının ekonomik beklentilerine dayalı hesaplamalarına göre 2020 yılında devletin ekonomideki toplam gelirler içindeki payı 0,5 puan artarak %27,5'e ulaşması beklenmektedir. Benzer şekilde, küçük ve orta ölçekli işletmelerin payı %1'li puanlık azalışla %16,1 seviyesine düşecektir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısının azalması, üretim hacimlerinin düşmesi ve finansal göstergelerin bozulması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ürettiği ürünlerin GSYİH içindeki payının azalmasına neden olabilir. NAFI (Ulusal Finansal Araştırma Ajansı) raporu, COVID-19'un yayılmasının, 2020'de işletmelerin %85'inin finansal performansını olumsuz etkilediğini göstermektedir. NAFI anketlerine göre, işadamlarının %43'ü, girişimciler açısından yeni bir işletmenin kurulmasının en az bir yıl içinde mümkün olduğunu düşünmektedir. Aynı rapordaki

at least a year. According to the data in the same report, approximately 14% of businesspersons think that the recovery process will take two or three years. According to the data of CSR, the improvement process in businesses can only be around 66% until the summer of 2021. At the same time, 15% of companies affected by the COVID-19 pandemic are unsure whether their revenues reach the pre-crisis level by 2023. [Vedomosti.ru, 2020].

The COVID-19 pandemic has had negative effects on macroeconomic indicators. Economic crises are characterized by a decrease in production volumes, an increase in unemployment and a decrease in investments. An effective state support program and measures are needed to overcome this situation. It seems that by the end of 2020, the macroeconomic situation has the potential to change both for the better and for the worse. As for the timing of the recovery in the Russian economy, two scenarios are possible here. According to the optimistic scenario, with oil prices rising, the Russian economy may return to its pre-crisis level in 2019 by mid-2021. On the contrary, according to the more realistic scenario, it will take at least three years to overcome the consequences of the crisis.

References

Cbr.ru (2020). Bank of Russia Data. Retrieved from https://cbr.ru/Collection/Collection/File/29098/EC_2020-06.pdf. Accessed on 07.11.2020.

Economy.gov.ru (2020). A Plan to Overcome the Economic Effects of the New Coronavirus Infection. Retrieved from https://www.economy.gov.ru/material/dokumenty/plan_preodoleniya_ekonomicheskikh_posledstviy_novoy_koronavirusnoy_infekcii.html. Accessed on 07.11.2020.

Elibrary (2020). Impact of COVID-19 Pandemic on Economy. Retrieved from <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44028403>. Accessed on 07.11.2020.

Expert.ru (2020). "Expert Online" data. Retrieved from <https://expert.ru/expert/2020/15/bolshoj-brat-ne-vilechit-tebya/>. Accessed on 05.11.2020.

Fedstat.ru (2020). Official Statistical Indicators. Retrieved from <https://www.fedstat.ru/>. Accessed on 08.11.2020.

Finam.ru (2020). The World Economy is on the Brink of Recession. Retrieved from <https://www.finam.ru/analiz/>

verilere göre işadamlarının yaklaşık %14'ü ise iyileşme sürecinin iki üç yıl süreceğini düşünmektedir. CSR'nin verilerine göre, 2021 yazına kadar işletmelerdeki iyileşme süreci ancak %66 civarında olabilir. Aynı zamanda COVID-19 salgınından etkilenen şirketlerin %15'i elde edecekleri gelirlerinin, 2023 yılına kadar kriz öncesi seviyeye ulaşip ulaşamayacağından emin değiller [Vedomosti.ru, 2020].

COVID-19 salgını, makroekonomik göstergeler üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Ekonomik krizler, üretim hacimlerinde bir düşüş, işsizlikte bir artış ve yatırımlarda bir azalma ile karakterize edilir. Bu durumun üstesinden gelmek için, etkili bir devlet destek programı ve tedbir paketlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Görünüşe göre 2020'nin sonunda makroekonomik durum hem daha iyi hem de daha kötü yöne değişebilme potansiyeline sahip. Rusya ekonomisindeki toparlanmanın zamanlamasına gelince, burada iki senaryo mümkündür. İyimser senaryoya göre, petrol fiyatlarının yükselmesiyle Rus ekonomisi 2021'in ortasına kadar 2019 kriz öncesi düzeyine geri dönebilecektir. Daha gerçekçi görünen aksi yöndeki kötümser senaryoyu düşünürsek, krizin sonuçlarını aşmak en az üç yıl alacaktır.

Kaynaklar

Cbr.ru (2020). Rusya Bankası Verileri. Alınan yer: https://cbr.ru/Collection/Collection/File/29098/EC_2020-06.pdf. Erişim tarihi: 07.11.2020.

Economy.gov.ru (2020). Yeni Koronavirüs Enfeksiyonunun Ekonomik Etkilerinin Üstesinden Gelen Bir Plan. Alınan yer: https://www.economy.gov.ru/material/dokumenty/plan_preodoleniya_ekonomicheskikh_posledstviy_novoy_koronavirusnoy_infekcii.html. Erişim tarihi: 07.11.2020.

Elibrary.ru (2020). COVID-19 Pandemisinin Ekonomiye Etkisi. Alınan yer: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44028403>. Erişim tarihi: 07.11.2020.

Expert.ru (2020). "Expert Online" verileri. Alınan yer: <https://expert.ru/expert/2020/15/bolshoj-brat-ne-vilechit-tebya/>. Erişim tarihi: 05.11.2020.

Fedstat.ru (2020). Resmi İstatistiksel Göstergeler. Alınan yer: <https://www.fedstat.ru/>. Erişim tarihi: 08.11.2020.

Finam.ru (2020). Dünya Ekonomisi Durgunluğun Eşiğinde. Alınan yer: <https://www.finam.ru/analysis/>

CHAPTER 2. ECONOMIES OF THE EURASIAN COUNTRIES BÖLÜM 2. AVRASYA ÜLKELERİNİN EKONOMİLERİ

ysis/forecasts/operezhayushie-indikatory-na-grani-recessii-20200407-14429/. Accessed on 05.11.2020.

Finclub.net (2020). "IMF Forecasts Disrupted". Retrieved from <https://finclub.net/news/imf-ukhudshil-prognoz-dlya-mirovoy-ekonomiki.html>. Accessed on 05.11.2020.

Iz.ru (2020). "Oil Price Falls Below \$25 Per Barrel". Retrieved from <https://iz.ru/994230/2020-04-01/stoimost-nefti-brent-upala-nizhe-25-za-barrel>. Accessed on 06.11.2020.

Old.economy.gov.ru (2020). Estimation of Socio-Economic Development of the Russian Federation by 2024. Retrieved from <http://old.economy.gov.ru/minec/activity/sections/macro/prognoz/2019093005>. Accessed on 08.11.2020.

Vedomosti.ru (2020). Number of Small and Medium-Sized Enterprises Decreased in Russia. Retrieved from <https://www.vedomosti.ru/business/articles/2020/08/11/836350-v-rossii-sokratilos-chislo-malih-predpriyatii>. Accessed on 09.11.2020.

1economic.ru (2020). Impact of COVID-19 Pandemic on the Real Economy. Retrieved from <https://1economic.ru/lib/110790>. Accessed on 06.11.2020.

forecasts/operezhayushie-indikatory-na-grani-recessii-20200407-14429/. Erişim tarihi: 05.11.2020.

Finclub.net (2020). "IMF Tahminleri Bozuldu". Alınan yer: <https://finclub.net/news/imf-ukhudshil-prognoz-dlya-mirovoy-ekonomiki.html>. Erişim tarihi: 05.11.2020.

Iz.ru (2020). "Petrol Fiyatı Varil Başına 25 Dolar Altına Düştü". Alınan yer: <https://iz.ru/994230/2020-04-01/stoimost-nefti-brent-upala-nizhe-25-za-barrel>. Erişim tarihi: 06.11.2020.

Old.economy.gov.ru (2020). 2024 Yılına Kadar Rusya Federasyonu'nun Sosyo-Ekonomik Gelişiminin Tahmini. Alınan yer: <http://old.economy.gov.ru/minec/activity/sections/macro/prognoz/2019093005>. Erişim tarihi: 08.11.2020.

Vedomosti.ru (2020). Rusya'da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sayısı Azaldı. Alınan yer: <https://www.vedomosti.ru/business/articles/2020/08/11/836350-v-rossii-sokratilos-chislo-malih-predpriyatii>. Erişim tarihi: 09.11.2020.

1economic.ru (2020). COVID-19 Pandemisinin Reel Ekonomiye Etkisi. Alınan yer: <https://1economic.ru/lib/110790>. Erişim tarihi: 06.11.2020.

ENERGY MARKETS AND INDUSTRIAL STRUCTURES

ENERJİ PİYASALARI VE ENDÜSTRİYEL YAPILAR

THE IRANIAN NUCLEAR DEAL: RECENT DEVELOPMENTS İRAN NÜKLEER ANLAŞMASI: SON GELİŞMELER

*Dauren Aben**

In early January 2020, following a U.S. airstrike that killed Iranian Major General Qasem Soleimani, the head of the Islamic Revolutionary Corps' expeditionary Quds Force, the confrontation between Washington and Tehran seriously escalated bringing the world to the brink of war. The situation around Iran's nuclear program also aggravated as the Iranian leadership announced that in response to the assassination of the top military commander the country would abandon its remaining obligations under the 2015 nuclear deal, known as the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA). In particular, Iran decided to no longer abide by the limitations set for the number of centrifuges, which effectively meant lifting all restrictions on uranium production, enrichment, and stockpiling. The international community perceived the announcement as Iran's de-facto withdrawal from the deal, although the Iranian government stated it would continue cooperation with the International Atomic Energy Agency (IAEA) and was ready to return to full compliance with the JCPOA once U.S. sanctions were lifted [New York Times, 2020a].

At the same time, despite Iran's vow of "severe revenge", the latest round of escalation did not spiral into an all-out conflict. In a largely symbolic move, Tehran retaliated by firing ballistic missiles at two military airbases housing U.S. forces in Iraq, with no casualties, while U.S. President Donald Trump, in an address to the nation, confined himself to announcing new economic sanctions against Tehran and called for new negotiations [New York Times, 2020b]. The downing of a Ukraine International Airlines plane by the Iranian air defense, which Iran initial-

Ocak 2020'nin başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) düzenlediği hava saldırısı ile İran Devrim Muhafızları Ordusu'na bağlı Kudüs Gücü Komutanı General Kasım Süleymani'nin öldürülmesi Washington ve Tahran arasındaki gerginliği ciddi bir şekilde tırmandırarak bu iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiştir. Bu gelişmelerin İran'ın nükleer programını da etkilediği görülmektedir. İranlı üst düzey yöneticilerin açıklamaları doğrultusunda ülkenin, üst düzey askeri komutanın suikastına misilleme olarak Kapsamlı Ortak Eylem Planı (KOEP) olarak bilinen 2015 nükleer anlaşması kapsamında kalan yükümlülüklerin yerine getirilmeyeceği açıklanmıştır. Özellikle İran, uranyum üretimi, zenginleştirme ve stoklama üzerindeki tüm kısıtlamaların etkili bir şekilde kaldırılması anlamına gelen santrifüjlerin sayısı için belirlenen sınırlamalara artık uymayacağını açıklamıştır. Uluslararası toplum, bu duyuruyu İran'ın anlaşmadan fiili olarak geri çekilmesi olarak okumuştur. Bununla birlikte, İran hükümeti, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) ile iş birliğine devam edeceğini ve ABD'nin yaptırımları kaldırıldıktan sonra KOEP ile tam uyuma geri dönmeye hazır olduğunu belirtmiştir [New York Times, 2020a].

Aynı zamanda, İran'ın "şiddetli intikam" yemini etmesine rağmen, bu son gerilim gerçek bir savaşa dönüşmemiştir. Büyük ölçüde sembolik bir hareketle Tahran, Irak'taki ABD birliklerini barındıran iki askeri hava üssüne herhangi bir zarar vermeyen füze saldırısı yaparken, ABD Başkanı Donald Trump, ulusa sesleniş konuşmasında Tahran'a karşı yeni ekonomik yaptırımları duyurmakla yetinmiş ve yeni

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dauraben@gmail.com

ly denied, played some role in the cooling of tensions, too. Nevertheless, while both sides saved faces, the question of whether Iran will move closer toward obtaining a nuclear weapon after the suspension of its JCPOA commitments remains open.

In fact, Iran started to move away from the terms of the agreement in May 2019, exactly a year after the Trump administration unilaterally withdrew the United States from the JCPOA. Tehran was unsatisfied with how the remaining parties to the deal, China, France, Germany, the United Kingdom and Russia, implemented their promises to mitigate the consequences of the reintroduction of stringent U.S. sanctions aimed at crippling Iran's economy. The Instrument in Support of Trade Exchanges (INSTEX), established in January 2019 by the European powers to facilitate financial transactions with Iran, is yet to become fully operational, while European companies are unwilling to put their commercial interests at risk. As a result, Iranian President Hassan Rouhani set a 60-day deadline for the JCPOA counterparts to bolster efforts to protect Iran's foreign trade, oil industry and banking sector from U.S. economic penalties [Al Jazeera, 2019]. Since then, Tehran adopted the "less for less" approach, gradually suspending, in five stages, the execution of its commitments undertaken under the deal. Despite calls from other JCPOA participants to refrain from such steps, Iran increased its enriched uranium stockpile beyond the 300-kg threshold, surpassed the cap on heavy water, enriched uranium above the level of 3.67%, renounced limits on nuclear research and development by activating advanced centrifuges, and resumed operations at the Fordow nuclear facility. At the same time, the Iranian leadership kept emphasizing that all those steps would be reversed as soon as Iran enjoyed the benefits agreed under the JCPOA [Press TV, 2020]. Tehran justified its actions as consistent with the nuclear deal claiming that the U.S. withdrawal from the JCPOA and re-imposition of sanctions serve

müzakereler yapılması için çağrıda bulunmuştur [New York Times, 2020b]. İran'ın başlangıçta reddettiği İran hava savunma güçleri tarafından Ukrayna Uluslararası Havayolları'na ait yolcu uçağının düşürülmesinin de gerilimin düşürülmesinde bir rol oynadığı söylenebilir. Bu noktada, her iki taraf da kendi kamuoyu önünde itibarlarını korumuş gözükürlerken, İran'ın KOEP yükümlülüklerini askıya almasından sonra nükleer silah edinmeye yaklaşım yaklaşmayacağı sorusu henüz yanıtını bulamamıştır.

Aslında İran, Trump yönetiminin ABD'nin tek taraflı olarak KOEP'dan çekilmesinden tam bir yıl sonra Mayıs 2019'da anlaşma şartlarından uzaklaşmaya başlamıştır. Tahran, anlaşmanın geri kalan tarafları olan Çin, Fransa, Almanya, İngiltere ve Rusya'nın İran ekonomisini zayıflatmaya yönelik ağır ABD yaptırımlarının yeniden uygulanmasının sonuçlarını hafifletme vaatlerini yerine getirememelerinden dolayı memnun olmamıştır. Avrupalı güçler tarafından İran ile finansal işlemleri kolaylaştırmak amacıyla Ocak 2019'da kurulan Ticaret Borsalarını Destekleme Aracı (INSTEX) henüz tam kapasiteli olarak faaliyete geçmemişken, Avrupalı şirketler ticari çıkarlarını riske atmak istememektedirler. Sonuç olarak, İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, İran'ın dış ticaretini, petrol endüstrisini ve bankacılık sektörünü ABD'nin ekonomik yaptırımlarından koruma çabalarını desteklemek amacıyla KOEP ortakları için 60 günlük bir süre belirlemiştir [Al Jazeera, 2019]. O zamandan beri Tahran, anlaşma kapsamındaki taahhütlerinin yerine getirilmesini beş aşamada kademe olarak askıya alarak "daha az için daha az" yaklaşımını benimsemiştir. Diğer KOEP katılımcılarının bu adımlardan kaçınmaya yönelik çağrılarına rağmen, İran zenginleştirilmiş uranyum stokunu 300 kg sınırının üzerine çıkarmış, ağır su stokunu aşmış, uranyum zenginleştirme düzeyini %3.67'nin üzerine çıkarmış, gelişmiş sant-rifüjleri aktive ederek nükleer araştırma ve

as a legal ground for ceasing to perform its commitments [Nichols, 2019].

In his January 2020 address, Donald Trump asserted that Iran would never be allowed to have a nuclear weapon as long as he was the U.S. president. He also urged the remaining JCPOA signatories to join the United States in negotiating a replacement for the deal that would allow constraining Iran's nuclear ambitions [White House, 2020]. However, Trump's call was largely unheard as China, France, Germany, Russia and the UK once again confirmed that they would remain committed to their JCPOA obligations [Tasnim, 2020; Economic Times, 2020; Ellyatt, 2020]. Meanwhile, it appears that London is the weakest link in the consolidated European position on the JCPOA as British Prime Minister Boris Johnson admitted that it could be replaced by what he called "the Trump deal" [BBC, 2020]. In any case, the European powers could not ignore Tehran's decision to suspend all JCPOA restrictions and triggered the agreement's dispute resolution mechanism in a hope to bring Iran back into full compliance with the nuclear deal. In their joint statement, the foreign ministers of France, Germany and the UK insisted that Iran's line of behavior is inconsistent with the JCPOA provisions and has non-reversible proliferation implications. They also rejected the argument that Iran has a legal ground to cease implementing the nuclear deal [Federal Foreign Office of Germany, 2020].

The launch of the dispute resolution mechanism announced by the European troika means that Iran and other five signatories of the deal have to resolve their differences over a 65-day period. If they fail to do so, the Iranian side could be declared in breach of its obligations, which may result in the UN Security Council reimposing international sanctions on Iran [Lynch, 2020]. Iran's Foreign Minister Mohammad-Javad Zarif reacted by saying that the troika's decision is "legally baseless and a strategic mistake from a political standpoint" [Reuters, 2020]. The Russian Ministry of Foreign

geliştirme konusundaki sınırları aşmış ve Fordow nükleer tesisi de yeniden faaliyete geçirmiştir. İran yönetimi, aynı zamanda, ülkenin KOEP kapsamında kabul edilen avantajlardan yararlanmasının ardından bu adımların geri alınacağını vurgulamaya devam etmiştir [Press TV, 2020]. ABD'nin KOEP'den çekilmesinin ve yaptırımların yeniden uygulanması taahhütlerinden vazgeçmek için yasal zemin oluşturduğunu iddia eden Tahran, eylemlerini nükleer anlaşma ile tutarlı olarak haklı çıkarmıştır [Nichols, 2019].

Ocak 2020'de yaptığı konuşmasında Donald Trump, ABD Başkanı olduğu sürece İran'ın nükleer silaha sahip olmasına asla izin verilmeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca, Trump, geri kalan KOEP'i imzalayan ülkeleri şu an ki anlaşmanın kendi tabiri ile "Trump Anlaşması" ile değiştirelerek İran'ın nükleer hırslarının kısıtlanmasına olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesine yönelik müzakereler konusunda ABD'nin görüşüne katılmaya çağırmıştır [Beyaz Saray, 2020]. Ancak, Çin, Fransa, Almanya, Rusya ve İngiltere, KOEP yükümlülüklerini yerine getirmeye devam edeceklerini bir kez daha teyit etmeleri ile Trump'ın bu çağrısı yanıtsız kalmıştır [Tasnim, 2020; Economic Times, 2020; Ellyatt, 2020]. Bu bağlamda, Londra'nın KOEP konusunda birleştirilmiş Avrupa pozisyonundaki en zayıf halka olduğu anlaşılmaktadır. Zira İngiltere Başbakanı Boris Johnson, söz konusu anlaşmanın "Trump anlaşması" ile değiştirilebileceğini belirtmiştir [BBC, 2020]. Bu gelişmelere kayıtsız kalamayan Avrupalı güçler, Tahran'ın tüm KOEP kısıtlamalarını askıya alması nedeniyle anlaşmanın anlaşmazlık çözüm mekanizmasını devreye sokarak İran'ı yeniden anlaşmaya tam anlamıyla uymasını beklemektedirler. Fransa, Almanya ve İngiltere dışişleri bakanları, ortak açıklamalarında İran'ın davranışının KOEP hükümlerine aykırı olduğu ve geri dönüşü olmayan yayılma etkilerinin olduğu konusunda ısrar etmişlerdir. Ayrıca, İran'ın

Affairs expressed its “deep disappointment and serious concern” stating that such a step could lead to a new escalation around the JCPOA and make impossible a return to its implementation. Moscow argued that Iran had suspended its voluntary obligations in response to the U.S. violations, while its nuclear program remains under the “unprecedented” constant control of the IAEA. Russia also pointed out that Iran would not have reasons for refusing to comply with the JCPOA if other parties, including the European states, better implemented their part of the deal. The Russian diplomatic service urged its European partners to abandon steps that call into question the JCPOA prospects [MFA of Russia, 2020]. In its turn, China also regretted the decision made by the European powers saying that it would not “help solve any problem or ease any tensions” [MFA of China, 2020].

Many observers fear that bringing the JCPOA issue before the UN Security Council will lead to the collapse of the nuclear deal. It seems, however, that Berlin, London and Paris will not rush with the dispute resolution process. As stated by EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy Josep Borrell after extensive consultations with all the JCPOA participants, the mechanism’s timeline has been extended due to the complexity of the issues involved [EU, 2020]. Besides, Iran continues constructive cooperation with the IAEA as the agency’s inspectors remain in Iran monitoring its nuclear facilities and ensuring that sensitive materials are not diverted to military use. According to new IAEA Director General Rafael Grossi, Iran has not made any further breaches of the nuclear deal after implementing the final stage of scaling back its commitments in January 2020 [Financial Tribune, 2020]. Speaking at the 2020 International Conference on Nuclear Security recently held in Vienna, Ali Akbar Salehi, the head of Iran’s Atomic Energy Organization, reminded the European stakeholders of their role in saving the JCPOA through ful-

nükleer anlaşmayı uygulamaktan vazgeçmek için yasal zemine sahip olduğu iddiasını da reddetmişlerdir [Federal Almanya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2020].

Avrupa Troyka’sı tarafından açıklanan anlaşmanın, anlaşmazlık çözüm mekanizmasının devreye sokulması İran ve diğer anlaşmayı imzalayan beş ülkenin farklı bakış açılarından doğan anlaşmazlıkların 65 günlük bir süre içerisinde çözüme kavuşturulmasını öngörmektedir. Tarafların anlaşamamaları durumunda ise süreç, İran tarafının yükümlülüklerini ihlal ettiği hükmüne varılarak Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi’nin İran’a karşı uluslararası ambargoların yeniden uygulanması kararı ile sonuçlanabilir [Lynch, 2020]. İran’ın Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif Troyka’nın bu kararının yasal bir dayanağının olmadığını ve politik açıdan stratejik bir hamle olduğunu ifade etmiştir [Reuters, 2020]. Rusya Dışişleri Bakanlığı da konu hakkında derin bir hayal kırıklığı ve ciddi endişelerinin olduğunu belirterek bu tür adımların KOEP etrafında yeni tartışmalara yol açarak, bu sürecin uygulanmasını imkansız hale getirebileceğini ifade etmiştir. Moskova, İran’ın anlaşmaya gönüllü olarak uyma sürecini durdurmasının, ABD’nin ihlallerine yanıt olarak yürürlüğe koyduğu görüşünü savunarak nükleer programın halihazırda zaten UAEA tarafından eşi benzeri görülmemiş bir şekilde sürekli olarak kontrol altında olduğunu belirtmektedir. Dahası, Rusya, Avrupalı ülkelerin de dahil olduğu diğer tarafların anlaşma gereği kendi yükümlülüklerini daha iyi yerine getirmeleri durumunda İran’ın anlaşmaya uymaması için herhangi bir nedeninin olmadığı hususunu vurgulamaktadır. Rus diplomatik servisi Avrupalı ortaklarını KOEP’in geleceğini sorgulayan adımlardan vazgeçmeye davet etmiştir [Rusya Dışişleri Bakanlığı, 2020]. Bu noktada Çin’de Avrupalı güçlerin kararının pişmanlık duyulacak bir adım olduğunu ve herhangi bir sorunun çözülmesine veya gerilimi azaltmaya yar-

filling their commitments irrespective of the U.S. pressure [Iran Watch, 2020].

It remains to be seen how the situation around the Iranian nuclear deal will unfold, although it is clear that the Trump administration's "maximum pressure" policy against Iran has not succeeded in forcing Tehran to negotiate a new, more comprehensive, version of the 2015 deal. Instead, Iran has rolled back its adherence to the existing agreement, while its regional policy in the Middle East has become more belligerent. Iran leaves open the possibility that it will return to the implementation of its commitments if other JCPOA parties take meaningful steps to compensate for the damage inflicted by U.S. sanctions. If they do not intensify diplomatic efforts and provide Iran with real economic incentives, there is a risk that Tehran will reduce its nuclear breakout time (the time required to produce enough weapons-grade material for one nuclear weapon) from about a year to several months.

References

Al Jazeera (2019). Iran Nuclear deal: Tehran to Lift Cap on Uranium Enrichment. Retrieved from <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/iran-announces-partial-withdrawal-2015-nuclear-deal-190508052804798.html>. Accessed on 15.02.2020.

BBC (2020). Boris Johnson: Replace Iran Nuclear Plan with 'Trump deal', Says PM. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/uk-politics-51104386>. Accessed on 15.02.2020.

Economic Times (2020). China Rejects Trump's Call to Break Away from Iran Deal. Retrieved from <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/china-rejects-trumps-call-to-break-away-from-iran-deal/articleshow/73172601.cms>. Accessed on 15.02.2020.

Ellyatt, Holly (2020). Europe Stands by Iran Nuclear Deal for Now, Defying US Calls to Abandon it. Retrieved from <https://www.cnbc.com/2020/01/13/jcpoa-europe-stands-by-iran-nuclear-deal.html>. Accessed on 15.02.2020.

European Union (2020). Statement by High Representative Josep Borrell Following Consultations with JCPOA Participants. Retrieved from <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2292574>. Accessed on 15.02.2020.

dımcı olmayacağını düşündüklerini açıklamıştır. [Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2020].

Konuyla ilgilenen pek çok gözlemci KOEP'in, BM Güvenlik Konseyi'nde tartışmaya açılmasının anlaşmanın çöküşüne neden olacağını ifade etmektedir. Bu durumda görünen o ki, Berlin, Londra ve Paris anlaşmazlık çözüm mekanizması sürecini ilerletmede acele etmeyecekler. Çünkü AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Joseph Borrel tarafından yapılan açıklamada KOEP'in tüm tarafları ile geniş kapsamlı yürütülen görüşmeler sonucunda mekanizmanın belirlenen süresinin, konunun karmaşıklığı nedeniyle uzatıldığını ifade etmiştir [AB, 2020]. Bu süreç içerisinde İran UAEA ile yapıcı iş birliğini sürdürmekte ve Ajansın denetçileri İran'daki tesislerde gözlem çalışmalarına devam ederek hassas maddelerin askeri amaçlarının kullanılmamaları konusunu denetlemektedirler. UAEA Genel Müdürü Rafael Grossi'ye göre İran Ocak 2020'de nükleer anlaşmadaki taahhütlerine geri dönerek anlaşma seviyesini aşan herhangi bir adım atmamıştır [Financial Tribune, 2020]. Geçtiğimiz günlerde Viyana'da düzenlenen Uluslararası Nükleer Güvenlik Konferansında İran Atom Enerjisi Örgütü Başkanı Ali Akbar Salehi, Avrupalı paydaşlarına, ABD baskısından bağımsız olarak taahhütlerini yerine getirerek KOEP'in kurtarılması konusundaki rollerini hatırlattı [Iran Watch, 2020].

Önümüzdeki dönemde İran nükleer anlaşmasının ne yönde ilerleyeceğini izleyerek göreceğiz. Bu noktada belirli olan konulardan birisi ise Trump yönetiminin 2015 anlaşmasının değiştirilmesi yönünde İran'a uyguladığı aşırı baskının başarılı olmadığıdır. İran mevcut anlaşmaya olan bağlılığını göstermesinin yanı sıra Ortadoğu'daki bölgesel politikasında ise daha agresif bir tutum sergilemektedir. İran, diğer KOEP taraflarının taahhütlerini yerine getirmeleri ve ABD yaptırımlarından kaynaklanan zararın telafi edilmesi duru-

Federal Foreign Office of Germany (2020). Joint Statement by the Foreign Ministers of France, Germany and the United Kingdom on the Joint Comprehensive Plan of Action: 14 January 2020. Retrieved from <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2292574>. Accessed on 15.02.2020.

Financial Tribune (2020). IAEA: No More Iran Diversion From Nuclear Deal. Retrieved from <https://financialtribune.com/articles/national/102061/iaea-no-more-iran-diversion-from-nuclear-deal>. Accessed on 15.02.2020.

Iran Watch (2020). Statement By H. E. Dr. Ali Akbar Salehi at the Third International Conference on Nuclear Security – Vienna. Retrieved from <https://www.iranwatch.org/library/governments/iran/atomic-energy-organization-iran-aeoi/statement-h-e-dr-ali-akbar-salehi-third-international-conference-nuclear-security-vienna>. Accessed on 15.02.2020.

Lynch, Colum (2020). The Iran Deal is Not Dead Yet, but It's Getting There. Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2020/01/14/iran-nuclear-deal-not-dead-yet-trump-suleimani-killing/>. Accessed on 15.02.2020.

Ministry of Foreign Affairs of China (2020). Foreign Ministry Spokesperson Geng Shuang's Regular Press Conference on January 15, 2020. Retrieved from https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1732612.shtml. Accessed on 15.02.2020.

Ministry of Foreign Affairs of Russia (2020). Commentary of the Russian MFA's Information and Press Department Regarding the Decision of the United Kingdom, Germany and France to Formalize the Dispute Resolution Process as Part of the Joint Comprehensive Plan of Action for the Iranian Nuclear Program (JCPOA). Retrieved from https://www.mid.ru/ru/foreign-policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/3994344. Accessed on 15.02.2020.

New York Times (2020a). Outrage in Iran After Killing of Suleimani: Here's What You Need to Know. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2020/01/05/world/middleeast/iran-us-trump.html>. Accessed on 15.02.2020.

New York Times (2020b). Trump Backs Away From Further Military Conflict With Iran. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2020/01/08/world/middleeast/trump-speech.html>. Accessed on 15.02.2020.

Nichols, Michelle (2019). Factbox: A Breach of Iran Nuclear Deal Could Trigger Sanctions Snapback. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-factbox/factbox-a-breach-of-iran-nuclear-deal-could-trigger-sanctions-snapback-idUSKCN1TS35U>. Accessed on 27.12.2018.

Press TV (2020). Iran Announces Decision to Take Fifth Step to Scale Back JCPOA Commitments. Retrieved from <https://www.presstv.com/Detail/2020/01/05/615457/iran-step-JCPOA-commitment-enrichment>. Accessed on 15.02.2020.

munda anlaşmadaki kendi taahhütlerinin uygulanması konusunda açık kapı bırakmaktadır. Eğer anlaşmanın diğer tarafları İran ile diplomatik ilişkilerini geliştirmes ve gerçek anlamda ekonomik teşvikler sunmazlar ise Tahran'ın nükleer çalışmalarına verdiği arayı (bir nükleer silah için yeterli silah malzemesi üretmek için gereken süre) azaltarak birkaç ay veya bir sene içerisinde nükleer silah yapabilme riski ile karşı karşıya kalınabilir.

Kaynaklar

Avrupa Birliği (2020). Yüksek Temsilci Josep Borrell'in JCPOA Katılımcıları ile Görüşmelerin Ardından Yaptığı Açıklama. Alınan yer: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2292574>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Al Jazeera (2019). İran Nükleer Anlaşması: Tahran Uranyum Zenginleştirme Sınırını Kaldıracak. Alınan yer: <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/iran-announces-partial-withdrawal-2015-nuclear-deal-190508052804798.html>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Almanya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020). Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık Dışişleri Bakanları Tarafından Ortak Kapsamlı Eylem Planına İlişkin Ortak Açıklama: 14 Ocak 2020. Alınan yer: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2292574>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

BBC (2020). Boris Johnson: Başbakan olarak İran'ın Nükleer Planını "Trump Anlaşması" ile Değiştirilmesini İfade Etti. Alınan yer: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-51104386>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Beyaz Saray (2020). Başkan Trump'ın İran'a İlişkin Açıklamaları. Alınan yer: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-iran/>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020). Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Geng Shuang'ın 15 Ocak 2020'deki Olağan Basın Toplantısı. Alınan yer: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1732612.shtml. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Economic Times (2020). Çin, Trump'ın İran Anlaşmasından Kopma Çağrısını Reddediyor. Alınan yer: <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/china-rejects-trumps-call-to-break-away-from-iran-deal/articleshow/73172601.cms>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Ellyatt, Holly (2020). Avrupa İran Nükleer Anlaşmasını Savunarak ABD'nin Anlaşmadan Çekilme Çağrısına Uymadı. Alınan yer: <https://www.cnbc.com/2020/01/13/jcpoa-europe-stands-by-iran-nuclear-deal.html>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Reuters (2020). European Powers in the Nuclear Deal Using the Dispute Mechanism is A 'Strategic Mistake' – Zarif. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-zarif/european-powers-in-nuclear-deal-using-dispute-mechanism-is-a-strategic-mistake-zarif-idUSKBN1ZD2FH>. Accessed on 15.02.2020.

Tasnim (2020). Russia, France, UK Committed to JCPOA Despite Trump's Pressure. Retrieved from <https://www.tasnimnews.com/en/news/2020/01/10/2179090/russia-france-uk-committed-to-jcpoa-despite-trump-s-pressure>. Accessed on 15.02.2020.

White House (2020). Remarks by President Trump on Iran. Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-iran/>. Accessed on 15.02.2020.

Financial Tribune (2020). IAEA: Nükleer Anlaşma-
dan Artık İran Sapması Yok. Alınan yer: <https://financialtribune.com/articles/national/102061/iaea-no-more-iran-diversion-from-nuclear-deal>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Iran Watch (2020). Büyükelçi Dr. Ali Akbar Salehi'nin Üçüncü Uluslararası Nükleer Güvenlik Konferansı'nda Yaptığı Açıklama - Viyana. Alınan yer: <https://www.iranwatch.org/library/governments/iran/atomic-energy-organization-iran-aeoi/statement-h-e-dr-ali-akbar-salehi-third-international-conference-nuclear-security-vienna>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Lynch, Colum (2020). İran Anlaşması Henüz Ölmedi ama Ölümüne Yakınlaşmakta. Alınan yer: <https://foreignpolicy.com/2020/01/14/iran-nuclear-deal-not-dead-yet-trump-suleimani-killing/>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

New York Times (2020a). Süleymani'nin Öldürülmesinden Sonra İran'da Öfke: İşte Bilmeniz Gerekenler. Alınan yer: <https://www.nytimes.com/2020/01/05/world/middleeast/iran-us-trump.html>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

New York Times (2020b). Trump, İran ile Daha Fazla Askeri Çatışmadan Uzaklaşmakta. Alınan yer: <https://www.nytimes.com/2020/01/08/world/middleeast/trump-speech.html>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Nichols, Michelle (2019). Bilgi Kutusu: İran'ın Nükleer Anlaşmasının İhlali, Yaptırımların Yeniden Başlamasını Tetikleyebilir. Alınan yer: <https://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-factbox/factbox-a-breach-of-iran-nuclear-deal-could-trigger-sanctions-snapback-idUSKCN1TS35U>. Erişim tarihi: 27.12.2018.

Rusya Dışişleri Bakanlığı (2020). İran Nükleer Programı için Ortak Kapsamlı Eylem Planının (JCPOA) Bir Parçası Olarak Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa'nın Anlaşmazlık Çözüm Sürecini Resmileştirme Kararına İlişkin Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın Bilgi ve Basın Dairesi'nin Yorumu. Alınan yer: https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/ckNonkJE02Bw/content/id/3994344. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Press TV (2020). İran, JCPOA Taahhütlerini Azaltmak için Beşinci Adımı Atma Kararını Açıkladı. Alınan yer: <https://www.presstv.com/Detail/2020/01/05/615457/Iran-step-JCPOA-commitment-enrichment>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Reuters (2020). "Avrupalı Güçlerin Nükleer Anlaşmadaki Anlaşmazlık Mekanizmasını Kullanmaları Bir Hata" - Zarif. Alınan yer: <https://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-zarif/european-powers-in-nuclear-deal-using-dispute-mechanism-is-a-strategic-mistake-zarif-idUSKBN1ZD2FH>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

Tasnim (2020). Rusya, Fransa ve Birleşik Krallık, Trump'ın Baskısına Rağmen JCPOA'ya Bağlılar. Alınan yer: <https://www.tasnimnews.com/en/news/2020/01/10/2179090/russia-france-uk-committed-to-jcpoa-despite-trump-s-pressure>. Erişim tarihi: 15.02.2020.

**CHAPTER 3.
ENERGY TRANSPORTATION AND
LOGISTICS IN THE EURASIAN REGION**

**BÖLÜM 3.
AVRASYA BÖLGESİNDE ENERJİ
TAŞIMACILIĞI VE LOJİSTİK**

DEVELOPMENTS IN TRANSPORTATION INFRASTRUCTURE

TAŞIMACILIK ALTYAPISINDA GELİŞMELER

EVALUATION OF THE NEW CHINA-KYRGYZSTAN- UZBEKISTAN TRANSPORT CORRIDOR ÇİN-KIRGIZİSTAN-ÖZBEKİSTAN YENİ ULAŞIM KORİDORU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*Omirbek Hanayi **

While transportation services are experiencing enormous difficulties all over the world due to the coronavirus pandemic, China opened a new transport corridor to Uzbekistan through Kyrgyzstan. On June 5, 2020, the train loaded with cargo containers departed from the city of Lanzhou, the capital of the Gansu province, to the city of Kashgar in the Xinjiang Uighur Autonomous Region (XUAR). From Kashgar, the goods were transported by road through the Irkeshtam pass on the China-Kyrgyzstan border to the Kyrgyz city of Osh, where they were reloaded onto the train headed for Tashkent, the capital of Uzbekistan. The train delivered approximately 230 tons of cargo worth \$2.6 million from Lanzhou to Tashkent, and on a return route from Tashkent, it brought around 525 tons of cotton worth \$1 million to Lanzhou [China Daily, 2020]. Thus, a new multimodal international transport corridor involving road and rail transportation has been created between China, Kyrgyzstan, and Uzbekistan.

Firstly, the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor will contribute significantly to the further development of trade and economic relations between the three countries in general and between China and Uzbekistan in particular. It is already known that trade and economic relations between the three countries increased in the last few years. For example, the Uzbekistan-China trade volume increased by 31.8% in 2018 compared to the previous year and reached \$6.266 billion, while in 2019, it increased by 21.6% to \$7.621 billion [State Committee of Uzbekistan on Statistics, 2019; 2020]. In 2018, the volume of

Koronavirüs salgını nedeniyle tüm dünyada ulaşım sektörü önemli sorunlar yaşarken, Çin, Kırgızistan üzerinden Özbekistan'a yeni bir ulaşım koridorunu açtı. 5 Haziran 2020 tarihinde Gansu eyaletinin başkenti Lanzhou şehrinde trene yüklenen yük konteynerleri Sincan-Uygur Özerk Bölgesi'ndeki (SUÖB) Kaşgar şehrine getirildikten sonra karayolu ile Çin-Kırgızistan sınırındaki İrkeştam geçidi üzerinden Kırgızistan'ın Oş şehrine sevk edilmiş ve Oş'tan tekrar demiryolu ile Özbekistan'ın başkenti Taşkent'e ulaştırılmıştır. Lanzhou'dan Taşkent'e 2.6 milyon dolar değerinde yaklaşık 230 ton yük getirilmiş olup dönüş yolunda ise Taşkent'ten Lanzhou'ya 1 milyon dolar değerinde yaklaşık 525 ton pamuk sevk edilmiştir [China Daily, 2020]. Böylece Çin, Kırgızistan ve Özbekistan arasında kara ve demiryolu taşımacılığını kapsayan çok modlu yeni bir uluslararası ulaşım koridoru oluşmuş durumdadır.

Öncelikle Çin-Kırgızistan-Özbekistan yeni ulaşım koridorunun, genelde üç ülke arasındaki, özelde Çin-Özbekistan arasındaki ticari-ekonomik ilişkilerin daha da gelişmesine önemli katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Zaten son birkaç yılda üç ülke arasındaki ticari-ekonomik ilişkilerin giderek arttığı bilinmektedir. Örneğin, Özbekistan-Çin ticaret hacmi 2018'de bir önceki yıla göre %31.8 artarak 6.266 milyar dolar olmuşken, 2019'da ise %21.6 artarak 7.621 milyar dolara ulaşmıştır [Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi, 2019; 2020]. Kırgızistan-Çin ticaret hacmi de 2018'de bir önceki yıla göre %3.3 artarak 5.601 milyar dolar olmuşken, 2019'da ise %13.3 artışla 6.346 milyar doları bulmuş-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

trade between China and Kyrgyzstan grew by 3.3% compared to the previous year and reached \$5.601 billion, while in 2019, it increased by 13.3% to \$6.346 billion [World Bank, 2019; China Customs, 2020]. The bilateral trade between Uzbekistan and Kyrgyzstan amounted to \$481 million in 2018, which is an increase of 89.6% compared to the previous year. In 2019, this figure increased by 72.4%, reaching \$829.1 million [State Committee of Uzbekistan on Statistics, 2019; 2020]. Taking into account the fact that the cargo train between Lanzhou and Tashkent is planned to run once a week, the importance of the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor will increase rapidly in terms of trade and economic relations between the three countries in the coming period.

Secondly, the implementation of the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor shows that the parties are one step closer to the implementation of the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway project. This project that has been on the agenda for many years since 1997 is one of the projects, to which China attaches great importance in terms of transport and logistics cooperation with Central Asia. The rail link, which will start from Kashgar, is planned to run via the territory of Kyrgyzstan to the Uzbek city of Andijan and then to Tashkent. As part of the project, the railway will be connected to the railways of Turkmenistan, Iran, Turkey, and Europe. If completed, the project will develop the railway capacities of the XUAR, especially Kashgar, Kyrgyzstan, and Uzbekistan. Moreover, this route starting from China is expected to become an important part of the cargo transport route that goes through Central Asia to South Asia and even to Europe.

However, the three countries had disagreements over the 523-kilometer railway project for various reasons, including construction costs, economic conditions, and political considerations. The extraordinary developments such as the March-April 2005 Tulip Revolution in Kyrgyzstan, the May

tur [Dünya Bankası, 2019; Çin Gümrükleri, 2020]. Özbekistan-Kırgızistan ikili ticaret hacmi 2018'de 481 milyon dolar olarak bir önceki yıla göre %89.6 oranında artış gösterirken, 2019'da ise 829.1 milyon dolara ulaşarak %72.4 oranında artış kaydetmiştir [Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi, 2019; 2020]. Lanzhou ve Taşkent arasındaki kargo seferinin haftada bir kere yapılması planlandığı dikkate alındığında yeni Çin-Kırgızistan-Özbekistan ulaşım koridorunun önümüzdeki dönemde üç ülke arasındaki ticari-ekonomik ilişkiler açısından öneminin hızla artacağı belirtilebilir.

İkinci olarak Çin-Kırgızistan-Özbekistan yeni ulaşım koridorunun hayata geçirilmesi, özellikle tarafların Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu projesinin gerçekleştirilmesine bir adım daha yaklaştığını göstermektedir. 1997'den beri uzun yıllardır gündemde olan bu proje, Çin'in Orta Asya ile ulaşım ve lojistik iş birliği açısından büyük önem verdiği bir projelerden birisidir. Kaşgar kentinden başlayacak olan söz konusu demiryolu ağının, Kırgızistan üzerinden Özbekistan'ın Andican kentine ve oradan Taşkent'e kadar ulaşması planlanmaktadır. Projenin devamında ise söz konusu demiryolu ağının Türkmenistan, İran, Türkiye ve Avrupa demiryolu ağlarına bağlanması hedeflenmektedir. Projenin tamamlanması durumunda, başta Kaşgar olmak üzere tüm SUÖB'nin, Kırgızistan ve Özbekistan'ın demiryolu koşullarını geliştirerek, Çin'den başlayan bu güzergahın Orta Asya üzerinden geçerek Batı Asya'ya ve hatta Avrupa'ya kadar uzanan yük taşıma güzergahının önemli bir parçası haline gelebileceği öngörülmektedir.

Lakin toplam uzunluğu 523 kilometre olarak planlanan demiryolu projesinde üye üç ülkenin inşaat maliyeti, ekonomik ve siyasi olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı anlaşmazlıklar yaşadıkları bilinmektedir. Mart-Nisan 2005'teki Kırgızistan'daki Lale Devrimi, Mayıs 2005'te Özbekistan'da yaşanan Andican Olayları, Kırgızistan'da Nisan 2010 devrimi ve Haziran 2010'da Güney Kırgızistan'da Kır-

2005 events in Uzbekistan's city of Andijan, the April 2010 revolution in Kyrgyzstan, and the June 2010 ethnic conflict between the Kyrgyz and Uzbek communities in southern Kyrgyzstan hampered the progress of the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway project. However, after the change of power in Uzbekistan in September 2016, the country's efforts to improve its political, trade and economic relations, especially with the Central Asian countries and China, accelerated negotiations on the mentioned railway project between the three countries. In addition, as a result of the agreement between Uzbekistan and China on international road transport signed as part of the first official visit of Uzbek President Shavkat Mirziyoyev to China in May 2017, the Tashkent-Osh-Irkeshtam-Kashgar international road transport line was opened between Uzbekistan, Kyrgyzstan, and China in October 2017 [Kun.uz, 2017]. During the trilateral talks on the railway project, which took place in Tashkent in December 2017, a joint protocol was signed between the parties to launch the project [CRBC, 2018]. The government meeting chaired by Kyrgyz President Sooronbay Jeenbekov on the railway project that took place on June 17, 2020, shortly after the start of the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor, showed that the project could start soon [Elgezi, 2020].

In other words, the formation of the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor is one of the stages of the multilateral transportation strategy, which is crucial for China's geo-economic and geostrategic policy. Especially in recent years, China aims to ensure the flow of goods, services, and capital between the East and the West within the Belt and Road Initiative. The country puts in great efforts to develop multilateral trade and transport lines reaching other regions through Central Asia located on the Silk Road route. Indeed, Beijing considers the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor along with the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway project as a

gızlar ve Özbekler arasından meydana gelen etnik çatışmalar gibi olağanüstü olayların da Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu projesinin ilerlemesini engellediği ifade edilebilir. Ancak Eylül 2016'da Özbekistan'daki iktidar değişimi sonrası ülkenin özellikle Orta Asya ülkeleri ve Çin'le siyasi ve ticari-ekonomik ilişkilerini iyileştirmeye çalışması, üç ülke arasındaki söz konusu demiryolu projesine yönelik görüşmeleri hızlandırmıştır. Ayrıca, Mayıs 2017'de Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in Çin'e ilk resmi ziyareti kapsamında imzalanan "Özbekistan-Çin Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması" sonucunda Ekim 2017'de Özbekistan, Kırgızistan ve Çin arasında "Taşkent-Oş-İrkeştam-Kaşgar" uluslararası karayolu nakliyat hattı açılmıştır [Kun.uz, 2017]. Aralık 2017'de Taşkent'te gerçekleşen demiryolu projesine yönelik üçlü görüşmelerde taraflar arasında söz konusu projeyi inşa etme konusunda ortak protokol imzalanmıştır [CRBC, 2018]. Çin-Kırgızistan-Özbekistan yeni ulaşım koridorunun hizmete başlamasından hemen sonra, yani 17 Haziran 2020 tarihinde Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov'un başkanlık ettiği demiryolu projesi hakkında gerçekleşen toplantı, söz konusu projenin önümüzdeki dönemde başlayabileceğine işaret etmektedir [Elgezi, 2020].

Diğer bir deyişle, Çin-Kırgızistan-Özbekistan yeni ulaşım koridorunun oluşması, Çin'in son yıllardaki jeoekonomik ve jeostratejik politikasında büyük önem taşıyan çok taraflı ulaşım stratejisinin de bir aşaması olarak değerlendirilebilir. Özellikle son yıllarda Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde Doğu ve Batı arasındaki mal, hizmet ve sermaye akışını sağlamayı hedefleyen Çin, İpek yolu güzergâhında bulunan Orta Asya üzerinden diğer bölgelere ulaşan çok taraflı ticari ve ulaşım hatlarının geliştirilmesi için büyük çaba harcamaktadır. Nitekim Pekin yönetiminin Çin-Kırgızistan-Özbekistan yeni ulaşım koridorunu Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu projesiyle beraber Çin'den Arap Yarımadası'na ulaşması bek-

significant part of the China-Central Asia-West Asia Economic Corridor linking China and the Arabian Peninsula. As it is known, the China-Pakistan Economic Corridor starts from Kashgar. It is noteworthy that the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor passes through Kashgar and the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway will start from Kashgar. Therefore, it is clear that China aims to connect multilateral transport corridors and ensure the economic development of the XUAR, especially Kashgar.

Regarding its regional impact, the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor with its current potential may become an alternative to the transport corridor running from China through Kazakhstan to the Central Asian states and further to Europe, especially if the planned China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway project is implemented. The reason is that the new transport corridor is five days shorter than the transport corridor that runs from China via Kazakhstan to Uzbekistan. Moreover, in the case of the completion of the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan railway, it is estimated that the transportation distance between China and Europe may be seven-eight days shorter than the transport corridor running through the territory of Kazakhstan. Therefore, the new China-Kyrgyzstan-Uzbekistan transport corridor, which seems more attractive in terms of transportation costs and duration, may become the main competitor for Kazakhstan's transit position. In this case, Kazakhstan's transit revenues from the transportation of goods between China and Europe may decrease. Today, Kazakhstan plays an important role in multilateral freight transportation between China, Central Asia, and Europe. For instance, in 2019, the volume of transit cargo transported by rail through Kazakhstan amounted to 17.5 million tons, of which 75.6% was destined for the Central Asian countries (7.1 million tons for Uzbekistan and 2.26 million tons for Kyrgyzstan), 13.8% for China, 7.1% for the European Union (EU) and 2.8% for Russia. In addition, the volume of transit cargo

lenen Çin-Orta Asya-Batı Asya Ekonomik Koridoru'nun önemli bir parçası olarak gördüğünü belirtmek mümkündür. Zira Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru'nun Kaşgar'dan başladığını göz önünde bulundurursak Çin-Kırgızistan-Özbekistan yeni ulaşım koridorunun Kaşgar'dan geçmesi ve Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu'nun da Kaşgar'da başlayacak olması dikkat çekicidir. Dolayısıyla Çin'in, hem çok taraflı ulaşım koridorlarını birbirine bağlamayı, hem de Kaşgar başta olmak üzere tüm SUÖB'nin ekonomik kalkınmasını sağlamayı hedeflediği kolay anlaşılabılır.

Bölgesel etkisi açısından bakıldığında, Çin-Kırgızistan-Özbekistan yeni ulaşım koridoru, mevcut potansiyeliyle ve planlanan Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu projesinin hayata geçmesi durumunda, Çin'den başlayıp Kazakistan üzerinden Orta Asya ülkelerine hatta Avrupa ülkelere uzanan ulaşım koridoruna alternatif olabileceği tahmin edilebilir. Çünkü yeni ulaşım koridorunun Çin'den başlayıp Kazakistan üzerinden Özbekistan'a ulaşan ulaşım koridoruna göre 5 gün daha kısa mesafede olduğu ve Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu'nun tamamlanması halinde Çin-Avrupa arasındaki ulaşım mesafesinin Kazakistan üzerinden geçen ulaşım koridoruna göre 7-8 gün kısa olabileceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla, ulaşım maliyeti ve süresi açısından daha çekici olarak görünen Çin-Kırgızistan-Özbekistan yeni ulaşım koridoru, Kazakistan'ın transit konumu karşısında en büyük rakabetçisi olabilir. Böylesi bir durumda, Kazakistan'ın Çin ve Avrupa arasındaki kargo taşımacılığında elde ettiği transit gelirinin azalabileceği de tahmin edilebilir. Günümüzde Çin-Orta Asya-Avrupa arasındaki çok taraflı yük taşımacılığında Kazakistan önemli rol oynamaktadır. Örneğin, 2019'da Kazakistan'ın demiryolu üzerinden gerçekleşen transit yük hacmi 17.5 milyon ton olarak gerçekleşirken, yükün %75.6'sını Orta Asya ülkeleri (Özbekistan 7.1 milyon ton ve Kırgızistan 2.26 milyon ton), %13.8'ini Çin, %7.1'ini Avrupa Birliği (AB) ve %2.8'ini Rusya oluşturmuştur. Ayrıca, Kazakistan üzerinden

transported by road through the territory of Kazakhstan was 1.93 million tons, including 14.000 tons from China to the EU countries and 779.000 tons to the Central Asian countries, 5.400 tons from the Central Asian countries to China and 106.500 tons to the EU [Egemen Qazaqstan, 2020].

To conclude, the creation of the new multimodal international transport corridor involving road and rail transport between China, Kyrgyzstan, and Uzbekistan is a significant development in terms of trade and economic relations between China, Kyrgyzstan and Uzbekistan, China's multilateral transport policy and regional influence. Another point to be highlighted is the fact that the new transport corridor is not planned only for China's geo-economic and geo-strategic interests. Moreover, it should not be used only to bring Chinese goods to new markets. In this context, Uzbekistan and Kyrgyzstan should try to increase their exports to China by using the potential of the new transport corridor. In addition, as a transit country, Kyrgyzstan should be able to benefit from possible transportation income and employment opportunities that will be provided by the new transport corridor. In this sense, Kyrgyzstan should also improve transport infrastructure and transportation services, attaching importance to regional integration.

References

- China Daily (2020). China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Road-Rail Connection Launched Amid Violent Border Clashes. Retrieved from <https://cn.chinadaily.com.cn/a/202006/05/WS5ed9dd04a31027ab2a8ce946.html>. Accessed on 29.06.2020.
- CRBC (2018). Trilateral Talks on the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway Project. Retrieved from <http://www.crbc.com/site/crbc/274/info/2018/46881865.html>. Accessed on 01.07.2020.
- Elgezit (2020). Strategic Route: China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway Project was Discussed. Retrieved from <https://elgezit.kg/ky/2020/06/17/strategiyalyk-marshrut-kytaj-kyrgyzstan-zbekstan-temir-zholunun-dolbooru-boyuncha-zhyjyn-tt/>. Accessed on 01.07.2020.
- Egemen Qazaqstan (2020). 19.4 Million Tons of Transit Cargo were Transported through Kazakhstan in 2019. Retrieved from <https://egemen.kz/arti>

karayoluyla taşınan transit yük hacmi 1,93 milyon ton olarak gerçekleşmişken, Çin'den AB ülkelerine 14 bin ton ve Orta Asya ülkelerine 779 bin ton, Orta Asya ülkelerinden Çin'e 5.4 bin ton ve AB'ye 106.5 bin ton yük nakledilmiştir [Egemen Qazaqstan, 2020].

Özet olarak, Çin, Kırgızistan ve Özbekistan arasında kara ve demiryolu taşımacılığını kapsayan çok modlu yeni bir uluslararası ulaşım koridoru oluşması, gerek Çin, Kırgızistan ve Özbekistan arasındaki ticari-ekonomik ilişkileri, gerek Çin'in çok taraflı ulaşım politikası gerekse bölgesel etkisi açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirmek mümkündür. Üzerinde durulması gereken başka bir husus, yeni ulaşım koridorunun sadece Çin'in jeo-ekonomik ve jeostratejik çıkarları için veya Çin mallarının pazar arayışı için planlanmamış olmasıdır. Bu bağlamda, Özbekistan ve Kırgızistan, söz konusu yeni ulaşım koridorunun potansiyelini kullanarak Çin'e ihracatını artırmaya çalışmalıdır. Ayrıca, transit bir ülke olarak Kırgızistan, yeni ulaşım koridorunun getireceği olası taşımacılık geliri ve istihdam imkanından yararlanabilmelidir. Bu bağlamda tabii ki Kırgızistan'ın ulaşım altyapısı ve taşımacılık hizmetlerini geliştirmesi ve bölgesel entegrasyona önem vermesi de lazımdır.

Kaynaklar

- China Daily (2020). Çin-Avrupa Ekspresi Kapsamında Çin-Kırgızistan-Özbekistan Kara ve Demiryolu Taşımacılığı Lanzhou'dan Başladı. Alınan yer: <https://cn.chinadaily.com.cn/a/202006/05/WS5ed9dd04a31027ab2a8ce946.html>. Erişim tarihi: 29.06.2020.
- CRBC (2018). Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu Projesine Yönelik Üçlü Görüşmeler. Alınan yer: <http://www.crbc.com/site/crbc/274/info/2018/46881865.html>. Erişim tarihi: 01.07.2020.
- Çin Halk Cumhuriyeti Gümrük Müdürlüğü (2020). 2019'da Çin'in Ülkelere (Bölge) Göre İthalat ve İhracat Rakamları. Alınan yer: <http://www.customs.gov.cn/customs/302249/302274/302277/302276/2851396/index.html>. Erişim tarihi: 30.06.2020.
- Dünya Bankası (2019). Ülkelere Göre Çin'in İhracat, İthalat ve Ticaret Dengesi 2018. Alınan yer: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2018/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country>. Erişim tarihi: 30.06.2020.

cle/217691-2019-dgily-qazaqstan-arqyly-194-mln-tonna-tranzittik-dguk-tasymaldandy. Accessed on 02.07.2020.

General Administration of Customs of People's Republic of China (2020). (2020). China's Imports and Exports by Country (Region) in 2019. Retrieved from <http://www.customs.gov.cn/customs/302249/302274/302277/302276/2851396/index.html>. Accessed on 30.06.2020.

Kun.uz (2017). Transportation from Tashkent to China has been Launched. Retrieved from <http://kun.uz/uz/news/2017/10/30/toskentdan-hitojga-transport-katnovi-julga-kujildi?q=%2Fnews%2F2017%2F10%2F30%2Ftoskentdan-hitojga-transport-katnovi-julga-kujildi>. Accessed on 01.07.2020.

State Committee of Uzbekistan on Statistics (2019). Uzbekistan's Foreign Trade Data (January-December 2018). Retrieved from <https://www.stat.uz/uploads/docs/ves-yan-dek18-uz.pdf>. Accessed on 30.06.2020.

State Committee of Uzbekistan on Statistics (2020). Uzbekistan's Foreign Trade Data (January-December 2019). Retrieved from <https://stat.uz/uz/press-sluzhba/novosti-gks/8314-o-zbekiston-respublikasining-tashqi-savdo-aylanmasi-5>. Accessed on 30.06.2020.

World Bank (2019). China Exports, Imports and Trade Balance by Country 2018. Retrieved from <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2018/TradeFlow/EXPIMP/Partner/by-country>. Accessed on 30.06.2020.

Elgezit (2020). Strategik güzergah: Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu Projesi Görüşüldü. Alınan yer: <https://elgezit.kg/ky/2020/06/17/strategiyalyk-marshrut-kytaj-kyrgyzstan-zbekistan-temir-zholunun-dolbooru-boyuncha-zhyjyn-tt/>. Erişim tarihi: 01.07.2020.

Egemen Qazaqstan (2020). 2019'da Kazakistan Üzerinden Gerçekleşen Transit Yük Hacmi 19.4 Milyon Tona Ulaştı. Alınan yer: <https://egemen.kz/article/217691-2019-dgily-qazaqstan-arqyly-194-mln-tonna-tranzittik-dguk-tasymaldandy>. Erişim tarihi: 02.07.2020.

Kun.uz (2017). Taşkent'ten Çin'e Ulaşım İletişimi Başlatıldı. Alınan yer: <http://kun.uz/uz/news/2017/10/30/toskentdan-hitojga-transport-katnovi-julga-kujildi?q=%2Fnews%2F2017%2F10%2F30%2Ftoskentdan-hitojga-transport-katnovi-julga-kujildi>. Erişim tarihi: 01.07.2020.

Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi (2019). Özbekistan Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Cirosu (Ocak-Aralık 2018). Alınan yer: <https://www.stat.uz/uploads/docs/ves-yan-dek18-uz.pdf>. Erişim tarihi: 30.06.2020.

Özbekistan Devlet İstatistik Komitesi (2020). Özbekistan Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Cirosu (Ocak-Aralık 2019). Alınan yer: <https://stat.uz/uz/press-sluzhba/novosti-gks/8314-o-zbekiston-respublikasining-tashqi-savdo-aylanmasi-5>. Erişim tarihi: 30.06.2020.

IRAN-CHINA RELATIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF A POSSIBLE NEW 25-YEAR AGREEMENT MUHTEMEL YENİ 25 YILLIK ANLAŞMA ÇERÇEVESİNDE İRAN-ÇİN İLİŞKİLERİ

*Asset Ordabayev **

Iran's Foreign Minister Mohammad Javad Zarif announced in July 2020 that they were negotiating on a deal with China that represented a 25-year strategic agreement. Although the details of this agreement are not disclosed to the public according to news circulating in the media this deal includes mainly economic and energy cooperation between countries [Knip, 2020]. The credibility of this news is open to discussion, but it managed to attract the interest of many experts and as a result, many commented on this topic. From a geopolitical perspective, the possibility of this agreement sounds pragmatic considering the political and economic interests of these countries. Therefore it is worth assessing what China and Iran is expecting from the agreement and how this might affect Central Asia and especially the Belt and Road Initiative (BRI), which plays an important investment role for the region.

The past two years have been a difficult period for the Iranian economy. The sanctions pressure from the United States that resumed after Washington's unilateral withdrawal from the Joint Comprehensive Plan of Action, the fall of oil prices, and the consequences of the crisis caused by the COVID-19 pandemic negatively affected Iran's economy. These three factors have led to a significant decrease in the annual export of Iranian oil and oil products from about \$47 billion to \$28 billion. On this point the budget balance in relation to gross domestic product has risen from -%1.9 in 2018 to -%5.59 in 2019 and it is expected to reach -%9.81 by the end of 2020 [Statista, 2020]. To deal with the economic crisis, the Iranian government, for the first time since the

İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif, Temmuz 2020'de Çin'le 25 yıllık stratejik anlaşmayı öngören bir taslak üzerinde müzakere ettiklerini duyurdu. Bu anlaşmanın detayları kamuoyuna açıklanmamış olsa da medyada yayılan haberlere göre söz konusu anlaşma esas olarak iki ülke arasındaki ekonomik ve enerji işbirliğini kapsamaktadır [Knip, 2020]. Haberin güvenilirliği tartışmaya açık olsa da birçok uzmanın ilgisini çekmeyi başarmış ve sonuç olarak konu hakkında çeşitli yorumlar yapılmıştır. Jeopolitik perspektiften bakıldığında, bu anlaşmanın olasılığı, bu ülkelerin siyasi ve ekonomik çıkarları açısından pragmatik olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, Çin ve İran'ın anlaşmadan ne beklediğini ve bunun Orta Asya'yı ve özellikle bölge yatırımları için önemli bir rolü bulunan Kuşak Yol Girişimi'ni (BRI) nasıl etkileyebileceğini değerlendirmekte fayda vardır.

Geçtiğimiz iki yıl, İran ekonomisi için zor bir dönem oldu. Washington'un Ortak Kapsamlı Eylem Planı'ndan tek taraflı çekilmesinin ardından ABD'den gelen yaptırım baskısı, petrol fiyatlarındaki düşüş ve COVID-19 salgınının neden olduğu krizin sonuçları İran ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Bu üç faktör, İran'ın yıllık petrol ve petrol ürünleri ihracatının 47 milyar dolardan 28 milyar dolara inmesine neden olmuştur. Bu noktada, 2018'de -%1,9 olan gayri safi yurtiçi hâsılaya ilişkin bütçe dengesi, 2019'da -%5,59'a yükselmiştir. Bu oranın, 2020'nin sonunda -%9,81'e ulaşması beklenmektedir [Statista, 2020]. İran hükümeti ekonomik krizle başa çıkarak için İslam devriminden bu yana ilk kez Uluslararası Para Fonu'ndan 5 milyar

* PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. assetorda@gmail.com

Islamic revolution, asked for financial assistance from the International Monetary Fund in the amount of \$5 billion [Reuters, 2020].

Therefore, it is important for the Iranian leadership to diversify its search for new investments that could improve the current economic condition of the country. On this point, China with its economic power and political stance in the international arena might be one of the main directions for Iran to seek assistance from. A possible deal between China and Iran as mentioned above would involve around \$400 billion over 25 years where China supposedly plans to invest in modernizing Iranian railways, ports, 5G networks, and telecommunications in Iran [CaspianReport, 2020]. Within this deal, \$280 billion is expected to be used for Iran's oil and gas sector development. The remaining \$120 billion investment would be used for improving Iran's transportation and manufacturing sectors [Watkins, 2020].

Going into detail there are some significant developments in the transport sphere that are already taken its place strengthening ties between China and Iran even before the news of this 25-year agreement. For instance, in 2019 Iran had signed a contract with Chinese companies to electrify the main 900-kilometer railway from Tehran to Mashad a city in the northeastern part of Iran. Moreover, this line is expected to reach Tabriz a city that has an important strategic location for several important oil and gas sites. Tabriz is also the starting point of the Tabriz-Ankara gas pipeline which planned to be 2.300 kilometers long in the New Silk Road project that aims to start from Urumqi in China passing through Kazakhstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan, and Turkmenistan reaching Tehran and from there via Turkey to Europe [Watkins, 2019]. Another interesting piece of news is about China's intentions where Beijing has plans to get access to Jask, a major Iranian port outside the Strait of Hormuz. If this would happen then China would have access to a strategically positioned port in the heart of one of the main oil transport routes in the world [Fassihi and Myers, 2020].

dolar tutarında mali yardım talep etmiştir [Reuters, 2020].

Bu nedenle, İran yönetiminin ülkenin mevcut ekonomik durumunu iyileştirebilecek yeni yatırım arayışlarını çeşitlendirmesi önemlidir. Bu noktada Çin, ekonomik gücü ve uluslararası arenadaki siyasi tutumu itibarıyla İran'ın iş birliği yapabileceği ülkelerden biri olabilir. Yukarıda belirtildiği gibi, iki ülke arasındaki muhtemel 25 yıllık ve yaklaşık 400 milyar dolarlık yatırım öngören söz konusu anlaşma ile Çin'in İran'daki demiryollarının, limanların, 5G ağlarının ve telekomünikasyonun modernizasyonuna yönelik yatırım yapması planlanmaktadır [Caspian Report, 2020]. Bu anlaşma ile 280 milyar dolarlık tutarın İran'ın petrol ve gaz sektörlerinin geliştirilmesi amacıyla kullanılması beklenirken, geriye kalan 120 milyar doların ise yatırım, ulaşım ve imalat sektörlerinin iyileştirilmesi için kullanılması hedeflenmektedir [Watkins, 2020].

Bu noktada Çin ile İran arasındaki ulaşım alanındaki iş birliğinin söz konusu anlaşmadan çok daha önce geliştirildiğini söylemek mümkündür. Örneğin, 2019'da İran, Tahran'dan ülkenin kuzeydoğusundaki Meşhed şehrine 900 kilometrelik demiryoluna elektrik verilmesi için Çinli şirketler ile bir sözleşme imzalamıştır. Üstelik bu hattın birçok önemli petrol ve gaz sahası için stratejik bir konuma sahip olan Tebriz'e ulaşması beklenmektedir. Tebriz, Çin'in Urumçi şehrinde başlayarak Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan üzerinden Tahran'a, oradan da Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaşmayı hedefleyen, Yeni İpek Yolu projesinde 2.300 kilometre uzunluğunda olması planlanan Tebriz-Ankara doğalgaz boru hattının başlangıç noktasıdır [Watkins, 2019]. Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise, Pekin'in Hürmüz Boğazı'nın dışındaki önemli bir İran limanı olan Jask'a erişim planı olan Çin'in niyetleriyle ilgilidir. Bu gerçekleştiği takdirde Çin, dünyadaki ana petrol taşıma yollarından birinin merkezinde stratejik olarak konumlandırılmış bir limana erişime sahip olacaktır [Fassihi ve Myers, 2020]. Üçüncü önemli iş birliği

The third important area of cooperation could be in the trade sector where it potentially would be dominated by energy trade. Under this cooperation China would reduce its dependence on Gulf states that have close ties with the U.S. where Iran would open itself a large energy market that might not be affected by U.S. pressure and sanctions due to strained relations between China and the U.S.. Thus, we can even say that Iran's disappointment on European and some Asian countries like India being not able to resist the pressure from the U.S. and returned to their pre-embargo relations with Iran pushed the country more towards countries like China that has significant economic power and could resist the political pressure from the U.S..

Looking at the consequences of this rapprochement between China and Iran we could definitely witness retaliation from the U.S. towards China both politically and economically as we have seen in the trade wars period which would worsen the strained relations between China and U.S.. As for China investments in Iran would boost the presence of China not only in Iran but in the Middle East region. Moreover, as a common practice, Chinese firms would operate according to their own rules meaning bringing their local workforce which would provide new opportunities and jobs for possibly thousands of Chinese labor migrants and new projects for Chinese firms to expand their business profile. In addition to that after the economic steps, we can possibly observe some military cooperation between China and Iran from selling military equipment to joint military exercises in the region.

In conclusion rapprochement between China and Iran would definitely bring some changes into the relations of these countries with their other partners around the world. Although it is just not a signed an agreement to our knowledge when this analysis has been written but it already managed to shake both the political and academic arena with its potential results for China and Iran, global energy and trade trends.

alanı, potansiyel olarak enerji ticaretinin hakim olacağı ticaret sektöründe olabilir.

Bu iş birliği kapsamında Çin, ABD ile yakın bağları olan Körfez ülkelerine olan bağımlılığını azaltacak ve İran, Çin ile ABD arasındaki gergin ilişkiler nedeniyle ABD'nin baskı ve yaptırımlarından etkilenmeyen büyük bir enerji piyasasına açılacaktır. Nitekim, bazı Avrupa ülkeleri ve Hindistan gibi Asya ülkelerinin ABD'nin baskısına direnememesi ve İran'la ambargo öncesi ilişkilerine geri dönmesi üzerine yaşadığı hayal kırıklığı, İran'ı daha çok Çin gibi ekonomik olarak güçlü ve ABD'nin siyasi baskılarına direnebilen ülkelere ittiğini gözlemlemekteyiz.

Çin ve İran arasındaki bu yakınlaşmanın sonuçlarına baktığımızda, ticaret savaşları döneminde gördüğümüz gibi ABD'nin Çin'e hem siyasi hem de ekonomik olarak misillemesine şahit olabiliriz. Böyle bir ihtimal, Çin ile ABD arasındaki mevcut gergin ilişkileri daha da kötüleştirebilir. Çin'e gelince, İran'daki yatırımlar Çin'in sadece İran'daki değil Orta Doğu bölgesindeki varlığını artıracaktır. Öte yandan, Çinli firmalar, genelde yaptıkları gibi kendi kurallarını dikte ederek binlerce Çinli göçmen işçi için yeni fırsatlar ve işler sağlayacaktır. Bu da oradaki işgücünü ve Çin firmaların iş profillerini genişletmeleri için yeni projeler sunması anlamına gelmektedir. Bütün bunlara ek olarak, ekonomik ilişkilerin devamında Çin ve İran arasında askeri teçhizat satışından bölgedeki ortak askeri tatbikatlara kadar bazı askeri işbirliklerini de gözlemlemek mümkün olabilir.

Sonuç olarak, Çin ve İran arasındaki yakınlaşma, bu ülkelerin dünyadaki diğer ortaklarıyla ilişkilerinde bazı değişiklikler getirebilir. Bu analiz yazılırken, söz konusu anlaşma henüz imzalanmamış olmasına rağmen, Çin, İran, küresel enerji ve ticaret eğilimleri açısından potansiyel sonuçları ile siyasetçilerin ve akademisyenlerin ilgisini çekmeyi başarabilmiştir.

Kaynaklar

Caspian Report (2020). Çin ve İran 400 Milyar Dolarlık Bir Anlaşma Hazırladı. Alınan yer: <https://www.>

References

Caspian Report (2020). China and Iran Draft a \$400 Billion Pact. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=x--XmKAmJ40>. Accessed on 17.10.2020.

Fassihi Farnaz and Steven LeeMyers (2020). Defying U.S., China and Iran Near Trade and Military Partnership. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2020/07/11/world/asia/china-iran-trade-military-deal.html>. Accessed on 17.10.2020.

Kersten, Knipp (2020). Iran Partners with China, As the West Steps Back. Retrieved from <https://www.dw.com/en/iran-china-25-year-deal/a-54403582>. Accessed on 03.11.2020.

Reuters (2020). Iran Asks the IMF for \$5 Billion Emergency Funding to Fight Coronavirus. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-iran-imf-idUSKBN20Z17B>. Accessed on 15.10.2020.

Statista (2020). Iran: Budget Balance in Relation to Gross Domestic Product (GDP) From 2009 to 2021. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/294580/iran-budget-balance-in-relation-to-gross-domestic-product/#:~:text=Iran's%20budget%20balance%20in%20relation%20to%20gross%20domestic%20product%202021&text=This%20statistic%20shows%20the%20budget,relation%20to%20gross%20domestic%20product>. Accessed on 03.11.2020.

Watkins, Simon (2020). China and Iran Flesh Out Strategic Partnership Staggered 25-Year Deal Could Mark Seismic Shift in the Global Hydrocarbons Sector. Retrieved from <https://www.petroleum-economist.com/articles/politics-economics/middle-east/2019/china-and-iran-flesh-out-strategic-partnership>. Accessed on 03.11.2020.

[youtube.com/watch?v=x--XmKAmJ40](https://www.youtube.com/watch?v=x--XmKAmJ40). Erişim tarihi: 17.10.2020.

Fassihi, Farnaz and Steven LeeMyers (2020). Çin ve İran'a Yakın Ticaret ve Askeri Ortaklığı ile ABD'ye Medyan Okumakta. Alınan yer: <https://www.nytimes.com/2020/07/11/world/asia/china-iran-trade-military-deal.html>. Erişim tarihi: 17.10.2020.

Kersten, Knipp (2020). Batı Geri Adım Atarken İran, Çin ile Ortak Oluyor. Alınan yer: <https://www.dw.com/en/iran-china-25-year-deal/a-54403582>. Erişim tarihi: 03.11.2020.

Reuters (2020). İran, Koronavirüsle Mücadele için IMF'den 5 milyar dolarlık Acil Durum Fonu İstedti. Alınan yer: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-iran-imf-idUSKBN20Z17B>. Erişim tarihi: 15.10.2020.

Statista (2020). İran: 2009'dan 2021'e Kadar Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYİH) İlişkin Bütçe Dengesi. Alınan yer: <https://www.statista.com/statistics/294580/iran-budget-balance-in-relation-to-gross-domestic-product/#:~:text=Iran's%20budget%20balance%20in%20relation%20to%20gross%20domestic%20product%202021&text=This%20statistic%20shows%20the%20budget,relation%20to%20gross%20domestic%20product>. Erişim tarihi: 03.11.2020.

Watkins, Simon (2020). Çin ve İran, Küresel Hidrokarbon Sektöründe Sismik Değişime Neden Olabilecek 25 Yıllık Bir Anlaşma İmzalayarak Stratejik Ortaklığını Derinleştirdi. Alınan yer: <https://www.petroleum-economist.com/articles/politics-economics/middle-east/2019/china-and-iran-flesh-out-strategic-partnership>. Erişim tarihi: 03.11.2020.

**CHAPTER 4.
SOCIO-POLITICAL AND SOCIO-CULTURAL
DIMENSIONS OF THE EURASIAN
COUNTRIES**

**BÖLÜM 4.
AVRASYA ÜLKELERİNİN SOSYO-POLİTİK VE
SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ**

SOCIO-POLITICAL DEVELOPMENTS

SOSYO-POLİTİK GELİŞMELER

SOCIAL AND CULTURAL INFRASTRUCTURE OF TURKISTAN REGION TÜRKİSTAN EYALETİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ALTYAPISI

*Daulet Zhailybayev **

The key indicators of the socio-economic development of Kazakhstan affect the living standards of local people in different parts of the country. In this regard, the state of social and cultural infrastructure in the regions has not yet been fully addressed. Accordingly, the measures taken within the scope of the programs aimed at improving public welfare and living standards cannot fully solve the problems accumulated over the years in the regions. These problems are related to the state of social and cultural infrastructure in the regions.

In this context, the situation in the Turkistan region is of particular interest. To describe the social and cultural infrastructure of the region, it is necessary to review its main spheres. The social infrastructure of the region includes housing, education, healthcare, the service sector, catering, financial services, etc. The cultural infrastructure includes museums, libraries, recreation areas, performance groups, theaters, community centers, parks, etc.

One of the most important issues of social infrastructure in the Turkistan region is the housing issue. For the region with a rapid population growth, the housing issue will always be high on the agenda. In particular, in the city of Turkistan, after it became the regional center, new residential buildings are being built and put to use, and new microdistricts are being opened. This indicates that the housing issue of the city's population has begun to be solved. However, since 2000, approximately 25,000 people have been on a waiting list to obtain land in Turkistan [Turkistan city mayor's office, 2018]. Moreover, the increase in rental prices

Kazakistan'ın sosyo-ekonomik kalkınmasının temel göstergeleri, ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan halkın yaşam standartlarına yansımaktadır. Bu bağlamda, her bölgedeki sosyal ve kültürel altyapı sorunlarının tam olarak çözüldüğünden söz edememekteyiz. Halkın refahını ve yaşam standartlarını iyileştirmek için hazırlanan programlar kapsamında alınan önlemler, bölgelerde yıllar boyunca biriken sorunları tam olarak çözememektedir. Bu sorunlar bölgelerdeki sosyal ve kültürel altyapı durumu ile ilgilidir.

Bu noktada, Türkistan eyaletinin durumu özellikle ilgi çekicidir. Eyaletin sosyal ve kültürel altyapısını tanımlamak için temel boyutlarını gözden geçirmek gerekmektedir. Bölgenin sosyal altyapısı şunları içermektedir: konut, eğitim, sağlık, hizmet sektörü, yemek sektörü ve finansal hizmetler. Kültürel altyapı ise müzeleri, kütüphaneleri, rekreasyon alanlarını, sanat etkinliklerini, tiyatroları, kültür evlerini, parkları vb. kapsamaktadır.

Hâlihazırda Türkistan eyaletindeki sosyal altyapının en önemli konularından biri konut meselesidir. Nüfus artış hızının yüksek olduğu bir bölge için konut meselesi her zaman gündemde yer almıştır. Türkistan'ın eyalet merkezi haline gelmesinden sonra, yeni konutların inşa edilmeye ve yeni mikro bölgelerin açılmaya başlandığı görülmektedir. Bu durum, şehir halkının konut sorununun çözülmeye başladığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, 2000'den bu yana Türkistan'da yaklaşık 25,000 kişi arazi için sıra beklemektedir [Türkistan Belediye Başkanlığı, 2018]. Ayrıca, son yıllarda şehirde kiralık

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. daulet_87@bk.ru

es in the city in recent years means that the demand for housing has increased. Currently, the housing issue has become a serious problem for young families and professionals who have moved to the regional center.

The situation in the field of education in the Turkistan region is one of the main problems of the social infrastructure, which is evident through the statistics. Due to the daily increase in the number of school-aged children in the region, there is a shortage of school places. For example, in 2018, due to the shortage of places some schools had to operate in three shifts for 35,466 students in the Turkistan region [Ministry of Education and Science, 2019]. Along with the construction of new schools, this requires improvement in the quality of education. For example, more than 50% of high-school graduates fail to enter a university [Ministry of Education and Science, 2019]. This suggests that students have not had full access to quality education. In the field of healthcare, the level of chronic and infectious diseases in the region ranks high in some indicators, which indicates the lack of healthcare professionals and healthcare institutions in the Turkistan region.

The service and catering sector in the Turkistan region is well developed, as can be observed in every part of the region. If we consider the city of Turkistan, the quality and diversity of the service sector are high. This may be due to the traditional economic system of the population. For example, markets, shopping malls, hotels, and restaurants bear clear traces of medieval traditions. Moreover, the application of the medieval architectural style in the construction of the city continues the historical heritage. It is evident from the rise of such complexes as the Eastern Market and the Eastern Bath. In addition, in Turkistan, various services such as notaries, law offices, and mediation are also available. On the contrary, the level of the financial services sector in the region remains low. The main reasons for this are the insufficient service of the second-tier banks, the lack of specialized units, etc. The transportation is well developed in the region and at the interregional level. In particular,

konut fiyatlarındaki artış, konutlara olan talebin arttığı anlamına gelmektedir. Şu anda, konut meselesi eyalet merkezine taşınan genç aileler ve uzmanlar için ciddi bir sorun haline gelmektedir.

Sosyal altyapının temel sorunlarından biri olan eğitimin Türkistan eyaletindeki durumu istatistiklerde açıkça görülmektedir. Eyalette her geçen gün artan okul çağındaki çocuk sayısı nedeniyle okullarda kapasite sıkıntısı baş göstermeye başlamıştır. Örneğin, 2018'de Türkistan eyaletinde 35,466 öğrenci için okullarda yeterli yer bulunamaması nedeniyle bazı okullar üç vardiyalı eğitim vermek zorunda kalmıştır [Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2019]. Bu durum, eyalette yeni okulların inşasını ve eğitim kalitesinin iyileştirilmesini gerektirmektedir. Ayrıca, okuldan mezun olanların %50'den fazlası üniversiteye girememektedir [Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2019]. Bu da öğrencilerin kaliteli eğitime tam erişiminde bazı sorunların olduğunu göstermektedir.

Sağlık alanında ise bölgedeki kronik ve bulaşıcı hastalıkların seviyesi bazı göstergelerde üst sıralarda yer almaktadır. Bu durum, Türkistan eyaletinde sağlık çalışanları ve sağlık kurumlarının eksikliğine işaret etmektedir.

Türkistan eyaletinde hizmet ve yeme-içme sektörünün oldukça gelişmiş bir seviyede olduğu ifade edilebilir. Türkistan şehrini ele alacak olursak, hizmet sektörünün kalitesi ve çeşitliliğinin yüksek düzeyde olduğu belirtilebilir. Bu yöre halkının geçmişten gelen bu sektörlerdeki tecrübesinden kaynaklanıyor olabilir. Örneğin, pazarlar, alışveriş merkezleri, otel ve restoranlar Orta Çağ geleneklerinin belirgin izlerini taşımaktadır. Bunun yanı sıra, günümüzde şehrin inşasında Orta Çağ mimari tarzının uygulanması tarihsel sürekliliği devam ettirmektedir. Şehirde Doğu Pazarı, Doğu Hamamı gibi komplekslerin inşa edildiği görülmektedir. Dahası, Türkistan'da noterler, hukuk büroları, arabuluculuk gibi çeşitli hizmetlerde bulunmaktadır. Lakin bunun aksine eyaletteki finansal hizmet sektörünün kapasitesinin düşük kaldığı belirtilebilir. Bunun

the schedule of routes in the direction of Almaty, Shymkent, Taraz, Kyzylorda is conveniently established [Empirical observations of the author, 2020].

The cultural infrastructure of the Turkistan region is directly related to the development of tourism in the region. The natural landscape features of the region and its historical and cultural monuments play here an important role. Besides, the development of Turkistan as a regional center contributes to the strengthening of its cultural infrastructure. Currently, there are 27 museums across the region as well as 358 historical and cultural monuments in museum-reserves. In 2019, 1,915,200 people visited the museums of the region. The number of libraries reached 390, and the total number of their readers is 489,900. 3,2% of them, or 15,400 readers, access information in libraries via the internet. In addition, as of 2019, four theaters operate in the region. In 2019, the theater repertoire included 65 performances and 12 new plays. Apart from that, there are 251 organizations that provide cultural and recreational services in the Turkistan region. Among them are various hobby groups, performance groups, clubs, amateur associations, training courses, etc. In 2019, the number of participants in the performance groups was 11,900 and participants in the children's groups – 7,700. The parks also play a significant role as a place where people can spend their spare time. In this regard, there are 27 parks across the region. In 2019, 123 mass cultural events were organized in these parks. In general, 59,700 people spend their free time in these parks annually [Statistics Committee, 2020]. These figures in the statistics show that the impact of cultural infrastructure on the social environment is high.

Despite these figures, 37% of respondents of the survey conducted in Turkistan in 2019 stated that it was difficult to live in the city. This is because the population is dissatisfied with the quality of healthcare, sports, and supplementary education organizations in the city. In contrast, 59.3% of respondents stated that they were completely satisfied with their life in the city. Further-

başlıca nedenleri arasında ikinci kademe bankaların yetersiz düzeyde hizmet vermesi, özel birimlerin eksikliği ve diğer sebepler yer almaktadır. Ulaşım sektörünün ise özellikle Almatı, Çimkent, Taraz ve Kızılorda yönündeki güzergâhların planlaması ile gelişmekte olduğu ifade edilebilir [Yazarın kendisi tarafından toplanan veriler, 2020].

Türkistan eyaletinin kültürel altyapısı, bölgede turizmin gelişmesiyle doğrudan ilişkilidir. Burada eyaletin coğrafi yapısı ile tarihi ve kültürel anıtları büyük rol oynamaktadır. Ayrıca, Türkistan'ın eyalet merkezi olarak gelişmesi kültürel altyapının güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Şu anda eyalet genelinde 27 müze bulunmaktadır. Müze koruma alanlarındaki tarihi ve kültürel anıt sayısı ise 358'dir. 2019'da eyalette bulunan müzeleri 1,915,200 kişi ziyaret etmiştir. Eyaletteki kütüphane sayısı ise 390'a ulaşmaktadır. Bu kütüphanelerin toplam okuyucu sayısı 489,900 kişidir. Bunların %3,2'si yani 15,400 kişi kütüphanelerdeki bilgilere internet aracılığıyla ulaşmaktadır. Ayrıca, 2019 itibarıyla eyalette 4 tiyatro faaliyet göstermektedir. 2019'da tiyatro repertuarında 65 performans ve 12 yeni oyun sahnelenmiştir. Buna ek olarak, Türkistan eyaletinde 251 kültür ve eğlence mekânı bulunmaktadır. Bunların arasında çeşitli topluluklar, sanatçıların etkinlikleri, kulüpler, amatör dernekleri, eğitim kursları vb. yer almaktadır. 2019 yılında yaratıcı ekiplerdeki katılımcı sayısı 11,900 kişi ve çocuk ekiplerindeki katılımcı sayısı 7,700 kişi olmuştur. Parklar da insanlar için bir eğlence ortamı olarak önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda eyalet genelinde 27 park bulunmaktadır. 2019'da bu parklarda 123 kitlesel kültürel etkinlik düzenlenmiştir. Genel olarak yılda 59,700 kişi boş zamanlarını bu parklarda geçirmektedir [İstatistik Komitesi, 2020]. İstatistiklerdeki bu göstergeler, kültürel altyapının sosyal çevre üzerindeki etkisinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bu rakamlara rağmen, 2019'da Türkistan'da yapılan bir ankete katılanların %37'si Türkistan şehrinde yaşamının zor

more, when asked about the spheres that require changes, 30% of respondents emphasized the need to focus on traffic regulation, 28.3% – on urban cleaning and ecology, 25.7% – on public service, 25.3% – on business development and tourist attraction, and 24% mentioned quality education [Turkistan city mayor's office, 2019]. The answers of respondents point to the basic needs of the social and cultural infrastructure of Turkistan. It is also possible to see that the situation in Turkistan is reflected throughout the region.

To conclude, it can be stated that the social and cultural infrastructure of the Turkistan region is just developing. New residential houses, schools, clinics, theaters, museums, recreation areas, parks, and entertainment centers in the city of Turkistan will serve interests of city residents in the future. Apart from that, the results of state-run social programs implemented in the region should ensure that local people receive quality education and medical services. This will assist the Turkistan region to continue to increase its influence as a leading region in terms of economic activity in the southern part of the country. Moreover, the development of the social and cultural infrastructure in the Turkistan region will increase its tourism potential. Most importantly, the results of the measures taken in these spheres should ensure comfortable life of the people in the region.

References

Empirical Observations of the Author (2020). Materials Collected by the Author. Turkistan, 2020.

Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan (2019). National Report on the State and Development of the Education System of the Republic of Kazakhstan (2018). Nur-Sultan. - 364 p.

Statistics Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan (2020). On the Activities of Cultural Institutions in Turkistan Region. Retrieved from <https://stat.gov.kz/region/20243032/news/ESTAT355507>. Accessed on 10.05.2020.

Turkistan City Mayor's Office (2018). Since 2018, About 500 People Have Applied for Land Plots. Retrieved from <http://www.turakimat.gov.kz/2019-dgyldynh-ii-dgartyldyqqaturkistan-qalasyn>

olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, hal-kın şehirdeki sağlık hizmetlerinden, spor ve yardımcı eğitim kurumlarından memnun olmamasından kaynaklanmaktadır. Ankete katılanların %59.3'ü ise Türkistan'da yaşamaktan tamamen memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak, şehirde değişiklikler yapılması gereken alanlar hakkında sorular sorulduğunda, ankete katılanların %30'u trafik düzenlemesi, %28.3'ü kentsel temizlik ve ekoloji, %25.7'si kamu hizmeti, %25.3'ü iş geliştirme ve turistik cazibe ve %24'ü kaliteli eğitime odaklanmak gerektiğini vurgulamışlardır [Türkistan Belediye Başkanlığı, 2019]. Ankete katılanların cevapları, Türkistan'ın sosyal ve kültürel altyapısının temel ihtiyaçlarına işaret etmektedir. Ayrıca, eyalet merkezinde ortaya çıkan durumun eyalet geneline yansıdığını da görmek mümkündür.

Sonuç olarak, Türkistan eyaletinin sosyal ve kültürel altyapısının gelişim sürecinin daha yeni başladığını söyleyebiliriz. Eyalet merkezi olan Türkistan'da yeni inşa edilen konutlar, okullar, klinikler, tiyatrolar, müzeler, rekreasyon alanları, parklar ve eğlence merkezleri gelecekte şehir halkının daha kaliteli bir yaşam sürmesine hizmet edecektir. Buna ek olarak, eyalet çapında uygulanan sosyal programların sonuçları, yerel halkın kaliteli eğitim ve sağlık hizmetleri almasını sağlamalıdır. Bu durum, Türkistan eyaletinin ülkenin güney bölgesindeki ekonomik açıdan önde gelen bir eyalet olarak etkisini artırmaya devam etmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, Türkistan eyaletinde sosyal ve kültürel altyapısının geliştirilmesi bölgenin turizm potansiyelini artıracaktır.

Kaynaklar

Eğitim ve Bilim Bakanlığı (2019). Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim Sisteminin Durumu ve Gelişimi Hakkında Ulusal Rapor (2018 sonunda). Nur-Sultan. - 364 s.

İstatistik Komitesi (2020). Türkistan Bölgesindeki Kültür Kurumlarının Faaliyetleri Üzerine. Alınan yer: <https://stat.gov.kz/region/20243032/news/ESTAT355507>. Erişim tarihi: 10.05.2020.

daghy-dgeke-turghyn-uy-qurylysy-u222. Accessed on 11.05.2020.

Turkistan City Mayor's Office (2019). Development Strategy of the City of Turkistan 2050. Retrieved from <http://www.turakimat.gov.kz/generalnyy-plan-goroda>. Accessed on 10.05.2020.

Türkistan Belediye Başkanlığı (2018). 2018'den Beri Yaklaşık 500 Kişi Arsa İçin Başvuruda Bulundu. Alınan yer: <http://www.turakimat.gov.kz/2019-dgyldynh-i-i-dgartyldyqqaturkistan-qalasyndaghy-dgeke-turghyn-uy-qurylysy-u222>. Erişim tarihi: 11.05.2020.

Türkistan Belediye Başkanlığı (2019). Türkistan Şehrinin Kalkınma Stratejisi 2050. Alınan yer: <http://www.turakimat.gov.kz/generalnyy-plan-goroda>. Erişim tarihi: 10.05.2020.

Yazarın Kendisi Tarafından Toplanan Veriler (2020).

ETHNIC DIVERSITY CHANGE IN KAZAKHSTAN DURING 2010-2020 2010-2020'DE KAZAKİSTAN'DA ETNİK ÇEŞİTLİLİKTE DEĞİŞİM

*Kanat Makhanov **

Kazakhstan, inhabited by more than 120 ethnic groups, is the most ethnically diverse country among the post-Soviet states. Its polyethnicity is the result of the complicated historical events and the legacy inherited from the USSR. Kazakhstan's total population has recently reached 18,631,779 people, which is 14.9%, or 2,428,505 people, more than a decade ago in 2010. Thus, the average annual population growth over the past ten years was slightly above 1.1%. The period from 2010 to 2020 became a decade with the most rapid population growth in the history of independent Kazakhstan [Statistics Committee, 2020a]. These rapid demographic trends also brought certain changes to the ethnic composition of the country's population.

Based on the recent statistical data we can analyze the ethnic dimensions of the demographic trends that took place in Kazakhstan over the last decade. The data provide information on the size of 30 main ethnicities in Kazakhstan at the second subnational administrative division level (districts), which allows us to build a spatial representation of the ethnicity change in Kazakhstan during 2010-2020. According to the data, the demographic growth among ethnic Kazakhs made 88.9% of the total population growth in the country during the last ten years. The number of ethnic Kazakhs increased from 10,292,242 to 12,764,821 adding 2,472,579 people within a decade. There has also been a significant population growth among other ethnic groups. Thus, ethnic Uzbeks made the second-largest contribution to the population growth adding 136,587 people followed by Uighurs (+45,592), Azerbaijanis (+25,000), Turks (+14,019) and Kyrgyz

120'den fazla etnik grubun yaşadığı Kazakistan, Sovyet sonrası devletleri arasında en çok etnik çeşitliliğe sahip ülkedir. Ülkenin çoklu etnik gruplara sahip yapısı, karmaşık tarihi olayların ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden (SSCB) kalan mirasın sonucudur. Kazakistan'ın toplam nüfusu, yakın zamanda 2010 yılına göre 2.428.505 kişi artarak, yani %14.9'luk bir artış göstererek, 18.631.779 kişiye ulaşmıştır. Dolayısıyla, son on yılda ortalama yıllık nüfus artışı %1.1'in biraz üzerinde gerçekleşmiştir. 2010'dan 2020'ye kadar olan dönem, bağımsız Kazakistan tarihinin en hızlı nüfus artışının yaşandığı on yıl olmuştur [İstatistik Komitesi, 2020a]. Bu hızlı demografik eğilimlerin, ülke nüfusunun etnik yapısına da bazı değişiklikler getirdiği görülmektedir.

En son istatistiksel veriler temelinde son on yılda Kazakistan'da meydana gelen demografik eğilimlerin etnik boyutlarını analiz edebiliriz. Söz konusu veriler, ikinci seviye idari bölümler düzeyinde (bölgeler) Kazakistan'daki 30 ana etnik grup hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu sayede 2010-2020 döneminde Kazakistan'daki etnik grup değişikliğinin mekânsal bir temsili oluşturulmaktadır. Verilere göre, etnik Kazaklar arasındaki demografik büyüme, son on yılda ülkedeki toplam nüfus artışının %88.9'unu oluşturmaktadır. On yıl içinde etnik Kazaklar'ın sayısı 2.472.579 kişi artarak, 10.292.242'den 12.764.821'e yükselmiştir. Diğer etnik gruplar arasında da önemli bir nüfus artışı görülmektedir. Örneğin, etnik Özbekler, 136.587 kişiyle nüfus artışına en büyük katkı yapan ikinci etnik grup olmuştur. Özbekleri, Uygurlar (+45.592), Azerbaycanlılar (+25.000),

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

(+13,369). In total, 17 out of 30 ethnicities specified in the statistics have shown an increase. In relative terms, the ethnic Kyrgyz minority presented the largest population growth of 64.4% during the sample period. Dungans have shown the second-largest percentage increase of 36.3%, followed by Uzbeks (29.4%), Tajiks (28.6%), and Azerbaijanis (28.6%) [Statistics Committee, 2020a].

On the other hand, the size of some ethnic groups declined during the sample period. The number of ethnic Russians, who are the second largest ethnic group in the country, as well as of other Slavic and European ethnicities, keep decreasing both in absolute and percentage terms. Thus, the total number of ethnic Russians over the course of 2010-2020 decreased by 261,192 people, or 6.9%. The size of other Slavic groups have seen even a larger decrease in relative terms. The number of ethnic Ukrainians has shrunk by almost one fifth (19.4%) while Belarusian and Polish ethnic groups decreased by 18.2% and 12.5%, respectively [Statistics Committee, 2020a]. Kazakhstan continues to lose its Slavic population primarily due to their massive emigration mainly to Russia [Vlast.kz, 2019], although a lower birth rate among the Slavic population is also a factor contributing to its decrease.

The largest population declines in percentage terms were registered among small minorities like Mordvins (-29.7%), Chuvash (-20.3%), and Mari (-19.7%). It is important to note though that an extremely large decline rate of certain very small minorities doesn't necessarily mean massive emigration or abnormally low birth rates. A rapid population decline among small minorities might well be a result of mixed marriages or cultural assimilation. This usually applies to minority ethnic groups that are geographically dispersed when large distances and a small number of people make it difficult to maintain adherence to certain ethnic identities. Other ethnicities that decreased in terms of their size include Lithuanians (-8.2%), Bulgarians (-6.5%), Greeks (-4.7%), Bashkirs (-4.2%), Moldovans (-3.5%), Germans (-1.8%) and Tatars (-1.7%) (Statistics Committee, 2020a). It is interesting to

Türkler (+14.019) ve Kırgızlar (+13.369) izlemektedir. Toplamda, istatistiklerde belirtilen 30 etnik gruptan 17'sinin nüfusunda artış gözlemlenmektedir. Göreceli olarak, etnik Kırgızlar, ilgili dönemde %64.4 oranıyla en büyük nüfus artışını kaydetmiştir. Dunganlar ise %36.3 ile ikinci en büyük artış oranını göstermişlerdir. Dunganları, Özbekler (%29.4), Tacikler (%28.6) ve Azerbaycanlılar (%28.6) izlemektedir [İstatistik Komitesi, 2020a].

Öte yandan, ilgili dönemde bazı etnik grupların sayısının azaldığı istatistiklerden görülmektedir. Ülkedeki en büyük ikinci etnik grup olan Rusların yanı sıra diğer Slav ve Avrupa kökenliler, hem sayı hem de yüzde olarak azalmaya devam etmektedir. Örneğin, 2010-2020 döneminde etnik Rusların toplam sayısı %6.9 ile 261.192 kişi azalmıştır. Diğer Slav gruplarının sayısında göreceli olarak daha da büyük bir düşüş görüldüğü ifade edilebilir. Etnik Ukraynalıların sayısı neredeyse beşte bir oranında (%19.4) azalırken, Beyaz Rus ve Polonyalı etnik gruplar sırasıyla %18.2 ve %12.5 oranlarında azalmıştır [İstatistik Komitesi, 2020a]. Kazakistan, esas olarak Rusya'ya yoğun göçler nedeniyle Slav nüfusunu kaybetmeye devam etmektedir [Vlast.kz, 2019]. Bununla birlikte, Slav toplumdaki düşük doğum oranı da nüfuslarının azalmasını tetikleyen bir faktör olabilir.

Yüzde olarak en büyük nüfus düşüşü, Mordvinler (-%29.7), Çuvaşlar (-%20.3) ve Çirmişler (-%19.7) gibi küçük azınlıklar arasında kaydedilmiştir. Bazı çok küçük azınlıkların aşırı derecede büyük düşüş yaşamasının, mutlaka büyük bir göç veya anormal derecede düşük doğum oranları anlamına gelmediğini belirtmek önemlidir. Küçük etnik topluluklarda hızlı bir nüfus düşüşü, karma evliliklerin veya kültürel asimilasyonun bir sonucu olabilir. Bu durum, genellikle, coğrafi olarak uzak mesafelerde dağılmış küçük etnik topluluklar için geçerlidir. Zira az sayıda insan için belirli etnik kimliklere bağlı kalmak zordur. Nüfus oranlarında düşüş yaşanan diğer etnik kökenler arasında Litvanyalılar (-%8.2), Bulgarlar (-%6.5), Yunanlılar

note that most of the European ethnicities in Kazakhstan tend to show a demographic decline whereas the ethnicities that have traditionally been attached to Islam present a positive demographic growth. This can be interpreted as an indication of adherence of Muslim ethnic groups to traditional conservative values when it comes to family issues and demographic performance. One thing to mention is that the statistics does not take into account mixed ethnicities and there is a category of the population specified as "others" in regards to their ethnicity. The number of people categorized as "others" increased by 25.5% over the last decade reaching 124,132 people by 2020. Around 16% of all marriages currently registered are mixed marriages between people of different ethnic backgrounds [Statistics Committee, 2020b]. It is very likely that most of babies born in mixed marriages are within this category. In any outcome, we can also note a gradually increasing pattern of mixed marriages that leads to the growth of the number of people of mixed ethnicity.

In general terms, we can note that there has been a significant shift towards ethnic homogenization of the population in Kazakhstan during 2010-2020. Using the so-called Herfindahl-Hirschman index (HHI) [Herfindahl, 1950 and Hirschman, 1945] we can measure ethnic diversity at the district level. $HHI = \sum_{i=1}^N s_i^2$, where s_i^2 is the percentage share of ethnicity and i is the number of ethnicities. $HHI=1$ when there is absolute homogeneity and it approaches 0 with the increasing heterogeneity. The index of Kazakhstan was equal to 0.460 in 2010 whereas in 2020 it reached 0.507 indicating an ethnic homogenization during the sample period. As one might expect, the northern parts of the country present a high level of ethnic diversity than the southern districts. The regions like Kostanai, North Kazakhstan, Akmola, Pavlodar, Karagandy, and East Kazakhstan are the most diverse regions in terms of the ethnic composition of the population mainly due to the presence of the Slavic population. These regions are also the ones that have the highest emigration rates. The same is true for the north-

(-4.7), Başkırtlar (-4.2), Moldovalılar (-3.5), Almanlar (-1.8) ve Tatarlar (-1.7) yer almaktadır [İstatistik Komitesi, 2020a]. Kazakistan'daki Avrupalı etnik grupların çoğunun demografik düşüş gösterme eğiliminde olmasına karşın, Müslüman olan etnik toplulukların pozitif bir demografik büyüme sergilediğini belirtmek gerekmektedir. Bu durum, aile meseleleri ve demografik performans söz konusu olduğunda Müslüman etnik grupların geleneksel muhafazakâr değerlere bağlılığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. İstatistiklerin karma etnik kökenleri hesaba katmadığı ve etnik kökenine göre "diğerleri" olarak belirtilen nüfus kategorisinin olduğu belirtilmelidir. "Diğerleri" olarak sınıflandırılan nüfus sayısı, son on yılda %25.5 oranında artarak 2020'de 124.132 kişiye ulaşmıştır. Şu anda kayıtlı tüm evliliklerin yaklaşık %16'sı, farklı etnik kökenlerden insanlar arasındaki karma evliliklerdir [İstatistik Komitesi, 2020b]. Karma evliliklerde doğan bebeklerin çoğunun bu kategoride olması çok muhtemeldir. Bu bağlamda, karma evliliklerin kademeli olarak artması, karma etnik kökene sahip insanların sayısının çoğalmasına yol açtığı söylenebilir.

Genel itibarıyla, 2010-2020 döneminde Kazakistan'da nüfusun etnik açıdan homojenleşmesine doğru önemli bir değişim olduğu söylenebilir. Herfindahl-Hirschman endeksini (HHI) [Herfindahl, 1950 ve Hirschman, 1945] kullanarak bölge düzeyinde etnik çeşitliliği ölçebiliriz. $HHI = \sum_{i=1}^N s_i^2$, burada s_i^2 etnik grubun yüzde payı ve i etnik grup sayısıdır. Mutlak homojenlik olduğu zaman HHI endeksi 1'e tekabül eder, heterojenliğin artması durumunda ise bu rakam 0'a yaklaşır. 2010'da 0.460'a tekabül eden Kazakistan endeksi, 2020'de 0.507'ye ulaşarak ilgili dönemde etnik homojenleşme yaşandığını göstermektedir. Tahmin edilebileceği gibi, ülkenin kuzey kesimleri güney bölgelerinden daha yüksek düzeyde etnik çeşitlilik göstermektedir. Kostanay, Kuzey Kazakistan, Akmola, Pavlodar, Karagandı ve Doğu Kazakistan gibi bölgeler, esas olarak Slav nüfusunun yoğun

ernmost districts of the Aktobe and West Kazakhstan regions that experience significant outmigration of the ethnic Slavic population. Interestingly, the southern Turkistan, Zhambyl, and Almaty regions also present a significant level of ethnic diversity. In the Almaty region, apart from the Slavic population, the presence of ethnic Uighurs is a key factor of ethnic diversity. In the Zhambyl region, ethnic diversity is primarily reached thanks to large groups of ethnic Dungans and Turks. In the Turkistan region, ethnic Uzbeks and Tajiks are the main contributors to ethnic diversity. The western regions of Aktobe, Mangystau, Atyrau, and West Kazakhstan as well as the southern Kyzylorda region are extremely homogenous in terms of the ethnic composition since the share of ethnic Kazakhs there is well over 90%. It is not surprising that cities tend to be more ethnically diverse than rural areas and the degree of diversity generally positively correlates with the size of cities.

The statistical data about the ethnic composition of the population of Kazakhstan for 2010-2020 show roughly the continuation of the previous patterns of gradual homogenization. Although the figures of the demographic change differ a lot among different ethnicities, there is a clear pattern of emigration of the Slavic ethnic minorities. Moreover, it is important to note that in net terms the population of Kazakhstan as a whole is experiencing outmigration since 2011 at an increasing rate, which is obviously not a positive sign.

References

Committee on Statistics of the Ministry of National Economy of Kazakhstan (2020a). Population by City of Ethnic Groups. Retrieved from <https://old.stat.gov.kz>. Accessed on 20.07.2020.

Committee on Statistics of the Ministry of National Economy of Kazakhstan (2020b). Demographic Yearbook of Kazakhstan 2018. Retrieved from <https://old.stat.gov.kz>. Accessed on 20.07.2020.

Herfindahl, Orris (1950). Concentration in the Steel Industry (Unpublished Ph.D. Dissertation, Columbia University).

Hirschman, Albert (1945). National Power and the Structure of Foreign Trade. University of California Press, Berkeley, CA, 1945.

olarak yaşadığı bölgeler olması nedeniyle nüfusun etnik bileşimi açısından en çeşitli bölgelerdir. Bu bölgeler, aynı zamanda, en yüksek göç oranlarına sahip bölgelerdir. Aynı durum etnik Slav nüfusunun yurt dışı göçlerinin yoğun yaşandığı Aktöbe ve Batı Kazakistan bölgelerinin kuzey ilçeleri için de geçerlidir. Güney Türkistan, Jambıl ve Almatı bölgeleri de önemli düzeyde etnik çeşitliliğe sahip bölgelerdendir. Almatı bölgesinde Slav nüfusu dışında etnik Uygurların varlığı, etnik çeşitlilik açısından önemli bir rol oynamaktadır. Jambıl bölgesinde ise etnik çeşitlilik, öncelikle Dunganlar ve Türkler gibi büyük etnik gruplar sayesinde mümkün olmaktadır. Türkistan bölgesinde etnik Özbekler ve Tacikler, etnik çeşitliliğe katkıda bulunan başlıca etnik gruplardır. Aktöbe, Mangystau, Atyrau ve Batı Kazakistan gibi ülkenin batı bölgeleri ile güneyde bulunan Kızıldorda bölgesi, etnik Kazaklar'ın payı %90'ın çok üzerinde olduğu için etnik bileşim açısından son derece homojendir. Şehirlerin kırsala göre etnik olarak daha çeşitli olma eğiliminde olmasının yanı sıra çeşitlilik derecesinin genellikle şehirlerin büyüklüğü ile ilişkili olması şaşırtıcı değildir.

2010-2020 dönemi için Kazakistan nüfusunun etnik bileşimi hakkında istatistiksel veriler, nüfusun kademeli olarak homojenleşme sürecinin devam ettiğini göstermektedir. Demografik değişim rakamları farklı etnik kökenler arasında çok farklılık gösterse de Slav etnik azınlıkların göçü açık bir şekilde görülmektedir. Ayrıca, net olarak Kazakistan nüfusunun bir bütün olarak 2011'den bu yana artan bir hızla dış göç yaşadığını belirtmek önemlidir. Bu durum, tahmin edilebileceği üzere olumlu bir gelişme olarak değerlendirilemez.

Kaynaklar

Herfindahl, Orris (1950). Çelik Endüstrisinde Konsantrasyon (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Columbia Üniversitesi). Alınan yer: <https://www.worldcat.org/title/concentration-in-the-steel-industry/oclc/5732189>. Erişim tarihi: 20.07.2020.

Hirschman, Albert (1945). Ulusal Güç ve Dış Ticaretin Yapısı. University of California Press, Berkeley, CA, 1945.

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Vlast.kz (2019). How Emigration Has Changed from Kazakhstan in A Decade. Retrieved from <https://vlast.kz/obsshestvo/31526-kak-pomenalas-emigracia-iz-kazahstana-za-desatiletie.html>. Accessed on 20.07.2020.

Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi (2020a). Etnik Grupların Bulunduğu Şehirlere Göre Nüfus Dağılımı. Alınan yer: <https://old.stat.gov.kz>. Erişim tarihi: 20.07.2020.

Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi (2020b). 2018 için Kazakistan'ın Yıllık Demografik İstatistikler Basımı. Alınan yer: <https://old.stat.gov.kz>. Erişim tarihi: 20.07.2020.

Vlast.kz (2019). On Yılda Kazakistan'dan Göç Nasıl Değişti. Alınan yer: <https://vlast.kz/obsshestvo/31526-kak-pomenalas-emigracia-iz-kazahstana-za-desatiletie.html>. Erişim tarihi: 20.07.2020.

HOW THE PANDEMIC CHANGES CITY LIFE? TURKISTAN CITY EXAMPLE SALGIN KENT YAŞAMINI NASIL DEĞİŞTİRDİ? TÜRKİSTAN ŞEHİRİ ÖRNEĞİ

*Daulet Zhailybayev **

The COVID-19 infection, which started to spread in many countries of the world in early 2020, caused the World Health Organization (WHO) to declare the coronavirus as a global pandemic. The rapid spread of the pandemic around the world caused the closing of the borders between countries, the weakening of the industry at the global level and the slowdown of economic development. In this context, countries have developed various programs depending on the impact of the coronavirus pandemic. Special attention has been paid to strategic programs aimed at preserving the socio-economic status of the society. The instability of the global economic situation causes major problems. As an indication of this, it has been revealed that basic industries such as production, service sector, and international trade are not ready to continue their activities under the isolation measures.

The pandemic situation announced by the WHO has also affected Kazakhstan, and various difficulties have arisen due to the different structures of the regions. For instance, within the framework of the quarantine measures implemented in Kazakhstan, interregional isolation was provided by placing special barricades on the determined routes. Keeping the epidemiological situation under control in densely populated cities like Almaty, Nur-Sultan and Turkistan have been relatively difficult. For instance, the first coronavirus infection in the Turkistan region was reported on March 31st, 2020 [Coronavirus, 2020], and today this number has reached 3408 [Aigak.kz, 2020]. The number accounts for about 10% of coronavirus patients nationwide.

2020'nin başlarında dünyanın birçok ülkesine yayılmaya başlayan COVID-19 koronavirüs enfeksiyonu, Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) koronavirüsü küresel bir salgın olarak ilan etmesine neden oldu. Salgının dünya çapında hızla yayılması, ülkeler arasındaki sınırların kapanmasına, küresel düzeyde sanayinin yavaşlamasına ve ekonomik kalkınmanın yavaşlamasına neden olmuştur. Bu çerçevede ülkeler koronavirüs salgınının etkisine bağlı olarak çeşitli programlar geliştirdiler. Toplumun, sosyo-ekonomik durumunu korumayı amaçlayan stratejik programlara özel önem verilmiştir. Küresel ekonomik durumun istikrarsızlığı büyük sorunlara yol açmaktadır. Bunun göstergesi olarak, üretim, hizmet sektörü, uluslararası ticaret gibi temel endüstrilerin izolasyon önlemleri altında faaliyetlerine devam etmeye hazır olmadığı ortaya çıkmıştır.

DSÖ tarafından ilan edilen salgın durumu, Kazakistan'ı da etkilemiş olup, bölgelerin farklı yapılarına göre çeşitli zorluklar ortaya çıkmıştır. Örneğin, Kazakistan'da uygulanan karantina önlemleri, belirlenen güzergahlar üzerinde özel barikatların yerleştirilmesi suretiyle bölgeler arası izolasyon sağlanmıştır. Nüfusun yoğun olduğu Almatı, Nur-Sultan ve Türkistan şehirlerindeki epidemiyolojik durumun kontrol altında tutulması nispeten daha zor olmuştur. Örneğin, Türkistan bölgesinde ilk koronavirüs enfeksiyonu 31 Mart 2020'de bildirilmiş ve [Coronavirus, 2020], günümüzde bu sayı 3408'e ulaşmıştır [Aigak.kz, 2020]. Bu sayı, ülke çapında koronavirüs hastalarının yaklaşık %10'una tekabül etmektedir. Kazakistan devleti salgının yayılmasını önlemek için

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. daulet_87@bk.ru

Kazakhstan has taken several measures to prevent the spread of the pandemic. One of these is the declaration of a state of emergency starting March 15th [Tengrinews, 2020]. In order to fulfill the state of emergency measures, a quarantine regime was implemented under strict supervision in regional centers and big cities. For instance, strict controls over educational institutions and crowded places were enforced, public institutions, private businesses and other service buildings were quarantined. Meetings and events are held in open spaces or online. Prayers performed in congregation in mosques were prohibited. 7% of Kazakhstan's population has been subjected to isolation [Akorda, 2020]. It can be stated that these strict measures had greatly damaged the social and economic situation of the society. Accordingly, social assistance in the amount of 42.500 tenge (99 USD) per month was allocated to citizens who lost their income during the emergency situation in the country. 544.5 thousand citizens living in the Turkistan region were allocated 23.1 billion tenge (53.8 million USD) from the national budget [Ernur.kz, 2020]. Moreover, special aids were made to small and medium-sized enterprises in order to keep open the enterprises with decreasing income.

The epidemiological situation in Turkistan is considered one of the biggest epidemics in Kazakhstan. Dense population of the region and the presence of a connecting corridor between south and west regions are among the reasons for the rapid spread of the infection. This situation is also reflected in the region's close relations with other regions of Kazakhstan. The lockdown of the regional center has played an important role in the rapidly developing life of the city. For instance, major events approved at the beginning of the year were postponed, and transport links to the city of Turkistan were suspended under the strict quarantine regime. The importance of Almaty - Turkistan - Kentau and Turkistan - Shymkent bus services has decreased, especially for city residents.

bir takım önlemler aldı. Bunlardan biri, 15 Mart'tan itibaren olağanüstü hal ilan edilmesidir [Tengrinews, 2020]. Olağanüstü hal önlemlerini yerine getirebilmek adına, bölge merkezlerinde ve büyük şehirlerde sıkı gözetim altında karantina rejimine geçildi. Örneğin, eğitim kurumları ve kalabalık yerler üzerinde sıkı kontrollerin uygulanması dahil olmak üzere kamu kurumları, özel işletmeler ve diğer hizmet binaları karantinaya alındı. Toplantılar ve etkinlikler açık alanlarda veya çevrimiçi olarak düzenlendi. Camilerde cemaat ile kılınan namazlar yasaklandı. Kazakistan nüfusunun %37'si izolasyona tabi tutuldu [Akorda, 2020]. Bu sıkı önlemlerin toplumun sosyal ve ekonomik durumuna büyük zarar verdiği ifade edilebilir. Buna göre, ülkedeki acil durum sırasında gelirlerini kaybeden vatandaşlara aylık 42.500 tenge (99 dolar) tutarında sosyal yardım tahsis edilmiştir. Milli bütçeden 23.1 milyar tenge (53.8 milyon dolar) ayrılarak Türkistan bölgesinde yaşayan 544.5 bin vatandaşın bu yardımı alması sağlanmıştır [Ernur.kz, 2020]. Ayrıca gelirleri azalan işletmelerin açık kalması adına küçük ve orta ölçekli işletmelere özel yardımlar yapılmıştır.

Türkistan'daki epidemiyolojik durum, Kazakistan'daki en büyük salgınlardan biri olarak kabul edilmektedir. Buradaki enfeksiyonun hızlı bir şekilde yayılmasının nedenleri arasında bölgenin yoğun nüfusu ile güney ve batı bölgeleri arasında bağlantı koridoru olması gösterilebilir. Bu durum aynı zamanda bölgenin, Kazakistan'ın tüm bölgeleri ile yakın ilişkilerine de yansımıştır. Bölge merkezindeki izolasyon durumu, şehrin hızla gelişen yaşamında önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, yılın başında onaylanan büyük etkinlikler ertelenerek sıkı karantina rejiminde Türkistan şehrine ulaşım bağlantılarında hareketlilik askıya alındı. Özellikle, şehir sakinleri için Almatı - Türkistan - Kentau, Türkistan - Çimkent otobüs seferlerinin önemi azaldı.

Dışarıyla ulaşımın durdurulması ve içerdeki ulaşım kısıtlamalar getirilmesinden sonra şehrin antropolojik görünümünde değişimler gözlemlenmiştir. Çünkü, gün-

After the cessation of transportation outside and restrictions on transportation inside, changes have been observed in the social appearance of the city as social distancing measures became an important part of daily social relations. Restrictions such as banning entry without a mask to all institutions and closed areas such as shops have been imposed on activities in the service sector. This created a huge problem for a newly developing city like Turkistan. As for service delivery, some shortcomings started to be noticed when online platforms entered the circuit. For instance, the weakness of the internet network in the region has started to show itself in the processes of receiving information electronically and other transactions of the city residents. This brings to attention the necessity of reconsideration of software projects such as E-government and Digital Kazakhstan. This shortcoming also put a huge burden on the education system and healthcare services.

Citizens who spent their free time with relatives, friends or in parks were forced to accept social order and restrictions under conditions of mass isolation. The majority of people who are out of their daily work have become more active in social media. Keeping track of developments in the spread of the COVID-19 pandemic has become one of the people's daily routines. In addition, the closure of wedding palaces and restaurants, which are essentially important for the Turkistan region, caused changes in the traditional lifestyle of the city residents.

A number of changes were introduced to the cultural life of the city. For example, resorts, libraries, and museums started working online. In particular, the "Hazret Sultan Reserve Museum", the "Sattar Yerubayev Memorial Museum", and the "Regional History and Ethnography Center" are worth mentioning. For instance, the "Sattar Yerubayev Memorial Museum" published press materials under the title of "Yellowed Newspapers" in the museum's collection. These press materials are composed of Sattar Yerubayev's poems and works of art. The "Azret Sultan Reserve Museum" organized special online conferences and virtual mu-

lük toplumsal ilişkilerin içerisinde sosyal mesafeyi koruma önlemlerinin önemli bir yer teşkil etmeye başladığını ifade edebiliriz. Bütün kurumlara ve mağazalar gibi kapalı alanlara maskesiz girilmesi yasaklanarak hizmet sektöründeki faaliyetlere de kısıtlamalar getirildi. Bu, Türkistan gibi yeni gelişen bir şehir için büyük bir sorun yarattı. İnsanlara hizmetlerin ulaştırılması noktasında devreye çevrimiçi platformların girdiği süreç içerisinde de bazı eksikler fark edilmeye başlandı. Örneğin şehir sakinlerinin elektronik olarak bilgi alma süreçlerinde ve diğer işlemlerinde bölgedeki internet ağının zayıflığı artan talep üzerine kendisini göstermeye başladı. Bu, E-devlet, Dijital Kazakistan vb. yazılım projelerinin tekrardan gözden geçirilmesi gerektiğini gösterdi. Söz konusu eksiklik, aynı zamanda, eğitim sistemi ve sağlık hizmetlerine de büyük bir yük bindirdi.

Boş zamanlarını akrabalarıyla, arkadaşlarıyla ya da parklarda geçiren vatandaşlar, kitlesel olarak tecrit koşulları altında toplumsal düzen ve kısıtlamaları kabul etmeye zorlandılar. Buna göre, günlük işinden olan halkın yoğunluğu sosyal ağlarda daha aktif olmaya başladı. COVID-19 salgınının yayılması hakkındaki gelişmeleri takip etmek insanların günlük rutin işlerinden birisi haline geldi. Ayrıca, Türkistan bölgesi için özel önem arz eden düşün sarayları ve restoranların faaliyetlerini durdurması şehir sakinlerinin geleneksel yaşam tarzlarında değişikliklere neden oldu.

Şehrin kültürel yaşamında bir takım farklılıklar meydana geldi. Örneğin, tatil yerleri, kütüphaneler, müzeler çevrimiçi çalışmaya başladı. Özellikle "Hazret Sultan Rezerv Müzesi", "Sattar Yerubayev Anıt Müzesi", "Bölgesel Tarih ve Etnografya Merkezi" çalışmalarından bahsedebiliriz. Örneğin "Sattar Yerubayev Anıt Müzesi", müzenin koleksiyonunda "Sararmış Gazeteler" başlığı altında basın materyalleri yayınladı. Bu basın materyalleri Sattar Yerubayev'in şiirleri ve eserlerinden oluşmaktadır. "Hazret Sultan Rezerv Müzesi" müze uzmanları ve bilim adamları için özel çevrimiçi konferanslar ve sanal müze içi turlar

seum tours for museum professionals and scientists [Azretsultan.kz, 2020]. This revealed the need for effective use of social media platforms by online services of the museums during the pandemic. Social media is considered one of the most effective and accessible ways of using the activities of regional museums. In addition, many museums have been reassessed the work of the exhibition, making their activities more competitive. Moreover, during isolation, cultural centers and museums have become more accessible to city residents via online methods of use. In general, such steps taken in cultural centers revealed the need for cultural tourism in the city to develop in a new direction. In particular, online lectures and videos made it possible for the history and culture of the region to be explained to the public. In addition, these events have become an advertising base for cultural objects. Turkistan's cultural centers also contributed to stabilizing the epidemiological situation in the country. For instance, on social media platforms, ads promoting social distancing, wearing masks, personal hygiene and staying at home were designed. In short, social media platforms of museums have become tools that play an active role in combating the pandemic.

To conclude, the lockdown situation in the Turkistan region has changed the daily life of people of the region in many ways. Especially the fact that the population lives within the determined limits revealed the need for many new programs. One of them is the need for many rational measures in the field of cultural development, health and education. New initiatives, such as video tours and live presentations, adapted to the isolation of Turkistan city in the field of tourism, would make a great contribution to the development of the future tourism industry of the ancient city of Turkistan. Besides, it can be stated that these conditions, which occurred in the first wave of COVID-19 infections, lead to strengthening of the level of preparedness against possible pandemics that may occur later.

düzenledi [Azretsultan.kz, 2020]. Bu, koronavirüs salgını sırasında sosyal ağların müzelerin çevrimiçi hizmetleri tarafından etkin kullanılması ihtiyacını ortaya koydu. Bilindiği gibi sosyal ağlar, bölgesel müzelerin faaliyetlerini kullanmanın en etkili ve erişilebilir yollarından biri olarak kabul edilmektedir. Buna ek olarak, birçok müzenin fonu, serginin çalışmaları yeniden değerlendirilerek faaliyetleri daha rekabetçi hale getirildi. Ayrıca, izolasyon durumunda kültür merkezleri ve müzeler şehir halkı için çevrimiçi kullanım yöntemleriyle daha erişilebilir bir hale geldi. Genel olarak kültür merkezlerinde yapılan bu tür adımlar şehirde kültür turizminin yeni bir yönde gelişmesi ihtiyacını ortaya koymuştur. Özellikle çevrimiçi dersler ve videolar bölgenin tarihinin ve kültürünün tüm halka anlatılmasını sağladı. Ayrıca bu etkinlikler, kültürel nesneler için bir reklam üssü haline geldi. Türkistan'ın kültür merkezleri ülkedeki epidemiyolojik durumun istikrar kazanmasına da katkıda bulundu. Örneğin, sosyal medya sayfalarında sosyal mesafeyi korumak, maske takmak, kişisel hijyen ve evde kalmakla ilgili reklamlar tasarlandı. Kısaca, müzelerin sosyal medya sayfaları salgınla mücadelede etkin rol oynayan araçlar haline geldi.

Sonuç olarak, Türkistan bölgesindeki izolasyon durumu bölge halkının günlük hayatını pek çok yönden değiştirdi. Özellikle nüfusun belirlenen sınırlar içinde yaşıyor olması, gerekli birçok yeni programa olan ihtiyacı ortaya koydu. Bunlardan biri, kültürel gelişim, sağlık ve eğitim alanında birçok rasyonel önlemlere duyulan ihtiyaçtır. Türkistan şehrinin turizm alanındaki izolasyon durumuna uyarlanan yeni girişimler, yani video turları ve canlı sunumlar, Türkistan antik şehrinin gelecekteki turizm endüstrisinin gelişimine büyük katkı sağlayacaktır. Ayrıca COVID-19 enfeksiyonunun ilk dalgasında meydana gelen bu koşulların, sonraki oluşabilecek muhtemel salgınlara karşı da hazırlık düzeyinin güçlendirilmesine önayak olacağı belirtilebilir.

References

Azretsultan.kz (2020). Hazret Sultan Reserve Museum. Retrieved from <https://azretsultan.kz/category/vid-eogalereya/>. Accessed on 20.10.2020.

Akorda (2020). Speech by President Kassym-Jomart Tokayev at a Sitting of the State Commission for Emergency Situations. Retrieved from https://www.akorda.kz/kz/speeches/internal_political_affairs/in_speeches_and_addresses/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtyntotenshe-zhagdai-rezhimin-kamtamasyz-etuzhonindegi-memleket-tik-komissiyanyntyrysynda-soilegen-s. Accessed on 21.10.2020.

Aigak (2020). The Epidemiological Situation in the Turkistan Region is Stable. Retrieved from <https://aigak.kz/2020/10/27/trkstan-oblsnda-pidemiologiyal-ahual-trat/>. Accessed on 30.10.2020.

Coronavirus2020.kz (2020). About the First Person Infected With the Coronavirus in Turkistan Region. Retrieved from https://www.coronavirus2020.kz/kz/turkistan-oblysynda-koronavirus-zhuktyrgan-algashky-adam-turaly_a3631986. Accessed on 18.10.2020.

Ernur.kz (2020). In the Turkistan Region, More Than 540 Thousand People Received 42,500 Tenge. Retrieved from <http://ernur.kz/turkistan-oblysy/turkistan-540-mynnan-astam-azamat-42500-tengeden-alghan>. Accessed on 19.10.2020.

Tengrinews (2020). Tokayev Has Declared a State of Emergency in Kazakhstan. Retrieved from https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokayev-kazakstanda-totenshe-jagday-jariyaladyi-306168/. Accessed on 19.10.2020.

Kaynaklar

Azretsultan.kz (2020). Hazret Sultan Rezerv Müzesi. Alınan yer: <https://azretsultan.kz/category/video-galereya/>. Erişim tarihi: 20.10.2020.

Akorda (2020). Devlet Acil Durum Komisyonu Oturumunda Cumhurbaşkanı Kasım Komart Tokayev'in Konuşması. Alınan yer: https://www.akorda.kz/kz/speeches/internal_political_affairs/in_speeches_and_addresses/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtyntotenshe-zhagdai-rezhimin-kamtamasyz-etuzhonindegi-memleket-tik-komissiyanyntyrysynda-soilegen-s. Erişim tarihi: 21.10.2020.

Aigak (2020). Türkistan Bölgesindeki Epidemiyolojik Durum İstikrarlıdır. Alınan yer: <https://aigak.kz/2020/10/27/trkstan-oblsnda-pidemiologiyal-ahual-trat/>. Erişim tarihi: 30.10.2020.

Coronavirus2020.kz (2020). Türkistan Bölgesinde Koronavirüs ile Enfekte Olan İlk Kişi Hakkında. Alınan yer: https://www.coronavirus2020.kz/kz/turkistan-oblysynda-koronavirus-zhuktyrgan-algashky-adam-turaly_a3631986. Erişim tarihi: 18.10.2020.

Ernur.kz (2020). Türkistan Bölgesinde 540 Binden Fazla Kişi 42.500 Tenge Aldı. Alınan yer: <http://ernur.kz/turkistan-oblysy/turkistan-540-mynnan-astam-azamat-42500-tengeden-alghan>. Erişim tarihi: 19.10.2020.

Tengrinews (2020). Tokayev, Kazakistan'da Olağanüstü Hal İlan Etti. Alınan yer: https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokayev-kazakstanda-totenshe-jagday-jariyaladyi-306168/. Erişim tarihi: 19.10.2020.

SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENTS

SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER

ACHIEVEMENTS AND SHORTCOMINGS IN TRANSLATING KAZAKH LITERATURE INTO FOREIGN LANGUAGES KAZAK EDEBİ ESERLERİNİN BAŞKA DİLLERE TERCÜMESİ: BAŞARILAR VE EKSİKLİKLER

*Erkinbek Turgunov **

Literature is a great tool that shows rich culture and spirituality of the people to the world community. However, since the independence of Kazakhstan, the issue of translation and printing of literary works in the Kazakh language has not received much attention. On the one hand, it was caused by the crisis, which had been taking place in Kazakhstan's literature since 1991 until the present. Although the government assisted the writers, it was not sufficient for them. Talented poets and writers often had to publish their works at own expense to convey them not only to local readers but also to foreign ones. Some authors translated their works either using their own resources or with the help of sponsors and relied solely on their own strength to be recognized abroad. That is why there is no specific data on how many literary works and books have been translated from Kazakh into other languages. Moreover, one of the reasons of the lag in this sector is the lack of specialists with foreign language skills among Kazakh poets and writers [Kazakh literature newspaper, 2019].

Moreover, there was no agency responsible for the promoting of Kazakh authors abroad. Two major organizations that bring together Kazakh poets and writers, the Union of Writers of Kazakhstan and the Kazakh PEN Club, have been engaged in literary translations only in the last 3-4 years and have been showing concrete results. Although the issue of literary translations remained on the agenda, there was no comprehensive financial support.

Comprehensive support from the state began after the adoption of the "Spiritual Renaissance" program of the First President

Edebiyat, halkın zengin kültürünü ve maneviyatını yansıtan önemli bir araçtır. Kazakistan'da bağımsızlığın ilk yıllarında Kazakça yazılan edebi eserlerin yabancı dillere tercümesi ve yayınlanması konusuna yeterince önem verilememiştir. Bunun sebepleri arasında 1991'den beri Kazak edebiyatındaki bazı sorunların yanı sıra hükümet tarafından sağlanan mali yardımların gerektiği gibi yazarlara ulaşmaması gibi nedenler gösterilebilir. Yetenekli şair ve yazarlar, eserlerini yabancı okuyucuya genelde kendi imkânlarını kullanarak ulaştırmaya çalışmışlardır. Denilebilir ki yazarlar, eserlerinin yurtdışında tanıtılması sürecinde kendi imkânlarının yanında bulunabilecek sponsorların mali desteğine güvenmektedirler. Bu nedenle, Kazakçadan başka dillere tercüme edilmiş kaç tane edebi eserin olduğuna dair net bir rakam ya da kaynak göstermek mümkün görünmemektedir. Ayrıca, dönem itibarı ile Kazak yazarları kapsamlı etkinlikler çerçevesinde yurtdışı tanıtıma yönelik görevlendirilen bir kurum da bulunmamaktaydı. Bu alanın geri kalmış olmasının sebeplerinden birisi de Kazak şair ve yazarlar arasında yabancı dil bilme oranının oldukça düşük olmasıdır [Kazak Edebiyatı Gazetesi, 2019].

Günümüzde Kazak yazar ve şairlerini bir araya getiren iki büyük kurum olan Kazakistan Yazarlar Birliği ve Kazak PEN Kulübünün özellikle, son 3-4 sene içerisinde edebi eser tercüme yapma kapasitesini artırması ile olumlu somut neticeler elde edilmeye başlanmıştır. Ancak bu kapasite, daha önceki dönemlerdeki ihmallerin de etkisiyle ve aynı zamanda yeteri düzeyde

* PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. erkinbek230388@gmail.com

of the Republic of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev. Two institutions established under this program, the National Commission for the Realization of the "Spiritual Renaissance" program and the National Bureau of Translations, have been contributing to the gradual solution of the abovementioned issues. While the commission has been closely monitoring the implementation of these works, the translation bureau has shown good results in the promotion of Kazakh authors abroad and the familiarization of the best world literary works to Kazakh readers [Kazinform, 2019].

One of the main tasks of this program is to translate contemporary Kazakh literature into the six official languages of the UN (English, Arabic, French, Spanish, Chinese, and Russian). According to Chairwoman of the National Commission Aida Balayeva, this initiative will give a great opportunity to demonstrate history and culture of our people to the world. For this purpose, 30 writers and 30 poets have been selected within the framework of the "Contemporary Kazakh Culture in the Global World" Program. As part of the project, a two-volume collection called "Anthology of Contemporary Kazakh Poetry" and "Anthology of Contemporary Kazakh Prose", which are 500 pages each and include works of these authors, was released. It will be distributed to literary and cultural institutions of 90 countries around the world. As a result, more than 2.5 billion people in the world will have the opportunity to learn about Kazakh literature [100 book, 2019].

The project currently being implemented has already begun to produce some concrete results. Thus, at the London Book Fair held in March 2019, Cambridge University Press and the National Bureau of Translations of Kazakhstan, with the support of the Embassy of Kazakhstan in the United Kingdom, presented the anthology of contemporary Kazakh literature in English. In September 2019, the presentation of the anthology of contemporary Kazakh literature published in Spanish took place at the headquarters of the Cervantes Institute in Madrid. The translation of the two-vol-

finansal kaynak tahsis edilememesinden dolayı gerektiği kadar gelişmemiştir.

Devlet tarafından kapsamlı destek, Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev tarafından önerilen "Ruhani Uyanış" programının kabul edilmesinin ardından başlamıştır. Ruhani Uyanış programının uygulanmasından sorumlu olarak kurulan iki kurum olan Ulusal Komisyon ve Ulusal Tercüme Bürosu, yukarıda bahsedilen sorunların çözümüne önemli katkıda bulunmaktadır. Komisyon, program kapsamındaki çalışmaların uygulanmasını yakından takip ederken, Ulusal Tercüme Bürosu Kazak yazarların yurtdışında tanınması ve tanınmış yabancı eserlerin Kazak okuyucuları ile buluşmasını sağlamak üzere çalışmalar sürdürmektedir. Bu çalışmaların sonucunda bugüne kadar iyi sonuçlar elde edildiği söylenebilir [Kazinform, 2019].

Bu programın ana görevlerinden biri, modern Kazak edebiyatını Birleşmiş Milletler'in (BM) altı resmi diline (İngilizce, Arapça, Fransızca, İspanyolca, Çince, Rusça) çevirmektir. Ulusal Komisyon Sekreteri Aida Balayeva, bu girişimin, Kazak halkının tarihini ve kültürünü dünyaya göstermek için harika bir fırsat olacağını ifade etmiştir. Bu amaçla, "Dünya'daki Çağdaş Kazak Kültürü" programı çerçevesinde 30 yazar ve 30 şair seçildi. Seçilen kişilerin eserlerinden oluşturulan yaklaşık 500 sayfadan oluşan iki ciltlik "Modern Kazak Şiiri'nin Antolojisi ve "Modern Kazak Nesiri'nin Antolojisi" başlıklı eserler derlenmiştir. Bu eserler dünyanın 90 ülkesindeki edebi ve kültürel alanda faaliyette bulunan kurumlarına dağıtılarak yaklaşık 2,5 milyar kişinin Kazak edebiyatı ile tanışmalarına imkân sağlanmıştır [100 kitap, 2019].

Uygulama aşamasındaki bu projenin, şimdiden somut sonuçlarının görüldüğü söylenebilir. Örneğin Mart 2019'da yapılan Londra Kitap Fuarı'nda, Kazakistan'ın İngiltere Büyükelçiliği'nin desteğiyle, Cambridge University Press ve Ulusal Tercüme Bürosu iş birliğinde modern Kazak edebiyatının antolojisinin İngilizce tercümesinin tanıtım merasimi yapılmıştır.

ume collection into Spanish and translation quality assurance were carried out with the support of the Ministry of Culture of Spain, while the Cervantes Institute conducted general editing work. To print the collection, the project experts selected the Visor-Libros publishing house among several Spanish publishing houses. Being one of the six official languages of the UN, Spanish is also the mother tongue of 18 countries in Latin America, apart from Spain. The anthology, published in 10,000 copies, will spread across all Spanish-speaking countries. Thanks to this, approximately 600 million Spanish-speaking people will have an opportunity to familiarize themselves with the spiritual heritage of the Kazakh people through literature [Egemen Qazaqstan, 2019].

The presentation of the Russian version of the anthology, published by the Lomonosov Moscow State University (MSU), was held in Moscow in October 2019. The translation work was jointly done by the Union of Russian Writers and the MSU Publishing House. The Russian version of the anthology with a total circulation of 20,000 copies will be distributed to more than 3,500 libraries, universities and research centers in 14 countries. According to Aida Balayeva, Russian-speaking readers from Russia, the CIS and the Baltic countries will be able to better understand the Kazakh national image, culture and traditions through this literary anthology. The translation of Kazakh literature into Russian is very important. While the readers of the two countries know Russian, the relationship of Kazakh poets and writers with Russian colleagues is not developed. To compensate for this gap, the Kazakh-Russian literary almanac was published. So far, three almanacs have been published. Due to this almanac, literary relations with the Turkic people in Russia have also been developing [Aikyn.kz, 2016].

During his speech at the presentation of the French version of the anthology held in Paris, Executive Director of the National Bureau of Translations Rauan Kenzhekhanuly stated that the translation work of the anthology into six languages of the UN had

Buna ek olarak Eylül 2019'da Madrid'deki Cervantes Enstitüsü'nün Genel Merkezi'nde antoloji eserlerinin İspanyolca tanıtım etkinliği de düzenlenmiştir. İki ciltlik eserin İspanyolcaya tercümesinin kalitesini kontrol etme çalışmaları İspanya Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle yapılırken Cervantes Enstitüsü de teknik redaksiyon ve düzenleme çalışmalarını yürütmüştür. Eserin basım işleri için Kazakistan'dan proje uzmanları, çeşitli İspanyol yayınevlerinin teklifleri arasından Visor-Libros yayınevi ile çalışmaya karar vermiştir. BM'nin altı resmi dilinden birisi olan İspanyolca, aynı zamanda İspanya dışında, Latin Amerika'da 18 ülkenin ana dili konumundadır. 10.000 tiraj ile basılan antoloji İspanyolca konuşulan tüm ülkelere dağıtılacaktır. Bu sayede İspanyolca bilen yaklaşık 600 milyon kişi Kazak halkının edebiyatı ve manevi mirası ile tanışma imkanı bulacaktır [Egemen Qazaqstan, 2019].

M. Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi (MDÜ) matbaası tarafından yayımlanan Rusça antolojinin tanıtım etkinliği ise Ekim 2019'da Moskova'da yapılmıştır. Tercüme çalışmaları Rus Yazarlar Birliği ve MDÜ Yayınevi tarafından ortaklaşa gerçekleştirilmiştir. 20.000 tirajla basılan Rusça antolojinin 14 ülkede 3.500'den fazla kütüphane, üniversite ve araştırma merkezlerine dağıtılması planlanmaktadır. Bu noktada Aida Balayeva, "Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Baltık ülkelerindeki Rus diline hakim okuyucuların bu edebi antolojiyle Kazak halkının etnik görünüşünü, kültürünü ve geleneklerini daha iyi anlayabilecekleri" şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Kazak edebiyatının Rusçaya çevrilmesi meselesi çok önemlidir. Çünkü iki ülkenin okuyucuları Rusça biliyor olsa da, Kazak şair ve yazarların Rus meslektaşları ile aralarında kapsamlı bir ilişkinin bulunmadığı herkesin malumdur. Bu açığın telafi edilmesi adına, Kazak-Rus edebi almanacı da yayımlanmaya başlandı. Almanacın bugüne kadar üç sayısı yayımlanmıştır. Bu almanak sayesinde Rusya Federasyonu içerisinde yaşayan Türk halkları ile de edebi bağlar canlandırılacaktır [Aikyn.kz, 2016].

involved leading translators and writers of these countries. When selecting translators, attention was paid to their knowledge of history and culture of Kazakhstan. Moreover, some of the translators were given an opportunity to stay in Kazakhstan. It is also noteworthy that during the work the translators have established links with the authors. Even after the completion of this work, foreign publishing houses were interested in translating other works of the authors [Kazinform, 2019]. In November 2019, at the headquarters of the Egyptian Supreme Council for Cultural Affairs in Cairo, an Arabic language version of this anthology was presented. The Council and the MediaHub publishing house worked on the publication and edition of the Kazakh literature collection. The anthology from this publishing house will be distributed to about 4,000 libraries, universities and research centers in 22 countries, members of the Arab League. In other words, some 500 million Arab readers will get acquainted with Kazakh literature [Kursiv, 2019]. As for the Chinese version of the anthology, the translation was completed. It is expected that the collection will be printed after the ideological examination by the Chinese government.

Kazakhstan's creative alliances with other countries in the literature industry are rare, but this is true for other countries too. Although the countries have developed political and economic relationships, literary and cultural collaboration is lagging. In that regard, the presentation of Kazakh literature within the framework of the "Spiritual Renaissance" program abroad has been a great example for many countries.

Among the Turkic-speaking nations, Kazakh poets and writers have a good relationship with their Turkish counterparts. The well-grounded organizations such as TURKSOY and the Union of Writers of Eurasia develop literary friendship among the nations. Although the exact number is unknown, the works of 3-4 Kazakh poets and writers are translated into Turkish every year. The Kardes Kalemli Magazine, published under the Union of Writers of Eurasia, has been

Antoloji eserinin Fransızcası'nın Paris'teki tanıtım etkinliğinde Ulusal Tercüme Bürosu Genel Müdürü Rauan Kenzhekhanuly yapmış olduğu sunumda, söz konusu eserin BM'nin altı diline çevrilmesi çalışmaları sırasında o dilleri en iyi bilen önde gelen tercüman ve edebiyatçıların projede yer aldığını belirtti. Çevirmenlerin seçimi aşamasında, Kazakistan tarihi ve kültürü konusundaki bilgileri dikkate alınarak bazı tercümanların, proje süresince Kazakistan'da ikamet etmelerine imkan sağlandığı da bilinmektedir. Bu vesileyle çalışmalar devam ederken tercümanlar ile yazarlar arasında iletişim de kurulmuştur. Bu projenin sonuçlandırılmasının ardından proje yazarlarının başka eserlerinin de tercümesine ilgi duyan yabancı yayınevleri ortaya çıkmıştır [Kazinform, 2019]. Kasım 2019'da Kahire'de Mısır Kültür İşleri Yüksek Kurulu'nun merkezinde, antoloji'nin Arapçasının tanıtım etkinliği düzenlenmiştir. Kazak edebiyatı antolojisinin yayımlanması ve basılması çalışmaları Mısır Kültür İşleri Yüksek Kurulu ve "MediaHub" yayınevi tarafından yapıldı. Bu yayınevinde basılan antoloji eseri, Arap Birliği'nin 22 ülkesinde yaklaşık 4.000 kütüphane, üniversite ve araştırma merkezine dağıtılacaktır. Başka bir deyişle Arap ülkelerinde yaşayan yaklaşık 500 milyon kişi Kazak edebiyatı ile tanışma fırsatı bulacaktır [Kursiv.kz, 2019]. Çince'deki antoloji çalışmasının da tercümesi tamamlanmış olup Çin hükümeti tarafından ideolojik kontrollerin yapılmasının ardından basım ve dağıtım sürecinin başlaması beklenmektedir.

Bu proje kapsamında dünyanın pek çok ülkesindeki okuyucular Kazak edebiyatı ile tanışma fırsatını elde edeceklerdir. Her ne kadar bu husus sadece Kazak edebiyatına has bir durum olmasa da bu alandaki yabancı ülkelerle kurulan işbirlikleri oldukça kısıtlıdır. Bu noktada belirtmelidir ki devletler, aralarındaki politik, ekonomik ve diğer alanlarda işbirliklerini güçlendirmeye oldukça önem verirken, edebiyat ve kültür alanlarındaki ilişkilerini geliştirme konusunda geride kalmaktadırlar. Bu bağlamda Kazak edebiyatının

helping Kazakh poets and writers to be recognized in other countries. Azerbaijan is the second country after Turkey with a high level of literary ties with Kazakhstan. Although there are few translators between the Kazakh and Azerbaijani languages, the unions of writers of the two countries are working at a high level [Kazinform, 2017].

Presenting to the world the collection of works of 30 poets and 30 writers written during the years of independence is a great breakthrough for Kazakh culture. Although there was little effort to raise Kazakh literature to a high level after the collapse of the Soviet Union, in recent years, the state has provided support and taken some positive steps in that regard. However, there are still problems to be resolved. For example, translation of Kazakh literature into foreign languages and foreign literature into the Kazakh language is not unified. As a result, critical comments were made about the anthology that began to be published in foreign languages within the framework of the "Spiritual Renaissance" program. Therefore, it is necessary to form a unified literary translation school. However, the National Bureau of Translations, which has been doing a lot of positive work since its establishment, is confident that with due regard to critical views these issues will be solved in the near future. From a strategic point of view, literature is a long-term ideology, so the recognition of Kazakh literature in the world contributes to the prosperity of Kazakhstan.

References

Aikyn.kz (2016). Writers from Neighboring Countries Came Together. Retrieved from http://old.aikyn.kz/ru/articles/show/29930-k_rsh_elder_d_zhazushylary_bas_osty. Accessed on 11.01.2020.

Egemen Qazaqstan (2019). Kazakh Literature Project Aroused the Interest of British Readers. Retrieved from <https://egemen.kz/article/185821-britan-oqyrmandarynyh-qyzyghushylyghyn-oyatty>. Accessed on 11.01.2020.

Kazakh literature newspaper (2019). The Best Examples of Kazakh Literature Are in Six UN Languages. Retrieved from <https://qazaqadebiyeti.kz/22076/aza-debietini-zdik-igileri-b-ny-alty-tilinde>. Accessed on 13.01.2020.

yurtdışında tanıtımına yardımcı olan "Ruhani Uyanış" programı tüm dünyanın örnek alması gereken ender programlardan birisi sayılabilir.

Türk dili konuşan halklar arasında Kazak şair ve yazarların Türk meslektaşları ile oldukça iyi ilişkileri bulunmaktadır. TÜRK-SOY ve Avrasya Yazarlar Birliği gibi temel kuruluşlar, ülkeler arasındaki edebi dostlukların gelişimine katkı sağlamaktadırlar. Kesin sayısı bilinmemekle birlikte her yıl 3-4 civarında Kazak şair ve yazarın eserlerinin Türkçeye çevrildiği tahmin edilmektedir. Öte yandan Avrasya Yazarlar Birliği tarafından yayımlanan "Kardeş Kalem" dergisi, Kazak şairlerin ve yazarların da başka bir ülkede tanınmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye'den sonra Kazakistan ile edebiyat alanında iyi ilişkilere sahip ülkelerin başında Azerbaycan gelmektedir. Kazakça ve Azerbaycan dillerinde tercüme yapacak çok az sayıda tercüman olmasına rağmen, iki ülke Yazarlar Birliği kuruluşları arasındaki ilişkiler iyi düzeyde sürdürülmektedir [Kazinform, 2017].

Bağımsızlık sonrası dönemde 30 şair ile 30 yazarın çalışmalarının toplanarak bir eser haline getirilmesi ve yurtdışında yayımlanması, Kazak kültürünün tanıtımına adına büyük bir atılım hamlesi olarak değerlendirilebilir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından, Kazak edebiyatının dünya çapında tanıtımı için yeterli düzeyde çalışmalar yapılmısa da son yıllarda gerçekleştirilen devlet destekli programlar sayesinde olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Bununla birlikte, önümüzde hala çözüm bekleyen bir takım sorunlar bulunmaktadır. Örneğin Kazak edebiyatın yabancı dillere ve yabancı edebi eserlerin Kazakça'ya tercümesi çalışmaları bugün itibari ile tek çatı altında toplanamamıştır.

Sonuç olarak, "Ruhani Uyanış" programı çerçevesinde yabancı dillerde yayımlanmaya başlayan antoloji hakkında bazı eleştiriler de yapılmaktadır. Özellikle, tercüme çalışmalarının kurumsallaşma sürecine yönelik yapılan bu eleştirileri de dikkate alarak başlatılan sürecin doğru bir şekilde devam ettirilmesi gerekmektedir. Ancak, kuruluşundan bu yana çok iyi iş-

Kazinform (2019). How to Distribute an Anthology of Kazakh Literature Abroad. Retrieved from https://lenta.inform.kz/en/kazak-adebietinin-antologiyasyn-shetelde-kalay-taratady_a3487762. Accessed on 10.01.2020.

Kazinform (2019). An Anthology of Kazakh Literature in French was Presented in Paris. Retrieved from https://www.inform.kz/en/parizhde-francuz-tilinde-kazak-adebietinin-antologiyasy-tanystryldy_a3570868. Accessed on 12.01.2020.

Kazinform (2017). It is Necessary to Solve the Language Problems of the Turkic Peoples Together. Retrieved from https://lenta.inform.kz/en/tamyry-bir-turki-halyktarynyn-tildik-maselelerin-birlese-sheshken-zhon-yakub-omerogly_a3052884. Accessed on 12.01.2020.

Kursiv.Kz (2019). Presentation of the Anthology of Modern Kazakh Literature Took Place in Egypt. Retrieved from <https://kursiv.kz/en/news/2019-11/mysyrda-zamanaui-kazak-debieti-antologiyasynyn-tanystylymy-otti>. Accessed on 13.01.2020.

100 books (2019). An Anthology of Kazakh Literature in French was Presented in Paris. Retrieved from <https://100kitap.kz/en/mass-media/80>. Accessed on 11.01.2020.

ler çıkaran Ulusal Tercüme Bürosu'nun, eleştirel görüşleri de dikkate alarak bu sorunları yakın gelecekte çözüme kavuşturacağına yönelik olumlu beklentiler bulunmaktadır. Son söz olarak, edebî eser tercüme çalışmalarının, uzun soluklu, maliyetli ve çaba isteyen çalışmalar olmalarına rağmen uzun vadede Kazakistan'ın maddi ve kültürel gelişimine önemli katkılar sağlayacak niteliğe sahip olduğu unutulmamalıdır.

Kaynaklar

Aikyn.kz (2016). Komşu Ülkelerden Yazarlar Bir Araya Geldi. Alınan yer: http://old.aikyn.kz/ru/articles/show/29930-k_rsh_elder_dzhazushylary_bas_osty. Erişim tarihi: 10.01.2020.

Egemen Qazaqstan (2019). Kazak Edebiyatı İngiliz Okurların İlgisini Çekti. Alınan yer: <https://egemen.kz/article/185821-britan-oqyrmalarynynh-qyzyghushylyghyn-oyatty>. Erişim tarihi: 11.01.2020.

Kazak Edebiyatı Gazetesi (2019). Kazak Edebiyatının En Güzel Örnekleri Altı BM Dilindedir. Alınan yer: <https://qazaqadebieti.kz/22076/aza-debietini-zdik-ligileri-b-ny-alty-tilinde>. Erişim tarihi: 13.01.2020.

Kazinform (2019). Yurtdışına Kazak Edebiyatı Antolojisi Nasıl Dağıtılır. Alınan yer: https://lenta.inform.kz/en/kazak-adebietinin-antologiyasyn-shetelde-kalay-taratady_a3487762. Erişim tarihi: 10.01.2020.

Kazinform (2019). Kazak Edebiyatının Fransızca Antolojisi Paris'te Sunuldu. Alınan yer: https://www.inform.kz/en/parizhde-francuz-tilinde-kazak-adebietinin-antologiyasy-tanystryldy_a3570868. Erişim tarihi: 12.01.2020.

Kazinform (2017). Türk Halklarının Dil Sorunlarını Birlikte Çözmek Gerekıyor. Alınan yer: https://lenta.inform.kz/en/tamyry-bir-turki-halyktarynyn-tildik-maselelerin-birlese-sheshken-zhon-yakub-omerogly_a3052884. Erişim tarihi: 12.01.2020.

Kursiv.kz (2019). Modern Kazak Edebiyatının Bir Antolojisinin Sunumu Mısır'da Gerçekleşti. Alınan yer: <https://kursiv.kz/kz/news/2019-11/mysyrda-zamanaui-kazak-debieti-antologiyasynyn-tanystylymy-otti>. Erişim tarihi: 13.01.2020.

100 kitap (2019). Kazak Edebiyatının Fransızca Antolojisi Paris'te Sunuldu. Alınan yer: <https://100kitap.kz/en/mass-media/80>. Erişim tarihi: 11.01.2020.

COMMON TURKIC HISTORY IS A SHARED HERITAGE OF THE TURKIC WORLD TÜRK DÜNYASI'NIN ORTAK MİRASIDIR ORTAK TÜRK TARİHİ

*Erkinbek Turgunov **

The Turkic people sharing common ancestry began to achieve concrete results in the way of progress towards unity. This is evidenced by the fact that a new course called Common Turkic History began to be taught at schools of the member countries of the Cooperation Council of Turkic Speaking States (Turkic Council). The textbook of this course was developed by the International Turkic Academy (ITA) and was approved and adopted by the Turkic Council and the ministries of education of those countries. Currently, 30,000 students in Turkey, 10,000 in Azerbaijan, and 15,000 in Kazakhstan are studying Common Turkic History as an elective course. The textbook, covering the period from the earliest times to the 15th century, gives a lot of information about the Turkic states and their epoch. Apart from the common history of Turkic peoples, the textbook covers their shared traditions and national games that have survived to the present day. Without doubt it is expected to positively contribute to the integration of Turkic youth who reside in different regions [Turkic Academy, 2020].

The first step towards the establishment of the Turkic Council and the Turkic Academy, the architect of the Common Turkish History textbook, was made during the 9th Summit of Turkic Speaking Countries in Nakhchivan on October 3, 2009. Following the summit, the Turkic Academy was formally established in Astana (now Nur-Sultan) on May 25, 2010. During 2010-2012, it functioned as a national institution in Kazakhstan. At the 2nd Summit of the Turkic Council held on August 23, 2012, in Bishkek, the Agreement on Establishment of

Türk halkları arasında birlik ve beraberlik yolunda son dönemlerde atılan somut adımlar dikkat çekmektedir. Bunun en güncel örneklerinden birisi Türk Dili Konuşan Ülkeler İş birliği Konseyi'ne (Türk Konseyi) üye ülkelerin okullarında "Ortak Türk Tarihi" dersinin öğretilme sürecinin başlatılmasıdır. Söz konusu dersin kitabı Türk Konseyi'nin ve üye devletlerin Milli Eğitim Bakanlıklarının onayı ile Uluslararası Türk Akademisi (UTA) tarafından hazırlanmıştır. Şu an "Ortak Türk Tarihi" ders kitabını Türkiye'de 30 bin, Kazakistan'da 15 bin, Azerbaycan'da ise 10 bin öğrenci seçmeli ders kapsamında okumaya başlamıştır. Bu kitap, ilk çağlardan 15. yüzyıla kadar olan dönemi kapsamakta olup, Türkler'in kurdukları devletler hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Ayrıca kitapta Türk halklarının kültür ve adetleri ile geleneksel oyunlardaki benzerlik ele alınarak günümüze kadar aktarılmış hikayeleri anlatılmaktadır. Bu yönü ile söz konusu kitabın, Türk halkları arasındaki tarihi ve kültürel bağları ortaya çıkararak, farklı coğrafyalarda yaşayan gençler arasındaki ortak aidiyetin pekiştirilmesine katkı sağladığına kuşku bulunmamaktadır [Türk Akademisi, 2020].

Ortak Türk Tarihi ders kitabının mimarı olan Türk Akademisi'nin ve Türk Konseyi'nin kuruluşuna yönelik ilk adım, 2009 yılında Nahçıvan'da yapılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları 9. Zirvesi'nde atılmıştır. Bu zirvenin ardından 25 Mayıs 2010'da Nur-Sultan'da (Astana) Türk Akademisi resmi olarak kuruldu. 2010-2012 yılları arasında Kazakistan Cumhuriyeti'nin devlet kurumu statüsünde çalışmalarını yürüten Türk Akademisi'ne 23 Ağustos 2012'de Bışkek'te düzenlenen Türk Konseyi'nin 2.

* PhD Student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. erkinbek230388@gmail.com

the Turkic Academy as an international organization was signed. The Academy, co-founded by Kazakhstan, Turkey, Azerbaijan, and Kyrgyzstan, gained international status on August 27, 2014. Since that time, the ITA has been increasing cooperation in the fields of history, language, literature and culture to strengthen the ties of brotherhood among Turkic peoples. It is worth noting that during the Bishkek summit, the idea to introduce Common Turkic History as a subject at secondary schools was first proposed and unanimously approved by the Turkic Council member states [Egemen Qazaqstan, 2017].

In 2017, the Turkic Academy held a meeting to discuss the process of writing the Common Turkic History textbook, which is overseen by the Turkic Council. During the meeting, the representative of the Turkic Council stated that books that would serve to strengthen the unity of the Turkic states would be prepared. Moreover, he announced that in the future, Common Turkic Geography and Literature textbooks would be developed and taught at schools of Turkic countries. Students, who study common history, geography, and literature, will eventually become citizens who will serve to enhance the unity of the Turkic nations. The authors of the Common Turkic History textbook also believe that the book will further promote the unity of the entire Turkic world through teaching common history [Turkic Council, 2020].

Although the Turkic peoples know that they are historically and culturally close, long-term disconnections between them have had a negative effect on their mutual relations. In this sense, a comprehensive historical textbook would be useful. The academicians from Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Turkey came together to prepare the textbook which took four years to complete. As a result, the Common Turkic History was first introduced as an elective course at Kazakhstani schools. On October 15, 2019, following the 7th Summit of the Turkic Council in Baku, the Ministry of Education of Azerbaijan announced that the Common Turkic History textbook

Zirvesinde Kazakistan, Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan'ın ortak kararıyla 24 Ağustos 2014'de uluslararası statü verildi. Bu tarihten itibaren UTA Türk halklarının dostluğunu pekiştirme yolunda tarih, dil, kültür ve medeniyet alanlarında iş birliğini geliştirmeye yönelik çalışmalara imza atmaktadır. Bu noktada bahsedilmesi gereken önemli konulardan birisi de Bışkek zirvesinde ilk kez "Ortak Türk Tarihi" ders kitabı hazırlanması ve üye ülke okullarında okutulması yönündeki öneridir. Bu öneri üye devletler tarafından oybirliği ile desteklenmiştir [Egemen Qazaqstan, 2017].

UTA tarafından 2017 yılında yapılan bir toplantıda "Ortak Türk Tarihi" kitabının yazım sürecinin Türk Konseyi'nin kontrolünde gerçekleştirildiği ifade edildi. Bu toplantıda ayrıca, Türk Konseyi'nin temsilcisi, Türk devletlerinin birlikliklerinin güçlendirilmesine yönelik yeni kitapların destekleneceğini ifade etti. Bu çerçevede gelecekte ortak coğrafya ve edebiyat alanlarında da ders kitaplarının hazırlanacağını bu toplantıda belirtilmiştir. Ortak tarih, coğrafya ve edebiyat alanlarındaki kitapları okuyarak büyüyen nesiller, Türk dünyasındaki bu entegrasyon sürecinin daha da güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Bu düşünce, "Ortak Türk Tarihi" ders kitabının yazarları tarafından da ifade edilmektedir [Türk Konseyi, 2020].

Tarihi ve kültürel ortaklığa rağmen araya giren uzun dönemli kesintiler Türk halklarının birbirleri ile olan ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Bu yüzden bu eserin ortaya çıkarılmasının pek çok yönden faydası bulunmaktadır. Bu kitabın hazırlanış sürecinde Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye tarafından akademisyenler dört yıl boyunca çalışmalarını yürütmüşlerdir. Sonuç olarak "Ortak Türk Tarihi" kitabı ilk olarak Kazakistan'daki okullarda seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 15 Ekim 2019'da Bakü'de düzenlenen Türk Konseyi'nin 7. Zirvesi'nin ardından Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı "Ortak Türk Tarihi" kitabının ülkenin eğitim müfredatına konulacağını ifade etti. Şu an Azerbaycan'da toplam 157 okulda bahsi geçen kitap üzerinden eğitim verilmekte olup 2020 yılı içerisinde ise "Ortak Türk Tarihi" dersinin Azerbaycan'ın tüm okullarında eğitim müfredatı içerisinde yer

would be included in the country's educational program. As of today, the textbook is used at 157 schools of Azerbaijan, and by 2020, Baku plans to introduce the Common Turkic History course into the educational process at all schools of Azerbaijan [Turkic Academy, 2020]. During the meeting of Kazakh-Kyrgyz intellectuals in Bishkek, it was revealed that the Common Turkic History would be taught in Kyrgyzstan as well [24. kz, 2019].

The textbook contains the history and formation of the Hun, Scythians Gokturk, Turgesh, ancient Uyghur, and Kyrgyz khaganates, as well as the Oghuz, Qara qoyunlu, Aq Qoyunlu, Karluk, Avar, Khazar, Karakhanly, Ghaznavids, Seljuk, Azerbaijan Atabey and Khorezmshakh states. One can also find information about the Ottoman, Mamluk, Ilkhanate, Golden Horde and Timurid states. There is also information about the contribution of the Turks to the world civilization and human history. In the textbook, readers could find the answers to the questions such as "Who are the Turkic people?" and "What are the key issues of the Turkic world?" The textbook gives many examples of the Turkic peoples' respect for other nations and religions, which will be the basis for the development of students' tolerance [Anadolu Agency, 2020]. It also provides information on common literary characters of that time, their works, and spiritual values.

While the Common Turkic History is being taught in the above mentioned countries as an elective subject, experts, nevertheless, believe that in the future it should be taught at schools as a required course. At present, the Turkic speaking countries are developing cooperation, establishing strong diplomatic relations and striving for closer ties. That is why it is quite possible that in the future, common history will be taught at schools of the Turkic Council countries not as an elective subject, but as a major.

It is also important that the textbook covers the period until the 15th century. Because there were no separate nations and states at the time, the main emphasis

almasının planlandığı açıklanmıştır [Türk Akademisi, 2020]. 2019'da Bişkek'te Kazak ve Kırgız akademisyenlerin toplantısında "Ortak Türk Tarihi" kitabının Kırgızistan'da da okutulacağı yönünde açıklamalar yapılmıştır [24. kz, 2019].

Söz konusu kitapta Hunlar, Sakalar, Gök-türkler, Türgişler ve eski Uygur ve Kırgız hanlıkları ile Oğuzlar, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Karluklar, Avarlar, Hazarlar, Karahanlı, Gazneli, Selçuklu devleti ile Azerbaycan Atabeyleri ve Harezm gibi devletlerin tarihleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Kitapta, Osmanlı, Memlük, İlhanlı, Altın Orda ve Timurlular devletleri hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Genel olarak kitapta Türkler'in dünya ve insanlık tarihine katkıları hakkında pek çok önemli tarihi bilgiler de anlatılmaktadır. Bu kitabı okuyan okuyucular, "Türk Dünyası nedir, Türk halkları kimlerdir ve bu alanda ana meseleler nelerdir?" sorularına da cevaplar bulacaklardır. Ortak Türk Tarihi kitabında, Türk halklarının diğer milletlerin dini inançlarına gösterdiği saygı hususu da örneklerle gösterilerek okuyucuların, farklı din ve inançlara karşı hoşgörülü bireyler olmaları amaçlanmaktadır [Anadolu Ajansı, 2020]. Buna ek olarak dönemin ortak edebi şahsiyetleri ile onların eserlerinin manevi zenginliği hakkında da bilgiler verilmektedir.

"Ortak Türk Tarihi" halihazırda, sayılan devletlerde seçmeli ders olarak öğrencilere eğitim vermektedir. Lakin uzmanlar bu dersin yakın gelecekte zorunlu dersler arasına alınması gerektiğini ifade etmektedirler. Günümüzde Türk dili konuşan devletler arasında işbirlikleri artırılmakta ve aynı zamanda diplomatik ilişkiler de çeşitlendirilerek geliştirilmektedir. Bu yüzden Türk Konseyi'ne üye devletlerin devlet okullarında "Ortak Türk Tarihi" kitabının yakın gelecekte zorunlu dersler arasında yerini alma olasılığı oldukça yüksek görünmektedir.

Kitabın incelediği dönemin, orta çağa kadar belirlenmesi hususunun da ayrıca bir önemi bulunmaktadır. Çünkü bu dönemde şimdiki gibi farklı milletlere ve devletlere bölünmeler henüz yaşanmamış olmasından dolayı Türk Konseyi'ne üye devletler ile tüm Türk halklarının ortak tarihi hazinesi, tarihi şahsiyetleri ve önemli tarihi olayları öne çı-

is put on the common heritage, historical figures and events of the Turkic Council states and all Turkic peoples. Therefore, the authors say that writing the first textbook was not that difficult. The second book, which would be written for 9th grade students, covers the 15th to 21st centuries. This textbook will be based on undeniable, historically proven facts regarding the establishment of the Babur state, the rise of the Ottoman state and the establishment period of the Kazakh Khanate [Baq.kz, 2017].

The Common Turkic History textbook is published in the Turkic languages like Azerbaijani, Kazakh, Kyrgyz and Turkish as well as in Russian language. The reason why it was written in Russian is that because there are still so many Russian-language schools in the former Soviet Union countries. In addition to that, there are also Turkic people residing in the Russian Federation, which was a decisive factor in translating the book into the Russian language.

Talking about the Turkic Council, it is important to emphasize the developing relationships between the Council and the Uzbekistan, Turkmenistan and Hungary. In 2019, Uzbekistan joined the Turkic Council. On October 15 of the same year, a delegation headed by Shavkat Mirziyoyev took part in the 7th Summit of the Turkic Council in Baku. During the summit, Uzbekistan stated that it was ready to join international organizations such as the ITA, formed by the Turkic states. If Uzbekistan becomes a member of the ITA, the Common Turkic History course may also be included in the Uzbek curriculum. This is because Uzbek scholars also participated in the development of the textbook. Turkmenistan is not yet a member of the Turkic Council or the ITA. However, the country is invited as a guest to international events in the Turkic states, and we could expect new developments from Turkmenistan. In addition, since 2018, Hungary has had an observer status in the Turkic Council and the ITA. The Turkic Council's representative office was opened in Budapest in 2019. It is expected that in the future, the Common Turkic History course will be included in

karılarak anlatılabilmektedir. Bu yüzden kitabın yazarları, bu ilk bölümün yazımında fazla zorlanmadıklarını belirtmektedirler. Kitabın 9. sınıflar için hazırlanacak olan ikinci bölümü ise 15.-21. yüzyıl dönemini kapsayacaktır. Bu kitap ise Babür devletinin kuruluş tarihi ile başlayarak Osmanlı devletinin yükseliş dönemi ve Kazak hanlığının kuruluş süreci gibi tarihi kaynaklarla kanıtlanmış dönemler hakkında bilgiler içerecektir [Baq.kz, 2017].

"Ortak Türk Tarihi" kitabı, Azerbaycan, Kazak, Kırgız ve Türkçe gibi Türk dillerinin yanı sıra Rusça da yayınlanmıştır. Kitabın Rusça hazırlanmasının nedenleri arasında Sovyet Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanan pek çok ülkede halihazırda hatırı sayılır orandaki okulların Rusça eğitim vermeye devam etmesi gösterilebilir. Öte yandan Rusya Federasyonu içerisinde Türk halklarının bulunması da bu kararda etkili olmuştur.

Türk Konseyi'ndeki gelişmelerden bahsederken Özbekistan, Türkmenistan ve Macaristan hakkındaki yeniliklerden de bahsetmek gerekmektedir. Bilindiği üzere 2019'da Özbekistan Türk Konseyi'ne üye olmuştur. 15 Ekim 2019'da Bakü'de düzenlenen Türk Konseyi'nin 7. Zirvesi'ne Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev önderliğindeki delegasyon, ilk defa tam üye olarak katılmıştır. Zirvede, Özbekistan tarafı, Türk devletleri tarafından kurulan UTA gibi bölgesel değeri olan uluslararası bir birliğe üye olmak için hazır olduklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada, UTA üyesi olması ile birlikte önümüzdeki dönemde Özbekistan'da da "Ortak Türk Tarihi" dersinin eğitim müfredatına girmesi beklenmektedir. Zaten kitabın hazırlanma sürecinde Özbek akademisyenlerin de söz konusu çalışmada yer aldıkları bilinmektedir. Türkmenistan'ın durumuna bakacak olursak, Türkmenistan hali hazırda ne Türk Konseyi'nin ne de UTA'nın üyesidir. Bununla birlikte Türk devletleri tarafından düzenlenen bütün organizasyon ve toplantılara Türkmen yetkililer davet edilmeye devam edilmektedir. Önümüzdeki dönemde Türkmenistan'da da bazı yeni yönelimler beklenebilir. Macaristan ise 2018'den itibaren Türk Kon-

the educational process of schools in Hungary as well as in Turkmenistan.

To conclude, it should be noted that the Common Turkic History textbook is a project that has just been implemented and integrated into the learning process, where we could see its outcomes in near future. According to experts, the new initiative allows us to gain a deeper understanding of the origin of the Turkic nations. Another important issue is that the young people who will grow up by reading this book will have the consciousness of their ancestors' historic contributions to human civilization.

References

Anadolu Agency (2020). A Textbook on «Common Turkic History» was Taught. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/ortak-turk-tarihi-ders-kitabi-okutulmaya-baslandi/1740358>. Accessed on 03.03.2020.

Baq.Kz (2017). From Now on Turkic People Will Read a Common History Textbook. Retrieved from http://old.baq.kz/en/news/bilim_gilim/budan_bilai_turki_tek-tester_ortak_tarih_okuligin_okidi20170927_201600. Accessed on 04.03.2020.

Egemen Qazaqstan (2017). Books on Geography and Literature Common to the Turkic Peoples Are Written. Retrieved from <https://egemen.kz/article/158893-turki-khalyqtaryna-ortaq-geografiya-dgane-adebiet-kitaptary-dgazylyady>. Accessed on 04.03.2020.

Turkic Academy (2020). The Textbook "Common Turkic History" Is Taught in Schools of Azerbaijan, Kazakhstan and Turkey. Retrieved from <http://twesco.org/2020/02/21/2010/>. Accessed on 04.03.2020.

Turkic Academy (2019). The Head of the Turkic Academy D. Kydyrali Met with the Minister of Education of the Republic of Azerbaijan. Retrieved from <http://twesco.org/2019/10/15/955/>. Accessed on 05.03.2020.

Turkic Council (2020). Textbook "Common Turkic History". Retrieved from https://www.turkcon.org/tr/isbirligi-alanlari/egitim_4/ortak-turk-tarihi-ders-kitabi_18. Accessed on 04.03.2020.

24.kz (2019). «Common Turkic History» will be Taught in Kyrgyzstan Retrieved from <https://24.kz/en/zha-aly-tar/lemde/item/357139-yr-yzstanda-orta-t-rki-tarikh-y-p-ni-o-ytylma>. Accessed on 04.03.2020.

seyi ve UTA'da gözlemci statüsü almıştır. Bu statünün hemen ardından 2019'da Buda-peşte'de Türk Konseyi'nin temsilcilik ofisi açılmıştır. Önümüzdeki dönemde "Ortak Türk Tarihi" dersinin Özbekistan, Türkmenistan ve Macaristan'daki eğitim kurumlarında müfredata eklenmesi beklenebilir.

Sonuç olarak, "Ortak Türk Tarihi" kitabının okutulmasına henüz yeni başlandığını belirterek, söz konusu projenin etkilerinin çok uzun olmayan bir sürede hissedileceğine kuşku bulunmamaktadır. Alanında uzman bilim insanları da bu önemli adımın, kökü bir olan Türk halklarının, ortak Türk tarihini anlamalarına ve ortak aidiyete önemli katkı sağlayacağını ifade etmektedirler. Diğer önemli bir husus ise söz konusu kitabı okuyarak büyüyen gençlerin bu kadim tarihteki atalarının insanlık medeniyetine olan katkılarından tam anlamıyla haberdar olarak tarih bilincine sahip olacak olmalarıdır.

Kaynaklar

Anadolu Ajansı (2020). «Ortak Türk Tarihi» Ders Kitabı Okutulmaya Başlandı. Alınan yer: <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/ortak-turk-tarihi-ders-kitabi-okutulmaya-baslandi/1740358>. Erişim tarihi: 03.03.2020.

Baq.Kz (2017). Bundan Sonra Türkler «Ortak Türk Tarihi» Ders Kitabını Okuyacak. Alınan yer: http://old.baq.kz/kk/news/bilim_gilim/budan_bilai_turki_tek-tester_ortak_tarih_okuligin_okidi20170927_201600. Erişim tarihi: 04.03.2020.

Egemen Qazaqstan (2017). Türk Halklarına Ortak Coğrafya ve Edebiyat Ders Kitapları Yazılacak. Alınan yer: <https://egemen.kz/article/158893-turki-khalyqtaryna-ortaq-geografiya-dgane-adebiet-kitaptary-dgazylyady>. Erişim tarihi: 04.03.2020.

24.kz (2019). Kırgızistan'da «Ortak Türk Tarihi» Ders Kitabı Okutulacak. Alınan yer: <https://24.kz/kz/zha-aly-tar/lemde/item/357139-yr-yzstanda-orta-t-rki-tarikh-y-p-ni-o-ytylma>. Erişim tarihi: 04.03.2020.

Türk Akademisi (2020). «Ortak Türk Tarihi» Ders Kitabı Azerbaycan, Kazakistan, ve Türkiye Okullarında Okutulmaya Başladı. Alınan yer: <http://twesco.org/2020/02/21/2010/>. Erişim tarihi: 04.03.2020.

Türk Akademisi (2019). Türk Akademisi'nin Başkanı Darhan Kızıralı Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanı ile Bir Araya Geldi. Alınan yer: <http://twesco.org/2019/10/15/955/>. Erişim tarihi: 05.03.2020.

Türk Keneşi (2020). «Ortak Türk Tarihi» Ders Kitabı. Alınan yer: https://www.turkcon.org/tr/isbirligi-alanlari/egitim_4/ortak-turk-tarihi-ders-kitabi_18. Erişim tarihi: 04.03.2020.

VACCINE HESITANCY ISSUES IN KAZAKHSTAN KAZAKİSTAN'DA AŞI KONUSUNDAKİ TEREDDÜTLER

*Gulnar Nadirova **

As the novel coronavirus ravages through the world, reaching more than 6 million cases in total, people all over the globe wonder if the pandemic and its subsequent implications are to end anytime soon. Unfortunately, there is a consensus among experts that it is impossible to talk about the end of the pandemic until the “herd immunity” is built [Dowdy and D'souza, 2020]. Herd immunity is the concept that implies the reduction of the risk of infection among susceptible individuals in a population by the presence and proximity of immune individuals [Fine, Eames, and Heymann, 2011].

Herd immunity can be achieved in two ways: either through mass vaccination of the population or mass spread of a virus within the population. The latter option doesn't seem to be acceptable in modern societies, despite some previous attempts in Great Britain, for instance, as it may cause medical system overloads and thousands of preventable deaths as a result. Thus, vaccination is viewed as the only sustainable long-run solution. Consequently, such a discussion has brought another significant topic into the spotlight – high rates of vaccine hesitancy within some societies. This problem is especially acute in the CIS countries in general and Kazakhstan in particular.

Nowadays vaccines are considered to be one of the greatest global health achievements, averting 2-3 million deaths each year, reducing global child mortality rates, and preventing countless birth defects and lifelong disabilities [Kieny, 2016]. Moreover, vaccines are the main reason behind the eradication of smallpox and rinderpest [Greenwood, 2014]. On the other hand, there are ongoing debates about the side effects of vaccines. However, there

Toplam vaka sayısı 6 milyonu geçen yeni tip koronavirüs salgını dünya genelinde yayıldıkça, tüm dünyadaki insanlar salgın ve sonraki sonuçlarının yakın zamanda sona erip ermeyeceğini merak etmektedir. Ne yazık ki, uzmanlar, “sürü bağışıklığı” elde edilene kadar salgının sonu hakkında konuşmanın imkânsız olduğu konusunda fikir birliği içindedirler [Dowdy and D'souza, 2020]. Sürü bağışıklığı, duyarlı bireyler arasında bağışıklık kazanmış olanların varlığı ve yakınlığı nedeniyle toplumdaki bulaşma riskinin azaltılmasını anlatan kavramdır [Fine, Eames, ve Heymann, 2011].

Sürü bağışıklığı, iki şekilde, ya insanların kitlesel aşılanması ya da nüfus içinde virüsün kitlesel yayılması yoluyla kazanılabilir. İkinci seçenek, İngiltere'deki bazı önceki girişimlere rağmen, modern toplumlar da kabul edilebilir görünmemektedir. Zira bu durum, tıbbi sistem üzerine aşırı yüklenmelere ve sonuç olarak binlerce önlenebilir ölüme neden olabilir. Böylece, aşılama, bu konuda tek sürdürülebilir uzun dönemli çözüm olarak görülmektedir. Sonuç olarak, böyle bir tartışma, bazı toplumlarda yüksek aşı tereddüt oranları gibi bir başka önemli konuyu gündeme getirmiştir. Bu, genel olarak Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinde ve özellikle Kazakistan'da ciddi bir sorundur.

Günümüzde aşılar, her yıl 2 ile 3 milyon arasında ölümü önleyerek, küresel çocuk ölüm oranlarını azaltan ve sayısız doğum kaynaklı hastalığı ve yaşam boyu sakatlığı önleyen en büyük küresel sağlık başarılarından biri olarak kabul edilmektedir [Kieny, 2016]. Ayrıca, aşılar, çiçek hastalığı ve sığır vebası hastalığının ortadan kaldırılmasının temel nedenidir [Greenwood, 2014]. Öte yandan, aşıların yan etkileri hakkında devam eden tartışmalar

* Prof, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

is an overwhelming presence of data supporting the position that the side effects of vaccines are either insignificant or that the harm they may cause is greatly outweighed by the harm that can occur as a result of vaccine hesitancy.

Nevertheless, there is still a strong anti-vaccination community all over the world, both in developing and developed countries. It has grown to such extent that the World Health Organization listed vaccine hesitancy as one of the top ten threats to global health in 2019, as it was recognized as one of the factors behind a 30% increase in cases of measles globally [World Health Organization, 2019]. In the wide-scale survey, which included more than 140,000 people in 140 countries, conducted by Wellcome Global Monitor in 2018, Kazakhstan was placed among 24 countries with the lowest levels of reported vaccinating. Moreover, nine out of 24 countries on that list are post-Soviet ones. Furthermore, Kazakhstani citizens tend to trust vaccines less than people globally do, with approximately 50 to 60% of the local population believing in vaccine safety compared to 79% on average worldwide. Still, such level of trust is higher than in Russia, Ukraine, and Belarus, and slightly lower than in other Central Asian states [Gallup, 2019].

Several factors that should be taken into account are influencing local public opinion in terms of vaccination safety. These are fake news, previous negative experience, and overall distrust in government institutions and initiatives.

The fake news problem can be divided into two separate issues. The first one is fake news and misinformation from traditional and relatively trusted sources, such as some particular Russian Internet and TV media, actively broadcasting in Kazakhstan. It is worth mentioning that the European Commission has so far analyzed 80 different reports containing false or misleading information about COVID-19 published by official Russian state media sites as well as platforms and authors with close ties to the Kremlin [Wesel, 2020]. The

bulunmaktadır. Bununla birlikte, aşılardan yan etkilerinin önemsiz olduğu veya bu aşılardan neden olabileceği zararın, aşı tereddütlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilecek zararın yanında hafif kaldığı sonucunu destekleyen çok büyük miktarda veri mevcuttur.

Bununla birlikte, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler dâhil olmak üzere tüm dünyada hâlâ aşı karşıtı önemli bir grup bulunmaktadır. Bu eğilim o kadar yaygınlaşmıştır ki, Dünya Sağlık Örgütü, aşı tereddütünü 2019 yılında küresel sağlığa yönelik ilk on tehditten biri olarak listelemiştir. Çünkü aşı konusunda tereddütler, küresel olarak kızamık vakalarında %30'luk bir artışın arkasındaki faktörlerden biri olarak kabul edilmiştir [Dünya Sağlık Örgütü, 2019]. 2018 yılında Wellcome Global Monitor tarafından gerçekleştirilen ve 140 ülkede 140,000'den fazla kişiyi kapsayan geniş çaplı ankette Kazakistan, bildirilen en düşük aşılamaya düzeyine sahip 24 ülke arasına girmiştir. Söz konusu listedeki 24 ülkeden dokuzu eski Sovyet ülkeleridir. Ayrıca, Kazakistan vatandaşları, aşılarla dünyadaki insanlardan daha az güvenme eğilimindedir. Aşı güvenliğine Kazakistan nüfusunun yaklaşık %50 ila 60'ı inanırken, dünya çapında bu rakam %79'dur. Yine de, söz konusu güven Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'dan daha yüksektir ve diğer Orta Asya ülkelerinden biraz daha düşüktür [Gallup, 2019].

Dikkate alınması gereken bazı faktörler, aşı güvenliği açısından yerel kamuoyunu etkilemektedir. Bunlar arasında sahte haberler, önceki kötü deneyimler ve devlet kurumlarına ve girişimlerine duyulan güvensizlik yer almaktadır.

Sahte haber sorunu iki ayrı alt başlığa ayrılabilir. Birincisi, Kazakistan'da aktif olarak yayın yapan bazı Rus internet ve televizyon yayını yapan medya gibi geleneksel ve nispeten güvenilir kaynaklardan gelen sahte haberler ve yanlış bilgilerdir. Avrupa Komisyonu'nun, bugüne kadar resmi Rus devlet medya sitelerinin yanı sıra Kremlin ile yakın bağları olan platformlar ve yazarlar tarafından yayımlanan COVID-19 hakkında yanlış veya yanıltıcı

disinformation was mostly of the conspiracy nature, claiming the artificial origin of the virus and downplaying the seriousness of the problem. The second issue is the spread of fake news through such popular messengers as WhatsApp. There were numerous fake news about different aspects of the coronavirus pandemic roaming within local WhatsApp chats [Sokolova, 2020]. At least eight criminal cases associated with coronavirus related fake news were opened in Kazakhstan since the start of the pandemic [Tengrinews, 2020].

Another important factor affecting the situation is the overall distrust in governmental institutions. As revealed by the annual survey conducted by the Center for Strategic Initiatives, a privately owned independent consulting company based in Kazakhstan, more than 60% of respondents do not trust most of the government institutions, with an exception for the president [Sevostyanova, 2019]. Such distrust creates a backlash among the population each time it faces any governmental initiative. Therefore, it is unsurprising that there was immediate negative feedback to the new legislative initiative regulating mandatory vaccination in Kazakhstan [Azattyq, 2020]. That is especially relevant in the public health sphere as Kazakhstani citizens remember some widely recognized tragedies such as the 2006 case of the AIDS mass contamination in Shymkent [Klevtsova, 2012].

A possible reason both for the lack of trust among people in state vaccination programs and excessive gullibility in fake sources and conspiracy ideas could be the low professionalism of those who implement these programs – vaccine manufacturers, medical personnel responsible for vaccination, and government officials who show incompetence when it comes to public safety. This is not about disbelief in science and medicine in general. Indeed, during the pandemic, hopes of all people turned to doctors, and the bulk of the population anticipates that medical workers and researchers will jointly invent an anti-viral drug. As for professionalism, this is a

bilgiler içeren 80 farklı raporu analiz ettiğini belirtmek gerekmektedir [Wesel, 2020]. Bu raporlardaki dezenformasyonun, çoğunlukla virüsün yapay bir kökeni olduğunu iddia eden ve sorunun ciddiyetini küçümseyerek komplo niteliğinde olduğunu iddia eden yayınlar olduğu ifade edilebilir. İkincisi, sahte haberlerin WhatsApp gibi popüler haberleşme ağları aracılığıyla yayılmasıdır. Yerel WhatsApp sohbetlerinde korona virüs salgınının farklı yönleri hakkında dolaşan çok sayıda sahte haber oluşmuştur [Sokolova, 2020]. Kazakistan'da salgının başlamasından bu yana koronavirüs konusunda sahte haberlerle ilişkili en az sekiz ceza davası açılmıştır [Tengrinews, 2020].

Durumu etkileyen bir diğer önemli faktör ise devlet kurumlarına karşı genel güvensizliktir. Kazakistan merkezli özel bir bağımsız danışmanlık şirketi olan Stratejik Girişimler Merkezi tarafından yürütülen yıllık anketin gösterdiği gibi, ankete katılanların %60'ından fazlası cumhurbaşkanı hariç, devlet kurumlarının çoğuna güvenmemektedir [Sevostyanova, 2019]. Böyle bir güvensizlik, hükümet girişimleriyle her karşılaştığında halk arasında bir tepki yaratmaktadır. Bu nedenle, Kazakistan'da zorunlu aşılama hakkında yeni yasama girişimine halk tarafından derhal olumsuz tepki gösterilmesi şaşırtıcı değildir [Azattyq, 2020]. Kazakistan vatandaşları 2006'da Çimkent'te çok sayıda kişinin AIDS ile enfekte olma vakası gibi yaygın olarak kabul edilen bazı trajedileri hatırladığı için bu tür hadiseler özellikle halk sağlığı alanında güncelliğini korumaktadır [Klevtsova, 2012].

Hem devlet aşılama programlarına karşı güven eksikliği hem de sahte kaynaklara ve komplo fikirlerine aşırı derecede güvenin olası nedeni, aşı üreticileri, aşılamadan sorumlu sağlık personeli ve kamu güvenliği konusunda yetersizlik gösteren hükümet yetkilileri dâhil olmak üzere bu programları uygulayanların yetersiz profesyonelliği olabilir. Bu, genel olarak bilime ve tıbbı güvenle ilgili değildir. Gerçekten, salgın sırasında tüm insanların umutları doktorlara çevrilmiş ve nü-

matter of the quality of education, so we again return to the underestimated, underpaid, low-status, long-suffering sphere of education, which provides society with the product that the latter deserves.

References

Azattyq (2020). Who Opposes Compulsory Vaccination for Children in Kazakhstan and Why? Retrieved from <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-vaccination-children-article/30613279.html>. Accessed on 31.05.2020.

Dowdy, David and Gypsyamber D'souza (2020). What is Herd Immunity and How Can We Achieve It With COVID-19? Retrieved from <https://www.jhsph.edu/covid-19/articles/achieving-herd-immunity-with-covid19.html>. Accessed on 30.05.2020.

Fine, Paul, Eames, Ken, and David Heymann (2011). "Herd Immunity": A Rough Guide. Retrieved from <https://academic.oup.com/cid/article/52/7/911/299077#3862682>. Accessed on 31.05.2020.

Gallup (2019). Wellcome Global Monitor – First Wave Findings. Retrieved from <https://wellcome.ac.uk/sites/default/files/wellcome-global-monitor-2018.pdf>. Accessed on 31.05.2020.

Greenwood, Brian (2014). The Contribution of Vaccination to Global Health: Past, Present, and Future. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4024226/>. Accessed on 30.05.2020.

Kieny, Marie-Paule (2016). Vaccines: A Global Health Success Story That Keeps Us On Our Toes. Retrieved from <https://www.who.int/mediacentre/commentaries/vaccines/en/>. Accessed on 31.05.2020.

Klevtsova, Anna (2012). Shymkent HIV Scandal: Six Years Later. Retrieved from <https://rus.azattyq.org/a/hiv-scandal-in-shymkent-six-years-later/24798176.html>. Accessed on 30.05.2020.

Sevostyanova, Irina (2019). Why Kazakhstanis Do Not Trust the Government Institutions? Retrieved from https://forbes.kz/stats/obschestvo_neveruyuschih_pochemu_kazahstansyi_ne_doveriyayut_institutam_vlasti/. Accessed on 31.05.2020.

Sokolova, Ilona (2020). Borderline Disorders and Closed Government Agencies: Why Coronavirus Fakes are Spreading in Kazakhstan? Retrieved from <https://www.caravan.kz/news/pogranichnye-rasstrojstva-i-zakrytost-gosorganov-pochemu-v-kazakhstane-rasprostranyayutsya-fejki-o-koronaviruse-604689/>. Accessed on 31.05.2020.

Tengrinews (2020). 8 Criminal Cases Opened Because of Fakes About Coronavirus in Kazakhstan. Retrieved from https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/8-ugolovnyih-del-zaveli-iz-za-feykov-koronavirus-kazakhstane-395545/. Accessed on 31.05.2020.

fusun büyük kısmı sağlık çalışanlarının ve araştırmacıların birlikte virüse karşı bir ilaç icat etmesini beklemektedir. Profesyonelliğe gelince, bunun, eğitim kalitesi ile ilgili olduğu açıktır. Bu yüzden hafife alınan, düşük ücretli ve düşük statülü olmasının uzun süredir sıkıntısını çeken lakin topluma hak ettiği ürünü veren eğitim alanına tekrar dönmekteyiz.

Kaynaklar

Azattık (2020). Kazakistan'da Çocukların Zorunlu Aşılmasına Kim Neden Karşı Çıkıyor? Alınan yer: <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-vaccination-children-article/30613279>. Erişim tarihi: 31.05.2020.

Dowdy, David ve Gypsyamber D'souza (2020). Sürü Bağışıklığı Nedir ve COVID-19 ile Bunu Nasıl Sağlayabiliriz? Alınan yer: <https://www.jhsph.edu/covid-19/articles/achieving-herd-immunity-with-covid19.html>. Erişim tarihi: 30.05.2020.

Dünya Sağlık Örgütü (2019). 2019'da Küresel Sağlığa Yönelik On Tehdit. Alınan yer: <https://www.who.int/news-room/feature-stories/ten-threats-to-global-health-in-2019>. Erişim tarihi: 29.05.2020.

Fine Paul, Eames Ken ve David Heymann (2011). "Sürü Bağışıklığı": Genel Bir Kılavuz. Alınan yer: <https://academic.oup.com/cid/article/52/7/911/299077#3862682>. Erişim tarihi: 31.05.2020.

Gallup (2019). Hoş Geldin Küresel Monitor - İlk Dalga Bulguları. Alınan yer: <https://wellcome.ac.uk/sites/default/files/wellcome-global-monitor-2018.pdf>. Erişim tarihi: 31.05.2020.

Greenwood, Brian (2014). Aşılamanın Küresel Sağlığa Katkısı: Geçmiş, Günümüz ve Gelecek. Alınan yer: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4024226/>. Erişim tarihi: 30.05.2020.

Kieny, Marie-Paule (2016). Aşılar: Bizi Ayakta Tutan Küresel Bir Sağlık Başarı Öyküsü. Alınan yer: <https://www.who.int/mediacentre/commentaries/vaccines/en/>. Erişim tarihi: 31.05.2020.

Klevtsova, Anna (2012). Çimkent HIV Skandalı: Altı Yıl Sonra. Alınan yer: <https://rus.azattyq.org/a/hiv-scandal-in-shymkent-six-years-later/24798176.html>. Erişim tarihi: 30.05.2020.

Sevostyanova, Irina (2019). Kazakistanlılar Neden Devlet Kurumlarına Güvenmiyor? Alınan yer: https://forbes.kz/stats/obschestvo_neveruyuschih_pochemu_kazahstansyi_ne_doveriyayut_institutam_vlasti/. Erişim tarihi: 31.05.2020.

Sokolova, Ilona (2020). Sınırlardaki Düzensizlik ve Kapalı Devlet Kurumları: Neden Koronavirüs Sahtekarlıkları Kazakistan'da Yayılıyor? Alınan yer: <https://www.caravan.kz/news/pogranichnye-rasst>

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Wesel, Barbara (2020). Is Russia Running a Coronavirus Disinformation Campaign? Retrieved from <https://www.dw.com/en/is-russia-running-a-coronavirus-disinformation-campaign/a-52864106>. Accessed on: 30.05.2020.

World Health Organization (2019). Ten Threats to Global Health in 2019. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/feature-stories/ten-threats-to-global-health-in-2019>. Accessed on 29.05.2020.

rojstva-i-zakrytost-gosorganov-pochemu-v-kazakhstane-rasprostranyayutsya-fejki-o-koronaviruse-604689/. Erişim tarihi: 31.05.2020.

Tengrinews (2020). Kazakistan'da Koronavirüs ile İlgili Sahtekarlık Nedeniyle 8 Ceza Davası Açıldı. Alınan yer: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/8-ugolovnyih-del-zaveli-iz-za-feykov-koronavirus-kazakhstan-395545/. Erişim tarihi: 31.05.2020.

Wesel, Barbara (2020). Rusya Koronavirüs Dezenformasyon Kampanyası Yürütüyor mu? Alınan yer: <https://www.dw.com/en/is-russia-running-a-coronavirus-disinformation-campaign/a-52864106>. Erişim tarihi: 30.05.2020.

HISTORICAL AND INTELLECTUAL BASIS OF INTERNATIONAL STUDENT MOBILITY ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİNİN TARİHSEL VE FİKRİ ALTYAPISI

*Suat Beylur **

Traveling abroad for education and training purposes is the result of the internationalization of education, in other words, the spread of international educational activities. Even though the history of the internationalization of education within the scope of edification and missionary activities dates back to ancient times, from the methodological standpoint, the process began in the 18th century. After the Second World War, the process of the internationalization of education and the establishment of its legal framework accelerated under the leadership of the United Nations (UN). Henceforth, from this time onward an increase has been observed in education activities of both international organizations such as the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) and individual states. In this period, when the United States and European countries take the leading positions, the internationalization process is mostly predominant in higher education [Teichler, 2020]. This study will give a general overview of the historical background and intellectual basis of international student mobility.

International student mobility is of great importance in terms of technological and scientific development and cultural exchange, apart from the individual sphere. Via international student mobility, there is an interstate and intercultural knowledge transfer. In this process, it is possible to develop existing knowledge, produce new information, and put it into the global circulation.

For centuries, international education has been profoundly affecting the religious, economic, political or cultural dimensions

Eğitim ve öğretim amacıyla kişilerin yurtdışına çıkışı, eğitimin uluslararasılaşmasının, diğer bir ifadeyle uluslararası eğitim faaliyetlerinin yaygınlaşmasının bir sonucudur. Geçmiş irşad ve misyonerlik faaliyetleri ile çok eskilere uzansa da metodolojik olarak eğitimin uluslararasılaşması 18. yüzyıla rastlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra BM (Birleşmiş Milletler) öncülüğünde eğitimin uluslararasılaşması ve yasal çerçevesinin oluşturulması süreci hız kazanmıştır. Bu tarihten sonra hem UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) gibi uluslararası örgütler nezdinde hem de devletlerin münferiden yurtdışı eğitim faaliyetlerinde artış gözlemlenmiştir. ABD ve Avrupa ülkelerinin başını çektiği bu dönemde daha çok yükseköğretimin uluslararasılaşmasının ön planda olduğu görülmektedir [Teichler, 2020]. Bu çalışmada uluslararası öğrenci hareketliliğinin tarihi arka planı ve fikri altyapısı hakkında bilgi verilecektir.

Uluslararası öğrenci hareketliliği, bireysel alan dışında teknolojik ve bilimsel gelişme ve kültürel alışveriş açısından büyük önem taşımaktadır. Uluslararası öğrenci hareketliliği üzerinden ülkeler ve kültürler arası bilgi transferi yaşanmaktadır. Bu süreçte mevcut bilgi birikiminin geliştirilmesi, yeni bilginin üretilmesi ve bilginin küresel dolaşıma sokulması mümkün olabilmektedir.

Uluslararası eğitim-öğretim; yüzyıllardır insanlar, toplumlar ve ülkeler arasındaki ilişkilerin dini, ekonomik, siyasi ya da kültürel boyutlarını derinden etkilemektedir: Medeniyetin fikrî gelişimi ve bu gelişimin birçok alandaki yansımaları

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. suatbeylur@gmail.com

of relations between people, communities, and countries [de Wit, 2020]. The intellectual development of human civilization and its reflection in many areas have had a mass and institutional nature regarding education. Epistemological centers where information was reproduced also became centers of education. In this sense, centers of education such as Mesopotamia, Egypt, Sparta, and Athens spanning from ancient times to the Hellenistic period were at the cutting edge [Guissepi, 2013].

During the age of empires, it was common practice that students brought from foreign countries were sent back to their countries after they had been raised to take leading roles as scientists or administrators [de Wit, 2020]. In the Ottoman Empire, the practice of preparing foreign students as scientists and rulers reached its peak, and particular attention was given to the issue of training qualified human resources for the needs of the central and provincial administration. During the 8th-13th centuries, Turkistan was an important epistemological center with its madrasahs and scientists and hosted many students from outside the region. Starting from the mid-19th century, a large number of students from Turkistan khanates were sent to Istanbul mainly to receive military training [Andican, 2009].

The shift in the global educational leadership towards Europe and the United States coincides with the modern period. Especially after the Second World War, the scientific and cultural exchange between the countries started to be provided through education. In the 1960s, developed countries allocated educational scholarships to "assist" developing countries. The generally unilateral student mobility led to a brain drain [Kirmizidag et. al 2013]. Then, the world entered a period of the Cold War, during which there were no large scale violent conflicts but ideological polarization and confrontation as it is known from its name. During this period, the states at the opposite poles tried to attract international students to their countries through various scholarship programs. The main purpose was to enable international students who

eğitim-öğretim temelinde kitlesel ve kurumsal bir mahiyet kazanmıştır [de Wit, 2020]. Bilginin yeniden üretime sokulduğu epistemolojik merkezler aynı zamanda eğitim merkezleri haline de gelmiştir. Bu anlamda, Antik çağlardan, Helenistik döneme kadar Mezopotamya, Mısır, Sparta ve Atina gibi eğitim-öğretim merkezleri ön plana çıkmıştır [Guissepi, 2013].

İmparatorluklar çağında yabancı ülkelere getirilen öğrencilerin yetiştirilmesi, yetiştirildikten sonra ülkelerine geri gönderilerek ilim adamı ya da yönetici olarak öncü roller üstlenmeleri yaygın görülen bir olgudur [de Wit, 2020]. Osmanlı İmparatorluğu'nda da gerek ilim adamı gerekse yönetici yetiştirmeye yönelik yabancı öğrenci uygulamaları zirve noktaya ulaşmış, merkezin ve taşra teşkilatının ihtiyaçları çerçevesinde nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesine özen gösterilmiştir. 8. ve 13. asırlar arasında medreseleri ve buradaki ilim adamlarıyla önemli bir epistemolojik merkez olan Türkistan, bölge dışından çok sayıda talebeye ev sahipliği yaparken 19. yüzyılın ortalarından itibaren Türkistan hanlıklarından ağırlıklı olarak askeri eğitim almak üzere çok sayıda öğrenci İstanbul'a gönderilmiştir [Andican, 2009].

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin küresel boyuttaki ağırlığının Avrupa ve Amerika'ya kayması ise modern döneme rastlamaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkeler arasında anlaşmalar yoluyla bilim ve kültür alışverişi eğitim-öğretim yoluyla sağlanmaya başlamıştır. 1960'larda gelişmiş ülkelerin, geliştirmekte olan ülkelerin kalkınmalarına "yardım" amacıyla eğitim-öğretim bursları tahsis ettiği görülmektedir. Genellikle tek taraflı olan bu öğrenci hareketliliği beyin göçünü de beraberinde getirmiştir [Kirmizidağ vd., 2013]. Adından da malum olduğu üzere sıcak çatışmaların yaşanmadığı ancak ideolojik kampaşma ve mücadelenin etkin olduğu "Soğuk Savaş" dönemine girilmiştir. Bu dönemde karşı kutuplarda yer alan devletler çeşitli burs programları ile uluslararası öğrencileri kendi ülkelerine çekmeye çalışmıştır. Bu-

completed their education to return to their countries and be involved in ideological propaganda and military containment policy against the other pole [Richmond, 2010].

With the end of the bipolar world system, the changes brought by globalization led to the internationalization of higher education and increased competition in this field. Rising global competition, innovation demands, new markets, and production options further emphasized the importance of the information society that produces information, technology, and services.

The end of the Cold War marked not only the end of the ideological war but also changed the nature of power. The concept of soft power, first introduced by Joseph Nye, implies the power of influencing other countries with the diplomatic infrastructure of a country, the quality and capacity of education, its business attractiveness, as well as culture and cultural products. Today, international student mobility has become an important tool of cultural diplomacy, which is a critical instrument of soft power in the foreign policy decision-making process. It is noteworthy that developed countries try to strengthen their position in the international system by attracting students from different parts of the world, while developing countries make it clear that they are also present in the global system through international students. International student mobility offers states significant political, economic, and cultural opportunities, given the increasingly complex and interdependent relations [Nye, 2004].

Although the importance of political concerns seems to have lessened in the post-Cold War era, there are new actors in the global system, as well as currency, trade, and financial wars, with economic repercussions being felt all over the world. Taking into account the fact that international students had an impact of \$40 billion on the U.S. economy in 2019 alone, it can be said that apart from the specified sectors, international education has also reached a considerable global level. According to post-Cold War modeling, economic and political concerns were more of a priority in inter-

radaki temel amaç; eğitimlerini tamamlayan uluslararası öğrencilerin ülkelerine dönerek diğer kutba karşı ideolojik propaganda ve askeri çevreleme politikasına hizmet etmelerini sağlamak olmuştur [Richmond, 2010].

Çift kutuplu dünya sisteminin sona ermesiyle beraber küreselleşmenin getirdiği değişimler yükseköğretimin de uluslararasılaşmasını zorunlu kılmış ve bu alandaki rekabeti artırmıştır. Küresel düzeyde artan rekabet, inovasyon talepleri, yeni pazar ve üretim seçenekleri; bilgi, teknoloji ve hizmet üreten "bilgi toplumu"nun, kalkınma için önemini daha da belirginleştirmiştir.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle sadece ideolojik savaş sona ermemiş aynı zamanda gücün doğası da değişmiştir. İlk kez Joseph Nye tarafından ortaya atılan 'yumuşak güç' kavramı, ülkelerin diplomatik altyapısı, kültürel alanda ortaya koydukları ürünler, eğitimin niteliği ve kapasitesi, iş dünyasındaki cazibesi ve kültürüyle diğer ülkeleri etkileyebilme gücünü ifade etmektedir. Günümüzde, uluslararası öğrenci hareketliliği dış politika yapım sürecinde yumuşak gücün önemli bir enstrümanı olarak ön plana çıkan kültürel diplomasinin önemli bir aracı haline gelmiştir. Gelişmiş ülkeler dünyanın farklı bölgelerinden öğrenci çekerek uluslararası sistemde yerlerini pekiştirmeye çalışırken, gelişmekte olan ülkeler ise uluslararası öğrenciler aracılığıyla küresel sistemde biz de varız mesajı vermektedir. İlişkilerin giderek daha karmaşık ve birbirine bağımlı hale geldiği günümüzde uluslararası öğrenci hareketliliği devletlere siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda önemli fırsatlar sunmaktadır [Nye, 2004].

Soğuk Savaş sonrası dönemde her ne kadar politik kaygıların önemi azalmış gibi gözükse de küresel sisteme yeni katılan aktörlerin de dâhil olduğu, ekonomik etkileri küresel düzeyde hissedilen kur, ticaret ve finans savaşlarının yaşandığı görülmektedir. Uluslararası öğrencilerin sadece 2019 yılı ABD ekonomisine olan 40 milyar dolarlık etkisi dikkate alındığında belirtilen sektörler dışında ulusla-

national student mobility, while academic, cultural, and social highlights remained in the background [Qiang, 2003]. From another point of view, there is a network of interdependent and complex relationships between knowledge, power, and wealth. In his book, *The Rise and Fall of the Great Powers*, Paul Kennedy explained how the economic and military powers have changed in the international arena since the 16th century [Kennedy, 1998]. Looking at the history of humanity, we can see that societies and civilizations that had economic and political power were also epistemological centers. These centers, on the one hand, regulated and produced science, on the other hand, determined the direction of both economy and politics.

Epistemological centers stand out as the cores that create precedents today as in the past and offer firsthand methodological knowledge to the outside world. The gravitational force of these cores always reproduces information, collecting new precedents or paradigms from the environment, and strengthens their position in terms of both quality and quantity. Thus, the distance between core and periphery is widened [Pelizzon and Casparis 1999]. These interdependent and complex relations offer major opportunities, especially to the states that are epistemological centers. Education and its internationalization, which is a significant point in the knowledge transfer, are among the major factors that offer these opportunities.

In the current context of globalization, the opportunities and options of students to study abroad are increasing. On the other hand, the competition has also increased in admission processes to international scholarship programs. However, continuing demand for study abroad and government scholarship programs to develop qualified human resources of some developing countries lead to an increased number of international students. According to the 2019 data, the number of international students worldwide exceeded 6 million, 3.7 million of which are in the Organization for Economic Development and Coopera-

rası eğitimin de küresel düzeyde hatırı sayılır bir büyüklüğe ulaştığı söylenebilir. Soğuk Savaş sonrası modellermelere göre uluslararası öğrenci hareketliliğinde daha çok ekonomik ve politik kaygılar öncelikli olurken; akademik, kültürel ve sosyal vurgular hala arka planda kalmaktadır [Qiang, 2003]. Bir başka açıdan bakılacak olursa bilgi, güç ve servet arasında birbirlerine bağımlı ve karmaşık ilişkiler ağının olduğu görülebilir. Paul Kennedy'nin 16. yüzyıldan itibaren ele aldığı Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri adlı kitabında ekonomik ve askeri öğelerin uluslararası arenada nasıl el değiştirdiğinden bahsedilmektedir [Kennedy, 1998]. İnsanlık tarihine bakıldığında ekonomik ve politik güce sahip olan toplum ve medeniyetlerin aynı zamanda "epistemolojik merkez" olduğu görülmektedir. Bu merkezler, bir taraftan bilime yön verip, bilimi yeniden üretirken diğer taraftan hem ekonomi hem de politikaya yön vermişlerdir.

Epistemolojik merkezler, tarihte olduğu gibi günümüzde de içtihatları oluşturan ve dış dünyaya birinci el metodolojik bilgi sunan merkezler olarak öne çıkmaktadır. Bu merkezlerin çekim kuvveti "çevre"den her zaman yeni içtihat ya da paradigmaları toplayarak bilgiyi yeniden üretmekte ve hem nitelik hem de nicelik açısından takip edilen "merkez" olma konumunu sağlamlaştırmaktadır. Böylelikle merkez ile çevre arasındaki mesafe daha da açılmaktadır [Pelizzon ve Casparis 1999]. Birbirine bağımlı, karşılıklı ve karmaşık olan bu ilişki özellikle epistemolojik merkez olan devletlere büyük fırsatlar sunmaktadır. Bilgi transferinde önemli bir nokta olan eğitim ve onun uluslararasılaşması da bu fırsatları sunan en büyük etmendir.

Küreselleşme ile birlikte günümüzde öğrencilerin yurtdışında eğitim alabilme imkân ve seçenekleri çeşitlenerek artmaktadır. Diğer taraftan uluslararası burs programlarına kabul süreçlerinde de rekabetin arttığını söylemek gerekir. Ancak yurtdışında eğitim almaya yönelik artan talep ve bazı gelişmekte olan ülkelerin nitelikli insan kaynağını geliştirmek maksadıyla yurtdışına öğrenci gönderme

tion region [OECD, 2020]. When looking at student mobility in terms of receiving and sending countries, the United States, the United Kingdom, and Australia are the most preferred countries, while China, India, and South Korea are among the top three countries that send students abroad [UNESCO, 2020].

To conclude, it is not surprising that approximately 42% of international student mobility is in the OECD region, which we can qualify as the core countries of the 21st century. Regarding China, India, and South Korea, the top three countries sending most students abroad, international student mobility obviously can bring positive results, taking into account the current economic, technological, and scientific development levels of these three countries. However, we should not lose sight of the fact that international student mobility poses risks such as brain drain and the increased gap between core and periphery, especially to underdeveloped countries that cannot provide their citizens with necessary social and economic conditions, including employment for qualified human resources who obtained their higher education abroad.

References

Andican, A. Ahat (2009). Turkey and Central Asia, From The Ottomans to the Present Day. DK. Istanbul. 2009.

de Wit, Hans (2020). Strategies for the Internationalisation of Higher Education. A Comparative Study of Australia, Canada, Europe and the United States of America. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/234724517_Strategies_for_the_Internationalisation_of_Higher_Education_A_Comparative_Study_of_Australia_Canada_Europe_and_the_United_States_of_America. Accessed on 15.07.2020.

Guisepi, Robert (2013). History of Education. Retrieved from http://history-world.org/history_of_education.htm. Accessed on 13.07.2020.

Kennedy, Paul (1998). The Rise and Fall of the Great Powers. (Translation: Birtane Karanacı). Türkiye İş Bankası Cultural Publications. Ankara.

Kirmizidag, Nur, Gur, Bekir, Kurt, Turker and Boz, Nevfel (2012). Crossborder Partnership Experiences in Higher Education. Report No: 11. Hoca Ahmet Yesevi International Turkish-Kazakh University, Board of Trustees Publications. Ankara.

programları, uluslararası öğrencilerin sayısının düzenli olarak artmasına neden olmaktadır. 2019 verilerine göre 3.7 milyonu OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) bölgesinde olmak üzere dünya genelindeki uluslararası öğrenci sayısı 6 milyonu geçmiştir [OECD, 2020]. Kabul eden ve gönderen ülkeler açısından bu hareketliliğe baktığımız zaman ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya'nın en çok tercih edilen ülkeler olduğu; Çin, Hindistan ve Güney Kore'nin ise yurtdışına öğrenci gönderen ülkeler arasında ilk üçte olduğu görülebilir [UNESCO, 2020].

Sonuç olarak, uluslararası öğrenci hareketliliğinin yaklaşık %42'sini, 21. yüzyılın merkez ülkeleri olarak nitelendirebileceğimiz OECD bölgesi olmasının şaşırtıcı olmadığı açıktır. Yurtdışına en fazla öğrenci gönderen ilk üç ülke olan Çin, Hindistan ve Güney Kore açısından bakıldığında bu üç ülkenin mevcut ekonomik, teknolojik ve bilimsel gelişimi dikkate alınarak uluslararası öğrenci hareketliliğinin bariz olumlu sonuçlarından bahsedilebilir. Bununla birlikte, yurtdışında yetişmiş nitelikli insan kaynağına istihdam dâhil olmak üzere gerekli sosyal ve ekonomik şartları sunamayan özellikle az gelişmiş ülkeler için uluslararası öğrenci hareketliliğinin, "beyin göçüne" neden olduğu ve doğal olarak merkez ve çevre arasındaki makasın daha da açılması gibi riskleri barındırdığını da göz ardı etmemek gerekir.

Kaynaklar

Andican, A. Ahat (2009). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye ve Orta Asya. DK. Istanbul. 2009.

de Wit, Hans (2020). Yükseköğretimin Uluslararasılaşması İçin Stratejiler. Karşılaştırmalı Bir Çalışma, Avustralya, Kanada, Avrupa ve ABD. Alınan yer: https://www.researchgate.net/publication/234724517_Strategies_for_the_Internationalisation_of_Higher_Education_A_Comparative_Study_of_Australia_Canada_Europe_and_the_United_States_of_America. Erişim tarihi: 15.07.2020.

Guisepi, Robert (2013). Eğitimin Tarihi. Alınan yer: http://history-world.org/history_of_education.htm. Erişim tarihi: 13.07.2020.

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Nye, Joseph (2004). *Soft Power and Higher Education*. Retrieved from <http://www.educause.edu/ir/library/pdf/ffpiu043.pdf>. Accessed on 18.07.2020.

OECD (2020). *Education at a Glance 2019*, OECD Countries. Retrieved from <https://www.oecdilibrary.org/sites/17d19cd9en/index.html?itemId=/content/component/17d19cd9en>. Accessed on 15.07.2020.

Pelizzon, Sheila and Casparis, John (1999). *World Human Welfare*. (ed: T.K. Hopkins, I. Wallerstein). *The Age of Transition: Trajectory of the World System*. Avesta Publication. Istanbul.

Qiang, Zha (2003). *Internationalization of Higher Education: Towards a Conceptual Framework*. *Policy Futures in Education*. 1(2).

Richmond, Yale (2010). *Cultural Exchange and the Cold War: Raising the Iron Curtain*. Penn State Press. Washington.

Teichler, Ulrich (2009). *Internationalisation of higher education: European experiences*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/227313146_Internationalisation_of_higher_education_European_experiences. Accessed on 15.07.2020.

UNESCO (2020). *Education: Inbound Internationally Mobile Students by Continent of Origin*. Retrieved from <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=171>. Accessed on 15.07.2020.

Kennedy, Paul (1998). *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*. (Çev: Birtane Karanakçı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara.

Kırmızıdağ, Nur, Gür, Bekir, Kurt, Türker and Boz, Nevf (2012). *Yükseköğretim'de Sınır-Ötesi Ortaklık Tecrübeleri*. Rapor No: 11. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi MHB Yayınları. Ankara.

Nye, Joseph (2004). *Yumuşak Güç ve Yükseköğretim*. Alınan yer: <http://www.educause.edu/ir/library/pdf/ffpiu043.pdf>. Erişim tarihi: 18.07.2020.

OECD (2020). *Bir Bakışta Eğitim 2019*, OECD Ülkeleri. Alınan yer: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/17d19cd9-en/index.html?itemId=/content/component/17d19cd9-en>. Erişim tarihi: 15.07.2020.

Pelizzon, Sheila and Casparis, John (1999). *Dünya Beşeri Refahı*. (ed: T.K. Hopkins, I. Wallerstein). *Geçiş Çağı Dünya Sisteminin Yörüngesi*. Avesta Yayınları. İstanbul.

Qiang, Zha (2003). *Eğitimin Uluslararasılaşması: Kavramsal Bir Çerçeveye Doğru*. *Eğitimde Gelecek Politikaları*. 1(2).

Richmond, Yale (2010). *Kültürel Değişim ve Soğuk Savaş: Demir Perdeyi Kaldırmak*. Penn State Yayını. Washington.

Teichler, Ulrich (2009). *Eğitimin Uluslararasılaşması: Avrupa Tecrübeleri*. Alınan yer: https://www.researchgate.net/publication/227313146_Internationalisation_of_higher_education_European_experiences. Erişim tarihi: 15.07.2020.

UNESCO (2020). *Eğitim: Köken Kıtaya Göre Uluslararası Öğrenci Hareketliliği*. Alınan yer: <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=171>. Erişim tarihi: 15.07.2020.

KAZAKH DIASPORA IN IRAN AND THE NURLY KOSH PROGRAM İRAN'DA KAZAK DİASPORASI VE “NURLI KÖŞ” PROGRAMI

*Ilana Dautova **

The Kazakh diasporas in the world were formed as a result of many historical events. Throughout the history of Kazakhstan, Kazakhs left their homeland for other countries only in exceptional circumstances – as a result of political, economic, and religious oppression, rebellions and wars, genocide and famine, particularly, in the early Soviet period; therefore, this type of migration was often forced and violent. Kazakhs moved to neighboring countries, and some of them found their shelter in countries of Europe and even across the ocean in the Americas, while others found themselves living abroad as a result of new borders. At the present time, the migration of Kazakhs has an individual character, since they change their place of residence in search of a better life, due to a job change or in order to reunite with family members living abroad. Kazakhs, who live outside of Kazakhstan, are an integral part of the entire Kazakh nation and have one homeland – Kazakhstan, observe Kazakh customs and traditions and belong to the same ethnic group.

According to the official statistics, the current population of the country is 18.7 million people, of which 68%, or 12.7 million, are ethnic Kazakhs [Committee on Statistics, 2020; U.S. Central Intelligence Agency, 2020a]. Ethnic Kazakhs also live in China, Uzbekistan, Russia, the European Union, and the USA. The largest Kazakh diaspora is the Chinese one with more than 2 million people [China Highlights, 2020]. In Uzbekistan, the number of Kazakhs amounts to 760,000, in Russia – 661,000, in Turkey – 8,500, in Iran – 6,300, etc. [U.S. Central Intelligence Agency, 2020b; Joshua Project, 2020a, 2020b, 2020c]. Overall, according to the World As-

Dünya genelindeki Kazak diasporası, tarihsel açıdan bir dizi tarihi olayın ardından oluşmaya başlamıştır. Kazakistan tarihi boyunca Kazaklar, özellikle Sovyet döneminin başlarında, siyasi, ekonomik ve dini hayata yönelik baskılar, isyanlar ve savaşlar, soykırım ve kıtlık gibi istisnai durumlarda anavatanlarından ayrılarak diğer ülkelere zorunlu olarak göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu göç süreci, başta bölge ülkeleri olmak üzere Avrupa ülkelerine ve hatta okyanus ötesine, Amerika'ya kadar uzanmıştır. Diaspora olarak kabul edilen Kazaklar ise tarih boyunca değişen sınırlar nedeniyle anavatanları dışında kalarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Günümüzde ise Kazaklar'ın göç etme nedenleri değişiklik göstermekte olup, gönüllü olarak daha iyi bir yaşam ve iş arayışı ya da yurtdışında yaşayan aile üyeleriyle birleşmek amacıyla ikamet yerlerini değiştirmektedir. Yurtdışında yaşayan Kazaklar, Kazak ulusunun ayrılmaz bir parçasıdır ve onların anavatanları Kazakistan'dır. Yapılan araştırmalar, diasporadaki Kazaklar'ın kendi gelenek ve göreneklerine uyarak yaşamlarını sürdürmekte olduğunu göstermektedir.

Resmi istatistiklere göre Kazakistan'ın halihazırdaki nüfusu 18.7 milyondur. Bu nüfusun 12.7 milyonunu (68%), etnik Kazaklar oluşturmaktadır [İstatistik Komitesi, 2020; ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı, 2020a]. Etnik Kazaklar, Kazakistan dışında yoğun olarak Çin, Özbekistan, Rusya, Avrupa Birliği ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri ile dünyanın farklı bölgelerinde yaşamaktadırlar. En büyük Kazak diasporası, 2 milyondan fazla nüfus ile Çin'de bulunmaktadır [Çin Öne Çıkanlar, 2020]. Diğer coğrafyalarda yaşayan Kazaklar'ın

* Ilana Dautova, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ilanadaut@gmail.com

sociation of Kazakhs, there are more than five million Kazakhs living outside of Kazakhstan in 43 countries [Kazinform, 2019].

The Kazakh diasporas have their own unique historical feature. As a nomadic people, who moved from one pasture to another during four seasons of the year, the Kazakhs successfully and easily adapt to a new country, even though they constitute an ethnic minority in the host country. One such country is Iran, where about 6,000 Kazakhs live.

Kazakhs of what is now known as the Mangistau region, which is located east of the Caspian Sea, emigrated to Iran after the October Revolution of 1917 and the famine of 1932-1933 in the Kazakh steppe. The October Revolution and the establishment of Soviet power were a deep wound for many peoples living on the territory of the former Russian empire. Until 1917, Kazakhstan was considered as a country of nomads with a traditional way of life, and during the period of technological progress, the country of nomads did not have positive perspectives to become an economically developed country. For this reason, the people, who came to power at that time, forcibly and radically changed the established way of life of the Kazakhs in an attempt to make a qualitative breakthrough from nomadism into industrialized society. Along with such positive consequences, which also included the elimination of illiteracy, there were many negative moments, including the repressions against the national elite and broken fates of many Kazakh people, who were forced to seek refuge, particularly, after the famine of the 1930s.

The Soviet policy of liquidation of the Kulaks (small landowners), collectivization, increase in the food procurement plan, and the confiscation of private cattle was especially cruel for the regions of the USSR, which traditionally supplied food products. Kazakhstan, which population mainly consisted of nomadic cattle breeders, was one of the most affected republics of the Soviet Union. The famine began in the winter of 1930 and hard-hit the nomadic Kazakhs of the north and southeast of the country. To

nüfus dağılımının Özbekistan'da 760.000 kişi, Rusya'da 661.000 kişi, Türkiye'de 8.500 kişi ve İran'da 6.300 kişi olduğu bilinmektedir [ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı, 2020b; Joshua Projesi, 2020a, 2020b, 2020c]. Dünya Kazakları Derneği'nin verilerine göre Kazakistan dışındaki 43 ülkede yaşayan beş milyondan fazla Kazak bulunmaktadır [Kazinform, 2019].

Kazak diasporasının kendine özgü tarihi özelliklerinin olduğu söylenebilir. Yılın dört mevsimi bir otlaktan diğerine göçen göçebe bir halk olan Kazaklar, ev sahibi ülkede etnik azınlık olsalar da o ülkenin şartlarına hızlı ve kolay adapte olmuşlardır. 6.300 etnik Kazağın yaşamış olduğu İran'ı bu bağlamda iyi bir örnek olarak gösterebiliriz.

Hazar Denizi'nin doğusunda yer alan ve günümüzde Mangistau olarak bilinen bölgenin Kazakları, 1917 Ekim Devrimi ve 1932-1933 yılları arasında Kazak bozkırlarında yaşanan kıtlıktan sonra İran'a göç etmişlerdir. Ekim Devrimi ve sonrasında Sovyet idaresinin başlaması, eski Rus İmparatorluğu topraklarında yaşayan çok sayıda halk üzerinde derin izler bırakmıştır. 1917 yılına kadar Kazakistan, geleneksel yaşam tarzına sahip bir göçebe ülkesi özelliği taşımaktadır. Teknolojik ilerleme ve endüstriyel açıdan kalkınma olanaklarının yetersiz olduğu düşünülerek dönemin yöneticileri tarafından zorla göçebe hayat tarzından sanayi toplumuna niteliksel bir atılım yapmak amacıyla zorla ve kökten değişiklikler yapılmıştır. Sanayi atılımı ve okur-yazarlık seviyesini artırmayı amaçlayan bir kısım adımlar, Kazak toplumu üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır.

Kulakların (küçük toprak sahipleri) tasfiyesi, kolektifleştirme, gıda tedarik planında artış ve büyükbaş hayvanlara el koyma gibi Sovyet politika ve uygulamaları, geleneksel olarak gıda tedarik eden SSCB bölgeleri için daha ağır olmuştur. Nüfusu ağırlıklı olarak göçebe sığır yetiştiricilerinden oluşan Kazakistan, Sovyetler Birliği'nin bu tür politikalarından en çok etkilenen cumhuriyetlerinden biri olmuştur. 1930 yılı kışında başlayan kıtlıktan en büyük zararı ülkenin kuzey ve güneydo-

feed themselves, the nomads began slaughtering their livestock and fleeing Soviet Kazakhstan, and at the peak of the famine from 1931 to 1933, more than 1.1 million people, most of whom were Kazakhs, left Kazakhstan and migrated to neighboring Soviet republics, China and further abroad [Qazaqstan Tarihy, 2013]. Thus, the situation and politics in the country during the Soviet period led to a massive migration of people from Kazakhstan, some of whom went to Iran.

Kazakhs, who settled in the Iranian province of Golestan, have been living there for five generations. They are called Iranian Kazakhs; the Kazakh diaspora in Iran is considered quite young. Iranian Kazakhs predominantly inhabit the counties of Gorgan, Conbad-e Qabus, Bandar-e Gaz, and Torkaman. Over time, Kazakhs began to live in large cities of Iran such as Tehran and Mashhad. They observe Kazakh customs and traditions and do not mix with other ethnic minorities, who live in Iran, in marriage. Being educated in Persian, Iranian Kazakhs have successfully adapted in Iran. Despite the small number of the Kazakh diaspora in Iran, the authorities of Kazakhstan are interested in the repatriation of Kazakhs from Iran.

On December 2, 2008, the government of Kazakhstan issued decree No. 1126, creating a program called "Nurly Kosh" (Blessed or Bright Migration) for the repatriation of Kazakhs from abroad [Zakon, 2014]. The reasons why the Kazakh government is interested in the return of ethnic Kazakhs are the aging of the population, the emigration of highly qualified specialists to the countries of near and far abroad, the presence of large unpopulated territories and the targeted policy to increase the population. Therefore, the return of ethnic Kazakhs to their homeland contributes not only to the implementation of Kazakhstan's demographic policy, but also to the country's political and economic sustainability. During the years of his rule, Nursultan Nazarbayev, the first president of Kazakhstan, clearly outlined the strategy and tasks for state bodies to develop a program for the return of Kazakhs.

ğusunda bulunan göçebe Kazaklar görmüştür. Göçebeler, kendilerini beslemek için hayvanlarını kesmeye ve Kazakistan Sovyeti'nden kaçmaya başlamışlardır. 1931-1933 yılları arasında zirveye ulaşan kıtlık nedeniyle çoğu etnik Kazak olan 1.1 milyondan fazla insan, Kazakistan'ı terk ederek komşu Sovyet cumhuriyetlerine, Çin'e ve diğer ülkelere göç etmişlerdir [Qazaqstan Tarihy, 2013]. Sovyet döneminde ülkedeki siyasi ve ekonomik şartlar, Kazakistan'dan kitlesel göçlere yol açmıştır. İran'daki Kazak diasporası, bu göç akınlarından birisinin sonucudur.

İran'ın Gülistan eyaletine yerleşen Kazaklar, beş nesildir orada yaşamaktadır. İran Kazakları olarak bilinen İran'daki Kazak diasporasının yaş ortalamasının oldukça genç sayılabileceği ifade edilebilir. İran Kazakları, ağırlıklı olarak Gorgan, Günbed-i Kavus, Bender-i Gez ve Türkmen ilçelerinde yaşamaktadır. Kazaklar, zamanla İran'ın Tahran ve Meşhed gibi büyük şehirlerinde yaşamaya başlamışlardır. İran Kazakları, Kazak gelenek ve göreneklerine uyarak, İran'da yaşayan diğer etnik azınlıklarla evlenmemektedirler. Farsça eğitim alan İran Kazakları, İran toplumsal hayatına başarılı bir şekilde uyum sağlamışlardır. İran'daki Kazak diasporasının sayısının az olmasına rağmen Kazakistan hükümeti, buradaki Kazaklar'ın anavatanlarına geri dönmeleri konusunda ilgilenmektedir.

Kazakistan hükümeti, 2 Aralık 2008'de 1126 sayılı kararnameyi yayımlamıştır. Bu kararname çerçevesinde diasporadaki Kazaklar'ın anavatanlarına geri dönüşü için "Nurlı Köş" (Nurlu Göç) adlı bir program başlatılmıştır [Zakon, 2014]. Kazak hükümetinin etnik Kazaklar'ın geri dönüşüyle ilgilenmesinin nedenleri arasında nüfusun yaşlanması, yüksek nitelikli uzmanların yakın ve uzak ülkelere göç etmesi, az nüfusun yaşadığı büyük bölgelerin varlığı ve nüfusun artırılmasına yönelik politikalar yer almaktadır. Bu nedenle, etnik Kazaklar'ın anavatanlarına geri dönmesi, sadece Kazakistan'ın demografik yapısının dengelenmesi için değil aynı zamanda ülkenin siyasi ve ekonomik sür-

Consequently, the Nurly Kosh program was developed, which allocates quotas for Kazakhs living abroad and helps them to get settled on the territory of Kazakhstan. Moreover, the government of Kazakhstan provides social support to resettled Kazakhs by providing allowances for the purchase of housing and reimbursement of relocation costs. According to this program, Iranian Kazakhs have the opportunity to return to Kazakhstan, and the number of Kazakhs living in Iran is decreasing due to the repatriation. Under this program, many Iranian Kazakhs left Iran and moved to the city of Aktau, Mangistau region. Thus, owing to the state's active policy of social and financial support of ethnic Kazakhs, Iranian Kazakhs gained an opportunity to return to their ancestral homeland.

In summary, the main historical feature that unites many Kazakh diasporas living outside of Kazakhstan is the forced and violent escape of their elder generations from their homeland due to tragic political and economic events. Mass flows of people fleeing Kazakhstan contributed to the creation of the Kazakh diasporas in neighboring states, Europe, and the Americas. A small but significant part of the Kazakh people is the Kazakh diaspora in Iran. More than 6,000 Iranian Kazakhs have adapted in the host country not leaving behind Kazakh traditions, customs, and language. By the virtue of the Kazakhstan government's support and interest in the repatriation of ethnic Kazakhs, there is a great hope that the freedom-loving hearts of nomads will finish their wanderings abroad and return to their homeland.

References

China Highlights (2020). The Kazakh Minority. Retrieved from <https://www.chinahighlights.com/travel-guide/nationality/kazak.htm>. Accessed on 28.07.2020.

Committee on Statistics of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan (2020). Main Socio-Economic Indicators. Retrieved from <https://stat.gov.kz>. Accessed on 28.07.2020.

Joshua Project (2020a). Kazakhs in Russia. Retrieved from https://joshuaproject.net/people_groups/12599/RS. Accessed on 28.07.2020.

dürülebilirliğine de katkıda bulunmaktadır. Kazakistan'ın Kurucu Cumhurbaşkanı Elbası Sayın Nursultan Nazarbayev, devlet organlarının etnik Kazaklar'ın geri dönüşü konusunda program geliştirmelerine yönelik strateji ve görevleri açıkça belirlemiştir. Sonuç olarak, yurtdışında yaşayan Kazaklar için kota tahsis eden ve onların Kazakistan topraklarına yerleşmelerine yardımcı olan Nurly Köş programı geliştirilmiştir. Ayrıca, Kazakistan hükümeti, yeniden yerleştirilen Kazaklar'a konut alımı için ödenek sağlayarak ve yer değiştirme maliyetlerinin geri ödenmesiyle sosyal destek sağlamıştır. Söz konusu program çerçevesinde İran Kazakları Kazakistan'a dönme imkânına sahip olup bu durum İran'da yaşayan Kazaklar'ın sayısında azalmaya da yol açmaktadır. Bu program kapsamında birçok İranlı Kazak, İran'dan ayrılarak Mangistau bölgesindeki Aktau şehrine taşınmıştır. Böylece, devletin etnik Kazaklar'a yönelik aktif sosyal ve mali destek politikası sayesinde İran Kazakları anavatanlarına dönme fırsatı elde etmişlerdir.

Özetlemek gerekirse, Kazakistan dışındaki yaşayan Kazak diasporasını birleştiren temel tarihsel özellik, trajik siyasi ve ekonomik olaylar nedeniyle yaşlı kuşakların anavatanlarından zorla göç ettirilmesidir. Kazakistan'dan yaşanan kitlesel göç akını, komşu ülkelerde, Avrupa'da ve Amerika'da Kazak diasporasının oluşmasına neden olmuştur. Kazak halkının küçük ama önemli bir kısmının İran'daki Kazak diasporası olduğu söylenebilir. 6.000'dan fazla İranlı Kazak, Kazak dilini, gelenek ve göreneklerini unutmadan içinde bulundukları topluma adapte olarak yaşamalarını sürdürmektedir. Kazakistan hükümetinin etnik Kazaklar'ın ülkelerine geri dönüşüne olan ilgisi ve desteği, göçbelerin özgürlüğü seven kalplerinin yurtdışındaki gezilerine son vererek anavatanlarına dönmeleri için büyük bir umut olmuştur.

Joshua Project (2020b). Kazakhs in Turkey. Retrieved from https://joshuaproject.net/people_groups/12599/TU. Accessed on 28.07.2020.

Joshua Project (2020c). Kazakhs in Iran. Retrieved from https://joshuaproject.net/people_groups/12599/IR. Accessed on 28.07.2020.

Kazinform (2020). How many Kazakhs live abroad. Retrieved from https://www.inform.kz/ru/skol-ko-kazahov-prozhivaet-za-rubezhom_a3539766. Accessed on 28.07.2020.

Qazaqstan Tarihy (2013). Mass Migration of the Population as a Consequence of Collectivization and Famine in Kazakhstan. Retrieved from <https://e-history.kz/en/history-of-kazakhstan/show/9615/>. Accessed on 28.07.2020.

U.S. Central Intelligence Agency (2020a). Central Asia: Kazakhstan. Retrieved from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz.html>. Accessed on 28.07.2020.

U.S. Central Intelligence Agency (2020b). Central Asia: Uzbekistan. Retrieved from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html#People>. Accessed on 28.07.2020.

Zakon (2014). Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated December 2, 2008 No. 1126 on the Approval of the Nurlı Kosh Program for 2009-2011. Retrieved from https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30365313. Accessed on 28.07.2020.

Kaynaklar

ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (2020a). Orta Asya: Kazakistan. Alınan yer: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz.html>. Erişim tarihi: 28.07.2020.

ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (2020b). Orta Asya: Özbekistan. Alınan yer: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html#People>. Erişim tarihi: 28.07.2020.

Çin'den Öne Çıkanlar (2020). Kazak Azınlık. Alınan yer: <https://www.chinahighlights.com/travelguide/nationality/kazak.htm>. Erişim tarihi: 28.07.2020.

Joshua Projesi (2020a). Rusya'daki Kazaklar. Alınan yer: https://joshuaproject.net/people_groups/12599/RS. Erişim tarihi: 28.07.2020.

Joshua Projesi (2020b). Türkiye'deki Kazaklar. Alınan yer: https://joshuaproject.net/people_groups/12599/TU. Erişim tarihi: 28.07.2020.

Joshua Projesi (2020c). İran'daki Kazaklar. Alınan yer: https://joshuaproject.net/people_groups/12599/IR. Erişim tarihi: 28.07.2020.

Kazinform (2020). Yurtdışında Kaç Kazak Yaşıyor. Alınan yer: https://www.inform.kz/ru/skol-ko-kazahov-prozhivaet-za-rubezhom_a3539766. Erişim tarihi: 28.07.2020.

Kazakistan Cumhuriyeti Milli Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi (2020). Temel Sosyo-Ekonomik Göstergeler. Alınan yer: <https://stat.gov.kz>. Erişim tarihi: 28.07.2020.

Kazakistan Tarihi (2013). Kazakistan'da Kolektifleştirme ve Kıtlığın Bir Sonucu Olarak Nüfusun Toplu Göçü. Alınan yer: <https://e-history.kz/en/history-of-kazakhstan/show/9615/>. Erişim tarihi: 28.07.2020.

Zakon (2014). Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin 2 Aralık 2008 Tarih ve 1126 Sayılı Nurlı Kosh Programının 2009-2011 Onayı Hakkında. Alınan yer: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30365313. Erişim tarihi: 28.07.2020.

INTERNATIONAL UNIVERSITY RANKING SYSTEMS ULUSLARARASI ÜNİVERSİTE SIRALAMA SİSTEMLERİ

*Gulnar Nadirova **

In the international Quacquarelli Symonds (QS) World University Rankings 2021, al-Farabi Kazakh National University rose to the 165th position right after the British University of Exeter and ahead of the American Rochester University and Taiwan's National Tsing Hua University [KazNU, 2020]. This fact can be regarded as a significant success of the leader of Kazakhstan's national education, but in another authoritative rating – the Times Higher Education (THE) World University Rankings 2021 – the university is incomparably lower – In the 1.000+ group, together with the Gumilyov Eurasian National University and Satbaev University. At the same time, the aforementioned Taiwan's Tsing Hua University (not to be confused with the Tsinghua University of Beijing) is approximately 600 positions higher, in the 351-400 group of the THE ranking [THE, 2020]. Why are the results so strikingly different? The reason lies in the differing methodologies and data used to compile the rankings.

First of all, it should be mentioned that there are different types of rankings – global, regional, and national, which students can be guided by when choosing a future alma mater or which government structures can use when determining internal educational policy.

At the global level, in addition to the already mentioned QS World University Rankings and THE World University Rankings, the most well-known is the Academic Ranking of World Universities (ARWU), created by Shanghai Jiao Tong University and compiled since 2003. It features an exceptional focus on university research and counts the number of articles published in the journals Nature and Science, as well as the number of winners of the Nobel Prize and the Fields

Uluslararası Quacquarelli Symonds (QS) 2021 Dünya Üniversiteleri Sıralamasında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi 165. sıraya yükselerek Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) Rochester Üniversitesi ile Tayvan'daki Ulusal Tsing Hua Üniversitesi'nin önüne geçerek İngiltere'deki Exeter Üniversitesi'nden sonraki sıraya yerleşmiştir [KazNU, 2020]. Bu gelişme, Kazakistan'ın önde gelen üniversitelerinden birisi olan Al-Farabi Üniversitesi'nin önemli bir başarısı olarak kabul edilebilir. Ancak, diğer bir itibarlı derecelendirme kuruluşu olan Times Higher Education (THE) tarafından yapılan 2021 Dünya Üniversiteleri Sıralaması'nda adı geçen üniversite, L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi ve Satbayev Üniversitesi ile birlikte 1.000+ grubunda yer alarak, QS sıralamasındaki konumu ile kıyaslanamayacak kadar düşük seviyede kalmaktadır. Aynı zamanda, yukarıda bahsedilen Tayvan'daki Tsing Hua Üniversitesi (Pekin Tsinghua Üniversitesi ile karıştırılmamalıdır), THE sıralamasında 351-400 grubunda yer alarak, QS sıralamasındaki konumuna göre yaklaşık 600 sıra daha yukarıda görünmektedir [THE, 2020]. Sonuçlar neden bu kadar farklıdır? Bunun nedeni olarak sıralamaların oluşturulmasında farklı metodolojilerin ve verilerin kullanılması gösterilebilir.

Öncelikle, üniversite seçiminde öğrencilerin rehberlik edebileceği veya hükümet yapılarının iç eğitim politikasını belirleme sürecinde kullanılabileceği küresel, bölgesel ve ulusal olmak üzere farklı sıralama türleri olduğu belirtilmelidir. Küresel düzeyde, daha önce bahsedilen QS Dünya Üniversiteleri Sıralaması ve THE Dünya Üniversiteleri Sıralaması'na ek olarak, çok yaygın bir şekilde tanınan sıralama

* Prof, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

Medal (International Medal for Outstanding Discoveries in Mathematics) among university professors.

Unlike the ARWU, the QS ranking relies more on data from surveys of academics and employers, collects such data as citations per faculty member and the ratio of teaching staff and students, as well as the number of foreign faculty and students. The subjective indicator (the opinions of academics) accounts for 40% of the overall score of a university, which, in our opinion, is quite a lot. QS also uses a survey of employers to determine which universities have the best reputation for producing qualified graduates, and again, this data may not be completely objective. For instance, some universities are known to encourage their "supporters" to respond positively to reputation polls [Donnelly, 2016].

THE collaborated with QS for several years on the annual world university rankings, but then, with the help of Thomson-Reuters, developed its own methodology based on 13 separate performance indicators. Today the THE World University Ranking is the largest, as it includes more than 1.500 universities from 93 countries and territories.

However, the top 10 universities in all three of the above rankings are almost the same, with minimal differences from year to year. These are Oxford, Cambridge, University of California, Stanford, Berkeley, MIT, Harvard, Princeton, Chicago University, and two-three other U.S. universities (Caltech, Columbia University, etc.). Changes are mostly observed in the top 100 or top 200, where Asian universities are increasingly penetrating. There are other global rankings – U.S. News, the Taiwan Council for the Assessment and Accreditation of Higher Education (HEEACT), the Russian rating agency RatER, the Leiden rating, the EU U-Multirank rating, and others, but they all pay maximum attention to the research component, focusing on the world-wide popular U.S. model of a research university.

While most global rankings overly focus on research and reputation, regional and national rankings try to reverse this trend

Şanghai Jiao Tong Üniversitesi tarafından oluşturulan ve 2003'den beri yapılan Dünya Üniversitelerinin Akademik Sıralaması'dır (ARWU). Bu sıralama, üniversite araştırmalarına odaklanarak, Nature ve Science dergilerinde yayımlanan makale sayısının yanı sıra üniversite öğretim üyeleri arasında Nobel Ödülü ve Fields Madalyası (Matematikte Üstün Keşifler için Uluslararası Madalya) kazananların sayısını dikkate almaktadır.

ARWU'dan farklı olarak, QS sıralaması daha çok akademisyen ve işveren anketlerinden elde edilen verilere dayanır, öğretim üyesi başına düşen atıf sayısı, öğretim üyesi-öğrenci oranı ve yabancı öğretim üyesi ve öğrenci sayısı gibi verileri toplar. Subjektif gösterge (akademisyenlerin görüşleri) üniversitenin toplam puanının %40'ını oluşturmaktadır. Bu rakam, bize göre oldukça fazladır. QS ayrıca, hangi üniversitelerin nitelikli mezunlar yetiştirmede daha iyi tanınmışlığa sahip olduğunu belirlemek için işveren anketi kullanmaktadır. Bu verilerin de tamamen objektif olduğundan bahsedemeyiz. Örneğin, bazı üniversitelerin "destekçilerini" tanınmışlık anketlerine olumlu yanıt vermeye teşvik ettikleri bilinmektedir [Donnelly, 2016].

THE, yıllık dünya üniversiteleri sıralamasının oluşturulması konusunda birkaç yıl boyunca QS ile iş birliği yapmıştır. Ancak sonrasında, Thomson-Reuters'ın yardımıyla 13 ayrı kriter temelinde kendi metodolojisini geliştirmiştir. Günümüzde, THE Dünya Üniversiteleri Sıralaması, 93 ülke ve bölgeden 1.500'den fazla üniversiteyi kapsayan en büyük sıralama niteliğindedir.

Bununla birlikte, yukarıdaki sıralamaların üçünde de en iyi 10 üniversitenin yıldan yıla çok az farklılık göstererek neredeyse aynı kaldığı söylenebilir. Bunların arasında Oxford, Cambridge, California Üniversitesi, Stanford, Berkeley, MIT, Harvard, Princeton, Chicago Üniversitesi ve diğer iki-üç ABD üniversitesi (Caltech, Columbia Üniversitesi, vb.) yer almaktadır. Değişiklikler çoğunlukla Asya üniversitelerinin giderek daha fazla yer almaya

by attaching more importance to teaching and learning, as well as student and community engagement, the social mission of universities, etc. This means that regional and national rankings are more focused on educational activities and younger local universities. National rankings, which measure student satisfaction among other things, are widely used in about 30 countries in Asia, Europe, North America, South America, and Oceania [Qiang Zha, 2016]. They allow more socially oriented universities lacking long-term reputation to advance. Experts argue that students are more interested in the quality of teaching than in the academic performance of a university, especially at the undergraduate level, but this quality is very difficult to measure.

The British government attempted to develop a new framework for recognizing high-quality teaching and raising its profile in universities to introduce new incentives and standards, and elevate teaching to the same status as research. Part of the idea behind the Teaching Excellence Framework (TEF) was that the government would provide more detailed data to help students choose which university or college to attend [Gunn, 2015].

The British TEF ranking assesses three criteria: the quality of teaching, that is, teaching, which sets new tasks and incentives for students, and activates the educational process; the learning environment, that is, resources and activities aimed at retention, progress, and academic performance of students; and, finally, results of teaching students, especially from disadvantaged families. Particular attention is paid to student satisfaction and their progress towards work.

Top universities are awarded the gold, silver, or bronze status as a result of the TEF, which is expected to impact student recruitment, as well as allow universities that have received the TEF award to raise tuition fees above the current limit of £9.000 in line with inflation.

While many experts believe that rankings are a marketing tool, they also meet the growing public demand for transparen-

başladığı ilk 100 veya ilk 200'de gözlemlenmektedir. Bunların yanı sıra, US News, Tayvan Yükseköğretim Değerlendirme Akreditasyon Konseyi (HEEACT), Rus derecelendirme kuruluşu RatER, Leiden sıralaması ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen U-Multirank sıralaması gibi diğer küresel sıralamalar da bulunmaktadır. Fakat bu sıralamaların hepsi araştırma üniversitesinin dünya çapında popüler olan ABD modeline odaklanarak, araştırma bileşeni üzerine yoğunlaşmaktadır.

Çoğu küresel sıralama, aşırı derecede araştırma ve tanınmışlığa odaklanırken, bölgesel ve ulusal sıralamalar, öğretme ve öğrenmeye, öğrenci ve topluluk katılımına ve üniversitelerin sosyal misyonuna daha fazla önem vererek bu eğilimi tersine çevirmeye çalışmaktadır. Bu demek oluyor ki bölgesel ve ulusal sıralamalar daha çok eğitim faaliyetlerine ve daha genç yerel üniversitelere odaklanmaktadır. Bunlara ek olarak öğrenci memnuniyetini ölçen ulusal sıralamalar, Asya, Avrupa, Kuzey Amerika, Güney Amerika ve Okyanusya'daki yaklaşık 30 ülkede yaygın olarak kullanılmaktadır [Qiang Zha, 2016]. Bu sıralamalar, uzun vadeli tanınmışlığa sahip olmayan daha sosyal odaklı üniversitelerin ilerlemesine imkân sağlamaktadır. Uzmanlar, öğrencilerin özellikle lisans düzeyinde, üniversitenin akademik performansından çok öğretim kalitesiyle ilgilendiğini, ancak bu kalitenin ölçülmesinin çok zor olduğunu savunmaktadır.

İngiltere hükümeti, yeni teşvikler ve standartlar getirmenin yanı sıra öğretimi araştırma ile aynı statüye yükseltmek üzere yüksek kaliteli öğretimi tanımak ve üniversitelerdeki önemini artırmak için yeni bir çerçeve geliştirmeye çalışmıştır. Öğretimde Mükemmellik Çerçevesi'nin (TEF) arkasındaki fikirlerden biri, hükümetin öğrencilerin hangi üniversiteye veya koleje gideceklerini seçmelerine yardımcı olmak için daha ayrıntılı veriler sağlaması olmuştur [Gunn, 2015].

İngiltere'nin TEF sıralaması, üç kriter üzerinden değerlendirmektedir. Bunların arasında öğretim kalitesi, yani öğrenciler için yeni görevler ve teşvikler belirleyen ve

cy and accountability in higher education. The influence of global rankings can hardly be overestimated. Specially created departments at universities work on improving their rankings by forming task forces, organizing seminars, inviting paid consultants, etc. All these measures are very similar to the work of large corporations and marketing companies and divert significant resources from the main function of universities.

The positive effect of rankings consists in determining the place of a particular university in the general system of higher education and assessing the strengths and weaknesses of its activities, which is especially important for new participants from countries not previously covered by rankings. But care must be taken to ensure that the ranking process does not become a race for higher positions. Sometimes a paradoxical situation develops when reputation, that is, what one thinks about a university, becomes more important than student satisfaction, that is, what a university does. The dominance of market factors over social and cultural factors sometimes leads to a decrease in the quality of education and the oblivion of the mission of higher education – to expand the sphere of knowledge, preserve and pass it on to future generations.

References

Donnelly, Katherine (2016). Trinity College Dublin Accused of Violating Ranking Rules. Retrieved from <https://www.independent.ie/irish-news/education/trinity-college-dublin-accused-of-violating-ranking-rules-34560669.html/> Accessed on 15.09.2020.

Gunn, Andrew (2015). Why Universities Will Have to Pay More Attention to the Quality of Their Teaching? Retrieved from <https://theconversation.com/why-universities-will-have-to-pay-more-attention-to-the-quality-of-their-teaching-47186>. Accessed on 05.09.2020.

KazNU (2020). KazNU Entered the World's Top-200 Best HEIs. Retrieved from <https://www.kaznu.kz/en/3/news/one/20305/>. Accessed on 05.09.2020.

THE (2020). THE World University Rankings 2021 Digital Edition. Retrieved from <https://www.timeshighereducation.com/digital-editions/world-university-rankings-2021-digital-edition>. Accessed on 03.09.2020.

Zha, Qiang (2016). University Rankings in Perspective. Retrieved from <https://www.insidehighered.com/>

eğitim sürecini harekete geçiren öğretim; öğrenme ortamı, yani öğrencilerin kalıcılığı, ilerlemesi ve akademik performansına yönelik kaynaklar ve etkinlikler; ve son olarak, özellikle dezavantajlı ailelerden gelen öğrencilerin eğitim sürecinden elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Öğrenci memnuniyetine ve işe alınma sürecine özellikle dikkat edilmektedir.

En iyi üniversiteler, TEF sıralamasının bir sonucu olarak altın, gümüş veya bronz statü ile ödüllendirilmektedir. Bu durumun, öğrenci alımını etkilemesi ve TEF ödülünü kazanan üniversitelerin öğrenim ücretlerini, enflasyon oranını hesaba katarak 9.000 İngiliz sterlini olan mevcut sınırın üzerine çıkarmalarına izin vermesi beklenmektedir.

Pek çok uzman sıralamaların bir pazarlama aracı olduğuna inanırken, aynı zamanda bu sıralamalar yükseköğretimde şeffaflık ve hesap verebilirlik için artan kamu talebini de karşılamaktadır. Küresel sıralamaların etkisi hafife alınmamalıdır. Üniversitelerde özel olarak oluşturulmuş bölümler, çalışma gruplarını oluşturarak, seminerler düzenleyerek ve ücretli danışmanları davet ederek sıralamalarını yükseltmeye çalışmaktadır. Tüm bu önlemler, büyük şirketlerin ve pazarlama şirketlerinin çalışmalarıyla çok benzerlikte ve önemli kaynakları üniversitelerin ana işlevinden başka tarafa kaydırmaktadır.

Sıralamaların olumlu etkisi olarak belirli bir üniversitenin genel yükseköğretim sistemindeki yerinin belirlenmesi ve faaliyetlerinin güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirilmesi gösterilebilir. Bu durum, daha önce sıralamalarda yer almayan ülkelerden yeni katılımcılar için özellikle önemlidir. Bununla birlikte, sıralama sürecinin daha yüksek sıralar için bir yarış haline gelmemesini sağlamak için özen gösterilmelidir. Bazen tanınmışlığın, yani bir üniversite hakkında ne düşünüldüğünün öğrenci memnuniyetinden, yani üniversitenin temel işlevinden daha önemli hale geldiği paradoksal bir durum ortaya çıkmaktadır. Pazar faktörlerinin sosyal ve kültürel faktörler üzerindeki hakimiyeti, bazen eğitim kalitesinde bir düşüşe ve

blogs/world-view/university-rankings-perspective. Accessed on 03.09.2020.

bilgi alanını genişletmek, korumak ve gelecek nesillere aktarmak olan yükseköğretim misyonunun unutulmasına yol açmaktadır.

Kaynaklar

Donnelly, Katherine (2016). Trinity College Dublin, Sıralama Kurallarını İhlal Etmeyle Suçlandı. Alınan yer: <https://www.independent.ie/irish-news/education/trinity-college-dublin-accused-of-violating-ranking-rules-34560669.html/>. Erişim tarihi: 15.09.2020.

Gunn, Andrew (2015). Üniversiteler Neden Öğretim Kalitesine Daha Fazla Dikkat Etmek Zorunda Kalacak? Alınan yer: <https://theconversation.com/why-universities-will-have-to-pay-more-attention-to-the-quality-of-their-teaching-47186>. Erişim tarihi: 05.09.2020.

KazNU (2020). KazNU Dünyanın En İyi 200 HEI'si İçerisine Girdi. Alınan yer: <https://www.kaznu.kz/en/3/news/one/20305/>. Erişim tarihi: 05.09.2020.

THE (2020). THE Dünya Üniversiteler Sıralaması 2021 Dijital Baskısı. Alınan yer: <https://www.times-highereducation.com/digital-editions/world-university-rankings-2021-digital-edition>. Erişim tarihi: 03.09.2020.

Zha, Qiang (2016). Perspektif Üniversite Sıralaması. Alınan yer: <https://www.insidehighered.com/blogs/world-view/university-rankings-perspective>. Erişim tarihi: 03.09.2020.

UZBEKISTAN'S TRANSITION TO LATIN ALPHABET AND LESSONS LEARNED ÖZBEKİSTAN'IN LATİN ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİ VE ALINAN DERSLER

*Balzhan Eshmetova **

There are many Turkic people of the same origin with a total population of over 200 million. These people use various alphabets, especially Latin, Cyrillic and Arabic. The differences in the alphabets used, despite the similarities in the sound structure of Turkic languages, may shadow the fact that they have common points. However, the process of transition to the Latin alphabet, which has been brought to attention in independent Turkic states in recent years, has increased the possibility of creating a common Turkic language alphabet. Looking at the transition history of Turkic people to the Latin alphabet, Turkey made the transition first in 1928, Azerbaijan in 1991, Turkmenistan and Uzbekistan in 1993, we can see that most countries started this process right after the collapse of the Soviet Union. After Kazakhstan, which decided to switch to the Latin alphabet in 2017, the issue of alphabet change has been on the agenda in Kyrgyzstan as well. It is not an odd situation that the transition to the Latin alphabet in Turkic speaking states faces various difficulties and criticisms. Within the framework of the mentioned discussions, this study aims to examine Uzbekistan's transition to the Latin alphabet, which has the largest population in Central Asia.

After the collapse of the Soviet Union, similar to other Central Asian countries, identity building process was initiated in Uzbekistan. In this direction, the "Law on Transition to the Uzbek Alphabet Based on Latin Letters" was accepted at the eighth meeting of the Uzbekistan State Assembly on September 2nd, 1993, and the process of

Dünya genelinde toplam nüfusları 200 milyonun üzerinde, aynı kökten gelen çok sayıda Türk halkları bulunmaktadır. Bu halklar, başta Latin, Kiril ve Arap alfabeleri olmak üzere çeşitli alfabeler kullanmaktadır. Kullanılan alfabelerdeki farklılıklar, Türk dillerindeki ses yapısındaki benzerliğe rağmen bunların akraba diller olduğu gerçeğinin dikkatlerden kaçmasına neden olabilmektedir. Ancak son yıllarda bağımsız Türk devletlerinde gündeme getirilen Latin alfabesine geçiş süreci, ortak bir Türk dili alfabesi oluşturma olasılığını iyice artırmıştır. Türk halklarının Latin alfabesine geçiş tarihine baktığımızda; ilk olarak Türkiye'nin 1928 yılında geçiş yaptığını, Azerbaycan'ın 1991 yılında, Türkmenistan ve Özbekistan'ın 1993 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından bu süreci başlattıklarını görebiliriz. 2017 yılında Latin alfabesine geçme kararı alan Kazakistan'dan sonra Kırgızistan'da da alfabe değişikliği meselesi, ülke gündemine oturmuştur. Türk devletlerindeki Latin alfabesine geçiş sürecinin çeşitli zorluk ve eleştirilerle karşılaşması çok yadırganacak bir durum değildir. Belirtilen tartışmalar çerçevesinde bu çalışma, Orta Asya'nın en kalabalık nüfusuna sahip olan Özbekistan'ın Latin alfabesine geçiş sürecini incelemeyi amaçlamaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra diğer Orta Asya ülkeleri gibi Özbekistan'da da kimlik inşa süreci başlatılmıştır. Bu doğrultuda, 2 Eylül 1993 tarihinde Özbekistan Devlet Meclisi'nin 8'inci toplantısında "Latin Harfi Temelli Özbek Alfabesine Geçiş Hakkında Kanun" kabul

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. eshmetova.balzhan@gmail.com

transition to the Latin alphabet was initiated [Gov.uz, 2005]. Despite the atmosphere of those years, we can summarize the main goals of Uzbekistan's transition to the Latin alphabet as follows: 1) To determine the rank of the Uzbek language, increasing the level of practical use and thus, ensuring the dominance of the Uzbek language; 2) To improve the political, social and economic situation of the country; 3) To create a new educational system in accordance with the national interest; 4) To improve the geopolitical position and relations with neighboring countries; 5) To speed up the modernization process; 6) To raise a free generation. When these principles are taken into account, it can be said that the transition of Uzbekistan, which has recently gained its independence, to the Latin alphabet was a sign of great political will for Tashkent.

According to the adopted law, the Latin-based Uzbek alphabet was envisaged to start its use in primary schools in 1995 and then gradually expand it to all educational levels. It was aimed to use the Latin alphabet throughout the country by September 1st, 2005. In the two years following 1993, new rules of Uzbek language spelling were determined and approved. Later, street names, names of public transportation vehicles, names of markets and institutions were converted to the Latin script. At this stage, a number of names previously spelled in Russian was transferred into Uzbek. The children, who started primary school on September 1st, 1996, began to read and write using the new alphabet. Accordingly, textbooks were prepared for primary school first graders [Sarifov, 2007] and in 2005, for the first time, diplomas of university graduates were prepared using the new alphabet.

Although it has been 25 years since the official adoption of the Latin alphabet in Uzbekistan, there are still the difficulties with the transition process. Although there are many reasons behind these difficulties, the most important one is that the alphabet was changed several times. This phenome-

edilerek, Latin alfabesine geçiş süreci başlatılmıştır [Gov.uz, 2005]. O yıllardaki atmosfere rağmen Özbekistan'ın Latin harflerine geçişinin esas hedeflerini birkaç maddede toplayabiliriz: 1) Özbek dilinin mertebesinin belirlenip, pratik kullanım düzeyinin artırılması ve bu suretle Özbekçe'nin hakimiyetini sağlamak; 2) Ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik durumunu geliştirmek; 3) Milli çıkarlar doğrultusunda yeni eğitim sistemini oluşturmak; 4) Jeopolitik konumu ve komşu ülkelerle ilişkileri geliştirmek; 5) Modernleşme sürecini hızlandırmak; 6) Fikri hür ve özgür yeni bir nesil yetiştirmek. Bu ilkeler dikkate alındığında, bağımsızlığını yeni kazanan Özbekistan'ın Latin alfabesine geçişi denemesinin, Taşkent için büyük bir siyasi iradenin göstergesi olduğu söylenebilir.

Kabul edilen söz konusu kanuna göre Latin temelli Özbek alfabesinin, 1995 yılından itibaren ilkokullarda kullanımı başlatmak ve ardından da aşamalı olarak bütün eğitim kademelerine yaygınlaştırılması öngörülmüştür. 1 Eylül 2005 tarihinden itibaren ise Latin alfabesinin, ülke genelinde kullanımı hedeflenmiştir. 1993'ü takip eden iki yıl içerisinde Özbek dili imlasının yeni kuralları belirlenerek, onaylandı. Daha sonra sokak adları, toplu taşıma araçlarının adları, market ve kurumların adları Latin alfabesine dönüştürüldü. Bu aşamada önceden Rusça olan çok sayıda adlandırma Özbekçe'ye kazandırıldı. 1 Eylül 1996 tarihinden itibaren ilkokula başlayan çocuklar, yeni alfabeyle okumaya ve yazmaya başladılar. Bu doğrultuda ilkokul birinci sınıflar için ders kitapları hazırlandı [Şarifov, 2007] ve 2005 yılında da üniversite mezunlarının diplomaları ilk defa yeni alfabeyle göre hazırlandı.

Özbekistan'da Latin alfabesinin resmi olarak kabul edilmesinden bu yana 25 yıl geçmesine rağmen, geçiş sürecinin zorluklarının hala devam ettiği görülmektedir. Bu zorlukların arkasında bir çok sebep olsa da bunlardan en önemlisinin, alfabenin bir kaç kere değişikliğe uğramış olma-

non naturally prevented the spread of the alphabet throughout the society. The law adopted in 1993 was changed with additional regulations in 1995. The new amendment aimed to increase the number of letters in the Latin-based keyboard to be more than 26, double letters and apostrophe were replaced by special and accent signs in the alphabet adopted in 1993. For instance, in 1995, the letter/sound "ə" was replaced with "ae"; letters "Ç ç, Ş ş", were replaced with double letters "Ch ch, Sh sh". As a result, three double consonants "Hg hg", "Ch ch", "Sh sh" and two specially signed sounds "G 'g", "O' o" were introduced [Ahmetulu, 2018]. In terms of information technology, the Latin-based Uzbek alphabet consists of only Latin-based letters. In the Cyrillic alphabet of Uzbek language, there are only four letters on top of the Russian letters such as Ө, Қ, Ғ and Һ. In the new alphabet, the letters Ө and Ғ are used as O' and G' with apostrophes; the letters Қ and Һ, as Q and H; some sounds are accepted as double letter "Yo yo", "Yu yu", "Ya ya". We can see that such a transition changes the national character of the language [Dosanov, 2020]. In short, the Latin-based Uzbek alphabet of 1995 consists of 29 letters and an (') (apostrophe) symbol. Although the number of letters in the new alphabet is seven letters less than the Uzbek-Cyrillic alphabet, some sounds had to be met with double letters due to the absence of special signs and symbols, and when an (') sign was added, the words became longer in character number compared to the old ones. Some researchers state that texts written in the Latin alphabet of 1995 increased by approximately 10-15% compared to those written using the Cyrillic alphabet [Hurramov, 2016]. Another point that should be mentioned here is that the experience of transition to the Latin alphabet in the years 1930-1940 was not taken into account in the process of making the new alphabet. In fact, at the 1st Turkology Congress held in Baku in 1926, it was decided to switch all Turkic people in the Soviet

sı gösterilebilir. Bu olgu da doğal olarak söz konusu alfabenin toplum geneline yayılmasını engellemiştir. 1993 yılında kabul edilen kanun, 1995 yılında yapılan ek düzenlemelerle değiştirildi. Latin esaslı klavyede harf sayısının 26'dan fazla olmasını amaçlayan yeni değişiklik 1993'te kabul edilen alfabede bulunan özel işaretlerin, aksan belirtilerinin yerine artık çift/ikili harfler ve kesme işareti getirilmiştir. Örneğin, 1995'te "ə" harfinin/sesinin yerine "ae"; "Ç ç, Ş ş" gibi harflerin yerine "Ch ch, Sh sh" şeklindeki çift harflerden oluşan kullanım kabul edildi. Sonuçta, "Hg hg", "Ch ch", "Sh sh" gibi 3 tane ikili/çift sessiz harf ile "G' g", "O' o" gibi 2 tane özel işaretli ses belirlendi [Ahmetulu, 2018]. Bilgi teknolojisi bakımından ele aldığımızda, Latin temelli Özbek alfabesi, yalnızca Latin kökenli harflerden oluşmaktadır. Özbekçe'nin Kiril alfabesinde Rus dili harflerinden başka ancak Ө, Қ, Ғ ve Һ gibi 4 harf bulunmaktadır. Yeni alfabede, Ө ve Ғ harfleri, kesme işareti ile O' ve G' olarak; Қ ve Һ harfleri, Q ve H olarak; bazı sesler ise çift harfli "Yo yo", "Yu yu", "Ya ya" şeklinde kabul edilmiştir. Bu şekilde bir geçişin, kullanımda dilin milli niteliğini değiştirdiğini görebiliriz [Dosanov, 2020]. Kısacası, 1995'teki Latin temelli Özbek alfabesi, 29 harfe ek olarak bir (') (kesme işaretinden) simgesinden oluşmaktadır. Yeni alfabedeki harf sayısı, Özbek-Kiril alfabesinden 7 harf daha az olmasına rağmen özel işaret ve simgelerin yokluğundan ötürü bazı seslerin çift harflerle karşılanmak zorunda kalması ve buna bir de (') işareti eklendiğinde kelimeler, eskiye nazaran karakter sayısı olarak daha da uzamıştır. Bazı araştırmacılar, 1995 yılındaki Latin alfabesiyle yazılan metinlerin Kiril alfabesiyle yazılanlarla kıyasla yaklaşık %10-15 arttığını belirtmektedir [Hurramov, 2016]. Burada belirtilmesi gereken diğer bir husus ise yeni alfabe yapım sürecinde 1930-1940 yıllarındaki Latin alfabesine geçiş tecrübesinin dikkate alınmamış olmasıdır. Aslında, 1926 yılında Bakü'de düzenlenen 1.

Union from using the Arabic alphabet to the Latin alphabet. As a result, in 1930, Uzbekistan switched from the Arabic alphabet to the Latin alphabet and used this alphabet until 1940 [Jaksimbetov, 2018]. The lack of characters to determine sounds and disregarding previous experience make it difficult to adopt and widespread the use of the Latin alphabet.

The political, social and economic situation of Uzbekistan after independence is closely related to the transition to the Latin alphabet and its widespread use. From an economic point of view, the transition to the new alphabet in Uzbekistan coincided with the economic crisis period in the 90s, which caused the lack of financial support required for this transition period. From a political perspective, the administration's inability to properly regulate the language reform prevented the development of the new alphabet. Researcher Artem Kosmarskiy states that the Uzbek political elite's refusal to give up their old habits of using the Russian language slowed down the radical changes in language politics and linguistics in Uzbekistan [Kosmarski, 2003]. This indecisiveness, lack of will and changes in the structure of the alphabet prevented the widespread use of the new alphabet. Undoubtedly, renaming only street names and public transportation vehicles was not sufficient for the integration of the new alphabet.

Although the Latin alphabet started to be used gradually in official documents, the continued use of two languages did not provide the expected results [Vinogradov, et. al, 2006]. Although textbooks, children's literature and classical Uzbek literature were written using Latin alphabet, the Cyrillic alphabet is preferred in electronic information tools and in the business world. The media, literary works, scientific studies and religious books in the country continue to be published mostly in Cyrillic. Only the titles of the books are translated to Latin, showing lack of will in this area. In addition, use

Türkoloji Kongresi'nde, Sovyetler Birliği içerisindeki bütün Türk halklarının Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş kararı alınmıştır. Bunun bir sonucu olarak 1930 yılında Özbekistan, kullanımdaki Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş yaparak 1940 yılına kadar bu alfabeyle kullanılmıştır [Jaksimbetov, 2018]. Sesleri belirleme sürecindeki eksiklik ve daha önceki tecrübeyi dikkate almamak, Latin alfabesinin hayata geçmesini ve yaygın olarak kullanımını güçleştirmektedir.

Bağımsızlık sonrasında Özbekistan'ın siyasi, sosyal ve ekonomik durumu, Latin alfabesine geçiş ve bunun yaygın kullanımıyla yakından ilgilidir. Ekonomik açıdan baktığımızda, Özbekistan'da yeni alfabeye geçişin 90'lı yıllardaki ekonomik kriz dönemine denk gelmesi, bu geçiş sürecine gerekli olan finansal desteğin tam olarak sağlanamamasına neden olmuştur. Siyasi açıdan bakıldığında, idarenin, dil reformunu gerektiği gibi bir düzene koyamaması, yeni alfabenin geliştirilmesine mani olmuştur. Araştırmacı Artem Kosmarskiy, Özbek siyasi elitinin Rus dilini tercih ederek eski alışkanlıklarından vazgeçmek istememesinin, Özbekistan'da dil siyaseti ile dil biliminde köklü değişimlerin gerçekleşmesini yavaşlattığını ifade etmektedir [Kosmarski, 2003]. Söz konusu kararsızlık ve irade eksikliği ile alfabenin yapısındaki değişiklik, yeni alfabenin kullanım sahasının yaygınlaşmasını engellemiştir. Kuşkusuz, sadece sokak adlarını gösteren tabelalar ile toplu taşıma araçlarındaki kullanım, yeni alfabenin geliştirilebilmesi için yeterli olmamıştır.

Resmi belgelerde yavaş yavaş Latin alfabesi kullanılmaya başlansa da, iki dilin birlikte kullanılmaya devam ettirilmesi beklenen sonucu vermemiştir [Vinogradov vd, 2006]. Ders kitapları, çocuk edebiyatı ve klasik Özbek edebiyatının Latin harfleriyle hazırlanması meselesi gündeme getirilmiş olmasına rağmen, elektronik bilgi araçlarında ve iş dünyasında daha çok Kiril alfabesi tercih edil-

of Cyrillic when writing program titles, film subtitles and advertisements on television channels continues to be a serious obstacle to the widespread use of the Latin alphabet. Vladimir Mikhailovich Alpatov, one of the well-known Russian commentators, states that the continued use of Latin and Cyrillic characters together in Uzbek slowed down the transition to the new alphabet based on Latin [Alpatov, 2000].

The abovementioned problems show that the issue of transition to the Latin alphabet in Uzbekistan should be reconsidered. In this context, in May 2019, a special working team was established at Ali Shir Nevai Tashkent State University on the development of the Latin alphabet and the process of making some changes was initiated. This working group, taking into account the changes in 1993, discussed the 1995 regulations and prepared a new study [Abai.kz, 2020]. Since 2019, it has been decided to celebrate October 21st as the "Uzbek Language Festival." On October 20th, 2020, the President of Uzbekistan, Shavket Mirziyoyev, adopted a new decree on the development of the Uzbek language and language policy. In fact, in this decree, a road map for the development of Uzbek language has been determined for the period of 2020-2030 [Gazeta.uz, 2020].

To conclude, there are some problems in Uzbekistan's transition to the Latin alphabet. It can be stated that these issues were caused due to the political, social and economic conditions of Uzbekistan in the first periods after independence. In the near future, Tashkent should pay special attention to the widespread use of the Latin-based Uzbek alphabet with changes aimed at gaining a national significance. In this context, it is important that the Uzbekistan administration considers the 34-letter alphabet, which was decided in the meetings, held at various levels in 1991-1993. Transition to the Latin alphabet means having an advanced writing system suitable for the world standards and for the information

meye devam etti. Ülkedeki medya, edebî eserler, ilmi araştırmalar ve dini kitaplar çoğunlukla Kiril alfabesiyle yayınlanmaya devam etti. Kiril alfabesiyle hazırlanan yayınların sadece kitap adlarının Latin harfleriyle yazılması, bu alandaki irade eksikliğinin açık göstergesidir. Bunlara ek olarak, televizyon kanallarında program ana başlıklarının, filmlerin altyazılarının ve reklamların Kiril alfabesiyle yazılışı da Latin alfabesinin önünde ciddi bir engel olmayı sürdürmektedir. Tanınmış Rus yorumcularından Vladimir Mihailoviç Alpatov da, Özbekçe'de Latin ve Kiril harflerinin birlikte kullanılmaya devam etmesinin Latin temelli yeni alfabeğe geçiş sürecini yavaşlattığını belirtmektedir [Alpatov, 2000].

Belirtilen problemler, Özbekistan'da Latin alfabesine geçiş meselesinin tekrar gözden geçirilmesi gerekliliğini göstermektedir. Bu çerçevede, 2019 yılının Mayıs ayında Ali Şir Nevai Taşkent Devlet Üniversitesi'nde Latin alfabesini geliştirme konusunda özel bir çalışma ekibi kurulmuş ve yeniden bazı değişikliklerin yapılması süreci başlatılmıştır. Bu çalışma grubu, 1993'teki değişiklikleri de dikkate alarak 1995 tarihli düzenlemeleri masaya yatırmış ve yeni bir çalışma hazırlamıştır [Abai.kz, 2020]. 2019 yılından itibaren 21 Ekim'in "Özbek Dili Bayramı" olarak kutlanması kararı alınmıştır. 20 Ekim 2020 tarihinde ise Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev, Özbek dilini ve dil politikasını geliştirme hakkında yeni bir kararnamede 2020-2030 dönemi için Özbekçe'nin geliştirilmesi için bir yol haritası belirlenmiştir. [Gazeta.uz, 2020].

Sonuç olarak, Özbekistan'ın Latin alfabesine geçiş sürecinde, bir kısım sorunların yaşandığını söyleyebiliriz. Bağımsızlık sonrası ilk dönemlerde Özbekistan'ın siyasi, sosyal ve ekonomik şartlarının, söz konusu sorunların yaşanmasında etkili olduğu ifade edilebilir. Önümüzdeki dönemde Taşkent, mevcut durumda kul-

systems and telecommunication technology, which are highly sought today. In line with this goal, the transition process of the Turkic people in Central Asia to the Latin alphabet is of critical importance for all Turkic people, as well as for the states concerned. Unity in the alphabet will strengthen the bonds of brotherhood, as well as strengthen the cooperation and communication between people politically, socially and economically. As a final word, Kazakhstan and Kyrgyzstan should consider the experience of Uzbekistan in transition to the Latin alphabet in order to enable more successful transition.

References

Abai.kz (2020). Mirziyoyev Gave the Order to Enter the Latin Alphabet Completely. Retrieved from <https://abai.kz/post/122713>. Accessed on 10.11.2020.

Ahmetulu, Beisen (2019). The "Legal Version" of the Latin Alphabet May Be Changed Again. How Similar Are Uzbek, Turkish, Azerbaijani and Kazakh Alphabets? Retrieved from <https://informburo.kz/kaz/latyn-lpbin-zady-nsasy-tay-da-zgeru-mmkn-zbek-trk-zerbayzhan-zhne-aza-lpbi-anshalyty-sas.html>. Accessed on 10.11.2020.

Alpatov, Vladimir (2000). 150 Language and Politics: 1917-2000. Moscow. p. 1991. Retrieved from <https://www.twirpx.com/file/2197986/>. Accessed on 10.11.2020.

Dosanov, Nurbay (2020). Technical Problems on Transition to Latin Alphabet. Retrieved from <https://massaget.kz/layfstayl/bilim/61845>. Accessed on 10.11.2020.

Gazeta.uz (2020). The President Signs a Decree on the Development of the Uzbek Language. Retrieved from <https://www.gazeta.uz/ru/2020/10/20/language>. Accessed on 10.11.2020.

Gov.uz (2005). Constitution of the Republic of Uzbekistan, Dated 8 December 1992 (as Amended and Completed from 28 December 1993 and 24 April 2003). Retrieved from <http://www.gov.uz/ru/ctx.scm?sectionId=2780>. Accessed on 10.11.2020.

Hurramov, Suhbat (2016). The Fate of the Transition to Latin Alphabet: What Did Uzbekistan's 23-Year Experience Show? Retrieved from <https://365info.kz/2016/03/latyn-a-k-shudi-iyameti-uzbekistany-23-zhyldy-t-zhiribesi-neni-k-rsetti>. Accessed on 10.11.2020.

Kosmarski, Artem (2003). The Importance of "Latinization" in Uzbekistan (late twentieth century - early twenty-first century) // Eurasian Herald. Moscow, № 3 (20). Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/smysly-latinizatsii-v-uzbekistane-konets-xxnacha-lo-xxi-veka/viewer>. Accessed on 10.11.2020.

lanılan Latin temelli Özbek alfabesinin, milli niteliğinin geliştirilmesine yönelik değişikliklerle yaygın olarak kullanımına özel önem verilmelidir. Bu bağlamda 1991-1993 yıllarında çeşitli düzeylerde düzenlenen toplantılarda kararlaştırılan 34 harfli ortak alfabe seçeneğini de Özbekistan yönetiminin dikkate alması büyük önem arz etmektedir. Latin alfabesine geçiş, dünya standartlarına uygun, olabildiğince gelişmiş, günümüzde çok aranan bilgi sistemleri ve telekomünikasyon teknolojilerine elverişli yazı sistemine sahip olmak demektir. Bu hedef doğrultusunda Orta Asya coğrafyasındaki Türk halklarının Latin alfabesine geçiş süreci, evvela ilgili devletler için olduğu kadar bütün Türk halkları için de oldukça kritik bir öneme sahiptir. Alfabede sağlanacak birlik, kardeşlik bağlarını güçlendireceği gibi diğer taraftan siyasi, sosyal ve ekonomik olarak halklar arası iş birliği ve iletişimi güçlendirecektir. Son söz olarak, Özbekistan'ın Latin alfabesine geçiş sürecinde yaşadığı tecrübenin, Kazakistan ve Kırgızistan tarafından dikkatle değerlendirilmesinin, geçiş süreçlerinde daha başarılı adımlar atılmasını sağlayacağını ifade etmek gerekir.

Kaynaklar

Abai.kz (2020). Mirziyoyev Latin Alfabesine Tamamen Geçme Talimatı Verdi. Alınan yer: <https://abai.kz/post/122713>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Ahmetulu, Beisen (2019). Latin Alfabesinin "Yasal Versiyonu" Tekrar Değişebilir. Özbek, Türk, Azerbaycan ve Kazak Alfabeleri Ne Kadar Benzer? Alınan yer: <https://informburo.kz/kaz/latyn-lpbin-zady-nsasy-tay-da-zgeru-mmkn-zbek-trk-zerbayzhan-zhne-aza-lpbi-anshalyty-sas.html> Erişim tarihi: 10.11.2020.

Alpatov, Vladimir (2000). 150 Dil ve Siyaset: 1917-2000. Moskova. s. 1991. Alınan yer: <https://www.twirpx.com/file/2197986/>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Dosanov, Nurbay (2020). Latin Alfabesine Geçişte Teknik Sorunlar. Alınan yer: <https://massaget.kz/layfstayl/bilim/61845>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Gazeta.uz (2020). Cumhurbaşkanı Özbek Dilinin Gelişmesine İlişkin Bir Kararname İmzaladı. Alınan yer: <https://www.gazeta.uz/ru/2020/10/20/language>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Jaksimbetov, Baurjan (2018). Uzbekistan Will Switch to A New Version of the Latin Alphabet. Retrieved from <https://qazaqtimes.com/article/50726>. Accessed on 10.11.2020.

Sarifov, Omar (2007). Transition to Latin Alphabet. Experience of Uzbekistan. Retrieved from <https://centrasia.org/newsA.php?st=1178269020>. Accessed on 10.11.2020.

Vinogradov, Viktor, Kosmarski, Artem and Nasilov, Dmitriy (2006). State Languages in Ethno-Cultural Text Among CIS Countries. Ethno-Cultural Relations in Eurasia. 2nd edition, Moscow. p. 61.

Gov.uz (2005). Özbekistan Cumhuriyeti Anayasası, 8 Aralık 1992 Tarihli (28 Aralık 1993 ve 24 Nisan 2003 Tarihinden İtibaren Değiştirilmiş ve Tamamlanmış Haliyle). Alınan yer: <http://www.gov.uz/ru/ctx.scm?sectionId=2780>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Hurramov, Şuhrat (2016). Latin Alfabeti'ne Geçişin Kaderi: Özbekistan'ın 23 Yıllık Tecrübesi Neyi Gösterdi? Alınan yer: <https://365info.kz/2016/03/latyn-a-k-shudi-iyameti-zbekstanny-23-zhyldy-t-zhribesi-neni-k-rsetti>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Jaksimbetov, Baurjan (2018). Özbekistan, Latin Alfabetinin Yeni Bir Versiyonuna Geçecek. Alınan yer: <https://qazaqtimes.com/article/50726>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Kosmarski, Artem (2003). Özbekistan'da "Latinleşmenin" Önemi (Yirminci Yüzyılın Sonu - Yirmi Birinci Yüzyılın Başı) // Avrasya Habercisi. Moskova., № 3 (20). Alınan yer: <https://cyberleninka.ru/article/n/smysly-latinizatsii-v-uzbekistane-konets-xxnacha-lo-xxi-veka/viewer>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Şarifov, Omar (2007). Latin Alfabetine Geçiş. Özbek Deneyimi. Alınan yer: <https://centrasia.org/newsA.php?st=1178269020>. Erişim tarihi: 10.11.2020.

Vinogradov, Viktor, Kosmarski, Artem ve Nasilov, Dmitriy (2006). BDT Ülkeleri Arasındaki Etno-Kültürel Metinde Devlet Dilleri. Avrasya'da Etno-Kültürel İlişkiler. 2. baskı, Moskova. s. 61.

HOW TO ADDRESS THE ISSUE OF SKILL GAP: THE CASE OF PAKISTAN BECERİ EKSİKLİĞİ MESELESİ NASIL ÇÖZÜLÜR: PAKİSTAN ÖRNEĞİ

*Ilana Dautova **

According to the International Labour Organization (2020), global young unemployment (15-24 years) rate is 13.6% globally. The number of youths that are unemployed and do not have an education or professional training, continues to increase. It means that the young generation requires an access to education and development of relevant skills to find a job and be productive to the economy of the country. Despite the willingness and desire of young people to start their careers, employers experience difficulties in filling the jobs due to the talent shortage of potential workers.

The Manpower Group [2020], conducts an annual "Talent Shortage Report" working with half a million companies in over 80 countries across the globe. As stated in this report, human resource managers do not observe talent shortage that is growing around the world in only 18% of reported countries. Having a significant number of unemployed young people, which negatively impacts economic growth, the recruitment of skilled candidates has become a threatening issue in the long-term perspective of economic development. The phenomenon when employers face issues when hiring appropriate workers is called the skill gap and requires more attention since the young generation has significant barriers to enter the labor market. As stated by Deloitte [2018], only in the manufacturing industry of the US, the number of unfilled positions reached 2.4 million in 2018. Consequently, it is important to address the issue of the skill gap by adopting new policies and supporting both employers and employees.

Like other emerging economies, Pakistan urgently needs to prepare its young

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün verilerine (2020) göre küresel genç işsizliğin (15-24 yaş) dünya genelindeki oranı %13,6'dır. Eğitimi ya da mesleki eğitimi olmayan işsiz gençlerin sayısı artmaya devam etmektedir. Bu, genç neslin bir iş bulabilmesi ve ülke ekonomisi için üretken olabilmesi için eğitime ve ilgili becerilerin geliştirilmesine erişiminin olması gerektiği anlamına gelir. Gençlerin iş hayatlarına başlama arzu ve isteklerine rağmen, işverenler, çalışma potansiyeli bulunan adaylardaki tecrübe eksikliği nedeniyle iş pozisyonlarını doldurmakta zorluk çekmektedir.

Manpower Group [2020], dünya genelinde 80'den fazla ülkede yarım milyon şirket ile her yıl "Beceri Eksikliği Raporu" hazırlamaktadır. Bu raporda, insan kaynakları yöneticileri, dünya çapında büyüyen beceri sıkıntısının, incelenen ülkelere sadece %18'inde görülmediğini ifade etmiştir. Ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyen önemli sayıda işsiz gence sahip olmak, nitelikli adayların istihdamı, uzun vadeli ekonomik kalkınma perspektifinde tehdit edici bir konu haline gelmektedir. İşverenlerin, uygun işçi istihdam ederken karşılaştıkları ve beceri eksikliği olarak tanımlanan olgu, gençlerin iş piyasasına girişinde önemli bir bariyer olması sebebiyle daha fazla ilgi gerektirmektedir. Deloitte [2018] raporuna göre ABD'nin imalat sanayinde doldurulmayan pozisyon sayısı, sadece 2018 yılında 2,4 milyona ulaşmış durumda. Sonuç olarak yeni politikaların belirlenmesi ve işverenlerin ve çalışanların desteklenmesi suretiyle yetenek eksikliği meselesi üzerine eğilmek önem arz etmektedir.

* Ilana Dautova, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ilanadaut@gmail.com

people for a rising issue of skill gap. Being the fifth most populous country in the world, Pakistan has 64% of people younger than 30 years and 29% between 15 and 29 years [World Bank, 2020a; Shakeel, 2018]. According to the World Bank [2020b], the rate of unemployment among people aged between 15 and 24 years is 8.54%. Furthermore, the lack of education and an ineffective education system do not allow young people to apply their skills at work. The Pakistan Bureau of Statistics [2018] revealed that 80% of the young generation has a low level of education and poor skills that are not applicable to the workplace.

The gap between the needs of companies and the ability of employers to fulfill these needs, or the skill gap requires the young people to reskill, upskill and learn new skills to increase the employment of the country and meet the requirements of the employers to fill the workforce needs. On January 22nd, 2020, the World Economic Forum [2020a] launched the Reskilling Revolution, an initiative to provide better education, new skills, and better work opportunities to people around the world by 2030. This initiative was designed to provide employers with the skilled labor force that is needed to fulfil talent shortages, which will be created by innovations of the Fourth Industrial Revolution. Since the technology and the Internet are changing the shape of the world and future, it is important for people to develop skills that will make them adaptable to new roles. With the help of Coursera Inc., LinkedIn, and other organizations, the Reskilling Revolution will create a platform reaching 250 million people worldwide. Moreover, despite the Reskilling Revolution, the World Economic Forum [2020b] created the Closing the Skills Gap Accelerator, which brings together public and private sectors to develop plans based on the local situation with skill gap and addresses it by creating education and training opportunities. Thus, the government of Pakistan cooperated with the World Economic Forum in launching Parwaaz, which provides guidance to young Pakistani people by keeping

Diğer gelişmekte olan ekonomiler gibi Pakistan da, gençlerini artan beceri boşluğu sorununa acilen hazırlamak zorundadır. Dünyanın en kalabalık beşinci ülkesi olan Pakistan'ın nüfusunun %64'ü, 30 yaşın altı, %29'u ise 15-29 arası yaş grubundan oluşmaktadır [Dünya Bankası, 2020a; Shakeel, 2018]. Dünya Bankası raporlarına [2020b] göre 15-24 arası yaş grubundaki işsizlik oranı %8,54'tür. Eğitimsizlik ya da nitelsiz eğitim sistemi, gençlere, becerilerini işlerine yansıtmama imkanı vermemektedir. Pakistan İstatistik Bürosu verileri [2018], gençlerin %80'inin düşük düzeyde bir eğitime sahip olduklarını ve herhangi bir işe başlayabilecek becerilerden eksik olduğunu gösterdi.

Şirketlerin ihtiyaçları ile işverenlerin bu ihtiyaçları karşılayabilme becerisi arasındaki uçurum ya da nitelik boşluğu, gençlerin ülkenin istihdamını artırmak ve işverenlerin işgücü ihtiyaçlarını karşılamak için becerilerini tazelemelerini, becerilerini geliştirmelerini ve yeni beceriler öğrenmelerini gerektirir. 22 Ocak 2020'de Dünya Ekonomik Forumu [2020a], 2030 yılına kadar dünyanın dört bir yanındaki insanlara daha iyi eğitim, yeni beceriler ve daha iyi çalışma fırsatları sunma girişimi olan Yeniden Beceri Kazandırma Devrimi'ni (Reskilling Revolution) başlattı. Bu girişim, Dördüncü Sanayi Devrimi'nin yeniliklerinin yaratacağı yetenek eksikliklerini gidermek için ihtiyaç duyulan vasıflı işgücünü işverenlere sağlamak için tasarlandı. Teknoloji ve internet dünyanın ve geleceğin şeklini değiştirdiğinden, insanların yeni rollere uygun beceriler geliştirebilmeleri de önemli bir hale geldi. Coursera Inc., LinkedIn ve diğer kuruluşların yardımıyla, Yeniden Beceri Kazandırma Devrimi dünya çapında 250 milyon kişiye ulaşan bir platform oluşturacak. Ayrıca, Yeniden Beceri Kazandırma Devrimi'ne rağmen, Dünya Ekonomik Forumu [2020b], beceri boşluğu ile yerel duruma dayalı planlar geliştirmek için kamu ve özel sektör iş birliğinde eğitim ve öğretim fırsatları yaratarak Beceri Açığının Hızını Kapatma platformunu kurdu. Böylece Pakistan hükümeti, teknolojik değişimlere

pace with technological shifts and increasing demand for skilled workers.

With the meaning of the word *parwaaz*, which stands for 'rising' or 'flight' in Urdu, the Parwaaz initiative takes a new approach bringing together the public and private sectors by filling the talent shortages. The government of Pakistan has identified six priority sectors – information and communications technology, financial services, textile, hospitality, retail and services, manufacturing and light engineering, and agriculture and livestock. The Punjab Skill Development Fund works in collaboration with 42 largest employers to evaluate the labor market regarding the emerging needs of companies [Government of Pakistan, 2017]. Companies, which take part in the Parwaaz initiative, provide financial and funding support, training facilities and courses. The courses offered to people are standardized to the market needs, so people gain the skills applicable to the relevant roles in one of the six sectors. For instance, the Parwaaz has a Financial Services incubator, which prepares 200 young people to become data analysts, IT specialists and experts. Overall, the departments of the six sectors delivered more than 1.55 million trainings and more than 1.1 million people have successfully graduated with new skills. By working closely in partnership with large industrial players, the government increases the demand for targeted sectors and focuses on providing training and courses for potential workers in key export sectors. For example, the automotive spare parts industry has unfulfilled demand for 50,000 workers for the next three years in producing tools, assemblies, and sheet metals. As for the sector of information and communication technology, the Parwaaz program offers training to develop and upgrade knowledge of people in robotics, electronics, e-commerce, and artificial intelligence. Ultimately, with the government working closely with the private sector, Pakistan has a brighter future in solving the issue of the skill gap.

The studies and reports of employers and human resource managers argue that the issue of the supply of skilled workers

ayak uydurarak ve vasıflı işçilere olan talebi artırarak genç Pakistanlılar'a rehberlik edecek "Parwaaz"ı başlatmak için Dünya Ekonomik Forumu ile iş birliği yaptı.

Urduca'da "yükselen" veya "uçuş" anlamına gelen Parwaaz girişimi, yetenek eksikliklerini doldurarak kamu ve özel sektörü bir araya getiren yeni bir yaklaşımı benimsemektedir. Pakistan hükümeti, bilgi ve iletişim teknolojisi, finansal hizmetler, tekstil, konaklama, perakende satış ve hizmetler, üretim ve hafif mühendislik, tarım ve hayvancılık gibi altı öncelikli sektör belirlemiştir. Pencap Beceri Geliştirme Fonu, şirketlerin artan ihtiyaçları ile ilgili olarak işgücü piyasasını değerlendirmek için en büyük 42 işverenle iş birliği içinde çalışmaktadır [Pakistan Hükümeti, 2017]. Parwaaz girişiminde yer alan şirketler, finansal ve fon desteği, eğitim tesisi ve kurs desteği sağlamaktadır. Sunulan kurslar piyasa ihtiyaçlarına göre standardize edildiğinden insanlar, altı sektörden birinde ilgili roller için geçerli becerileri kazanmaktadır. Örneğin, Parwaaz'ın 200 genci, veri analisti ve BT uzmanı olmaya hazırlayan bir Finansal Hizmetler Kuluçka Merkezi bulunmaktadır. Genel olarak, belirlenen bu altı sektördeki departmanlar, 1,55 milyondan fazla eğitim fırsatı sunarak 1,1 milyondan fazla kişinin yeni becerilerle başarıyla mezun olmasını sağlamıştır. Hükümet, büyük sanayi aktörleriyle yakın iş birliği içinde çalışarak, hedeflenen sektörlerde olan talebi artırmakta ve kilit ihracat sektörlerindeki potansiyel işçiler için eğitim ve kurslar sağlamaya odaklanmaktadır. Örneğin, otomotiv yedek parça sanayinin, alet, montaj ve sac üretimi talebini karşılamak için 50.000 kişilik iş pozisyonunu açığı bulunmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojisi sektörüne gelince, Parwaaz programı robotik, elektronik, e-ticaret ve yapay zekâ alanlarında istihdam edilen insanların bilgilerini geliştirmek ve yükseltmek için eğitim imkanı sunmaktadır. Sonuçta, hükümet-özel sektör iş birliği ile Pakistan, beceri boşluğu sorununu çözme yolunda parlak bir geleceğe sahiptir.

İşverenlerin ve insan kaynakları yöneticilerinin çalışmaları ve raporları, vasıflı

has a powerful influence on the state of the labor force and the economy as a whole. The unskilled young people bring another challenge to the governments by increasing unemployment and decreasing economic performance. The governments like Pakistan design programs and mechanisms to upgrade the level of education and skills by founding collaborations of public and private sectors and providing training and courses. Thus, the best way for these countries, which face the issues of skill gap and the unemployment of young people, is to develop regional strategies by evaluating the local data and the needs of local businesses.

References

Deloitte (2018). 2018 Skills Gap in Manufacturing Study. Retrieved from <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/manufacturing/articles/future-of-manufacturing-skills-gap-study.html>. Accessed on 28.11.2020.

Government of Pakistan (2017). Punjab Growth Strategy 2023. Retrieved from https://pnd.punjab.gov.pk/system/files/PGS_2023%2019-21-145.pdf#overlay-context=economic_growth_strategy. Accessed on 28.11.2020.

International Labour Organization (2020). Global Employment Trends. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/dgreports/-/dcomm/-/publ/documents/publication/wcms_737648.pdf. Accessed on 28.11.2020.

Manpower Group (2020). Closing the Skills Gap: What Workers Want. Retrieved from https://go.manpowergroup.com/hubfs/MPG_WhatWorkersWant_2020.pdf?hsLang=en. Accessed on 28.11.2020.

Pakistan Bureau of Statistics (2018). Employment Trends 2018. Retrieved from <http://www.pbs.gov.pk/sites/default/files/Pakistan%20Employment%20Trend%20%20Reprt%202018%20Final.pdf>. Accessed on 28.11.2020.

Shakeel, Ahmad (2018). Unleashing the Potential of Young Pakistan. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>. Accessed on 28.11.2020.

World Bank (2020a). Population, Total. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>. Accessed on 28.11.2020.

World Bank (2020b). Unemployment, Youth Total. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SLUEM.1524.ZS?locations=PK>. Accessed on 28.11.2020.

World Economic Forum (2020a). The Reskilling Revolution: Better Skills, Better Jobs, Better Education for a

işçi arzı konusunun, işgücü ve bir bütün olarak ekonomi üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Vasıfsız gençler, işsizliğin artması ve ekonomik performansın azalması gibi hükümetler için bir kısım yeni zorlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Pakistan gibi devletler, kamu ve özel sektör iş birliğinde eğitim ve kurslar sağlayarak eğitim ve beceri düzeyini yükseltmek için gerekli programları ve mekanizmaları oluşturmaktadır. Bu nedenle, beceri eksikliği ve genç işsizlik gibi sorunlarla karşı karşıya kalan ülkeler için en iyi yolun, yerel verilerin ışığı ve yerel işletmelerin ihtiyaçları doğrultusunda bölgesel stratejiler geliştirmek olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

Deloitte (2018). 2018 Üretimde Beceri Açığı Çalışması. Alınan yer: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/manufacturing/articles/future-of-manufacturing-skills-gap-study.html>. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Dünya Bankası (2020a). Nüfus, Toplam. Alınan yer: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Dünya Bankası (2020b). İşsizlik, Gençlik Toplamı. Alınan yer: <https://data.worldbank.org/indicator/SLUEM.1524.ZS?locations=PK>. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Dünya Ekonomik Forumu (2020a). Yeniden Beceri Devrimi: 2030'a kadar Bir Milyar Kişi için Daha İyi Beceriler, Daha İyi İşler, Daha İyi Eğitim. Alınan yer: <https://www.weforum.org/press/2020/01/the-reskilling-revolution-better-skills-better-jobs-better-education-for-a-billion-people-by-2030/>. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Dünya Ekonomik Forumu (2020b). Beceri Açığının Kapatılmasının Hızlandırıcıları. Alınan yer: <https://www.weforum.org/projects/closing-the-skills-gap-accelerators>. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Manpower Group (2020). Beceri Açığının Kapatılması: Çalışanların İstedikleri. Alınan yer: https://go.manpowergroup.com/hubfs/MPG_WhatWorkersWant_2020.pdf?hsLang=en. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Pakistan Hükümeti (2017). Pencap Büyüme Stratejisi 2023. Alınan yer: https://pnd.punjab.gov.pk/system/files/PGS_2023%2019-21-145.pdf#overlay-context=economic_growth_strategy. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Pakistan İstatistik Bürosu (2018). İstihdam Eğilimleri 2018. Alınan yer: <http://www.pbs.gov.pk/sites/default/files/Pakistan%20Employment%20Trend%20>

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Billion People by 2030. Retrieved from <https://www.weforum.org/press/2020/01/the-reskilling-revolution-better-skills-better-jobs-better-education-for-a-billion-people-by-2030/>. Accessed on 28.11.2020.

World Economic Forum (2020b). Closing the Skills Gap Accelerators. Retrieved from <https://www.weforum.org/projects/closing-the-skills-gap-accelerators>. Accessed on 28.11.2020.

%20Reprt%202018%20Final.pdf. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Shakeel, Ahmad (2018). Genç Pakistan'ın Potansiyelini Açığa Çıkarma. Alınan yer: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>. Erişim tarihi: 28.11.2020.

Uluslararası Çalışma Örgütü (2020). Küresel İstihdam Eğilimleri. Alınan yer: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_737648.pdf. Erişim tarihi: 28.11.2020.

CULTURE AS A SOURCE OF SOFT POWER YUMUŞAK GÜÇ KAYNAĞI OLARAK KÜLTÜR

*Gulnar Nadirova **

The term “soft power” was coined by Joseph Nye in 1990 as a strategy for the development of American geopolitics in the context of the ended Cold War. The efforts of experts were aimed at creating a positive image of the country that would evoke sympathy among the nations [Nye, 1990].

The desire to shape the agenda in world politics is still there, but as a military power and political pressure on a global scale quickly lost their attractiveness the methods of such influence had to be renewed. The essence of the concept of “soft power” was that states began to use methods of positive attraction and persuasion to achieve goals in foreign policy. By “soft power” Nye meant the ability to “influence the behavior of others to get the outcome one wants” [Nye, 2004] and, he believed, this process “co-opts people rather than forces them” [Gallarotti, 2011].

Over the decades after the end of the Cold War, the world has become much more united and whole, largely under the influence of globalization, and more democratic under the influence of the ideas of liberalism. Coercion and threats are more likely to cause a rejection effect. Increasing economic cooperation has led to the significant growth of civil society, as well as the value of sustainable security and development in all regions of the world without exception with the assistance and support of the United Nations (UN). Soft power began to seem like a much more viable option than hard power [Huq, 2019].

In the context of soft power, culture is defined as “a set of practices that create meaning for society.” This includes high culture such as literature, art, as well as television, film, and music, targeted at mass entertainment markets. The idea that under the influence of soft power the world has be-

“Yumuşak güç” terimi, 1990 yılında Joseph Nye tarafından, Soğuk Savaş’ın sona ermesi bağlamında Amerikan jeopolitiğinin gelişimini tanımlamak için bir strateji olarak ortaya atıldı. Bu stratejiyle uzmanlar, uluslararası ilişkilerde ülkeler lehine olumlu imaj oluşturacak sempati araçları yaratmayı amaçlamıştır [Nye, 1990].

Dünya siyasetinde gündemi şekillendirme arzusu hala var olmakla birlikte, küresel ölçekte askeri güç ve siyasi baskı çekiciliğini hızla yitirdiği için yeni yöntemlerin devreye sokulması gerekiyordu. Yumuşak güç kavramının özünü, devletlerin dış politikada hedeflerine ulaşmak için kullandıkları cazip ve ikna edici yöntemler oluşturmaktadır. Yumuşak güç kavramını Nye, “birinin istediği sonucu elde etmek için başkalarının davranışını etkileme” yeteneği olarak ifade etmiştir [Nye, 2004] Nye, bu sürecin, “insanları zorlamaktan çok onları birlikte tuttuğuna” inanmıştır [Gallarotti, 2011].

Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonraki on yıllar içinde dünya, büyük ölçüde küreselleşmenin etkisi altında çok daha bütünleşmiş, birleşmiş ve liberal düşüncelerin etkisi altında daha demokratik hale gelmiştir. Zorlama ve tehditlerin bir reddetme sonucuna neden olma olasılığı, her zaman daha yüksektir. Artan ekonomik iş birliği, sivil toplumun önemli ölçüde büyümesine, Birleşmiş Milletler’in (BM) yardımı ve desteğiyle, istisnasız dünyanın tüm bölgelerinde sürdürülebilir güvenlik ve kalkınmanın önem kazanmasına yol açmıştır. Yumuşak güç, sert güçten çok daha geçerli bir seçenek gibi görünmeye başlamıştır [Huq, 2019].

Yumuşak güç bağlamında kültür, “toplum için anlam yaratan bir dizi uygulama” olarak tanımlanır. Bu, kitlesel eğlence pazarlarını hedefleyen edebiyat, sanat, tele-

* Prof, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

come more humane, positive, and free from violence looks extremely attractive. But is it true? By fostering mutual understanding between countries and peoples, art, for example, can build bridges and foster mutual understanding, it helps to overcome divisions and create respect, and change the way people think and behave [Doeser and Nisbett, 2017]. However, representatives of various communities have an alarming question. Does the actively promoted art leave space for other, local forms of art, or does it suppress with all the power of a professionally created perfect appeal? Another issue for discussion is the possibility of measuring the effectiveness of soft power.

Efficiency, as well as the resources of hard power usually looked more visible and therefore more effective than social and humanitarian parameters such as political values, culture and foreign policy, which J. Nye singled out as the three main elements of soft power [The Soft Power 30, 2017]. To test the effectiveness of this strategy within the framework of the "Softpower30" project, an index was developed using more than 75 indicators for six sub-indices based on data from international surveys. The research project aimed to analyze the possibilities for measuring and comparing the soft power resources of the leading countries of the world [The Soft Power 30, 2019].

The following were chosen as indicators of cultural attractiveness: the total number of tourists arriving, the average spending per tourist, the number of films shown at major film festivals, the number of foreign correspondents in the country, the number of UNESCO World Heritage Sites, the annual attendance of the world's top 100 museums, the size of the music market, the number of top 10 albums in foreign countries, Olympic medals, FIFA International Olympic Committee rating (men), the quality of the national air carrier, Michelin star restaurants and the Power Language Index (a systematic way of evaluating the influence and reach of languages using 20 indicators to measure five basic opportunities). All this information is collected from the UN World Tourism Organization, the World Bank, the

vizyon, film ve müzik gibi yüksek kültürü içerir. Yumuşak gücün etkisi altında dünyanın daha insancıl, pozitif ve şiddetten arınmış olduğu fikri son derece çekici görünmektedir. Ama doğru mu? Örneğin sanat, ülkeler ve halklar arasında karşılıklı anlayışı teşvik ederek köprüler kurabilir ve karşılıklı anlayışı teşvik ederek, ayrımların üstesinden gelmeye, saygı yaratmaya ve insanların düşünme ve davranış biçimlerini değiştirmeye yardımcı olabilir [Doeser ve Nisbett, 2017]. Ancak, bu durum farklı toplumların temsilcilerinin endişe duydukları bir soruna tam bir yanıt olamamaktadır. Güçlü bir şekilde desteklenen ve tanıtılan sanat, diğer yerel sanat biçimlerine yer bırakıyor mu, yoksa profesyonelce yaratılmış mükemmel çekiciliği ve tüm gücüyle onları bastırıyor mu? Tartışılması gereken bir diğer konu da, yumuşak gücün etkinliğinin ölçülebilme imkanıdır.

Verimlilik ve aynı zamanda sert güç kaynakları genellikle daha belirgin görünüyordu. Bu nedenle J. Nye'nin yumuşak gücün üç ana unsuru olarak belirlediği politik değerler, kültür ve dış politika gibi sosyal ve insani parametrelerden daha etkilidir [The Soft Power 30, 2017]. Bu stratejinin etkinliğini "Softpower30" projesi çerçevesinde test etmek, uluslararası anketlerden elde edilen verilere dayalı olarak altı alt endeks için 75'ten fazla göstere kullanılarak bir endeks geliştirilmiştir. Araştırma projesi, dünyanın önde gelen ülkelerinin yumuşak güç kaynaklarını ölçme ve karşılaştırma olanaklarını analiz etmeyi amaçlamıştır [The Soft Power 30, 2019].

Bu araştırma için seçilen kültürel çekiciliğin göstergeleri şu şekildedir; gelen toplam turist sayısı, turist başına ortalama harcama, büyük film festivallerinde gösterilen film sayısı, ülkedeki yabancı muhabir sayısı, UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki yer sayısı, dünyanın en iyi 100 müzesinin yıllık ziyaretçi sayısı, müzik piyasasının büyüklüğü, yabancı ülkelerdeki ilk 10 albüm arasına girme sayısı, Olimpiyat madalyaları, FIFA Uluslararası Olimpiyat Komitesi derecesi (erkekler), ulusal havayolu şirketinin kalitesi, Michelin yıldızlı

UNESCO Statistics and other international sources. The international survey on the index is conducted in all regions of the world; samples in each country are represented by age, gender, and region [The Soft Power 30, 2019].

According to the latest 2019 survey, the top five countries in terms of cultural attractiveness include France, Great Britain, Germany, Sweden and the USA. Based on the data for several years of project implementation, analysts also note the trends accompanying the spread of soft power, namely, the gradual shift of the center of power from West to East and from state actors to non-state ones. Besides, the extraordinary speed of spread, availability and growing influence of international networks are becoming an increasingly visible phenomenon of global relations [The Soft Power 30, 2019].

Nevertheless, in the context of an unstable structure of the world order, experts warn against the full acceptance of soft power as the best alternative to the strategic development of the world. In recent years, there has been a growing opinion about the need to establish a "golden mean" between soft and hard power, or "smart power", if countries want to realize their full potential in terms of influence [Gallarotti, 2015].

If Kazakhstan politicians want to influence the outside world, they need to search for resources or assets of soft power in Kazakhstan to develop their strategies based on objective factors. Design, planning, good governance, public diplomacy, financial instruments, the availability of tangible and intangible assets and artifacts, all these resources can be used to build their space and relationships in the system of international contacts and foreign policy. If we consider the indicators specified in the project, then the first is the total number of tourists in the country. Nowadays we have the following circumstances: Kazakhstan ranked 20th in the list of the fastest-growing tourist destinations in the world, "The Independent" reports with reference to the UN World Tourism Organization. According to UNWTO, in 2019, the number of tourists in Kazakhstan increased by 10% and

restoranlar ve Power Language Index (beş temel fırsatı ölçmek için 20 gösterge kullanılarak dillerin etkisini ve erişimini değerlendirmenin sistematik bir yolu). Tüm bu bilgiler BM Dünya Turizm Örgütü, Dünya Bankası, UNESCO İstatistikleri ve diğer uluslararası kaynaklardan toplanmaktadır. Endekse ilgili uluslararası anket, yaş, cinsiyet ve bölge temsili sağlanarak dünya genelinde yapılmaktadır [The Soft Power 30, 2019].

En son yapılan 2019 anketine göre, kültürel çekicilik açısından ilk beş ülke arasında Fransa, İngiltere, Almanya, İsveç ve ABD yer almaktadır. Analistler, birkaç yıllık proje uygulamasına ilişkin verilere dayanarak, yumuşak gücün yayılmasına eşlik eden eğilimlere, yani güç merkezinin Batı'dan Doğu'ya ve devletlerden devlet dışı aktörlere kademeli olarak kaymasına dikkat çekmektedir. Ayrıca, uluslararası ağların olağanüstü yayılma hızı, kullanılabilirliği ve artan etkisi, küresel ilişkilerin giderek daha görünür bir olgusu haline gelmektedir [The Soft Power 30, 2019].

Bununla birlikte, dünya düzeninin istikrarsız yapısı bağlamında uzmanlar, yumuşak gücün dünyanın stratejik gelişimi için koşulsuz en iyi alternatif olarak kabul edilmesine karşı uyarmaktadır. Uzmanlar arasında, ülkelerin, etki açısından tam potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için, yumuşak ve sert güç ya da "akıllı güç" arasında "altın bir ortalama" oluşturma ihtiyacı konusunda, son yıllarda artan bir görüş birliği bulunmaktadır [Gallarotti, 2015].

Kazakistan politika yapımcıları, dış dünyayı etkilemek istiyorlarsa, stratejilerini nesnel faktörlere dayanarak geliştirmek için ülkenin yumuşak güç kaynakları veya varlıklarını gözden geçirmeleri gerekir. Tasarım, planlama, iyi yönetim, kamu diplomasisi, finansal araçlar, maddi ve manevi varlıklar ve eserlerin mevcudiyeti gibi tüm bu kaynaklar, uluslararası ilişkiler ve dış politika sistemindeki yumuşak güç alanları ve ilişkilerini inşa etmek için kullanılabilir.

Projede belirtilen göstergeleri göz önünde bulundurursak, bunlardan ilki

amounted to 979,781 people [Independent, 2020]. The main source of visitors is traditionally the ex-soviet countries, accounting for 91.7% of arrivals and 70.6% of spending. Visitors from other countries made up 8.3% of the total visitors but 29.4% of spending. Domestic tourism is also on the rise [Globalair.asia, n.d.].

The UNESCO list includes two cultural, one natural, and eight historical sites, and 13 more cultural and historical sites are included in UNESCO Tentative List (located on the route of the Syrdarya section of the Great Silk Road) [Unesco.org, n.d.]. In 2019, the Kazakhfilm studio produced 25 films. 43 films have taken part in 124 international film festivals. 43 prizes were won (three Grand Prix, of which one is the Grand Prix of the Class A festival) [Inbusiness.kz, 2020].

FIFA gives Kazakhstan 122nd position with a rating of 1.142, and the Olympic results of 2018 look more than modest - 1 bronze medal in Pyeongchang [Zharkov, 2020; Akhmetov 2018]. The national air carrier Air Astana has been featured in World Airlines for the last eight years in the category "Best Airline in Central Asia and India" [Airastana.com, 2020]. There is no data on the music market and none of the museums in Kazakhstan has entered the top 100 world museums list. Moreover there are no Michelin-starred restaurants [Elantseva, 2012].

So, if we evaluate the resources of Kazakhstan according to the parameters of cultural influence, then it is obvious that even with the noticeable successes of musical youth breaking through into the international music space (Dimash Qudaibergen, Danelia Tuleshova, and others), not all cultural assets can allow us to become actors of soft and smart power in the international arena in the next few years.

References

Akhmetov, Albert (2018). Results of the Performance of Kazakhstan at the 2018 Winter Olympics: Trend or Failure? Retrieved from <https://www.sports.kz/news/itogi-vystupleniya-kazahstantsev-na-zimney-olimpiade-2018-tendentsiya-ili-proval>. Accessed on 03.01.2021.

ülkeyi ziyaret eden toplam turist sayısıdır. Günümüzde durum şu şekildedir; BM Dünya Turizm Örgütü'ne (BMDTÖ) dayanarak hazırlanan "bağımsız" raporlara göre, Kazakistan, dünyanın en hızlı büyüyen turizm yerleri listesinde 20. sıradadır. BMDTÖ'ye göre, 2019 yılında Kazakistan'daki turist sayısı %10 artarak 979.781 kişiye ulaştı [Independent, 2020]. Ziyaretçilerin ana kaynağı, toplam turizm gelirinin %70,6'sını ve gelenlerin %91,7'sini oluşturan eski Sovyet ülkeleri vatandaşlarından oluşmaktadır. Diğer ülkelerden gelen ziyaretçiler, % 29,4'lük turizm geliri ile sadece %8,3 civarında kalmıştır. Buna mukabil iç turizm oranları daha yüksek seyretmektedir [Globalair.asia, n.d.].

UNESCO listesinde iki kültürel, bir doğal ve sekiz tarihi yer bulunurken, UNESCO Geçici Listesi'nde (Büyük İpek Yolu'nun Seyhun bölümünde yer alan) 13 kültürel ve tarihi yer bulunmaktadır [Unesco.org, nd]. 2019'da Kazakhfilm stüdyosunda 25 film çekildi. 124 uluslararası film festivalinde 43 film yer aldı ve, 43 ödül kazanıldı (biri A Sınıfı festivalin Grand Prix'si olmak üzere üç Grand Prix) [Inbusiness.kz, 2020].

FIFA Kazakistan'a 1.142 puanla 122. sırayı verirken, 2018 Olimpiyat Oyunları sonuçlarına göre, Pyeongchang'da 1 bronz madalya ile daha mütevazı bir başarı kazanılmıştır [Zharkov, 2020; Akhmetov 2018]. Air Astana, ulusal havayolu şirketi, son sekiz yıldır World Airlines'da "Orta Asya ve Hindistan'ın En İyi Havayolu" kategorisinde yer almaktadır [Airastana.com, 2020]. Müzik piyasası hakkında veri bulunmazken, Kazakistan'daki hiçbir müze dünyanın en iyi 100 müzesi listesinde yer almamakta olup, Michelin yıldızlı bir restoran da mevcut değildir [Elantseva, 2012].

Öyleyse, Kazakistan'ın kaynaklarını kültürel etkinin parametrelerine göre değerlendirecek, müzikal gençliğin göze çarpan başarılarının uluslararası müzik alanına girmesine rağmen (Dimash Kudaybergen, Danelia Tuleshova ve diğerleri), mevcut tüm kültürel varlıklarımız dikkate alındığında önümüzdeki birkaç yıl içinde uluslararası arenada yumuşak ve akıllı gü-

EURASIA OUTLOOK 2020: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

wp-content/uploads/2019/10/The-Soft-Power-30-Report-2019-1.pdf. Accessed on 29.09.2020.

UNESCO World Heritage Centre (2021). Retrieved from <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=kz>. Accessed on 07.01.2021.

Zharkov, Vladimir (2020). The National Team of Kazakhstan Finished 2020 in 122nd Place in the FIFA Rating. Retrieved from <https://kursiv.kz/news/sport/2020-12/sbornaya-kazakhstana-zakonchila-2020-god-na-122-m-meste-reytinga-fifa>. Accessed on 03.01.2021.

fault/files/publications/The%20New%20Persuader-sll_0.pdf. Erişim tarihi: 29.09.2020.

Nye, Joseph (1990). Yumuşak G. Dış Politika no. 80, 1990, ss. 153-171. JSTOR, Alınan yer: www.jstor.org/stable/1148580. Erişim tarihi: 07.01.2021.

Nye, Joseph (2004). Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarıya Ulaşmanın Yolları, 192 s. New York: Public Affairs.

The Soft Power 30 (2017). Yumuşak Güç Nedir? Alınan yer: <https://softpower30.com/what-is-soft-power/>. Erişim tarihi: 29.09.2020.

The Soft Power 30 (2019). 2019 Küresel Yumuşak Güç Sıralaması. Alınan yer: <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2019/10/The-Soft-Power-30-Report-2019-1.pdf>. Erişim tarihi: 29.09.2020.

UNESCO Dünya Kültürel Mirası (2021). Kültürel Miras Listesi. Alınan yer: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=kz>. Erişim tarihi 07.01.2021.

Zharkov, Vladimir (2020). Kazakistan Millı Takımı 2020'de FIFA Sıralamasında 122. Sırada Yer Aldı. Alınan yer: <https://kursiv.kz/news/sport/2020-12/sbornaya-kazakhstana-zakonchila-2020-god-na-122-m-meste-reytinga-fifa>. Erişim tarihi: 03.01.2021.

VAKUR SUMER

Assoc. Prof. Vakur Sumer has received his Ph.D. on International Relations, from Middle East Technical University, Ankara, Turkey. He is a faculty member at Department of International Relations, Selcuk University, Konya, Turkey. He has worked as a post-doctoral fellow at the Global Research Institute at University of North Carolina-Chapel Hill, NC, USA, and as a visiting scholar at the Department of Environmental Science and Policy, University of California-Davis, CA, USA. Sumer has been a researcher at Max Planck Institute in Heidelberg, Germany in 2012. He has published articles in journals such as Uluslararası İlişkiler, Water International, and Journal of Peacebuilding and Development. Sumer has recently coedited a volume, Sustainable Water use and Management, published by Springer in 2015. He has also published a book from I.B. Tauris in 2016: Water and Politics in Turkey: Structural Change and EU Accession. He also has attended a number of international and national academic conferences. He served as a referee/expert for the European Commission in evaluation of numerous projects. His areas of research include water issues, transboundary rivers, environmental politics, and Turkey's accession to the European Union. Sumer is a member of ISA (International Studies Association), Environmental Studies Section of ISA, and the International Water Association (IWA).

Doç. Dr. Vakur Sümer, Doktorasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Dr. Sümer, University of North Carolina-Chapel Hill'de doktora sonrası araştırmalarda bulunmuştur. Ayrıca University of California-Davis'te de misafir uzman olarak bir yıl süreyle araştırmalarını sürdürmüştür. Max Planck Enstitüsü'nde de misafir öğretim üyesi olarak çalışmalarda bulunan Sümer'in makaleleri, "Uluslararası ilişkiler", "Water International" ve "Journal of Peacebuilding and Development" gibi dergilerde, ve kitap bölümü olarak birçok kitapta yayınlanmıştır. 2015 yılında editörlüğünü (Walter Leal ile birlikte) yaptığı "Sustainable Water Use and Management" adlı kitap Springer tarafından basılmıştır. Ayrıca, "Türkiye'de Su ve Siyaset: Yapısal Dönüşüm ve Avrupa Birliği'ne Katılım" başlıklı kitabı IB Tauris tarafından basılmıştır. Sümer çok sayıda uluslararası ve ulusal konferans ve çalışmaya katılmış, pek çoğu basılı olan bilimsel tebliğler sunmuştur. Avrupa Komisyonu nezdinde uzman olarak da görevlendirilmiş bulunan Sümer, pek çok projenin değerlendirilmesinde hakem/jüri üyesi olarak rol almıştır. Çalışma alanları arasında sınırışan su politikaları, çevresel siyaset, iklim değişikliği, ve Türkiye'nin AB'ye üyeliği bulunmaktadır. Sümer, Uluslararası Çalışmalar Derneği ISA (International Studies Association), ve Uluslararası Su Derneği-International Water Association (IWA) üyesidir.

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

Zhengizkhan Zhanaltay completed his bachelor's degree at international relations department of KIMEP University in 2010. He completed his master thesis named 'Oralmans integration into Kazakhstani Society: Turkish Kazakh Case' in International Relations department of KIMEP University in 2014. Zhengizkhan Zhanaltay started to work at Eurasian Research Institute in January 2015 as a junior research fellow. Since September 2017 working as a deputy director. Zhengizkhan Zhanaltay has published several articles in different Kazakhstani journals and scientific papers in foreign journals like Bilig, Perception, and Central Asia Program. He recently co-authored a paper titled "Analysis of Bilateral Trade Relations between Turkey and Russia Federation". Currently, he is co-authoring a book on "External and Internal Migration in Central Asia". His research interests include migration, labor market, international migration politics, labor economics, migrant workers and ethnic migrants' social and economic integration into society, remittance dynamics and bilateral trade relations.

Cengizhan Canaltay, 2010 yılında lisans eğitimini KIMEP Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini 2014 yılında sunduğu "Oralmanlar'ın Kazakistan Toplumuna Entegrasyonu: Türkiye Kazakları" konulu yüksek lisans teziyle tamamlamıştır. Cengizhan Canaltay, Ocak 2015'te Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde araştırmacı olarak görevine başlamıştır. Eylül 2017'den bu yana müdür yardımcısı olarak çalışmaktadır. Cengizhan Canaltay'ın çeşitli Kazakistan dergilerinde yazıları yayınlanmış olup Bilig, Perception ve Central Asia Program gibi yabancı dergilerde de birkaç bilimsel makalesi yayınlanmıştır. Yakın dönemde çıkan yazıları arasında "Türkiye ve Rusya Federasyonu Arasında İkili Ticari İlişkilerin Analizi" başlıklı bir makalenin eş yazarı olmuştur. Hâlihazırda Canaltay, "Orta Asya'da Dış ve İç Göç" konulu kitabın ortak yazarlarından birisidir. Cengizhan Canaltay'ın ilgi alanları arasında göç, işgücü piyasası, uluslararası göç politikası, emek ekonomisi, göçmen işçiler ve etnik göçmenlerin topluma sosyal ve ekonomik entegrasyonu, göçmen işçilerin para akarımı dinamikleri ve ikili ticaret ilişkileri yer almaktadır.

SUAT BEYLUR

Dr. Suat Beylur received his doctorate from Ankara Yıldırım Beyazıt University, Department of Sociology, and his master's degree from Hacettepe University, Department of International Relations. Beylur previously served as an expert, director, head of department and advisory positions in the Ministry of Culture and Tourism (YTB). Starting from 2019 he works at the Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University Eurasian Research Institute as a deputy director. He has various scientific studies on Central Asia and the Balkans where he has special interests in social change, religion-state relations, diaspora, public diplomacy and international education policies. Within the specified areas Beylur has worked as a project manager and attended national and international conferences. Moreover, he was appointed by the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) for short term duties and took part in the European Union (EU) projects. He has participated in certificate programs like "Training of Trainers Against Hate Crimes" issued by the OSCE and given many seminars on education and regional issues at home and abroad.

Dr. Suat Beylur, doktorasını Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde, Yüksek Lisansını ise Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Daha önce Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda (YTB) uzman, direktör, daire başkanı ve müşavir görevlerinde bulunan Beylur, 2019 yılından itibaren Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Orta Asya ve Balkanlar üzerine bilimsel çalışmaları bulunan Beylur'un, sosyal değişme, din-devlet ilişkileri, diaspora, kamu diplomasisi ve uluslararası eğitim politikaları özel ilgi alanları içerisinde bulunmaktadır. Belirtilen alanlarda çok sayıda projenin yürütücüsü olan Beylur, ulusal ve uluslararası konferanslara katılımın yanı sıra Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından kısa dönemli olarak görevlendirilmiş ve Avrupa Birliği (AB) projelerinde yer almıştır. AGİT tarafından verilen "Nefret Suçlarına Karşı Eğiticilerin Eğitimi" vb. sertifika programlarına katılan Beylur, yurtiçinde ve yurtdışında eğitim ve bölgesel konular üzerine çok sayıda seminer vermiştir.

OMIRBEK HANAYI

He graduated the School of Kazakh Language and Literature at the Central University of China in 2009. In 2008-2009, he joined the Justus-Liebig Giessen University's Turcology Department as an exchange student, and from 2010 to 2013, he studied at the Turcology Department of the Justus-Liebig Giessen University. Throughout 2010-2012, he participated in the project "Kasachisch im postsowjetischen Kasachstan" (Kazakh language in the Post-Soviet Kazakhstan) at the Department of Turkology of the Justus-Liebig Giessen University and in the Stuttgart Linden Museum's "Weltsichten - Blick über den Tellerrand" (Worldviews - Thinking outside the Box) project in April-November 2011. Between November 2013 and May 2016, he worked in the Velhanov Institute of History and Ethnology by the Ministry of Education of Kazakhstan. Since May 2016, he has been working as a senior researcher at the Eurasian Research Institute of the International Turkish-Kazakh University. Omirbek Hanayi has published articles in various scientific journals of Kazakhstan, translated book chapters and books, as well as published articles in international journals such as Ural-Altaic Studies, Golden Horde Review and Regional Studies Journal and Altaistics, Turcology, Mongolistics. His area of research includes the history of Kazakhstan, Ethno-Cultural, Political and Socio-Economic Developments in East Turkistan, Turcology, Central Asia-China Relations and China's Foreign Policy.

2009 yılında Çin'in Merkezi Milletler Üniversitesi Kazak Dili ve Edebiyatı Fakültesi'ni tamamlamıştır. 2008-2009 yılları arası Justus-Liebig Giessen Üniversitesinin Türkoloji Bölümü'ne değişim öğrencisi olarak katılmış ve 2010-2013 yıllar arasında Justus-Liebig Giessen Üniversitesi'nin Türkoloji Bölümü'ne eğitim almıştır. 2010-2012 yılları arasında Justus-Liebig Giessen Üniversitesi'nin Türkoloji Bölümü'nün "Kasachisch im postsowjetischen Kasachstan" adlı projesine ve Nisan-Kasım 2011'de Stuttgart Linden Muzesi'nin "Weltsichten – Blick über den Tellerrand" projesine katılmıştır. Kasım 2013 - Mayıs 2016 arasında Kazakistan Eğitim Bakanlığı Ş.Ş.Velihanov Tarih ve Etnoloji Enstitüsü'nde çalışmıştır. Mayıs 2016'dan beri Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde kıdemli araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Omirbek Hanayi, Kazakistan'ın çeşitli bilimsel dergilerinde makaleler yayınlamış, kitap bölümleri ve kitap tercümesini yapmış olmanın yanı sıra, Ural-Altaic Studies, Golden Horde Review ve Bölgesel Araştırmalar Dergisi ve Altaistics, Turcology, Mongolistics gibi uluslararası dergilerde de makale yayınlamıştır. Özellikle Kazakistan tarihi, Doğu Türkistan'daki etno-kültürel, siyasi ve sosyo-ekonomik gelişmeler, Türkoloji, Orta Asya-Çin ilişkileri ve Çin'in dış politikası konularında bilimsel araştırmalar yapmaktadır.

